٢٢

پیاوانی لەدەوری پێغەمبەردا

خالد محمد خالد

پیاوانی لەدەوری پێغەمبەر

پیاوالۍ له دوه وړي ښتو مېړ

مەبەست لە زنجیرەی هزری هاوچەرخی ئیسلامی

- دەوڵەمەندکردنی کتێبخانەی کوردییە بە گرنگترین و کاریگەرترین دەقی ئەو کتێبانەی کە مەشخەڵی سەرڕێی هزری هاوچەرخی ئیسلامین.
- ئاشناکردنی خوێنەرو لاوی موسڵمانی کوردە بە دەقی ئەو کتێبانەی کە سەرچاوەن بۆ ڕۆشنبیری ئیسلامی و سازێنەری ڕابوونی ئیسلامین.
- شارەزاکردنی ڕاستەوخۆی لاوی کورد بەم سەرچاوانە، ئازادکردنیان لە گشت کۆت و بەندو بۆچوونێکی تەسکی حزبایەتی و تاکڕەوی و ڕەوتگەرایی.
- بناغەیەک بێ بۆ بنیادنانی کەسایەتییەکی ئیسلامی بەهێز بۆ هەر تاکێکی موسڵمانی کورد، تا توانای ئەنجامدانی ئەو گۆڕانکارییانە هەبێ، کە خوای پەروەردگار پێی سپاردوە.

دەگەڵ ڕێزو تەقدیرمان بۆ بیروڕای نووسەرانی ئەم زنجیرەیە، مەرجیش نییە ئێمە پابەندی هەموو بیروبۆچوونەکانیان بین.

بادەستووریشمان لە وەرگرتن فەرمایشتەکەی خوای پەروەردگار بێت،

ٱلَّذِينَ يَسۡتَمِعُونَ ٱلۡقَوۡلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحۡسَنَهُۥٓۚ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَىٰهُمُ ٱللَّهُۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمۡ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴿١٨﴾ سورة الزمر

التفسير

پیاوانی لە دەوری پێغەمبەر

نووسینی

خالد محمد خالد

وەرگێڕانی

سهام بەرزنجی

پێداچوونەوە و لێکۆڵینەوە و ڕاستکردنەوەی

دەستەی نووسینگەی تەفسیر

ناوی کتێب بە عارەبی: رجال حول الرسول

ناوی نوسەر: خالد محمد خالد

ناوی کتێب بەکوردی: پیاوانێ لە دەوری پێغەمبەر ﷺ

ناوی وەرگێر: سهام بەرزنجی

چاپ و بڵاوکردنەوەی: نوسینگەی تەفسیر/ هەولێر

خەت: نەوزاد کۆیی

نەخشەسازی: جمعە صدیق کاکە

بەرگ: ئەمین مخلص

نۆرە و ساڵی چاپ: دوەم ١٤٢٩ک – ٢٠٠٨ز

تیراژ: ٣٠٠٠ دانە

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی رۆشنبیری و هونەر هەولێر ژمارەی سپاردنی (٢١٠) ی ساڵی ٢٠٠٢ دراوەتێ

تەفسیر
بۆ بڵاوکردنەوە و راگەیاندن
هەولێر- شەقامی دادگا - ژێر کوتێلی شیرین پالاس
ت : ٢٢٢١٦٩٥ - ٢٢٣٠٩٠٨- ٢٥١٨١٢٨
مۆبایل : ٠٧٥٠ ٤٦٠ ٥١ ٢٢ - ٠٧٧٠ ١٢٨ ٧٢ ٩١
tafseeroffice@yahoo.com
tafseeroffice@maktoob.com
altafseer@hotmail.com

پێشەکی

ئەوکاتەی دەمانویست ئەم کتێبە پاچڤە(ترجمة) و چاپ بکەین، دەمانزانی لێرەو لەوێ پرسیار و مقۆمقۆ دەربارەی چاپ و بڵاوکردنەوەی دەوروژێنرێ، چونکە چەند چەمکێکی دوور لە راستیەکانی مێژوی لەخۆ گرتووە و دانەر خاوەنی بیرۆکەیەکە، کە پێچەوانەی تێگەیشتنی ئیسلامە بۆ مێژو. هەروەها دانەر کەوتۆتە ژێر کاریگەریی رۆژهەڵاتناسە بێئینسافەکان و هەندێ لە مێژونوسە قین لەدڵەکان.

دیارە ئێمە هەر لەسەرەتای شەستەکانەوە سات بەسات و تاو بەتاو لەگەڵ ئەم کتێبەدا ژیاوین، بە ئەندازەی تێگەیشتنیشمان بۆ ئیسلام و بە هاوکاری راگوێزینەوەی نوسەر و دانەر و مێژونوسە ئیسلامیەکان، خاڵە لاواز و بەهێزەکانمان تێدا بەدیکردووە.

هۆی پاچڤە و بڵاوکردنەوەی ئەم کتێبەش، بەم خاڵانەی خوارەوە کورت هەڵدێت:

١- دانەر وێڕای ئەوەی، دەربارەی گوتراوە و دەگوترێ، بەم کتێبەی شوێنەوارێکی گەورە و بەرزی هێناوەتە کایەوە، تا خەڵك ئارەزومەندی مێژوی ئیسلامی بن، هەروەها بەهۆی رانواندنی لایەنە سەرنج راکێشەرەکانی ژیانی ئەم کەڵە پیاوانە و شێوازی سانا و دڵ راکێش، خۆشویستنیانی لە دڵی خەڵکی جێ کردۆتەوە.

٢- خواست و داوای گشت ئاستەکان بۆ ئەم کتێبە، بەتایبەتی چینی گەنجان، هەروا کاریگەریی روونی ئەم کتێبە لە گەشانەوەی رابونی ئیسلامی پیرۆز، بوونە هاندەرمان بۆ پاچڤە و بڵاوکردنەوەی، بۆ ئەوەی نەوەی بەڕێزی کورد، ئەوانەی زانست بە زمانی خۆیان تێدەگەن، لەم کتێبە گەورەدا بێ بەش نەبن..

٣- دانەری ئەم کتێبە، خالد محمد خالد، هەروەك نەریت و خوی هۆشمەندان و خوازیارانی راستیی، وێڕای ون بون و سەرلێشێواوی و ساتمەکردن و خلیسکانیان، لە رۆشتن و کاروانی

گورج و گۆڵ و خێرایان بەرەو شکۆیی و بەرزیونەوە، بەڵام لە کۆتادا شارەزای راستیی دەبن، بۆ رێگای بەرەو خوا چونیش، دەبنە چرا و مەشخەڵێکی رۆشن..

٤- هەندێ مامۆستا و شارەزامان بۆ لێکۆڵینەوەی ئەم کتێبە راسپارد، تا لە پەراوێزی کتێبەکەدا، تێبینییە پێویستەکانمان بۆ تۆمار بکەن، شتەکانی تریشمان بۆ زیرەکی و هۆشمەندی خوێنەری بەرێز جێهێشتووە.

لەگەڵ ئەوپەڕی دڵخۆشیمان بە دەرچوونی ئەم کتێبە، لە خوای گەورە دلواخوازین سەرکەوتومان بکات بکات و پیرۆزیی بخاتە ئەم کارەمان و میللەتەکەشمان پێی بەهرەمەند بێت.

فۆرسێنگەی ئەفسیر

٢٠٠٣/١/١٣

بەناوی خودای بەخشندەی میهرەبان

پێشەکی

قسەوباسێك نیە هەڵبەستری، یان فرۆفێڵێك نیە بگوترێتەوە، ئەو باس و بەسەرهاتەی کە مێژوو لەبارەی مەزنترین دەستەی خاوەن بیروباوەڕ و ئیمان کە لەسەر زەویدا دەرکەوتبێت هەواڵی پێداوین..!!

لەبەرئەوەی بەدرێژایی و دێرینی مێژووی مرۆڤایەتی، متمانە و راستگۆیی و راستبینی وەك ئەو ماوەیەی مێژووی ئیسلام و شوێنکەوتە پێشینەکانی بەخۆوە نەدیوە، بەجۆرێ کە بۆ لێتوێژینەوەو بەدواداچوونی هەواڵ و باسەکانی توانایەکی زۆری مرۆیی بێوێنە دەستەبەر کرا، کە چەندین نەوەی پێشبڕکێکار لە زانایانی لێهاتوو هەستاون پێی و هیچ هەڵوێستەیەکی چەرخی یەکەمی ئیسلام، یان چرپەیەکیان واز لێنەهێناو هەموویان خستنە بەر وردەکاری پشکنین و ڕۆشنایی لێکۆڵینەوەو رەخنە.

* * *

ئەو گەورەییە سەرسوڕهێنەرەشی لەسەر لاپەڕەکانی ئەم کتێبە لەبارەی ئەو پیاوە بەرزانەی هاوەڵانی پێغەمبەری خواﷺ بەدی دەکەین، ئەفسانەیەك نیە، با لە خستنەڕووی نمونە کەم وێنەکانیدا وەك ئەفسانە خۆی بنوێنێ!!!

بەڵکو ئەوانە راستین و کەسێتی و ژیانی هاوەڵانی پێغەمبەر پێکدێنێت و.. بەرز دەبێتەوەو خۆی دەنوێنێ، بەو جۆرە نا کە نووسەران و پیاهەڵدەران دەیانەوێت، بەڵکو بەو رادەیەی کە هاوەڵ و کەسەکانی ویستوویانە و، بەپێی ئەو کۆشش و هەوڵە بێوێنەو وەرگیراوەی کە لەپێناوی سەرکەوتن و تەواوکاریدا داویانە.

ئەم کتێبەش ئەو توانایە لەخۆی رانابینێت کە تەواوی ئەو گەورەییە بێوێنەیە بۆ خوێنەران بخاتە روو، بەڵکو ئەوەندەی دەوێ کە ئاماژە بە ئاکارەکانیان بکا و لە ئاسمانەکەیان بڕوانێ..

لەراستیدا مێژوو پیاوانێکی دیکەی وەهای بەخۆیەوە نەبینیوە کە بەجۆرێ نیەت و عەزمیان خستبوە خزمەت ئامانجێکی بێوێنە لە دادوەری و بەرزیدا و، پاشان ژیانی خۆیان بەشێوەیەکی بێوێنە لە قوربانیدان و جەسووریدا لە پێناویدا بەخت کرد–وەك ئەوەی هاوەڵانی دەوری پێغەمبەر نواندیان..!!

* * *

لە کات و ساتی چاوەڕوانکراو و، وادەی دیاریکراوی خۆیدا هاتنە ژیان. لە ساتەوەختێکدا ژیان چاوەڕێی کەسانێك بوو بەها ڕۆحیەکانی سەر لەنوێ ببوژێنێتەوە، ئەوان لەگەڵ پێغەمبەرە بەڕێزەکەیاندا وەك مژدەبەخش و خواپەرست هاتن..

لە دەمێکدا کە چاوەڕوانی یەکێ بوو کۆت و زنجیری سەر مرۆڤایەتی لابیات و، بوون و ئایندەی دەرباز بکات، ئەوان لە شوێن پێغەمبەرە مەزنەکەیانەوە وەك سوارچاك و رزگارکار هاتن..

لەکاتێکدا کە چاوەڕێی کەسانێك بوو ئاسۆی نوێ و چاك بۆ شارستانێتی مرۆڤایەتی بهێنێت، ئەوان هاتن وەك سەرمەشق و رێز لێ گیراو..

* * *

باشە ئەو زاتە پاکانە چۆن توانیان هەموو ئەوەی بەدەستیان هێنا لە چەند ساڵێکدا ئەنجام بدەن..؟! چۆن جیهانی کۆنیان بەو هەموو ئیمبراتۆریەت و هێزەیەوە گۆڕی و کردیانە خۆڵەمێش..؟؟

چۆن چۆنی بە قورئانی پیرۆز و وشەکانی جیهانێکی نوێی ئاوەها جوانیان هێنایە کایەوە کە لە بەرزی و مەزنیدا بێوێنەیەو سەرنج دەهەژێنێ و.. لە تواناو دەستەڵاتدا زۆر بڵندە؟؟

بەر لە هەموو ئەوانە و، لەسەرووی هەموویەوە.. چۆن توانیان وەکو خێرایی تیشك ویژدانی مرۆڤایەتی بەحەقیقەتی یەکخواناسی ڕووناك بکەنەوەو بۆ هەمیشە بت پەرستی هەموو چەرخەکان رابماڵن..؟!

ئەوەیە موعجیزە راستەکەیان..

هەروەها، موعجیزە راستەقینەکەیان لەو توانا دەروونیە بەرزەدا خۆی دەبینێتەوە کە چاکەکانی خۆیان پێ دەرازاندەوەو بە جۆرێکی کەم وێنە دەستیان بە ئیمانیانەوە گرتبوو..!؟

لەگەڵ ئەوەشدا هەموو ئەو موعجیزانەی کە بە دەستیان هێناو جێبەجێیان کرد، تەنها رەنگدانەوەیەکی خاکەڕایی(متواضع) ئەو موعجیزە گەورەیەیە کە بەسەر دونیادا هات ئەو رۆژەی خوای گەورە مۆڵەتی دا کە قورئانە پیرۆزەکەی بێتە خوارێ و، پێغەمبەرە راستگۆ و دەست پاکەکەشی گەیاندنی لەسەر بێت و، کاروانی ئیسلامیش لەسەر ڕێگای ڕووناکی هەنگاوی خۆی دەست پێ بکات..!!

* * *

لەم کتێبەشدا، کە پێشتر لە پێنج بەرگی جودادا بڵاوکراوەتەوە، ئێستاش لەم بەرگە یەکگرتووە تەواوەدا دەیخەینە ڕوو، کەسێتی (شەست) هاوەڵی پێغەمبەری خوای لەخۆگرتووە—عليهم أفضل الصلاة وأبهى السلام—.

هەروەك لە کۆتایی کتێبەکەشدا باسمان کردووە، ئەو (شەست) هاوەڵە هەڵبژاردەو

نوێنەری چەندین هەزار برای بەڕێزی دیکەیانن کە هاوسەردەمی پێغەمبەر بوون و باوەڕیان پێی هێناوەو سەریانخستووەو پشتیوانی بوون.. لە وێنەو هەڵس و کەوتیاندا شێوەو ئاکاری هەموو هاوەڵان بەدی دەکەین.

ئیمانیان، دامەزراوی و، پاڵەوانێتی و، وەلائیان بۆ خودا و پێغەمبەرەکەی دەبینین، ئەو کۆششە بەدی دەکەین کە ئەنجامیان داوە.. لەگەڵ ئەو ناڕەحەتیانەی کە لەژێرباریدا خۆیان گرت.. لەتەك ئەو سەرکەوتنەی کە بەدەستیان هێنا..

هەروەها ئەو ڕۆڵە جێی شانازیەیان دەبینین کە پێی هەستان بۆ ڕزگارکردنی هەموو مرۆڤایەتی لە بتپەرستی ویژدان و، ونبوونی ئایندە..

خوێنەر لەنێو ئەو (شەست) هاوەڵەدا هەرچوار خەلیفەکەی پێغەمبەر: أبوبکر، عمر، عوسمان، علی، بەدی ناکات، خوای گەورە یارمەتی داین بۆ هەریەکەیان کتێبێکمان دانا بەناوی (وجاء أبوبكر.. بين يدي عمر.. في رحاب علي.. وداعاً عثمان..).[1]

* * *

ئێستاش با بە ملکەچی و شادیەوە لەو مەردە چاکەکارانە نزیك بینەوەو پێشوازی جوانترین و بەرزترین نمونەی چاکەی مرۆڤایەتی بکەین و.. با بەرزترین نمونەی مەزنی و تەواوی کە دنیا بە خۆیەوەی دیبێت بەدی بکەین و.. سەرنجی کەتیبەکانی حەق بدەین لە کاتێکدا کە جیهانی کۆن بە بیروباوەڕیان دەپێچنەوە و، کەشی ئاسمانیان جەنجاڵ کردوە بە ئاڵا نوێکانی حەقیقەت کە یەکخواناسی پەروەردگار و، ئازادکردنی دروستکراوانیان پێ ڕاگەیاندوون.

خالد محمد خالد

---

[1] شایانی باسە ئەو چوارکتێبەی نووسەر لەیەك بەرگدا ئێستا هەیە بەناوی –خلفاو الرسول–. (وەرگێڕ)

یەکەم

ئەو ڕوناکیەی شوێنی کەوتن

ج مامۆستایەك بوو.. ج مرۆڤێك...؟؟
ئەو سەرچەشمەی مەزنی. و.. دەستپاکی. و.. پایەبڵندیە..؟
بێگومان ئەوانەی مەزنی ئەو سەرسامی کردن هەقیانە..
ئەوانەی گیانی خۆیان لەپێناودا بەخشی هەر ئەوان قازانجیان کرد..!
(محمد)ی کوڕی (عبدالله).. نێردراوی خوا بۆ لای خەڵك لە گەرمەی ناخۆشی ژیاندا...
ج نهێنییەك بۆی رەخسا وای لێکرد بیکاتە مرۆڤێك ئەوەی مرۆڤایەتیش رێزدار بکات..؟
ج دەستێکی بالا، لەلای ئاسمانەوە بۆی کرایەوە و، هەموو دەروازەکانی بەزەیی و، بەخشش و، رێنمایی بەفراوانی بۆ والاکرا..؟! ! ج باوەڕێك و، ج جەسوورییەك و، ج رووناك کەرەوەیەك بوو..؟!
ج راستگۆییەك و، ج پاك و، بێگەردییەك..!!
ج خاکەڕایی(تواضع) و.. خۆشەویستی و.. ورەیەك بوو؟!
ج بە پیرۆزگرتنێکی حەق بوو..
ج رێزگرتنێکی ژیان و.. زیندوان بوو..؟!
خوای گەورە نازو نیعمەتی بەو ئەندازەیە پێبەخشی تا ببێتە شایستەی هەلگری ئالاکەی و قسەکردن بەناوییەوە، بەڵکو بە جۆرێك کە بیکاتە دوا پێغەمبەر..
ئا لێرەوە، فەزڵی خوای بالادەست زۆر گەورە بوو لەسەری ..
بۆیە هەرچەندە گەرو و ئیلهام و پێنوسەکان لەبارەیەوە بدوێن و، سرود بۆ مەزنی ئەو بڵێن، هەر هەموویان وەك ئەوە وان کە لە شوێنی خۆیاندا نەجوڵابن و، هێشتا زمانیان بە وتەیەك نەکردبێتەوە..
ئەگەر لاپەڕەکانی سەرەتای ئەم کتێبە مەبەستیان ئەوە بێت بە باسکردنی پێغەمبەرﷺ دەست پێبکات، ئەوا چاوی نەبڕیوەتە ئەوەی کە ئەو قسەکردنە مافی خۆی بدات و.. هەرگیز وا خۆی نانوێنێ کە پێغەمبەری مەزنی بە خوێنەرانی ئاشنا کردبێت.
بەڵکو ئەمە تەنها ئاماژەپێدانێکی شەرمنانەیە بۆ هەندێك خەسڵەتی سەرکەوتن و مەزنی ئەو، کە وایکردووە دڵی خەڵکی بەرەو رووی بێت و، ئەوانە بۆ لای خۆی کێش بکات و دۆستایەتیەکی بێوێنەیان بۆی هەبێت کە ئەم کتێبە لەبارەی هەندێکیانەوە دەدوێ لە موهاجیر و ئەنصارەکان، ئەوەبوو هەر لەگەڵ وەرگرتنی بۆنەکەی، هەموو شنەبا و شەماڵەکانی ژیان بوونە مزگێنیدەر و شادیهێنەر و، بوونە نێردراو بۆ هەموو پێکە و نشینگەیەکی مرۆڤ کە

هەڵگری بنەماکانی بانگەواز و، بۆن و بەرامەی بانگەوازکار و، راستێتی هەڵس و کەوت و بیروبۆچوون و.. مەزنی مامۆستا.. رووناکی پەیام و.. سۆز و بەزەیی پێغەمبەر بوو..

بەڵێ.. تەنها ئەو ئامانجە بوو، بەس.

کە لەبەر رۆشنایی تیرۆژی ئەو رووناکییە چڕوپڕەدا سەرنجی هەندێك لە خەسڵەتە مەزنە دەگمەنەکانی بدەین کە وەلائی بروادارانی بۆ لا بانگهێشت دەکرد و، وای لێدەکردن ئامانج و رێگا و.. مامۆستا و هاورێ.. تێیدا بەدی بکەن..

چی وایکردبوو سەرگەورەکانی هۆزەکەی بەخێرایی بەرەو رووی پەیام و ئاینەکەی بێن، (ابوبکر) و (طلحة) و، (زبیر) و (عثمان کوڕی عفان) و، (عبدالرحمن کوڕی عوف)، (سعد کوڕی ابی وقاص).. بەو خێراییە دەست لە هەموو ئەو سەروەری و پلەو پایەیە هەڵگرن کە لەناو هۆزەکەیاندا هەیانبوو و، بێنە ناو ژیانێك کە پڕیەتی لە کۆسپ و تەگەرەو ناڕەحەتی و ماندووبوون و، سەختی و، ململانێ.؟!

چی وای لە لاواز و کەم دەستەلاتانی هۆزەکەی کردبوو کە خۆ بدەنە پەنای و، بەرەو لای ئاڵا و بانگەوازەکەی رابکەن، لەکاتێکدا کە دەیانبینی بێسەروەت و سامان و.. چەکە.. تووشی ناڕەحەتی دەکرێت و خراپەکاران بەشێوەیەکی زۆر سامناك بە شوێنیەوەن، بەبێ ئەوەی کە پێغەمبەری ئازیزﷺ توانای بەرگریکردنیانی هەبێت..؟!

چی وایکردبوو دڵرەقترین کەسی سەردەمی نەفامی -عمری کوڕی خطاب- لەکاتێکدا کە دەچوو سەری مەزنی بەشمشێرەکەی لێبکاتەوە، بەدڵێکی پڕ باوەڕەوە بگەڕێتەوەو بەهەمان شمشێر کە نوری باوەڕ پرشنگدارتری کردبوو سەری دوژمنان و ئەو کەسانەی دەریەدەریان کردبوو بپەڕێنێ..؟!

چی وای کردبوو پیاوماقوڵانی شاری مەدینەو ریش سپیانی بەرەورووی بێن تا پەیمانی پێبدەن کە لەگەڵیدا ئامادەن بچنە دەریاو مەترسییەوە، لەکاتێکدا کە دەیانزانی جەنگی نێوان ئەوان و قورەیش گەورەترە لە کارەسات..؟!

چی وای لێکرد بوو کە ئەو کەسانەی باوەڕی پێدەهێنن لە زیادبووندا بن و کەمبوونەوەی بۆ نەبێت، لەکاتێکدا کە ئەو بەیانی و ئێوارە پێی دەفەرموون: (لە توانامدا نیە کە هیچ سوود یا زیانێکم هەبێت بۆتان و.. نازانم چی بەسەر من و ئێوەش دێت)؟؟

چی وای لێکردبوون کە بروای پێبکەن و بەڕاستی بزانن کە دنیا بەڕووی ئەماندا دەکرێتەوەو، قاچی ئەمان لەنێو زێڕ و مرواریدا نغرۆ ئەبێت و.. ئەو قورئانەی کە بە پەنهانی دەیخوێننەوە، بەوپەڕی دەنگ خۆشی و بەرزییەوە لە ئاسۆبڵندەکاندا دەنگ دەداتەوە، نەك لە ئەوەی ئەماندا.. یان لە دورگەی ئەماندا و بەس.. بەڵکو لەهەموو کات و ساتەکان و، لە گشت جێگایەك..؟!

چی وایکردبوو بروا بەو پێشهاتە بکەن کە پێغەمبەرەکەیان بۆی باس دەکردن، لەکاتێکدا کە ئەوان هیچیان لە دەورو پشت و راست و چەپی خۆیاندا بەدی نەدەکرد، جگە لە نەهامەتی و

برسێتی و.. بەردی وەك پشكۆ گەرم كراو و.. چەندەها درەختی وشك، كە سەریان وەك سەری شەیتانەكان وابوو..؟!!

چی وایكرد دڵیان پڕ ببێت لە جەسوری و دڵنیایی..؟

(محمد)ی كوڕی (عبدالله)..

كێی دیكە هەیە بۆ ئەم كارە جگە لەو..؟!

بەچاوی خۆیان هەموو چاكەو باشەكانیان بینی.

پاكی و، خۆگری و، دەستپاكی و، دامەزراو و ئازایەتیەكەیان بەدی كرد.

بەسۆزی و سەربەرزییەكەیان بینی.

ژیری و داناییان چاو پێكەوت.

بینیان خۆر خۆی ئەنوێنێ خۆنواندنی راستی و مەزنی ئەو.

بیستیان كە گەشەی ژیان بەناخی ژیاندا رێی دەكرد، لەو كاتەی كە محمد دەستی كرد بە رژاندنی نیگاكانی ئەو رۆژەی و سەرنجدانەكانی نوێنێی بەسەریدا..؟!

هەموو ئەوانەیان بینی، زۆر لەوە زیاتریش، نەك لەپشت پەردەوە.. بەڵكو رووبەڕوو، بە هەڵس و كەوت و، بەبەرچاوڕوونی و ئاشكرایی..

كاتێك عەرەبێكی ئەو سەردەمە شتێك بەدی دەكات و دەیپشكنێ، ئەوا وەكو پسپۆڕێك هەواڵت دەداتێ..

ئەوان خەڵكێكی سەرناس و قیافەتناس(القیافة والعیافة) بوون، یەكێكیان شوێن پێیەكی لەسەر رێگایەك دەبینی، پێی دەوتی: كە ئەمە جێپێی فلانی كوڕی فلانە..!

یان كاتێك بۆنی هەناسەكانی قسەكەر دەكات، دەزانێت چی لەژێر سەردایە لە راستی و درۆ..!

ئەوانە، (محمد)یان بینی و لەگەڵیدا ژیان، هەر لەو كاتەوەی هاتەبوون.

هیچ شتێكی ژیانی ئەویان لا شاراوە نەبوو.

تەنانەت قۆناغی ساوایشی، ئەوەی كە تەنها خزم و كەسی منداڵ دەیبینێت.. بەڵام هی (محمد) لەلای هەموو خەڵكی مەككە ئاشكرا و بینراو بوو..

چونكە منداڵێتی ئەو وەك هی منداڵانی دیكە نەبوو.. هەر زوو سەرنجی خەڵكی بۆخۆی راكێشا بەپێی ئەو پیاوەتیە پێشوەختەی كە بە منداڵی تێیدا دەركەوت، بەو رادەیەی كە لەبری یاریكردنی منداڵانە كاری پیاوانەی دەكرد..!!

بۆ نمونە، قورەیشیەكان باسی كوڕەزاكەی (عبدالمطلب)یان دەكرد كە حەز بەیاری و گاڵتەجاری منداڵانە ناكات و، هەركاتێك بەرەو لای یانگ بكرایە دەیگوت: (من بۆ ئەوە دروست نەكراوم)..!!

یان ئەو هەواڵانەیان باس دەكرد كە لە (حەلیمە)ی دایەنیەوە بیستبوویان، كاتێك كە هێنایەوە بۆ لای خزمانی، باسی سەرنجی و ئەوەی كە لەو منداڵەدا بەدی كردبوو، ئەو

ئەزموونـەی کـە لەگەڵیـدا هەیـەتی هێناویەتیـە ئـەو بـاوەڕەی کـە منـداڵێکی ئاسـایی نیـە و، نهێنییەکی وای تیادایە کە تەنها خودا ئەیزانێ، دواتریش ڕۆژگار ئاشکرای دەکات.

لاوێتیشی–ئای چ گەنجییەکی پاك و بێگەرد بوو– زیاتر ڕوون و ئاشکرا بوو.. بەجۆرێك بـوو کە جێی قسە و باسی خزم و کەسی و سـەرقاڵ بوونیـان بـوو پێـوەی، زیاتر قـوڵ و گـەورەتر بوو.

پیاوێتیشی پڕ بە هەموو چاو و، گوێ و، دڵێك بوو.

لەسەروی هەموو ئەمانەوە، ویژدانی کۆمەڵگەو هۆزەکـەی، هـەموو هەڵسوکەوتێکی ڕەوا و، جوان و چاکیان بەپێی خووڕەوشت و هەڵسوکەوتی ئەو دەپێوا..!!

* * *

کەوابوو ژیانێکی ڕوون و ئاشکرا و خوێندراوەیە..

لە بێشکەوە تا مردن..

هەموو بۆچوونەکانی.. گشت هەنگاوەکانی.. تێکرای وشەکانی.. هەموو جوڵەکانی تەنانـەت گشت خـەون و خۆزگـە و خورپـەکانی دڵیـشی، هـەر هـەموویان لـە یەکـەم ڕۆژی شـاببوونیەوە بەدونیا دیار بوو بۆ تێکرای خەڵك.

وەك ئـەوەی خـوای گـەورە بـەهۆی ئـەوەوە بیـەوێت بەخـەڵکی بڵێـت: ئەمـە پێغەمبـەر و نێـردراوی منـە بـۆ لای ئێـوە، مـەنطیـق و ژیـری بەدەسـتەوەیە.. ئـەوەش هـەموو ژیـانی لـەو ساتەوەی کۆرپەیەك بوو لە سکی دایکیدا..

دەسا ئێوەش بەهەموو ئەو مەنطیق و عەقڵـەی کـە هەتانـە، بیپـشکنن و، حـوکمی لەسـەر بدەن..

هیچ گومانێکی تێدا دەبینن..؟ هیچ فێڵێکی تێدا بەدی دەکەن..؟

ئایـا هـیچ جـارێ درۆی کـردوە.. یـان هـیچ کاتـێ ناپـاکی نوانـدوە..؟ یـان هـیچ کـەڕەتێك سوکایەتی کردوە..؟ یان ستەمی لەهیچ مرۆڤێ کردوە..؟ ئایـا نـەنگی کەسـێکی هـەڵماڵیوە..؟ یان دەستی بەسەر هیچ سپاردەیەکدا گرتووە کە لای دانرابێت..؟

یاخود وازی لە خزمایەتی هێناوە..؟ یا شوێنکەوتووانی خۆی فـەرامۆش کـردووە؟ یـا وازی لە پیاوەتی و ئازایەتی هێناوە..؟ یاخود قسەی بەهیچ کەس وتووە..؟ یان بەرامبەر هیچ بتێـك وەستاوە..؟؟

چاك لێی بکۆڵنـەوە و، بەتـەواوی بیپـشکنن، ئـەوەتا هـیچ قۆناغێـك لـە قۆناغـەکانی ژیـانی پەردەو داپۆشەری لەسەر نیە..

خۆ گەر ژیانیشی هەروەك دەیبینن و بەدی دەکەن بێ خەوشی و، ڕاستی و، مەزنیـە.. ئایـا مەنطیق و عەقڵ ڕێدەدا کە پیاوێك ئەوە ژیانی بێت پاشی چل ساڵ لە تەمەن درۆ بکات..!

لەسەر کێش درۆ بکات..؟ خودا و.. وای دەربخات کە نێردراوی ئەوە و، هەڵیبژاردوەو پاکی کردۆتەوەو نیگای بۆ ناردووە..؟؟!!

نەخێر..

هەست و زرنگی.. وا دەڵێن..

مەنطیق و عەقڵ.. وا دەڵێن..

دەسا ئێوە بەچ شێوازێك بیردەکەنەوە..؟ و چ راستیەك بەدرۆ دەخەنەوە..؟

* * *

ئەمە-بەبۆچوونی ئێمە- تێڕوانینی ئیماندارانی سەرەتا بوو بەرانبەر پێغەمبەری خواﷺ بە موهاجیرین و.. ئەوانەی کە شوێنی کەوتن و سەریان خست..

لە راستیدا ئەوە تێڕوانینێکی یەکلاکەرەوەو خێرابوو، کە جێگەی دوودڵی و لێڵی تێدا نەبوو.

مرۆڤێك کە ئەو هەموو ژیانە رووناك و بێگەردەی هەبێت، ناکرێت بە ناوی خوای گەورەوە درۆ هەڵبەستێت.

ئا بەم بەرچاوڕوونیە بەجێهێنراوەوە، ئەو بڕوادارانە رووناکی خوای گەورەیان بەدی کردو و شوێنی کەوتن.

بەدڵنیاییەوە سوپاسگوزاری ئەو بەرچاوڕوونیەیان دەبن کاتێك پاشتر دەبینن پێغەمبەری خوا پەروەردگاری سەری دەخات و، هەموو دورگەی عەرەبی ملکەچی دەبن و، دەروازەکانی رۆزی و دەستکەوتیان لێدەکرێتەوە، کە ئەوان حسابیان بۆ نەکردبوو، بەڵام ئەو هەر ئەوە و، تەنها دونیانەویستی و خواپەرستی و، خۆگوشین و، خۆپاراستن(ورع)ی زیاد دەکات، تا دەگاتەوە لای پەروەردگاری ئەو ساتەی پێی شاد ئەبێت، لەکاتێکدا کە ئەو لەسەر حەسیرێك خەوتووە شوێنەواری پوشەکانی لەسەر لاشەی جێدەهێڵن..!!

یان لەکاتێکدا کە دەیبینن، ئەو پێغەمبەرەی سەربەرز و سەرکەوتوانە ئاڵاکانی ئاسۆ پڕ دەکەن، کاتێك دەچێتە سەر دوانگە(منبر) بە گریانەوە روو لە خەڵکی دەکات و دەفەرموێت:

(هەرکەسێك قامچی من لەپشتی درلوە، ئەوە پشتی منە با تۆڵەی خۆی بکاتەوە و.. هەر کەسێك پارەی کەوتۆتە لام، ئەوە سامانی منە بێت بیباتەوە).

یان کاتێك دەبینین، کە (عباس)ی مامی داوای لێدەکات کە کارێکی پێ بسپێرێت لەو کارانەی کە بە زۆریەی موسڵمانانی ئاسایی داوە، بە نەرمیەوە بەرپێی دەکات و پێی دەفەرموێت:

(مامە، سوێند بەخوا ئێمە ئەو ئیش و کارە بە کەسێك نادەین کە خۆی داوای بکات، یان سوربێت لەسەری..!)

یان ئەو کاتەی کە ئەیبینین، تەنها بەشداری هاتنی خەم و ناسۆری بۆ سەر خەڵك ناکات و بەس، بەڵکو بنەمایەك بۆ خۆی و خاوخێزانی دادەنێت کە لێی لانادەن، بەوەی کە (یەکەمین کەس بن برسیان بێت کە برسێتی رووی لەخەڵك کرد و، دواکەسیش بن لە تێربووندا گەر خەڵکی تێری رووی تێکردن.)

بەڵێ، موسڵمانانی پێشین زیاتر سوپاسگوزاری خوا دەبن لەسەر ئەو بەرچاوروونیەیان کە بەچاکی کاروباریان لەسەرەتاوە پێ بەدی کردووە، پاش ئەوەی کە زیاتر و زیاتر سوپاسگوزاری خوای گەورە دەبن لەسەر ئەوەی کە رێنوێنی کردوون بۆ باوەڕهێنان.

هەروەها دەبینین ئەو ژیانەی چاکترین بەڵگەبوو لەسەر راستێتی خاوەنەکەی کاتێك پێی فەرموون: ((من پێغەمبەری خودام بۆ ئێوە)) بەڕاستی زۆر مەزنە و، بەو گەورەیی و بێگەردییەوە چاکترین بەڵگەیە لەسەر راستگۆیی مامۆستای مەزن و پێغەمبەری بەڕێز، ئاست و پایەی ئەو لە بڵندی و سەربەرزیدا بۆ چرکەساتێکیش دانەبەزیوەو نەکەوتۆتە لەرزە، بەڵکو وەك خۆی بووە لە کات و ساتی سەر بێشکەوە تا مردن.

ئەم ژیانەی بڕی و پاش ئەوەی گەیشتە ترۆپکی، وەك رۆژی رووناك پرشنگی داوە کە خاوەنی ئەم ژیان و پەیامە، بۆ پلەوپایە و، سامان و، سەروەری، هەوڵی نەداوە، هەر بۆیە لەکاتێکدا کە هەموو ئەوانە بەو پەیمانەشەوە هاتنە بەردەستی کە خۆی کەسی یەکەم بێت تێیدا هەموویانی رەتکردەوە و.. ژیانێکی دونیانەویستانەی تادوا چرکەساتی ژینی بردەسەر.

هێندەی تاڵەموویەك لە مەبەستە مەزنەکانی ژیانی خۆی لای نەدا..

وادەی خۆی لە پەرستش و جیهاددا نەشکاند لەگەڵ پەروەردگاری..

ئەو هێشتا نیوەشەو دانەهاتبوو هەڵدەستا و، دەستنوێژی دەشوشت هەروەکو هەمیشە لەسەری راهاتبوو لە پەروەردگاری دەپاڕایەوەو فرمێسکی دەرشت و.. نوێژی دەکرد و دەگریا..

وەك گرد سەروەت و سامانی دەهاتە بەردەست و، نەگۆڕا و، تەنها هێندەی موسڵمانێکی زۆر هەژار و کەم دەستی لێ هەڵدەگرت.. کاتێکیش مرد زرێپۆشەکەی لە بارمتەدا بوو..!!

هەموو وڵاتان هاتنە ژێر رکێفی بانگەوازەکەیەوە و، زۆرێك لە پادشایانی سەر زەوی بەترس ولەرزەوە بەرانبەر ئەو نامانەی راوەستان کە تێیدا داوای لێکردبوون موسڵمان بن.. هێندەی گەردیلەیەك لەخۆبایی بوون و خۆبەگەورەگرتن نەیتوانیوە بەلایدا بگوزەرێت یا لە دووری چەند فەرسەخێکیشەوە بێت..!

کاتێك بینی هەندێك لەوانەی دەهاتنە خزمەتی دەشێوان و ترسیان پێوە دیار بوو، پێی دەفەرموون: (لەسەرخۆ بن، من دایکم قاورمە(گۆشتی وشك کراوە)ی دەخوارد لە مەککە)..!!

هەموو دوژمنانی ئاینەکەی چەکیان فڕێدلو، ملکەچی خۆیان راگەیاند کە چی پێ باشە وایان لێبکات، لەکاتێکدا کە دەهەزار شمشێر لە رۆژی (فتح)دا بەسەر بەرزاییەکانی مەککەوە بەدەستی موسڵمانەکانەوە دەبریسکایەوە، تەنها هێندەی بە دوژمنەکانی ئاینەکەی فەرموو:

(برۆن، ئێوە ئازادن)..!!

تەنانەت خۆی بە دوور گرت لە بینینی ئەو سەرکەوتنانەی کە ژیانی خۆی لەپێناودا بەخت کرد، لەگەڵ کاروانی سەرکەوتواندا رۆژی رزگارکردنی مەککە دەڕۆیشت، سەری ئەوی کردبوو بەجۆرێك خەڵکی نەیاندەتوانی سیمای ببینن و، لەدەروونی خۆیدا سوپاسگوزاری و شوکرانەبژێری بەدەم گریانەوە بەوپەڕی شەرمەوە.. بەرەو لای پەروەردگاری باڵادەستی دوویات دەکردەوە.... هەتا گەیشتە کەعبە و، رووبەڕووی قەرەباڵغی بتەکان بوەوە، دەستی دایە تەورێك و فەرمووی:

﴿جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا﴾الإسراء:١٨.

جا ئایا هیچ جێگەی گومان ماوەتەوە لە پەیامەکەیدا..؟

مرۆڤێك هەموو ژیانی بەخت بکات بۆ بانگەوازەکەی، کە هیچ دەستکەوتێکی تایبەتی خۆی بۆ دەوڵەمەندبوون تیادا نەبێت، یان پلەوپایە، یا سەرۆکایەتی.. تەنانەت نەمریی مێژوویی کەسێتی خۆی، هیچ لەمانە لە خەیاڵی ئەودا نەبوون، چونکە ئەو تەنها بڕوای بە ژیانی لای خوای گەورە هەیە..

مرۆڤێك ژیانی لە منداڵێتیەوە تا چل ساڵی بە بێگەردی و رامان بەرێتە سەر، پاشان لە چل ساڵییەوە تا کۆتایی بە پەرستش و رێنوێنی و جیهاد و تێکۆشان، هەموو دونیا بەڕوویدا بکرێتەوە، واز لە تێکرایی سەروەرییە پڕوپوچەکانی بهێنێت و، دەستبگرێت بە رێچکەو پەرستشی پەیامی خۆیەوە، پاش ئەوە درۆزن دەبێت..؟؟

باشە ئیدی لەچیدا درۆ بکات..؟؟

بەراستی مرۆیی ئەو.. پێغەمبەرێتی ئەو بێگەردە..!!!

* * *

وەك پێشتریش وتمان مەنطیق و ژیری لە زوودا-و تا ئەمڕۆش- چاکترین بەڵگەن لەسەر راستگۆی محمد کاتێك فەرمووی: (من پێغەمبەری خودام).

نایەت بەخەیاڵی هیچ خاوەن تێڕوانینێکی تەواو و عاقڵمەندێکی هۆشیاردا کە مرۆڤێك ئەوە ژیانی بێت لەسەرەتاوە تاکۆتایی و درۆ بە ناوی خوای گەورەوە هەڵبەستێت..

بڕوادارانی پێشین کە خێرا چوون بەدەم بانگەوازەکەیەوە، ئەوانەی کە لەسەر رووبەڕی ئەم کتێبە جێگای شانازیمانە کە ئاشنای بەشێك لە بەسەرهات و هەواڵیان بین، لەدوای هیدایەتی خوای گەورە، بەڵگەو نیشانەی منطق و عەقڵیان پێ بووە، بەڵام چۆن بەڵگەیەك..

ئا ئەوە (محمد)ە، پێش پەیامەکەی..

ئەوەتانێ، پاش پەیامەکەی..

هەر ئەوە، ئەوەتانێ نوێنگەی مردن دەپێچێتەوە.

جا ئایا چاو لەهەموو ژیانی ئەودا هیچ بەرز و نزمییەك بەدی ئەکات..؟

نەخێر... هەرگیز.

ئێستاش.. با هەڵوێستەیەك لەسەر ساڵانی سەرەتای هاتنی پەیامەكەی بكەین.. ئەو ساڵانەی لەخۆڕاگری و راستگۆیی و مەزنیدا نمونەیان زۆر كەمە لە مێژودا..!!

هەر ئەو ساڵانەش لە ساڵانی دیكە زیاتر لایەنە باشەكانی مامۆستای مرۆڤایەتی و رێنوێنی كاریانی دەرخست..!!

هەر ئەو ساڵانە، كردنەوەو دەستپێكی پەرتووكێكی زیندوو بوو.. پەرتوكی ژیان و پاڵەوانێتیەكانی ئەو.. نەك هەر مێندە، بەڵكو زیاتر لە هەموو شتێكی دی بێشكەی موعجیزەكانی بوو..!!

ئا لەو ساڵانەدا كە پێغەمبەری خودا تەنیا و بێچەك بوو، هەموو جێگایەك بەجێ دەهێڵێت كە حەوانەوەو ئاسایش و جێگیربوونی تێدا بێت و.. دێتە دەرەوە بۆ لای خەڵكی بەو شتەی كە پێی ئاشنا نەبوون، بەڵكو بەوەی كە رقیان لێی دەبوویەوە.

چوو بۆ لایان و وشەكانی ئاراستەی عەقڵیان كرد، چی لەوە ناڕەحەت و قورس ترە كە پەیام و وتارەكەی ئاراستەی عەقڵی جەماوەر بكات لەبری سۆزیان.

(محمد)ی نێردراوی خودا، تەنها ئەوەی نەكرد و بەس،.. چونكە لەوانەیە ناڕەحەتی وتارێك كە ئاراستەی عەقڵ كراوە كەم بێتەوە گەر لە بازنەی داب و نەریتی هاوبەش و ئومێدی وەك یەكدا بێت.

بەڵام كاتێك لە ئایندەیەكی دوورەوە بانگیان دەكەیت،.. كە تۆ دەیبینیی و ئەوان بەدی ناكەن و.. تۆ لەناویدا ئەژی و ئەوان هەستی پێناكەن..

بەڵێ.. كاتێك عەقڵیان دەدوێنێت و هەڵدەستێتەوە بۆ ئەوەی بنەماكانی ژیانیان لە بنەڕەتەوە بە دەستپاكی و دڵسۆزییەوە بڕوخێنێ، بێ هیچ كینەیەك، یا سەروەری و، ئارەزوویەك، ئا لێرەوە ئەم مەترسیە تەنها كەسانی خاوەن عەزم لە چاكەكاران و پێغەمبەران نەبێت كەسی دی لە توانایدا نیە..!

لەراستیشدا پێغەمبەری خودا پاڵەوانی ئەم هەڵوێستە و.. مامۆستای مەزنی بوو.. لەو كاتەشدا پەرستنی بت.. پەرستش بوو، دروشمەكانیشی.. ئاینی خەڵكی بوو.. پێغەمبەری خودا پەنای بۆ فێڵ كردن نەبرد–هیچ فێڵ كردنێك–.

هەوراز و نشێوی رێگا و، سەختی ئەركەكەی، تكاخوازبوون بۆی گەر ئەو زیرەكییە دەگمەنەكەی بەكاربهێنێت بۆ سازكردنی دەروونەكان بەر لەوەی كە تووشی سەرسوڕمانیان بكات بە وشەی یەكخواناسی..

ئەو لە توانایدا بوو، مافی تەواوی خۆشی بوو، كە هەستێت بە دابڕینی كۆمەڵگا لەو خوایانەی كە سەدەها ساڵ بوو دەیانپەرستن، وە بزاڤی دەورەگرتن و لەوسەرەوە گەڕانەوە(التفاف) دەست پێبكات، بەپێی توانا دوور لە رووبەڕووبوونەوەی ناهەموار و ناكاو كە

دەزانێت لە یەکەم چرکەساتدا هەموو کینەو رقی هۆزەکەی لەدژی دەجوڵێنێت و، لە یەکەم چرکەساتیشەوە ئەوان هەموو ئەو چەکانەی کە پێیانە لە دژی بەکاری دەهێنن.
بەڵام ئەوەی نەکرد.. ئەمەش بەڵگەو نیشانەیە کە ئەو پێغەمبەرە، گوێبیستی دەنگی ئاسمان بووە، لە دڵی خۆیدا پێی فەرمووە هەستە... ئەویش هەستاوە.. بەخەڵکی رابگەیەنە.. رایگەیاند بەبێ شاردنەوە و هەڵهاتن..!!
لە یەکەم چرکەساتەوە بە ناوەرۆکی پەیامەکەی و کرۆکی کێشەکەوە رووبەڕوویان بوویەوە:
(ئەی خەڵکینە، من نێردراوی خوام بۆ ئێوە، بۆ ئەوەی بیپەرستن و، هیچ شتێك نەکەن بە هاوتای ئەو.. ئەم بتانە هیچ و پوچ و ناپەوان و، لە توانایاندا نیە سود یا زیانیان هەبێت بۆتان.)
لە چرکەساتی یەکەمەوە، بەو وشە روون و پاراوانە رووبەڕوویان بووەوە، بێپەردە، هەر لە چرکەساتی یەکەمەوە، بەرەوڕووی ئەو جەنگە سەختە بووەوە کە لەسەری دەنوسرا بیکات هەتا ماڵئاوایی لەژیان..!!
جا ئایا بڕواداڕانی سەرەتا پێویستیان بە هیچ هاندەرێك هەبووە کە ببێتە پاڵنەر بۆیان تا بڕۆن پەیمان بەم پێغەمبەرە بدەن..!!
ج ویژدانێکی زیندوو، ئەم دیمەنە جوان و سەنگین و بێوێنەیە نایخروشێنێ..؟
دیمەنی پیاوێك کە خەڵکی تەنها بە خاوەن عەقڵێکی تەواو و، خوڕەوشتێکی کامڵ ناسییان، بە تەنها بەرانبەر هۆزەکەی وەستاوە بە بانگەوازێك رووبەڕوویان بۆتەوە کە لە بەرانبەر گرانی و سەختیەکەیدا چیا دێتە لەرزە و.. بە ئاشکرا و جوانی وشەکان لە دڵ و دەمی دێنە دەرەوە.. وەك ئەوەی هەموو هێزی داهاتو و توانا و نەخشەکانی لە ناخدا بڵاوبووبێتەوە، هەر وەك ئەوەی قەدەرێك بێت و پەیامی خۆی بدا بە گوێیاندا..!!
بەڵام، پێدەچێت کە ئەمە هەڵوێستەیەکی گیانی چاکە بێت، پاشی ئەوە (محمد) بگەڕێتەوە سەر خۆی و، چۆنی ئارەزوو لێیە خودای بپەرستێت و، واز لە خواوەندەکانی هۆزەکەی بهێنێت بەرێی خۆیاندا بڕۆن و، دەست لە دینی هۆزەکەی هەڵگرێت بەرێی خۆیدا بچێت..
گەر ئەم خەیاڵە لەو کاتەدا هاتبێت بە دڵی هەندێك کەسدا، ئەوا (محمد)ﷺ زۆر زوو ئەوەی پوچەڵ کردەوە.. بە تەواوی بۆ خەڵکی روون کردەوە کە ئەو پێغەمبەرەو نێردراوەو لەسەریەتی بیگەیەنێت و.. ئەوەی لە دەستدا نیە کە بێدەنگ بێت یاخود ئەو حەق و رووناکییەی کە رێنوێنی ئەوی بۆ کراوە تەنها هەر بۆ خۆی بێت.
بەڵکو تێکڕای هێزەکانی جیهان و سروشت، توانای بێدەنگکردن و بەربەستی نیە، چونکە خوای گەورە خستویەتە گڕ و، دەیجوڵێنێ و، هەنگاوەکانی بەڕێوە دەبات..
قورەیش زۆر خێرا بەرپەرچیان دایەوە، وەك بڵێسەی ئاگرێك رەشەبایەکی وێرانکەر هێنابێتی..!!

ئەمجا دەستکرا بە تەنگ پێهەڵچنینی دەروونی، کە بە درێژایی تەمەنی تەنها گەورەو رێزلێگیراو راهاتبوو.. رێزێك کە لەو بڵندتر نەبێت..

پێغەمبەر وەك مامۆستایەکی بڕوێنە و.. بە هونەرێکی سەرسوڕهێنەرەوە.. دەستی کرد بە وتنەوەی یەکەم وانەی..

لە راستیدا وێنەی ئەم دیمەنە هەموو کات و جێگایەك.. بگرە مێژووشی پڕ دەکرد. خاوەن ویژدانە زیندووەکانی نێو مەککە خۆشحاڵ دەبوون و، سەرسامی دایدەگرتن و، نزیك دەبوونەوە..

پیاوێکی سەربڵند و پایەداریان بینی..

نازانن: ئایا سەری درێژبۆتەوە و گەیشتۆتە ئاسمان و خۆی لێ داوە.. یاخود ئاسمان لەسەری ئەو نزیك بۆتەوەو شکۆداری کردوە..؟!

لەخۆبران و، خۆگری و، مەزنییان بەدی کرد..

سەرنج راکێشترین شت کە بینیان و، جوانترین شت کە کەوتە بەرچاویان، ئەو رۆژەبوو کە پیاوماقوڵانی قورەیشی چوونە لای (أبو طالب) و پێیان گوت:

(ئەی-أبوطالب- تۆ تەمەن و رێز و پایەیەکت لەنێوماندا هەیە، داوای وازهێنانی برازاکەتمان لێ کردیت، بەڵام وازی لێ نەهێنان..

ئێمە-سوێند بەخوا- خۆ ناگرین لەسەر ئەو جنێوانەی بە باوباپیرانمانی دەدا و، خەوەکانمان بە کەم دەزانێت و، نەنگی و شورەیی دەداتە پاڵ خواوەندەکانمان، یا ئەوەتا وازی پێدەهێنی لێمان، یان لەوەدا ململانێ لەگەڵ ئەو و تۆشدا دەکەین، هەتا یەکێکمان لەناو دەچێت)..

(أبو طالب)یش هەواڵ بۆ برازاکەی دەنێرێت و پێی دەڵێت:

(برازای ئازیزم..

هۆزەکەت هاتنە لام و، لەبارەی تۆوە قسەیان بۆ کردم، من و خۆیشت بهێڵە و تووشی کارێکم مەکە توانای بەرگەگرتنیم نەبێت).

دەبێت ئەو رۆژە هەڵوێستی پێغەمبەر چی بێت..؟

تەنها پیاوێك کە پشتی دەگرت، ئەوەتا وەك ئەوەی بیەوێ دەستی لێ هەڵگرێت.. یان وا دیارە، کە ئامادە نیە و توانای رووبەڕووبوونەوەی قورەیشی نیە کە لە هەموو لاوە کەڵبەکانیان لێتیژ کردۆتەوە..

پێغەمبەرﷺ هیچ دوودڵ نەبوو لە وەڵامدانەوە و، دەروونی بەرزی نەلەرزی.. نەخێر.. بەدوای چەند وشەیەکا نەگەڕا تا دڵنیایی خۆی پێ جێگیر بکات..

ئا لەوێدا دڵنیایی ئەو لەسەر دوانگەی مامۆستایەتی هەستایەوە و، بەهێزترین وانەی بۆ هەموو مرۆڤایەتی دا و، گەورەترین بنەماکانی دا بە گوێیاندا.

ئـا بـەم جـۆرە قـسەی کـرد.. جـا نـازانین.. ئەمـە مرۆڤێکـەو دەدوێ..؟ یـاخود هـەموو بوونەوەرە و سروشتێك دەچرپێت..؟!

(مامە..

سوێند بەخوا، گەر خـۆر بخەنـە دەسـتە ڕاسـتم.. مـانگیش لـە دەسـتە چـەپم، هـەتاوەکو دەست لەم کارە هەڵگرم، تا خوا خۆی سەری دەخات یان لەپێناویدا تیا دەچم، هـەرگیز وازی لێ ناهێنم..)..!!

سڵاو و بەزەیی و بەرەکەتی خودات لەسەر بێـت ئـەی پێغەمبـەر، ئـەی سـەروەری هـەموو مەردان، بەڕاستی قسەکانت مەردانە بوو..!!!

* * *

(أبوطالب) دەست بـەجێ پێشەنگایەتی و هێـزی خـۆی و بـاپیرانی هاتـەوە بـیر و، هـەردوو دەستی خستە سەر شانی برازاکەی و پێی وت:

(چیت پێ خۆشە بیڵێ، سوێند بەخوا بەهیچ شێوەیەك بە دەستتەوە نادەم)..

کەواتە (محمد) پشتیوانی و پاراستنی لە مامەیەوە وەرنەدەگرت گەرچـی دەیتـوانی، بـەڵکو (محمد) خۆی پەنادان و پاراستن و دامەزراوی بۆ کەسانی دەورووپشتی لێدەباری..!

ج مرۆڤێـك لـە خـەڵکانی شـەرەفمەند، دیمـەنێکی ئـاوا بـەدی بکـات، دڵـی، بەوپـەڕی خۆشەویستی و ئیمان و ڕێزەوە، بۆ لای ئەو پێغەمبەرە لە شەقەی باڵ نادات..؟

* * *

دامەزراوی ئەو لەسەر حـەق و خـۆراگری پەیامەکەیدا و.. ئـارامگری لەسـەر ناڕەحـەتی لـە پێناوی خودادا، نەك لە پێناوی خۆی و سوودمەندبوونی.

هەموو ئەوانە وا دەکات کە خاوەن هۆشە زیرەکەکان سەرسام بن و.. عەقڵە زیندووەکان بە ئاگا بێنێت و، شوێن ئەو ڕووناکیە بکەون کـە بانگیـان دەکـات بـۆ لای و، خێـرا بـەرەو لای ئـەو ڕاستگۆی دەسپاکە بڕۆن کە هاتووە پاکیان بکاتەوە و، ڕێنوێنیان بکات..

خـەڵکی دەیـانبینی ئـازار لەگـشت لاوە دەورەی داوە، ئـەو تـەنها (ابـو طالـب)ی مـامی و (خدیجـە)ی خێزانـی دڵخۆشـکەری بـوون، ئەوانیـشی لەدەسـتی چـوو، لـە چـەند ڕۆژێکـی نزیـك بەیەکدا هەردووکیان مردن..

ئەو کەسەی بیەوێت ڕادەی دەربەدەرکردن و چەوساندنەوە و ڕێژەی ئەو جەنگەی قوڕەیش بەرانبەر پێغەمبەر بهێنێتە پێش چاو، ئەوا هێندەی بەسە کە بزانێـت (ابولهـب) بەتـەنها خـۆی، کە پیسترین و دڵڕەقترین دوژمنی بوو، ڕۆژێکیان ویژدانی ناڕەحەت بوو بەوەی کـە دیتـی، بۆیـە

رایگەیاند کە ئەو پێغەمبەرە دەپارێزێ و دالدەی ئەدات و، بەرەنگاری هەموو دوژمنکارییەك ئەبێتەوە بکرێتە سەری..!![1]

بەلام پێغەمبەر پەنادانەکەی رەت کردەوە و بە سەربلندی و بێداری و، رێزەوە مایەوە..

هیچ کەس نیە ئازار و ناڕەحەتی لەسەر لابدات، چونکی هیچ کەس توانای لادانی ئازاری نیە لەسەری..!!

تەنانەت (ابوبکر)ی مەزنیش، جگە لە گریان توانای هیچی دیکەی نەبوو..

رۆژێکیان پێغەمبەر رۆشت بۆ کەعبە، لەکاتێکدا بە دەوریدا دەسوڕایەوە، گەورەپیاوانی قورەیشی هاتن دەوریان گرت و، پێیان وت: تۆی بە خواکانمان ئاوا و ئاوا دەڵێیت..؟

بەهێمنی وەلامی دانەوە: بەڵێ.. من وا دەڵێم..!!

پاش ئەوە بە کراسەکەی رایدەکێشن، (ابوبکر)یش بەدەم گریانەوە تکایان لێدەکات: (پیاوێك دەکوژن تەنها لەسەر ئەوەی کەدەڵێت پەروەردگارم خوایە)..؟؟

* * *

ئەو کەسەی لە رۆژی (طائف)دا پێغەمبەری بینی، بەلگەو نیشانەی راستگۆیی و لەخۆبوردویی ئەو بەو جۆرەی کە لێی دەوەشێتەوە و، شایەنیەتی بینیوە..

رووی وەردەگێڕێت بەرەو لای (ثقیف) و بانگهێشتیان دەکات بۆ لای خوای تاك و خاوەن دەستەلات..

ئایا هێندەی بەدەستی هۆز و کەس و کارەکەی خۆی تووشی بوو بەسی نەبوو..؟

وە ئایا چەندبارەی ئەو ئێش و ناڕەحەتیە بەئاگای ناهێنێتەوە، کاتێك دەچێت بۆ ناو هۆزێك کە هیچ سیلەی رەحم و خزمایەتی لەنێوان ئەم و ئەواندا نیە..؟

نەخێر.. لەهیچ کاتێکدا سەرئەنجامەکان ناچنە نێو بیرکردنەوەو بڕیاری ئەوەوە.. پەروەردگاری بالادەستی فەرمانی پێکردووە: ((علیك البلاغ: راگەیاندنت لەسەرە)).

یان رۆژێکی نێتەوە یاد کە قسەو گالتەجاری هۆزەکەی زۆری بۆ هێنا و، گەڕایەوە مالەوە، غەمگین و دلتەنگ لە جێگەکەیدا خۆی داپۆشی، کاتێکی زانی دەنگێك لە ئاسمانەوە لە دەرگای دلی دا، دەست بەجێ نیگای بۆ هات، ئەو فەرمانەی بەسەردا دایەوە کە پێشتر لە رۆژی نێو ئەشکەوتەکەدا بەسەریدا درا..

---

١ لە هیچ یەکێك لە پەرتوکەکانی سیرەی پێغەمبەرﷺ ئەم هەلوێستەی (أبو لهب)م بەدی نەکردووە نەمزانیوە هەبێت، چونکە ئەو هەر لە سەرەتای بانگهێشتەی پێغەمبەر بۆ هۆزەکانی نێو مەککە بۆ یەکتاپەرستی بەرانگاری بویەوە و نەفرەتی لێکرد و بە شێت و گەمژەی لەقەلەم دا، بۆیەش خوای گەورە تداخلی کرد و نیگای ناردە خوارەوە و لەعنەت و نەفرەتی هەتاهەتایی لێکرد و فەرموی: (تبت یدا أبي لهبٍ وتب) —لێکۆلەر—

﴿يأيها المدثر، قم فانذر﴾المدثر:١-٢.
کەواتە راگەیەنەر و ترسێنەرە.. و
پێغەمبەرێکە هیچ باکی لە ئازار و ئەشکەنجە نیە و، بەشوێن حەوانەوەدا ناگەرێت، دەروات بۆ (طائف) تا پەیامی خوای گەورە بە خەڵکەکەی بگەیەنێت..
لەوێش گەورەپیاوانی شار دەوریان دا و، لە دۆستەکانی شاری مەککەیان خراپتر بوون، منداڵ و تێنەگەیشتوەکانیان لێ هاندا، خۆیان لە پیرۆزترین خەسڵەتی عەرەب داماڵی، کە ئەویش رێزگرتنی میوان و پەنادانی پەناهەندەیە..
تێنەگەیشتو و منداڵەکانیان خستە شوێن پێغەمبەرﷺ تا بەردی تێبگرن..
ئەو پیاوەی کە قورەیش پێشنیاریان بۆ کرد کە هێندەی پارە بۆ کۆدەکەنەوە لە هەموویان دەوڵەمەندتر بێت..
لە پلەو رێزیش بەجۆرێك بیکاتە سەرۆك و پادشایان، ئەو پێی رازی نەبوو، فەرمووی (من تەنها بەندەو نێردراوی خوام)..
ئەوەتا هەر ئەو لە (طائف)، خۆی خستۆتە پەناپەرژینی باخێك تا لەو گەمژانەی شوێنی کەوتون پەنای بدات.. دەستی راستیشی بەرزکردۆتەوە بۆ ئاسمان و لە پەروەردگاری دەپارێتەوە.. بەدەستی چەپیشی ئەو بەردانە لە دەموچاوی دەگێرێتەوە کە تێی دەگرن، لەو کاتەدا لە بەدیهێنەر و پەروەردگاری خۆی دەپارێتەوە و دەفەرموێت:
(گەر تۆ تورە نەبیت لێم من باکم نیە، بەڵام لەگەڵ ئەمەش لێخۆشبوونت بۆ من فراوانترە)..
بەڵێ، بێگومان ئەو پێغەمبەرە چاك دەزانێت کە چۆن بەوپەڕی ئەدەب و رێزەوە لەگەڵ پەروەردگاری بدوێ..!
ئەو کاتێك رایدەگەیەنێت کە باکی لە ئازار چەشتن لەپێناوی خودا نیە، لەهەمان کاتدا رایدەگەیەنێت کە پێویستیەکی زۆری بە لێبوردویی هەیە، کە خوای گەورە پێی ببەخشێت..
لە ئاوەها هەڵوێستێکدا، شانازی بە ئارامگری و ئازایەتی خۆیەوە ناکات و، خۆی بە بەرز نیشان نادات، ئەو جۆرە خۆ بەرز نیشان دانە لەم هەڵوێستەدا لەوانەیە واتای منەت کردن بەسەر خوادا هەڵبگرێت..
(محمد)یش لەو کەسانە نیە ئەمەی لێ شاراوە بێت..
هەر لەبەر ئەوە باشترین شت لەو هەڵوێستەدا کە گوزارشت لە ئازایەتی و خۆگریەکەی بکات، دەنگی نوزانەوە و پاڕانەوەیەتی..!
بەم جۆرە داوای لێخۆشبوونی لە پەروەردگاری دەکرد و دەپاڕایەوە:
(پەروەردگارا سکاڵای کەم هێزی و، کەم توانای و، کەمیم لای خەڵك بۆ تۆ دەکەم.. ئەی بەبەزەییترینی بەزەیکاران، تۆ پەروەردگاری بێدەستەڵاتانی و، پەروەردگاری منی، دەمدەیتە دەستی کێ؟.. بۆ بێگانەیەك روویەکی گرژم بداتێ؟ یان بۆ لای دوژمنێك کارو فرمانی منت

داوەتە دەستی..؟ گەر تۆ تووڕە نەبیت لێم من باکم نیە، بەڵام لەگەڵ ئەمەش لێخۆشبوونت بۆ من فراوانترە.. بەڕۆشنایی و نووری وەجهت کە هەموو تاریکیەکانی ڕووناک کردەوە و، کاروباری دونیاو دواڕۆژی بەهۆیەوە چاك بوو، پەنادەگرم لەوەی تووڕەییت بەسەرما بباریێ، یان خەشم و قینت لەسەرم بێت.. پەشیمانی بۆ لای تۆیە تا رازی ئەبیت و.. هیچ تواناو هێزێکم نیە بەتۆ نەبێ)..

ئەمە چ خۆشەویستیەکە کە پێغەمبەر بەرانبەر بانگەوازەکەی هەیەتی..؟

کەسێکی بێچەك.. ڕوو لەهەر لایەك دەکات و بۆ هەر کوێیەك دەڕوات، ڕووبەڕووی فرت و فێڵ و تەڵەکەبازی دەبێتەوە..

هیچ هۆکارێکی ژیانی دونیای نیە پشتی پێ ببەستێت، ئنجاش ئەو هەموو سووربوون و، خۆگری و خۆشەویستیەی هەڵگرتووە..

خەڵکی بینیان لە(طائف)ەوە دەگەڕایەوە بۆ (مەککە)، نە بەنائومێدی ، نە بە تێکشکاوی، بەڵکو زیاد لە ڕادده ئومێد و مژدەو خۆشحاڵی پێوە دیار بوو.

سەردانی هۆزەکانی دەکرد و، خۆی دەچووە گەڕەك و شوێنی نیشتەجێبوونیان:

ڕۆژێك بۆ لای هۆزی (کندە)..

ڕۆژێکی دی بۆ لای (بنی حنیفە)..

ڕۆژێکی کە بۆ لای (بنی عامر)..

بەو جۆرە، هۆز لە دوای هۆز..

بە هەموو ئەوانە دەڵێت:

(من نێردراوی خودام بۆ لای ئێوە، فەرمانتان پێدەکات کە تەنها خوا بپەرستن و هیچ هاوەڵپەرستێکی بۆ دامەنێن و، واز لەو بتانە بهێنن کە دەیانپەرستن).

لەلای نشینگەی هۆزە نزیکەکان، (ابولهب) شوێنی دەکەوت و بە خەڵکی دەوت: باوەڕی پێمەکەن، بەڵکو بۆ گومڕایی و سەرلێشێوان بانگتان دەکات..!!!

خەڵکی پێغەمبەری خودا ﷺیان تا لەو هەلومەرجە ناڕەحەتەدا بینی، بەدوای بڕواداران و پشتیوانانیدا دەگەڕا، بەڵام ڕووبەڕووی کەللەڕەقی و دژایەتی دەبوویەوە.

تا لەو ساتەدا دەیانبینی هەموو سازشێك (مساومة) ڕەت دەکاتەوە و، ڕازی نابێت کە ئیمان نرخێکی لە دونیا هەبێت، تەنانەت ئەگەر ئەو نرخە تەنها وادەو بەڵێنێك بێت لەوەوە بۆ پلەوپایە یان دەسەڵات.

تا لە ڕۆژگارە ناخۆش و گەرمانەدا، سەردانی هۆزی (بنی عامر بن صعصعە)ی کرد، لەلایان دانیشت و باسی خودای بۆ کردن و قورئانی بۆ خوێندنەوە، لێیان پرسی:

(ئایا گەر ئێمە پەیمانمان پێدایت لەسەر ئەو کارەی تۆ، پاشان خودا تۆی بەسەر نەیارانتدا سەرخست، ئایا لەپاش تۆ کارو فرمان بۆ ئێمە دەبێت.)؟؟

پێغەمبەر ﷺ وەڵامی دانەوەو فەرمووی:

(کارو فرمان بەدەست خودایە، لە کوێی بوێت لەوێی دادەنێت)..!!
کە ئەوەیان بیست، بڵاوەیان لێکرد و گوتیان: هیچ پێویستمان بەکاری تۆ نیە..
پێغەمبەرﷺ بەجێی هێشتن و بەدوای ئەو بڕوادارانەدا دەگەڕا کە ئیمانەکەی خۆیان بەنرخێکی کەم نافرۆشن..!!

* * *

لەڕاستیدا خەڵك بینیان، کەسانێکی کەم بڕوایان پێهێنابوو.. لەگەڵ ئەوەشدا و، وێڕای کەمی ژمارەشیان ئەو هاودەمی و هاوەڵیی تێدا بەدی دەکردن..
لەولاشەوە قورەیش بڕیاری داوە کە دەبێت هەر هۆزێك تەمبێکردنی بڕوادارانی خۆی لەئەستۆ بگرێ..
لە پرێکدا ئازار و ئەشکەنجە وەك گەردەلولێکی شێت دابارییە سەر تێکڕای موسڵمانان و، بێباوەڕان هەموو جۆرە تاوانێکیان بەرامبەر کردن..
ئا لێرەدا ئەو شتە چاوەڕوان نەکراوە ڕوودەدا کە لە خەیاڵدا نەبوو.
(محمد) فەرمان بە موسڵمانەکان دەکات کە بۆ (حەبەشە) کۆچ بکەن و، خۆی بە تەنها دەمێنێتەوەو بەرەنگاری دوژمنکاری دەبێتەوە..
باشە بۆ خۆیشی کۆچ ناکات و، پەیامی خوای گەورە لە شوێنێکی دیکە ڕابگەیەنێت، خۆ خودا پەروەردگاری جیهانیانە و، تەنها پەروەردگاری قورەیش نیە..؟؟
یان، بۆ لەدەوری خۆی نایانهێڵێتەوە، خۆ هێشتنەوەیان سوودی مسۆگەری تێدایە.
مانەوەیان لە مەککە سەرەڕای کەمی ژمارەیان کەسانی دیکە وا لێدەکات کە بڕوا بهێنن و بێنە ناو دینی خوا.
پاشان ئەو کەسانەی کە لە خێزانە بەرز و بەهێز و خاوەن دەسەڵاتەکانی قورەیشن لەناویاندا ژمارەیان کەم نیە..
ئەوەتا بۆ نمونە لە (بنی امیە) –عثمان کوڕی عفان– و، عەمری کوڕی سعید کوڕی عاص و، خالدی کوڕی سعید کوڕی عاص.
لە (بنی اسد)یش، زبیری کوڕی عوام و، اسودی کوڕی نوفل و، یزیدی کوڕی زەمعە و، عەمر کوڕی أمیە.
لە (بنی زهرە)ش، عبدالرحمن کوڕی عوف و، عامری کوڕی ابی وقاص و، مالك کوڕی أهیب و، مطلب کوڕی أزهر.
ئەوەتا ئەوانە و کەسانی دیکەشیان لەنێودایە کە بنەماڵەکانیان ماوەیەکی زۆر لەسەر چەوساندنەوە و ئازاردانیان ئارام ناگرن.
باشە بۆ پێغەمبەرﷺ لە دەوری خۆی نایانهێڵێتەوە، تاوەکو پشتی بگرن و سەرچاوەی هێزێك بن لەبەردەستیدا..؟؟

ئا لێرەدا مەزنی (محمد)ی پێغەمبەری خوا دەدرەوشێتەوە.. ئەو ئاشووبی ناوێت و، شەڕێکی ناوخۆییشی مەبەست نیە، با ئەگەری سەرکەوتنی خۆیشی تێدا بێت، بەڵکو با تەواو لە سەرکەوتنی خۆی دڵنیاش بێت..!!

ئا لێرەدا بەزەیی و مرۆڤایەتی ئەو دەردەکەوێت، چونکە بەرگەی ئەوە ناگرێت کە ببینێت خەڵکی بەهۆی ئەوەوە ئازار دەدرێن، لەگەڵ ئەوەشدا چاك دەزانێت بڕوای وایە کە قوربانیدان باجی هەموو جیهادێکی پیرۆز و بانگەوازێکی گەورەیە، بەڵام با کاتێك قوربانی بدرێت کە هیچ دەرفەت و بواری دیکە نەمابێت.

وەلێ ئێستا، کە رێگایەك هەیە بۆ خۆپاراستن لە ئەشکەنجە، با مسوڵمانەکان بەو رێگایەدا بڕۆن.

ئەی بۆچی خۆیشی لەگەڵیان ناڕوات..؟؟

چونکە ئەو هێشتا فەرمانی کۆچ کردنی پێنەکراوە، ئێرە جێگای ئەوە.. لەسەر زەوی بتەکان..

بەردەوامیش دەبێت لەسەر هاوارکردن بەناوی خودای تاك و تەنها. و.. بەردەوامیش بەبێ بێزاری ترس و ئازار و ئەشکەنجە دەچێژێ.. چونکە ئەم ئازار ئەدرێ نەك ئەو لاواز و کەم دەستەڵاتانەی کە بڕوایان پێی هێناوە و شوێنی کەوتوون..

بەڵکو ئەو کەسە رێزدارانەش کە بڕوایان پێ هێناوەو شوێنی کەوتوون..!!

هەرکێ وێنەو نمونەی دامەزراوی و جوانی خۆبەخت کردنی ئاوەها دەزانێت، با بۆمانی بهێنێ..

بەراستی ئەوە بڵندییەکە تەنها کەسانی خاوەن عەزم لە پێغەمبەران و هەڵبژێردراوەکان لە توانایاندایە..!!

* * *

مرۆڤایەتی و پێغەمبەرایەتی، بەشێوەیەکی پتەو و زۆر جوان لە (محمد)دا بەیەك گەیشتوون، ئەو کەسانەیشی گومانیان لە پەیامەکەی هەبوو، گومانیان لە مەزنی و بێخەوشی ناوکرۆك و بێگەردی مرۆڤایەتیەکەی نەبوو..

ئەو خودایەشی کە دەزان+ێ پەیامەکەی لەکوێ دادەنێت، مرۆڤێکی وەهای بۆ هەڵبژارد، کە ئەوپەڕی رێز و بلندی و سەربەرزی و دەستپاکی کە هەستی مرۆڤایەتی ئارەزووی دەکات، پاکانەی بۆ دەکەن..

خەڵکی گوێبیستی بوون و دەیانبینی چۆن سەرزەنشتی ئەوانەی دەکرد کە زیادەڕەوییان لە گەورەکردنی ئەودا دەکرد، بەڵکو لەوانەش کە زۆر زۆر لەزیادەڕەوی نزمتر بوون..

سەرزەنشتی دەکردن لەسەر ئەوەی کاتێك کە دەهاتە لایان و ئەوان دانیشتبوون، لەبەری هەڵدەستانەوە، پێیانی دەفەرموو:

(وەك فارسەكان هەڵئەستنەوە، كە هەندێكیان هەندێكی دیكە بە گەورە دەگرن)..
دیاردەی خۆرگیرانەكەی ڕۆژی مردنی كوڕە ئازیزەكەی كە ناوی (ئیبراهیم) بوو، موسڵمانان وایان باسدەكرد كە خۆریش بۆ مەرگی (ئیبراهیم) دڵتەنگ و غەمگین بووە، بۆیە ڕوناكی لێبڕاوە، ئا لەو ساتەدا پێغەمبەری دەستپاك و مەزن بە پەلەو خێرا دەڕوات بۆ پوچەڵكردنەوەی ئەو پڕوپاگەندەیە، بەر لەوەی كە ببێت بە ئەفسانەیەك و.. وەك وتاربێژێك لەنێو موسڵماناندا دەوەستێت و دەفەرموێت:
(خۆر و مانگ دوو نیشانە(ئایەت)ن لە نیشانەكانی خوای گەورە، لەبەر مردنی یان ژیانی كەسێك ناگیرێن)..!!!
ئەو پارێزەرێكی پاكی عەقڵ و بیركردنەوەی خەڵكییە و، هەستانیشی لە مافدانی ئەو سپاردەیە، چاكترە لەلای و لەپێشترە بۆی لە پڕ بە هەموو زەوی سەروەری و بەرزڕاگرتن..
پێغەمبەرﷺ بە دڵنیاییەوە دەیزانی كە ئەو نێردراوە بۆ ئەوەی ژیانی مرۆڤایەتی بگۆڕێت و، تەنها پێغەمبەری قورەیش نیەو بەس، یان تەنها بۆ عەرەب نێردرابێت، بەڵكو پێغەمبەر و نێردراوی خوایە بۆ هەموو خەڵك..
خوای گەورەش–سبحانە– ئەو زەمینە بەرفراوانەی خستە بەرچاوی كە بانگەوازەكەی پێی دەگات و، بەیداخی ئەوی بەسەرەوە دەشەكێتەوە..
بەدڵنیاییەكی تەواویشەوە ئایندەی ئەو ئاینەی بینی كە مژدەی دابوو بە خەڵك و، لەگەڵ ئەو جاویدانیەی(خلود) كە بۆی دەبێت، تا ئەو كاتەی زەوی و ئەوەی لەسەریەتی بۆ خودا دەمێنێتەوە.. سەرەڕای هەموو ئەوانە نە خۆی و، نە ئاینەكەی و، نە ئەو سەركەوتنەی كە سەرزەوی نمونەی وەك ئەوەی بەخۆوە نەدیوە، لە خشتێكی نێو دیوارێك زیاتر نەهاتە پێش چاو..!!
ئەو مرۆڤە مەزنە ئەوەی زۆر بە ڕوون و ئاشكرایی خستەڕوو، فەرمووی:
(نمونەی من و پێغەمبەرانی پێش من، وەك نمونەی مرۆڤێكە خانوویەكی بە جوان و ڕازاوەو چاكی دروست كردبێت تەنها جێگەی یەك خشتی سووچێك لە سوچەكانی نەبێت، خەڵكی بەسەرسامیەوە بە دەوریدا بسوڕێنەوە و، بڵێن: خۆزیا ئەو خشتە دادەنرا..؟؟ من ئەو خشتەم و، دواین پێغەمبەریشم)..!!
هەموو ئەو ژیانەی گوزەراندی..
تێكڕای جیهاد و قارەمانێتیەكانی..
سەرجەم مەزنی و بێگەردیەكەی..
هەموو ئەو سەركەوتنەی ئاینەكەی لە ژیانیدا بەدەستی هێنا و، ئەو سەركەوتنانەی كە دەیزانی پاش مردنی پێی دەگەن..
هەموو ئەوانە، تەنها خشتێكە...!
تاكە خشتێك لە دروستكردنی خانوویەكی بەرز و دێرین..!!

ئەوە خۆیەتی رایدەگەیەنێت و، دەیڵێتەوە و، سوورە لەسەر دووپاتکردنەوەی..!!

پاشان ئەو قسەیەی وەك خاكەرایی(تواضع) نەدەدایە پاڵ خۆی، تا مەزنی خۆ بەگەورەگرتنی نێو دەروونی پێ تێر بکات.

بەڵکو ئەو هەڵوێستەی وەك حەقیقەتێك دووپات دەکردەوە، کە بەرپرسیارێتی گەیاندن و راگەیاندنی بەشێك لە کرۆکی پەیامەکەی پێکدێنێت..

چونکە خاكەرایی، سەرەڕای ئەوەی کە رەوشتێك بوو لە خووڕەوشتە رەسەنەکانی (محمد)، بەڵگە و ئاماژەیەك نەبووە بۆ گەورەیی ئەو.. چونکە لە راستیدا مەزنی پێغەمبەر لە بەرزبوونەوەو رەسەنایەتیدا گەیشتبووە ئاستێك کە خۆی بەڵگەو نیشانە بێت و سەلمێنەری خۆی بێت..

* * *

ئا ئەوەتا مامۆستای مرۆڤ، دوایین پێغەمبەر.

ئا ئەوەتانێ ئەو رووناکییەی کە خەڵك بینیان وەك مرۆڤێك لەنێو خۆیاندا دەژیا و.. پاش مردنیشی هەموو جیهان بینیان، وەك راستی و باسکردنێك..

ئێستاش، ئێمە، لەسەر لاپەڕەکانی داهاتووی ئەم کتێبە، دەچینە دیداری چەند کەسێك لە هاوەڵە بەڕێزەکانی، سەرسام دەبین بە ئیمان و قوربانیدانیان و، مەزنی ئەو مەبەستەی بۆی ژیان، بەجۆرێك کە هاوشێوەی بەدی نەکەین.. هەموو هۆکارەکانی ئەو کارە ناوازانەش بۆمان روون و ئاشکرا دەبێت..

ئەو هۆکارانەی کە تەنها رووناکییەك بوو شوێنی کەوتن و بەس..

تەنها (محمد)ی نێردراوی خوا بوو، کە خوای گەورە حەق بینی و دەروون بەرزی بۆ کۆکردبووەوە و، ژیانی پێ رێزدارکرد و، ئەندازەکانی مرۆڤایەتی پێ رۆشن کرد...!!

١

موصعەبی کوڕی عومەیر

یەکەمین نێردەی ئیسلام

چەند جوانە بەباسکردنی ئەم هاوەڵەی پێغەمبەر دەست پێ بکەین.
خۆشەویستترین گەنجی قورەیش و، لە هەموویان جوانتر و، بەرێزتر بوو.. مێژوونووس و سەربردەگێڕەوان لەباسی گەنجێتیدا دەڵێن: (بۆنخۆشترین کەسی نێو مەککە بوو)..
لە نازو نیعمەتدا لەدایك بوو، گۆشکراو، لەسێبەریدا پێگەیشت..
لەوانەیە لەنێوان گەنجانی مەککەدا کەسی دیکە نەبووبێت وەك (موصعەبی کوڕی عومەیر) لەلایەن دایك و باوکیەوە نازی کێشکرابێ.
ئەو گەنجە ناسك و، نازدار و خۆشگوزەرانە، قسەوباسی سەرزاری ئافرەتانی مەککە و، گەوهەری کۆڕ و دانیشتنەکانیان بوو، ئایا دەکرێت بگۆڕێ و ببێت بە یەکێك لە ئەفسانەکانی ئیمان و قوربانیدان....؟؟
سوێند بەخوا لە هەواڵێ.. دەنگ و باسی (موصعەبی کوڕی عومەیر) یان (موصعەبی بەخێر) هەروەك لەنێو هاوەڵاندا ناسرابوو جوانتر نیە ..!!
ئەمیش یەکێکە لەو کەسانەی ئیسلام گۆشی کردن و (محمد)ﷺ پەروەردەی کردن..
بەڵام چ کەسێك بوو...؟
چیرۆك و بەسەرهاتی ژیانی رێز و شانازییە بۆ هەموو نەوەی مرۆڤایەتی ...
ئەم گەنجە رۆژێکیان گوێی لەو قسەو باسانە بوو کە خەڵکی مەککە لە (محمد)ی دەست پاکەوە گوێبیستی دەبوون...
ئەو (محمد)ەی کە دەڵێت خوای گەورە وەك مژدەدەر و ترسێنەر و، بانگەوازکار بۆ پەرستنی خودای تاك و تەنیا ناردویەتی..
لەکات و ساتێکدا خەڵکی مەککە شەو و رۆژیان دەگوزەراند و تەنها خەم و قسەو باسێك سەرقاڵی کردبن پێغەمبەرﷺ و ئاینەکەی بوو، ئەم گەنجە نازدارەی قورەیشیش لەهەموو کەس زیاتر گوێی لەو قسەوباسانە دەگرت.
چونکە ئەو سەرەڕای کەمی تەمەنی و تازەپێگەیشتویی، رازێنەر و جوانییەخشی کۆڕ و دانیشتنەکان بوو، هەموو دانیشتنێك سوور بوون لەسەر ئەوەی (موصعەب) یەکێك بێت لە ئامادەبوانی، چونکە جوانی روخسار و عاقڵمەندی و زیرەکی لە خەسڵەتەکانی (ئیبن عومەیر) بوون کە دڵ و دەروون دەروازەیان بۆ واڵا دەکرد..
لەنێو ئەوەی بەرگوێی کەوتبوو بیستبووی کە پێغەمبەر و ئەوانەی لەگەڵیدان و بڕوایان هێناوە پێی، دوور لە ئازار و ئەشکەنجەو ئاگاداری قورەیش.. لە (صفا) لە ماڵی (ئەرقەمی کوڕی ئەبی ئەرقەم) دانیشتن و کۆبوونەوەی خۆیان ساز دەکەن، دوودڵی و، مانەوە و،

چاوەڕوانیکردنی زۆری نەخایاند و، ئێوارەیەکیان بەرەو ماڵی ئەرقەم بە کەیف و خۆشیەوە کەوتە رێ..

لەوێندەر، پێغەمبەر بە هاوەڵانی شاد دەبوو و، قورئانی بۆ دەخوێندن و، نوێژی بۆ خودای گەورەو باڵادەست لەگەڵ دەکردن..

هێشتا موصعەب، شوێن و جێی خۆی نەگرتبوو، ئایەتەکانی دڵی پێغەمبەر کە لەسەر لێوی دەدرەوشانەوە و، پاشان بەرەو گوێچکە و دڵەکان رێگایان دەگرت، لەو ئێوارەیەدا دڵی (ئیبن عومەیر) دڵێکی وادەپێدراو بێت..!!

هێندەی نەمابوو لە خۆشیان باڵ بگرێت و، لە کەیف و خۆشیدا جێگای بەخۆی نەدەگرت..

ئا لەو ساتەدا پێغەمبەری ئازیز دەستی راستی پیرۆزی بەوپەڕی سۆزەوە بۆ درێژ کرد هەتا بەر سنگە خرۆشاوەکەی و، دڵە ئارام و جێگرەکەی کەوت، قوڵی ئارامبەخشیەکەی هێندەی قوڵی زەریاکان بوو.

لە چاوتروکانێکدا بڕوای هێناو موسڵمان بوو، بە جۆرێ دیاربوو کە داناییەکەی چەندقاتی تەمەنی ببێت و، نەخشەسازییەکی وای لابێت کە رێڕەوی ژیان بگۆڕێت..!!

دایکی موصعەب کە ناوی (خوناسی کچی مالك) بوو، خاوەن کەسێتییەکی بەهێز و دیار بوو، شەرم لێکردنیشی گەیشتبووە ئاستی ترس و سام..

لەو کات و ساتەدا کە (موصعەب) موسڵمان بوو جگە لە دایکی هیچ هێزێکی دیکە نەبوو لەسەر زەویدا کە سڵی لێبکات یا لێی بترسێ.

گەر هەموو مەککە بە گشت بت و پیاوماقوڵان و بیابانیەوە، ببوونایەتە ناڕەحەتکاری رکابەر بەرانبەری، (موصعەب) هیچ باکی لێیان نەبوو..

بەڵام دژایەتی دایکی، ئەمەیان ئەو ناڕەحەتیەیە کە بەرگەی ناگیرێ..!

خێرا بیری کردەوە و، بڕیاری دا موسڵمان بوونەکەی ئاشکرا نەکات تا خوای گەورە دەروی لێدەکاتەوە..

پاش ئەوە بەردەوام هاتوچۆی ماڵی ئەرقەمی دەکرد و، لای پێغەمبەری خوداﷺ دادەنیشت، سۆمای چاوی بە ئیمانەکەی و دووربوونی لە توڕەبوونی دایکی کە هەواڵی موسڵمان بوونی نازانێت رۆشنتر دەبوو..

بەڵام شاری مەککە، بەتایبەت لەو رۆژگارەدا، نهێنی تێدا ون نەدەبوو، قوڕەیش چاوو گوێیان بڕیبووە هەموو رێگایەك و، شوێن هەموو جێگەپێیەکی سەر لمە گەرم و نەخشاوەکە دەکەوتن..

جارێکیان (عثمانی کوڕی طلحە) ئەوی بینی کە بە نهێنی بۆ ماڵی (ئەرقەم) دەچوو.. جارێکی دیکەش چاوی پێی کەوتبوو کە وەك (محمد) نوێژی دەکرد، بە پەلەو زۆر خێرا وەك

ڕەشەبای تیژڕەوی بیابان، بەرەولای دایکی موصعەب ڕۆیشت و، ئەو هەواڵەی پێدا کە ئارامی لەبەر بڕی..

موصعەب لەبەردەم دایکی و، هۆزەکەی و، پیاوماقوڵانی مەککە کە لە دەوری کۆبووبوونەوە راوەستا، بەوپەڕی دڵنیایی حەق و خۆڕاگرییەوە، ئەو قورئانەی بۆ خوێندنەوە کە پێغەمبەر بەهۆیەوە دڵەکانیان دەشوات و، پڕ دانایی و ڕێز و، داد و تەقوای دەکات.

دایکی ویستی بە زللەیەکی توند بێدەنگی بکات، بەڵام ئەو دەستەی کە وەك تیر ئاراستەی کرد، زۆری پێنەچوو لە ئاست ئەو ڕووناکیەدا کە ڕوخساری جوانتر و بەهاو ڕێزێکی وەهای پێدابوو ڕێزلێگرتنی دەسەپاند بەسەردا و، هێمنی و لەسەرخۆییەکی قەناعەت پێکەری پێبەخشیبوو، خاوبوویەوە..

بەڵام، ئاخۆ دایکی لەژێر پاڵەپەستۆی سۆزی دایکایەتیدا واز لە لێدان و ئازاردانی دێنێت، ئەو لە توانایدایە بە شێوازێکی دیکە تۆڵەی وازهێنانی لە خواوەندەکان لێبکاتەوە..

بەمجۆرە دایکی بردیە سوچێك لە سوچەکانی ماڵەکەی و، لەوێ بەندی کرد و، بەچاکی لەسەری دایخست، بەو شێوەیە بە بەندکراوی مایەوە، هەتا هەندێك لە بڕواداران کۆچیان کرد بۆ خاکی حەبەشە، کە ئەو هەواڵەی بیست بیری لەخۆی کردەوە و، دایکی و پاسەوانەکانی خافڵاند و، ئەویش بەرەو حەبەشە کۆچی کرد..

ماوەیەك لەگەڵ هاوەڵەکانیدا لە حەبەشە مایەوە، پاشان گەڕایەوە بۆ مەککە و، بۆ جاری دووەم لەگەڵ چەند هاوەڵێکیدا بە فەرمانی پێغەمبەر بەرەو حەبەشەو بەوپەڕی گوێڕایەڵییەوە کۆچی کرد.

بەڵام (موصعەب) لە حەبەشە بێت یا لە مەککە، ئەزموونی ئیمانداریيەکەی لەکاردا بەرزو سەرکەوتووە لە هەموو شوێن و جێیەك و، لە پوختەکردنی ژیانی بووبوویەوە لەسەر ئەو ڕەوتە نوێیەی کە محمد نمونە هەڵبژاردەکەی پێدابوون و، موصعەب دڵنیابوو لەوەی کە ژیانی وای لێهاتووە کە شایانی ئەوەبێت گیانی خۆی لەپێناوی پەروەردگاری باڵادەست و دروستکاری مەزنیدا بکاتە قوربان..

ڕۆژێکیان بەرەو لای هەندێك موسڵمان چوو کە لە دەوری پێغەمبەرﷺ دانیشتبوون، کاتێك کە چاویان پێی کەوت سەریان نەویکرد و چاویان داخست و فرمێسکیان لەچاو هاتە خوارێ، لەبەر ئەوەی بینیان.. کراسێکی شڕی کۆنی لەبەردابوو، دیمەن و ڕوخساری بەر لە موسڵمان بوونیان هاتەوە یاد، ئەو دەمەی کاڵای وەك گوڵی ناو باخچە درەوشاوە و، شەنگ و، بۆنخۆش بوو..

پێغەمبەری خوداش دانایانە و، سوپاسگوزارو خۆشەویستانە سەرنجی دا و، زەردەخەنەیەکی ڕێز و خۆشەویستی لەسەر لێوەکانی درەوشایەوە و، فەرمووی:

(پێشتر ئەم موصعەبەم بینی، لەنێو شاری مەککەدا هیچ گەنجێکی دیکە نەبوو وەك ئەم نازدار بێت لای دایك و باوکی، لەبەر خۆشەویستی خوداو پێغەمبەرەکەی وازی لەوانە هەمووی هێنا)..!!

دایکی پاش ئەوەی کە بێئومێد بوو لە گەڕانەوەی، لە هەموو ناز و نیعمەت و خۆشییەك بێبەشی کرد و، نەیدەهێلا کە ئەوانەی پشتیان لە خواوەندەکان کردوەو بەر نەفرینیان کەوتوون، نانی ئەو بخۆن، هەتا گەر ئەو مرۆڤە کوڕی خۆیشی بێت..!!

دواقۆناغی هەوڵیشی لەگەڵیدا ئەو کاتەبوو کە موصعەب لە حەبەشە گەڕابوویەوە، هەوڵیدا جارێکی کە بەندی بکاتەوە، لای خۆیەوە سوێندی خوارد گەر ئەو هەوڵی بەندکردنی بدات ئەوا ئەم هەموو ئەو کەسانە دەکوژێت کە بۆ بەندکردنی پەنایان بۆ دەبات..

دایکی بەچاکی ئاشنای دەروون بەرزییەکەی بوو، زانی هەرچی بڵێت دەیباتە سەر، بۆیە بە گریانەوە ماڵئاواییان لەیەکدی کرد..

ساتی ماڵئاوایی و لەیەکدابڕان سووربوونی سەرسوڕهێنەری دایکی لەسەر کوفر لەلایەك و سووربوونی گەورەتری کوڕەکەی لەسەر باوەڕ لەلایەکی دیکەوە ئاشکرا کرد.. لەکاتێکدا کە لە ماڵ دەری دەکرد پێی گوت: بڕۆ بە ڕێی خۆتدا.. ئیدی من دایکی تۆ نیم..

ئەو لە دایکی نزیك بوویەوەو گوتی:

(دایەگیان، ئامۆژگاریت دەکەم و، بەزەییم بەتۆدا دێتەوە، دەی بڕوا بێنەو بڵێ: أشهد أن لا اله الا الله، وأن محمد رسول الله)..

دایکی بە توڕەیی و ڕقەوە وەڵامی دایەوەو گوتی: سوێند بە ئەستێرەکان، هەرگیز نایەمە ناو ئاینی تۆ، چونکە بیروبۆچوونم لەق دەبێ و، عەقڵیشم لاواز..!!

بەو جۆرە (موصعەب) لەو خۆشگوزەرانیەی کە تێیدا دەژیا هاتە دەرو ژیانێکی پڕ لە تەنگی و بێنانی و هەژاری بەسەردا هەڵبژارد... ئەو گەنجە بۆنخۆشە وای لێهاتبوو بە زبرترین جل و بەرگەوە دەبینرا، ڕۆژێك تێر و، چەند ڕۆژێ برسی، بەڵام گیانی دڕەوشاوەی بە بەرزی عەقیدە و، وابەستە بە ڕوناکی خوای گەورەوە، کردبوویە مرۆڤێکی دیکە کە چاوەکان پڕ لە گەورەیی و دەروونەکان پڕ لە جوانی دەکات..

* * *

ئا لەو کاتەدا، پێغەمبەری ئازیز بۆ مەزنترین کاری ئەو ساتەی هەڵبژارد، کە ببێتە نێردراو (سفیر)ی بۆ شاری مەدینە و، ئەو ئەنصارییانە لە ئاینی تێبگەیەنێت کە ئیمانیان بە پێغەمبەر هێناو لە عەقەبە بەیعەتیان پێدا و، خەڵکانی دیکەشیان بۆ لای ئاینی خودا بانگ بکات و، شاری مەدینە بۆ ڕۆژی هیجرەتی گەورە ساز و ئامادە بکات..

لەنێو هاوەڵانی پێغەمبەردا ئەو کاتە کەسانی لەو بەتەمەنتر و پایەدارتر و، خزمی نزیکی پێغەمبەر هەبوو.. بەڵام پێغەمبەر (موصعەبی خێر)ی هەڵبژارد و، چاك دەیزانی کە

مەترسیدارترین کێشەی ئەو ساتەی پێ سپاردرووە و، ئایندەی ئیسلامی لەنێو شاری مەدینەدا داوەتە دەست کە پاش کات و ساتێکی کەم دەبێتە خانەو مالّی کۆچکردن و، پێگەو شوێنی بانگەواز و بانگخوازان و، مژدەدەران و موجاهیدان..

(موصعەب)یش پشت ئەستوور بەو بیر و تێگەیشتنە بلیمەت و ئاکارە جوانەی خوای گەورە پێی بەخشیبوو ئەو سپاردەیەی گرتە ئەستۆ و.. بە دونیانەویستی و بەرزی و دلسۆزیەکەی دلی خەلکی مەدینەی بۆ لای خۆ راکێشا و، پۆل پۆل و دەستەدەستە هاتنە نێو ئیسلامەوە..

ئەو رۆژەی کە پێغەمبەر ئەوی بۆ مەدینە نارد تەنها دوازدە موسلّمانی لێبوو کە پێشتر لە پەیمانی عەقەبەدا بەیعەتیان بە پێغەمبەر دابوو، بەلام هێشتا چەند مانگێك نەبوو هاتبووە ناویان، ئەو خەلکە هاتن بە دەم بانگەوازی خوداو پێغەمبەرەکەیەوە.. ! !

لە وەرزی داهاتووی حەجدا بۆ پەیمانی عەقەبە، موسلّمانانی مەدینە شاندێکیان بە نوێنەرایەتی موسلّمانانی شارەکەیان نارد بۆ شاری مەککە بۆ دیداری پێغەمبەر کە ژمارەی ئەندامەکانی حەفتا بڕواداری پیاو و ئافرەت بوو و.. لەژێر سەرکردایەتی مامۆستا و نێردراوی پێغەمبەر بۆ لایان (موصعەبی کوڕی عومەیر)..

بەڕاستی (موصعەب) بە لێهاتوویی و ئاکارجوانی خۆی سەلماندی کە پێغەمبەری خواﷺ زانیوویەتی چۆن پیاوێکی هەلّبژاردووە..

(موصعەب)بەچاکی لە پەیامەکەی گەیشتبوو و لە سنوورەکانی شارەزابوو.. زانیبووی کە ئەو بانگەوازکارە بۆ لای خودا و، مژدەبەخشە بەو ئاینەی کە خەلکی بەرەو رووناکی رزگاربوون و، رێگای تەواو و راست و دروست بانگ دەکات و، ئەمیش وەك پێغەمبەرەکەی کە بڕوای پێی هێناوە، تەنها گەیاندنی لەسەرە..

لەوێ میوانی (ئەسعەدی کوڕی زرارە) بوو، پێکەوە دەچوونە سەردانی هۆزەکان و مالّ و کۆڕ و دانیشتنەکان و، ئەوەی لە قورئانی پیرۆز ئاشنای بوون بۆ خەلکیان دەخوێندەوەو، بەوپەڕی نەرم و نیانیەوە بەو خەلکەیان رادەگەیاند کە خودای تاك و تەنها (الله)یەو بەس.

لەم پێناوەدا تووشی هەلّوێستی ناڕەحەتی وەها بوو، گەر زیرەکی و زرنگی عەقلّی و، بەرزی رۆحی نەبوایە، لەوانەبوو کە ببێتە هۆی تیاچوونی خۆی و ئەوانەشی کە لەگەلّیدابوون.

رۆژێکیان لە کاتێکدا کە ئامۆژگاری خەلکی دەکرد، لەپڕێکا (ئوسەیدی کوڕی حوضەیر) سەرۆکی (بنی عبدالاشهل)ی شاری مەدینە، حەربەکەی بە دەستەوە گرتبوو، بە رق و قینێکی زۆرەوە بەرەورووی ئەو کەسە دێت کە هۆزەکەی لە ئاینەکەیان هەلّدەگەڕێنێتەوە.. داوایان لێدەکات کە واز لە خواوەندەکانیان بهێنن و، دەربارەی تاك و تەنهایی خوا قسەیان بۆ دەکات کە پێشتر هیچیان لەبارەوە نەزانیوە و، لەسەری رانەهاتوون..!

خواوەندەکانی ئەوان شوێن و جێیان جێگیرە، گەر یەکێکیان پێویستی پێی هەبوایە شوێنەکەی دەزانی و رووی تێدەکرد و بەرەولای دەچوو و، ئەو زیانەی رووی تێکردبوو بۆی

لادەبرد و ئەویش بەدەم پاڕانەوەکەیەوە ئەهات.. پێشتر ئاوا بیریان دەکردەوە و بە خەیاڵیاندا ئەهات.

بەڵام خودای محمد کە ئەم نێردراوی ئەوە بۆ لایان بانگیان دەکات بۆ لای ئەو خودایە، هیچ کەس نازانێ شوێنی لە کوێیە و، کەس ناتوانێ کە ببینێت..!

کاتێك ئەو موسڵمانانەی کە لە دەوری (موصعەب) دانیشتبوون بینیان (ئوسەیدی کوڕی حوضەیر) بە خەشم و قینێکی دڕندانەوە بەرەو لایان دێت، ترسیان لێنیشت، بەڵام (موصعەبی خێر) لە شوێنی خۆی خۆڕاگر و، هێمن و، لەسەرخۆ مایەوە..

(ئوسەید) بە توڕەییەوە بەرانبەری وەستا و، ڕووی دەمی کردە ئەو و (ئەسعەدی کوڕی زرارە) و وتی:

(چی ئێوەی گەیاندۆتە ئێرە، لاوازەکانمان گێل و نەفام دەکەن..؟ ئەگەر دەتانەوێ لە ژیاندا بمێنن، بڕۆن لای ئێمە مەمێننەوە)..!!!

ئا لێرەدا وەك هێوری و بەهێزی دەریا..

وەك هەڵهاتنی گزنگی بەیان و ئاوابوونی.. ڕووی گەشی (موصعەبی خێر) درەوشایەوەو بە زمانێکی شیرین پێی وت:

(یەکەم جار لامان دانیشە و گوێڕاگرە..؟! گەر قسەکانمانت بە دڵ بوو قبوڵی دەکەیت،, خۆ ئەگەر ڕقیشت لێی بوو ئەوا واز دەهێنین لەوەی حەزی پێناکەیت).

الله اکبر.. چەند سەرەتایەکی جوانە کۆتایی پێشاد ئەبێت...!

(ئوسەید) پیاوێکی داناو ژیر بوو.. ئەوەتا سەیر دەکات (موصعەب) ویژدانی خۆی دەکاتە دادوەر و.. داوای لێدەکات تەنها گوێڕادێرێت.. گەر بڕوای پێی هەبوو، ئەوا لەسەر بۆچوونی خۆی وازی لێدێنێت، گەر ڕازیش نەبوو بە قسەکانی ئەوا (موصعەب) بێ زەرەرو زیان ئاوایی و هۆزەکەیان بەجێدەهێڵێت و بەرەو لای ئاوایی و هۆزێکی دیکە دەچێت.

(ئوسەید) کە گوێی لەوە بوو گوتی: ڕاست دەکەیت.. حەربەکەی فڕێدایە سەر زەوییەکەو دانیشت گوێبگرێت..

هێندە نەبوو (موصعەب) دەستی کردبوو بە قورئان خوێندن و، ڕاڤەی ئەو بانگەوازەی کە (محمد کوڕی عبدالله)ﷺ هێناویەتی، ڕووی (ئوسەید) لەگەڵ واتای وشەکاندا گەشایەوە، زیاتر جوانتر دەبوو.

هێشتا (موصعەب) قسەکانی تەواو نەکردبوو، (ئوسەیدی کوڕی حوضەیر) هاواری لەو خەڵکەکەی دەوروبەری کرد و وتی:

(قسەی لەمە جوان و ڕاستتر نیە.. باشە ئەوەی بیەوێت بێتە ناو ئەم ئاینەوە ئەبێت چی بکات..؟؟)

خەڵکەکە بە (لا اله الا الله)یەك وەڵامیان دایەوە زەوی لەراندەوە، پاشان (موصعەب) پێی وت:

(لاشەو جل و بەرگەکانی بشوات و، شاهێدی بدات کە هیچ خوایەك نیە جگە لە -الله-).

(ئوسەید) بۆ ماوەیەکی کەم لای ئەوانی بەجێهێشت و گەڕایەوە، سەری ئاوی لێدەچۆڕا، راوەستاو رایگەیاند کە (أشهد أن لا اله الا الله، وأن محمداً رسول الله)..

هەواڵەکە وەك ڕووناکی بڵاوبوویەوە.. دواتر (سەعدی کوڕی مەعاذ)یش هات و گوێی لە (موصعەب) گرت و بڕوای هێنا و، موسڵمان بوو، دوای ئەویش (سەعدی کوڕی عوبادە).. موسڵمان بوونی ئەوانەش بوویە خێر و بەرەکەت و، خەڵکی شاری مەدینە بە یەکدیان دەوت: باشە کە (ئوسەیدی کوڕی حوضەیر) و (سەعدی کوڕی مەعاذ) و (سەعدی کوڕی عوبادە) موسڵمان بووبن، ئێمە بۆ دوابکەوین..؟ دەبا خێرا بەرەو لای (موصعەب) بڕۆین و، ئێمەش لەگەڵیدا ئیمان بهێنین، ئەوەتا ئەو خەڵکە وا باس دەکەن کە حەق و ڕاستی دەڵێت..!!

* * *

یەکەم نێردراوی پێغەمبەرﷺ سەرکەوتنێکی بێوێنەی بەدەست هێنا، سەرکەوتنێك کە شایستەی بێت..

ڕۆژان و ساڵ تێپەڕین و، پێغەمبەر و هاوەڵانی کۆچیان کرد بۆ مەدینە، قوڕەیش بەردەوام ڕق و کینە لە دڵیاندا پەنگی دەخواردەوە و، کەلوپەلی ناهەقیەکەی خۆیان ئامادە دەکرد، بۆ ئەوەی بەردەوام بن لەسەر ڕاوەدونانی بەندەچاکەکانی خوا و.. ئەوەبوو غەزای بەدر ڕوویدا و، تێیدا بەجۆرێك تەمبێ کران کە ئارامیان نەمێنێ و، هەوڵی تۆڵە سەندنەوە بدەن و، غەزای (ئوحود) بەرپابوو.. موسڵمانان خۆیان ساز و ئامادەکرد و، پێغەمبەرﷺ لەنێوەندی ڕیزەکانیدا ڕاوەستا و سەرنجی سیمای بڕوادارەکانی دەدا، تا یەکێکیان لەنێودا هەڵبژێرێت بۆ هەڵگرتنی ئاڵاکە.. (موصعەبی خێر)ی بانگ کرد.. هاتە پێشەوەو ئاڵاکەی هەڵگرت..

ئەو جەنگە ترسناکە دەستی پێکرد و، کوشتار گەرم بوو، تیرهاوێژەکان سەرپێچی فەرمانی پێغەمبەریان کردﷺ، کاتێك بینیان وا بێباوەڕان بە دۆڕاوی بەرەو دواوە دەکشێنەوە، شوێنەکانی خۆیان لەسەر بەرزایی کێوەکە بەجێهێشت، بەڵام زۆری نەبرد ئەو کارەی ئەوان سەرکەوتنی موسڵمانانی گۆڕی بۆ شکست.. موسڵمانان سەرسام بوون کە بینیان سوارەکانی قورەیش لەسەر کێوەکەوە بۆیان دێنەوە و، بە شمشێرە تینوە شێتەکانیان هێرشیان بۆ دێنن..

کاتێك بینیان پشێوی و بیم ڕیزی موسڵمانانی پارچەپارچە کرد، خێرا بەرەو لای پێغەمبەری خواﷺ چوون تا بیکوژن..

(موصعەبی کوڕی عومەیر) هەستی بەو مەترسیە زۆرە کرد و، ئاڵاکەی بەرزکردەوە و، وەك نەڕەی شێر الله اکبری کرد و، بەردەوام دەهات و دەچوو و پەلاماری دەدا.. هەموو هەوڵێکیشی بۆ ئەوە بوو کە سەرنجی دوژمنان رابکێشێت و لە پێغەمبەریانﷺ دوور بخاتەوەو بەخۆیەوە

سەرقاڵیان بکات و، سوپایەکی تەواوی لەخۆی پێکهێنا.. بەڵێ، (موصعەب) بە تەنها جەنگا وەك ئەوەی کە سوپایەکی بێشومار بێت..
دەستێکی ئاڵاکەی بە پیرۆزی گرتبوو..
دەستەکەی دیکەشی بەوپەڕی هێزەوە شمشێری پێدەوەشاند.
بەڵام دوژمنان لەسەری زۆر بوون و، دەیانویست بەسەر لاشەکەیدا بڕۆن تا دەگەنە پێغەمبەر..
با گوێ بۆ شاهێدێکی ئامادەبوو راگرین تا ئەو دوا دیمەنی ژیانی (موصعەب)ی مەزنمان بۆ باس بکات..!!
(ئیبن سەعد) دەڵێت: (ئیبراهیمی کوڕی محمدی کوڕی شرحبیل العبدری) هەواڵی داینێ کە لە باوکی بیستووە:
(موصعەبی کوڕی عومەیر لە رۆژی ئوحوددا ئاڵاکەی هەلگرتبوو، کاتێك موسڵمانان هەڵهاتن، ئەو هەر لە شوێنی خۆی بوو، (ابن قمیئە) کە سوارچاکێك بوو بەرەورووی هات و لەدەستی راستی دا و پەڕاندی و، (موصعەب) دەیگوت: (وما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل)، بە دەستی چەپەی ئاڵاکەی گرتەوەو نوشتایەوە بەسەریدا، ئەمجارەیان دای لە دەستی چەپی و ئەویشی پەڕاند، ئەمجا بە هەردوو شانی ئاڵاکەی گرت بە سنگیەوەو دەیگوت: (وما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل).
سێیەم جار رمێکی تێگرت و پێکای و لەجەستەی چەقی، (موصعەب) کەوت و ئاڵاکەش کەوت).
(موصعەب) کەوت و.. ئاڵاکەش کەوت..!!
خشڵی شەهادەت و، ئەستێرەی شەهیدان کەوت..!!
کەوت، پاش ئەوەی لە جەنگی قوربانیدان و ئیماندا پاڵەوانێتیەکی مەزنی نواند..
ئەو وای گومان دەبرد گەر بکەوێت، رێگای بکوژان بۆ لای پێغەمبەری خوداﷺ لە بەرگریکار و پارێزەران چۆڵ دەبێت..
بەڵام ئەو لە مەزنی خۆشەویستی پێغەمبەر و مەترسی لەناوچوونی، گیانی خۆی بەخشی، کاتێك رۆشت و لەگەڵ هەموو لێدانێکی شمشێردا کە باڵێکی دەپەڕاند دەیووت:
﴿وما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل﴾ال عمران:١٤٤.
ئەو ئایەتەکە لەپاش ئەو بە وەحی هاتەخوارەوەو دووبارەی کردەوە و، تەواوی کرد و، کردیە قورئانێك بخوێنرێتەوە..

* * *

پاش کۆتایی هاتنی ئەو جەنگە تاڵە، لاشەی ئەم شەهیدە تێکەیشتووەیان بە راکشاوی دۆزییەوە، دەم و چاوی کەوتبووە سەر ئەو خاکەی کە تێکەڵ بە خوێنەپاکەکەی بووبوو..

وەك ئەوەى بترسێ كە جەستەى بێگيانيشى پێغەمبەر ببينێت خراپەيەكى تووش ببێت، دەم و چاوى خۆى شاردبۆوە هەتا ئەوەى لێى دەترسا و خۆى لێدەپاراست نەيبينێت..!!

يان وەك ئەوەى شەرم بكات كە شەهيد بووە بەر لەوەى دڵنيابێت لە دەربازبوونى پێغەمبەرى خوا و، پێش ئەوەى كارى پارێزگاريكردن و بەرگرى لێكردنى تا كۆتايى ئەنجام بدات..!!

بۆ تۆيە پاداشتى لاى خودا ئەى (موصعەب).. ئەى ئەو كەسەى باسكردنت ژيان بۆنخۆشتر دەكات...!!!

* * *

پێغەمبەر و هاوەڵانى هاتن و بەسەر جێگاى شەڕەكەدا دەگەڕان و ماڵئاواييان لە شەهيدەكان دەكرد، لەلاى جەستەى (موصعەب)دا، بەخوڕ فرمێسك هاتنە خوارێ.

(خەبابى كوڕى ئەرەت) دەڵێت:

((لەگەڵ پێغەمبەرى خوداﷺ لەپێناوى خوادا كۆچمان كرد، مەبەستمان ڕەزامەندى خوابوو، پاداشتمان كەوتە لاى خودا، تياماندا بوو كە ڕۆيشت و، هيچى لە پاداشتەكەى لە دونيا دەست نەكەوت، (موصعەبى كوڕى عومەير) يەكێك بوو لەوانە، لەڕۆژى ئوحوددا كوژرا، هيچى نەبوو بيكەين بە كفنى تەنها جاجمێك نەبێت.. كاتێك سەريمان پێ دادەپۆشت، قاچەكانى دەردەكەوتن، كە قاچەكانمان پێ دادەپۆشى سەرى دەردەكەوت، پێغەمبەرى خوداﷺ فەرمووى پێمان: واى لێبكەن سەرى داپۆشێت و قاچەكانيشى بە سوڕناتكە داپۆشن..))

وێڕاى ئەو ئازارە غەمگينە قوڵەى كە شەهيد بوونى (حەمزە)ى مامى پێغەمبەر و شێواندنى جەستەى لەلايەن بێباوەڕانەوە، بەسەر پێغەمبەريدا هێنا و، بوويە هۆى ئەوەى چاوانى پێغەمبەرﷺ پڕ فرمێسك و دڵى پڕ لە ئێش و ئازار بێت..

سەرەڕاى پڕبوونى گۆڕەپانى جەنگ لە جەستەى هەموو ئەو هاوەڵ و هاوڕێيانەى كە هەريەكەيان لاى ئەو دونيايەك بوو لە ڕاستگۆيى و پاكى و ڕووناكى..

وێڕاى هەموو ئەوانە، پێغەمبەرﷺ لەسەر جەستەى يەكەمين نێردراوى ڕاوەستا، ماڵئاوايى لێ دەكرد و دەيلاواندەوە..

بەڵێ... پێغەمبەرى خوداﷺ لاى (موصعەبى كوڕى عومەير) ڕاوەستا و چاوەكانى دەورەدرابوون بە ڕووناكى و سۆز و ئەمەكى ئەو و فەرمووى:

(من المؤمنين رجال صدقوا ما عاهدوا الله عليه)الاحزاب/٢٣.

پاشان بە غەمبارييەوە سەرنجێكى ئەو جاجمەى دا كە كرابوو بە كفنى و فەرمووى:

(تۆم بينى لە مەككە، كەس نەبوو جلى لەتۆ جوانترى لەبەردابێ، كەس نەبوو لە تۆ چاكترى پۆشيبێت.. ئێستاش ئەوەتانێ تۆ بە قژ ئاڵۆسكاوى لەناو ئەم جاجمەدايت))...؟!

پێغەمبەرﷺ سەرنجێکی بەسۆزانەی گۆڕەپانی شەڕەکە و هەموو هاوەڵانی (موصعەب) ی داو دەنگی بەرزکردەوە و فەرمووی:

(پێغەمبەری خودا لە رۆژی قیامەتدا شاهێدی دەدات کە ئێوە لای خوا شەهیدن)..

پاشان ئاوڕی لە هاوەڵە زیندووەکانی دەورەبەری دایەوە و فەرمووی:

(ئەی خەڵکینە سەردانیان بکەن و، وەرنە لایان و، سەلامیان لێبکەن، سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە، هەتا رۆژی قیامەت هەر موسڵمانێك سڵاویان لێبکات، وەڵامی سڵاوەکەی دەدەنەوە)..

* * *

سڵاوت لێ بێت ئەی موصعەب...

سڵاوتان لێبێت ئەی کۆمەڵی شەهیدان..

سڵاو و سۆز و بەزەیی و بەرەکەی خوا لەسەر هەمووتان بێت..

٢

سەلمانی فارسی

گەڕیدەی شوێنی ڕاستی

پاڵەوانی ئەمجارەمان، لە وڵاتی فارسەوە دێت ..

لە وڵاتی فارس کە پاشتر چەندین بڕواداری دیکەی تێدا موسڵمان بوون و، بوونە پاڵەوانانێك لە ئیمان . و.. زانین . و.. ئاین . و.. دنیادا کەسیان پێ نەگات.

ئەوەش یەکێکە لە جوانی و مەزنیەکانی ئیسلام، نەچۆتە هیچ وڵاتێك لە وڵاتان تا بەشێوەیەکی سەرسوڕهێنەر، هەمو تواناو وزەکانی نەبزوێنێ و، کرۆکی زیرەکێتی و بلیمەتی نێو ناخی خەڵك و دانیشتوانەکەی دەرنەهێنێت.. ئەوەتا فەیلەسوفەکان، موسڵمان بوون... دکتۆرەکان موسڵمان بوون... شارەزایان موسڵمان بوون... فەلەکیەکان موسڵمان بوون... داهێنەران موسڵمان بوون... زانایانی بیرکاری موسڵمان بوون..

بەهۆی ئەوانەوە لە هەمو ئاسۆیەکەوە دەردەکەون و، لە گشت وڵاتێکەوە دێن، هەتا چاخەکانی سەرەتای ئیسلام پڕ کەسانی بلیمەت دەبێت لە هەمو بوارەکانی عەقڵ و، ویست و، ویژدان .. کەسانێك نیشتمانیان جودایە و.. ئاینیان یەك ..!! پێغەمبەر ﷺ پێشبینی ئەو بڵاوبوونەوە پیرۆزەی ئاینەکەی کرد، نەك هەر ئەوە، بەڵکو لەلایەن پەروەردگاری باڵادەستیەوە وادەی ڕاستگۆیانەی پێدرابوو... ڕۆژێکیان کات و جێی نیشاندرا و، بەچاوی خۆی بینی ئاڵای ئیسلام بەسەر شارەکانی سەر زەوی، کۆشك و تەلاری گەورەکانیانەوە دەشەکێتەوە..

لەمەدا سەلمانی فارسی شاهێد بوو، پەیوەندیەکی بە تینی هەبوو بەوەی کە ڕویدا.

ئەمەش لە ڕۆژی (خەندەق)دا بوو.. ساڵی پێنجەمی کۆچی، کاتێك یەکێك لە گەورە پیاوانی جولەکە بەرەو مەککە کەوتە ڕێ، بەمەبەستی کۆمەکی کردنی بێباوەڕان و کۆکردنەوەی هۆزەکان و هێنانیان بۆ سەر پێغەمبەری خوا و موسڵمانان، پەیمانیان لەگەڵدا بەستوون کە هاریکاریان بکەن لەو جەنگە یەکلاکەرەوەیەدا بۆ دەرهێنانی ڕەگ و ریشەی ئەم ئاینە نوێیە.

نەخشەی ئەو جەنگە ستەمکارانەیە دانرا، بەوەی کە سوپای (قورەیش) و (غەطەفان) لەدەرەوەی شاری مەدینەوە هێرش بهێنن و، (بنوقریظة)ش لەناوەوەی مەدینە و لە پشت ڕیزی موسڵمانانەوە هێرش بکەن، ئەوانەی لەو کاتەدا دەکەونە نێوان هەردوو دەستهاڕەکەوە دەیانهاڕن و، لەناویان دەبەن و، دەبنە یادەوەری..!!

ڕۆژێکیان پێغەمبەر و یاوەرانی سەرسام بوون بە هاتنی سوپایەکی بێشومار و پڕ چەك و تفاق کە لە مەدینە نزیك دەبوویەوە .

موسڵمانان دەستەوسان بوون، خەریك بوو لە تاو ئەو نەهامەتیە گەورەیە لە هۆشی خۆیان بچن..

قورئانی پیرۆزیش بەم شێوەیە ئەو هەڵوێستەی خستۆتە ڕوو، دەفەرموێت:-

﴿إِذْ جَاءُوكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَ: لەو دەمەدا کە لە ژوور و ژێرەوە بۆتان هاتن، چاوتان ڕەشکەوپێشکەی دەکرد، دڵتان بە تەپەتەپ کەوت و گەیشتە قورقوڕاگەتان، زۆر خەیاڵی جۆراوجۆرتان بەدڵدا دەهات.﴾الاحزاب/١٠.

بیست وچوار هەزار جەنگاوەر بەسەرۆکایەتی (ئەبوسوفیان) و (عینیەی کوڕی حصن) دەهاتن لە مەدینە نزیك دەبوونەوە تا گەمارۆی بدەن و دەستی گڵاویان لێ بوەشێنن و کۆتایی بە (محمد) و ئاینەکەی و، هاوەڵەکانی بهێنن..

ئەو سوپایەش تەنها لە قورەیش پێك نەهاتبوو... بەڵکو هەموو ئەو هۆز و خاوەن بەرژەوەندیانەی لەگەڵدابوو کە ئیسلام بەمەترسی دەزانن لەسەر خۆیان.

ئەم کۆتا هەوڵی یەکلاکردنەوەیە کە نوژمنانی پێغەمبەر: تاك و، کۆمەڵەکان و، هۆزەکان و، خاوەن بەرژەوەندیەکان، پێی هەڵدەستن..

موسڵمانان خۆیان لە هەڵوێستێکی نامەواردا بینییەوە.

پێغەمبەری ئازیزیش هاوەڵانی بەڕێزی کۆکردەوە تا لەو بارەیەوە ڕاوێژیان پێ بکات..

ئاشکرایە لەسەر بەرگری و کوشتار یەکدەنگ بوون.. بەڵام چۆن بەرگری بکەن؟؟

ئالێرەدا پیاوێکی لاق درێژی قژ پڕ هاتە پێشەوە، کە لای پێغەمبەر خۆشەویستیەکی مەزن و ڕێزێکی گەورەی هەبوو.

(سەلمانی فارسی) هاتە پێشەوە و چووە سەر گردێکی بەرز و، سەرنجی وردی پشکنێرانەی مەدینەی دا و، سەیری کرد-هەروەك ڕاهاتبوو- بەشاخ و بەردەڵان دەورەی دراوە، بەڵام بۆشاییەکی فراوان هەیە و، گونجاو و لەبارە و، سوپا دەتوانێت لێوەی بەئاسانی بپەڕێتەوە..

(سەلمان) لە وڵاتی فارس شارەزایی چاکی دەربارەی هۆکارەکانی جەنگ و فێڵ و تەڵەکەکانی کوشتار فێر بوو بوو، چووە پێشەوە بۆ لای پێغەمبەر ﷺ ئەو پێشنیارەی خۆی خستە ڕوو کە عەرەب پێشتر لە جەنگەکانیدا بەکاریان نەهێنابوو.. ئەوەش بریتی بوو لە هەڵکەندنی خەندەقێك کە هەموو ناوچە کراوەکانی دەوری مەدینە بگرێتەوە.

خواش چاکتر دەزانێت، گەر لەو غەزایەدا ئەو خەندەقەیان هەڵنەکەندایە چ سەرئەنجامێك چاوەڕوانی موسڵمانانی دەکرد، قورەیش هەرکە بینیان سەرسام بوون و، سوپاکەیان بۆماوەی مانگێك دەستەوسان لە ڕەشماڵەکانیاندا مایەوە و نەیدەتوانی بپەڕێتەوە بۆ مەدینە، هەتا

شەوێکیان خودای گەورە ڕەشەبایەکی توندی زیخاوی بۆ هەڵکردن ڕەشماڵەکانیانی لەبنەوە هەڵکەند و، بەمیلاکی بردن. ! !

(ئەبوسوفیان) هاواری لە سوپاکەی کرد و فەرمانی پێکردن کە بەو پەڕی نا ئومێدی و سەرکزییەوە بگەڕێنەوە بەرەو ئەو جێگای لێوەی هاتبوون.. ! !

* * *

لە میانەی هەڵکەندنی (خەندەق)ەکەدا سەلمانیش شوێنی خۆی لە نێو موسڵماناندا گرتبوو کە چاڵیان هەڵدەکەند و لە هەوڵداندا بوون و ماندوو دەبوون، پێغەمبەری خوداش ﷺ پاچێکی بەدەستەوە بوو لەگەڵیاندا کاری دەکرد..

لەو بەشەی کە سەلمان لەگەڵ دەستە و هاوەڵەکانیدا کاری لێدەکرد، بەردێکی زۆر ڕەق هاتە بەر پاچەکانیان.

(سەلمان) لاشەیەکی پتەو و، خاوەن دەست و مەچەکێکی بەهێز بوو، تەنها لێدانێکی دەستی ئەو بەس بوو بۆ شکاندنی بەرد و پرژ و بڵاوکردنی، بەڵام لە ئاست ئەو بەردەدا دەستەوستان وەستا .. ئەوانەی دیکەی دەوروبەریشی هاتن، بەڵام تەنها خۆ هیلاک کردنی زیاتریان بۆ مایەوە.. ! !

(سەلمان) ڕۆشت بۆ لای پێغەمبەری خوا ﷺ تا مۆڵەتی لێ بخوازێت لەبەر ئەو بەردە سەختە ڕێڕەوی چاڵەکە بگۆڕن..

پێغەمبەری ئازیز ﷺ لەگەڵ سەلماندا هات تا شوێن و بەردەکە ببینێت..

کاتێك بینی، داوای پاچێکی کرد و، داوای لە هاوەڵانی کرد کەمێك دوور بکەونەوە تا پارچە بەردیان بەر نەکەوێت..

پاشان ناوی خوای لێ هێنا، بەوپەڕی جەسوری و هێزەوە هەردوو دەستی پیرۆزی بەپاچەکەوە بەرزکردەوە و، دای لەبەردەکە، بەردەکە شەقی برد، لە نێو کەلێنە گەورەکەیەوە بریسکەیەکی ڕووناك بەرزبوویەوە.

(سەلمان) دەڵێت ئەو بریسکەیەم بینی کە ئەو ناوەی ڕووناك کردەوە، واتە دەوروبەری شاری مەدینەی ڕووناك کردەوە، پێغەمبەری خوا ﷺ بەدەنگی بەرز-الله اکبر-ی کرد و فەرمووی:

(الله اکبر.. کلیلەکانی فارسم پێدرا، لەنێویدا کۆشك و تەلارەکانی (حیرە)و (مەدائن)ی کیسرا ڕووناکی دا و، ئوممەتەکەی من دەستی بەسەردا دەگرن)..

پاشان پاچەکەی بەرزکردەوە و لێدانی دووەمی وەشاند، هەمان شت دووبارە بوویەوە و، بەردەکە بریسکەیەکی ڕووناکی لێ بەرز بوویەوە، پێغەمبەر ﷺ هاواری کرد:

(الله اکبر.. کلیلەکانی ڕۆمم پێ بەخشرا و، کۆشکە سوورەکانیان ڕووناکیدا بۆم و، ئوممەتەکەم دەستی بەسەردا دەگرن)..

پاشان بۆ جاری سێیەم پاچەکەی لێدا، بەردەکە بەتەواوی ورد بوو، بریسکەیەکی ڕووناکی بێ وێنەی لێ بەرزبوویەوە، پێغەمبەر ﷺ و هاوەڵان پێکەوە -الله اکبر- یان کرد.. پێغەمبەر هەواڵی ئەوەی پێدان کە ئەو ئێستاکە کۆشکەکانی شام و صنعاء و شارەکانی دیکەی سەر زەوی دەبینێت کە ڕۆژێك دادێت ئاڵای خودایان بەسەرەوە بشەکێتەوە، موسڵمانانیش بە ئیمانێکی مەزنەوە بەدەنگی بەرز وتیان: ﴿ هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ: ئەمە ئەو بەڵێنەیە کە خودا و پێغەمبەرەکەی بە ئێمەیان دابوو، بەڵێنی خوا و پێغەمبەرەکەی راستن. ﴾الاحزاب-٢٢-

(سەلمان) خاوەن بیرۆکەی هەڵکەندنی خەندەق بوو.. خاوەنی ئەو بەردەش بوو کە هەندێك لە نهێنیەکانی غەیب و ئایندەی لێوە دەرکەوت، کاتێك پێغەمبەر ﷺ پشتی بەم بەست، (سەلمان) لە تەنیشتیەوە ڕاوەستابوو ڕووناکیەکەی بینی و، گوێبیستی مژدەکان بوو.. تەمەنیشی هێندەی خایاند تا هاتنە دی ئەو مژدانەی لە ژیانیدا بەدی کرد و، شارەکانی (قودس) و (ڕۆم)ی بینی..

کۆشکەکانی (صنعاء) و (شام) و (میسر) و (عێراق)ی بینی..

هەموو لاکانی سەر زەوی بەدی کرد بەو دەنگە پیرۆزە دەهەژا کە لە هەموو جێگایەك لە منارەی مزگەوتەکانەوە بەرز دەبووە و ڕووناکی ڕێنوێنی و ڕزگاربوون و چاکەی پێ بوو..!!

ئەوەتانێ ئێستا، لە ژێر سێبەری دارێکی چڕوپڕی بەردەم ماڵەکەی خۆیدا لە (مدائن) دانیشتوە و بەسەرهاتی قارەمانێتیە مەزنەکەی بەمەبەستی گەڕان بەدوای ڕاستیدا بۆ ئەو خەڵکە دەگێڕێتەوە کە لە دەوری دانیشتون و، بۆیان باس دەکات کە چۆن لە ئاینی هۆزەکەی خۆی (فارس)ەوە چوە سەر ئاینی مەسیحی، پاشان ئیسلام..

چۆن دەوڵەمەندی باوکە سەربڵندەکەی بەجێهێشت و، خۆی هاوێشتە کۆشی هەژاری، بەمەبەستی ڕزگارکردنی عەقڵ و ڕۆحی..!!

هەروەها چۆن لە بازاڕی کۆیلە فرۆشیدا فرۆشرا، لە کاتێکدا ئەو لەسەر ڕێگای گەڕان بەدوای حەقیقەتدا بوو..؟؟

وە چۆن گەیشت بە پێغەمبەر ﷺ و چۆن باوەڕی پێی هێنا..؟

وەرن با لەو دانیشتنە بەڕێزەی نزیك ببینەوە و، گوێبیستی ئەو هەواڵە سەرسوڕهێنەرە بین کە سەرگوزشتەی خۆی دەگێڕێتەوە..

* * *

(من پیاوێکی خەڵکی (اصبهان) بووم، لە گوندێك کە پێیان دەگوت (جی).. باوکم سەرکاری ناوچەکەی بوو.

منیش لە خۆشەویسترین بەندەکانی خوا بووم لای...

لە ئاگر پەرستیدا ڕۆچوو بووم، تا ئەو ڕادەی من هەڵگیرسێنەری ئاگرەکەیان بووم و، نەمدەهێشت خامۆش ببێت..

باوکم قەرزێکی هەبوو، ڕۆژێکیان ناردمی بۆی بهێنمەوە، چوومە دەرێ، لەڕێگا بەتەنیشت کەنیسەیەکی گاورەکاندا تێپەڕ بووم، گوێم لێ بوو نوێژیان دەکرد، چوومە ژوورێ بۆ لایان تا بزانم چ دەکەن، نوێژەکەیان سەرنجی ڕاکێشام، بەخۆم گوت ئەمە لەو ئاینەی کە ئێمە لەسەرین چاکترە، لایان مامەوە تا خۆر ئاوا بوو، نەچووم بۆ قەرزەکەی باوکم، نەشگەڕامەوە بۆ لای هەتا خەڵکی نارد بۆ سۆراغ کردنم..

کاتێك کار و بار و نوێژی گاورەکان سەرنجی ڕاکێشام لە بارەی بنەڕەتی ئاینەکەیانەوە پرسیارم لێ کردن، وتیان: لە شامە..

کە گەڕامەوە بە باوکم وت: بەلای خەڵکانێکدا تێپەڕ بووم لە کڵێسایەکدا نوێژیان دەکرد و نوێژەکەیان سەرنجی ڕاکێشام و، بینیم ئاینەکەی ئەوان لەوەی ئێمە چاکترە... دەستمان کرد بە گفتوگۆ و قسە لەو بارەیەوە... پاشان کۆت و زنجیری کردە قاچم و بەندی کردم..

هەواڵم نارد بۆ گاورەکان کە من هاتومەتە سەر دینی ئەوان و، پرسیاری ئەوەشم لێ کردن گەر کاروان لە شامەوە هات بەر لە گەڕانەوەیان هەواڵم بدەنێ تاوەکو لەگەڵیاندا بڕۆم بۆ شام، ئەوانیش وایان کرد، زنجیر و کۆتە ئاسنینەکەم پساند و هاتمە دەرێ و لە گەڵیاندا بەرەو شام کەوتمە ڕێ...

لەوێ دەربارەی زانای دیاریان پرسیارم کرد، پێیان وتم: ئەو ئەسقەفەی خاوەنی کەنیسەیە، چوم بۆ لای و سەربردەی خۆم بۆ باسکرد، لەلای مامەوە و خزمەتم دەکرد و نوێژم دەکرد و فێری زانیاری دەبووم..

ئەم ئەسقەفەش لە ئاینەکەیدا پیاوێکی خراپ بوو، هەڵدەستا بە کۆکردنەوەی خێر لە خەڵکی بۆ ئەوەی دابەشی بکات، بەڵام بۆ خۆی هەڵی دەگرت و کۆی دەکردەوە..

مرد..

یەکێکی دیکەیان هێنا و خستیانە جێگاکەی، هیچ کەسم نەدیتبوو لە ئاینەکەیاندا لەو چاکتر بێت، زیاتر لەو ئارەزومەندی دواڕۆژ بێت، هێندەی ئەو دونیا نەویست و لەسەر پەرستش بەردەوام بێت..

بەجۆرێك خۆشم ویست کە پێشتر هیچ کەسم بەو جۆرە خۆش نەویستووە..

کاتێك ئەجەلی نزیك بۆوە، پێم وت: ئەوا دەبینی ئەمری خوات بەسەرردادێ، جا چ ئامۆژگاریەکم دەکەی و بۆ لای کێ دەمنێریت؟

ئەویش پێی وتم: ئەی کوڕم، کەسێك ناناسم لەسەر ئەوە بێت کە ئێمەی لەسەر بوو، تەنها پیاوێك نەبێت لە موصڵ.

کاتێك کە وەفاتی کرد، چوومە لای مامۆستایەکەی موصڵ. سەربردەی خۆمم بۆ گێڕایەوە و ئەو ماوەیەی کە خوا ویستی لەسەر بوو لای مامەوە و ئەویش وەفاتی کرد و خواپەرستێکی بۆ دەستنیشان کردبووم لە (نصیّبین).

چوومە لای و سەربردەی خۆمم بۆ گێڕایەوە و ئەو ماوەیەی کە خودا ویستی لەسەر بوو لەلای بووم و ئەویش وەفاتی کرد و فەرمانی پێکردبوم بچم بۆ لای پیاوێك لە (عەموریە)ی شاری رۆم و منیش چوومە لای و لەلای مامەوە.

بۆ بژێوی ژیانم مانگا و مەڕم بەخێو دەکرد.. لەپاشان ئەویش وەفاتی کرد.

کاتێك ئەجەل هات، پێم وت: دەمنێریت بۆ لای کێ؟ پێی وتم: کەس ناناسم لەسەر ئەوە بێت کە ئێمەی لەسەر بوو، تا فەرمانت پێ بکەم بچیت بۆ لای، بەڵام سەردەمی پێغەمبەرێك لێت نزیکە کە ئاینی ئیبراهیمی حەنیف دێنێت و.. کۆچ دەکات بۆ جێگایەکی پڕ دارخورمای نێوان دووکێو، گەر توانیت دڵسۆز بە بۆی..

ئەو پێغەمبەرە هەندێك بەڵگە و نیشانەی هەیە ناشاردرێتەوە، ئەو(صەدەقە) ناخوات، دیاری وەردەگرێت و، مۆری پێغەمبەرایەتیشی بەناوشانیەوەیەتی، کە بینیت خێرا دەیناسیتەوە.

ڕۆژێکیان کاروانێك بەلامدا تێپەڕی، دەربارەی وڵاتەکەیان پرسیارم لێ کردن، تێگەیشتم کە خەڵکی دوورگەی عەرەبن، پێم وتن: ئەم مانگا و مەڕانەی خۆمتان پێ دەدەم بمگەیەننە ئەو شوێنەی خۆتان، ڕازی بوون و وتیان: باشە..

لەگەڵ خۆیاندا بردمیان هەتا گەیاندمیانە -وادی القرى- لەوێدا ستەمیان لێکردم و، فرۆشتمیان بە پیاوێکی جوولەکە... لەوێ کۆمەڵە دارخورمایەکی زۆرم بینی، حەزم دەکرد کە ئەمە ئەو جێگایە بێت بۆ من باسکرا، کە دەبێتە شوێنی کۆچ کردنی پێغەمبەری چاوەڕوانکراو، بەڵام ئەوێ نەبوو..

لای ئەو پیاوەی کڕیبوومی مامەوە، هەتا ڕۆژێکیان جوولەکەیەکی (بني قريظة) هاتە سەردانی، خاوەنەکەم فرۆشتمی بەو پیاوە، ئەویش لەگەڵ خۆی بردمی هەتا گەیاندمیە مەدینە !!

سوێند بەخوا هەرکە بینیم تێگەیشتم ئەمە ئەو شوێنەیە کە بۆم باسکرا..

لای ئەو پیاوە مامەوە و لەسەر دارخورمای (بني قريظة) کارم بۆ دەکرد، هەتا خوای گەورە پێغەمبەری نارد و پاشان بەرەو مەدینە هات و لە (قباء) لای (بنی عمروی کوڕی عوف) لایدا.

ڕۆژێکیان بەسەر دارخورمایەکەوە بووم، خاوەنەکەم لە بنیدا دانیشتبوو، پیاوێکی جوولەکەی ئامۆزای هاتە لای و، لەمیانەی قسەکانیدا وتی: خوا (بنی قبلة) لە ناو بەرێت،

ئەوانە لە دەوری پیاوێك كۆبوونەتەوە لە (قباء)، كە لە مەككەوە هاتوە و وا باس دەكەن كە پێغەمبەر بێت..

سوێند بەخوا لەگەڵ ئەو قسەیەی ئەودا موچڕكە بەلەشمدا هات، دلرخورماكە لەرییەوە و خەریك بوو بكەوم بەسەر خاوەنەكەمدا!! بەخێرایی هاتمە خوارەوە، وتم: چی دەڵێیت؟ دەنگ و باس چیە..؟؟

خاوەنەكەم دەستی بەرز كردەوە و زللەیەكی توندی لێدام، پاشان وتی: ج پەیوەندیت بەوەوە هەیە؟ دەی بڕۆوە سەر كارەكەی خۆت.. چومەوە سەر كاری خۆم.. كە شەو داهات ئەوەی كە لام بوو كۆم كردەوە، پاشان چومە دەرەوە تا گەیشتمە خزمەتی پێغەمبەر ﷺ .. لە (قباء) ..

چومە ژوورەوە بۆ لای، چەند هاوەڵێكی لەلا بوو، پێم وت: ئێوە كەسانێكی نامۆ و نەدارن و پێویستیتان بەشت هەیە، منیش خۆراكم لەلابوو كە كردبوومە خێر (صدقە)، كاتێك باسی شوێنی ئێوەم بۆ كرا زانیم كە ڕەواترین كەسن بەو خێرە بۆیە هێنام بۆتان، خواردنەكەم دانا، پێغەمبەر بە هاوەڵانی فەرموو: بەناوی خودلوە بخۆن، داینا بۆیان و خۆی دەستی بۆ نەبرد، لەدڵی خۆمدا وتم: سوێند بەخوا ئەمە نیشانەیەكیان ...شتی (صدقە) ناخوات..!!

دوای ئەوە گەڕامەوە، بۆ بەیانی داهاتوو و چووم خزمەت پێغەمبەر ﷺ ، هەندێك خواردنم پێ بوو، پێم وت: تۆم بینی (صدقەت) نەخوارد.. شتێكم لابوو پێم خۆش بوو ڕێزت لێ بنێم وەك دیاری پێت ببەخشم، ئەوەم وت و لەبەر دەمیدا دانا، ئەویش بە هاوەڵانی فەرموو: بەناوی خولوە بخۆن.. خۆیشی لەگەڵیاندا خواردی..

لە دڵی خۆمدا وتم: سوێند بەخوا ئەمە بەڵگە و نیشانەی دووەمە..شتی دیاری دەخوات..!!

پاش ئەوە گەڕامەوە و هێندەی خوا بیەوێت مامەوە، دوای ئەوە گەڕامەوە بۆ لای، بینیم لە (بقیع) بە شوێن جەنازەیەكەوە دەڕوات و، هاوەڵانی بەدەوریەوەن، دوو پشتەماڵی بەسەرەوەیە و بەیەكێكیان سەری پێچاوە، ئەوی دیكەشی پۆشیبوو، سڵاوم لێ كرد، پاشان چوومە پشتیەوە تا سەیری نێو شانی بكەم، زانی كە من ئەوەم دەوێت، عەباكەی لەسەر شانی لادا، نیشانەكە لەنێو شانی دابوو، مۆری دوا پێغەمبەر، هەروەك مامۆستاكەم بۆی باس كردبووم..

منیش خۆمدا بەسەریدا و ماچم كرد و گریام، پاش ئەوە پێغەمبەر ﷺ بانگی كردم و لەبەردەمیدا دانیشتم، سەربردە و باسەكەی خۆم بۆ گێڕلیەوە، وەك ئەوەی ئائێستا بۆتانم باس كرد..

پاشان موسڵمان بووم و.. كۆیلایەتی بویە لەمپەر لەنێوان من و هەردوو غەزای بەدر و ئوحود..

ڕۆژێکیان پێغەمبەر ﷺ فەرمووی (خۆت لە خاوەنەکەت بکڕەوە تا ئازادت بکات)، منیش لەگەڵی پێك هاتم، پێغەمبەر فەرمانی بەهاوەڵانی کرد تا کۆمەکم بکەن، خوای گەورە لە کۆیلایەتی ڕزگاری کردم و، موسڵمانانە بەئازادی ژیام و، لەگەڵ پێغەمبەری خودا بەشداری غەزای (خەندەق) و هەموو جەنگەکانی دیکەم کرد.[1]

*   *   *

بەم وشە پرشنگدار و سازگارانە.. سەلمانی فارسی باسی پاڵەوانێتیە بێگەردە پیرۆز و مەزنەکەی خۆی لە پێناوی گەڕان بەدوای ئەو حەقیقەتی ئاینەیدا کرد کە دەیگەیەنێت بەخوا و، ڕۆڵی خۆی لە ژیانیدا بۆ دیاری دەکات..

جا دەبێت ئەو مرۆڤە چ کەسێکی سەر بڵند بووبێت...؟

چ باڵادەستیەکی مەزن بوو گیانە پێشەنگەکەی بەدەستی هێنا بوو و، ویستە زاڵەکەشی بەسەر کۆسپ و ئاستەنگەکانیدا پێویستی کردبوو و، توانی تێیپەڕێنێ و، بەسەر هەڵە موتدا بگوزەرێ و سەر کزی بکا بۆی.. خواست و ویستی خۆی لە ئامێزی دەوڵەمەندی و ناز و نیعمەتی باوکی بێتە دەرێ و بەرەو نادیاریێ بەرێ بکەوێت، بە هەموو کەم و کورتی و، سەختی و ئاستەنگەکانیەوە و، لە خاکێکەوە بگوێزێتەوە بۆ خاکێکی دیکە و.. لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکیکە.. بە ماندوویەتی.. زەحمەت و خواپەرستیەوە و.. بە بەرچاوڕوونیە ڕەخنەگرەکەی خەڵك و، مەزهەب و، ژیانی، دەپشکنی.. بەو پەڕی سووربوونی مەزنیەوە بە دوای ڕاستیدا دەچوو، لەگەڵ ئەو خۆبەختکاریە بێگەردەی لە پێناوی بەدەستهێنانی ڕێنوێنیەدا، تا وای لێهات وەك کۆیلە بفرۆشرێت... پاشان خوای گەورە پاداشتی گەورەی دەداتەوە و، لەگەڵ حەقدا کۆی دەکاتەوە و، بە پێغەمبەرەکەی دەگەیەنێت و، پاشان تەمەنێکی درێژی دەداتێ تا بەچاوی خۆی ببینێت ئاڵای خودا بەسەر هەموو وڵاتانەوە دەشەکێتەوە و، بەندە موسڵمانەکانیشی هەموو گۆشە و جێگایەکی زەوی پڕ دەکەن لە ڕۆشنایی و، ئاوەدانی و، دادپەروەری..؟!!

باشە چی چاوەڕوان بکەیت لە ئیسلامێتی پیاوێك ئەوە هیمەت و راستگۆیی بێت؟

بەڕاستی وەك موسڵمان بوونی بڕواداره زۆر چاکە تەقوادارەکان بوو... لە دونیا نەویستی و، زیرەکی، خۆپارێزیدا (ورع) زۆر لە (عومەری کوڕی خطاب) دەچوو.

---

[1] ئەم قسانە کە لە —سلمانی فارسی— یەوە وەرگیراوە بۆ (ابن عباسی گێڕاوەتەوە (رضی الله عنهما) و، (ابن سعد) لەکتێبی (الطبقات الکبری)ج٤ چاپی (بیروت) گواستویەتیەوە (بەدەسکاریەکی کەمەوە) وەرمانگرتووە.

چەند ڕۆژێك سەلمان لەگەڵ (ابو درداء)دا لەیەك خانودا پێکەوە بوون، (ابو درداء)t بەشەو هەڵدەستا و شەونوێژی دەکرد، ڕۆژیش بە ڕۆژو بوو.. سەلمانیش ئەو زۆر زیادەڕەوییەی لەپەرستشدا بەو جۆرە بەچاك نەدەزانی.

ڕۆژێکیان سەلمان ویستی ڕۆژووی سونەتی پێ بشکێنێت، (ابو درداء) سەرکۆنەی کرد وتی: ڕێگریم لێ دەکەیت کە بۆ پەروەردگارم بەڕۆژو بم و، نوێژی بۆ بکەم...؟!

سەلمانیش لە وەڵامدا پێی وت:

(چاوەکانت مافیان هەیە لەسەرت، خاو و خێزانت مافیان هەیە لەسەرت، ڕۆژو بگرەو بشکێنە(ڕۆژ نا ڕۆژ)، و.. نوێژ بکە و بشخەوە)..

ئەم قسەیە گەیشتەوە پێغەمبەر ﷺ و فەرمووی:

(بەڕاستی سەلمان لەزانیندا تێر بووە...)

پێغەمبەر ﷺ سەرنجی زیرەکی و زانیاریە زۆرەکەی دابوو..

لە ڕۆژی (خەندەق)یشدا، (ئەنصاریەکان) ڕاوەستابوون و دەیان وت: سەلمان لە ئێمەیە، لە ولاوە (موهاجیرەکان) دەیان وت: نەخێر سەلمان لە ئێمەیە..

پێغەمبەر ﷺ بانگی کردن و فەرمووی:

(سەلمان لە ئێمەیەی ئال و بەیتە)..!!

لە ڕاستیدا شایستەی ئەو ڕێزە بوو..

(عەلی کوڕی ابوطالب)یش t بە (لوقمانی حەکیم) ناوی دەبرد، پاش مردنی پرسیاریان لێ کرد لە بارەیەوە، وتی:

(ئەو پیاوێکە لە ئێمە و بۆ ئێمەی (ئال و بەیتە)... کێتان هەیە وەك لوقمانی حەکیم بێت..؟

زانستی سەرەتا و، کۆتایی پێدراوە و، کتێبی یەکەمین و، دوایەمینی خوێندۆتەوە و، دەریایەك بوو بێ بڕانەوە).

سەلمان لە نێو دڵی هاوەڵانی پێغەمبەریشدا ﷺ ڕێزێکی باڵا و جێگایەکی بەرزی هەبوو.

لەسەردەمی خیلافەتی (عومەری کوڕی خطاب)دا، بەسەردان هات بۆ مەدینە، (عومەر) کارێکی بۆ کرد کە شك نابەین هەرگیز بۆ کەسی دیکەی کردبێت، ئەوە بوو هاوەڵانی کۆکردەوە و پێی وتن:

(وەرن با بچینە دەرەوە بۆ پێشوازی سەلمان..)!!

بەو جۆرە هەموویانی بردە دەرەوەی شار بەمەبەستی پێشوازی کردنی.

سەلمان لەگەڵ پێغەمبەردا ژیا لەو ساڵەوەی پێی گەیشت و بڕوای پێ هێنا و بوو بەموسڵمانێکی ئازاد و، موجاهید و خواناسێك لەگەڵیدا..

دوای ئەوەش لەگەڵ خەلیفە (ئەبو بەکری صدیق)دا ژیا و، پاشان لەگەڵ ئەمیری برواداران (عومەری کوڕی خطاب)، لە دوای ئەویش تا سەردەمی (عثمان) ژیا و لەکاتی خیلافەتی ئەودا بەرەو لای پەروەردگاری گەڕایەوە.

لە زۆربەی ئەو ساڵانەدا، ئاڵای ئیسلام ئاسۆکانی پڕ کردبوو و، گەنجینە و سامانەکان وەك باج و دەستکەوت دەهێنرانە شاری مەدینە و، بەشێوەی بەخشینی ڕێککراو، پلە و پایەی جێگر بەسەر خەڵکیدا دابەش دەکرا و.. لەسەر هەموو ئاستەکان بەرپرسیارێتی فەرمانڕەوایی زۆر بووبوو، کاروبار و پلە و پایەش بەهۆیانەوە زیادی کردبوو..

دەبێت سەلمان لەو خۆشگوزەرانییەدا لەکوێ بوو بێت..؟ لەو ڕۆژگارەی خۆشی و دەوڵەمەندی و ناز و نیعمەتەدا لە کوێدا بەدی بکەین..؟

چاوەکانتان بەچاکی بکەنەوە...

ئا ئەو پیرە بەهەیبەتە دەبینن لەو سێبەرەدا دانیشتوە و، قاپ و زەمبیلە لە پەلکی دارخورما دروست دەکات..؟

ئەوە سەلمانە...!!

جوان جوان سەیری بکەن..

چاك بڕواننە کراسە کورتەکەی، ئەها لە کورتیدا تا سەر ئەژنۆی هاتوە، ئەوە سەلمانە، لە شکۆمەندی پیرییەکەی و، ساناییی گەڕانەوەیدا..

لە ڕاستیدا ئەو بەخششی زۆری پێ دەدرا... پشکی ئەو ساڵانە چوار تا شەش هەزار دەبوو، بەڵام ئەو هەمووی دەبەخشیەوە و، ڕازی نەبوو تەنها یەك درهەمیشی لێی بۆ بێت، ئەوەتانێ خۆی دەڵێت:

(پەلکە خورمایەکم دەکڕی بە درهەمێك، چاکم دەکرد و، پاشان دەمفرۆشتەوە بەسێ درهەم، لەوە درهەمێکم دەهێشتەوە و، درهەمێکیشم بۆ ماڵ و منداڵم خەرج دەکرد و، درهەمەکەی تریشم دەکردە خێر...

خۆ گەر (عومەری کوڕی خطاب)یش ڕێگری ئەوەی لێ بکردمایە وازم نەدەهێنا و دەستم لێ هەڵنەدەگرت)!

پاشان چی تر، ئەی شوێنکەوتوانی محمدﷺ ..؟؟

چی دیکە پاشی ئەوە ئەی ڕێز و سەربڵندی مرۆڤایەتی لە هەموو سەردەم و جێگایەکدا..؟؟ هەندێکمان لە کاتێکدا گوێبیستی لە خۆگرتنەوە و خۆ گوشین و پارێزکاری (ورع) هەندێك لە هاوەڵانی وەك (ابوبکر) و (عمر) و (ابوذر) و براکانیان دەبووین، وامان گومان دەبرد کە سروشتی ژیان لە نیوە دوورگەی عەرەبیدا بەو جۆرەیە و، عەرەبی ئەو جێگایە پێداویستیەکانی خۆی لە سادە و ساکاری دا دەبینییەوە..

بەڵام ئەوەتا ئێستاکە ئێمە لە بەرامبەر پیاوێکی فارس داین... لە وڵاتی سەربڵندی و خۆشگوزەرانی و شارستانیەتەوە هاتوە و، لە خەڵکە نەدارەکەشی نەبووە.. دەبێت بۆچی ئێستاکە سەروەت و سامان و ناز و نیعمەت رەت بکاتەوە و، سور بێت لەسەر ئەوەی کە لە رۆژێکدا بە درهەمێك رازی بێت کە بەکاری دەستی خۆی پەیدای دەکات..؟

چییەتی بۆ لەسەرکاری را دەکات و پێی رازی نابێت و دەڵێت:

(گەر توانیت خۆڵ بخۆیت بەڵام نەبیتە ئەمیری دووکەس، ئەوا وا بکە..)

هۆی چییە لە پلە و پایە و سەرکاری رادەکات، مەگەر بە ئەمیری هێزێك رازی بێت کە بەرەو جیهاد بچێت.. یان مەگەر لە کات و ساتێکدا بێت کە جگە لەو کەسی دیکە بۆ ئەو پلەیە نەگونجێ، ئا لەو کاتەشدا بەزۆر دەدرێت بە سەریدا و، بە گریان و ترسەوە بەرەو رووی دەچێت..؟

پاشان بۆ لە کاتێکدا کە بە زۆر ئەو سەرکارییە دەدرێت بەسەریدا رازی نابێت کە لەبەخششە حەڵاڵەکەی بەشی خۆی ببات..؟؟

(هیشامی کوڕی حسان) لە (حسن)ەوە گێڕاویەتیەوە:

(ئەو بەخششەی بۆ سەلمان براببووەوە پێنج هەزار بوو، سەرکاری سی هەزار کەس دەکات و وتاریان بۆ دەخوێنێتەوە، عەبایەکی لەبەردایە نیوەی راخستوە تا لەسەری دانیشێت و نیوەکەی تریشی پۆشیوە، کاتێ بەخششەکەی بۆ دەهات هەمووی دەبەخشییەوە و، بەری رەنجی شانی خۆی دەخوارد...)

دەبێت بۆ وابکات و، بەو جۆرە دونیا نەویست بێت، کە ئەو فارسە و، رۆڵەی نێو ناز و نیعمەت و، گوشکراوی نێو شارستانیەتە..؟

با گوێبیستی وەڵام بین لێی، لە کاتێکدا لەسەر نوێنگەی مردن راکشاوە و، گیانە مەزنەکەی خۆی ساز دەکات بۆ دیداری پەروەردگاری بەرز و خاوەن میهری.

(سەعدی کوڕی وەقاص) چوو بۆ سەردانی، سەلمان دەستی کرد بە گریان..

(سەعد) پێی وت: ئەی باوکی (عبدالله) چی وات لێدەکات بگریت..؟ خۆ کە پێغەمبەری خوا وەفاتی کرد لەتۆ رازی بوو.

سەلمان وەڵامی دایەوە:

سوێند بەخوا نە لەترسی مردن دەگریم، نە لەبەر سوربوونم لەسەر دونیا، بەڵام پێغەمبەری خوا ﷺ پەیمانێکی لەگەڵ بەستبوین و، فەرمووی: بابەشی هەر کەس لە ئێوە لە دونیادا هێندەی تێشوی رێبوارێك بێت، ئەوەتا من ئەم هەموو پێویستیەم لە دەورە)!!

(سەعد) دەڵێت: منیش سەرنجم دا، لەدەوری تەنها قاپێکی گەورە و گوزەیەکم بینی، بۆیە پێم وت:

ئەی باوکی (عبدالله) ئامۆژگارییەکمان بکە تا لێت وەرگرین، وتی:

(ئەی (سەعد)، یادی خوا بکە لە کاتی غەمباریتدا، گەر غەمت هەبوو..
وە لەکاتی فەرمان دەرکردندا گەر دادوەریت کرد..
و لە کاتێکدا کە بە دەستت شت دابەش دەکەیت..)

کەواتە هەر ئەوە بوو دەروونی بەڕادەیەك پڕ دەوڵەمەندی و، وازهێنان لە دونیا بەو هەموو سامان و، پلەوپایە و، دەسەڵاتەیەوە کردبوو... پەیمان وئامۆژگاری پێغەمبەری خوا ﷺ بۆ ئەو و هەموو هاوەڵانی، کە ڕێگە نەدەن دونیا بەسەرتاندا زاڵ بێت و، هیچ کەستان لە هێندەی تێشووی ڕێبوارێك زیاتری لێ هەڵنەگرێت..

بەڕاستی (سەلمان) ئەو پەیمان و ئامۆژگارییەی پاراستبوو، لەگەڵ ئەوەشدا بەخوڕ فرمێسکی دەڕشت لە کاتێکدا دەیبینی گیانی بۆ دەرچوون خۆی ساز دەکات، لە ترسی ئەوەی نەبادا سنووری بەزاندبێت.

تەنها قاپێکی لەدەور هەبوو نانی تێدا دەخوارد و، گۆزەیەك ئاوی تێدا دەخواردەوە و دەست نوێژی پێ دەشوت.. لەگەڵ ئەوەشدا وایدادەنا خۆشگوزەرانە..

من پێم نەوتن لە هەموو کەس زیاتر ئەم لە عومەر دەچوو..؟

لەو ڕۆژانەشدا کەئەمیری (مدائن) بوو، بار و دۆخی هیچ نەگۆڕابوو، هەروەك بینیمان ڕەتی دەکردەوە کە تەنها درهەمێك لە دەستخۆشانەی ئەمیرێتی وەرگرێت و.. بەردەوام لەبەری ڕەنجی شانی خۆی دەخوارد و، بەکاری پەلکی خورما چنینەکەی دەژیا.. پۆشاکەکەشی بەس عەبایەك بوو هاوشێوەی عەبا کۆنەکەی لە خاکەڕاییدا..

ڕۆژێکیان بەڕێگادا دەڕۆیشت، پیاوێکی خەڵکی شامی پێ گەیشت کە بارێك هەنجیر و خورمای پێ بوو..

بارەکە کابرای خەڵکی شامی هیلاك و کەنەفت کردبوو، هێشتا کەسێکی بەدی نەکردبوو کە وا دیاربێت لە خەڵکە نەدار و هەژارەکان بێت، تا بارەکەی خۆی بدات بە شانیدا، کە گەیاندیە جێگای خۆی لە بری ئەوە شتێك پارەی بداتێ ..

ئاماژەی بۆ پیاوێك کرد، ئەویش هات بۆ لای، پیاوەکەی خەڵکی شام پێی وت: ئەمەم لەگەڵ هەڵبگرە.. ئەویش هەڵی گرت و پێکەوە ڕۆشتن.

لە ڕێگادا کە گەیشتن بە کۆمەڵێك کەس، سڵاوی لێکردن، بە ڕاوەستانەوە وەڵامیان دەدایەوە: سەلام لەسەر ئەمیریشمان..

سەلام لەسەر ئەمیریشمان..؟؟

مەبەستیان چ ئەمیرێك بێت..؟!! پیاوەکەی خەڵکی شام بەو جۆرە لە دڵی خۆیدا پرسی..

زیاتریش سەرسام بوو کاتێك بینی هەندێك لەو خەڵکە خێرا بەرەو لای (سەلمان) دێن تا بارەکەی لێ وەربگرن و دەڵێن:

بیدە ئێمە.. ئەی ئەمیر...!!

خاوەن بار تێگەیشت کە ئەوە (سەلمانی فارسی) ئەمیری (مدائن)ە، تازە لەدەستی دەرچوو، وشەی داوای لێبوردن و عوزر خوازی لە زاری دەردەپەڕین و، نزیك بوویەوە تا بارەکە وەرگرێت، بەڵام سەلمان داواکەی ڕەت کردەوە و وتی:

(نەخێر، ڕازی نابم تا نەتگەیەنمە شوێنی خۆت)..!!

ڕۆژێکیان پرسیاری لێکرا: چی وات لێدەکات ڕقت لە سەرکاری و ئەمیری بێت..؟

وتی: (شیرینی سەرەتاکەی و، تاڵی کۆتاییەکەی)...

ڕۆژێکیان هاوڕێیەکی دێتە ماڵەکەی، دەبینێت هەویر دەشێلێت، لێی دەپرسێت: ئەی کوا خزمەت کارەکەت؟

پێی دەڵێت: (بۆ پێویستیەك ناردومە و، حەزیشمان نەکرد دوو کاری لەیەك کاتدا لەسەر کۆبکەینەوە..).

کاتێك دەڵێین ماڵەکەی، با بەجوانی بزانین چۆن ماڵێك بوو..؟ کاتێك سەلمان دروست کردنی ئەمەی هات بەخەیاڵدا کە ئێستا لەگەڵ چاوپۆشینیدا پێی دەوترێت ماڵ، پرسیاری لە وەستا کرد: چۆنی دروست دەکەیت..؟؟

وەستاکەش شارەزا و زیرەك بوو، ئاشنای دونیا نەویستی و پارێزکاری سەلمان بوو..

بۆیە وتی: ((مەترسە.. خانویەك دەبێت لە گەرمادا سێبەرت بۆ بکات و، لە سەرما بت پارێزێت، گەر تێیدا بە پێوە بوەستیت سەرت لێ بدات، کە ڕاکشایت لە ناویدا قاچت بەر دیوارەکەی بکەوێت)..!!

(سەلمان) پێی وت:

(بەڵێ، ئاوای دروست بکە)!!!

هیچ شتێك لە خۆشیەکانی دونیا نەبوو بۆ تەنها چرکە ساتێ سەلمان ڕووی تێکردبێت، یان دەرونی وابەستە کردبێت پێوەی، تەنها یەك شت نەبێت کە زۆر سوور بوو لەسەری و، بە ئەمانەت دابوویە دەست ژنەکەی و، داوای لێکردبوو کە لە شوێنێکی دوورە دەست و پارێزراودا بۆی بشارێتەوە.

لە کاتی نەخۆشی سەرەمەرگیدا، سەر لە بەیانی ئەو ڕۆژەی تێیدا گیانی سپارد، بانگی کرد:

(ئەو شتەی پێم سپاردبوویت بیشاریتەوە بۆم بهێنە)..!!

هێنای بۆی، قوتوویەك بوو میسکی تێدا بوو، لە ڕۆژی ڕزگار کردنی (جەلەولا)دا بەری کەوتبوو، پاراستبووی تا ببێتە عەتری ڕۆژی مردنی.

دوای ئەوە داوای ئاوی کرد و میسکەکەی تێ کرد، پاشان بەدەستی تێکی وەردا و، بەژنەکەی وت:

(بیپرژێنە بە دەورمدا.. ئائێستا دروست کراولنێك لە دروستکراوەکانی خوا دێنە سەردانم، کە خواردن ناخۆن و، حەزیان لە بۆنی خۆشە)...

کاتێك بۆنەکەی پرژاند، پێی وت: دەرگاکەم لەسەر پێوە بدە و برۆ خوارێ.. ژنەکەش چۆنی فەرمان پێ کردبوو بەجێی هێنا...

پاشی کەمێك هاتەوە سەرێ بۆ لای، سەیری کرد گیانە پیرۆزەکەی لە جەستەی جیا بۆتەوە و ماڵئاوایی لە دونیا کردوە و.. بە دیداری مەلائیکەتە پایەبەرزەکان (ملأ الاعلی) گەیشتوە، بەسەر باڵەکانی رۆشناییدا بەرز بۆتەوە بۆ لای، چونکە لەوێدا ژوانی لەگەڵ پێغەمبەر ﷺ و، (ابوبکر) و (عمر)ی هاورێی و.. دەستەیەکی پایە بڵندی شەهیدان و چاکەکاراندا هەبوو.

لەوەتەی رووناکی لەسەلمان دەدات تامەزرۆیەتی..

ئەوا ئێستا دەتوانێ کە ئارام بگرێت و، تامەزرۆییەکەی بشکێنێ..

٣

ئەبوذەڕی غیفاری

سەردەستەی ئەبالحاد و دوژمنی سەروەت و سامانە

بە مەستی و خۆشیەوە بەرەو مەککە کەوتە ڕێ...

ڕاستە سەختی و نارەحەتیەکانی سەفەر و گەرمای بیابان تووشی ئازار و ماندویەتی زۆریان کرد، بەڵام ئەو ئامانجەی هەوڵی بۆ دەدا، برینەکانی لەبیر بردبووەوە و، سەبوری و مژدەی دەپرژاند بەسەر گیانیدا..

بە پەنهانی هاتە ناوی، وەك ئەوەی یەکێك بێت لەو کەسانەی کە بۆ تەواف بەدەوری خواوەندە مەزنەکانی کەعبە هاتبێت، یان وەك ئەوەی ڕێبوارێك بێت و ڕێی لێ تێکچووبێت، یا وەك ئەوەی سەفەر و گەشتەکەی درێژەی کێشابێت و بۆ حەوانەوە و بەدەستهێنانی تێشوو پەنای بۆ هێنابێت.

خۆ گەر خەڵکی مەککە بیانزانیایە هاتووە بەدوای (محمد)داﷺ دەگەڕێت و گوێی لێ رادەگرێت، ئەوا لەناویان دەبرد.

ئەو هیچ باکی نەبوو لەوەی کە لێی بدرێت، بەڵام پاش ئەوەی بە دیداری ئەو پیاوە شاد ببێت کە چەندەها ڕێگای بڕیوە تا ببینێ، دوای ئەوەی کە باوەڕی پێدەهێنێت، گەر بڕوای هێنا بەراستگۆیی و دڵنیا بوو لە بانگەوازەکەی..

دەمێك بوو لە دوورەوە گوێبیستی دەنگ و باسی بوو، هەروەختێك کەسانێکی ببینیایە لەبارەی (محمد)ەوە چپەیەکیان بکردایە بە وریاییەوە لێیان نزیك دەبوەوە، هەتاوەکو لەتوێی قسەکانی ئێرەو ئەوێ هێندەی لا گەڵاڵە بوو (محمد)ی نیشان بدات و، ئەو جێگایەشی ئاشنا بکات کە دەتوانێت ئەوی تێدا ببینێت.

ڕۆژێکیان دەمەویەیانی بەرەو ئەو جێیە ڕۆشت، بینی پێغەمبەرﷺ بەتەنها دانیشتووە، لێی نزیك بوویەوەو وتی: بەیانیت باش برای عەرەب..

پێغەمبەر لەوەڵامیدا فەرمووی: سەلام لەسەر تۆش ئەی برا..

(ئەبوذەر) وتی: لەوەی دەیڵێیت بۆم بهۆنەرەوە..

پێغەمبەرﷺ فەرمووی: ئەوەی دەیڵێم شیعر نیە تا بۆتی بهۆنمەوە، بەڵکو قورئانی پیرۆزە..

(ئەبوذەر) وتی: باشە بیخوێنەرەوە بۆم..

پێغەمبەر دەستی کرد بە خوێندنەوە و، (ئەبوذەر)یش گوێی لێ راگرتبوو، ماوەیەکی زۆر کەم تێپەڕ ببو، (ئەبوذەر) هاواری کرد: (أشهد ان لا اله الا الله... وأشهد أن محمداً عبده ورسوله)..!

ئەمجا پێغەمبەر لێی پرسی: خەڵکی کوێیت براکەم..

(ئەبوذەر) وتی: غیفار.

زەردەخەنەیەکی فرلوان لەسەر لێوەکانی پێغەمبەرﷺ درەوشایەوە و، روخساری سەرسامی دایگرت..

(ئەبوذەر)یش بەهەمان شێوە پێکەنی، ئەو نهێنی ئەو سەرسوڕمانەی لەسەر روخساری پێغەمبەر دەرکەوت دەزانێت، کاتێك زانی ئەو کەسەی لەبەردەمیدا موسڵمان بوونی خۆی ئاشکرا دەکات پیاوێکی هۆزی (غیفار)ە.

چونکە (غیفار) هۆزێکە هاوشانیان نیە لە دزی و جەردەیی و رێبەکاروان گرتندا..!!

خەڵکەکەشی بوونەتە نمونەی پەندی تالآنکاری.. ئەوانە هاوپەیمانی شەو تاریکین، تیاچوون بۆ ئەو کەسەیە لە شەودا بکەوێتە چنگی کەسێکی هۆزی (غیفار).

دەبێت ئەمڕۆ -کە هێشتا ئیسلام ئاینێکی پەنهان و ژێردەستەیە- یەکێکیان لێ بێت تا موسڵمان بێت..؟!

(ئەبوذەر) سەربردەکە دەگێڕێتەوە و دەڵێت:

(... پێغەمبەرﷺ لە سەرسوڕمانیدا چاوەکانی دەکردەوەو سەیری دەکرد، کاتێك لە غیفارەوە بێت، پاشان فەرمووی: (إن الله يهدي من يشاء) خوای گەورە رێنوێنی هەر کەس دەکات بیەوێت..! بەڵێ، لە راستیدا خوای گەورە هەرکەسێکی بوێت رێنوێنی دەکات.

(ئەبوذەر)یش رضي الله عنه یەکێك بوو لەوانەی خودا ویستی رێنوێنی بکات و، مەبەستی چاکەی پێی هەبوو..

کەسێکی حەق بین و بەرچاو روون بوو، دەگێڕنەوە کە ئەو لە سەردەمی نەفامیدا یەکێك بوو لەو کەسانەی لە دژی بتەکان هەڵگەڕابوونەوە و، بەرەو بڕواهێنان بەخودای بەدیهێنەری مەزن دەچوون.

بەم شێوەیە هەر کە بیستی پێغەمبەرێك هاتووەو بت و بتپەرستی لادەبات و، خەڵکی بۆ پەرستنی خودای تاك و تەنهای خاوەن دەستەڵات بانگهێشت دەکات، ئەو بەرەو رووی هەنگاوی هەڵگرت و، پشتێنی سەفەری بۆ بەست.

* * *

(ئەبوذەر) دەست بەجێ موسڵمان بوو...

ڕێزبەندیشی لەنێو ئەوانەدا کە باوەڕیان هێناوە، پێنجەم یا شەشەم کەس بوو.

کەواتە، موسڵمان بوونی لە رۆژانی یەکەم، بەڵکو لەساتەکانی سەرەتای هاتنی ئیسلامدا بوو و، موسڵمان بوونەکەشی زۆر زوو بوو...

ئەو کاتەی ئەو موسڵمان بوو پێغەمبەر بە پەنهانی و چرپە بانگەوازی دەکرد.. بە چرپە لەگەڵ خۆی و، ئەو پێنج کەسەی بڕوایان هێنابوو دەدوا، (ئەبوذەر)یش دەبوو ئیمان هێنانەکەی لەنێو سنگیدا بپارێزێت و، بە نهێنی لە مەککە بچێتە دەرەوە، بەرەو لای هۆزەکەی خۆی بگەڕێتەوە..

بەڵام (ئەبوذەر) -جوندبی کوڕی جونادە- سروشتێکی بەجۆش و خرۆشی هەبوو.

ئەو بۆ ئەوە دروست کرابوو لەدژی ناڕەوا هەڵگەڕێتەوە لەمەرگەی بێت.. ئەوەتا ئێستا بەچاوی خۆی ناڕەوا دەبینێت.. بەردێکی داتاشراوە، ئەوانەی دەیپەرستن مێژووی لەدایکبوونیان گەورەترە لەمێژووی داتاشینی بەردەکان، لەبەردەمیدا هۆش و سەریان دەچەمێننەوە، خەڵکی بانگی لێدەکەن: لبیك.. لبیك..!!

ڕاستە ئەو لەو ڕۆژانەدا بینی پێغەمبەر نهێنی و چرپەی پێ باشتر بوو.. بەڵام هەردەبوو ئەم شۆڕشگێڕە پایەدارە هاوارێکی بڵند بکات بەر لەوەی بڕوات..

پاش ئەوەی موسڵمان بوو ئەم پرسیارەی ئاراستەی پێغەمبەرﷺ کرد:

بەچی فەرمانم پێ دەکەیت، ئەی پێغەمبەری خوا..؟

پێغەمبەر وەڵامی دایەوە: بگەڕێوە بۆ لای هۆزەکەت تا فەرمانی منت پێ دەگات..

(ئەبوذەر) وتی: بەو خوایەی گیانی منی بەدەستە ناگەڕێمەوە، تا بە ئاشکرا بۆ ئیسلام لە مزگەوتدا هاوار نەکەم ناڕۆمەوە..!!

ئەی پێم نەوتن..؟؟

ئەو سروشتێکی یاخیانەی بەجۆشی هەیە، جا ئایا لە ساتێکدا (ئەبوذەر) جیهانێکی نوێی بەهەموو نهێنیەکانیەوە بۆ ئاشکرا بێت، کە خۆی لە پێغەمبەردا دەبینێتەوە، کە ئیمانی پێی هێناوە و، لەو بانگەوازەدا کە مژدەکانی لەسەر زاری ئەو گوێ لێ بوو.. ئایا ئا لەو چرکەساتەدا دەیانەوێت بە بێدەنگی بۆ لای هۆزەکەی بگەڕێتەوە..؟

لە ڕاستیدا ئەوە کارێکە لەسەرو توانای ئەوەوە...

لێرەدا چووە کەعبە و بەهەموو دەنگی خۆی هاواری کرد:

(أشهد أن لا اله الاّ الله.. وأشهد أن محمداً رسول الله)..

ئەو هاوار کردنە -وەك ئێمە بزانین- یەکەم هاوارکردنی ئیسلام بوو کە بەرەنگاری لوتبەرزی قورەیش بوویەوە و گوێی زرینگاندنەوە... خاوەنەکەشی کەسێکی نامۆیەو لە شاری مەککەدا هیچ پلەوپایەو خزم و کەس و پەنادەرێکی نیە..

ئەوەی بە زرنگی خۆی بەتەمابوو تووشی بێت، تووشی بوو.. بێباوەڕان لێی کۆبوونەوەو کەوتنە لێدانی تا خستیانە سەر زەوی..

ئەو هەواڵە گەیشت بە (عەباس)ی مامی پێغەمبەر، بە پەلە هات، بە هۆی فێڵێکی زیرەکانەوە توانی لە بن کەڵبەکانیان دەریبهێنێت، ئەوەبوو پێی وتن:

(ئەی خەڵکی قورەیش، ئێوە بازرگانن، ڕێگاشتان بەلای غیفاردا دەڕوات، ئەمەش پیاوێکە لەوان، ئەگەر هۆزەکەیتان لێ هان بدات، ئەوا ڕێگا لە کاروانەکانتان دەگرن).. گەڕانەوە سەر هۆشی خۆیان و وازیان لێی هێنا.

بەڵام (ئەبوذەر)، تامی شیرینی ئازار چەشتنی لەپێناوی خودا چەشت و، نایەوێت لە مەککە بڕوات هەتا چاکەی زیاتر بەدەست بهێنێت..!!

بەو جۆرە، بۆ ڕۆژی دووەم –لەوانەیە هەرهەمان ڕۆژیش بووبێت– دەگات بە دوو ئافرەت کە بەدەوری هەردوو بتی (ئوساف) و (نائیلە)دا دەسوڕێنەوەو هاواریان بۆ دەکەن، (ئەبوذەر) لەسەریان دەوەستێت و جنێو بە بتەکانیان دەدات.. دوو ئافرەتەکە دەقیژێنن، پیاوان وەك گوللە دەبارن بەسەریدا و، دەست بە لێدانی دەکەن تا لەهۆش خۆی دەچێت..

کاتێك بەئاگا دێتەوە، جارێکی دیکە هاوار دەکات کە (أشهد أن لا اله الا الله– وأن محمداً رسول الله)..

پێغەمبەرﷺ سروشتی ئەو قوتابییە هاتووە نوێیە و توانای بڕوێنەی لە بەرەنگاربوونەوەی ناڕەوادا تێدەگات.. بەڵام هێشتا کاتی ئەوە نەهاتووە، بۆیە فەرمانەکەی دووبارە دەکاتەوە بۆی کە بگەڕێتەوە بۆ لای هۆزەکەی، هەتا کاتی ئاشکرابوونی ئاینەکەی بێت بگەڕێتەوە و بەشداری لە ڕووداوەکانیدا بکات.

* * *

(ئەبوذەر) دەگەڕێتەوە بۆ لای کەس و کار و هۆزەکەی، دەربارەی ئەو پێغەمبەرە بۆیان دەدوێت کە خەڵکی بۆ پەرستشی خوای بێهاوەڵ بانگهێشت دەکات و بۆ لای ئاکاری پەسەند ڕێنماییان دەکات، بەوجۆرە یەك بەیەکی هۆزەکەی موسڵمان دەبن و، تەنها بەوە واز ناهێنێت کە هۆزی غیفار موسڵمان بن، بەڵکو دەگوێزێتەوە بۆ لای هۆزی (ئەسلەم) و چراکانی خوای تێدا دادەگیرسێنێ..!!

ڕۆژگار دەگوزەرێ و، پێغەمبەر بەرەو مەدینە کۆچ دەکات و، موسڵمانان لەگەڵیدا لەوێ جێگیر دەبن، ڕۆژێکیان کۆمەڵە سوارەو پیادەیەکی زۆر، بە کاروانێکی گەورە بەرەو شاری مەدینە دێن، زرمەی پێی ئەسپەکانیان گوێی دەزرینگاندنەوە.. خۆ گەر (الله أکبر)ی بڵندیان نەبوایە، ئەوا هەرکەس بەدی بکردنایە وایدەزانی سوپایەکی گەورەی هێزی بێباوەڕانە.

کەژاوە بێشومارەکە نزیك بووەوە و.. چووە نێو مەدینەوە.. بەرەو ڕووی مزگەوتی پێغەمبەر و شوێنی نیشتەجێبوونی بوونەوە..

ئەو کەژاوەیە هەردوو هۆزی (غیفار و ئەسلەم) بوو، (ئەبوذەر) هەموویان بە موسڵمانی لەگەڵ خۆی هێنابوو.. پیاو و، ژن و، پیر و، لاو و، منداڵ..!!

بۆیە پێغەمبەرﷺ حەقی بوو زیاتر سەرسام بێت..

لە دوێنێیەکی دووردا زۆر سەری سوڕما کاتێك پیاوێکی لە هۆزی غیفار بینی لەبەردەمیدا ڕاوەستاوەو موسڵمان بوونی خۆی ڕادەگەیەنێت، ئەوە بوو بەسەرسامییەوە فەرمووی: (إن الله يهدي من يشاء)..!!

بەڵام ئەمڕۆ، ئەوەتانێ سەرجەم هۆزی غیفار بە موسڵمانێتی هاتوونەتە خزمەتی و.. چەند ساڵێکیان لە ئیسلامێتیدا گوزەراندوە، پاش ئەوەی خوای گەورە لەسەردەستی (ئەبوذەر) هیدایەتی دان.. نەك هەر هێندە، بەڵکو هۆزی (ئەسلەم)یشیان لەگەڵ خۆیان هێناوە..

زلهێزانی جەردەیی و هاوپەیمانانی شەیتان، ئەمڕۆ بوونەتە پاڵەوان و زلهێزی چاکە و، هاوپەیمانی حەق..

جا ئایا بەڕاستی خوای گەورە هەرکەسێ بیەوێت هیدایەتی نادات..؟؟

پێغەمبەرﷺ سەرنجێکی پڕشادی و، سۆز و، خۆشەویستی سیمای چاکیانی دا و.. سەیرێکی هۆزی غیفاری کرد و فەرمووی:

((غفار غفر الله لها)).. غیفار خوا لێی خۆش بووە.

پاشان تەماشای هۆزی (ئەسلەم)ی کرد و فەرمووی:

((وأسلم سالمهم الله)).. (ئەسلەم)یش خودا بێزیان(سالم)ی کردن..

(ئەبوذەر)یش.. ئەو بانگخوازە چاکە.. بەهێز و خاوەن پەیمانە.. بەدەستهێنەری ئەو دەستکەوتە پڕ بەهایە.. ئایا پێغەمبەرﷺ ڕێزی لێ نەنێت بە سڵاوێکی تایبەت..؟؟

بەڵێ.. بەڕاستی پاداشتی ئەو زۆر زۆر دەبێت و، بەخێرهاتنەکەشی پیرۆزە، سنگی ئەو و، مێژووی ئەو، بەرزترین نیشانە و، باڵامەندترین ڕێز و جەسووری لەخۆ دەگرێت..

سەردەم و نەوەکان تەواو دەبن و، خەڵکی هەمان بیروبۆچوونی پێغەمبەرﷺ لەبارەی (ئەبوذەر)ەوە دووبارە دەکەنەوە:

(زەوی کەسی لەسەرخۆی هەڵنەگرتووە و، ئاسمانیش سێبەری بۆ هیچ کەس نەکردووە کە لە (ئەبوذەر) ڕاستگۆتر بێت)..!!

شێوازی قسەکردنی چاکتر بێت لە (ئەبوذەر)..؟؟

* * *

لەڕاستیدا پێغەمبەرﷺ داهاتووی هاوەڵەکەی خوێندەوەو، هەموو ژیانی لەو چەند وشەیەدا کورت کردەوە..

چونکە ڕاستگۆیی بوێرانە، کرۆکی هەموو ژیانی (ئەبوذەر) بوو..

ڕاستگۆی ناخی و، ڕاستگۆی ڕواڵەتی..

ڕاستگۆی بیروباوەڕی و، ڕاستگۆی شێوازی دواندنی.

جا بەراستی هەموو ژیانیشی راستگۆیانە دەگوزەرێنێ و.. خۆی بە هەڵەدا نابات و، خەڵکی دیکەش تووشی هەڵە ناکات و، رێگە بەهیچ کەسیش نادات کە بەهەڵەیدا ببات..

راستگۆیەکەشی چاکەیەکی بێزمانی لاڵ نابێت.. چونکە راستگۆی بێدەنگ لای (ئەبوذەر) راستگۆیی نیە..

بەڵکو راستگۆیی ئاشکراو دەربڕاوە.. ئاشکراکردنی رەوا و بەرەنگاربوونەوەی ناڕەوایە.. پشتگیری راست و پوچەڵکردنەوەی هەڵەیە..

راستگۆیی پشتیوانیکردنێکی جوامێرانەی حەقە و، گوزارشت کردنێکی بوێرانەیە لێی و، رۆیشتنێکی چاپوکانەیە لەگەڵی..

پێغەمبەرﷺ بە چاوڕوونیە دروستەکەی لەنادیاری دوور و نەزانراوی دوورەوە هەموو ئەو ئاستەنگ و ناڕەحەتیانەی بینیبوو کە (ئەبوذەر) بەهۆی راستگۆیی توندیەوە تووشی دەبێت، بۆیە هەموو کات فەرمانی پێدەکرد کە لەسەرخۆیی و ئارامگری بکاتە بەرنامەو رێبازی خۆی.

رۆژێکیان پێغەمبەرﷺ ئەم پرسیارەی ئاراستە کرد:

((ئەبوذەر، چی دەکەیت گەر مایت و بینیت کۆمەڵە سەرکارێك ماڵی دەستکەوت و سەرانە تایبەت دەکەن بەخۆیان و بەس))..؟؟

وەڵامی دایەوە کە:

(سوێند بەو کەسەی تۆی بەحەق رەوانە کردووە، بەم شمشێرەم لێیان دەدەم)..!!

پێغەمبەرﷺ پێی فەرموو:

((ئایا شتێکی لەوە چاکترت نیشان نەدەم..؟ ئارام بگرە تا بە دیداری من دەگەیتەوە))..

دەبێت بۆ پێغەمبەر ئەم پرسیارەی بەتایبەت لەو کردبێت..؟؟

سەرکاران. و.. سامان..؟؟

لەراستیدا ئەوە کێشەیەکە، (ئەبوذەر) هەموو ژیانی خۆی بۆ تەرخان دەکات و، ئەوە گرفتی ئەمە لەگەڵ کۆمەڵگار لەگەڵ داهاتوودا..

پێغەمبەریش بەچاکی ئاشنای ببو بۆیە ئەو پرسیارەی ئاراستە کرد، تاوەکو ئەو ئامۆژگارییە بەنرخەی بۆ بکاتە تێشوو: ((ئارام بگرە تا بە دیداری من دەگەیتەوە))..

(ئەبوذەر)یش راسپاردەی مامۆستاو پێغەمبەرەکەی دەپارێزێت.. ئەو شمشێرە هەڵناگرێت کە پەیمانی دابوو لە دژی ئەو سەرکارانەی سامانی میللەت بۆ خۆیان خڕ دەکەنەوە بەرز بکاتەوە.. بەڵام بۆ تەنها چرکەساتێکی رۆژیش لێیان بێدەنگ نابێت..

بەڵێ.. کە پێغەمبەرﷺ رێگری ئەوەی لێدەکات شمشێر لە روویاندا هەڵگرێت، ئەوا رێگری ئەوەی لێنەکردووە کە حەق لەسەر زمانە راست و دروستەکەی هەڵگرێت.. بە دڵنیاییەوە ئەوەش دەکات...

* * *

سەردەمی پێغەمبەر تێپەڕی و پاش ئەویش سەردەمی (ئەبوبەکر) و، سەردەمی (عومەر)یش لە بالادەستیەکی تەواوەتیدا بوو بەسەر گومڕاکارانی ژیان و پالنەرەکانی ئاشووبدا..

تەنانەت ئەو دەروونانەشی مەیل و ئارەزوویان لێبوو، هیچ کەلێن و ڕێگەیەکیان لەبەردەم ئارەزووەکانیاندا بەدی نەدەکرد..

ئەو ڕۆژانە، خواروخێچی و لاڕێبوون نەبوو تا (ئەبوذەر) دەنگی خۆی لە دژیان بەرز بکاتەوەو بە وشە گەرم و بڵێسەدارەکانی دایانشۆرێت..

سەردەمی ئەمیری بڕواداران (عومەر) درێژەی کێشا، بەجۆرێك دونیا نەویستی و، سکگوشین و، دادگەری بەسەر والی و ئەمیرەکان و دەوڵەمەندەکاندا دانابوو، کە لەوانەبوو لەسەرووی توانای مرۆڤەوە بێت..

جا والیەك لە والییەکانی لە عێراق، یا لەشام، یاخود لە صەنعا، یا لە هەر ولاتێکی دیکەی دوور بوو‌بێت، نەیدەتوانی جۆرێك لە شیرینی بخوات، کە زۆربەی زۆری خەڵکی توانای کڕینیان نەبێت، چونکە پاشی چەند ڕۆژێك هەواڵەکە دەگەیشتەوە بە (عومەر) و.. فەرمانە ڕاستەوخۆکانی دەهات بۆ ئەو والییە کە بێت بۆ مەدینە تاوەکو حسابی گرانی خۆی وەرگرێت..!!

جا کەوابوو (ئەبوذەر) دەبێت پیرۆزبایی لێبکات و.. زۆر دڵخۆش بێت کە فاروقی مەزن ئەمیری بڕوادارانە، لەکاتێکدا (ئەبوذەر) هیچ شتێك لە ژیانیدا وەك قۆستنەوەی دەسەڵات و قۆرخکردنی سەروەت و سامان بێزاری نەدەکرد، ئەوا (عومەری کوڕی خطاب) بەچاودێریکردنی توندی دەسەڵات و، دادوەری لە دابەشکردنی ساماندا ئاسودەیی و دڵنیایی بۆ ئەو دەستەبەر دەکرد..

هەر بۆیە خۆی تەرخان کردبوو بۆ پەرستشی پەروەردگار و.. جیهاد لە پێناویدا.. هەر کاتێکیش سەرپێچییەکی لێرە یا لەوێ بەدی بکردایە لێی بێدەنگ نەدەبوو.. شتی واش زۆر کەم دەبینرا..

بەلام کاتێ کە مەزنترین و، دادگەرترین و، چاکترین فەرمانڕەوای شێر ئاسای مرۆڤایەتی، لەو ڕۆژەدا ماڵئاوایی لە دونیا دەکات و، لەدوای خۆی بۆشاییەکی ئێجگار گەورە بەجێ دەهێڵێت و، کۆچکردنەکەی کاردانەوەی وەهای دەبێت کە بواری لێ هەڵهاتنی نیەو خەڵکی توانایان نیە بەرامبەری، ڕزگارکردنی خاکی ولاتانیش بەردەوامە، لەگەڵ ئەوەیشدا ڕادەی ئارەزوو و گەیشتنی بە خۆشییەکانی ژیان لەوپەڕیدایە..

(ئەبوذەر) ئەو مەترسییە بەدی دەکات..

خستنەپێشی بەرژەوەندی خۆیی لەوانەیە ئەو کەسانە توشی ئاشووب بکات کە ڕۆڵیان لە ژیاندا ئەوەبوو بەیداخی خودا بەرز بکەنەوە..

دونیا بەرازاندنەوە پوچەڵەکەی و گومڕاییە زیانبەخشەکەیەوە، لەوانەیە ئەو کەسانە تووشی ئاشووب بکات کە هەموو پەیامەکەیان ئەوەیە ژیان بکەنە کێڵگەیەك بۆ کردەوەچاکەکان.. سامانیش کە خوای گەورە کردویەتیە خزمەتکارێکی گوێڕایەڵ بۆ مرۆڤ، لەوانەیە بگۆڕێت و ببێتە گەورەیەکی ستەمکار..

لەگەڵ کێ..؟؟

لەگەڵ هاوەڵانی (محمد)، ئەو (محمد)ەی کاتێ وەفاتی کرد زرێپۆشەکەی لە بارمتەدا بوو، لەسەردەمێکدا دەستکەوت و سامانەکان لەبەرپێیدا کەڵەکە کرابوو..!!

ئەو فەڕو بەرەکەتانەی زەوی کە خوای گەورە بەسەر هەموو خەڵکیدا رژاندووە و.. مافی هەموویانی تێدا داناوە و پێی دەبرێت، گومان دەبرێت کە داگیربکرێت و ببێتە هۆی خۆ بەگەورەزانین..

دەستەڵاتدارێتی ئەو بەرپرسیارێتیەیە کە بەهۆی سەختی لێپرسینەوەی خوای گەورە لەسەری دڵی چاکەکاران لەبەری دەلەرزێ، وا دەگۆڕێت بۆ هۆکاری بالادەست بوون و، دەوڵەمەندی و، رابواردنی تێکدەری توند..

(ئەبوذەر) هەموو ئەوانەی بەدی کرد، کەچی لەدوای ئەرك و بەرپرسیارێتی بۆ خۆی نەگەڕا.. بەڵکو هات و دەستی راستی دایە شمشێرەکەی و، لە هەوای داو لەتی کرد و، هەستایەوە بەو شمشێرەی کە ئاشنای سەرشۆڕی نەبووە رووبەڕووی کۆمەڵگا ببێتەوە.. بەلام زۆر خێرا ئامۆژگارییەکەی پێغەمبەری هاتەوە یاد و، شمشێرەکەی خستەوە ناو کالانەکەی، چونکە بۆی نیە لەرووی موسڵماندا بەرزی بکاتەوە..

﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلاَّ خَطَأً: بۆ هیچ بڕوادارێك نیە کە بڕوادارێکی دیکە بکوژێت مەگەر بە هەڵە.﴾النساء:٩٢.

ئەمڕۆ رۆڵی ئەو کوشتن نیە.. بەڵکو بەرهەڵستی کردنە..

شمشێریش ئامێری گۆڕین و راستکردنەوە نیە، بەڵکو وشەی راستگۆی دەستپاکی مەردانە ئامرازی گۆڕان و راستکردنەوەیە..

ئەو وشە دادگەرانەی کە رێگەی خۆی ون ناکات و، سەرئەنجامی مەترسیدار نابێت.

رۆژێکیان پێغەمبەر هەواڵی بە کۆمەڵێك لە یاوەرانی دا، کە زەوی هیچ کەسێکی هەڵنەگرتووە و، ئاسمانیش سێبەری بۆ کەس نەکردووە لە (ئەبوذەر) راستگۆتر بێت لە قسەکردندا..

جا کەسێك ئەو هەموو توانایەی هەبێت لەراستی وتن و، دروستی بڕوا پێهێناندا، چ پێویستییەکی بە شمشێر هەیە..

تەنها وتنی وشەیەك، کاریگەرترە لە پڕ بە زەوی لە شمشێر..

دەبا بەو راستگۆییەوە برِوات بەرەو لای سەرکاران و، دەوڵەمەندان و، هەموو ئەوانەی کە بەهۆی چۆک دادانیان لەبەردەم دونیادا دەبنە هۆی مەترسی بۆ سەر ئەو ئاینەی کە بۆ رێنوێنی هاتووە، نەک دەست پانکردنەوە و، پێغەمبەرایەتییە، نەک پادشایی.. بەزەییە.. نەک سزا و.. خاکەراییە.. نەک لوت بەرزی.. هاوشانیە.. نەک جوداخوازی، قەناعەت هێنانە.. نەک تەماح کاری و، تێربوونە.. نەک رابواردن و.. لەسەرخۆییە لە وەرگرتنی ژیان، نەک تووشی فیتنە بوون بە دونیا و تیاچوون لەپێناویدا...

با (ئەبوذەر) بۆ لای هەموو ئەوانە بکەوێتە رێ، هەتا خوای گەورە لەنێوان ئەم و ئەواندا بە حەق دادوەری بکات، کە لەراستیدا خوای گەورە چاکترینی دادوەرانە..

* * *

(ئەبوذەر) بەرەو لای بنکەی دەستەڵاتدارێتی و سامان کەوتە رێ و، یەک بەیەک دای بەسەریاندا و، لە چەند رۆژێکی کەمدا بووە خاوەنی ئەو ئاڵایەی کە جەماوەر و زەحمەتکێشان لەدەوری کۆبووبوونەوە..

تەنانەت لەو وڵاتە هەزارانەش کە خەڵکەکەی تا ئەو ساتە ئەویان نەدیبوو.. باسی ئەویان پێگەیشتبوو.. وای لێهاتبوو کە ناوی لای هەر هۆزێك بهێنرایە دەبووە هۆی ورووژاندنی چەندین پرسیاری گرنگ کە هەرەشەیان لە بەرژەوەندی دەستەڵاتدار و دەوڵەمەندان دەکرد.

خۆ گەر ئەم شۆرشگێرە پایەبڵندە بیویستایە خۆی و برادەرەکەی ئاڵایەکی تایبەتیان هەبێت، ئەوا دروشمی هەڵکۆڵراوی سەر ئەو ئاڵایە تەنها لغاوێك دەبوو کە ئاگرێکی سوور و بڵێسەداری لێدەهاتە دەرەوە، ئەو سرودەشی کە لەهەموو کات و جێگایەك دووبارەی دەکردەوە و.. خەڵکیش لەوەوە وەك سرود دەیانووتەوە ئەم وشانە بوو:

(مژدە بدە بەو کەسانەی ئاڵتون و زیو کۆدەکەنەوە بە کۆمەڵە ئوتویەکی ئاگرین ناوچەوان و لاشەیانی پێ داخدەکرێ لە رۆژی دواییدا).. ! !

بەهیچ شاخێکدا هەڵنەدەزنا و، بەهیچ دەشتێکدا نەدەهاتە خوار و، نەدەچووە هیچ شارێك و، رووبەرِوی هیچ سەرکارێك نەدەبوویە ئەو وشانەی لەسەر زار نەبوایە..

تا وای لێهاتبوو کە خەڵکی دەیانبینی بۆ لایان دێت بەم وشانە پێشوازییان لێی دەکرد:

(مژدە بدە بەوانەی سامان و ماڵ کۆدەکەنەوە بە ئاگر داخدەکرێن).

ئەو دروشمەی بووبووە ئاڵایەکی سەر ئەو پەیامە، کە ژیانی خۆی بۆ تەرخان کردبوو، کاتێك کە بینی سامانەکان کەڵەکە دەبن و قۆرخ دەکرێن و.. کاتێك سەیری کرد دەستەڵاتدارێتی لوت بەرزی و قۆستنەوەیە.. کاتێك دەبینێ خۆشەویستی دونیا خەڵکی سەرکەش دەکات و گومان دەبرێت هەموو ئەو جوانی و پارێزکاری(ورع) و، دڵسۆزی و، لێبرِانەی لەماوەی چەند ساڵێکدا پەیامە مەزنەکە دروستی کرد زیندەبەچاڵ بکرێت..

لەم رووەوە بە بنکەیەك دەستی پێکرد کە لە هەموویان زیاتر دەستەڵاتدار و مەترسیدارتر بوو.. کە ئەویش شام بوو، لەوێ (معاویەی کوڕی ئەبو سفیان) فەرمانڕەوای خاکێك بوو کە لەهەموو وڵاتانی دیکەی ئیسلامی زیاتر پڕ خێر و بێر و دەسکەوت بوو.. (معاویە) بەبێ‌شومار سامانی دابەش دەکرد و، کەسانی پلەوپایەدار و ناسراوی پێ لەخۆی نزیك دەکردەوە، ئایندەی خۆی پێ مسۆگەر دەکرد کە ئارەزووی دووری پێ هەبوو.

لەوێ زەوی‌وزار و کۆشك و تەلار و سەروەت و سامان هەڵگرانی بانگەوازی تووشی ئاشووب دەکرد، دەبا (ئەبوذەر) درك بەو مەترسیە بکات بەر لەوەی گەمارۆی بدات و بیروخێنێ..

سەردەستەی بەرهەڵستکاران کراسە خاکەراییەکەی هەڵکرد و، زۆر خێرا بەرەو شام کەوتە رێ..

خەڵکە ئاساییەکە هەرکە بەهاتنی ئەویان زانی، بەوپەڕی جۆش و خرۆشەوە چوونە پێشوازی و، بەرەو هەر لایەك بڕۆیشتایە لە دەوری بوون..

قسەمان بۆ بکە ئەی (ئەبوذەر).. !

دەی ئەی هاوەڵی پێغەمبەری خوا بۆمان بدوێ.. !

(ئەبوذەر)یش سەرنجێکی وردی دەورووبەری خۆی دەدات و، دەبینێت زۆریەیان هەژار و نەدارن.. پاشان سەرنجی لایە نزیکەکانی شار دەکات و کۆشك و تەلار و زەوی‌وزار بەدی دەکات..

پاشان هاوار لە خەڵکەکەی دەورووبەری دەکات و دەڵێت:

(سەرم سوڕماوە لەو کەسەی ژەمێ لەماڵەکەیدا شك نابات، چۆن شمشێرەکەی هەڵناکێشێت و بچێتە سەر ئەو کەسانە)..؟؟!!

دەست بەجێ ئامۆژگارییەکەی پێغەمبەری خوای دێتەوە یاد کە لەسەرخۆیی بخاتە جێگای هەڵگەڕانەوە، وشەی بوێرانە لەجێگای شمشێر دابنێ، واز لەو زمانەی شەڕ دەهێنێت و دەگەڕێتەوە سەر زمانی مەنتیق و بڕواپێهێنان، خەڵکی فێردەکات کە هەموویان وەك ددانەکانی شانە یەکسانن.. هەموویان هاوبەشن لە رزق و رۆزیدا.. کەس رێز و چاکەی(فەزڵی) بەسەر ئەوی تردا نیە بە تەقوا نەبێت.. دەبێت سەرکار و ئەمیر و والی خەڵکی، یەکەمین کەس بێت برسی بێت، گەر برسێتی رووی لە خەڵکی کرد و، دوایەمین کەسیش بێت بۆ تێربوون گەر خەڵکی تێر بوون.

ئەو بڕیاری دا کە بە وشە و بوێریەکەی رایەکی گشتی وا لەهەموو وڵاتانی ئیسلامدا دروست بکات کە زرنگی و، بەرگری و، هێزێکی وەهایان پێ ببەخشێت کە ببێتە لغاوی ئەمیر و دەوڵەمەندەکان و، نەهێڵێت کە چینێك پەیدابێت دەستەڵات بۆ خۆیان بقۆزنەوە، یان سەروەت و سامان قۆرخ بکەن..

لە ڕۆژانێکی کەمدا، شام هەمووی بۆ گوێڕایەڵی وەك شانەی هەنگ وابوو کە شاهەنگەکەی خۆی دۆزیبێتەوە، خۆ گەر (ئەبوذەر) تەنها ئاماژەیەکی سەرپێیی بدایە بۆ شۆڕش ئەوا ئاگر هەڵدەگیرسا.. بەڵام –وەك وتمان– گرنگیدانی خۆی لەوەدا خەست کردبووەوە کە رایەکی گشتی وا دروست بکات کە ڕێزی خۆی بسەپێنێت، وتەکانیشی بوویوونە قسەوباسی نێو کۆڕ و دانیشتنی‌مزگەوت و ڕێگاویان..

ئەو ڕۆژە مەترسیەکەی لەسەر خاوەن بەرژەوەندییەکان زیاتر پەرەی سەند، کە بە ئامادەبوونی کۆمەڵێك خەڵك وتوێژی لەگەڵ معاویەدا کرد و، ئامادەبووی نێو کۆڕەکە بۆ کەسانی ئامادەنەبوویان گێڕایەوە، بای شەماڵیش هەواڵەکەی بڵاوکردەوە..

(ئەبوذەر)ی لەهەموو کەس راستگۆتر، هەروەك پێغەمبەر و مامۆستاکەی وەسفی کرد، رادەوەستا و بەبێ ترس و پێچ و پەنا پرسیاری لە معاویە کرد دەربارەی ئەو سەروەت و سامانەی هەیبوو بەرلەوەی ببێتە دەستەڵاتدار و، ئەوەی ئەمڕۆ هەیەتی..!!

لەبارەی ئەو خانووەی لە مەککە تێیدا دەژیا و، ئەو کۆشك و تەلارانەی ئەمڕۆ لە شام هەیەتی..!!

پاشان پرسیارەکەی ئاراستەی ئەو هاوەڵانە کرد کە لەگەڵ معاویەدا هاتبوون بۆ شام و لەو دانیشتنەدا ئامادەبوون و هەندێکیشیان ئێستا خاوەن زەوی و زار و کۆشك و تەلارن.

پاشان هاوار لە هەموویان دەکات: ئێوەن لەگەڵ پێغەمبەردا دەژیان و قورئانی بۆ دەهاتە خوارەوە..؟؟

لەبری ئەوان خۆی وەڵامی دەدایەوە: بەڵێ خوای گەورە قورئانی لەناوتان ناردە خوار و، لەگەڵ پێغەمبەردا چەندین غەزاتان بینیوە..

پاشان دەهات و دەیپرسی: ئایا ئێوە لەقورئانی پیرۆزدا ئەم ئایەتە بەدی ناکەن:

﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلاَ يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ، يَوْمَ يُحْمَى عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لأَنفُسِكُمْ فَذُوقُواْ مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ: ئەو کەسانەی زێڕ و زیو کۆدەکەنەوە و لەڕای خودا بەختی ناکەن، تۆ مژدەیان بدەرێ سەبارەت بەو ئازارە بەژانەی توشی دێن، ڕۆژێ کە ئەم زێڕ و زیوە لە ئاگری دۆزەخ سوور دەکرێنەوە و تەوێڵ و کەلەکە و پشتیانی پێ داغ دەکرێ، دەردی ئەو شتە بچێژن کە بۆ خۆتان لەسەر یەکتان دانابوو.﴾التوبة:٣٤-٣٥...؟؟

معاویە ڕەوتی قسەوباسەکەی دەگۆڕێ و دەڵێت: ئەو ئایەتە لەسەر ئەهلی کیتاب هاتۆتە خوارێ..

(ئەبوذەر) هاوار دەکات: نەخێر.. بەڵکو بۆ ئێمە و ئەوانیش دابەزیوە..

(ئەبوذەر) بەردەوام دەبێت لەسەر ئامۆژگاریکردنی معاویەو ئەوکەسانەی لەگەڵیدان و داوایان لێدەکات کە واز لەو هەموو زەوی و زار و کۆشك و تەلار و سامانە بهێنن کە لە بەردەستیاندایە و، هەرکەسە تەنها پێویستی ڕۆژێك زیاتر لای خۆی گل نەداتەوە..

هەواڵی ئەم دیمانەو دەنگ و باسەی (ئەبوذەر) بۆ نێو کۆڕ و دانیشتن و کۆبوونەوەکان دەگوێزرێتەوە....

سرودەکەی (ئەبوذەر)یش لەنێو ماڵ و سەر ڕێگاکاندا بەرزتر دەبێتەوە:

(مژدە بدە بەوانەی سامان و ماڵ کۆدەکەنەوە لە قیامەتدا بە ئاگر داخدەکرێن).

معاویە هەست بە مەترسی دەکات و، وشەکانی ئەو شۆڕشگێڕە پایەبڵندە بێزاری دەکات، بەڵام ئەوەش دەزانێت کە خاوەن ڕێزی تایبەتە، بۆیە دەستی خراپەی بۆ درێژ ناکات، دەست بەجێ نامەیەك بۆ خەلیفە (عوسمانﷺ) دەنووسێ و پێی دەڵێت: (ئەبوذەر) خەڵکی شامی تێکداوە.

(عوسمان)یش نامە بۆ (ئەبوذەر) دەنووسێ و بانگی دەکاتەوە بۆ مەدینە.

لە ڕۆژێکدا کە هەرگیز شاری دیمەشق ڕۆژی ئاوا گەرم و گوڕی شادی و خواحافیزی لێکردنی بەخۆوە نەدیبوو، جارێکی تر (ئەبوذەر) کراسەکەی هەڵدەماڵێ و لەشامەوە بەرەو مەدینە دەگەڕێتەوە.

* * *

(هیچ پێویستیەکم بە دونیای ئێوە نیە)...!!

(ئەبوذەر) پاش ئەوەی کە گەیشتە مەدینە ئەوەی بە خەلیفە (عوسمان) وت، گفتوگۆیەکی دوورو درێژ لەنێوانیاندا دروست بوو.

خەلیفە (عوسمان) پاش کۆتایی هاتنی گفتوگۆکەی لەگەڵ هاوڕێکەیدا و، لەو هەواڵانەشەوە کە لەهەموو جێگاکانەوە پێی دەگەشت دەربارەی برەودانی خەڵکی بە بۆچوونەکانی (ئەبوذەر)، بەراستی لە مەترسی و هێزی بانگەوازەکەی (ئەبوذەر) تێگەیشت، بڕیاری دا کە لای خۆی لەشاری مەدینە بیهێڵێتەوە و، شوێنی نیشتەجێبوونی بۆ دیاری بکات.

ئەوەبوو (عوسمان) بڕیارەکەی بەشێوازێکی جوان و نەرم و نیان بە (ئەبوذەر) ڕاگەیاند و، پێی وت:

(لێرە لای من بمێنەرەوە، تۆز و خۆڵی گومان لە سەرت نامێنێت و دەڕوات)..

(ئەبوذەر) وەڵامی دایەوە: (هیچ پێویستیەکم بە دونیای ئێوە نیە)..!

بەڵێ، ئەو هیچ پێویستی بە دونیای خەڵکی نیە. و.. لەو کەسە دونیا نەویستانەیە کە بەدوای دەوڵەمەندی ڕۆحدا وێڵن، بۆ بەخشین لەژیاندان، نەك وەرگرتن..!!

داوای لە خەلیفە (عوسمانﷺ) کرد کە مۆڵەتی بدات بەرەو (ڕەبەذە) بچێت، ئەویش

مۆڵەتی دا..

لەبەرهەڵستی کردنیشدا ئەو هەر بە دەستپاکی بۆ خودلو پێغەمبەرەکەی مابوویەوە، لە قولایی دەروونیدا ئامۆژگاریەکەی پێغەمبەریﷺ دەپاراست کە شمشێر بەرز نەکاتەوە، لەراستیدا وەك ئەوەی پێغەمبەر هەموو غەیبی بینیبێت وابوو.. غەیب و ئایندەی (ئەبوذەر)، بۆیە ئەو ئامۆژگارییە بەنرخەی پێبەخشی.

لەگەڵ ئەوەشدا (ئەبوذەر) بێزاری و ناڕەحەتی خۆی نەدەشاردەوە، کاتێك دەیبینی هەندێك لەوانەی تامەزرۆی هەڵگیرسێنەری ئاشووبن وتەکانی ئەو و بانگەوازەکەی دەکەنە هۆکاری تیرکردنی تامەزرۆیی و فێڵەکانیان.

ئەو کاتەی کە لە (رەبەذە) بوو، رۆژێکیان شاندێك لە کوفەوە هات داوایان لێکرد ئاڵای شۆڕش لە دژی خەلیفە بەرز بکاتەوە، ئەویش بە وشەی توند سەرزەنشتی کردن و وتی:

(سوێند بەخوا گەر (عوسمان) لەسەر درێژترین تەختە، یان شاخ، لەخاچم بدات، هەر گوێبیست و گوێڕایەڵی دەبم و، ئارامی لەسەر دەگرم و، خۆڕاگر دەبم، ئەوە بەچاك دەزانم بۆ خۆم..

یا گەر لە ئاسۆوە بەرەو ئاسۆ رێکام پێبکات، هەر گوێبیست و گوێڕایەڵی دەبم و، ئارام دەگرم لەسەری و، خۆگر دەبم و، ئەوە بەچاك دەزانم بۆ خۆم..

گەر بشم گەڕێنێتەوە بۆ ماڵی خۆم، هەر گوێبیست و گوێڕایەڵی دەبم و، ئارام دەگرم لەسەری و، خۆگر دەبم و، ئەوە بەچاك دەزانم بۆ خۆم)...

ئەو پیاوە هیچ کام لە مەبەستە دونیاییەکانی ناوێت، پاشان خوای گەورە رووناکی بەرچاوروونی پێبەخشیوە، جارێکی دیکە هەستی بە بەڵا و مەترسی ئاشووبی چەکداری کردبوو بۆیە خۆی لێ دوورخستەوە، هەروەك چۆن دەرکی بە بەڵا و مەترسی بێدەنگ بوون کردبوو، خۆی لەویش دەپاراست و، دەنگی بەرز دەکردەوە-نەك شمشێرەکەی- بەوشەی حەق و وتنی راستی.

نە چاوچنۆکی گومڕای دەکات و نەئەنجامەکان ملکەچی دەکات..!

لە راستیدا (ئەبوذەر) خۆی بۆ بەرهەڵستی کردنێکی پاك و دونیانەویستانە یەکلا کردبۆوە.

هەموو تەمەنیشی بۆ سەرنجدان لە هەڵەکانی فەرمانڕەوایی و سامان تەرخان کردبوو، چونکە فەرانڕەوایی و سامان ئەوەندە گومڕاکاری و ئاشووبیان لەخۆگرتووە کە (ئەبوذەر) ترسی هەیە تووشی ئەو برایانەی بێت کە لەگەڵ پێغەمبەرداﷺ ئاڵای ئیسلامیان هەڵگرتبوو، ئەو کەسانەی دەبێ بەردەوام هەڵگری بن.

هەروەها فەرمانڕەوایی و سامان، هەردووکیان رەگی ژیانی نەتەوەو کۆمەڵەکانن، گەر تووشی گومڕایی بوون، ئەوا ئایندەی خەڵکی رووبەڕووی مەترسییەکی تەواو دەبێت..

(ئەبوذەر) ئاواتی ئەوەی دەخواست کە هیچ کام لە هاوەڵانی پێغەمبەر ئەمیرایەتی لە

ئەستۆ نەگرێت، یان سامان کۆنەکاتەوە، وەکو جاران سەربازی ڕێنوێنی و، خواپەرست بن..

ئەو بەچاکی ئاشنای دڕندەیی دونیا و دڕندەیی سامان بوو و، دەیزانی کە (ئەبوبەکر) و (عومەر) دووبارە نابنەوە.. زۆر جاریش لە پێغەمبەریﷺ دەبیست کە هاوەڵانی لە گومڕابوون بەهۆی ئەمیرێتییەوە ئاگادار دەکردەوەو دەیفەرموو:

((... ئەوە سپاردەیە و، لە ڕۆژی قیامەتدا سەرشۆڕی و پەشیمانییە.. مەگەر کەسێك وەکو پێویست بەڕێوەی بردبێت و، ئەوەی لەسەر شانیەتی بەجێی هێنابێت))رواه مسلم.

کار بەوە گەیشتبوو کە (ئەبوذەر) لە هاوەڵەکانی دوورەپەرێز بێت، چونکە ئەوان فەرمانڕەوایەتیان گرتە دەست، بەهۆی سروشتی کارەکەشیانەوە دەوڵەمەندی ڕوی تێکردن..

ڕۆژێکیان (ئەبوموسای ئەشعەری) پێی گەیشت، هەرکە بینی هەردوو دەستی بۆ کردەوەو لەخۆشی بینیندا هاواری کرد: (سڵاوت لێ بێت (ئەبوذەر).. سڵاوت لێبێ براکەم).

بەڵام (ئەبوذەر) لەخۆی دورخستەوەو وتی:

(من برات نیم، ئەو کاتە برات بووم کە هێشتا نەبووبوویتە والی و ئەمیر)،،!

هەروەها ڕۆژێکیش بە (ئەبوهورەیرە) گەیشت و لە ئامێزی گرت، بەڵام (ئەبوذەر) پاڵی پێوە ناو پێی وت:

(دووریکەوەرەوە لێم.. ئەوە تۆ نیت کە ئەمیریت وەرگرتووە و، کۆشك و تەلارت بەرز کردۆتەوەو، مەڕ و ماڵات و کشتوکاڵت هەیە)..؟؟

(ئەبوهورەیرە)ش بەردەوام بووو لە بەرگریکردن لەخۆی و پوچەڵکردنەوەی ئەو پڕوپاگەندانە..

وا دیارە کە (ئەبوذەر) زۆر ڕۆچوویێت لەو هەڵوێستەیدا بەرامبەر دەستەڵات و سامان..

بەڵام (ئەبوذەر) خاوەنی بۆچونێك بوو ڕاستگۆیی لەگەڵ خۆی و ئیمانەکەیدا بۆی دروست کردبوو، (ئەبوذەر) بە هیواو ئاوات و کردەوەکانی.. ئاکار و خەونەکانی، لەو ئاستەدا وەستابوو کە پێغەمبەری خوا و (ئەبوبەکر) و (عومەر)ی هاوەڵی بەجێیان هێشتبوو..

خۆ ئەگەر هەندێك کەس ئەوە بە نمونەیی تێدەگەن و وادادەنێن کە کەس پێی ناگات، ئەوا (ئەبوذەر) وەك پێشەنگێك سەیری دەکات کە نەخشەی ڕێگای ژیان و کار دەکێشێت، بەتایبەت بۆ ئەو پیاوانەی هاوژیانی پێغەمبەرﷺ بوون و، لە پشتیەوە نوێژیان کردوەو، لەگەڵیدا جیهادیان کردووە و، پەیمانیان پێداوە لەسەر گوێڕایەڵی..

هەروەها ئەو-وەك پێشتریش باسمان کرد- بە تێگەیشتنە پڕشنگدارەکەی دەیزانی کە دەستەڵات و سامان چەند کاریگەرییەکی یەکلاکەرەوەیان هەیە لەسەر ئایندەی خەڵکی، پاشان هەر ناتەواوییەك تووشی سپاردەی دەستەڵات یان دانگەری سامان بێت، ئەوا دەبێتە مەترسییەکی خراپ و پێویستە لابرێت و بەرهەڵستی بکرێت..

* * *

(ئەبوذەر) ئەوەندەی پێی کرا لە ژیاندا هەڵگری ئاڵای پێشەنگی مەزنی پێغەمبەرﷺ و هەردوو هاوەڵەکەی بوو، ئەمەکدار بوو بۆیان و، پاسەوانی بوو.. مامۆستا بوو لە هونەری زاڵبوون بەسەر گومڕاییەکانی دەستەڵات و، ساماندا.

داوایان لێکرد لە عێراق ببێتە ئەمیر، وتی:

(نا بەخوا... هەرگیز ناتوانن سەرنجم بۆ لای دونیاکەی خۆتان راکێشن)..

رۆژێکیان هاورێیەکی بینی پۆشاکێکی کۆنی لەبەردایە، لێی پرسی:

– جگە لەمە هیچ کراسێکی دیکەت نیە..؟! خۆ هەر لەم چەند رۆژەدا بوو دوو کراسی نوێم لەلات بینی..؟

(ئەبوذەر) وەڵامی دایەوە:

(برازای ئازیزم... بەخشینم بە کەسانێك کە لەمن زیاتر پێویستیان پێی بوو)..

وتی: سوێند بەخوا... تۆش پێویستت پێیانە!!

(ئەبوذەر) وەڵامی دایەوە:

(خودایە لێمان خۆش ببێت.. بەڕاستی تۆ دونیا زۆر بە گەورە دەگریت، ئەم عابایەی بەسەر شانمەوەیە نایبینیت..؟! دانەیەکی دیکەشم هەیە بۆ نوێژی جومعە، بزنێکیشم هەیە دەیدۆشم، گوێدرێژێکیشم هەیە پێی دەڕۆم، دەباشە چ نیعمەتێك لەوە مەزنترە کە ئێمەی تێداین)..؟؟

* * *

رۆژێکیان دانیشتبوو قسەی دەکرد و دەیوت:

(ئازیزەکەم بە حەوت شت رایسپاردم..

فەرمانی پێکردم بە خۆشویستنی نەداران و، نزیکبوونەوە لێیان..

فەرمانی پێکردم کە سەیری ئەو کەسە بکەم لەخۆم خوارترە و، سەیری ئەو کەسە نەکەم کە لەسەرووی خۆمەوەیە.

فەرمانی پێکردم کە داوای شت لە هیچ کەس نەکەم.

فەرمانی پێکردم کە سیلەی رەحم بەجێ بهێنم.

فەرمانی پێکردم کە راستی بڵێم با تاڵیش بێت.

فەرمانی پێکردم لەپێناوی خوادا لە لۆمەی لۆمەکاران نەترسم.

فەرمانی پێکردم کە زۆر (لا حول ولا قوة الا بالله) بڵێم.

لەراستیدا لەسەر ئەم راسپاردەیە مایەوە و، هەموو ژیانی خۆی پێ زاخاو دابوو، هەتا بوویبووە (ویژدانێك) لەنێوان گەل و ئوممەتەکەیدا..

ئیمامی عەلی دەڵێت:

(ئەمڕۆ هیچ کەس نەماوە لەپێناوی خوادا لە لۆمەی لۆمەکاران سڵ نەکات جگە لە (ئەبوذەر).)..!!

ژیا بۆ دژایەتی کردنی قۆستنەوەی دەسەڵات و، قۆرخکردنی سامان..

ژیا بۆ لەناوبردنی هەڵە و، بونیاتنانی ڕاستی..

دونیانەویستانە بۆ بەرپرسیارێتی ئامۆژگاریکردن و ئاگادارکردنەوە ژیا..

ڕێگرییان لێدەکرد فەتوا بدات، ئەو زیاتر دەنگی خۆی بەرز دەکردەوە و، بە ڕێگرەکانی دەوت:

(سوێند بەخوا، گەر شمشێر بخەنە سەر ملم و، دوای ئەوە وا گومان ببەم کە من بەجێهێنەری وشەیەکم کە لە پێغەمبەرم ﷺ بیستووە بەر لەوەی لێی دەن، ئەوا هەر جێبەجێی دەکەم.. !!

بریا ئەو کات و ساتە موسڵمانان گوێبیستی قسەو ئامۆژگارییەکانی بوونایە..

ئەوا ئاشووبەکان هەر لە لانکدا دەمردن، ئەو ئاشووبانەی کە دواتر گەورە بوون و مەترسیان زیادی کرد و، دەوڵەت و کۆمەڵگا و ئیسلامی تووشی مەترسی وەها کرد، کە لەوە مەترسیدارتر نەبێت..

ئێستاش (ئەبوذەر) لە (ڕەبذە) چارەسازی ئێش و ژانی سەرەمەرگی دەکات.. ئەو جێگایەی کە هەڵیبژارد بۆ نیشتەجێبوونی پاش ناکۆکییەکەی لەگەڵ عوسماندا ﷺ، دەسا وەرن با پێکەوە سڵاوی ماڵئاوایی لەم ڕێبوارە مەزنە بکەین و، دوا دیمەنی ژیانی سەرسوڕهێنەری سەیر بکەین.

ئەو ئافرەتە گەنم ڕەنگە لاوازەی لە تەنیشتیەوە دانیشتووەو دەگری، خێزانەکەیەتی..

ئەویش لێی دەپرسێت: بۆچی دەگریت کە دەزانیت مردن حەقە..؟

وەڵامی دەداتەوە کە بۆ ئەوە دەگری: (تۆ دەمریت و، هیچ پۆشاکێکم لا نیە بیکەم بە کفن بۆت)..!!

زەردەخەنەیەکی ماڵئاوایی ئاسای بۆ دەکات و، پێی دەڵێت: دڵنیابە.

(... مەگری، ڕۆژێکیان من لەگەڵ چەند هاوەڵێکدا لای پێغەمبەر ﷺ دانیشتبووم، گوێم لێبوو فەرمووی: یەکێك لەئێوە لە دەشتاییەکی وشکی سەرزەویدا دەمرێت، کۆمەڵێك لە بڕواداران دەیبینن و دەینێژن..

هەموو ئەو هاوەڵانەی لەو دانیشتنەدا لەگەڵمدا بوون لەنێو کۆمەڵ و ئاوەدانیدا مردن و جگە لە من کەسیان نەماوە.. ئەوەتا منیش لەم دەشتە وشکەدا دەمرم، چاودێری ڕێگا بکە.. کۆمەڵێك بڕوادار دەردەکەون، سوێند بەخوا من نەدرۆم کردووەو نە درۆشم لەگەڵ کراوە)..

ڕۆحی بەرەو لای پەروەردگاری گەڕایەوە..

ڕاستیشی وت..

ئەو کاروانەی کە لە بیاباندا ڕێگا دەبڕێت، لە کۆمەڵێك موسڵمان پێکهاتووە، لە سەرووی هەموویانەوە هاوەڵی پێغەمبەری خودا –عبداللەی کوڕی مەسعود–ی تێدایە.

(ئیبن مەسعود) دیمەنەکە بەدی دەکات بەر لەوەی پێی بگات.. دیمەنی لاشەیەکی ڕاکێشراو وەك ئەوەی مردبێت، لە تەنیشتیەوە ئافرەتێك و منداڵێك دەگرین..

جڵەوی وڵاخەکەی دەسوڕێنێت و کاروانەشی لەگەڵیدا بەرەو لای ئەو دیمەنەیان دەبات، هەر کە تەماشای لاشەکە دەکات، ڕوخساری (ئەبوذەر)ی هاوەڵ و برای لە ئیسلامەتی بەدی دەکات، چاوەکانی پڕ لە ئەشك دەبن، لەسەر لاشەکەی دەوەستێت و دەڵێت:

(پێغەمبەری خوا ڕاستی فەرموو... بە تەنیا دەڕۆیت و.. بە تەنیا دەمریت.. بە تەنیا زیندوو دەکرێیتەوە)..

* * *

(ئیبن مەسعود) دادەنیشێت و ئەو ڕستەیە بۆ هاوەڵەکانی لێك دەداتەوە.

(بە تەنیا دەڕۆیت و.. بە تەنیا دەمریت.. بە تەنیا زیندوو دەکرێیتەوە)..

ئەوەش لە غەزای تەبوکدا بوو... ساڵی نۆی کۆچی، پێغەمبەرﷺ فەرمانی کرد کە خۆیان ئامادە بکەن بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی ڕۆم، ئەوانەی خەریکی فرت و فێڵ و پلان دانان بوون لە دژی ئیسلام.

ئەو ڕۆژگارەش خەڵکی تێدا بانگکرا بۆ جیهاد ڕۆژانێکی سەخت و گەرم بوو..

ڕێگاکە دوور و ناڕەحەت و.. دوژمنیش سامناك...

هەندێك لە موسڵمانان لە چوونەدەرەوەدا تەمبەڵیان کرد، جۆرەها بەهانەیان بۆ خۆیان دەهێنایەوە.

پێغەمبەر و هاوەڵانی چوونە دەرەوە.. هەرچەند درێژەیان بە ڕۆیشتن دەدا هیلاك و ماندووتر دەبوون، هەرکە پیاوێك دوابکەوتایە، بە پێغەمبەریان دەوت: ئەی پێغەمبەری خوا، فڵان کەس دواکەوت، دەیفەرموو:

(وازی لێبێنن..

گەر خەیری تێدابێت ئەوا خوای گەورە دەیگەیەنێتەوە پێتان.. خۆ گەر واش نەبێت ئەوا خوای گەورە دەربازی کردن لێی)..!!

جارێکیان ئاوڕیان دایەوە، (ئەبوذەر)یان نەبینی، بە پێغەمبەریانﷺ وت:

(ئەبوذەر دواکەوتووە و، حوشترەکەی خاو دەڕوات..

حوشترەکەی (ئەبوذەر) لەژێر باری برسێتی و تینوێتی و گەرمادا لاواز بووبوو، لە ناڕەحەتیدا هەنگاوەکانی سست بووبوو..

(ئەبوذەر) هەموو هەوڵ و کۆششێکی لەگەڵدا کرد بە هەر فێڵێ بووە بەڵکو بەردەوام بێت لەسەر ڕۆشتن، بەڵام ماندوویەتیەکەی قورسایی خستبووە سەر حوشترەکە..

(ئەبوزەر) سەیری کرد گەر وا بڕوا ئەوا ئەم لە موسڵمانان دادەبڕێت و لێی دیارنامێنن، بۆیە لە حوشترەکەی دابەزی و، شت و مەك و بارەکەی هەڵگرت و دای بەسەر شانی خۆیدا و بەپێ بە نیوەڕاکردن، لەنێو ئەو بیابانە زۆر گەرمەدا کەوتە ڕێ ، تا بگاتەوە بە پێغەمبەرﷺ و هاوەڵانی..

سەرلەبەیانی، لەکاتێکدا کە موسڵمانان بارەکانیان کردبووەوە تا بحەسێنەوە، یەکێکیان تەماشای کرد، گەردەلولێکی بینی تارمایی پیاوێکی لە پشتەوە دیارە کە دەڕوات.

ئەو پیاوەی ئەوەی بینی وتی: ئەی پێغەمبەری خوا، ئەوە پیاوێکە بە تەنیا ڕێگا دەبڕێت..

پێغەمبەرﷺ فەرمووی: (دەی ئەبوزەر بێت)..

گەڕانەوە سەر قسەو باسی خۆیان، هەتا ئەوکەسەی ڕێگا دەبڕێت زیاتر لێیان نزیك دەبێتەوە، ئەوکاتە دەزانن کێیە..

ڕێبوارە پایەبەرزەکە وردەوردە لێیان نزیك دەبوویەوە و.. هەنگاوەکانی لەسەر ئەو لمە داخ بووە هەڵدەگرت و، بارەکەشی بەسەر پشتیەوە بوو ئازاری دەدا.. بەڵام خۆشحاڵ و بەختەوەرە چونکە گەیشتۆتەوە کاروانە پیرۆزەکە و، لە پێغەمبەری خواﷺ و برا موجاهیدەکانی دوانەکەوتووە..

کاتێك گەیشتە سەرەتای کاروانەکە، یەکێکیان هاواری کرد: ئەی پێغەمبەری خوا، سوێند بەخوا خۆیەتی، (ئەبوزەر)ە..

(ئەبوزەر) بەرەو ڕووی پێغەمبەر چوو..

هەر کە پێغەمبەرﷺ بەدی کرد زەردەخەنەیەکی پڕ لە سۆز لەسەر لێوەکانی درەوشایەوەو فەرمووی:

(خوا ڕەحم بە (ئەبوزەر) بکات..

بە تەنیا دەڕوات..

بەتەنیاش دەمرێت..

بە تەنیاش زیندوو دەکرێتەوە..)

پاش تێپەڕبوونی بیست ساڵ یان زیاتر بەسەر ئەو ڕۆژەدا، (ئەبوزەر) بە تەنیایی وەفاتی کرد، لە دەشتی وشکی (ڕەبذە)دا.. پاش ئەوەی کە هەموو ژیانی بە تەنها لەسەر ڕێگایەك ڕۆشت کە جگە لەو کەسی دیکەی بەسەردا نەڕۆیشتبوو.. لە مەزنی دونیانەویستیەکەی و، قارەمانێتی خۆڕاگریەکەیدا، مێژووش بەتەنیا یادی دەکاتەوە.

هەروەها لای خوای گەورەش هەر بە تەنیا زیندوو دەکرێتەوە، چونکە بەڕاستی چاکە زۆر و هەمەجۆرەکانی، جێگا بۆ هیچ کەسێکی دیکە لە تەنیشتیەوە ناهێڵێت...!!!

٤

بیلالی کوڕی ڕەباح

بچێ باکێ لە سەختی و فەشاسەتە

(عومەری کوڕی خطاب)، کاتێ باسی (ئەبوبەکر) لەلای بکرایە دەیگوت:
(ئەبوبەکر سەروەرمانە و، سەروەریشمانی ئازاد کرد).
مەبەستی لەوە –بیلال– بوو...
جا پیاوێك کە (عومەر) ناز ناوی (سەروەرمان)ی لێ بنێت، بەڕاستی پیاوێکی مەزن و خۆشبەختە...
بەلاّم ئەم پیاوە ڕەشتاڵە، لەڕ و لاوازە، بالاّبەرزە، قژ لول و چڕە، برۆ تەنکە، (هەروەك سەربردە گێڕەوان باسیان کردوە) کە گوێی لە وشەی پیا هەڵدان و باسکردنی دەبوو کە ئاراستەی دەکرا و، بەسەریدا دەوترا، سەری دادەخست و چاوەکانی دەنوقاند، لە کاتێکدا ئارەق بە نێوچاوانیدا دەهاتە خوارێ دەیگوت:
(بەلکو من حەبەشیم. و.. تا دوێنێش کۆیلە بووم)...!!
جا دەبێت ئەو حەبەشیە کێ بێت، کە تا دوێنێ کۆیلە بووە.....؟؟
ئەوە (بیلالی کوڕی ڕەباح)ی بانگدەری ئیسلام و، ئابوتکەری بتەکانە...
یەکێکە لە موعجیزەکانی ئیمان و ڕاستگۆیی..
یەکێکە لە موعجیزەکانی ئیسلامی مەزن...
لەوەتەی ئیسلام هاتوە و تا ئەمڕۆ و، هەتا ئەو کاتەی خوا ویستی لەسەریەتی، لە نێو هەر دە کەسی موسڵماندا –لای کەم– حەوتیان بیلال دەناسێت..
واتە لە سەدە و سەردەمەکانی پێشوەوە تا ئەمڕۆ بە سەدەها ملیۆن مرۆڤ (بیلال)یان ناسیوە و، ناویان لەبەر کردوە و، ئاشنای ڕۆڵی ئەو بوون، هەروەك چۆن شارەزای ژیانی هەردوو مەزنترین خەلیفەی ئیسلام (ئەبوبەکر و عومەر) بوون..!!
گەر بێت و لە هەر منداڵێك بپرسیت کە هێشتا لە سەرەتای ساڵەکانی خوێندنیدا بێت لە میسر یا لە پاکستان ، لە مەلایو، یا لە چین...
لە هەردوو ئەمریکاکە و، لە ئەوروپا و، لە ڕوسیا..
لە عێراق و، سوریا و، تورکیا و، ئێران و، سودان..
لە تونس و، جەزائیر و، مەغریب..
لە قووڵایی ئەفریقیا، لەسەر دەشتاییەکانی ئاسیا و.. لە هەر جێگایەك کە موسڵمانی تێدا نیشتەجێ بێت، دەتوانیت لێی بپرسیت، بچکۆل بیلال کێبوو؟
وەلاّمت دەداتەوە کە بانگدەری پێغەمبەر ﷺ بوو.. ئەو کۆیلەیە بوو کە سەرگەورەکەی

بە بەردی گەرم و قورس سزای دەدا هەتا لە ئاینەکەی پاشگەزی بکاتەوە، ئەویش دەیگوت:
(أَحَدٌ ، احَد.. خوا تاك و تەنهایە..)

کاتێکیش ئەم جاویدانیە دەبینیت کە ئیسلام بەخشیویەتی بە بیلال.. ئەوا چاك بزانە کە بیلال بەر لە موسڵمان بوونی تەنها کۆیلەیەکی دەست بەسەر بوو و حوشتری خاوەنەکەی بە چەند چنگە خورمایەك دەلەوەڕاند، لەچارەی نووسرابوو-گەر ئیسلام نەبوایە- کۆیلەیەکی سەر لێشێواو بێ و لەو قەرەباڵغیەدا بێت، تا مردن دەیپێچێتەوە و بەرەو قوڵایی لەبیر چونەوەی دەبات...

بەڵام ڕاستی ئیمانەکەی و، مەزنی ئەو ئاینەی بڕوای پێ هێنا لە ژیانیدا و، لە مێژووشدا جێگایەکی بەرزیان لەنێو گەورە پیاوانی ئیسلام و پیاوساڵحانیدا پێ بەخشی..!!

زۆرێك لە کەسانی خاوەن پلە و پایە و، دەسەڵات و سامان و جێ، دەیەکی ئەو جاویدانیەی (بیلال)ی کۆیلەی حەبەشیان دەست نەکەوت...!!

بەڵکو زۆرێك لە پاڵەوانانی مێژوو هێندەی بیلال لە مێژوودا نەناسران..

لە ڕاستیدا، ڕەشی پێستەکەی و، کەمی ڕەگ و ڕەچەڵەکی و، بەکەم زانینی لای خەڵك وەکو کۆیلەیەکی بەندە، کاتێك کە ئیسلامی هەڵبژارد، بێبەشی نەکرد لەوەی کە جێگایەکی بڵند بەدەست بهێنێت کە شایستەی ڕاستگۆیی و، دڵنیایی و، بێگەردی و، لێبڕانەکەی بێت..

هەموو ئەوانە، لە پێودانگی هەڵسەنگاندن و ڕێز لێناندا لای هیچ سەنگێکی نەبوو، تەنها ئەوکاتە مایەی سەرسوڕمان بوو کە مەزنییەتی لەکەسێکدا دەبینرێ کەس گومانی مەزنیی پێنەبردبێ..

خەڵکی پێشتر وایان دەزانی، کە کۆیلەیەکی وەکو بیلال، خاوەن بنەچەیەکی عەرەبی و، بێکەس و، بێدەسەڵات... لە ژیانیدا خاوەنی هیچ نیە و، موڵکی گەورەکەیەتی کە بە پارەی خۆی کڕیویەتی و.. لە نێو تەویلەی وڵاخ و حوشترەکانی گەورەکەیدا دێت و دەچێت..

وایان دەزانی کە ئەو جۆرە کەسانە، توانایان بەسەر هیچ کارێکدا ناشکێت و ناتوانن ببنە هیچ..

دوای ئەوە ئەو هەموو گومانەکانی ڕەواندەوە و، توانای بەسەر ئیمان هێناندا شکا، ئای لەو کەسەی وەك ئەوی پێ بکرێت... پاشان دەبێتە یەکەمین بانگدەری پێغەمبەر ﷺ و ئیسلام، ئەو کارەی هەموو سەردار و گەورەکانی قورەیش کە موسڵمان بووبوون و شوێنی پێغەمبەر کەوتبوون بە ئاواتیەوە بوون..!!

بەڵێ...(بیلالی کوڕی ڕەباح)!

چ پاڵەوانێتیەکە.. چ مەزنییەکی گەورەیە، ئەم سێ وشە گوزارشتی لێ دەکەن (بیلالی کوڕی ڕەباح)..؟!!

بەڵێ ئەو حەبەشی بوو لە نەتەوەیەکی ڕەش، ڕۆژگار کردبوویە کۆیلەی کابرایەکی نەوەی

(بني جومەح) لە مەکە، دایکیشی یەکێك بوو لە کەنیزەك و خزمەتکارەکانیان..

ژیانێکی کۆیلانەی دەگوزەراند، ڕۆژەکانی سەخت و هاوشێوەی یەکدی بەسەر دەچوون، بەبێ ئەوەی لەمرۆیدا هیچ مافێکی هەبێ و، هیچ ئومێدێکی بە سبەینێ هەبێت..!!

وردە وردە گوێبیستی دەنگوباسەکانی (محمد) دەبوو، لە کاتێکدا خەڵکی مەککە قسەکانیان دەگوێزایەوە و ئەو کاتانەی کە گوێی لە قسە و باسی گەورەکەی و میوانەکانی دەگرت، بەتایبەت (ئومەیەی کوڕی خەلەف)، یەکێك لە گەورە پیاوانی (بەنی جومەح)، ئەو هۆزەی کە بیلال یەکێك بوو لە کۆیلەکانی..

گوێی لێ دەبوو (ئومەیە) هەندێ جار لەگەڵ هاوڕێکانیدا لە بارەی پێغەمبەرەوە ﷺ قسەی دەکرد، زۆرجاریش لەگەڵ ئەندامانی هۆزەکەیدا، قسەکانی بە شێوەیەکی پڕ لە بوغز و کینە و غەم و خراپەکاری بوو..

گوێیەکانی بیلال لە نێو ئەو وشە رقاویە شێتانەدا ئەو بنەمایانەی دەبیست کە ئەم ئاینە نوێیە هێناویەتی و.. هەستی دەکرد کە ئەوانە بنەما گەلێکی نوێن بۆ ئەم ژینگەیەی کە ئەمی تیادا دەژی... هەروەها لە قسە و باسە توند و تیژەکانیاندا دانپیانانی بەڕێزی و راستگۆیی و دەست پاکی (محمد)ی گوێی لێدەبوو..!!

بەڵێ.. ئەو لێیانی دەبیست سەریان لێی سوڕدەما و، سەرسام دەبوون، بەوەی کە (محمد) هێناویەتی..!!!

هەندێك بە هەندێکی دیکەی دەووت: (محمد) ڕۆژێك لە ڕۆژان درۆزن نەبووە، جادوگەر نەبوە و، شێت نەبووە.. هەتا ئەمڕۆ بێین بەوانە عەیبداری بکەین و، ڕێگری لەوانە بکەین کە خێرا بەرەو ئاینەکەی دەڕۆن..!!

گوێی لێ بوو دەربارەی دەستپاکیەکەی دەدوان..

باسی ئەمەك..و

مەردایەتی و.. خوڕەوشت..و

پاك و بێگەردی و عاقڵمەندیان دەکرد..

هەروەها دەیبیست ئەو هۆکارانەیان بە گوێی یەکتردا دەچرپاند کە وایان لێدەکات ڕوویەڕووی ببنەوە و دوژمنایەتی بکەن، ئەوەش: یەکەم پشتیوانی و خۆشویستنی ئاینی باو باپیرانە.. دووەم مەترسیان لە شکۆمەندی قورەیش -ئەو شکۆیەی کە مەڵبەندە ئاینیەکەی، وەك پایتەختێکی پەرستش و قوربانی کردن لە هەموو دوورگەی عەرەبیدا، پێی بەخشیبوو- ، پاشان رق و کینەیان بەرانبەر (بەنی هاشم)، کە لەنێو ئەواندا پێغەمبەر و نێردراوێك دەرکەوێت و لەمان نەبێت..!

ڕۆژێکیان (بیلالی کوڕی رەباح) ڕوناکی خوای بەدی کرد و، لە قوڵایی دەروونە چاکەکەیدا گوێبیستی لەرینەوەی دەبێت و، بەرەو لای پێغەمبەری خوا ﷺ دەچێت و موسڵمان دەبێت...

نۆری پـێ ناچـێت هـەواڵی موسـڵمان بوونەکـەی بـڵاو دەبێتـەوە... زەوی لەبـەر چـاوی سـەرگەورەکانی لـە (بـەنی جـەموح) سـور دەخـوات.. ئـەو سـەرانەی کـە لـوت بـەرزی فـووی تێکردبوون و لەخۆبایی بوون قورسی کردبوون...!! شەیتانەکانی سەر زەوی لەسـەر سـینگی (ئومەیەی کوڕی خەلەف) کۆبوونەوە، کە موسڵمان بوونی کۆیلەیەك لە کۆیلەکانیان بە زلـلەیـەك دەزانێت کە مایەی سەرشۆڕی و شورەییە بۆ هەموویان..

کۆیلە حەبەشیەکەیان موسڵمان بێت و، بکەوێتە شوێن (محمد)..؟!!

(ئومەیە) بەخۆی دەڵێت، لەگەڵ ئەوەشدا قەیناکە... خۆری ئەمڕۆ بەمانـەوەی ئـەم کۆیلـە بێ گوێیە لەسەر ئیسلام ئاوا نابێت..!!

بەڵام خۆر هەرگیز بە موسـڵمان بـوونی بـیلال ئـاوا نـەبوو، بـەڵکو بـە لەناوچـوونی هـەموو بتەکانی قورەیش و، پارێزەرانی بتپەرستی ئاوابوو..!

* * *

لەو لاشەوە (بیلال) هەڵوێستێکی وەهای هەبوو نەك هەر جێی شانازی و رێزە بـۆ ئیسلام و بـەس –ئەگـەریش ئیـسلام لـە هـەموان شایـستەتر بێـت– بـەڵکو ریـز و شـانازیە بـۆ هـەموو مرۆڤایەتی..

ئەو لەبەردەم سەخترین جۆرەکانی سزادا خۆڕاگر بوو وەك خـۆ ڕاگرتنـی کەسـانی مـەزن و چاکەکار.

وەك ئەوەی کە خوای گەورە کردبێتیـە نموونـە بـۆ خـەڵکی تـابزانن کـە رەش پێستێتی و کۆیلەیەتی کار لە مەزنی رۆح ناکەن گەر ئیمانی تێدا بێت و، دەستی بەخودای خۆیەوە گرتبێت و پەیوەستی مافەکانی بێت..

بەڕاستی (بیلال) وانەیەکی رەوانی بەخەڵکی سەردەمەکەی و، هـەمو سەردەمەکانی دیکـە پێشکەش کرد، بۆ ئەوانەی کە لەسەر ئاینەکەی ئەون و، لەسەر هەر ئـاینێکی دیکـەن، وانەیـەك کرۆکەکەی ئەوە بوو کەئازادی ویژدان و سەروەریەکەی نافرۆشرێن بە پـڕی زەوی زێـڕ، یـان بـە پڕی زەوی لە سزادان..

ئەو بە رووت و بێ پۆشاکی خرابووە سەر پشکۆ، تا لە ئاینەکەی پاشگەز بێتەوە، یان بیرو بۆچونەکەی بگۆڕێت، بەڵام رازی نەبوو..

لـە راسـتیدا پێغەمبـەر ﷺ و، ئیـسلام، ئـەم کۆیلـە حەبەشـیە بـێ دەسـەڵاتەیان کردبـووە مامۆسـتای هـەموو مرۆڤایـەتی لـە هونـەری رێزگرتنـی ویـژدان و، بـەرگریکردن لـە ئـازادی و سەروەریەکەی..

ئەوان لە قرچەی گەرمای نیوەڕواندا، کاتێ بیابان دەبوو بە دۆزەخێکی بکوژ.. دەیانبردە دەرەوە و بە رووتی فڕێیان دەدایە سەر چەوە بڵێسەدارەکانی، دوای ئەوە بەچەند پیاوێك بەردێکی زۆر گەرمیان دەهێنا و دەیانخستە سەر جەستە و سنگی...

ئەو سزا دڕندانەیە هەموو ڕۆژێك دووبارە دەبووەوە، هەتاوەکو لەبەر سەختی سزاکەی دڵی هەندێك لە جەلادەکانی بۆی نەرم بوو، دواجار ڕازی بوون کە وازی لێ بهێنن، بەو مەرجەی بەچاکە ناوی خواوەندەکانیان بهێنێت، با بەتەنها وشەیەکیش بێت –بەس و زیاتر نەبێت– تا لوت بەرزی ئەوان بپارێزێ، قورەیش باسی ئەوە نەکەن کە ئەوان رووخاون و لە بەرامبەر خۆڕاگری و سووربوونی کۆیلەکەیاندا چۆکیان داداوە...

بەڵام ئەو تەنانەت ئەو تاکە وشەی کە دەیتوانی بە نابەدڵی بیڵێت و، ژیانی خۆی پێ بکڕێتەوە، بەبێ ئەوەی ئیمانەکەی لەدەست بدات و، واز لە بیروبۆچوونی بهێنێت..

تەنانەت ئەو تاکە وشە سەر زارەکیەش (بیلال) ڕازی نەبوو بیڵێت..!

بەڵێ.. ڕەتی کردەوە کە بیڵێت.. لە جێگای ئەوە سرودە نەمرەکەی دووبارە دەکردەوە:

(أحدٌ.. أحدٌ.. خودا تاك و تەنهایە..)

کە جەلادەکانی هاواریان لێ دەکرد، بەڵکو لێی دەپاڕانەوە و دەیان وت:

(ناوی لات و عوزا بهێنە).

ئەویش وەڵامی دەدانەوە: (أَحَدٌ.. أَحَد..)

پێیان دەوت: ئێمە چی دەڵێین ئەوە بڵێ..

بە گاڵتەجاڕییەکی سەر سوڕهێنەر و، گاڵتەپێکردنێکی جنێو ئامێزەوە وەڵامی دەدانەوە:

(زمانم ئەوەی پێ ناوترێت)...!!

(بیلال) لە بەر گەرما و لەژێر بەردەکە دەمایەوە، هەتا کاتی ئێوارە هەڵیاندەستاندەوە و، گوریسێکیان دەکردە ملی، پاشان فەرمانیان بە منداڵەکانیان دەدا کە بە دەوری شاخەکانی مەککە و شەقامەکانیدا بیگێڕن.. (بیلال)یش تەنها زاری بە سرودە پیرۆزەکەی هەڵدەهێنا و بەس، ((احدٌ.. احد..))

وەك ئەوەی لەگەڵیاندابم دەزانم کە شەو دادەهات سازشیان لەگەڵدا دەکرد:

سبەینێ چەند وشەیەکی چاك لە بارەی خواوەندەکانمان بڵێ، بڵێ: پەروەردگارم لات و عوزایە، تا وازت لێ بێنین بڕۆیت بەرێی خۆتەوە، بەڕاستی لە سزادانت ماندوو بووین، وای لێهاتوە دەڵێی ئێمە سزا دەدرێین!

(بیلال)یش سەری دەجولاند و دەیوت: (أحدٌ.. أحد)

ئەمجا (ئومەیەی کوڕی خەلەف) بوغز و تووڕەییەکەی دەتەقێتەوە و زللەیەکی لێ دەدات و، هاوار دەکات:

ئەی کۆیلەی ڕەش، چ شومی و بەڵایەك بووی تووشمان بوویت..؟ سوێند بە لات و عوزا دەتکەمە پەند بۆ هەموو کۆیلە و گەورە پیاوان..

(بیلال)یش بەو پەڕی دڵنیایی بڕوادارانە و مەزنی خواناسانەوە دێتە وەڵام و دەڵێت:

(احدٌ.. احدٌ..خودا تاك تەنهایە..)

هەروەها ئەو کەسەی ڕۆڵی کەسێکی خاوەن بەزەیی پێدراوە، دەست دەکاتەوە بە گفتوگۆو سازش و دەڵێت:

-وازی لێ بێنە ئومەیە.. سوێند بەلات لە ئەمڕۆوە ئیدی سزا نادرێت.. (بیلال) لە ئێمەیە... دایکیشی کەنیزەکمانە، بەڕاستی ئەویش ڕازی نابێت کە بەهۆی ئیسلام بوونی ئەمەوە ببینە قسە و باسی سەرزاری و گاڵتەجاری قوڕەیش...

(بیلال) چاوی کردەوە و سەرنجێکی روخساری تەڵەکەباز و درۆزنیانی داو، بەزەردەخەنەیەکی وەك گزنگی بەیان دەمی کردەوە و بە ئارامییەکی وەك بومەلەرزەی هەژێنەر وتی:

(احدٌ.. احدٌ..)

سبەینێ هات و کاتی نیوەڕۆ نزیك بوویەوە، (بیلال) بەرەو ئەو گەرمایە برا، بەردەوام بوو لەسەر ئارامگری و خۆڕاگرییەکەی.

لە کاتێکدا کە سزایان دەدا، (ئەبوبەکری صدیق) دەچێت بۆ لایان و، هاواریان لێ دەکات:

(ئایا پیاوێك دەکوژن تەنها لەبەر ئەوەی کە دەڵێت (الله) پەروەردگارمە)...؟؟

پاشان هاواری لە (ئومەی کوڕی خەلەف) کرد: ها لە نرخەکەی خۆی زیاتر وەربگرە و ئازادی بکە...

(ئومەیە)ش وەك ئەوەی لە نغرۆبووندا بێت و کەشتی دەربازبوونی پێ گەیشتبێت وا بوو... دەروونی ئاسوودە و بەختەوەر بوو کاتێ گوێی (لە ئەبوبەکر) بوو ئامادەیە نرخی ئازادکردنی بدات، چونکە بێ ئومێد بوونی لە ملکەچکردنی بیلال گەیشتبووە ئەوپەڕی.

هەروەها لەبەر ئەوەی کە ئەوان بازرگان بوون و، چاك دەیانزانی کە فرۆشتنی قازانجترە بۆیان لە مردنی..

فرۆشتیان بە (ئەبوبەکر) و ئەویش دەست بەجێ ئازادی کرد و، ئیدی (بیلال) لە نێو پیاوانی ئازاد دا شوێنی خۆی گرت...

لەو دەمەشدا کە (ئەبوبەکر) باڵە بەستراوەکانی (بیلالی) دەکردەوە و بەرەو ئازادکردنی دەبرد، (ئومەیە) پێی وت:

-بیبە، سوێند بە لات و عوزا، گەر بە ئوقیەیەکیش ڕازی بوویتایە بیکڕیت هەر پێم دەفرۆشتیت..

(ئەبوبەکر)ی زرنگ تێگەیشت کە ئەو وشانە ج بێ ئومێدی و بێزارییەکیان لەخۆ گرتووە و، شایستەی وەڵام دانەوە نەبوو...

بەڵام لەبەر ئەوەی کە هێرشی بۆسەر ئابرو و رێزی ئەو کەسە تێدایە کە بوو بەبرای و، هاوپشتی، لە وەڵامی (ئومەیە)دا وتی:

–سوێند بەخوا گەر ئێوە بەسەد ئۆقیەش رازی بوونایە بیفرۆشن هەر دەمکڕی..!!

لەگەڵ هاوڕێکەیدا بەرەو لای پێغەمبەر خوا ﷺ کەوتە ڕێ تا مژدەی ئازادکردنی بداتێ.. لە راستیدا ئەوەش خۆشی و جەژنێکی مەزن بوو!

پاش کۆچکردنی پێغەمبەر و موسڵمانان بۆ مەدینە و، نیشتەجێ بوونیان لەوێ، پێغەمبەرﷺ رێسای بانگدان بۆ نوێژ دادەنێت...

باشە دەبێ کێ رۆژانە پێنج جار ببێتە بانگدەر بۆ نوێژ...؟ دەنگی (الله اکبر) و (لا الـه الا الله)ی بەرزی تێکەڵ بە ئاسۆیەکان بکات...

ئەو کەسە (بیلال) بوو.. کە پێش سیازدە ساڵ ئازار هەڕەشەی لێ دەکرد و، دەیبرژاند و، ئەویش هاواری دەکرد:(الله احدٌ.. احدٌ.. خودا تاك و تەنهایە).

پێغەمبەر ﷺ ئەوی هەڵبژارد تا ببێتە یەکەم بانگدەر لە ئیسلامدا.

بە دەنگە خۆش و پاراو و، غەمگینەکەی، بەردەوام دڵەکانی پڕ لە ئیمان و، گوێیەکانی پڕ لە شادی دەکرد، لە کاتێکدا کە بانگی دەدا:

(الله اکبر.. الله اکبر.. الله اکبر.. الله اکبر..

اشهد الا اله الا الله.. اشهد الا اله الا الله..

اشهد ان محمدا رسول الله.. اشهد ان محمدا رسول الله..

حي علی الصلاة.. حي علی الصلاة..

حي علی الفلاح.. حي علی الفلاح..

الله اکبر.. الله اکبر.. لا اله الا الله).

جەنگ و کوشتار لە نێوان موسڵمانان و، سوپای قورەیشدا بەرپا بوو، کە مەبەستیان بوو مەدینە داگیر بکەن..

شەڕێکی سەخت و ناڕەحەتی پڕ زیان... لە یەکەم غەزادا کە ئیسلام دەیکات (بیلال) دەهات و دەچوو، غەزای بەدر... ئەو غەزایەی کە پێغەمبەر ﷺ فەرمانی دەرکرد دروشمەکەی (احدٌ... احدٌ) بێت.

* * *

لەم جەنگەدا قورەیش پێی نا بەجەرگی خۆیدا و، هەموو گەورە پیاوانی بەرەو مەرگی خۆیان دەرچوون..!!

(ئومەیەی کوڕی خەلەف) ویستی نەیەتە دەرێ و بەشداری نەکات.. ئەو (ئومەیە)یەی کە گەورەی (بیلال) بوو، بەدڕندانەترین شێوە سزای دەدا...

بیری لە نەهاتنە دەرەوە کردبوەوە، گەر (عوقبەی کوڕی أبی معیط)ی هاوڕێی نەهاتایە لای، کە زانیبووی نیازی دانیشتن و دەرنەچوونی هەیە، بوخوردانێکی بەدەستەوە بوو، بەرەو لای ڕۆشت و، بینی لە ناو هۆزەکیدا دانیشتوە، بوخوردانەکەی خستە بەردەمی و پێی وت: ئەی باوکی عەلی، خۆتی پێ بۆن خۆش بکە، چونکە تۆ لە پێڕی ئافرەتانی..!!!!

ئومەیە هاواری لێ کرد وتی: خوا ڕووڕەشت کات و ئەوەیش ناشیرین کات کە هێناوتە..

دوای ئەو هیچ ڕێگایەکی دەرنەچوونی بەدی نەکرد و لەگەڵ جەنگاوەراندا چووە دەرەوە..

ج نهێنیەکی قەدەرە، دەیپێچێتەوە و دەیکاتەوە..؟

پێشتر (عوقبەی کوڕی ئەبی موعیط) گەورەترین هاندەری ئومەیە بوو بۆ سزادانی بیلال و، موسڵمانە بێدەستەڵاتەکانی دیکە...

ئەمڕۆش، هەر ئەو هانی دەدات کە بەرەو جەنگی بەدر بکەوێتە ڕێ، کە تیاچوونی ئەوی تێدا دەبێت..!! هەروەك تیاچونی (عوقبە)شی تێدا دەبێت!

لە ڕاستیدا (ئومەیە) لەو کەسانە بوو کە دانیشتبوو.. گەر سەرزەنشتی (عوقبە) نەبوایە بەو جۆرەی کە بینیمان دەرنەدەچوو بۆ شەڕ..!!

بەڵام خوای گەورە فەرمانی خۆی بەجێ دەگەیەنێت، دەبێت (ئومەیە) دەربچێت، چونکە حسابێکی کۆن لە نێوان ئەو و یەکێك لەبەندەکانی خوادا هەیە و، کاتی پاکتاوکردنی هاتووە و، قەرز کۆن دەبێت بەڵام نافەوتێت، وەك چۆن قەرز دەکەن، دەبێت ئاوەهاش بیدەنەوە...!!!

قەدەر بۆی دەرەخسێ کە گاڵتە بە ستەمکاران بکات.. ئەوەتانێ ئەو (عوقبە)یەی کە (ئومەیە) گوێی لە هاندانی دەگرت و، ئارەزووەکانی لەسزادانی بڕوادارانی بێ گوناهدا بەجێ دەهێنا، هەر ئەو (ئومەیە) بەرەو تیاچوون دەبات..

بەدەستی کێ...؟

بەدەستی خودی (بیلال).. تەنیا (بیلال)و بەس!!

هەمان ئەو دەستەی کە (ئومەیە) بەزنجیر دەیبەستەوە و، خاوەنەکەی ئەشکەنجە و ئازار دەدا..

هەر ئەو دەستە ئەمڕۆ و، لە غەزای بەدردا، وادە و ژوانی هەیە کە قەدەر چاکترین کاتی بۆ دیاری کردوە، لەگەڵ ئەو جەلادەی قوڕەیشدا کە بەستەم و دوژمنایەتی موسڵمانانی سەر کز کردبوو...

ئەوە بە تەواوی ڕوویدا...

کاتێك شەڕ لە نێوان هەردوو لادا بەرپا بوو و، لای موسڵمانەکان بە دروشمەکەیان (أحدٌ..أحدٌ) لەرییەوە، (ئومەیە) دڵی داخورپا و، ترسی لێ نیشت...

ئەو وشەیەی کە دوێنێ کۆیلەکەی لەژێر سزا و ئەشکەنجەدا دەیوتەوە، ئەمڕۆ بۆتە دروشمی ئاینێك بەتێکڕا و بۆتە دروشمی هەموو ئوممەتی نوێ...!!

(أحدٌ..أحد.)

ئا بەمجۆرە ..؟ بەو خێراییە و.. ئەو گەشەکردنە مەزنە..؟؟

* * *

شمشێرەکان بەیەکدا چوون و، شەڕ گەرم بوو...

لەکاتێکدا کە جەنگ لە کۆتایی نزیك دەبووەوە، (ئومەیەی کوڕی خەلەف) (عبدولڕەحمانی کوڕی عەوف)ی هاوەڵی پێغەمبەری ﷺ بەدی کرد، هانای بۆ برد و، دلوای لێکرد کە لای ئەو دیل بێت بەڵکو ژیانی رزگار بکات..

(عبدالرحمن)یش بە داواکەی رازی بوو و، پەنای دا، پاشان بە نێوەندی گژوەپانی جەنگدا بەرەو جێگای دیلەکانی برد.

لەریگادا (بیلال) چاوی پێکەوت و، هاواری لێ کرد:

(سەری کوفر..(ئومەیەی کوڕی خەلەف)... رزگارم نەبێت گەر ئەو رزگار بێت)..

شمشێرەکەی بەرزکردەوە تا ئەو سەرەی پێ بقرتێنێ کە لە خۆبایی بوون و لوت بەرزی قورسی کردبوو، (عبدالرحمنی کوڕی عەوف) هاواری لێ کرد:

(نا... بیلال.. ئەوە دیلی منە)

دیلی چی.. کە هێشتا جەنگەکە گەرم و بەردەوامە..؟؟

دیلی چی هێشتا شمشێرەکەی خوێنی جەستەی ئەو موسڵمانانەی لێدەچۆڕێت کە پێش کەمێك لەگەڵیان دەجەنگا..؟

نەخێر.. ئەوە لای (بیلال) پێکەنین و گاڵتەجاری بوو بەعەقڵەکان.. (ئومەیە)ش بەپێی پێویست پێکەنیوە و گاڵتەی کردوە..

هێندەی گاڵتە کردوە کە هیچی نەهێشتۆتەوە بۆ رۆژێکی وەك ئەمڕۆ و، بۆ ئەم تەنگانەیە و، ئەم سەر ئەنجامە...!!

(بیلال) کە بینی خۆی بە تەنها توانای بەزاندنی پەنادانی (عبدالرحمنی کوڕی عەوف)ی برای ئایینی نیە، بەوپەڕی دەنگ بەرزییەوە هاواری لە موسڵمانان کرد:

(ئەی پشتیوانانی خوا.. سەری کوفر (ئومەیەی کوڕی خەلەف) ئەوەتا، رزگارم نەبێت ئەگەر ئەو رزگاری بێت)...!

دەستەیەك لە موسڵمانان کە شمشێرەکانیان مەرگی لێدەچۆڕا، بەرەو لای هاتن و، دەوری (ئومەیە) و کوڕەکەیان دا –کە لەگەڵ قوڕەیشدا بەشداری شەڕی کردبوو–، (عبدالرحمن)

نەیتوانی هیچ بکات.. نەك هەر ئەوە بەڵکو لەبەر جەنجاڵی توانای پاراستنی زرێپۆشەکەی خۆیشی نەبوو..

(بیلال) بە قوڵی لە لاشەی (ئومەیە) راما کە لە ژێر شاڵاوی شمشێرەکاندا کەوتبوو، پاشان بەخێرایی لێی دوورکەوتەوە و بەدەنگە خۆشە بەرزەکەی هاواری دەکرد: (أحدٌ..احد).

* * *

بە مافی خۆمانی نازانم کە ئا لەو شوێن و جێیەدا بۆ چاکی لێبووردەیی لای (بیلال) بگەڕێین...

خۆ ئەگەر بەیەکگەیشتنی (بیلال) و (ئومەیە) لە رەوشێکی دیکەدا بوایە، ئەوا بۆمان هەبوو کە پرسیاری مافی لێبووردەیی لە (بیلال) بکەین و، بۆ کەسێکی وەك ئەو ئیماندار و خاوەن تەقوا نەبوو کە رژدی تێدا بکات.

بەڵام ئەو دیدارەی کە بوو، لەشەڕدا بوو، هەر لایەو بۆ ئەوە هاتبوو کە دوژمنەکەی لەناو بەرێت...

شمشێرەکان گڕیان دەسەند و.. کوژراوان دەکەوتنە سەر زەوی. و.. مەرگ بەدوای یەکدا دەهات، پاش ئەوە بیلال چاوی بە (ئومەیە)بکەوێت، ئەو (ئومەییە)یەی کە شوێن سەرەپەنجەیەك لە جەستەی نەهێشتوە شوێنەواری ئەشکەنجەی ئەوی پێوە نەبێت.

لە کوێ دەیبینێت و چۆن..؟

لە گۆڕەپانی جەنگ و کوشتاردا دەیبینێ، کە بە شمشێرەکەی سەری هەر موسڵمانێکی بکەوێتە بەردەست درونەی دەکات، خۆ گەر بە سەری (بیلال)یش بگەیشتایە ئەوا دەیپەڕاند..

ئا لەو رەوشەدا ئەو دوو پیاوە بەیەك دەگەن، هیچ دادگەرییەکی تێدا نیە لە (بیلال) بپرسین: بۆچی بە جوانی لێی نەبورا؟؟

* * *

رۆژان دەگوزەرێ، مەککە رزگار دەکرێت...

پێغەمبەر ﷺ بەسوپاسگوزاری و بەدەم –الله اکبر–ەوە، لە پێش دەهەزار موسڵمانەوە دەچێتە ناوی... خێرا بەرەو (کەعبە) دەچێت.. ئەو جێگا پیرۆزەی کە قورەیش بەقەد ژمارەی رۆژەکانی ساڵ بتیان تێدا دانابوو، جەنجاڵیان کردبوو..!!

بەراستی (حەق) هات و، (ناحەق) لە ناو چوو..

لەمڕۆ بەدواش نە عوزا و.. نە لات و.. نە هوبەل دەمێنێت.. لە ئێستە بەدواوە هیچ مرۆڤێ لەبەردەم بەردێکدا یان بۆ بتێك خۆی ناچەمێنێتەوە و.. خەڵکی پڕ بە ویژدانیان جگە لەو

خودایەی کە هاوشێوەی نیە و، تاك و تەنیا و بێهاوەڵە و، گەورە و پایە بەرزە، هیچی دی ناپەرستن..

پێغەمبەر ﷺ دەچێتە (کەعبە)وە و، (بیلال)یش لەگەڵ خۆی دەبات.... !

هەر کە دەچێتە ژوورێ رووبەڕووی پەیکەرێکی داتاشراو دەبێتەوە، کە وێنەی (ئیبراهیم)ﷺ دەخاتە روو کە بەخت دەگرێتەوە[1]، پێغەمبەر ﷺ توڕە بوو فەرمووی:

(خوا بیانکوژێت.. سەروەرمان ئیبراهیم بەخت گرەوە نەبوو... ﴿مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ: ئیبراهیم نە جولەکە بوو نە گاور، بەڵام یەکتاپەرستێك بوو خۆی بە خوا سپاردبوو، هیچ هاوەڵی بۆ خودا پەیدا نەدەکرد.﴾ال عمران/٦٧.

دوای ئەوە فەرمانی بە (بیلال) کرد کە بچێتە سەر مزگەوتەکە و، بانگ بدات.

بیلال بانگ دەدات.. ئای لە جوانی و شادی و خۆشی ئەو سات و، شوێن و، بۆنەیە..!!

ژیان لە مەککەدا لە جوڵە وەستا و، هەزارەها موسڵمانیش وەك شنەبایەکی وەستاو راوەستان و، بە ملکەچی و لەبەر خۆوە بەنزمی لە دوای (بیلال)ەوە وشەکانی بانگیان دەوتەوە.

هاوەڵپەرستان لە نێو ماڵەکانی خۆیاندا بوون، خەریك بوو باوەڕ نەکەن:

ئەوە (محمد) و ئەو هەزارانەیە کە دوێنێ لێرە دەر کران..؟؟

ئەرێ بەڕاست ئەوە دە هەزار موسڵمانی لەگەڵدایە..؟؟

بە راستی ئەمە ئەو کەسەیە کە دەرمان کرد و، لە دژی جەنگاین، خۆشەویسترین خزم و نزیکترین کەسیمان کوشت..؟؟

ئەرێ بەڕاست ئەوە، کە پێش چەند ساتێ بۆمان دوا و، ملمان لەبەر دەستیدا بوو، پێمانی وت:

(بڕۆن.. ئێوە ئازادن)..!!

بەڵام ئەو ساتە سیان لە گەورەپیاوانی قورەیش، لە سێبەری (کەعبە)دا دانیشتبوون، وەك ئەوەی دیمەنی (بیلال) بێزاری کردبن، کە بتەکانیان دەخاتە ژێر پێی و، بەسەر خۆڵە کەڵەکەبووەکەیەوە دەنگی بانگەکەی وەك بۆن و بەرامەی بەهار لە ئاسۆی مەککە بڵاو دەکاتەوە..

---

١ ئەو جۆرە بەخت گرتنەوەیە بریتی بوو لەوەی کەسێك بیویستایە کارێك ئەنجام بدات یا سەفەرێك بکات یان نەیکا (واتە دوو دڵبێت)، دەیانوسی و دەیانخستە ناو پەرداخێکەوە بە (بیکە) و (نەیکە) پاشان تیروپشکیان بۆ دەکرد —وەرگێڕ—

ئەو سێ کەسەش (ئەبو سوفیانی کوڕی حەرب—کە پێش چەند ساتێ موسڵمان بوو—) و (عەتابی کوڕی ئوسەید) و، (حارسی کوڕی هیشام) بوون— کە ئەو دوانەیان هێشتا موسڵمان نەبوو بوون..

(عەتاب) سەیری (بیلال)ی دەکرد کە بانگی دەدا، وتی:

—خوا ڕێزی لە (ئوسەید) گرت کە گوێی لەمە نەبوو، کە پێی ناڕەحەت دەبوو.

(حارس)یش وتی:

—سوێند بەخوا.. گەر بمزانیایە (محمد) حەقە شوێنی دەکەوتم...!!

(ئەبو سوفیان)ی زۆرزانیش لە بارەی قسەکانیانەوە وتی:

—من هیچ نالێم، چونکە گەر قسە بکەم ئەوا ئەم بەردانە خەبەرم لێ دەدەن!!

کاتێ پێغەمبەر ﷺ (کەعبە)ی بەجێ هێشت چاوی پێیان کەوت، لە چرکە ساتێکدا نێو چاوانی خوێندنەوە، لە کاتێکدا کە چاوەکانی بە ڕووناکی خودا و، شادی سەرکەوتن دەدرەوشانەوە فەرمووی:

—زانیم کە چیتان دەوت...!!!!

ئەوەی کە وتبوویان بۆی باس کردن..

(حارس) و (عەتاب) هاواریان لێ هەستا:

شاهیدی دەدەین کە تۆ پێغەمبەری خودایت، سوێند بەخوا کەس گوێی لێمان نەبوو تا بڵێین ئەو هەواڵی پێداویت..!!

ئەمجا بە دڵێکی نوێوە پێشوازیان لە (بیلال) کرد.. کە لە دڵیاندا ئەو وشانە دەنگی دەدایەوە کە لە پێغەمبەریان ﷺ بیست لە وتاری سەرەتای هاتنە نێو مەککەدا:

(ئەی خەڵکی قورەیش!!! خوای گەورە خۆ هەڵکێشانی نەفامی و خۆ هەڵنان بە باو و باپیرنی لە نێودا نەهێشتن، خەڵکی لە ئادەمن و.. ئادەمیش لە خۆڵە)..

*   *   *

بەو جۆرە (بیلال) لەگەڵ پێغەمبەردا ﷺ ژیا و هەموو دیمەنەکانی لەگەڵدا بینی و، بۆ نوێژ بانگی دەدا و، دروشمەکانی ئەم ئاینە مەزنەی دەبوژاندەوە و دەپاراست، کەلە تاریکی دەربازی کردبوو بەرەو ڕووناکی، لە کۆیلەیەتیەوە دەربازی کرد بەرەو ئازاد بوون...

ڕێزی ئیسلام بەرزبووەوە، لەگەڵیشیدا موسڵمانان ڕێزدارتر بوون، (بیلال)یش ڕۆژ لەدوای ڕۆژ لەدڵی پێغەمبەری خوا نزیکتر دەبووەوە، پێغەمبەر لەبارەیەوە دەیفەرموو: (پیاوێکی ئەهلی بەهەشت)..

لەگەڵ ئەوەشدا بیلال هەر بەچاکی و خاکەڕایی مایەوە، تەنها خۆی وا دەهاتە پێش چاو کە (حەبەشییەکە تا دوێنێ کۆیلە بوو)..!!

ڕۆژێکیان ڕۆشت دوو ئافرەت بۆ خۆی و براکەی بخوازێت، بە باوکیانی وت:

(من بیلالم.. ئەمەش برامە، دوو کۆیلەی حەبەشین.. گومڕا بووین خوا ڕێنوێنی کردین.. دوو کۆیلە بووین خوا ئازادی کردین.. گەر ئەو دوو ئافرەتەتان پێداین، ئەوا سوپاس بۆ خوا و... ئەگەر رازیش نەبوون، ئەوا خوا گەورەترە)..!!

* * *

پێغەمبەرﷺ وەفاتی کرد و بە ڕەزامەندی و ڕازیکراوی گەڕایەوە بۆ لای پەروەردگاری بالآدەست و، لەدوای ئەو (ئەبوبەکر) خەلیفەی کاروباری موسڵمانانی گرتە دەست..

بیلال چوویە خزمەت خەلیفەی پێغەمبەری خواو پێی وت:

(ئەی جێنشینی پێغەمبەری خوا...

گوێم لە پێغەمبەری خواﷺ بوو دەیفەرموو: باشترین کردەوەی بڕوادار، جیهادکردنە لەپێناوی خوا)..

(ئەبوبەکر) پێی وت: باشە چیت دەوێ ئەی بیلال..؟

وتی: دەمەوێت کە خۆم ببەستم لە پێناوی خوادا هەتا دەمرم..؟

(ئەبوبەکر) پێی وت: ئەی کێ بانگمان بۆ بدات..؟؟

(بیلال) چاوەکانی پڕ لە فرمێسك بوون و، وتی: لەدوای پێغەمبەری خوا بۆ هیچ کەس بانگ نادەم.

(ئەبوبەکر) پێی وت: نا بیلال... بمێنەرەوەو بانگمان بۆ بدە..

(بیلال) وتی: گەر ئازادت کردووم بۆ ئەوەی کە بۆ تۆ بم، ئەوا با چۆنت دەوێ وابکەم، گەر لەپێناوی خواشدا ئازادت کردووم ئەوا وازم لێبێنە بۆ ئەوەی کە ئازادت کردم لەبەر ئەو..

(ئەبوبەکر) وتی: لەبەر خوا ئازادم کردیت ئەی (بیلال)..

سەریردەگێڕەوان جیاوازییان هەیە، هی وایان هەیە دەگێڕێتەوە کە بۆ شام چووە، لەوێ بە موجاهیدی و، ئامادەیی ماوەتەوە.

هەندێکی دیکەیان دەگێڕنەوە کە داخوازییەکەی (ئەبوبەکر)ی قبوڵ کردووە کە لە (مەدینە) بمێنێتەوە، کاتێك کە مرد و، (عومەر) بویە جێنشینی، مۆڵەتی لێ خواست و بەرەو شام ڕۆشت.

بەهەر حاڵ، (بیلال) ئەوەی مابووی لە ژیان و تەمەنی کردیە نەزری خۆبەستن و ئامادەبوون بۆ جیهاد لەو شوێنانەی کە مەترسی هەبوو لەسەر ئیسلام، سوور بوو لەسەر ئەوەی کە لەسەر چاکترین کارێك بێت کە خوا و پێغەمبەر لایان خۆشەویستە تا شاد دەبێتەوە بە دیداریان.

ئیدی لەوە بەدواوە بە دەنگەخۆشە غەمگینە سامدارەکەی بانگی نەدا، چونکە نەیدەتوانی

کە بەزمان بلێت: (أشهد أن محمداً رسول الله) لەبەر ئەوەی یادەوەرییەکانی هێرشیان بۆ دەهێنا و دەنگی لەژێر خەمەکانیاندا ون دەبوو، بە فرمێسك وشەو پەندەکانی دەردەبڕی.

دوا بانگیشی ئەوجارەبوو کە ئەمیری بڕواداران (عومەر) سەردانی شامی کرد و، موسڵمانان لێی پاڕانەوە کە داوا لە (بیلال) بکات کە تەنها جارێك بانگیان بۆ بدات.

ئەمیری بڕواداران (بیلال)ی بانگ کرد، لەکاتی بانگدا داوای لێکرد کە بانگی بۆ بدات.. (بیلال) چووە سەر و بانگی دا.. هەموو ئەو هاوەڵانەی کە پێغەمبەریان بینیبوو بیلال بانگی بۆ دەدا دەستیان کرد بە گریان.. بەجۆرێك گریان کە پێشتر هەرگیز وا نەگریاون.. (عومەر) لەهەموویان زیاتر دەگریا..!!

* * *

بیلال هەروەك دەیویست بە جەنگاوەری لەشام کۆچی دوایی کرد..

ئەمڕۆش لەژێر خاکی دیمەشقدا ئێسکی پیاوێك شاردراوەتەوە کە لە مەزنترین پیاوانی مرۆڤایەتییە لە خۆڕاگری و دامەزراویی لەسەر عەقیدە و باوەڕ..

٥

عبداللەی کوڕی عومەر

گوتەوەری تۆبەکار

لە ترۆپکی تەمەنی درێژیدا هاتە گۆ و وتی:

(بەیعەتم دا بە پێغەمبەری خواﷺ.. تا ئەمڕۆش نە شکاندوومە و نە گۆڕیومە.. هەرگیزیش بەیعەتم بە ئاشووبکار نەداوە و.. هیچ بڕوادارێکیشم لە گۆڕەکەیدا رانەچڵەکاندووە)..

ئەم وشانە پوختەی باوەڕپێکراوی ژیانی پیاوچاکێکە کە زیاد لە هەشتا ساڵ ژیاوە و، سەرەتای پەیوەندی کردنیشی بە ئیسلام و پێغەمبەرەوە لە تەمەنی سیازدە ساڵیدا بوو، کاتێك لەگەڵ باوکیدا هات بۆ غەزای بەدر، بەو ئومێدەی کە لەنێو موجاهیداندا جێگایەکی هەبێت، گەر پێغەمبەرﷺ لەبەر کەمی تەمەنی نەیگێڕایەتەوە..

لەو رۆژەوە.. بەڵکو بەر لەو رۆژەش کاتێك لەگەڵ باوکیدا کۆچی کرد بۆ مەدینە.. پەیوەندی ئەم منداڵە، کە زۆر زوو پیاوەتی تێدا بەدەرکەوت، بە پێغەمبەر و ئیسلامەوەﷺ دەستی پێکرد..

ئا لەو ساتەوەو تا ئەو رۆژەی دەگەڕێتەوە بۆ لای پەروەردگاری، لەتەمەنی هەشتا و پێنج ساڵیدا، لە هەر کوێدا پێی بگەین کۆڵنەدەری و تۆبەکاریی تێدا بەدی دەکەین، کە هێندەی تاڵەموویەك لە رێبازەکەی لانادات و، لەو پەیمانەی کە داویەتی پاشگەز نابێتەوەو، هەر بەڵێنێکیشی دابێت بەکەم سەیری ناکات.

لایەنە سەرنج راکێشەرەکانی (عبداللّٰی کوڕی عومەر) زۆرن.

زانینەکەی و، خاکەڕایی و، سەقامگیری ویژدان و رێبازی و، سەخاوەتی و، پارێزکاری(ورع)ی و، بەردەوامی لەسەر پەرستش و راستگۆیی دەستگرتنی بە پێشەنگەوە..

بە هەموو ئەو چاکە و خەسڵەتانە، (ئیبن عومەر) کەسایەتیە بەهێزەکەی و، ژیانە بێگەردە راستگۆیانەکەی زاخاو دابوو..

لە (عومەری کوڕی خەطاب)ی باوکیەوە چاکەی زۆر فێر بووبوو، لەگەڵ باوکیشیدا لەپێغەمبەرەوە تێکڕای چاکە و مەزنیەکان فێر بوو..

وەکو باوکی ئیمان هێنانەکەی بەخوا و، پێغەمبەر، چاك بوو، پاش ئەوەش چاودێریکردنی ئەو بۆ هەنگاوەکانی پێغەمبەر مایەی سەرسوڕمانی عاقڵمەندان بوو..

ئەو سەیری دەکرد، بزانێ پێغەمبەر لە هەموو کارێکدا چی دەکرد، ئەمیش بە وردی و ملکەچییەوە لاسایی دەکردەوە.

بۆ نمونە لێرەدا پێغەمبەرﷺ نوێژی دەکرد.. ئیبن عومەریش لە هەمان جێگەدا نوێژی دەکرد..

لەوێشدا، پێغەمبەرﷺ بەپێوە دەپاڕایەوە، ئیبن عومەریش بەپێوە دەپاڕایەوە.
یان لەوێدا پێغەمبەرﷺ بە دانیشتنەوە دەپاڕایەوە، (عبدالله)ش بە دانیشتنەوە دەپاڕایەوە..

ئا لێرەشدا و، لەسەر ئەم ڕێگایە ڕۆژێکیان پێغەمبەر لەسەر وشترەکەی دابەزی و، دوو ركات نوێژی کرد، (ئیبن عومەر)یش گەر ڕێی بکەوتایەتە سەر هەمان شوێن و جێ هەمان کاری ئەنجام دەدا..

نەك هەر هێندە، بەڵکو دەگێڕنەوە کە وشترەکەی پێغەمبەر لەو جێگایەی نێو مەککەدا دووجار سوڕایەوە، بەر لەوەی کە پێغەمبەرﷺ دابەزێت و دوو ركات نوێژ بکات، لەوانەیە وشترەکە لەخۆڕا وای کردبێت تا شوێنێك بۆ خۆی بسازێنێت.

بەڵام (عبدالله ی کوڕی عومەر) هەر کە بگەیشتایەتە ئەو شوێنە دوو جار وشترەکەی دەسوڕاندەوە، پاشان دایدەنا و.. دواتر دوو ركات نوێژی بۆ خودا دەکرد.. تەواو بەو شێوەیەی کە لە پێغەمبەری بینیبوو..!!

ئەم زۆر لاسایی کردنەوەی پێغەمبەر لەلایەن (ئیبن عومەر)ەوە، وای لە عائیشەی دایکی بڕواداران کردبوو کە لەبارەیەوە بڵێت:

(هیچ کەس شوێن پێی پێغەمبەری لەجێگای خۆیدا وەك ئیبن عومەر هەڵنەگرتووە).

تەمەنە درێژە پیرۆزەکەیشی بەو خۆشەویستیە بەتینەوە بەسەر برد، هەتاوەکو سەردەمێك هات بەسەر موسڵماناندا چاکەکاریان دەپاڕایەوە:

(خوایە چەندە منت هێشتەوە (عبداللەی کوڕی عومەر)یش بمێنێتەوە، تا شوێن پێی هەڵگرم، چونکە بێجگە لەو کەس لەسەر فەرمانەکانی سەرەتا نابینم)..

* * *

بەهۆی بەهێزیی پشکنینی توند و بەتینی هەنگاو و وابەستەیی بە سوننەتەکانی پێغەمبەرەوە ﷺ ، (ئیبن عومەر) هێشتا لە گێڕانەوەی فەرموودە لە پێغەمبەری خواوە دەترسا، فەرمودەی نەدەگێڕایەوە تا بەتەواوەتی یەك بەیەکی پیتەکانی لەیاد نەبوایە.

خەڵکانی هاوسەردەمی دەڵێن:

(لە نێو هاوەڵانی پێغەمبەری خوادا کەس نەبوو هێندەی (عبداللەی کوڕی عومەر) خۆپارێز بێت لە زیاد کردن بۆ فەرموودە یان کەمکردنەوەی)...!!

بەهەمان شێوە زۆر خۆی دەپاراست لە فەتوا دان...

ڕۆژێکیان پیاوێك هاتە لای بۆ پرسیار کردن، کاتێك پرسیارەکەی ئاراستەی (ئیبن عومەر) کرد، لە وەڵامدا پێی وت:

(هیچ زانیاریم نیە لە بارەی ئەوەی کە تۆ پرسیاری لەبارەوە دەکەیت)...

پیاوەکە ڕۆشت بە ڕێگای خۆیەوە.. هەرکە چەند هەنگاوێك دوور کەوتەوە (ئیبن عومەر) دەستەکانی بە خۆشی و شادیەوە دەخشاند بەیەکدا و بەخۆی دەوت:

(ئیبن عومەر لەبارەی شتێکەوە پرسیاری لێکرا کە نەیدەزانی، وتی نازانم).!

زۆریش دەترسا لەوەی لە فەتواداندا ئیجتهاد بکات و، هەڵە بێت ئیجتهادەکەی، سەرەرای ئەوەی کە ئەو بنەماکانی ئاینێکی مەزنی پەیرەو دەکرد، کە بۆ ئیجتهادی هەڵە پاداشتێك دادەنێت، دوو پاداشتیش بۆ هی تەواو، بەڵام وەرعەکەی زاتکردنی لەسەر فەتوادان نەهێشتبوو.

هەروەها دووری دەخستەوە لە پلە و پایەی دادوەری.

لەو کاتەشدا دادوەرێتی بەرزترین پلە و پایەی دەوڵەت و کۆمەڵگا بوو و، دەوڵەمەندی و ڕێز و شکۆی بۆ خاوەنەکەی دەستەبەر دەکرد..

بەڵام (ئیبن عومەر)ی پارێزکار چ پێوەستیەکی بە دەوڵەمەندی و پلە و ڕێز و شکۆ هەیە..؟!

ڕۆژێکیان خەلیفە (عوسمان)τ بانگی کرد و داوای لێکرد کە پلەی دادوەر وەربگرێت، لێبوردنی خواست، (عوسمان) زۆری لەگەڵ وت، بەڵام ئەو هەر سوور بوو لەسەر لێبوردنەکەی..

(عوسمان) لێی پرسی: سەرپێچی فەرمانم دەکەیت؟؟

(ئیبن عومەر) لە وەڵامدا وتی:

(نەخێر... بەڵام پێم گەیشتووە کە دادوەری سێ جۆرە...

دادوەرێك کە بەنەزانی دادوەری دەکات، ئەوە لە ئاگر دایە..

دادوەرێك بەپێی ویست و ئارەزووی خۆی دادوەری دەکات، ئەوەش هەر لەئاگر دایە..

دادوەرێکیش ئیجتهاد دەکات و دەیپێکێت، ئەوەشیان هەر ئەوەی بۆ هەیە، نە گوناهی لەسەرە، نە پاداشتی هەیە...

منیش لەبەر خاتری خوا داوات لێ دەکەم بمبووریت لە وەرگرتنی ئەو کارە)...

(عوسمان) لێی بورا، بەڵام پاش ئەوەی کە پەیمانی لێ وەرگرت کە ئەوە بۆ کەس نەگێڕێتەوە.

چونکە (عوسمان) پلە و ڕێزی (ئیبن عومەر)ی لە دڵی خەڵکیدا دەزانی و، ترسی ئەوەی هەبوو گەر پیاوچاکانی تەقوادار بە وەرنەگرتنی قازێتیەکەی بزانن، شوێن و ڕێی ئەو بگرن و، ئەو کاتەش خەلیفە کەسانی تەقواداری بۆ قازێتی دەست نەکەوێت..

ڕەنگە ئەم هەڵوێستەی (عبداللە‌ی کوڕی عومەر) وەك نیشانەیەکی ناجۆر(سلبی) دیاربێت.

بەڵام لە ڕاستیدا وانیە، ئەو کە دادوەرێتی نەدەکرد لەکاتێکدا نەبوو کە کەسی دیکە شایانی ئەو شوێنە نەبێت، بەڵکو زۆرێك لە هاوەڵە چاك و پارێزکارەکانی پێغەمبەری خوا لە

ژیاندا بوون و، هەندێکیان سەر قاڵی کاروباری دادوەری و فەتوا دان بوون..

هەروەها دوور کەوتنەوەی (ئیبن عومەر)یش نەبووە هۆی لەکارکەوتنی کاروباری دادوەرێتی، یان بکەوێتە دەست ئەو کەسانەی شیاوی نین...

بەڵکو ئەو وەهای پێ باشتر بوو لەگەڵ دەروونی خۆیدا بمێنێتەوە و، بە گوێرایەڵی زیاتر و، پەرستشی زۆرتر گەشەی پێ بدات و پاکی بکاتەوە..

هەروەها لەو سەردەمەی ژیانی ئیسلامدا، دونیا بە رووی موسڵماناندا واڵا بوو، سەروەت و سامان بەسەریاندا رژابوو، پلە و پایە و ئەمیرایەتی زۆر بوو بوو.

گومڕایی سەروەت و سامان و پلە و پایە لەدڵی هەندێ بڕوادار نزیك بووەوە، ئەمە وایکرد کە چەندین هاوەڵی پێغەمبەر، لەنێویاندا (ئیبن عومەر)، ئاڵای بەرهەڵستی کردنی ئەو گومڕاکردنە بەرز بکەنەوە و خۆیان بکەنە نمونەی دونیا نەویستی و پارێزکاری و دوور کەوتنەوە لە پلە و پایەی بەرز و، شکاندنی ئاشووب و گومڕاکردنەکەی...

* * *

لە راستیدا (ئیبن عومەر) هاوەڵی شەو بوو، تێیدا هەڵدەستایەوە و شەونوێژی دەکرد و.. هاوڕێی بەرەبەیان(سحر) بوو، بە گریان و پاڕانەوەی لێخۆشبوون بەسەری دەبرد...

لە لاویدا خەونێکی بینی، راڤە و لێکدانەوەی پێغەمبەر ﷺ بۆ ئەو خەونەی وابوو کە شەو نوێژی کردە ئەوپەڕی ئومێدەکانی عبداللە و، مایەی خۆشی و شادیەکانی..

دەبا گوێڕادێرین بۆی، خۆی خەونەکەیمان بۆ دەگێڕێتەوە:

(لەسەردەمی پێغەمبەری خوادا ﷺ لە خەوندا بینیم پارچەیەك ئاوریشمم بەدەستەوە بوو، بۆ هەر جێگەیەکی بەهەشت بمویستایە دەیبردم...

بینیم دوو کەس هاتن بۆ لام، ویستیان بمبەن بۆ ناو ئاگر، مەلائیکەیەکیان پێ گەیشت وتی: مەترسە، مەشڵەژێ، ئەوانیش وازیان لێ هێنام..

(حەفصە)ی خوشکم خەونەکەی بۆ پێغەمبەر ﷺ گێڕایەوە، ئەویش فەرمووی: (عبداللە) چاکترین پیاوە، خۆزگە شەونوێژی دەکرد و زۆریشی دەکرد)...

جا لەو رۆژەوە تا گەیشتەوە خزمەتی خوا، لە ماڵ، یان لەسەفەر، وازی لە شەونوێژ نەهێنا..

ئەوەبوو نوێژی دەکرد و قورئانی دەخوێند و، زۆر یادی پەروەردگاری دەکرد... هەرکە گوێی لە ئایەتە ترسێنەرەکانی قورئان دەبوو، وەکو باوکی فرمێسك لە چاوانی دەباریێن..

(عوبەیدی کوڕی عومەیر) دەڵێت: رۆژێکیان ئەم ئایەتەم بۆ (عبداللەی کوڕی عومەر) خوێندەوە:

﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا، يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا

وَعَصَوُا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّى بِهِمُ الأَرْضُ وَلاَ يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا: دەبێ چۆن بێ ئەگەر ئێمە لە هەر کۆمەڵێ هاوئاینین یەکێکمان لێ هەڵبژاردن کە ببنە شایەت لەسەریان، تۆشمان کردە شایەتێك لەسەر ئەمانە.. ئەوێ رۆژێ ئەو کەسانەی کافر بوون و بەقسەی پێغەمبەریان نەکرد، حەز دەکەن لەگەڵ زەوی تەخت بکرێن و، ناشتوانن هیچ قسەیەك لەخوا بشێرنەوە.﴾النساء/٤١-٤٢.

ئەمە وای لە (ئیبن عومەر) کرد دەست بکات بە گریان هەتا ریشی بە فرمێسکەکانی تەڕ بوو..

رۆژێکیان لە نێو براکانیدا دانیشت، ئەم ئایەتەی خوێندەوە:

﴿وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ، الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ، وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ، أَلاَ يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ، لِيَوْمٍ عَظِيمٍ، يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ: هاوارە لە کەم فرۆشان، ئەوکەسانەی بەپێوانە شتێ لە مەردم دەسێنن، دەشێ هەموویان پێ بدەن.. ئەگەر خۆشیان بۆیان پێوان، یان بەکێشانەیان پێدان، لێی کەم دەکەن.. ئاخۆ ئەوانە نازانن کە هەر زیندوو دەکرێنەوە، بۆ رۆژێکی گەورە و گران، ئەو رۆژەی کە هەموو مەردوم بۆ دیداری پەروەردگاری هەموو دنیا رادەوەستن.﴾المطففين١-٦.

پاشان بەردەوام ئەم ئایەتەی دووبارە دەکردەوە:

﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾...

لە گەڵیدا فرمێسك باران ئاسا دەهاتە خوارێ... هەتا لەبەر زۆر تامەزرۆیی و گریانی بورایەوە و کەوت.!!

* * *

سەخاوەت و دونیانەویستی و پارێزکاریەکەی ئەو پێکەوە لە هونەرێکی مەزندا کاریان دەکرد، بۆ پێکهێنانی باشترین چاکەکانی ئەم مرۆڤە مەزنە.. کە زۆری دەبەخشی، چونکە بەخشندە بوو..

حەڵاڵی پاکی دەبەخشی، لەبەر ئەوەی خۆپارێز بوو..

باکی نەبوو لەوەی بەخشندەییەکەی هەژاری بکات، چونکە دونیا نەویست بوو..!!

(ئیبن عومەر)τ لەو کاسانە بوو کە داهاتێکی فراوان و چاکیان هەبوو، زۆریەی تەمەنی بازرگانێکی دەست پاك و سەرکەوتوو بوو.. مووچەیەکی زۆریشی لە -بیت المال- بۆ بڕا بوویەوە..

بەلام هەرگیز ئەو دەستهاتەی بۆ خۆی کۆنەدەکردەوە، بەڵکو بە لێشاو دەینارد بۆ هەژار و نەدار و کەم دەستان..

ئەوەتا (ئەیوبی کوڕی وائلی راسبی) باسی یەکێك لەو بەخشندەییانەیمان بۆ دەکات و،

هەواڵمان دەداتێ کە رۆژێکیان (ئیبن عومەر) چوار هەزار درهەم و قەدیفەیەکی بۆ هات..
بۆ رۆژی دواتر، (ئەیوبی کوڕی وائل) لە بازاڕ بینی ئالیك بە قەرز بۆ وڵاخەکەی دەکڕێ..
(ئەیوبی کوڕی وائل) چوو بۆ لای کەس و کارەکەی و لێی پرسین: باشە دوێنێ چوار هەزار درهەم و قەدیفەیەك بۆ باوکی عبدالرحمن (واتە ئیبن عومەر) نەهات..؟
وتیان: با...
وتی: دەی ئەمڕۆ لە بازاڕ بینیم ئالیکی بۆ وڵاخەکەی دەکڕی و پارەکەی پێ نەبوو.
وتیان: ئەو دوێنێ نەخەوت هەتا هەموو پارەکەی بەخشییەوە، قەدیفەکەی دا بەشانیا و چوویە دەرەوە.. کە گەڕایەوە ئەویشی پێ نەبوو، کە لە بارەیەوە پرسیارمان لێ کرد، پێی وتین: بەخشیویەتی بە هەژارێك...!!
(ئەیوب) چوویەوە دەرەوە و هەردوو دەستی دەدا بەیەکدا، هەتا گەیشتە بازاڕ و چوویە شوێنێکی بەرز و هاواری لە خەڵکی کرد:
(ئەی دەستەی بازرگانان...
چی لە دونیا دەکەن، ئەوە (ئیبن عومەر)ە و هەزارەها درهەمی بۆ دێت و دەیبەخشێتەوە، بۆ بەیانیەکەی ئالیك بۆ وڵاخەکەی بە قەرز دەکڕێت)..؟؟!!
بەڵێ بەراستی هەر کەسێك (محمد) مامۆستای بێت و.. (عومەر)یش باوکی، کەسێکی مەزنە، شایانی هەموو مەزنییەکیشە...!!
بەخشندەیی (عبداللەی کوڕی عومەر)و دونیا نەویستی و خۆپارێزیەکەی، ئەم سێ خاسیەتە لای (عبدالله) راستێتی پێشەنگی و، راستێتی کوڕایەتی دەخستە روو.
کەسێك بەو رادەیە شوێن پێی پێغەمبەری خوا هەڵگرێت، تەنانەت بە وشترەکەیەوە لە شوێنێك رادەوەستێت کە رۆژێکیان پێغەمبەری بینیوە بەوشترەکەیەوە لەوێ راوەستاوە و، بڵێ: (بەڵکو شوێن پێیەکانی بکەونە سەر شوێن پێی)..!
ئەو کەسەی لە چاکە و رێزگرتن و سەرسوڕمان بە باوکیدا بگاتە ئەو ئاستەی کە کەسێتی (عومەر) بەسەر دوژمنانیدا سەپاندبوو، چ جای خزم و کەس و کار و منداڵەکانی..
دەڵێم: ناکرێت کەسێك وابەستەی ئەو پێغەمبەرە و، ئەو باوکە بێت ببێتە بەندەی سەروەت و سامان..
سامانی زۆر و بەلێشاو دەهاتە لای.. بەڵام تەنها بەلایدا تێدەپەڕی و، بەماڵەکەیدا دەپەڕیەوە..
بەخشندەییەکەی، یان بە چاکە باسکردنی، مایەی لەخۆباییبوون نەبوو.
پاشان، ئەو تایبەتی دەکرد بە هەژار و نەداران.. زۆر کەمیش روویدەدا کە بەتەنها نان بخوات.. هەر دەبوو هەتیوێك.. یان هەژارێکی لەگەڵدا بێت.. زۆر جار سەرکۆنەی هەندێك لە کوڕەکانی دەکرد، کاتێك دەیبینی دەوڵەمەندانیان داوەت دەکرد و، هەژارانیان لەگەڵ خۆیاندا

نەدەهێنایەوە و، پێی دەوتن:
(بانگهێشتی تێرەکان دەکەن و، برسییەکانیش بەجێ دەهێڵن)...!!
هەزاران ئاشنای سۆزەکەی بوون و، چێژی چاکە و خۆشەویستیەکەیان کردبوو و لەسەر ڕێگاکەی دادەنیشتن، تا بیانبینێ و لەگەڵ خۆی بیانباتەوە بۆ ماڵ و.. وەك چۆن کۆمەڵەی هەنگ دەورەی گوڵ دەدەن بۆ مژینی شیلەکەی، ئەوانیش ئاوا دەورەیان دەدا!

* * *

لە ڕاستیدا سامان لە دەستی ئەودا خزمەتکار بوو.. نەك فەرمان بەدەست..
هۆکارێکی پێداویستیەکانی گوزەران بوو، نەك بۆ خۆشگوزەرانیو ڕابواردن.
سامانەکەشی تەنها هی خۆی نەبوو، بەڵکو هەزارانیش بەشێکی دیاری کراویان تێیدا هەبوو، بەڵکو مافێکی وەك یەك کە هیچی لەوان جیاواز نەبوو..
دونیا نەویستیەکەی لە بەخشندەییە فراوانەکەیدا هاوکاری بوو... هەرگیز خۆی بۆ دونیا ماندوو نەدەکرد و، هەوڵی بۆ نەدەدا، بەڵکو تەنها ئەوەندە پۆشاکەی دەویست کە جەستە داپۆشێت و، ئەوەندە خۆراکەش کە برسیەتی نەهێڵێت..
یەکێك لەو برایانەی کە لە خوراسانەوە هاتبوو کراسێکی نەرمی جوانی بەدیاری بۆ هێنا و، پێی وت:
-ئەم پۆشاکەم لە خوراسانەوە بۆ هێناویت و، چاوەکانم ڕووناك دەبن، گەر ببینم ئەو جلە زبرانەت لا ببەیت و، ئەم جلە جوانە بپۆشیت..
(ئیبن عومەر) پێی وت: ئادەی پیشانمی بدە..
دەستی لێدا و وتی: ئەرێ ئەمە ئاوریشم نیە..؟؟
هاوڕێکەی وتی: نەخێر.. لۆکەیە.
(عبداللە) کەمێك لێی ڕاما، پاشان بە دەستی لایبرد و وتی:
(نا.. لە خۆم دەترسم.. دەترسم بمکاتە کەسێکی لوت بەرز و لەخۆبایی.. خوداش کەسی لوت بەرز و لەخۆبایی خۆش ناوێت)..!!!
ڕۆژێکیان هاوڕێیەکی کیسەیەکی پڕی بە دیاری بۆ هێنا..
(ئیبن عومەر) لێی پرسی: ئەمە چیە؟
وتی: ئەمە دەرمانێکی زۆر گەورەیە لە عێراقەوە بۆم هێناوی..
(ئیبن عومەر) وتی: باشە ئەم دەرمانە بۆچی چاکە..؟؟
وتی: بۆ هەرسکردنی خۆراك..
(ئیبن عومەر) زەردەخەنە گرتی و بە هاوەڵەکەی وت:
(خواردن هەرس دەکات..؟؟ من ماوەی چل ساڵە هەرگیز تێر خواردنم نەخواردووە)...!!

ئەم پياوەى كە ماوەى چل ساڵە لەخواردن تێرى نەخواردووە، تێر نەخواردنەكەى بەهۆى نەبوونيەوە نەبووە، بەڵكو بەهۆى دونيا نەويستى و پارێزكارى و، هەوڵدانيەوە بوو بۆ شوێن پێ هەلگرتنى پێغەمبەرەكەى و باوكى..

ئەو دەترسا لەوەى رۆژى قيامەت پێى بگوترێت:

﴿أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا: لە ژيانى دونياتاندا هەموو خۆشى و لەزەتەكانى خۆتانتان دوايى هێنا و تەواوتان كردن، بە ئارەزووى خۆتان بەو هەموو نيعمەتە پاك و بەلەزەتەى هەتانبوو راتان بوارد.﴾الاحقاف/٢٠

هەروەها بە چاكى تێگەيشتبوو كە لە دونيادا ميوان و، رێبوارە..

لەبارەى خۆيەوە دەيگوت: (لەوەتەى پێغەمبەرى خوا ﷺ وەفاتى كردووە، نەخشتم لەسەر خشت داناوە، نە دارخورمايەكم چاندووە)...

(مەيمونى كورى مەهران)يش دەڵێت:

(چووم بۆ لاى (ئيبن عومەر)، هەرچى شتى نێو ماڵەكەى هەيە خەملاندم، لە نوێن و لێفە و راپەخ و.. هەموو ئەو شتانەى كە تێيدا بوو، نرخى هەمووى نەيدەكردە سەد درهەم)!!!

ئەمەش بەهۆى نەدارييەوە نەبوو.. چونكە (ئيبن عومەر) دەوڵەمەند بوو..

بەهۆى رەزيلىشەوە نەبوو.. چونكە بەخشندەيەكى دەستكراوە بوو..

بەڵكو ئەوەى لەبەر دونيانەويستى و، خۆ دوور گرتن لە رابواردن و، پابەندبوون بە رێبازەكەيەوە لە راستگۆيى و پارێزكاريدا بوو..

بەراستى (ئيبن عومەر) تەمەنێكى زۆرى بەسەر برد و، لەسەردەمى ئەمەويدا ژيا كە پڕ بوو لە ماڵ و سامان و زەوى و زار زۆر بوو، خۆشگوزەرانى زۆربەى ماڵەكانى گرتبووەوە، بەڵكو بڵێ زۆربەى كۆشك و تەلارەكانى گرتبووەوە.

لەگەڵ ئەوەشدا، ئەم كێوە پايە بڵندە بەسەر بەرزى و خۆڕاگرى مايەوە، رەوتى خۆى نەگۆڕى و وازى لە دونيا نەويستى و پارێزكارييەكەى نەهێنا.

كە باسى بەشى دونيا و پێويستيەكانى بكرايە، كە ئەو لێى هەڵدەمات، دەيگوت:

(من و هاوەڵانم لەسەر فەرمانێك كۆ بووبووينەوە، دەترسم گەر سەر پێچيان بكەم نەگەم پێيان)...

پاشان خەڵكەكەى تێدەگەياند كە ئەو لەبەر بێدەستەڵاتى وازى لە دونيا نەهێناوە و، هەردوو دەستى بەرەو ئاسمان بەرز دەكردەوە و دەيگوت:

(پەروەردگارا.. خۆت دەزانى گەر لەبەر ترسى تۆ نەبوايە پێشبڕكێى قورەيشمان دەكرد لە دونيادا)...

* * *

بەڵێ... گەر لەبەر ترسی پەروەردگاری نەبوایە لەم دونیایەدا پێشبڕکێی دەکرد و، لە سەرکەوتووەکانیش دەبوو.

بەڵکو پێویستیشی بە پێشبڕکێ نەبوو، چونکە دونیا بەرەو لای ئەو دەهات و، بەشتە چاک و فریودەرەکانیەوە بەشوێنیەوە بوو..

باشە دەبێت چی هەبێت لە پلە و پایەی خەلیفایەتی زیاتر فریودەر بێت..؟؟

چەندین جار پێشنیار کرا بۆ (ئیبن عومەر) بەڵام ئەو خۆی لادەدا.. هەڕەشەی کوشتنی لێکرا گەر پێی رازی نەبێت، ئەو زیاتر رەتی کردەوە و، خۆی لێ لادا..!!

(حسن)ت دەڵێت:

(کاتێك (عوسمانی کوڕی عەففان) کوژرا، بە (عبداللەی کوڕی عومەر)یان وت: تۆ سەروەری خەڵکیت و، کوڕی سەروەری خەڵکیت، وەرە پێشەوە تا وا بکەین خەڵك بەیعەتت بدەنێ..

وتی: سوێند بەخوا من چەند لە توانامدا بێت ناهێڵم بەهۆی منەوە دڵۆپە خوێنێك بڕژێ..

وتیان: دێیتە پێشەوە، یا لە ماڵەکەی خۆتدا بتکوژین..

ئەویش قسەکەی پێشتری بۆ دووبارە کردنەوە..

تەماحیان خستە بەری.. ترساندییان.. بەڵام هیچیان لێ هەڵنەکڕاند)..!!

دواتریش.. کە رۆژگار دەگوزەرا و، ئاشووب زیادی دەکرد، هەمیشە (ئیبن عومەر) جێی ئومێد بوو، خەڵکی داکۆکیان دەکرد تا پلەی خەلیفایەتی وەر بگرێت و ئەوانیش پەیمانی پێ دەدەن، بەڵام هەمیشە رەتی دەکردەوە و رازی نەدەبوو..

ئەم رەتکردنەوەیە رەخنەیەکە بەرەو رووی (ئیبن عومەر) دەکرێتەوە..

بەڵام ئەو بەڵگە و پاساوی خۆی بەدەستەوە بوو..

پاش کوژرانی (عوسمان)ت، بارودۆخ تێك دەچوو، بەجۆرێك کە مەترسی و خراپی لێ چاوەڕوان دەکرا.

(ئیبن عومەر) گەرچی پلەی خەلیفایەتی وەرنەدەگرت، بەڵام رازی دەبێت بەرپرسیاریەتیەکەی و مەترسیەکانی لە ئەستۆ بگرێت، بەو مەرجەی هەموو موسڵمانان بە گوێڕایەڵی و ویستی خۆیان هەڵیبژێرن، بەڵام تەنها کەسێك بەزەبری شمشێر بهێنرێت بۆ پەیمان پێدانی، ئەمە بوو ئەو رەتی دەکردەوە و لەگەڵیشیدا بەخەلیفایەتی رازی نەدەبوو..

لەو کاتەشدا، ئەم کارە لەتوانا بەدەربوو... سەرەڕای فەزڵەکەی و، کۆدەنگی موسڵمانان لەسەر خۆشویستن و رێزگرتنی ئەو، بەهۆی فراوان بوونی ناوچەکانی ژێر دەستەڵاتیان و، دوورییان لەیەك و، ئەو جیاوازیانەی کەوتبووە نێوان موسڵمانان و، کردبوونیە دەستە و کۆمەڵی جیاجیا و، مەترسی جەنگ و، شمشێر وەشاندنی لێدەکرا، هەموو ئەوانە وایان کردبوو کەش ساز و گونجاو نەبێت بۆ ئەو کۆ دەنگییەی کە (عبداللەی کوڕی عومەر) کردبوویە مەرج..

- رۆژێکیان پیاوێکی پێگەیشت و پێی وت: هیچ کەس وەك تۆ بۆ ئوممەتی موحەممەد خراپ نەبووە. !

(ئیبن عومەر) وتی: بۆچی..؟ سوێند بەخوا نەخوێنی کەسیانم رشتووە و، نە ڕێزی کۆمەڵیانم شکاندووە و، نە هێزیانم پارچە پارچە کردووە..

پیاوەکە وتی: گەر تۆ ئارەزووت هەبوایە هەموان بەتۆ رازی بوون.

(ئیبن عومەر) وتی: حەزناکەم کە بۆم ببوایە و، پیاوێك بیگوتایە: نەخێر و، یەکێکی دیکە بیگوتایە: بەڵێ.

تەنانەت پاش ئەوەی کە رووداوەکان قۆناغێکی درێژیان بڕی و، کاروبار بۆ معاویە یەکلا بوویەوە.. لە دوای خۆیشی درا بە (یەزید).. پاشان (معاویە)ی دووەمی کوڕی یەزید لەبەر دونیانەویستی پاش چەند رۆژێك لە وەرگرتنی خەلافەت وازی لێهێنا..

هەتا لەو رۆژەدا، (ئیبن عومەر) هەر چەندە بەتەمەن بوو، بەڵام هێشتا جێگای ئومێدی خەڵکی و، ئومێدی خیلافەت بوو.. ئەوە بوو (مەروان) چوو بۆ لای و پێی وت:

- دەستت بێنە پەیمان بەتۆ بدەین، چونکە تۆ سەروەری عەرەب و کوڕی سەروەریانی..

(ئیبن عومەر) پێی وت: ئەی چی بکەین بە خەڵکی رۆژ هەلات..؟

(مەروان) وتی: لێیان دەدەین هەتا پەیمانت پێ دەدەن..

(ئیبن عومەر) وتی: (سوێند بەخوا پێم خۆش نیە کە حەفتا ساڵ تەمەنم بێت و، بەهۆی منەوە تەنها یەك پیاو بکوژرێت)...!!

مەروان لای ئەوی بەجێ هێشت و، لەبەر خۆیەوە ئەم هۆنراوەی دەوت:

إني أرى فتنه تغلى مراجلها   والملك بعد أبي ليلى لمن غلبا

واتە: من ئاشووب دەبینم جێی خۆدەکاتەوە و دەستەڵات پاش (باوکی لەیلا) بۆ ئەو کەسەیە بەسەریدا زاڵ بێت.

مەبەستی لە باوکی لەیلا (معاویەی کوڕی یەزید) بوو..

* * *

ئەم رەتکردنەوەی لەبەر بەکارهێنانی شمشێر و هێز بوو، وایکردبوو لە (ئیبن عومەر) کە هەڵوێستی گۆشە گیری و بێلایەنی لە ئاشووبی چەکداری نێوان لایەنگرانی (عەلی) و، لایەنگرانی (معاویە)دا وەرگرێت و، ئەم وشانە بکاتە دروشم و رێبازی خۆی:

(هەر کەسێ وتبێتی: (حي على الصلاة) بەدەمیەوە چووم..

هەرکەسێ وتبێتی: (حي على الفلاح) وەڵامم داوەتەوە.

هەرکەسێ وتبێتی: وەرە بۆ کوشتنی برای موسڵمان و، بردنیماڵەکەی، وتومە: نەخێر)..!!

بەلام لەو گۆشەگیری و بێلایەنیەیدا، خوار نابێتەوە بەلای ناڕەوادا..

لە کاتێکدا (معاویە) ئەوپەڕی دەستەلاتی هەبوو، (ئیبن عومەر) بەجۆرێك بەرەنگاری کرد، ئێشی پێگەیاند و شێواندی.. کە (معاویە) پەیمانی کوشتنی بدات و، هەر معاویەش بوو وتی: (گەر لە نێوان من و خەلکیدا تالە موویەك مابێت ناهێلم بپچڕێت)..!!.

ڕۆژێکیان (حەجاج) وەستا بوو وتاری دەدا، وتی: (ئیبن زوبەیر) دەستکاری قورئانی کردووە!

(ئیبن عومەر) بەرپەرچی دایەوە و هاواری لێکرد: (درۆت کرد.. درۆت کرد.. درۆت کرد..)

(حەجاج) لەدەستی دەرچوو و، ئەو کارە لە ناکاوە رایچلەکاند، لە کاتێکدا ئەو هەموو شتێ لێی دەترسێ، پەیمانی خراپترین سزای بە (ئیبن عومەر) دا..

(ئیبن عومەر) دەستی لە ڕووی (حەجاج) ڕاوەشاند و، وەلامی دایەوە و، خەلکەکەش سەرسام بووبوون، وتی:

(گەر ئەوەی پەیمانت دا بەجێی بهێنیت هیچ سەیر نیە، چونکە تۆ نەفامێکی سەپێنراوی)..!!

بەلام ئەو -سەرەڕای بەهێزی و بوێرییەکەی- تا دوا ڕۆژی تەمەنی سوور بوو لەسەر ئەوەی کە لە ئاشووبی چەکداریدا بەشی نەبێت، رازی نەدەبوو لای هیچ دەستەیەك بگرێت..

(ئەبو عالیەی بەراو) دەلێت:

(ڕۆژێکیان لە دوای (ئیبن عومەر)ەوە دەڕۆیشتم، ئەو هەستی پێ نەدەکردم، گوێم لێبوو بەخۆی دەوت:

(شمشێرەکانیان خستۆتە سەر ملی یەکدی، هەر یەکەو ئەوەی تر دەکوژێ، دەلێن: ئەی عبداللّٰهی کوڕی عومەر، دەستت بێنە)...؟!

کاتێك دەیبینی خوێنی موسلمانان بەدەستی خۆیان دەڕژێ، لە داخ و پەژارەدا وەخت بوو بتەقێ..!!

ئەو -هەروەك لە سەرەتای قسەکانماندا لە بارەیەوە خوێندمانەوە-، (هیچ بڕوادارێکی لە کوڕەکەیدا رانەچلەکاندوە)..

خۆ گەر لە توانایدا بوایە شەڕ ڕاگرێت و، خوێن ڕشتن بوەستێنێت، ئەوا دەیکرد، بەلام ڕووداوەکان لەو بەهێزتر بوون، بۆیە خۆی گۆشە گیر کرد.

بەلام دلی هەر لەگەل (عەلی)دا بووە. بەلکو وەك دەردەکەوێت دلنیاییەکەشی لەگەل ئەودا بوو، تەنانەت لێی دەگێڕنەوە کە لەدوا ڕۆژەکانی تەمەنیدا وتویەتی:

(داخ و کەسەر بۆ هیچ شتێك ناخۆم کە لەدونیادا لەدەستم چووبێت، تەنها بۆ ئەوە نەبێت کە لەگەل (عەلی)دا لە دژی دەستە هەلگەڕاوەکان نەجەنگام)..!!

ئەو کاتەش کە ئامادە نەبوو لەگەڵ ئیمامی عەلیدا بێت کە لەسەر حەق بوو و، حەقیش لەگەڵ ئەودا بوو، ئەو کارەی بۆ هەڵاتن یان دەرباز بوون نەبوو.. بەڵکو رەتکردنەوەی هەموو جیاوازیی و ئاشووبەکە بوو، بۆ خۆ دوور خستنەوە لە کوشتارێك کە لە نێوان موسڵمان و هاوەڵپەرستدا نیە، بەڵکو لە نێوان موسڵمانان دایە، هەندێکیان هەندێکی دیکەیان دەخۆن..

ئەوەشی بەتەواوی روون کردۆتەوە، کاتێك کە (نافع) لێی دەپرسێت:

ئەی باوکی عبدالرحمن، تۆ کوڕی عومەریت و، هاوەڵی پێغەمبەری خوایت ﷺ و، تۆ ولو.. تۆ وا.. باشە چی دەستت دەگرێ لەم کارەدا-واتە لە پشتیوانی کردنی عەلی دا-؟؟

پێی وت: (ئەوەی رێگریم لێ دەکات ئەوەیە خوای گەورە خوێنی موسڵمانی لەسەر حەرام کردووم، خوای گەورە فەرموویەتی:

﴿ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لاَ تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ..: لەگەڵیان بجەنگن تا ئاژاوە بنەبڕ بێت و ئایین هەر بۆ خوا بێت.﴾البقره/١٩٣.

ئێمەش بەجێمان هێنا و، شەڕی هاوەڵ پەرستانمان کرد هەتا ئایینی خوا سەرکەوت، بەڵام ئەمڕۆ، لەبەر چی بجەنگین..؟؟

ئەوکاتە من جەنگام، کەعبە لە گۆشەیەوە تا دەرگاکەی پڕبوو لە بت، هەتا خوای گەورە خاکی عەرەبی لێ پاك کردەوە...

جا باشە ئەمڕۆ کەسێك بکوژم کە دەڵێت:(لا اله الا الله).؟!

ئەمە بۆچوون و، پاساو و، بیروڕای ئەو بوو..

کەواتە خۆ دوور گرتنی ئەو لە کوشتار و بەشداری نەکردنی تێیدا، هەڵهاتن یان ناچۆری(سلبی) نەبوو، بەڵکو رەتکردنەوەی جەنگێکی ناوخۆیی نێوان بڕواداران و، بەرزکردنەوەی شمشێری موسڵمان بەرووی موسڵماندا بوو..

(عبداللەی کوڕی عومەر) زۆر ژیا.. ئەو رۆژانەی بینی کە دەروازەکانی دونیا بەرووی موسڵماناندا کرایەوە و، سەروەت و سامان زیادی کرد و، پلە و پایە زۆر بوو و، چاوچنۆکی و ئارەزووەکان گەورەدەبوون..

بەڵام توانا دەروونییە گەورەکەی، پێکهاتەی سەردەمی گۆڕی...!! سەردەمی چاوچنۆکی و سامان و ئاشووبی، لای ئەو کردە سەردەمی دونیا نەویستی و، پارێزکاری و، ئاشتی و، ئەو کۆڵنەدەرە تۆبەکارە بە هەموو دڵنیایی و خوا پەرستی و بەرزییەکیەوە بەسەری برد و، هەرگیز بەسەر سروشتە دەروونیە باشەکەیدا زاڵ نەبوو کە ئیسلام لەرۆژانی مەزن و بەرزی یەکەمیدا دایڕشتبوو و پاکی کردبووەوە..

لەگەڵ سەرەتای دەستەڵاتی ئەمەویدا سروشتی ژیان گۆڕا، هیچ دەروازەیەك نەبوو بۆ دەرباز بوون لەو گۆڕانە و.. ئەو سەردەمە بوو بووە سەردەمی فراوان بوون لە هەموو شتێکدا..

فراوان بوونێك كە تەنها چاوچنۆكی دەوڵەتی نەگرتبووە و بەس، بەڵكو چاوچنۆكی كۆمەڵ و تاكەكانیشی گرتبۆوە.

لە نێوەندی دەریای سەرنج راكێشان و، جۆش و خرۆشی سەردەمی شەیدابوون بە رووكاری فراوانخوازی و، دەستكەوت و، خۆشییەكانی، (ئیبن عومەر) لەگەڵ چاكیەكانی خۆیدا دەژیا و، بەردەوامی لەسەر برەو دان بە پێشكەوتنی رۆحی مەزنی لە هەموو ئەوانە سەرقاڵی كردبوو..

لە راستیشدا ئەو لە پێویستیەكانی ژیانە پایەبەرزەكەی ئەوەندەی بەدەست هێنا بوو كە بە ئاواتیەوە بوو، هەتا هەندێك لە هاوسەردەمەكانی لە بارەیەوە دەڵێن:

(ئیبن عومەر كە مرد، وەك (عومەر) وابوو لەچاكەدا.)

بەڵكو لەبەر سەرسامیان بە تیشكی چاكەكانی، دەیانویست كە چاكەكانی ئەم لەگەڵ (عومەر)ی مەزنی باوكیدا بەراورد بكەن، دەیانوت:

(عومەر لەسەردەمێكدا بوو هاو شێوەی هەبوو، بەڵام ئیبن عومەر لە سەردەمێكدا ژیا هاوشێوەی نەبوو).. ! !

ئەمەش زیادەڕۆییەكە شایستەیی (ئیبن عومەر) لێخۆشبوونی بۆ دەخوازێت.. بەڵام (عومەر) لەگەڵ هیچ كەسدا بەراورد ناكرێت و.. زۆر دوورە لەوەی كە لە هەموو سەردەمەكاندا نمونەی هەبێت..

لە ساڵی حەفتاوسێی كۆچیدا... خۆر بەرەو ئاوا بوون دەچوو، یەكێك لە كەشتیە هەمیشەییەكان خۆی پێچایەوە و، بەرەو جیهانەكەی دیكە و لای پەروەردگاری رۆیشت، كە جەستەی دوایەمین نوێنەری رۆژانی وەحی –لە مەككە و مەدینە– ی لەگەڵ خۆیدا هەڵگرتبوو، كە ئەویش –عبداللەی كوڕی عومەر– بوو[1].

---

١ دوایەمین هاوەڵ كۆچی دوای كردبێت –ئەنەسی كوڕی مالیك ﷺ – بوو، كە لەبەسرە وەفاتی كرد، لەساڵی نەوەد و یەكی كۆچیدا، یان دەڵێن لە ساڵی نەوەد و سێی كۆچیدا وەفاتی كردووە.

سەعدی کوڕی ئەبی وەققاص

شێرە لە هەڵمەتبردندا

ئەو هەواڵانەی سەبارەت بە هێرش و دەست درێژییەکانی هێزە چەکدارەکانی فارس بۆ سەر موسڵمانان و.. جەنگی (جسر) کە لە تەنها رۆژێکدا چوار هەزار شەهید بوونە قوربانی و.. شکاندنی خەڵکی عێراق بۆ ئەو بەڵێن و پەیمانانەی لەسەریان بوو، گەیشتە ئەمیری بڕواداران (عومەری کوڕی خطاب) نیگەرانی کردبوو..

بۆیە بڕیاریدا کە خۆی بەرەو ئەوێ بڕوات و لە جەنگێکی یەکلاکەرەوەدا دژ بە فارسەکان سەرپەرشتی سوپای موسڵمانان بکات...

ئەوەبوو لەگەڵ کۆمەڵێك لە هاوەڵانیدا بەڕێ کەوت و (عەلی کوڕی ئەبو طالب)ی ؓ کردە جێنشینی خۆی لەسەر مەدینە..

بەڵام هێشتا لە مەدینە دوور نەکەوتبووەوە، هەندێك لە هاوەڵان وایان پێ چاك بوو کە بگەڕێتەوە و، بۆ ئەم کارە گرنگە هاوەڵێکی دیکە راسپێرێت لە بری خۆی..

ئەم بۆچوونەش (عبدالرحمنی کوڕی عەوف) هێنایە ئاراوە و، رایگەیاند کە ژیانی ئەمیری بڕواداران بەو جۆرە بخرێتە مەترسییەوە لە کاتێکدا کە ئیسلام لە رۆژگاری یەکلابوونەوەیدایە، کارێکی دروست نیە..

(عومەر) فەرمانی دا کە موسڵمانان کۆ ببنەوە بۆ راوێژ و بانگی نوێژی بە کۆمەڵ(الصلاة الجامعة) کرا و (عەلی کوڕی ئەبو طالب)یش بانگکرا، ئەویش لەگەڵ هەندێك لە خەڵکی مەدینەدا بەرەو ئەو جێگایە رۆشت کە ئەمیری بڕواداران و هاوەڵانی لێ بوو.. بیروڕا بەوە گەیشت کە (عبدالرحمنی کوڕی عەوف) بانگەشەی بۆ دەکرد و، ئامادەبوان بڕیاریاندا کە (عومەر) بگەڕێتەوە بۆ مەدینە و، سەرکردەیەکی دیکە لە نێو موسڵماناندا بۆ رووبەڕووبوونەوەی فارسەکان هەڵبژێرێت..

ئەمیری بڕوادارانیش هاتە سەر ئەو رایە و، لە هاوەڵانی پرسی:

-باشە کێتان پێ چاکە بینێرین بۆ عێراق..؟؟

بۆ کەمێك بێدەنگ بوون و بیریان کردەوە...

پاشان (عبدالرحمنی کوڕی عەوف) هاواری کرد: دۆزیمەوە..!!

(عومەر) وتی: کێیە..؟

(عبدالرحمن) وتی:

(شێر لە هەڵمەت بردندا.. سەعدی کوڕی مالیکی زوهەری..)

موسـڵمانانیش پێـشنیارەکەیان بـەلاوە پەسـەند بـوو، ئـەمیری بـڕواداران نـاردی بـەدوای (سەعدی کوڕی مالیکی زوهەری)دا -کە (سـەعدی کـوڕی ئـەبو وەقـاص)ە- و کردیـە ئـەمیری عێراق و، فەرماندەی سوپا..

دەبێ ئەو کەسە کێ بێ کە (شێرە لە هەڵمەت بردندا)..؟

دەبێ ئەو کەسە کێ بێت گەر بهاتبایە بـۆ لای پێغەمبـەر ﷺ و، ئـەویش لـەنێو یاوەرانیـدا بوایە، سڵاوی لێدەکرد و قسەی خۆشی لەگەڵ دەکرد و دەیفەرموو:

(ئەمە خاڵی منە.. دەی بایەکێك لە ئێوەش خاڵی خۆیم نیشان بدات)..!!

ئەو پیاوە (سەعدی کوڕی ئەبو وەقاص)ە... باپیرەی (ئوهـەیبی کـوڕی مـەناف)ە.. مـامی خاتوو (ئامینە)ی دایکی پێغەمبەری خواﷺ..

لەتەمەنی حەڤـدە سـاڵیدا موسـڵمان بـوو، موسـڵمان بوونەکەشـی زۆر زوو بـوو، لـە بـارەی خۆیەوە دەدوێت و دەڵێ:

(...ڕۆژگارێك بوو من سێیەکی ئیسلام بووم)..!!

واتە ئەو سێیەمین کەسی سەرەتا بوو کە بەرەو ئیسلام هاتن.

لە ڕۆژانی سەرەتادا کە پێغەمبەر ﷺ لـە بـارەی خـودای تـاك و تـەنهاوە دەدوا و، مژدەی ئاینی نوێی بڵاو دەکردەوە، بەر لەوەی کە پێغەمبەر ﷺ ماڵی (ئەرقەم) بکاتە پەناگە بۆ خۆی و ئەو هاوەڵانەی کە باوەڕیان پێی هێنابوو، (سەعدی کوڕی ئەبو وەقاص) دەستی پەیماندانی بـۆ پێغەمبەر ﷺ درێژ کرد..

لەو بارەیـەوە کتێبـەکانی سـەریردەو مێـژوو بۆمـانی دەگێڕنـەوە کـە ئـەو یـەکێك بـوو لـەو کەسانەی بەهۆی موسڵمان بوونی (ئەبو بەکر) و لەسەر دەستی ئەو موسڵمان بوون..

بـۆی هەیـە لـەو ڕۆژەدا لەگـەڵ ئـەوانی تـر کـە ئەبوبـەکر قەناعـەتی پێهێنـان موسـڵمان بوونەکەی ڕاگەیاندبێ، کە ئـەوانیش (عوسمـانی کـوڕی عـەفان) و، (زوبـەیری کـوڕی عـەوام) و، (عبدالرحمنی کوڕی عەوف) و، (طەڵحەی کوڕی عبیداللە) بوون..

ئەمەش ڕێ لەوە ناگرێت کە پێشتر بەنهێنی موسڵمان بووبێت..

لە ڕاستیشدا (سەعدی کوڕی ئەبو وەقاص) سەروەریی زۆری هەیە کە دەتوانێت پێیانـەوە بنازێت و شانازییان پێوە بکات..

بەڵام ئەو تەنها بە دوو چاکەی گەورە لە چاکەکانی شانازی دەکرد..

یەکەمیان: یەکەمین کەسە لەپێناوی خوادا تیر و ڕمی هاویشتبێ.

دووەمیش: ئەو تاکە کەسێکیشە کە پێغەمبەر ﷺ دایك و باوکی خـۆی بـەقوربان کردبێـت، ئەوە بوو لە ڕۆژی (ئوحود)دا پێی فەرموو:

(تیر بهاوێژە ئەی سەعد.. دایك و باوکم بەقوربانت بێ)..

بەڵێ.. ئەو هەمیشە شانازی بەو دوو بەخشـشە مەزنـە دەکرد و، سوپاسـگوزاری خـوا بـوو لەسەریان و دەیوت:

(سوێند بەخوا.. یەکەمین پیاوم لە نێو عەرەبدا کە لە پێناوی خوادا تیری هاوێشتبێ)..

(عەلی کوڕی ئەبو طالب)یش دەڵێت:

(هەر گیز گوێم لێ نەبووە پێغەمبەر ﷺ دایك و باوکی بکات بە قوربانی هیچ کەس جگـە لـە (سەعد)، گوێم لێ بوو لە ڕۆژی (ئوحود)دا دەیفەرموو:

(سەعد تیر بهاوێژە.. دایك و باوکم بە قوربانت بێ)..

بەراستی (سەعد)یش یەکێك بوو لە ئازاترین سوارچاکانی عەرەب و موسڵمانان و دوو چەکی هەبوو.. رمەکەی و.. نزاکانی..

لە جەنگدا تیری بۆ هەر دوژمنێك بهاوێشتایە دەیپێکا.. هەر پاڕانەوە و نزایەکیـشی بکردایـە خوا گیرای دەکرد..!!

خۆی و، هاوەڵانیش، هۆکاری ئەوەیان بۆ پاڕانەوەیەکی پێغەمبەر ﷺ بۆی دەگەڕانـدەوە.. ئەوەبوو ڕۆژێکیان پێغەمبەر ﷺ شتێکی لێ بینـی دڵخۆش و بەختـەوەری کـرد، ئـەم پاڕانـەوە وەرگێراوەی بۆ کرد:

(پەروەردگارا هاویشتنەکەی ڕاست رەو بکە و.. نزاکانی گیرا بکە)..

بەو جۆرە لە نێو برا و هاوەڵەکانیدا ناسـرابوو کـە پاڕانـەوەکانی وەك شمـشێری بـڕەر وان، خۆیشی لە کـارو کـردەوەی خۆیدا هەسـتی بـەوە بـوو، بۆیـە دوعـای لەکـەس نـەدەکرد تـەنها دەیدایە دەست خوا.

لەو بارەیەوە (عامری کوڕی سەعد) دەگێڕێتەوە:

(سەعد) پیاوێکی بینی جنێوی بە (عەلی) و (طەڵحە) و، (زوبێر) دەدا، ڕێگری لێ کرد، بـەڵام پیاوەکە وازی نەهێنا.

سەعد پێی وت: کەواتە دوعات لێ دەکەم.

پیاوەکە وتی: دەبینم وەك ئەوەی پێغەمبەر بیت هەڕەشەم لێ دەکەیت..!!

سـەعد ڕۆشـت و دەسـت نوێـژی گـرت و دوو ڕکـات نوێـژی کـرد، پاشـان دەسـتەکانی بـەرزکردەوە و وتـی: خودایـە گـەر دەزانـی ئـەم پیـاوە جنێـو بـە کەسـانێك دەدات کـە پێـشتر چـاکەیان لای تـۆ هـەبووە و جنێـو پێدانیـشیان ڕقـت هەڵدەسـتێنێ، ئـەوا بیکـەرە پەنـد و عیبرەت...

تەنها ماوەیەکی کورتی بەسـەردا تێپـەڕی.. هـەتا ڕۆژێکیـان حوشـترێك لـە ماڵێکەوە هاتـە دەرێ و بەهیچ نەگیرایەوە و کەوتە نێو قەرەباڵغی خەڵکەوە–وەك ئەوەی بۆ شتێك بگـەڕێت–، پاشـان پـەلاماری پیـاوە جنێودەرەکـەی دا و خـستیە ژێـر قاچـەکانی و، کەوتـە سـەری هـەتا مرد..!!

لەراستیدا ئەم دیاردەیە، گیان ناسکی و بێگەردی و، راستێتی دڵنیایی و، قوڵی دڵسۆزی ئەو دەخاتە روو.

بەراستیش.. سەعد.. گیانەکەی ئازاد و.. دڵنیاییەکەشی پتەو و.. دڵسۆزیەکەشی قوڵ بوو..

هەموو کاتێکیش بە پارووی حەڵاڵ پشتگیری تەقوای خۆی دەکرد، هەردەم سوور بوو لەسەر رەتکردنەوەی هەر درهەمێك کە جێگەی گومان بوویێت..

(سەعد) ئەوەندەش ژیا.. هەتا گەیشتە ئەوەی لە دەوڵەمەندترین کەسانی نێو موسڵمانان بێت، ئەو رۆژەیش کە مرد سەروەت و سامانێکی چاکی لە پاش بەجێما.. لەگەڵ ئەوەشدا کە زۆری سامان و حەڵاڵێتی، زۆر کەم پێکەوە رێکدەکەون، ئەوا لای (سەعد) کۆ بوو بوونەوە و.. خوا زۆری حەڵاڵ و.. چاکی پێدا بوو..

بەراستیش (سەعد) ﷺ لە هونەری ماڵ بەخشیندا مامۆستا بوو، هەروەك چۆن لە هونەری دەستکەوتندا مامۆستا بوو..

توانای ئەو لە کۆکردنەوەی ماڵی حەڵاڵی پوخت و بێ خەوشدا، هاوتا -بگرە بەرزتریش- بوو لە توانای بەخشینی لە پێناوی خوادا..

لە حەجی ماڵئاواییدا، ئەو لەگەڵ پێغەمبەرخوا دابوو لەوێ نەخۆش کەوت، پێغەمبەر ﷺ چووە سەردانی، (سەعد) لێی پرسی:

(ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ.. من خاوەن سامانم و.. تەنها کچێکم هەیە میراتگرم بێ.. دەکرێ دوو لە سێ بەشی سامانەکەم بکەمە خێر..؟

پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: نەخێر..

وتم: ئەی نیوەی..؟

پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: نەخێر..

وتم: ئەی سێیەکی..؟

پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: بەڵێ.. سێیەکیش زۆرە.. تۆ گەر میراتگرەکانت بە دەوڵەمەندی بەجێ بهێڵیت.. چاکترە لەوەی بە هەژاری بەجێیان بهێڵی و چاویان لە دەستی خەڵکی بێت، تۆ هەر شتێك لە پێناوی خوادا ببەخشیت پاداشتی خۆیت لێ دەست دەکەوێت، تەنانەت پاروویەکیش کە دەرخواردی خێزانەکەتی دەدەیت)..

دواتر (سەعد) هەر تەنها باوکی کچێك نەمایەوە و.. خوای گەورە پاش ئەو نەوەی دیکەی پێ بەخشی.

* * *

(سەعد) لە ترسی خوا زۆر دەگریا..

ئەو هەر کاتێك گوێی لە پێغەمبەر ﷺ بوایە ئامۆژگاریان دەکا و، بۆیان دەدوێ، چاوەکانی پڕ لە فرمێسك دەبوون، تا دەگەشتە ئەوەی فرمێسکەکانی کۆشی تەڕ بکات..

لە راستیشدا پیاوێك بوو کە نیعمەتی سەرکەوتن و رازی بوونی پێ بەخشرا بوو..

رۆژێکیان، لە کاتێکدا کە پێغەمبەر ﷺ لەگەڵ هاوەڵەکانیدا دانیشتبوو، چاوی بڕیبوە ئاسۆ وەك کەسێ گوێ لە چرپە و پەنهانێك بگرێ، پاشان سەرنجی روخساری هاوەڵەکانی داو فەرمووی:

(ئێستا پیاوێکی ئەهلی بەهەشت دێت بۆ لاتان)..

هاوەڵانیش سەرنجی هەموو کوچە و لایەکیان دەدا تا بەبینینی ئەو کەسە بەختەوەرە سەرفرازە خۆشبەخت و شاد بن..

پاش ماوەیەکی کەم، (سەعدی کوڕی ئەبی وەقاص) هات بۆ لایان.

لەدوای ئەوە (عبداللەی کوڕی عەمری کوڕی عاص) خۆی گەیاندە لای و زۆر بەتکاوە لێی پرسی کە ئەو کار و پەرستشانەی پێ بڵێت کە لە خوای گەورەی نزیك دەکاتەوە و، ئەوی وا لێ کردوە شایانی ئەو پاداشت و، مژدەیە بێت.

(سەعد) پێی وت:

(هیچی زیاتر نیە لەوەی کە هەموومان پێی هەڵدەستین و دەیپەرستین..

بێجگە لەوەی کە من هیچ رق و کینەیەك بەرامبەر بە موسڵمانان هەڵناگرم).

ئا ئەوەیە (شێری هەڵمەتبەر) هەروەك (عبدالرحمنی کوڕی عەوف) پێناسەی کرد..

ئا ئەمە ئەو پیاوەیە کە (عومەر) هەڵیبژارد بۆ رۆژی مەزنی (قادسیە)..

لە راستیشدا هەموو چاکەکانی ئەو لەبەردەم بەرچاو روونی ئەمیری باوەڕدارانـدا دەدرەوشایەوە لە کاتێکدا کە بۆ ناڕەحەتترین چالاکی کە رووبەڕووی ئیسلام و موسڵمانان دەبووەوە هەڵیبژارد.

ئەو دوعای گیرا بوو.. گەر داوای سەرکەوتن لە خوا بکات پێی دەبەخشێت.

ئەو خواردن پاك و.. زمان پاك و.. ویژدان پاك بوو..

ئەو یەکێك بوو لە ئەهلی بەهەشت.. هەروەك پێغەمبەر ﷺ پێشبینی کرد.

ئەو سوار چاکی رۆژی بەدر و.. سوار چاکی رۆژی ئوحود و.. سوار چاکی هەموو دیمەنێك بووە کە لەگەڵ پێغەمبەری خوادا ﷺ بینیبێتی..

چاکەیەکی دیکەی، کە هەرگیز (عومەر) لەیادی ناچێت و بێئاگا نیە لە گرنگی بەها و جێگای لە نێو ئەو تایبەتمەندیانەدا کە پێویستە هەبێت لە هەموو ئەو کەسانەدا کە رووبەڕووی کاری مەزن دەبنەوە، ئەویش باوەڕپتەوییەتی..

هەروەها (عومەر) هەرگیز هەواڵی (سەعد) لەگەڵ دایکی لەیاد ناچێت، لەو ڕۆژەدا کە موسڵمان بوو و شوێنی پێغەمبەر ﷺکەوت..

ئەو کاتەی کە هەموو هەوڵەکانی ڕێگری کردن و پاشگەزکردنەوەی لەسەر ڕێگەی خوا بێئاکام بوو.. دایکی پەنای بردە بەر هۆکارێك کە بێگومان بوو لەوەی گیانی (سەعد) شکست دەهێنێت و دەیگێڕێتەوە بۆ سەر بت پەرستیی خزم و کەسەکانی..

دایکی دەست هەڵگرتنی لە خواردن و خواردنەوە ڕاگەیاند، هەتا (سەعد) دەگەڕێتەوە سەر ئاینی باوباپیر و نەتەوەکەی و، بەوپەڕی سەختی لەسەر مانگرتنەکەی بەردەوام بوو تا تەواو شەکەت بوو..

ئەو هەمووە و سەعدیش هەر گوێی پێ نەدەدا و، ئیمانەکەی خۆی بەهیچ شتێك نەدەگۆڕییەوە، ئەگەریش ئەو شتە ژیانی دایکی بێت..

لە کاتێکدا لە مردن نزیك بوو بوویەوە، هەندێك لە خزم و کەسەکانی بردیان بۆ لای دایکی تا سەرنجی ماڵئاوایی لێ بدات، بەو ئومێدەی بە بینینی دایکی لە سەرە مەرگدا دڵی نەرم ببێت..

(سەعد) ڕۆشت و.. دیمەنێکی بینی کە بەردی دەتاواندەوە..

بەڵام ئیمانی ئەو بە خوا و پێغەمبەرەکەی ﷺ لە بەرد و پۆڵا پتەوتر بوو، دەم و چاوی بردە پێشەوە لە ڕوخساری دایکی و هاواری لێکرد تا ببیستێ:

(دایە بزانە، سوێند بەخوا.. گەر سەد گیانت هەبێت و، یەك بەیەك دەربچێت، واز لەم ئاینەم ناهێنم بۆ هیچ شتێك..

دە تۆش کەیفی خۆتە، دەخۆی یان ناخۆی)..!!

دایکی وازی لە مانگرتنەکەی هێنا و.. نیگا هاتە خوارەوە و دەستخۆشی هەڵوێستەکەی (سەعد)ی کرد و، پشتگیری کرد، دەفەرموێت:

﴿وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلاَ تُطِعْهُمَا: ئەگەر هانیان دای هاوەڵپەرستێك بۆ من بڕیار بدەی کە زانیاریت پێی نیە، لەوەدا گوێڕایەڵیان مەکە.﴾العنکبوت/٨.

ئەرێ بەڕاستی ئەمە (شێری هەڵمەت بەر)نیە..؟؟

کەواتە با ئەمیری بڕواداران ئاڵای (قادسیە) بداتە دەستی و، با تیربارانی زیاد لە سەد هەزار جەنگاوەری مەشق پێکراوی کۆبووەوەی فارسی پێ بکات، کە بە ترسناکترین تفاقی جەنگی ئەو سەردەمەوە چەکدار کرابوون.. زیرەکترین عەقڵی جەنگی ئەو سەردەمە و، فێڵبازترین کەسیان سەرکردایەتیی دەکرد.

بەڵێ.. بۆ لای ئەوان بە لەشکرە سامناکەکانیانەوە، (سەعد) تەنها بە سی هەزار جەنگاوەری.. ڕم بەدەستەوە.. تەنها ڕم و بەس.. بەرە و ڕوویان دەبێتەوە.. بەڵام لەدڵیاندا

ویستی ئەم ئاینە نوێیە بەوپەڕی ئیمان و، پەرۆشی و، ئارەزوومەندی و دڵخۆشی بەرەو مردن و، شەهید بوون هەیە..!!!

هەردوو لا بەیەك گەیشتن...

بەڵام.. نا .. هێشتا بەیەك نەگەیشتوون..

(سەعد) لەوێ چاوەڕوانی ڕێنوێنی و ئامۆژگاری ئەمیری بڕواداران (عومەر) دەكات.. ئەوەش نامەی (عومەر)ە بۆ ئەو و فەرمانی پێدەكات كە بگەنە (قادسیە) كە دەروازەی فارسە و، پەیامی ڕووناكی و ڕێنوێنی دەدات بە گوێدا:

{ئەی (سەعدی كوڕی وەهیب).!!

لەخۆبایی نەبیت گەر وترا: خاڵی پێغەمبەری خوا و هاوەڵیەتی، چونكە ڕەچەڵەك لە نێوان خوای گەورە و بەندەدا نیە تەنها بە ملكەچی و گوێڕایەڵی ئەو نەبێت.. خەڵكیش پایە بڵند و بێپایە لای خودا وەك یەكە... پەروەردگاریان خوایە و، ئەوانیش بەندەی ئەون و.. بەهۆی لەش ساغی و بەهێزییان ڕێزدار دەبن و، بەهۆی گوێڕایەڵییەوە پاداشتی لای خودایان دەست دەكەوێت...

سەرنج بدە ئەو ڕێ و شوێنەی كە پێغەمبەری خواتﷺ لەسەری بەدی كرد، لەو ڕۆژەوەی نێردرا و تا ئەو ساتەی لێمان جیا بوویەوە و، پابەند بە پێوەی، چونكە بەڕاستی ئەوە ڕێ و شوێنی تەواوە...}

پاشان پێی دەڵێت:

{لەبارەی هەموو كاروبارێكتانەوە نامەم بۆ بنووسە.. چۆن دادەبەزن...؟ دوژمنتان دەكەوێتە كوێتانەوە... بەهۆی نامەكانتەوە وام لێ بكە، وەك ئەوەی تەماشاتان بكەم وابێ}...!!

بەمجۆرە (سەعد) نامە بۆ ئەمیری بڕواداران دەنوسێت و باسی هەموو شتێكی بۆ دەكات، هەتا وەختە بگاتە ئەو ڕادەی كە شوێن و هەڵوێستی هەموو سەربازێكی بۆ دیاری بكات..

(سەعد) لە (قادسیە) دادەبەزێت، فارسەكانیش بە گەل و سوپاوە كۆدەبنەوە، بەجۆرێ كە پێشتر وا كۆنەبونەتەوە، ڕۆستەمیش كە ناودارترین و مەترسیدارترین سەركردەیانە سەرپەرشتی سوپا دەگرێتە ئەستۆ..

(سەعد) نامە بۆ (عومەر) دەنوسێت و، ئەمیش وەڵامی دەداتەوە:

{خەمبار مەبە بەوەی لەوانەوە دەیبیستی، یا ئەوەی بۆتی دەهێنن، پشت بەخوا ببەستە و، پەنای پێ بگرە و، چەند پیاوێكی هۆشمەند و خاوەن بیروڕا و بەغیرەت بنێرە بۆ لایان، بانگیان بكەن بۆ لای خوا... و هەموو ڕۆژێكیش نامە بۆ من بنووسە...}

(سەعد) دەگەڕێتەوە و نامە بۆ ئەمیری بڕواداران دەنووسێت و دەڵێت: {(ڕۆستەم) سەربازگەی لە (ساباط) داناوە و ئەسپ و فیلیان هێناوە و، ئێستا لە ئامادە باشیدان بەرانبەرمان...}.

(عومەر)یش وەڵامی دەداتەوە و دڵنیای دەکاتەوە و ڕێی نیشان دەدات...

(سەعد)ی سوار چاکی زیرەکی گیان لەسەر دەست، خاڵۆی پێغەمبەری خوا ﷺ و، دەستپێشخەر لە موسڵمان بوون و، پاڵەوانی جەنگ و غەزاکانە، ئەو کەسەیە شمشێرەکەی هەڵە ناکات و، رمیشی لار ناڕوات، لە یەکێك لە جەنگە مێژووییەکاندا لە پێشەوەی سوپاکەیدا وەستاوە.

وەستاوە وەك ئەوەی سەربازێکی ئاسایی بێت.. نە لەخۆبایی بوون بە هێز و، نە پلە و پایەی سەرکردایەتی، وایان لێ کردووە کە تەنها متمانەی تەواوی بەخۆی بێت.. بەڵکو پەنا بۆ ئەمیری بڕواداران دەبات لە مەدینە، کە ماوەیەکی زۆر نێوانیانە، هەموو ڕۆژێك نامەی پرس و ڕاوێژی لەگەڵدا ئاڵوگۆڕ دەکات و جەنگە گەورەکەش لە بەرپابووندایە..

(سەعد) بۆیە ئەوەی دەکرد چونکە دەیزانی کە (عومەر) بە تەنها خۆی لە مەدینە فەتوا نادات و، بە تەنها بڕیار دەرناکات.. بەڵکو پرس و ڕا بەو موسڵمانانەی کە لە دەوروبەر و بە هاوەڵانی دیاری پێغەمبەری خوا ﷺ دەکات...

(سەعد)یش وێڕای هەموو رەوشێکی جەنگ نایەوێ کە خۆی یان سوپاکەی لە پیت و فەڕی ڕاوێژ و لێکۆڵینەوەکانیان بێبەش بکات، بەتایبەت لە کات و ساتێکدا کە (عومەر)ی تێگەیشتووی مەزن لەنێو گەورە پیاوانیدا بێت.

* * *

(سەعد) ڕاسپاردەکەی (عومەر) بەجێ دەهێنێت، و چەند هاوەڵێکی دەنێرێت بۆ لای (ڕۆستەم)ی سەرکردەی فارس تا بۆ لای ئیسلام بانگی بکەن..

گفتوگۆ لە نێوان ئەوان و سەرکردەی فارسدا درێژە دەکێشێ، لە دواییدا کۆتایی بەقسەکانیان دەهێنن بەوەی قسەکەرەکەیان دەڵێت:

{خوای گەورە ئێمەی هەڵبژاردووە تا بەهۆی ئێمەوە ئەوەی ویستی لەسەرە لە دروستکراوەکانی لە بتپەرستییەوە بۆ یەکخواناسی دەرباز بکات و... لە تەنگی دونیاوە بۆ فراوانییەکەی و، لە ستەم و زۆری فەرمانڕەواکانەوە بۆ دادگەری ئیسلامیان ببات...

ئەوەی ئەمەی لێ قەبوڵ کردین، ئێمەش لێی قەبوڵ دەکەین و، وازی لێ دێنین، ئەو کەسەش بەرانبەرمان بجەنگێ، لە دژی دەجەنگین تا بەڵێنی خوا بەجێ دەگەیەنین...}

ڕۆستەم پرسی: باشە خوا وادە و بەڵێنی چی داوە پێتان...؟؟

هاوەڵەکە وەڵامی دایەوە:

{بەهەشت بۆ شەهیدەکانمان و، سەرکەوتن بۆ زیندوانمان...}

شاندەکە گەڕایەوە بۆ لای (سەعد)ی سەرکردەی موسڵمانان، تا هەواڵی پێ بدەن کە جەنگ روو دەدات..

چاوەکانی (سەعد) پڕ لە ئەشك دەبن..

پێی خۆش بوو ئەو جەنگە یا کەمێك دوا بکەوتایە، یا کەمێك پێشبکەوتایە.. ئەو رۆژە نەخۆشییەکەی توند بوو بوو لەسەری و ناڕەحەت و بێ هێزی کرد بوو.. هەموو لاشەی دوو مەڵی دەرکردبوو بە جۆرێك کە نەیدەتوانی دابنیشێت، چ جای بتوانێ سەر بکەوێتە سەر ئەسپەکەی و بەشداری شەڕێکی وا گەورە و پڕ لە پەلاماردان و دڵڕەقانە بکات..!!

خۆ گەر جەنگەکە بەر لە نەخۆش کەوتنی دەستی پێ بکردایە، یان دوا بکەوتایە تا چاك دەبووەوە خۆی دەگرت، ئەوا تاقیکردنەوەیەکی مەزنی ئەنجام دەدا.. بەڵام ئێستا.. بەڵام نا، پێغەمبەری خوا ﷺ فێری کردوون کە هیچ کامیان نەڵێت: ((ئەگەر))..

چونکە (ئەگەر) مانای دەستەوسانی دەدات و، بڕواداری بەهێزیش بێ فرت و فێڵ نیە و، هەرگیز دەستەوسان نابێت..

ئا لەو کاتەدا (شێری هەڵمەت بەر) لە نێو سوپاکەیدا بۆ وتاردان راوەستا، بەم ئایەتە پیرۆزە دەستی پێکرد:

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾الانبياء/١٠٥.

پاش تەواوکردنی وتارەکەی، نوێژی نیوەڕۆی بە سوپاکەی کرد و، پاشان بە دەنگی بەرز چوار جار (الله اكبر–الله اكبر–الله اكبر–الله اكبر)ی کرد و پێشوازی لەسەربازەکانی کرد..

گەردوون دەنگی دەدایەوە و لەگەڵ دەنگی بڵندی (الله اكبر)ی ئەوان دەیوتەوە، دوای ئەوە دەستی وەکو تیری پێکەر روو کردە دوژمن، هاواری لە سەربازەکانی کرد:

لەسەر بەرەکەتی خوای گەورە با بڕۆین..

خۆیشی بەو هەموو ژان و ئازارەیەوە بەرەو لای ئەو کەپرە بووەوە کە تێیدا دادەنیشت و کردبوویە بارەگای سەرکردایەتیەکەی.. لە گۆشەیەکی کەپرەکەیدا بەسنگدا راکشا و سەرینێکی خستە ژێر سنگیەوە، دەرگای کەپرەکەشی کراوە بوو.. بە جۆرێك کە کەمترین هێرشی فارسەکان بەس بوو بۆ ئەوەی کە بەزیندوویی یا مردوویی دەستگیری بکەن.. بەڵام ئەو سڵی نەدەکرد و نەدەترسا..

دومەڵەکانی گەورە دەبوون و کێمیان لێ دەهات، بەڵام ئەم بە شتێکی گەورە سەر قاڵ بوو، لە گۆشەیەکی کەپرەکەدا بوو (الله اكبر)ی دەکرد و هاواری دەکرد.. فەرمانی دەردەکرد بۆ ئەوانە: بەرەو لای راست بڕۆنە پێشەوە.. بۆ ئەوانەی دیکەش: کەلێنەکانی لای چەپ پڕ بکەنەوە..

(موغیرە) ئاگات لەبەردەمت بێ .. ئەی (جریر) شوێنیان کەوە.. ئەی (نوعمان) لێیان دە.. دەی (ئەشعەس) هێرش بەرە.. تۆش ئەی (قەعقاع)... دەی هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ بەرەو پێشەوە بڕۆن... !!

دەنگەکەی عیزەت و ئومێدی لە خۆ گرتبوو، هەر تاکە سەربازێکی دەکردە سوپایەك..

جەنگاوەرانی فارس وەك مێشی گێژ دەکەوتن.. لەگەڵ ئەوانیشدا بت پەرستی و ئاگر پەرستی هەڵدەوەری.. !!

کاتێك بینیشیان سەرکردەکەیان و باشترین جەنگاوەرانیان کوژرا ئیدی ورەیان بەتەواوی نەما، سوپای موسڵمانان تا (نەهاوەند) شوێنیان کەوت.. پاشان (مەدائن) و چوونە ناویەوە تا تەخت و تاجی کیسرا وەك دەستکەوت و غەنیمە هەڵبگرن!!

* * *

لەشەڕی (مەدائن)دا (سەعد) تووشی نارەحەتیەکی گەورە بوو..

جەنگی (مەدائن) نزیکەی دوو ساڵ پاش جەنگی (قادسیە) بوو- کە تێیدا پێکدادان لە نێوان سوپای فارس و موسڵمانەکاندا بەردەوام بوو، هەتا هەموو پاشماوەی سوپا رووخاوەکەی فارس لە (مەدائن) کۆبووەوە و.. بۆ دوا هەڵوێست و یەکلابوونەوە خۆی ساز کرد..

(سەعد) تێگەیشت کە کات لە بەرژەوەندی دوژمنەکانیدایە، بۆیە بڕیاری دا کە ئەو هەلەیان لەدەست بدات.. بەڵام ئەوەی چۆن بۆ بکرێت لە کاتێکدا رووباری دیجلە لە وەرزێکی پڕ لافاو و شەپۆلداردا دەکەوێتە نێوان ئەو و مەدائن..

ئا لێرە هەڵوێستێك هەیە کە دەیسەلمێنی بەڕاستی (سەعد) هەروەك (عبدالرحمنی کوڕی عەوف) وتی، (شێرە لە هەڵمەت بردندا)..!!

ئیمان و سوور بوونی (سەعد) و چوست و چالاك بوون لە رووبەڕوو بوونەوەی مەترسیدا و، بە شێوەیەکی نەبەردانە بەسەر (مەحاڵ)دا زاڵ بوو..!!

بەمجۆرە، (سەعد) فەرمانی بۆ سوپاکەی دەرکرد کە لە (دیجلە) بپەڕنەوە و.. فەرمانی دەرکرد کە بگەڕێن بۆ بوارێك لە رووبارەکەدا تا بتوانن بپەڕنەوە لێی.. لە دواییدا تەنکاوێکیان دۆزیەوە کە پەڕینەوە لێوەی کەم مەترسیدار نەبوو..

بەر لەوەی کە سوپا کاری پەڕینەوەی دەست پێ بکات (سەعد) دەرکی بەوە کرد کە پێویستە جێگایەك بۆ گەیشتن لەوبەر دابین بکرێت کە دوژمن دەورەی گرتووە.. لەو کاتەدا دوو دەستەی ئامادە کرد..

یەکەمیان: کە ناویان نا دەستەی نارەحەتیەکان(کتيبة الاهوال)، (عاصمی کوڕی عەمری)ی کردە فەرماندەیان..

نووەمیشیان: کە ناوی دەستەی بێدەنگەکان(كتيبة الخرساء) بوو، (قەعقاعی کوڕی عەمر)ی کردە فەرماندەیان..

ئەرکی سەر شانی ئەو دوو دەستەیە بوو کە بەرەنگاری ناخۆشیەکان ببنەوە تا جێیەکی بێترس بۆ سوپا لەوبەرەوە دابین بکەن کە بە شوێنیاندا دێت.. بەشێوەیەکی لێزانانەی سەر سوڕهێنەر ئەو چالاکیەیان ئەنجام دا..

نەخشەکەی (سەعد) ئەو ڕۆژە سەرکەوتنێکی وەهای بەدەست هێنا کە مێژوونووسانی سەرسام کردووە..

سەرکەوتنێك کە (سەعدی کوڕی ئەبی وەقاص)یشی سەرسام کرد..

هەروەها (سەلمانی فارسی) هاوڕێ و هاوەڵی شەڕەکەشی سەرسام کردبوو.. لەسەرسامی و خۆشیدا دەستەکانی دەدا بەیەکدا و دەیوت:

{بەڕاستی ئیسلام نوێیە..

سوێند بەخوا دەریاکانیشیان بۆ ملکەچ کرا، هەروەك چۆن وشکاییان بۆ ملکەچ کرا..

سوێند بەو زاتەی گیانی (سەلمانی)ی بەدەستە، بەکۆمەڵ لێی دەردەچن هەروەك چۆن بە کۆمەڵ چوونە ناویەوە..}

هەرواش بوو.. چۆن بە کۆمەڵ چوونە ناو ڕووباری دیجلەوە، بە هەمان شێوە و بەکۆمەڵ لێی هاتنە دەرەوە... تەنها یەك سەربازیان لەدەست نەدا.. بەڵکو لغاوی ئەسپێکیشیان تێدا نەچوو..

یەکێك لە سەربازەکان پەرداخەکەی لێ کەوت، پێی ناخۆش بوو کە لە نێو هاوەڵەکانیدا تەنها ئەو شتی لێ ون بێت، بۆیە هاواری لە هاوەڵەکانی کرد تا هاوکاری بکەن بۆ گرتنەوەی، شەپۆلێکی بەرز بەرەو لایەکی برد تا هەندێك لەوانەی کە دەپەڕینەوە توانیان بیگرنەوە..!!

یەکێك لە سەربردە مێژووییەکان جوانی دیمەنی ئەو پەڕینەوەیەی دیجلەمان بۆ باس دەکات و، دەڵێت:

{(سەعد) فەرمانی کرد کە بڵێین: حسبنا الله ونعم الوكيل..

پاشان بەسواری ئەسپەکەیەوە خۆی کوتایە ناو دیجلەوە.. خەڵکەکەش لەدوای ئەو خۆیان تێکوتا، کەس دوا نەکەوت، پێیدا دەڕۆشتن هەروەك بەسەر زەویدا بڕۆن، لەمبەر تا ئەو بەریان پڕ کردبوو، وای لێهاتبوو لەبەر دەستەی ئەسپ سوار و پیادە ڕووی ئاوەکە دیار نەما بوو، خەڵکەکە لەکاتی پەڕینەوەدا پێکەوە دەدوان وەك ئەوەی لەسەر زەوی بەیەکەوە قسە بکەن، ئەمەش بەهۆی ئەو دڵنیایی و ئاسایش و بڕوابوون بە فەرمانی خوا و سەرکەوتنی و، وادە و بەڵێنی پیشتگیرییەی هەستیان پێدە کرد..!!}

* * *

ئەو ڕۆژەی (عومەر) والیێتی عێراقی بە (سەعد) سپارد، دەستی دایە ئاوەدانکردنەوە و دروست کردنی خانوو بۆ خەڵك و، کوفەی بنیات نا و، ڕێساکانی ئیسلامی لەو وڵاتە پان و بەرینەدا دامەزراند..

ڕۆژێکیان خەڵکی کوفە لای ئەمیری بڕواداران شکاتیان لێ کرد.. سروشتە هەڵگەڕاوە ڕاڕاییەکان بەسەریاندا زاڵ بوو، شتێکی پێکەنیناویان بۆ هەڵبەست، وتیان: (سەعد) نازانێ جوان نوێژمان پێ بکات..!!

(سەعد)یش پڕ بەدەمی پێکەنی، وتی:

{سوێند بەخوا من بە شێوەی پێغەمبەری خوا ﷺ نوێژیان پێدەکەم.. لە دوو ڕکاتی یەکەمدا درێژی دەکەمەوە و، لە دوو ڕکاتی دووەمدا کورتی دەکەمەوە}..

(عومەر) بانگی دەکات بۆ مەدینە، هیچ تووڕە نابێت، بەڵکو دەست بەجێ داواکەی جێبەجێ دەکات..

پاش ماوەیەك (عومەر) سوور دەبێت لەسەر ئەوەی کە بیگێڕێتەوە بۆ کوفە، سەعد بە پێکەنینەوە وەڵامی دەداتەوە:

{ئایا فەرمانم پێدەکەیت کە بگەڕێمەوە بۆ ناو هۆزێك کەوا هەست دەکەن من بەجوانی نوێژ ناکەم}...؟؟!!

وای بەباش زانی هەر لە مەدینە بمێنێتەوە..

کاتێك ئەمیری بڕواداران (عومەر) τ بریندار کرا، لە نێو هاوەڵانی پێغەمبەردا شەش پیاوی هەڵبژارد، تا کاروباری هەڵبژاردنی خەلیفەی نوێیان بەدەست بێت، لەبارەی هەڵبژاردنی ئەوانەوە وتی کە ئەو شەش کەسی هەڵبژاردوە کاتێ پێغەمبەری خواﷺ وەفاتی کرد لێیان ڕازی بوو.. (سەعدی کوڕی ئەبی وەقاص) یەکێك بوو لەو شەش کەسە.

بەڵکو لە دوا وتەکانی (عومەر)دا دەردەکەوێت گەر ئەو یەکێکی لەو هاوەڵانە هەڵبژاردایە بۆ خەلیفایەتی ئەوا (سەعد)ی هەڵدەبژارد..

ئەوە بوو لە کاتێکدا کە هاوەڵەکانی ڕادەسپارد و ماڵئاوایی لێدەکردن پێی وتن:

{گەر (سەعد) گرتیە دەست ئەوا چاکە..

خۆ ئەگەر بە کەسێکی دیکەیان سپارد ئەوا با پشت بە (سەعد) ببەستێت}.

* * *

تەمەنی (سەعد) درێژ دەبێت و.. ئاشووبی گەورە دێت بەسەردا و.. ئەو گۆشە گیر دەبێت لێی.. بگرە فەرمان بە خاو و خێزان و کەس و کاری دەکات کە هیچ هەواڵێکی ئەو ئاشووبەی بۆ نەهێنن..

ڕۆژێکیان رووی خەڵك بەرەو لای ئەو وەرگەڕا، (هاشمی کوڕی عوتبەی کوڕی ئەبی وەقاص)ی برازای دەڕوات بۆ لای و پێی دەڵێت:

—مامە ، ئا لێرەدا سەد هەزار شمشێر تۆ بە رەواترین کەس دەزانن بۆ ئەم کارە.

(سەعد) وەلامی دەداتەوە:

{لەو سەد هەزار شمشێرە.. تەنها شمشێرێکم دەوێت.. کە گەر پێی لە بڕوادار درا هیچی لێ نەکات و.. گەر پێی لە بێباوەڕ درا ببڕێت} ...!!

برازاکەی لە مەبەستەکەی تێگەیشت و، لە گۆشە گیری و ئاشتیەکەیدا وازی لێهێنا..

کاتێکیش کاروبار بۆ (معاویە) یەکلا بووەوە و، کورسی فەرمانڕەوایەتی لە دەستی ئەودا جێگیر بوو، لە (سەعد)ی پرسی:

—ئەوە بۆچی لەگەڵ ئێمەدا نەجەنگایت..؟؟

وەلامی دایەوە:

{من بە ڕەشەبایەکی تونددا تێپەڕیم، وتم: ئخ..ئخ.. حوشترەکەم پاڵی دایەوە تا منیش خۆم دایە پاڵی..}.

(معاویە) وتی: لە قورئاندا (ئخ..ئخ) نیە، بەڵکو خوای گەورە فەرموویەتی:

﴿وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ: ئەگەر دوو دەستە لە بڕواداران لەگەڵ یەك جەنگان، ئێوە ئاشتیان بکەنەوە، ئەگەر یەکیان ویستی ناهەقی لەوی‌تر بکا، ئێوە لەگەڵ ئەوە بجەنگن کە ناهەقی دەکا، هەتا بۆ فەرمانی خوا ملکەچ دەکا.﴾حجرات/٩

تۆش لەگەڵ هەڵگەڕاوەکاندا نەبوویت لە دژی دادگەرەکە.. یان لەگەڵ دادگەرەکەدا نەبووی دژی هەڵگەڕاوەکە.

(سەعد) وەلامی دایەوە و وتی:

{نەمدەتوانی شەڕ لەگەڵ پیاوێکدا بکەم— مەبەستی (عەلی کوڕی ئەبی طالب) بوو— کە پێغەمبەری خوا ﷺ پێی فەرموویێت: تۆ بۆ من لە پایەی (هارون)دایت بۆ (موسا)، بەلام لە دوای من هیچ پێغەمبەرێك نایەت}..

* * *

لە یەکێك لە رۆژەکانی ساڵی پەنجا و چواری کۆچیدا، تەمەنی (سەعد) لە هەشتا تێپەڕیبوو، لە ماڵەکەی خۆیدا لە (عەقیق) خۆی بۆ دیداری خوا ساز دەکرد..

کوڕەکەی دوا ساتەکانی ژیانیمان بۆ دەگێڕێتەوە و دەڵێت:

{سەری باوکم لەکاتی گیاندانا لەسەر کۆشم بوو، گریام، وتی:

کوڕم چی وات لێ دەکات بگریت...؟؟

خوای گەورە هەرگیز ئازاری من نادات و.. من لەئەهلی بەهەشتم}...!!

پتەوی ئیمانەکەی هیچ شتێك لاوازی ناکات، تەنانەت ترس و لەرزی مردنیش..

ئەو پێشتر پێغەمبەر ﷺ مژدەی پێدابوو، ئەویش پتەودارترین ئیمانی بە راستگۆیی پێغەمبەر ﷺ هەیە.. ئیدی لەچی بترسێت..؟

{خوای گەورە هەرگیز ئازاری من نادات و.. من لە ئەهلی بەهەشتم}..!!

لەگەڵ ئەوەشدا ئەو دەیویست کە دەگاتەوە بە خوای گەورە هەڵگری جوانترین و رازاوەترین یادگاری بێت کە لەگەڵ ئاینەکەی کۆی کردوەتەوە و بە پێغەمبەری خوای ﷺ گەیاندوە.. پاشان ئاماژەی بۆ سندوقەکەی کرد و کردیانەوە، کراسێکی کۆنی دڕا و شڕیان لێ دەرهێنا، فەرمانی دا بە خاو و خێزان و کەسەکانی کە لەوەدا کفنی بکەن و وتی:

{ لە ڕۆژی بەدردا لە نێو ئەو کاڵایەدا بەرەو ڕووی هاوەڵپەرستان بوومەوە و، بۆ ئەم ڕۆژە هەڵمگرتبوو}...!!

بەڵێ.. ئا ئەو بەرگە کۆنە، تەنها کاڵایەك نیە و بەس.. بەڵکو ئاڵایەکە بەسەر ژیانێکی دوور و درێژی سەربڵندەوە دەشەکێتەوە کە خاوەنەکەی بە بڕواداری و، ڕاستگۆیی و، ئازایەتی گوزەراندویەتی!!

لەسەر شانی پیاوان لاشەی دوایین موجاهیدی کۆچکردوو بەرەو مەدینە هەڵگیرا، تا جێگای خۆی بە هێمنیەوە لە تەنیشت دەستەیەك لە هاوەڵانی پاکی مەزنیەوە بگرێت کە بەر لەو بەرەو لای خوا بوو بوونەوە و، لاشە تێکۆشەرەکانیان ئارامگەیەکیان لە گڵکۆی (بەقیع) دۆزیەوە.

ماڵئاوا.. ئەی (سەعد)..!!

ماڵئاوا، پاڵەوانی (قادسیە) و، ڕزگارکاری (مەدائن) و، خامۆشکاری ئاگری پەرستراوی فارس بۆ هەتا هەتایی..!!

٧

صوهەیبی کوڕی سینان

باوکی یەحیا لە مامەڵەکەیدا قازانجی کرد

لە نێو ناز و نیعمەتدا لە دایك بوو...

باوکی فەرمانڕەوای (ئوبلە) و والی (کیسرا) بوو لەسەری... لەو عەرەبانە بوو کە سەردەمانی زۆر بەر لە ئیسلام ڕێ ڕەویان کردبوو بۆ عێراق، لە نێو کۆشکەکەیدا کە بەسەر کەناری ڕووباری فوراتدا دەیڕوانی، لەولای (جەزیرە) و (موصل)، ئا لەوێدا منداڵەکە بەخۆشی و بەختەوەری ژیا..

ڕۆژێکیان وڵات تووشی هێرشی ڕۆمەکان بوو.. ئەو ڕق لەدڵانە ژمارەیەکی زۆریان بە دیل گرت و ئەو منداڵەش کە (صوهەیبی کوڕی سینان) بوو کردیانە کۆیلە...

بازرگانانی کۆیلە دەستا و دەستیان پێدەکرد، تا ئەو سوڕانەوە دوور و درێژەی لە مەککە کۆتایی هات و، فرۆشرا بە (عبداللهی کوڕی جەدعان)، دوای ئەوەی قۆناغی منداڵێتی و سەرەتای لاوی لە وڵاتی ڕۆم بەسەر بردبوو، هەتا زمان و شێوازی قسەکردنی ئەوانی وەرگرتبوو.

خاوەنەکەی بە زیرەکی و چوست و چالاکی و دڵسۆزییەکەی سەرسام دەبێت، بۆیە ئازادی دەکات و، بواری بۆ دەڕەخسێنێت لەگەڵ خۆیدا بازرگانی بکات.

ڕۆژێکیان... با لێگەڕێین (عەماری کوڕی یاسر)ی هاوڕێی لە بارەی ئەو ڕۆژەوە بۆمان بدوێت:

{لە دەرگای ماڵی (ئەرقەم) گەیشتم بە (صوهەیبی کوڕی سینان)، کە پێغەمبەری خوایﷺ تێدا بوو...

پێم وت: چیت دەوێ...؟

وەڵامی دامەوە: ئەی تۆ چیت دەوێ..؟

پێم وت: دەمەوێت بچم بۆ لای (محمد) و، گوێبیستی ئەوە بم کە دەیڵێت.

وتی: منیش هەمان شتم دەوێت..

چووینە ژوورەوە بۆ لای پێغەمبەرﷺ و، ئەویش باسی ئیسلامی بۆ کردین و، موسڵمان بووین...

دوای ئەوە بەو شێوەیە ماینەوە تا ئێوارە داهات...

پاشان بە پەنهانی و شاراوەیی چووینە دەرەوە}..!!

کەواتە (صوهەیب) بە ڕێگای خۆی بەرەو ماڵی (ئەرقەم) ئاشنا بوو...

ڕێگای خۆی بەرەو ڕێنوێنی و ڕووناکی و، قوربانیدانی قورس و خۆبەخشینی مەزن

دۆزیبەوە...

تێپەڕ بوون بەو دەروازە دارینەدا کە نێو ماڵی ئەرقەمی لە دەرەوەی جیا دەکردەوە، تەنها تێپەڕبوون بە دەروازەیەکدا نەبوو... بەڵکو مانای تێپەڕبوون لە سنووری هەموو جیهانی دەگەیاند...!

جیهانی کۆن، بە هەموو ئەو شتانەی لە ئاین و خووڕەوشت و، ڕژێم و، ژیان کە لەخۆی گرتبوو.. دەپەڕێتەوە بۆ جیهانێکی نوێ بە هەموو ئەوەی لە خۆی گرتووە لە ئاین و خووڕەوشت و، ڕژێم و، ژیان...

تێپەڕبوون بەدەروازەی ماڵەکەی (ئەرقەم)یشدا، کە پانایییەکەی لەیەك پێ زیاتر نەبوو، لە ڕاستی و واقیعدا واتای بڕینی دەریایەکی بەرین و فراوانی پڕ لە نەهامەتی دەدا..

چوونە ژوورەوە بەو کۆسپەدا، مەبەستم ئەو دەروازەیەیە، جاڕدانی سەردەمێکی پڕ لە لێپرسراوێتی گەورە بوو...!

بەلای هەژاران و، غەریبان و، کۆیلەکانیشەوە، چوونە ژوورەوە بە دەروازەکەی ماڵی ئەرقەمدا مانای قوربانی دانێکی دەبەخشی کە لە سەرووی هەموو وزە و توانایەکی ئاسایی مرۆڤەوە بوو.

(صوهەیب)ی هاوڕێشمان پیاوێکی غەریب بوو... ئەو هاوڕێیەشی کە لە دەروازەی ماڵەکەدا پێی گەیشت، (عەماری کوڕی یاسر) پیاوێکی هەژار بوو... دەبێ چی وایان لێ بکات کە بەدەم نەهامەتیەوە بچن و ئامێزیان بۆ پێشوازیی کردبوەوە...؟؟

ئەوە بانگی ئیمانە کە بەری ناگیرێت..

ئەمە سروشتی (محمد)ە ﷺ، کە بۆن و بەرامەکەی دڵی چاکەکاران پڕ لە ڕێنوێنی و خۆشەویستی دەکات...

ئەمە شەنگیەکی نوێی پرشنگدارە، ئەو عەقڵانە ڕووناك دەکاتەوە کە لەکۆنی بۆگەن کردوو و، گومڕایی و دەست بەتاڵیەکەی بێزار بوون...

بەر لە هەموو ئەوانە، بەزەیی خوایە بۆ هەر کەسێ بیەوێت... ڕێنوێنی خودا هەر کەس ڕووی لێ بکات بەهرەوەری دەکات..

* * *

(صوهەیب) لە کاروانی بڕواداراندا شوێنی خۆی گرت...

لە ڕیزی پەڕاگەندە و سزادراوانیشدا جێگایەکی فراوان و بڵندی گرت..!!

لە ڕیزی کۆششکار و خۆبەختکارانیشدا هەروەها جێگایەکی بەرزی گرت..

ئەوەتا بەراستگۆییەوە دەربارەی خۆشەویستی مەزنی خۆی بۆ ئەو بەرپرسیارێتیانەی کە وەك موسڵمانێك پەیمانی بە پێغەمبەر ﷺ داوە و، هاتۆتە ژێر ئاڵای ئیسلام دەدوێ و، دەڵێت:

{پێغەمبەر ﷺ هیچ دیمەنێکی بەدی نەکردووە، منی لەگەڵدا نەبووبێت...
هیچ بەیعەتێکیشی پێ نەدراوە.. من ئامادەی نەبووبم..
لەگەڵ هەر دەستەیەکیش دەرچووبێت.. من ئامادەی بووم...
هیچ غەزایەکی نەکردووە، لە سەرەتا و کۆتاییدا، لای ڕاست یا چەپیەوە نەبووبم...
هەر کاتێك موسڵمانان ترسیان لە پێشەوەی خۆیان بووبێت، ئەوا من لە پێشەوەیان بووم...
یا لە پشتەوەی خۆیان مەترسیان هەبووبێت، ئەوا من لە پشتیانەوە بووم...
نەمهێشتووە کە پێغەمبەری خوا ﷺ بکەوێتە نێوان من و دوژمنەوە، هەتا ئەو ڕۆژەی گەیشتەوە بە پەروەردگاری}...!!

ئەمە نموونەیەکی سەرسوڕهێنەری ئیمانێکی بەرز و خۆشەویستی و پشتیوانیەکی مەزنە...

(صوهەیب)یش –خوای گەورە لەو و لە هەموو برایانی ڕازی بێت–، لەیەکەم ڕۆژەوە کە پێشوازی لە ڕووناکی خوا کرد و، دەستی خستە نێو دەستی پێغەمبەرەوە ﷺ، شایانی ئەو ئیمانە بەرزە بوو..

لەو ڕۆژەوە، پەیوەندییەکانی بە خەڵك و، بە دونیا و، بگرە بەخۆیشیەوە شێوەیەکی نوێی لە خۆ گرت.

ئەو ڕۆژە، دەروونێکی پتەوی، دونیانەویستی لێبڕاوی بەدەست هێنا و، بەهۆیەوە پێشوازی لە ڕووداوەکان دەکرد و ملکەچی دەکرد و، نەهامەتیەکانیشی سووك دەکرد..

–هەروەك پێشتر باسمان کرد– بە نەبەردی و جەسورانە ڕووبەڕووی ئەنجامەکانی دەبووەوە.. لە هیچ دیمەن و مەترسییەك دوا نەدەکەوت... سەرقاڵی و خۆشەویستی خۆی لەبری دەستکەوت بەبژاردنیەوە خەریك دەکرد... لەبری ئارەزووی ژیان، شەیدای مەترسی و خۆشەویستی مردن بوو..

سەرەتای خەباتی پیرۆز و پشتیوانی پایەبڵندی بەڕۆژی هیجرەت دەست پێکرد، ئا لەو ڕۆژەدا دەستی لە هەموو ئەو سامان و زێڕە هەڵگرت کە لەبازرگانیە قازانجمەندەکەی ئەو هەموو ساڵانەی لە مەککە بەسەری بردبوو بەدەستی هێنابوو.. دەست بەرداری هەموو ئەو سەروەت و سامانە بوو کە هەموو دەستمایەکەی بوو، لە ساتێکدا وازی لێ هێنا کە شکۆمەندییەکەی ڕێگە بە دوودڵی و پەشیمان بوونەوە نەدەدا.

ئەوە بوو کاتێك پێغەمبەر ﷺ ویستی کۆچ بکات، (صوهەیب) بەوەی زانی، لە ڕاستیدا دەبوو ئەو یەکێك بێت لەم سیانە: پێغەمبەر ﷺ و.. ئەبوبەکر و...صوهەیب.

بەڵام قورەیشیەکان پیلانی خۆیان دانابوو بۆ ڕێگرتن لە کۆچی پێغەمبەرﷺ.

(صوهەیب) کەوتە تەڵەکانیانەوە و، ماوەیەك لە کۆچکردن دوا کەوت، لە کاتێکدا

پێغەمبەرﷺ و هاوڵەکەی لەسەر بەرەکەتی خوا رێی خۆیان گرتبووە بەر..

(صوهەیب) گفتوگۆ و بگرەوبەردەی زۆری کرد، تا توانی لە دەستی ناحەزانی دەرباز بێت، چووە سەر حوشترەکەی و، بەغاردان کەوتە بڕینی بیابان..

قورەیشیەکان سێرەگرانی خۆیان بە شوێنیا نارد و پێی گەیشتن، هەر کە (صوهەیب) چاوی پێیان کەوت بەر لەوەی لە نزیکەوە رووبەڕوویان بێتەوە، هاواری لێکردن:

{ئەی خەڵکی قورەیش...!! خۆتان دەزانن کە من دەستڕاسترین کەستانم لە تیر هاوێژیدا.. سوێند بەخوا ناهێڵم پێم بگەن تا هەرچی تیرم پێیە نەیهاوێژم، پاشانیش بە شمشێرەکەم لێتان دەدەم هەتا هیچ شتێکم لە دەستدا نامێنێ، دەی گەر دەتانەوێ وەرنە پێش...

گەر دەشتانەوێ ئەوا سەروەت و سامانەکەمتان نیشان دەدەم و، وازم لێ بێنن}...

بەزەییان بەخۆیاندا هاتەوە و، رازی بوون کە سامانەکەی ببەن و پێیان وت:

–بە هەژاری و نەداری هاتیتە ناومان و، لای ئێمەماڵت زیادی کرد و، لەنێوماندا گەیشتیتە ئەو پلەیەی پێی گەیشتی، ئێستاش دەتەوێت بە خۆت و ماڵەکەتەوە دەربچیت..؟؟

ئەو جێگایەیان نیشان دەدات کە سەروەت و سامانەکەی تیادا حەشاردابوو، ئەوانیش وازیان لێ هێنا بە رێی خۆیدا بچێت و، بەرەو مەککە گەڕانەوە..

سەیر لەوەدایە ئەوان بێ هیچ گومانێك باوەڕیان بە قسەکەی کرد، بەبێ دوودڵی و، داوای هیچ بەڵگەیەکیان لێ نەکرد.. بگرە سوێندیشیان نەدا کە قسەکانی راست بێت..!!

ئەمەش هەڵوێستێکە بۆ (صوهەیب) مەزنی زۆری تێدایە کە وەك پیاوێکی دەستپاك و راستگۆ شایانیەتی...!!

(صوهەیب) تەنها و دڵخۆش لەسەر کۆچ کردنەکەی بەردەوام بوو، تا لە (قەباء) گەیشتەوە پێغەمبەر ﷺ.

پێغەمبەر ﷺ دانیشتبوو، هەندێك لە هاوەڵانی لە دەوردابوو، (صوهەیب)یان لێ دەرکەوت، هەر کە پێغەمبەر ﷺ بینی بە روویەکی گەشەوە بانگی لێکرد: {باوکی یەحیا لە مامەڵەکەیدا قازانجی کرد..!!

باوکی یەحیا لە مامەڵەکەیدا قازانجی کرد}...!!

ئا لەو ساتەدا، ئەم ئایەتە پیرۆزە هاتە خوارەوە:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ: کەسانی وا هەن بۆ رەزامەندی خوا گیانیان دەبەخشن، خودا لەگەڵ بەندەکانی خۆی زۆر بە سۆز و بەزەییە.﴾البقرة/٢٠٧.

بەڵێ، (صوهەیب) گیانە برواداریەکەی خۆی بە هەموو ئەو سەروەت و سامانەی کڕی کە لاوێتی خۆی لە پێناودا بەسەر بردبوو.. هەموو لاوێتیەکەی و.. هەرگیز هەستی نەدەکرد کە

ئەو خەڵاتەوە.

مالْ چىيە، ئالْتون چىيە، هەموو دونيا چىيە، كە ئەو ئیمانەكەى، سەروەریی ویژدانی، ویستی ئایندەی بۆ بمێنێتەوە..؟؟

پێغەمبەر ﷺ زۆری خۆش دەویست.. (صوهەیب)یش لە پاڵ پارێزكاری و تەقوایدا، ڕۆح سوك و، قسە خۆش بوو..

ڕۆژێكیان پێغەمبەر ﷺ چاوی پێی كەوت خورمای دەخوارد و، چاوێكیشی كول ببوو..!

پێغەمبەر ﷺ بە پێكەنینەوە پێی فەرموو: خورما دەخۆیت و چاوێكیشت كول بووە...؟

وەڵامی دایەوە: جا چی تێدایە...؟ بە چاوەكەی دیكەم دەیخۆم..!!

ئەو لە بەخشینیشدا زۆر دەستكراوە بوو... هەموو ئەو پارەی لە (بیت المال) پێی دەدرا لە پێناوی خوادا دەیبەخشی، هاوكاری دەست كورتی دەكرد و... بەهانای لێقەوماوانەوە دەچوو... بە ویستی خۆی نانی دەرخواردی نەدار و هەتیو و دیل دەدا.

تەنانەت دەستكراوەییە زیادەكەی سەرنجی (عومەر)ی ڕاكێشا بوو، ئەوە بوو پێی وت: دەبینم زۆر خواردن دەبەخشیت تا گەیشتۆتە ئەوەی زیادەڕۆیی تێیدا بكەی..؟

(صوهەیب) وەڵامی دایەوە: لە پێغەمبەری خوام بیستوە دەیفەرموو:

{چاكترین كەستان ئەو كەسەیە كە خواردن ببەخشێت}...

گەر ژیانی (صوهەیب) پڕی بێت لە چاكە و مەزنی، ئەوا هەڵبژاردنی لەلایەن (عومەری كوڕی خطاب)ەوە تا پێشنوێژی بۆ موسڵمانان بكات هەموو ژیانی پڕ لە درەوشانەوە و مەزنی دەكات..

ئەوە بوو كاتێك ئەمیری بڕواداران لە نوێژی بەیانیدا بریندار كرا..

كە هەستی بە كۆتایی ئاكامی كرد، ڕاسپاردە و دواین وشەكانی دا بە گوێی هاوەڵانیدا و، وتی:

{با (صوهەیب) نوێژ بە خەڵكی بكات}...

لەو ڕۆژە (عومەر) شەش لە هاوەڵانی هەڵبژارد و، كاری هەڵبژاردنی خەلیفەی نوێی خستنە ئەستۆ..

خەلیفەی موسڵمانان خۆی پێشنوێژی بۆ دەكردن.. بەڵام لەو ڕۆژانەدا كە كەوتە نێوان بریندارییوونی (عومەر) و، هەڵبژاردنی خەلیفەی نوێ، كێ پێشنوێژی بۆ خەڵك بكات..؟

(عومەر)، بەتایبەتی لەو ساتانەدا كە گیانە بێ گەردەكەی بەرەو لای خوای گەورە دەگەڕایەوە، هەزار جار بیری دەكردەوە بەر لەوەی هەڵبژێرێت.. گەر هەڵیشی بژاردایە، ئەوا كەس بەختەوەرتر نیە لەو كەسەی كە هەڵبژێردراوە..

عومەر (صوهەیب)ی هەڵبژارد..

هەڵیبژارد بۆ ئەوەی ببێتە پێشەوای موسڵمانان لە نوێژدا تا خەلیفەی نوێ دەست بەكار

دەبێ.. هەڵیبژارد و دەیزانی کە زمانی (عەجەمی)ایە، ئەم هەڵبژاردنەش لە تەواوی نیعمەتەکانی خوای گەورە بوو بەسەر (صوهەیبی کوڕی سینان)ی بەندەی چاکیدا..

١عەجەمی: بە هەر زمانێك دەوترێت کە عەرەبی نەبێت.

٨

مەعازی کوڕی جەبەل

زاناترینیان بە حەلال و حەرام

کاتێك پێغەمبەر ﷺ پەیمانی عەقبەی دووەمی لەگەڵ ئەنصارییەکاندا دەبەست، لە نێو ئەو حەفتا کەسەی شاندەکەی لێ پێکهاتبوو، لاوێکی رووخسار گەشی، سەرنج راکێشی، ددان بریسکەدار دانیشتبوو... بەهێمنی و سەنگینیەکەی بینەری سەرسام دەکرد، کە قسەشی دەکرد بینەر زیاتر دەحەپەسا..!!

ئەو لاوە (مەعازی کوڕی جەبەل) بوو ﷺ..

کەوا بوو ئەو پیاوێکی ئەنصارییە و، لە ڕۆژی عەقەبەی دووەمدا پەیمانیدا و، بووە موسڵمانێکی پێشین..

پیاوێکیش ئاوەها زوو موسڵمان بووبێت و، وەك ئەو ئیمان و دڵنیایی هەبێت، لە هیچ دیمەن و جەنگێکدا لە پێغەمبەری خوا ﷺ دوا ناکەوێت، مەعاز هەروای کرد..

لەگەڵ ئەوەشدا گەشدارترین چاکە و، مەزنترین خاسیەتەکانی تێگەیشتن(فقه)ـەکەی بوو.

لە فیقە و زانیندا گەیشتبووە ئەو ئاستەی شایستەی فەرموودەکەی پێغەمبەر ﷺ بێت کە لەبارەوەیە فەرمووی:

{زاناترین کەسی ئوممەتم لە بارەی حەڵاڵ و حەرامەوە، مەعازی کوڕی جەبەلە}.

مەعاز لە عاقڵمەندی و بەهێزی زیرەکیدا هاوشێوەی (عومەری کوڕی خطاب) بوو، پێغەمبەر ﷺ کە ناردی بۆ یەمەن لێی پرسی:

- ئەی مەعاز بەچی حوکمیان دەکەیت؟

لە وەڵامیدا وتی: بە کتێبی خودا..

پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: ئەی ئەگەر لە کتێبی خودادا نەتدۆزیەوە...؟؟

مەعاز وتی: بەپێی سوننەتی پێغەمبەرکەی ﷺ بەجێی دەگەیەنم...

فەرمووی: ئەی ئەگەر لە سوننەتی پێغەمبەرەکەیدا ﷺ نەتبینییەوە....؟؟

مەعاز وتی: بەبۆچونی خۆم ئیجتهاد دەکەم و، کەمتەرخەمی ناکەم...

روخساری پێغەمبەر ﷺ گەشایەوە و فەرمووی:

{سوپاس بۆ خوا کە نێردراوی پێغەمبەری خوای سەرکەوتوو کردووە بۆ ئەو کارەی کە پێغەمبەری خوا پێی رازییە}..

جا پشتگیری و خۆشەویستی (مەعاز) بۆ قورئان و، سوننەتی پێغەمبەرەکەی پەردەپۆشی عەقڵی نەدەکرد لە چاودێری کردنی بیروبۆچونەکانیدا، هەروەها ئەو راستیە زۆرە پەنهانانەی لە عەقڵی ناشارێتەوە.. کە چاوەڕوانی یەکێکە بیدۆزێتەوە و ئاراستەی بکات.

لەوانەیە ئەم توانایە لەسەر ئیجتهاد و، ئەو ئازایەتیەی لە بەکارهێنانی زیرەکی و عەقڵدا، وایانکردبوو لە (مەعاز) کە لە نێو برا و هاوەڵانیدا لە هەموان زیاتر لە فیقه شارەزابێت، هەروەك پێغەمبەریش ﷺ باسی کرد، بوویە (زاناترین کەس لەبارەی حەڵاڵ و حەرامەوە).

سەربردە مێژووییەکان وای دەخەنە روو —لە هەر جێیەکدا بوایە— عەقڵێکی رووناکی بەخش و بەتینی هەبوو کە دەیزانی بەچاکی کاروبار یەکلابکاتەوە..

ئەوەتانێ (عائذاللەی کوڕی عبداللە) بۆمان دەگێڕێتەوە، کە رۆژێکیان لە سەرەتای سەردەمی خەلیفایەتی عومەردا لەگەڵ هاوەڵانی پێغەمبەردا ﷺ چوویە مزگەوت، دەڵێت:

{لەنێو کۆڕێکدا دانیشتم کەلە سی کەس زیاتر بوون، هەموویان فەرموودەیان لە پێغەمبەری خواوە ﷺ دەگێڕایەوە، لە نێو دانیشتنەکەدا لاوێکی خوێن گەرمی، بیروڕا جوانی، درەوشاوە هەبوو، کە لە هەموویان گەنجتر بوو، گەر گومانیان لە فەرموودەیەك هەبوایە دەیانگێڕایەوە بۆی و ئەویش فەتوای بۆ دەدان، هەتا پرسیاریشیان لێ نەکردایە قسەی بۆ نەدەکردن، کاتێك کۆڕەکەیان تەواو بوو چوومە نزیکیەوە و لێم پرسی:

ئەی بەندەی خوا تۆ کێیت؟؟

وتی: من (مەعازی کوڕی جەبەل)م}.

ئەوەتا (ئەبو موسلیمی خەولانی)ش دەڵێت:

{چوومە نێو مزگەوتی (حومص)، کۆمەڵێك پیاوی پیرم بەدی کرد گەنجێکی جوانی بەتوانای بێدەنگ لە ناوەڕاستیاندا دانیشتبوو.. گەر خەڵکەکە گومانیان لەشتێك بۆ دروست ببوایە روویان دەکردە ئەو و پرسیاریان لێ دەکرد.. بە کەسێکی تەنیشت خۆمم وت: ئەوە کێیە..؟

وتی: مەعازی کوڕی جەبەلە..

ئیدی خۆشەویستی ئەو کەوتە نێو دڵمەوە}..

(شەهری کوڕی حەوشەب)یش لە بارەیەوە دەڵێت:

{هاوەڵانی پێغەمبەری خوا ﷺ گەر مەعازیان لە نێو دابوایە کاتێك قسەیان دەکرد، سەرنجیان دەدا وەك سامێك بۆی}...

ئەمیری بڕواداران (عومەر) τ زۆر جار پرس و رای پێ دەکرد..

لە هەندێ جێگاشدا کە پشتی بە بیروبۆچوون و تێگەیشتنی (مەعان) دەبەست، دەیوت:

{گەر مەعازی کوڕی جەبەل نەبوایە (عومەر) بەهیلاکدا دەچوو}..

وا دیارە مەعاز خاوەنی عەقڵێکی چاك مەشق پێکراو و، پێگەیەکی کاریگەری قەناعەت هێنەر بووە، کە لە هێمنی و شارەزاییە هەمەلایەنەکەیەوە سەرچاوەی دەگرت..

لەمیانی ئەو سەربوردە مێژوویانەشدا کە پێی دەگەین، دەبینین —وەك پێشتر باسمان کرد— لابەری گرێیەکانە..

کەوابوو ئەو هەر دانیشتووە و خەڵکی لەدەورە..

بێدەنگیشە، قسە ناکات هەتا دانیشتوانی کۆڕەکە پەرۆشی قسەی ئەبن..
کاتێکیش دانیشتوان لە کارێکدا جیاڕا بوون، دەیانگێڕایەوە بۆ مەعاز تا یەکلای بکاتەوە..
کە قسەی دەکرد، وەك یەکێك لە هاوسەردەمەکانی باسی دەکات:
{وەك ئەوەی لەزارییەوە رووناکی و گەوهەر بێتە دەر وابوو} ...
ئەو لە سەردەمی پێغەمبەر ﷺ و پاش وەفاتکردنیشی کە هێشتا هەر گەنج بوو، گەیشتبووە ئەو هەموو پلەوپایە لە زانین و، ئەو رێزگرتنەی موسڵمانان بۆی.. تا لەسەردەمی (عومەر)دا τ (مەعاز) وەفاتی کرد کە هێشتا تەمەنی سی و سێساڵی تێنەپەڕاندبوو..!!

* * *

(مەعاز) لە دەست و، دەروون و، ئاکاردا لێبوردە بوو..
داوای هەر شتێکی لێبکرایە بە خۆشییەوە دەیبەخشی... بەهۆی ئەو ماڵبەخشین و سەخاوەتیەوە هەموو سامانەکەی لەدەست دابوو
کاتێك پێغەمبەر ﷺ وەفاتی کرد، (مەعاز) لە یەمەن بوو لەو ساتەوەی کە پێغەمبەر ناردی بۆ ئەوێ تا موسڵمانان فێر بکات و لە ئاین شارەزایان بکات..
لەسەردەمی جێنشینی (ئەبو بەکر)دا (مەعاز) لەیەمەن دەگەڕایەوە، (عومەر) دەیزانی کە مەعاز دەوڵەمەند بووە.. پێشنیاری کرد بۆ ئەبوبەکر کە ماڵ و سامانەکەی لەگەڵ بەش بکات..!! عومەر هیچ چاوەڕوانی نەکرد، بەڵکو بەپەلە هەستایەوە و بەرەو ماڵی مەعاز کەوتە رێ و قسەکانی پێگەیاند..
لەراستیشدا (مەعاز) دەستپاك و، باخەڵ پاك بوو، با دەوڵەمەندیش بوو بێت، ئەو خراپەیەکی نەکردووە، هیچ شتێکی گومانلێکراوی ئەنجام نەداوە، لە پاڵ ئەوەشدا داواکەی (عومەر)ی رەتکردەوە و، لەو بارەیەوە گفتوگۆی لەگەڵدا کرد.
(عومەر) لەلای هەستا و رۆشت..
بۆ بەیانی، (مەعاز) بەپەلە بەرەو لای ماڵی (عومەر) دەڕۆیشت..
گە دەگات پێی خێرا دەست دەکاتە ملی و بەر لەوەی قسە بکات، فرمێسك بەچاوانیدا دێتە خوارێ و دەڵێت:
{ئەمشەو لەو خەودا بینیم لەناو ئاوێکدا پەلەقاژەمە، دەترسام کە نغرۆ ببم، هەتا تۆ هاتی ئەی (عومەر) و دەربازت کردم}..
جا هەردووکیان پێکەوە بەرەو لای ئەبوبەکر چوون و.. (مەعاز) داوای لێکرد کە ماڵەکەی لەگەڵ بەش بکات.
(ئەبو بەکر) پێی فەرموو: ((هیچ شتێکت لێ وەرناگرم)).
(عومەر) سەیری (مەعاز)ی کرد و وتی: ((ئێستا پاك و حەڵاڵە))..

ئەبوبەکری لەخواترسی پارێزکار تاکە درهەمێکی بۆ مەعاز بەجێ نەدەهێشت، گەر بیزانیایە بەناڕەوا پەیدای کردووە.

(عومەر)یش هیچ تۆمەت یا گومانێکی بەرانبەر (مەعاز) نەبوو..

بەڵکو ئەوە سەردەمی نمونەییەکان بوو، کەسانێکی زۆری وای تێدا بوو کە بەرەو ترۆپکی تەواوەندی خۆشبەخت پێشبڕکێیان بوو، تێیاندا بوو وەك باڵندە دەفڕی، تێیاندا بوو خێرا دەڕۆشت، تێیاندا بوو لەخۆی دەگرتەوە.. بەڵام هەموویان لە نێو کاروانی چاکەدا دەڕۆیشتن و ڕێگایان دەبڕی.

(مەعاز) کۆچ دەکات بۆ شام و، لەنێو خزم و کەسەکانی و ئەو خەڵکەی ڕوویان تێدەکرد وەك مامۆستا و تێگەیشتوویەك دەژیا، کاتێك ئەمیری شام (ئەبو عوبەیدە) کە هاوڕێی لەدڵا شیرینی گیانی بە گیانی مەعاز بوو مرد، ئەمیری بڕواداران (عومەر) ئەوی لەجێگادا کردە والی شام و، تەنها چەند مانگێك بەسەر ئەمیرێتیەکەیدا تێپەڕی تا بە هێمنی و تۆبەکارییەوە بۆ لای پەروەردگاری گەڕایەوە..

(عومەر)τ دەیووت:

{گەر مەعازم بکردایە بەجێنشین و، پەروەردگارم پرسیاری لێ بکردمایە: بۆ کردتە جێنشین؟ ئەوا دەموت: گوێم لە پێغەمبەرەکەت بوو ﷺ دەیفەرموو: زانایان کاتێك دەچنە خزمەتی پەروەردگاری باڵادەستیان، مەعاز لە پێشیانەوەیە} ...

ئەو جێنشینیەی (عومەر) لێرەدا مەبەستیەتی، دانانیەتی لەسەر هەموو موسڵمانان، نەك تەنها لە وڵاتێك یا ویلایەتێك..

(عومەر) بەر لەوەی کە بمرێت پرسیاریان لێکرد: گەر یەکێکت بۆ دابنایایە..؟ واتە خۆت جێنشینێکت بۆ دابنایایە و ئێمەش پەیمانمان پێ بدایتایە لەسەری..

لە وەڵامدا وتی:

{گەر مەعازی کوڕی جەبەل زیندوو بوایە و، ئەوم دانابایە، پاشان کە دەگەیشتمەوە خزمەت پەروەردگارم و دەیپرسی لێم: کێت لەسەر ئوممەتی موحەممەد دانا، منیش دەمووت: (مەعازی کوڕی جەبەل)م دانا، پاش ئەوەی گوێم لێ بوو پێغەمبەر ﷺ دەیفەرموو: مەعازی کوڕی جەبەل پێشەوای زانایانە لەڕۆژی دواییدا} ...

* * *

ڕۆژێکیان پێغەمبەر ﷺ فەرمووی:

{ئەی مەعاز... سوێند بەخوا خۆشم دەوێیت، تۆش با لەبیرت نەچێ دوای هەموو نوێژێك بڵێیت:

(اللهم أعني على ذكرك و شكرك و حسن عبادتك: خودایا کۆمەکم بکە لەسەر یادکردن و سوپاسگوزاری و چاك پەرستنت)} ...

بەڵێ.. خوایە کۆمەکم بکە.. پێغەمبەری خوا ﷺ هەمیشە جەختی لەسەر ئەو مانا مەزنە دەکردەوە کە خەڵکی بەهۆیەوە تێدەگەن کە هیچ توانا و دەسەڵات و، پەنا و پشتیوانێکیان نیە جگە لە خوا، بەس خوای بەرز و بێ هاوتایان هەیە..

(مەعاز)یش بە چاکی لەو وانەیە گەیشت و بەجوانی بەجێی هێنا..

بەیانیەکیان پێغەمبەر ﷺ پێی گەیشت و لێی پرسی:

{ئەی مەعاز چۆن ڕۆژت کردەوە..؟؟

وتی: وەك بڕوادارێکی ڕاست ڕۆژم کردەوە ئەی پێغەمبەری خوا..

پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: هەموو ڕەوایەك حەقیقەتی خۆی هەیە، جا حەقیقەتی ئیمانەکەی تۆ چیە؟

(مەعاز) وتی: هیچ بەیانیەك هەڵنەستاوم هەردەم وام گومان بردووە کە شەوم بەسەردا نایەت.. هیچ شەوێکیشم بەسەردا نەهاتووە دەنا وام گومان بردووە کە ناگەمە بەیانی.. هیچ هەنگاوێکم نەناوە، مەگەر وا گومانم بردووە کە هەنگاوی دیکەی بەشوێندا نانێم... وەك ئەوەی سەیری هەموو ئوممەتە پێشینەکان بکەم کە بانگدەکرێن بۆ لای نامەکەیان.. وەك ئەوەی کە بەهەشت نشینان بەدی بکەم لە ناز و نیعمەتی بەهەشتدان و.. ئاگرنشینان ببینم لە نێو ئاگردا سزا دەدرێن...

پێغەمبەر ﷺ پێی فەرموو: چاکی بۆ چوویت، پابەندبە پێوەی} ...

بەڵێ.. مەعاز هەموو شتێکی خۆی و ئایندەی بەخشیبووە خوا و، جگە لەو هیچ شتێکی دیکەی بەدی نەدەکرد..

(ئیبن مەسعود) لە پیاهەڵدانیا چاکی بۆ چووە کاتێ دەڵێت:

{لە ڕاستیدا (مەعاز) ئوممەتێك بوو، ملکەچ بۆ خوا و بێگەرد بوو، ئێمە مەعازمان بە (ئیبراهیم)ی دەچوواند} ...

* * *

(مەعاز) هەمیشە خەڵکی بۆ لای زانست و، یادی خوا بانگ دەکرد..

بانگەشەی خەڵکی دەکرد بۆ دەستگرتن بە زانستی ڕاستی سوودمەندەوە و دەیوت:

(بەئاگا بن لە خواربوونەوەی دانایان.. ڕەوا بەهۆی ڕەواوە بناسن، بزانن کە ڕەوا ڕۆشنایی هەیە)...!!

ئەو پەرستشی وەك مەبەست و، دادگەری سەیر دەکرد..

ڕۆژێکیان موسڵمانێك پێی وت: فێرم بکە.

(مەعاز) لێی پرسی: ئایا گەر فێرت بکەم گوێڕایەڵم دەبیت..؟؟

پیاوەکە وتی: من زۆریش لەسەر گوێڕایەڵیت سوورم..

مەعاز پێی وت: (ڕۆژ نا ڕۆژ بەڕۆژوو بە..

شەونوێژ بکە و، بشخەوە.. ڕۆژی پەیدا بکە و، خراپە مەکە.. هەر بە موسڵمانی بمرە و.. بە ئاگا بە و خۆ دوور بگرە لە پاڕانەوەی ستەم لێکراو)..

زانستی وەك ناسین و، کردار، سەیر دەکرد و.. دەیووت:

(هەرچی دەتانەوێت فێری بن، بزانن کە زانست لای خوای گەورە هیچ سودێکتان پێی ناگەیەنێت هەتا کاری پێ نەکەن)..

باوەڕهێنان بە خوا و یادکردنی وەك ئامادەکردنی هەمیشەیی مەزنی خوا و، پێداچوونەوەی هەمیشەیی ئاکاری دەروون سەیر دەکرد.

(ئەسوەدی کوڕی هیلال) دەڵێت: {لەگەڵ مەعازدا بەرێگادا دەڕۆیشتین، پێی وتین: دانیشن با سەعاتێك ئیمان تازە بکەینەوە}..

لەوانەیە هۆی زۆر بێدەنگ بوونەکەی ئەو کرداری رامان و بیرکردنەوەیە بوو بێت کە لە ناخیدا نەدەسرەوت و رانەدەوەستا.. ئەمە بوو کە هەروەك بە پێغەمبەریﷺ وت: هیچ هەنگاوێك نانێت، وا گومان ببات هەنگاوێکی دیکەی بەدوادا دەنێت.. ئەمەش بەهۆی زیادە ڕۆچوونیەوە لەیادی پەروەردگاری و، ڕۆچوونی لە لێپێچینەوەی دەروونیدا..

* * *

ئاکامی (مەعاز) هات و، بانگکرا بۆ دیداری خوا..

لە کاتێ ژانەکانی گیانکێشاندا لە نەستەوە راستی هەموو زیندوویەك دەردەکەوێت و، ئەو وشانە بەسەر زمانیدا دێت– گەر توانای قسەکردنی هەبێت– کە کاروبار و ژیانی تێدا کورت بۆتەوە..

ئا لەو چرکە ساتانەدا، مەعاز چەند وشەیەکی مەزنی درکاند کە بڕوادارێکی مەزن ئاشکرا دەکات.

ئەوە بوو سەرنجی ئاسمانی دەدا و لە پەروەردگاری خاوەن میهری دەپاڕایەوە و دەیوت:

(پەروەردگارا.. من پێشتر لە تۆ دەترسام، بەڵام ئەمڕۆ تکات لێدەکەم، پەروەردگارا.. تۆ دەزانیت کە من دونیام بەهۆی ڕۆشتنی رووبارەکان، یا رواندنی دارەکانەوە خۆش نەویستووە.. بەڵکو بەهۆی تینویەتی کاتی گەرمای زۆر توند و ناخۆشیەکانی هەندێ کات و، بەدەستهێنانی زانست و ئیمان و گوێڕایەڵی زیاترەوە خۆشم ویستووە)..

دەستی راستی درێژ کرد وەك ئەوەی تەوقە لەگەڵ مردندا بکات و، لەبێ هۆشیەکەیدا دەیووت:

(بەخێر بێت مردن.. خۆشەویستێکە لە کاتی نەداریدا هاتووە)...

* * *

ئەمجا (مەعاز) گەڕایەوە بۆ لای خوا...

٩

میقدادی کوڕی عەمر

یەکەمین سوارچاک لە ئیسلامدا

هاوەڵ و دۆستانی لە بارەیەوە دەدوێن و، دەڵێن:

(یەکەم کەس کە ئەسپی تاودا لە پێناوی خودا، میقدادی کوڕی ئەسوەد بوو)...

(میقدادی کوڕی ئەسوەد) پاڵەوانی ئەمجارەمانە و بە (میقدادی کوڕی عەمر) ناو دەبرێت، لەسەردەمی نەفامیدا پەیمانی لەگەڵ (ئەسوەدی کوڕی عبد یغوث)دا بەست و ئەویش کردی بە کوڕی خۆی، بەو جۆرە بە ناوی (میقدادی کوڕی ئەسوەد)ەوە بانگ دەکرا، تا ئەو ئایەتە پیرۆزەی قورئان هاتە خوارەوە و منداڵی خەڵك بەهۆی خۆ کردنی هەڵوەشاندەوە، پاش ئەوە رەچەڵەکی ئەمیش درایەوە پاڵ (عەمری کوڕی سەعد)ی باوکی راستەقینەی..

میقداد لەو کەسانە بوو کە زۆر زوو موسڵمان بوون و، حەوتەمین کەسیشە کە موسڵمان بوونی خۆی راگەیاند و ئاشکرای کرد، بەوپەڕی ئازایەتی مەردانە و خۆزگەی دۆستانەوە، پشکی خۆی لە سزا و ئەشکەنجەی قورەیشییەکان چەشت..

هەڵوێستی رۆژی (بەدر)یشی بۆ هەمیشە وەك تابلۆیەکی قەشەنگ دەمێنێتەوە و هیچ بەهاو نرخی کەم ناکات...

هەڵوێستێکی بڵند، هەموو ئەوانەی بینیان ئاواتەخواز بوون کە هەر کەسە و خۆی خاوەنی ئەو هەڵوێستە مەزنە بوایە..

(عبداللەی کوڕی مەسعود)ی هاوەڵی پێغەمبەری خوا ﷺ ، دەڵێت:

(دیمەنێکم لە میقداد بینی، من خاوەنی بوومایە، لام خۆشەویستر بوو لە هەموو ئەو شتانەی کە لەسەر زەویدا هەیە)..

ئا لەو رۆژەدا کە بە ناخۆشی و دەستی پێکرد.. قورەیشییەکان بە هێزێکی بەتین و سووربوونێکی زۆر و، لوتبەرزی و خۆهەڵکێشانەوە هاتبوون..

ئا لەو رۆژەدا، کە موسڵمانان کەم بوون، پێشتریش لە شەڕکردن لە پێناوی ئیسلامدا تاقی نەکرابوونەوە و، ئەوە یەکەمین جەنگ بوو کە بیکەن..

پێغەمبەر ﷺ راوەستا و ئیمان و ئامادەباشی ئەو کەسانەی لەگەڵیدا بوون تاقی دەکردەوە لە رووبەڕوو بوونەوەی ئەو سوپا زۆرە پڕ پیادە و سوارەی بەرەو روویان دێت.

هات و داوای راوێژی لەو بارەیەوە کرد، هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ دەیانزانی کاتێك داوای پرس و راوێژ بکات، ئەوا بە راستی کارەکە ئەنجام دەدات و، راستی تێڕوانین و بۆچوونی تەواوی هەریەك لە هاوڕێکانی دەوێت، خۆ گەر یەکێکیان بۆچوونێکی هەبوایە جیاواز یان بە پێچەوانەی بیروڕای هەموویان، ئەوا هیچ شەرم و نەنگی تێدا نیە..

(میقداد) ترسی ئەوەی هەبوو کە لەبارەی ئەو جەنگەوە لەنێو موسڵمانەکاندا هەڵوێستی خۆپارێزی هەبێت.. بەر لەوەی کەسی دیکە بدوێت ئەو پێش کەوت تا بە وشە تیژەکانی دروشمی شەڕەکە بخاتە روو و، بەشداری لە پێکهاتەی ویژدانییدا بکات..

بەڵام بەر لەوەی لێوی بجوڵێنێ، (ئەبو بەکری صدیق) دەستی بە قسە کرد، (میقداد) زۆر دڵئارام بوو.. (ئەبو بەکر) قسەی جوانی کرد.. پاش ئەویش (عومەری کوڕی خطاب) دوا و قسەی چاکی کرد..

پاشان (میقداد) هاتە پێشەوە و وتی:

(ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ..!! بەرەو ئەوەی خوا خستویەتیە بەردەستت بەڕێ بکەوە، ئێمە هەموومان لەگەڵتداین.. سوێند بەخوا هەرگیز وەك ئەوەی بەنی ئیسرائیل بە (موسا)یان گوت پێت ناڵێین: برۆ تۆ و پەروەردگارت بجەنگن، ئێمە لێرەدا دادەنیشین... بەڵکو پێت دەڵێین: برۆ تۆ و پەروەردگارت بجەنگن و، ئێمەش لەگەڵتاندا دەجەنگین...!!

سوێند بەو زاتەی تۆی بەهەق رەوانە کردووە، گەر بەرەو چەقی دەریامان ببەیت بەبێ ئاوڕدانەوە لەگەڵتدا دێین تا دەگەیتە شوێنی خۆت و، لەلای راست و چەپ و لە دواوە و پێشەوەت دەجەنگین، تا خوای گەورە سەرکەوتووت دەکات)...

وشەکانی وەك دەستڕێژی گوللە دەرپەڕین و.. دەموچاو و روخساری پێغەمبەر ﷺ گەشایەوە و لێوەکانی بە پاڕانەوەی خێر کە بۆ میقدادی کرد بریسکانەوە... ئەو وشانەی کە (میقداد) درکاندی جۆش و خرۆشی خستە نێو کۆمەڵی بڕوادارانەوە، کە بەو پەڕی هێز و بڕوای خۆیەوە جۆری قسە کردنی بۆ هەرکەسێ بیەوێت بدوێت و... بە شێوازێك بۆ هەر کەسی کە بیەوێت قسە بکات دیاری کرد...!!

بەڵێ.. وتەکانی (میقداد) مەبەستی خۆی لە دڵی بڕواداراندا پێکا و، (سەعدی کوڕی مەعاز)ی سەرکردەی ئەنصاریەکان هەستایەوە و وتی:

((ئیمانمان پێ هێنایت و بەراستمان زانیت و، شایەتیمان دا کە ئەوەی تۆ هێناوتە حەقە، لەسەر ئەوە وادە و بەڵێن و پەیمانمان پێدایت، دە ئەی پێغەمبەری خوا بەرێ بکەوە بەرەو ئەوەی کە دەتەوێت، دڵنیابە ئێمە لەگەڵتداین... سوێند بەو زاتەی تۆی بەحەق رەوانە کردووە گەر بچیتە نێو دەریایەوە لەگەڵت دێین، تەنها کەسێکمان دوا ناکەوێت، هیچ پێمان ناخۆش نیە کە سبەینێ رووبەڕووی دوژمنێکمان بکەیتەوە..

ئێمە لە جەنگدا ئارامگرین و، لە روو بە ڕووبوونەوەدا راستگۆین. بەڵکو خوا ئەوەی چاوتی پێ رۆشن دەبێت لە ئێمەدا بەدی بێنێت.. دەی لەسەر بەرەکەتی خوا بمان بە..))

دڵی پێغەمبەر ﷺ پڕبوو لە شادی... و بە هاوەڵەکانی فەرموو:

(دەی بەڕێ بکەون و، مژدەتان لێ بێت)...

هەردوو کۆمەڵ بەیەك گەیشتن...

موسڵمانان لەو ڕۆژەدا تەنها سێ ئەسپ سواریان هەبوو بەس، ئەوانیش: (میقدادی کوڕی عەمر) و (مەرسەدی کوڕی ئەبی مەرسەد) و، (زوبێری کوڕی عەوام) بوون، تێکڕای موجاهیدانی دیکە بە پیادە، یان بەسواری وشترەوە بوون..

* * *

ئەو وشانەی (میقداد) کە پێشتر باسمان کرد، تەنها ئازایەتیەکەی ناخاتە ڕوو و بەس، بەڵکو دانایی دروست و، بیرکردنەوەی قوڵیمان نیشان دەدات..

(میقداد) ئا بەو جۆرە بوو..

دانا و، زرنگ بوو، داناییەکەشی تەنها بەوشەی ڕووت گوزارشتی لە خۆی نەدەکرد، بەڵکو بەبنەمای بێ وێنە و، ئاکاری پڕ بەهاو ڕاست گوزارشتی لە خۆی دەکرد و، ئەزموونەکانیشی مایەی بەهێز بوونی دانایی و نیشانەی ژیرییەکەی بوو..

جارێکیان پێغەمبەر ﷺ ئەمیرایەتی جێگایەکی پێ سپارد، کە گەڕایەوە پێغەمبەر ﷺ لێی پرسی: (ئەمیرایەتیت بەلاوە چۆن بوو)...؟؟

بەڕاستگۆییەکی مەزنەوە وەڵامی دایەوە:

(وات لێ کردم وەها سەیری خۆم بکەم کە لەسەرو خەڵکەوەم و، ئەوان هەموو لەخوار منەوەن.. سوێند بەو زاتەی تۆی بە حەق ڕەوانە کردووە لە ئەمڕۆ بەدوا تا هەتایە ئەمیرایەتی سەر دوو کەسیش ناکەم)...

جا گەر ئەمە دانایی نەبێت.. ئەی دەبێت چی بێت..؟؟

گەر ئەویش دانا نەبێت.. دەبێت کێی دیکە بێت..؟؟

پیاوێکە بەهۆی دەروونی، یا لاوازییەوە هەڵناخەڵەتێ..

فەرمانداری پێدەدرێت، لە لەخۆباییبوون و سەرکەشی دەروونی دەترسێت و، ئەو لاوازییەی دەروونی بۆ دەردەکەوێت و، سوێند دەخوا کە خۆی لێ دوور بگرێت و، پاشی ئەو ئەزموونە ڕەتی فەرمانداریێتی دەکاتەوە و خۆی لێ دەپارێزێت و... پاشان سوێندەکەی دەباتە سەر و لەدوای ئەوە هەرگیز نابێتە ئەمیر..!!

ئەو هەمیشە ئەو فەرموودەیەی لەسەر زار بوو کە لە پێغەمبەریﷺ بیستبوو، کە ئەویش: ((بەختەوەر ئەو کەسەیە کە لە ئاشووب دوور بکەوێتەوە))...

ئەویش کاتێ لە فەرمانداریدا لوت بەرزییەکی بەدی کرد تووشی ئاشووبی دەکرد، یان لەوەدا بوو تووشی بکات، ئەوا بەختەوەری ئەو لە خۆ دوور گرتندایە لێی..

زۆر لەسەر خۆیی و هێدی بوونی لە هەڵسەنگاندنی پیاواندا.. یەکێکی دیکە بوو لە نیشانەکانی داناییەکەی.

ئەمەش لە پێغەمبەری خواوە ﷺ فێر ببوو.. پێغەمبەر ﷺ فێری کردبوون کە دڵی ئادەمیزاد لە وەرگەڕاندا خێرا ترە لە هەڵگەڕانەوەی مەنجەڵ لەکاتی کوڵاندا..

(میقداد) مەزندە و هەڵسەنگاندنی خۆی لەبارەی خەڵکەوە دوا دەخست تا کاتی مردنی ئەو کەسە دەهات، بۆ ئەوەی دڵنیا بێت کە ئەو کەسەی ئەم دەیەوێت هەڵسەنگاندنی خۆی لەبارەوە بخاتە روو ناگۆڕێت و گۆڕانی تازە بەسەر ژیانیدا نایەت.. یان هیچ شتێکی نوێ لە پاش مردنی روونادات..؟؟

داناییەکەشی لەم گفتوگۆیەدا کە یەکێك لە هاوەڵ و کۆڕنشینانی بۆمانی باس دەکات، لە زۆری شارەزاییەکەیدا دەدرەوشێتەوە، ئەو هاوەڵەی دەڵێت:

{رۆژێکیان لای (میقداد) دانیشتبووین، پیاوێك بەلایدا تێپەڕی.. روویکردە (میقداد) وتی: خۆش بەختی بۆ ئەو دوو چاوەی کە پێغەمبەریان ﷺ بینیوە.. سوێند بەخوا حەزمان دەکرد ئەوەی تۆ بینیت ئێمەش بمانبینیایە و، ئەوەی تۆ تێیدا ئامادە بوویت ئێمەش تێیدا ئامادە بووینایە..

(میقداد) رووی تێکرد و پێی وت:

((چی واتان لێدەکات کە خۆزگە بە دیمەنێك بخوازن کە خوا لێتانی پەنهان کردووە، کە نازانن گەر تێیدا ئامادە بوونایە چۆن دەبوون؟؟ کۆمەڵانێك هاوسەردەمی پێغەمبەری خوا ﷺ بوون خوای گەورە بەسەر دەم و چاویان کردنیە دۆزەخەوە.. ئەوە بۆ سوپاسی خوا ناکەن ئێوەی لەو تاقیکردنەوەیەی ئەوان پاراست و، کردنیە بڕوادار بە پەروەردگار و پێغەمبەرتان))...

داناییە.. بەڵام چۆن داناییەك...!!

ناگەیت بە هیچ بڕوادارێك کە خوا و پێغەمبەری ﷺ خۆش بووێت، دەیبینی ئاواتەخوازی ئەوەیە کە لە رۆژگاری پێغەمبەرﷺدا بژیایە و بیبینایە...!

بەڵام بەرچاو رۆشنی (میقداد)ی دانای زیرەك رەهەندی شاراوەی ئەو خۆزگەیە ئاشکرا دەکات..

ئایا رێی تێ ناچێت ئەو کەسەی ئاواتەخوازە لەو رۆژگارەدا بژیایە.. لە پێڕی دۆزەخیان بوایە..؟

ئایا لەوانە نەبوو کە لەگەڵ بێباوەڕاندا ئەمیش بێباوەڕ بوایە...؟؟

کەواتە چاك وایە ئەو کەسە سوپاسگوزاری خوا بێت کە لەسەردەمێکدا ژیاندویەتی ئیسلام لەسەقامگیریدایە و، ئەویش بەبێ گرێ و بەسەلامەتی وەریگرتووە..؟؟

ئەم دید و بۆچوونەی (میقداد) ، کە لە دانایی و زرنگیدا دەدرەوشێتەوە.. لە هەموو هەڵوێستە و، ئەزموونێك و، وشەیەکیدا، ژیرێکی دانا بوو.

* * *

میقداد خۆشەویستیەکی مەزنی بۆ ئیسلام هەبوو..
لەپاڵ ئەوەشدا، تێگەیشتو و دانا بوو...
خۆشەویستیش ئەوکات مەزنی و داناییە کە خاوەنەکەی بکاتە مرۆڤێکی پایەبەرز، چێژی ئەو خۆشەویستیە لە خودی خۆیدا هەست پێ نەکات.. بەڵکو لە بەرپرسیارێتیەکانیدا بیدۆزێتەوە..
(میقدادی کوڕی عەمر)یش لەو پێڕە بوو..
خۆشەویستیەکەی بۆ پێغەمبەرﷺ، دڵی پڕ کردبوو لە بەرپرسیارێتی بەرانبەر سەلامەت بوونی پێغەمبەر ﷺ .
لە شاری مەدینەدا هەر دەنگێکی ناساز ببیسترایە، (میقداد) لە چاوتروکانێکدا خۆی دەگەیاندە دەرگای پێغەمبەری خوا ﷺ و بەسواری ئەسپەکەیەوە رادەوەستا و، زۆر بەتوندی شمشێری بەدەستەوە دەگرت و لە خزمەتیدا بوو..!!
خۆشەویستیەکەشی بۆ ئیسلام، دڵی پڕکردبوو لە بەرپرسیارێتی ئەو بەرانبەر پارێزگاریکردنی ئیسلام.. نەك هەر لە فێڵ و تەڵەکەی دوژمنانی.. بەڵکو لەهەڵەی دۆستەکانیشی..
رۆژێکیان لەگەڵ سریەیەکدا چووە دەر و، دوژمن توانی گەمارۆیان بدات، ئەمیری سریەکە فەرمانی دا کە هیچ کەس وڵاخەکەی نەلەوەڕێنێت.. بەڵام یەکێك لە موسڵمانەکان ئاگاداری فەرمانەکەی نەبوو و، سەرپێچی کرد، ئەمیرەکەیان سزایەکی وای دا زیاد لەوەی کە شایستەی بێت، یان هەر شایەنی نەبووە..
(میقداد) بەلای ئەو پیاوەدا تێپەڕی، دەگریا و هاواری دەکرد، کاتێ لەو بارەیەوە لێی پرسی و، ئەویش بەسەرهاتەکەی بۆ گێڕایەوە..
(میقداد) دەستی گرت و، پێکەوە بەرەو لای ئەو ئەمیرە رۆشتن و، (میقداد) ئەوەندەی گفتوگۆ لەگەڵدا کرد تا هەڵەکەی بۆ دەرخست و پێی وت:
(دەی ئێستا، خۆت بخە بەردەستی و... رێگەی بدە تۆڵەت لێ بکاتەوە)..!!
ئەمیرەکە بەگوێی کرد.. بەڵام سەربازەکە لێی خۆشبوو و هیچی لەدڵدا نەما، (میقداد)یش بە مەزنی هەڵوێستەکە و، مەزنی ئەو ئاینەی کە ئەم سەروەرییەی پێداوە، زۆر شادومان بوو، وەك ئەوەی کە گۆرانی بڵێت لەبەر خۆیەوە دەیوت:
(من دەمرم و... ئیسلام دەستەڵاتدارە)...!!
بەڵێ.. ئەوە خۆزگەی ئەو بوو.. کە کاتێك بمرێت ئیسلام دەستەڵاتدار بێت... و بەراستیش بۆ بەدیهێنانی ئەو ئاواتە لەگەڵ تێکۆشەراندا هەوڵ و کۆششێکی بێ وێنەی وەهای دا کە شایستەی ئەوە بێت پێغەمبەر ﷺ پێی بفەرموێت:

((خوای گەورە فەرمانی پێکردم خۆشم بوویت و.. هەواڵی پێداوم کە تۆی خۆش دەوێت))...

١٠

سەعیدی کوڕی عامر

مەزنی لەژێر پۆشاکی کۆندا

کێ لە ئێمە ئاشنای ئەم ناوەیە و، پێشتر بیستوویەتی..؟؟

-وا گومان دەبەم- گەر هەر هەمووشمان نەبێت، ئەوا زۆربەمان، هەرگیز نەمانبیستووە..

وەك ئەوەی لەگەڵتاندا بم ئێستا کە دەیخوێننەوە، پرسیار دەکەن: دەبێت ئەم (سەعیدی کوڕی عامر)ە کێ بێت..؟؟

بەڵێ.. ئێستا دەزانین ئەم (سەعید)ە کێیە..!!

* * *

یەکێکە لە گەورە هاوەڵانی پێغەمبەری خوا ﷺ، با ناوەکەشی وەك ناوی گەورە هاوەڵانی دیکە بڵاو و ئاشنا نەبێت.

یەکێکە لە گەورە خۆپارێزە پەنهانەکان..!!

پێدەچێت ئاسایی و دووبارەکردنەوە بێت، کە بڵێین لە هەموو دیمەن و غەزلیەکدا لەگەڵ پێغەمبەرﷺدا بووە.. چونکە ئەوە ڕێڕەوی هەموو موسڵمانەکان بوو، بۆ هیچ بڕوادارێك نەبوو کە لە ئاشتی یان جیهاددا لە پێغەمبەری خوا دوا بکەوێت.

(سەعید) بەر لە ڕزگارکردنی (خەیبەر) موسڵمان بوو، لەو ساتەوەش کە ئیسلامی لە ئامێز گرت و وادە و بەڵێنی دا بە پێغەمبەرﷺ، هەموو ژیان و، بوون و، ئایندەی خۆیشی پێ بەخشین.

گوێڕایەڵی و، دونیانەویستی و، بەرزی... خۆ خەفەکردن و، وەرع و، خۆ بەرز گرتن، هەموو خەسڵەتە چاکەکان لەم مرۆڤە پاك و بێگەرد و برا و هاوڕێ گەورەیەدا هەبوو..

کاتێکیش هەوڵدەدەین بە مەزنیەکەی بگەین و ببینین، پێویستە کە زرنگ بین تا بێئاگا نەبین لەو مەزنیە و لێکەڕێن لە دەستمان دەربچێت و خۆی ون بکات..

کاتێك لە نێو قەرەباڵغیدا چاومان بە (سەعید) دەکەوێت، هیچ شتێکی تێدا بەدی ناکەین جێگای ڕامان و سەرنجدان بێت..

چاو یەکێك لە ئەندامانی دەستەی هەژاران دەبینێت.. قژ ئاڵۆزکاو و تەپ و تۆزاوی... لە پۆشاك و، شێوەی دەرەوەیدا، هیچ شتێکی تێدا نیە لە موسڵمانە هەژارەکانی جودا بکاتەوە..!!!

خۆ گەر پۆشاك و شێوەی دەرەوەیمان كردە بەڵگە و نیشانە بۆ ئاشنا بوونی حەقیقەتی ئەو، ئەوا هیچ بەدی ناكەین، چونكە مەزنی ئەم پیاوە زۆر لەوە رەسەنترە كە بە رووكەشێكی دەوڵەمەندانە و ئاڵ و واڵا خۆی بنوێنێت.

ئەوەتانێ ئا لەوێدا لە پشتی سادەیی و پۆشاكە كۆنەكانیەوە خۆی حەشارداوە..

ئایا مرواری شاراوەی نێو گوێچكەی ماسیتان بینیوە..؟ ئەمیش شتێكی لەو بابەتەیە..

* * *

كاتێك ئەمیری بڕواداران (عومەری كوڕی خطاب) معاویەی لە والیێتی شام لادا، بە دەوروبەری خۆیدا چاوی گێڕا، بۆ كەسێك دەگەڕا لە جێگای ئەو دایبنێت.

شێوازی (عومەر)یش لە هەڵبژاردنی والی و یاریدەدەرەكانیدا ئەوپەڕی بەئاگا بوون و، وردی و، لەسەر خۆیی تێدا بوو.. چونكە لەو بڕوایەدا بوو كە هەر والییەكی لە دوورترین جێگای سەر زەوی هەڵەیەك بكات، خوای گەورە لەسەر ئەوە پرسیار لە دوو كەس دەكات: یەكەمیان عومەر.. دووەمیان خاوەنی هەڵەكە..

پێودانگیشی لە هەڵسەنگاندنی خەڵك و هەڵبژاردنی والیدا زۆر بە وردبینی و توندی و، گشتگیری و، بەر چاو روونیەوە بوو، تا ئەوپەڕی وردبینی..

شامیش، لەو رۆژگارەدا جێگایەكی گەورە بوو، ژیانیش تێیدا بەر لە گەیشتنی ئیسلام بۆ ناویان بە چەندین سەدە، لەنێو شارستانێتیە ركابەرەكاندا گۆڕانی بەسەردا دەهات و، ناوەندێكی بازرگانی گرنگ و، چاوگەیەكی فراوانی نیعمەت بوو، بۆیە بەوانەوە و، لەبەر ئەوانە.. خانەی هەڵخەڵەتاندن بوو، هەر بۆیە بە بۆچوونی (عومەر) كەسێكی دونیا نەویستی، خواپەرستی، رازی بووی، تەوبەكاری، پشت لە دونیا كردووی وەهای دەویست كە هەموو شەیتانەكانی گومڕا كردن لەبەردەم نەویستنی ئەودا هەڵبێن..

(عومەر) بانگی كرد: دۆزیمەوە.. (سەعیدی كوڕی عامر)م بۆ بانگ بكەن..!!

دواتر، (سەعید) دێتە لای ئەمیری بڕواداران و ئەویش داوای لێ دەكات ببێتە والی (حومص)..

بەڵام (سەعید) داوای لێبوردنی كرد و.. وتی:(تووشی ئاشوویم مەكە، ئەی ئەمیری بڕواداران)..

(عومەر) بەدەنگی بەرز وتی:

(سوێند بەخوا وازت لێ ناهێنم.. ئێوە سپاردەكان و جێنشینیتان خستۆتە گەردنی من و.. پاشان بەجێم دێڵن)...؟؟!!

لە ماوەیەكی كەمدا (سەعید)ی رازی كرد، چونكە بەڕاستی وشەكانی عومەر شایانی ئەوە بوون كە بڕوای پێ بێنێت.

بەڵێ هیچ دادگەری تێدا نیە کە سپاردە و جێ نشینیان بدەن بەسەر ئەودا و، پاشان بەتەنها جێی بهێڵن.. جا گەر کەسانی وەك ((سەعیدی کوڕی عامر)) لەبەر پرسیارێتی هەڵبێن، ئیدی عومەر کێ لەسەر فەرمانڕەواییە گرانەکانی دابنێت..؟؟

(سەعید) لەگەڵ ژنەکەیدا، کە تازە بووك و زاوا بوون، بەرەو (حومص) کەوتنە ڕێ، هاوسەرەکەشی هەر لە منداڵیەوە زۆر جوان و نازدار بوو.. (عومەر)یش بڕی پێویست لە سامانی پێدان.

کاتێك لە (حومص) جێگیر بوو.. ژنەکەی ویستی ماڵی خۆی وەك هاوسەرێك لەو سامانە بخاتە کار کە عومەر پێی بەخشین و، داوای لێکردن کە جل و بەرگێکی شایان و، پێویستی و کەلوپەل پێ بکڕن و.. ئەوی دیکەی هەڵبگرن..

(سەعید) پێی وت: دەتەوێ لەوە چاکترت نیشان بدەم..؟؟ ئێمە لە وڵاتێکداین بازرگانیەکەی قازانجمەندە، بازاڕەکەیشی گەرم و گوڕە، دەبا ئەم پارەیە بدەین بە کەسێك بازرگانی پێوە بکات بۆمان و بیبوژێنێتەوە..

ژنەکەی وتی: ئەی گەر لە بازرگانیەکەیدا زەرەری کرد..؟؟

(سەعید) وتی: پاراستنەکەی لەسەر ئەو دادەنێم..!!

ژنەکەی وتی: کەوابێت.. زۆر چاکە..

(سەعید) چووە دەرەوە، هەندێك پێداویستی ژیانێکی کولەمەرگی پێ کڕی، پاشان هەموو سامانەکەی بەسەر هەژار و نەداراندا بەخشیەوە..

ڕۆژان تێپەڕی و.. لە نێوان هەر ماوە و کات و ماوەیەکی کەدا ژنەکەی لەبارەی بازرگانێتیەکەیانەوە پرسیاری لێدەکرد، کە قازانجیان بەکوێ گەیشتووە..

(سەعید)یش وەڵامی دەدایەوە: بازرگانێتیەکی سەرکەوتووە و.. قازانج لە گەشە و زیادبووندایە.

ڕۆژێکیان لەبەردەم کەسێکی نزیکیدا کە بە ڕاستی کارەکە ئاشنا بوو هەمان پرسیاری لێکرد، زەردەخەنە گرتی، پاشان پێکەنی بە جۆرێك کە ژنەکەی گومان و دوودڵی بۆ دروست بوو، زۆر داوای لێکرد کە بەڕاستی و ڕونی بۆی بدوێت، پێی وت: مێردەکەت هەر لەو ڕۆژەدا هەموو سامانەکەی بەخشیووە.

ژنەکەی (سەعید) گریا و، غەمبار بوو کە لەو پارە سوودمەند نەبوە، نە ئەوەی خۆی دەیویست لێی کڕی، نەپارەکەش ما..

(سەعید) سەرنجی دا، فرمێسکە ڕژاوەکانی زیاتر جوان و قەشەنگیان کردبوو.

بەر لەوەی ئەو دیمەنە سەرنج ڕاکێشە دەروونی لاواز بکات، بە چاوی عەقڵ سەرنجی بەهەشتی دا، هاوەڵە دێرین و کۆچکردووەکانی خۆی تێدا بەدی کرد، وتی:

((هاوەڵانێکم هەبوو بەر لەمن بەرەو لای خوا رۆشتن.. منیش پێم خۆش نیە گەر هەموو ئەوەی لە دونیادا هەیە بۆم بێت لەرێگەی ئەوان لا بدەم))..!!!

گەر بشترسایە کە بەجوانیەکەی هەڵیبگێرێتەوە، وەك ئەوەی لەگەڵ دەروونی خۆیدا بدوێت، وتی:

((دەزانیت کە لەبەهەشتدا پەری چاو رەش و چاك و باشی وا هەیە، کە گەر یەك دانەیان بهێنرێتە سەر زەوی هەر هەمووی رووناك دەکاتەوە و، رۆشناییەکەی رووناکی خۆر و مانگی پێکەوە نەدەهێشت... دەی ئێستا قوربانی بە تۆ بدەم لە پێناوی ئەواندا، چاکترە لەوەی ئەوان بکەمە قوربانی لە پێناوی تۆدا))...!!!

قسەکانی، هەروەك چۆن بە هێمنی و، رووگەشی و، رەزامەندی، دەست پێکردبوو بە هەمان شێوەش کۆتایی پێ هێنا..

ژنەکەیشی دڵئارام بوو، تێگەیشت هیچ شتێك نیە چاکتر بۆ ئەو لە رۆیشتن لەسەر رێگەی سەعید و، هاندانی دەروونی خۆی بۆ لاسایی کردنەوەی ئەو لە دونیا نەویستی و تەقوادا..!!

* * *

(حومص) لەو رۆژگارەدا، بە (کوفەی دووەم) ناو دەبرا، ئەم ناو لێنانەشی بەهۆی زۆر هەڵگەڕانەوەی خەڵکەکەی و راجیاییان بەرانبەر بە والیەکانیان بوو..

گەرچی (کوفە) کە لە عێراقە لە یاخی بووندا لە پێشتر بوو، (حومص)یش ناوی ئەوی بەهۆی هاوشێوەییەوە وەرگرت..

سەرەڕای سەرقاڵ بوونی (حومص)یەکان بە یاخیبوونەوە، هەروەك باسمان کرد، ئەوا خوای گەورە دڵەکانیانی بەرانبەر ئەو بەندە چاکە کە (سەعید) بوو رێنوێنی کردبوو، خۆشیان دەویست و گوێڕایەڵی بوون.

(عومەر) رۆژێکیان پرسیاری لێکرد: ((خەڵکی شام تۆیان خۆش دەوێت))..؟

(سەعید) لە وەڵامیدا وتی: ((لەبەر ئەوەیە کە هاوکاریان دەکەم و دڵنەواییان دەکەم))..

خۆشەویستی خەڵکی (حومص) بۆ سەعید هەر چەند بێت، ئەوا بێزاری و سکاڵایان هەر دەبێت و دەربازبوونی لێ نیە... گەر هەر بۆ ئەوەش بێت بیسەلمێنێت کە هێشتا (حومص) رکابەری (کوفە)ی عێراقە..!!

رۆژێکیان، ئەمیری بڕواداران (عومەر) سەردانی (حومص)ی کرد و لە نێو حەشاماتێکی زۆری خەڵکەکەیدا پرسی: لەبارەی (سەعید)ەوە چی دەڵێن..؟؟

هەندێك کەس سکاڵایان لێی هەبوو... بەڵام سکاڵایەکی پیرۆز، چونکە بەهۆی ئەو سکاڵایەوە لایەنێکی زۆر سەرسوڕهێنەری مەزنی ئەو پیاوە دەرکەوت.. کە زۆر جێگای سەرسوڕمان بوو..!!

(عومەر) داوای لە پێڕی سکاڵاکاران کرد، کە یەك بەیەکی خاڵەکانی سکاڵاکەیان بخەنە ڕوو..

قسەکەرێك بەناوی ئەو پێڕەوە هەستایەوە و وتی: ((چوار سکاڵامان لەسەر هەیە..

تا ڕۆژ نەبێتەوە نایەتە دەرەوە بۆلامان...

بەشەودا وەڵامی هیچ کەس ناداتەوە...

لە مانگێکدا دوو ڕۆژی هەیە کە تێیدا نایەتە دەرەوە بۆ لامان و نایبینین...

چوارەمیش، کە ئەو هیچ دەستەڵاتێکی تێیدا نیە، بەڵام ئێمەی بێزار کردووە، ئەویش ئەوەیە کە ناویەناو بێهۆش دەبێت– واتە دەبورێتەوە–))..

پیاوەکە ئەوەی وت و دانیشت..

(عومەر) بۆ ماوەیەك مات و بێدەنگ بوو، ڕووی لە خوا کرد و، بە چرپەوە دەیوت:

((خودایە من وەك چاکترینی بەندەی تۆ ناسیوومە..

خودایە پێشبینی و شێوەناسیەکەم بۆی بەخەسار نەبێت))...

جا بانگی کرد بەرگری لە خۆی بکات، (سەعید) وتی:

((ئەوەی کە دەڵێن: تا ڕۆژ نەبێتەوە ناچمە دەرەوە بۆ لایان..

سوێند بەخوا پێم خۆش نەبوو باسی هۆیەکەی بکەم... لە ڕاستیدا خێزانەکەم خزمەتکاری نیە، خۆم هەویر دەشێلم و، وازی لێدێنم تا هەڵدێت، ئینجا نان دەکەم، دوای ئەوە دەستنوێژ دەگرم بۆ نوێژی چێشتەنگاو، پاشان دێمەوە دەرەوە بۆ لایان))...

ڕوخساری (عومەر) گەشایەوە و، وتی: سوپاس بۆ خوا.. ئەی دووەم...؟!

(سەعید) درێژەی بە قسەکانیدا:

((ئەوەشی کە دەڵێت: بەشەودا وەڵامی کەس نادەمەوە..

سوێند بەخوا پێم خۆش نەبوو باسی هۆیەکەی بکەم.. من ڕۆژم داناوە بۆ ئەوان و، شەویش بۆ پەروەردگارم))..

((ئەوەیش کە دەڵێن: لە مانگێکدا دوو ڕۆژم هەیە ناچمە دەرەوە بۆ لایان تێیدا..

خزمەتکارم نیە جل و بەرگەکەم بۆ بشوات و، جل و بەرگی دیکەشم نیە بیگۆڕم، هەر بۆیە خۆم جل و بەرگەکانم دەشۆم و چاوەڕوان دەکەم تا لەدوای ماوەیەك وشك دەبێتەوە.. لە کۆتایی ڕۆژیشدا دەچمە دەرەوە بۆ لایان))..

((ئەوەیشی کە دەڵێن: کە ناو بە ناو بێهۆش دەبم..

ئامادەی کوژرانی (خوبەیبی ئەنصاری) بووم لە مەککە، کە قورەیش گۆشتەکەیان لێ دەکردەوە، خستبوویانە سەر حوشترێك و، پێیان دەوت: پێت خۆشە ئێستا (محمد) لە جێگای تۆدا بوایە و، تۆش ساغ و سەلامەت بوویتایە..؟؟ وەڵامی دەدانەوە و دەیوت: سوێند بەخوا

پێم خۆش نیە من لە نێو کەس وکار و منداڵەکانمدا بم، لە نێو ساغ و سەلامەتی و خۆشی دونیادا و، پێغەمبەری خواش درکێك بچێت بە پێیدا..

هەر کاتێك ئەو دیمەنەم بێتەوە یاد کە بینیم و، کە من ئەو ڕۆژە لە هاوەڵ پەرستان بووم، پاشان بیرم دەکەوێتەوە کە ئەو ڕۆژە سەرخستنی خوبەیبم واز لێ هێنا، لە ترسی سزا و ئەشکەنجەی خوا دەلەرزم و لە هۆشی خۆم دەچم))..

وشەکانی (سەعید) کۆتایی هات، کە بە تەڕی فرمێسکی خۆپارێزی بێگەردییەوە لێوەکانی بەجێدەهێشت..

(عومەر) خۆی پێ ڕانەگیرا و لە خۆشیاندا، بەدەنگی بەرز وتی:

((سوپاس بۆ ئەو خوایەی کە پێشبینی و ناسینەکەمی بەهەڵە نەبرد))..!!

دەستی کردە ملی (سەعید)، نێو چاوانە ڕۆشنە پایە بەرزەکەی ماچکرد..

* * *

ج بەختێکە لە ڕێنوێنی ئەو پێڕە دروستکراوە بەدەستیان هێناوە..؟؟

ج مامۆستایەك بوو پێغەمبەری خوا ﷺ ..؟؟

ج ڕووناکیەکی پرشنگدار بوو کتێبی خوای گەورە..؟؟

ئیسلام ج قوتابخانەیەکی ئیلهام بەخش و ج فێرکارێك بوو..؟؟

بەڵام، ئایا زەوی دەتوانێت ژمارەیەکی زۆری لەم پێڕە لەسەر پشتی خۆی هەڵگرێت..؟؟

گەر ئەوە ڕوویبدایە، ئەوا بە زەوییەتی نەدەمایەوە و.. دەبووە فیردەوس..

بەڵێ.. دەبووە فیردەوسی وادە دراو..

لە کاتێکدا کە فیردەوس هێشتا کات و ساتی نەهاتبێت، ئەوا ئەو کەسانەی لەم پێڕە پایەدار و سەربڵندانە کە بەژیاندا دەگوزەرێن و بەسەر زەویدا تێدەپەڕن.. هەمیشە کەم و دەگمەنن..

(سەعیدی کوڕی عامر) یەکێکە لەوانە..

بەخشش و موچەکەی بەپێی ئەرك و کارەکەی زۆر بوو، بەڵام ئەو هێندەی لێ هەڵدەگرت کە بەشی خۆی و خێزانەکەی بکات و.. ئەوی دیکەی بەسەر ماڵە هەژارەکاندا دەبەخشیەوە..

ڕۆژێکیان پێی وترا: بەو زیادەیە خاو و خێزان و خزمانت ببوژێنەرەوە..

لە وەڵامدا دەیوت: ((باشە بۆ خاو و خێزان و خزمانم..؟؟

سوێند بەخوا من ڕەزامەندی لای خوا نافرۆشم بە خزمایەتی))...

چەندە جاریش پێی دەوترا: (خەرجیی خۆت و خاو و خێزانت زیاد بکە و لە شتە باشەکانی ژیان بەهرەوەر بە).

بەڵام ئەو هەمیشە لە وەڵامدا، ئەم وشە مەزنانەی دووپات دەکردەوە:

((نەخێر هەرگیز لە دەستەی یەکەم دوا ناکەوم، پاش ئەوەی گوێم لێ بوو پێغەمبەری خوا ﷺ دەیفەرموو: خوای گەورە خەڵکی بۆ لێپرسینەوە کۆ دەکاتەوە، بروادارە هەژارەکان وەك پۆلە کۆتر بە خۆشیەوە دێن، پێیان دەوترێت: راوەستن بۆ لێپرسینەوە، دەڵێن: هیچ شتێکمان نەبووە تا لەسەری لێمان بپرسنەوە... خوای گەورە دەفەرموێت: بەندەکانم راستیان وت و.. بەر لەخەڵکی دەچنە بەهەشتەوە))...

* * *

لەساڵی بیستەمی کۆچیدا، (سەعید) گەڕایەوە بۆ لای پەروەردگاری، پاکتر لە پەڕەی سپی، بەتەقوا ترین دڵ و، جوانترین ژیاننامەی هەبوو..

مەیل و تامەزرۆیی بۆ گەیشتنەوە بەدەستەی یەکەم درێژەی کێشا، کە ژیانی خۆی لە پێناوی پاراستنی بەڵێنەکەی و شوێن پێ هەڵگرتنیاندا نەزر کردبوو..

بەڵێ.. خۆزگەی گەیشتن بە پێغەمبەر و مامۆستاکەی و.. بە هەموو هاوەڵە پێشینە بێگەردەکانی درێژەی کێشا..

ئەوا ئەمڕۆ، ئاسودەیی و، دڵنیایی دەروون و، بار سووکیەوە پێیان دەگات..

لە باری دونیا و خۆشیەکانی نە هیچی پێیە و نەهیچی جێهێشتوە تا پشت وشانی قورس بکات..

تەنها خۆپارێزییەکەی، دونیانەویستیەکەی، تەقواکەی، مەزنی دەروون وئاکاری پێیە.

ئەو چاکانەی تەرازوو قورس دەکەن، بەڵام لەسەر پشت سوکن ...!!

لەگەڵ ئاکاری وا کە خاوەنەکەی دونیای پێ هەژاند و.. لەخۆ بایبوون ئەوی نەهەژاند...!!

* * *

سڵاو لە (سەعیدی کوڕی عامر)..

سڵاوی لێبێ لە ژیان و، مردنیدا..

سڵاو و، پاشان سڵاو، لە ژیان و یادی..

سڵاویش لە کەسە بەڕێز و بێگەردەکان.. هاوەڵانی پێغەمبەری خوا ﷺ ...

١١

حەمزەی کوڕی عبدالمطلب

شێری خوداو سەرداری شەهیدان

مەککە لە خەوێکی قوڵدا بوو، پاشی ڕۆژێکی پڕ کۆشش و، ماندووبوون و، پەرستش و، ئارەزووبازی..

قورەیشیەکانیش لە نێو نوێنەکانیاندا ئەمدیو و ئەو دیویان دەکرد.. تەنها یەکێکیان نەبێت کە لەناو نوێنەکەیدا ئارامی نەدەگرت، زوو دەخزێتە ناوی و، چەند ساتێکی کەم تیایدا حەسایەوە، پاشان بە خۆشی و شادییەکی مەزنەوە هەڵدەستایەوە، چونکە وادەی لەگەڵ پەروەردگاریدا هەبوو، ڕووی دەکردە شوێنی نوێژکردنەکەی لە ژوورەکەیدا و، بەردەوام لەگەڵ پەروەردگاری دەدوا و لێی دەپاڕایەوە.. هەر کاتێك ژنەکەشی بە هۆی پرخەی سنگی تکاکاری و پاڕانەوە گەرم و گوڕە دووبارەبووەکانی بەخەبەر بهاتبایە، بەزەیی پێیدا دەهاتەوە و، داوای لێدەکرد بەزەیی بەخۆیدا بێتەوە، بەشی خۆی بخەوێت، وەڵامی دەدایەوە و ئەسرینەکانی پێش وشەکانی دەکەوتن:

((سەردەمی خەوتن بەسەر چوو ئەی خەدیجە))..!!!

هێشتا کارەکەی خەوی قورەیشی نەزڕاندبوو، گەرچی لەوەدا بوو بێتە مایەی سەرنج ڕاکێشانیان، ئەو ساتە هێشتا لە سەرەتای بانگەوازیدا بوو و، بەچرپە و نهێنی وشەکانی دەدرکاند.

ئەو کەسانەی ئەو ڕۆژانە باوەڕیان پێی هێنا بوو زۆر کەم بوون..

جگە لە ئیمانداران کەسی دیکەش هەبوو ڕێز و خۆشەویستیەکی زۆریان هەبێت بۆی و، بە جۆش و خرۆشێکی مەزنەوە باڵەکانیان لێك بدەن بەرەو ئیمان هێنان پێی و ڕۆشتن لە نێو کاروانە پیرۆزەکەی. تەنها کاریگەری عادەت و ژینگە و، پاڵەپەستۆی داب و نەریت و بۆماوە و، دوودڵی لە نێوان بانگی ڕۆژئاوابوون و، بانگی ڕۆژهەڵاتندا، ڕێگربوو..

(حەمزەی کوڕی عبدالمطلب) مامی پێغەمبەرﷺ و، برای شیری.. یەکێك بوو لەوانە..

* * *

(حەمزە) بەچاکی ئاشنای مەزنی و کامڵی برازاکەی بوو... بە ڕوون و ئاشکرایی ڕاست و دروستی کارەکەی و، کرۆکی خەسڵەتەکانی دەزانی..

ئەو تەنها وەك مامێك ئاشنای برازاکەی نەبوو بەس.. بەڵکو وەك برا و، هاوڕێ، دەیناسی.. چونکە (حەمزە) و پێغەمبەر ﷺ لە یەك نەوە بوون و، تەمەنیان نزیك بوو.. پێکەوە گەورە

بوون و، بەیەکەوە یاریان کرد و، بوون بە برا و، لە سەرەتای ڕێگاوە هەنگاو لەگەڵ یەکدا پێکەوە ڕۆشتن..

خۆ گەر گەنجێتی هەر یەکەیان بە ڕێگایەکدا ڕۆشتبێت، ئەوە حەمزە پێشی هاوتەمەنەکانی خۆی دەکەوت لە بەدەستهێنانی خۆشیەکانی ژیان و، کردنەوەی جێگا بۆخۆی لە نێو پیاوماقوڵانی مەککە و گەورەپیاوانی قورەیشدا... لە کاتێکدا (موحەمەد) لە خەڵوەتدا بوو لەگەڵ ڕۆشناییەکانی ڕۆحی کە دەستی بە ڕووناککردنی ڕێگای بەرەو خوا چوون کردبوو و، قسەی دڵی کە لە ژاوەژاوی ژیان دووری خستبوەوە بەرەو بیرکردنەوە و ڕامانی قوڵ و، ڕووەو خۆ سازدان بۆ دەست خستنە نێو دەستی حەق و وەرگرتنی..

دەڵێین: گەرچی لاوێتی هەر یەکەیان ئاراستەیەکی جیای گرت، ئەوا حەمزە بۆ چرکە ساتێکیش لە چاکەکانی هاوتەمەن و برازاکەی دانەبڕا.. ئەو چاکە و ڕێزداریانەی کە خاوەنەکەیان خستبوە جێگایەکی بڵند لە دڵی هەموو خەڵکیدا و، وێنەیەکی ئاشکرای بۆ ئایندە مەزنەکەی دەکێشا.

لە سپێدەی ئەو ڕۆژەدا، حەمزە وەك کردبوویە خوو، هاتە دەرێ.

لەلای کەعبە کۆمەڵێك لە گەورە پیاوانی قورەیش و پیاوماقوڵانیانی بەدی کرد و لەگەڵیان دانیشت، گوێی لە قسەکانیان گرت..

دەربارەی (موحەمەد) دەدوان...

حەمزە یەکەمجار بوو ببینی بانگەوازی برازاکەی خستونیەتە دڵەڕاوکێ.. قسەکانیان بۆنی بۆغز و کینە و، داخ لە دڵی و، تاڵی لێدێت.

ئەوان پێشتر باکیان نەبوو، یان وایان دەخستە ڕوو کە گوێی پێ نادەن و بەلایانەوە هیچ نیە.

بەڵام ئەمڕۆ، دڵەڕاوکێ و، خەم و، ئارەزوومەندی هەڵمەتبردن بۆی، لە ڕوخساریاندا شەپۆلی دەدات..

حەمزە بە قسە و باسەکانیان زۆر پێکەنی و.. زیادەڕەوی و، خراپ لێکدانەوەی دایە پاڵیان..

بەدوایدا (ئەبو جەهل) بۆ ئامادەبوانی دووپاتکردەوە کە حەمزە لە هەموو خەڵکی زیاتر لە مەترسی ئەوەی (موحەمەد) بانگەوازی بۆدەکات ئاگادارە، بەڵام دەیەوێت کارەکە لای قورەیش ئاسان بکات تا بخافڵێن و، کاتێك بەئاگا بێنەوە، خراپترین ڕۆژی بێت و، کاری برازاکەی بەسەریاندا زاڵ بوو بێت..

بەردەوام لە قسەکانیاندا دەیانئەڕاند و هەڕەشەیان دەکرد و.. (حەمزە)یش هەندێ جار پێدەکەنی و، جاری واش هەبوو قینی هەڵدەستا، کاتێکیش جیابوونەوە و هەرکەسەو بەڕێی

خۆیدا رۆشت، (حەمزە) سەری بە بیرۆکەی نوێ و، خورپە تازەکە قورس بوو بوو، کاری برازاکەی دەهێنایە بەرچاو و، سەر لە نوێ لەگەڵ خۆیدا تاوتوێی دەکرد...!!!

* * *

رۆژان تێپەڕی، هەر رۆژە و بانگی لەوی دیکە دەکرد و، لەگەڵ هەر رۆژێکدا قسە و باسی قورەیش لەسەر بانگەوازەکەی پێغەمبەر ﷺ زیاتر دەبوو..

پاشان قسە و باسەکان دەگۆڕا بۆ شەڕ فرۆشتن.. (حەمزە)ش لە دوورەوە چاودێری هەڵوێستەکەی دەکرد..

خۆڕاگری برازاکەی سەرسامی کردبوو... لێبڕانەکەی لە پێناوی ئیمان و بانگەوازەکەیدا لای هەموو قورەیش شتێکی نوێ بوو، سەرەڕای ئەو لێبڕان و خۆگرییەی کە پێی ناسرابوو..!!

خۆ گەر لەو رۆژەدا گومان بیتوانیایە هەر کەس بەرانبەر راستگۆیی پێغەمبەر و مەزنی خووڕەوشتەکانی هەڵبخەڵەتێنێ، ئەوا توانای نەبوو کەلێن و جێگایەك بۆچوونە نێو تێگەیشتنی حەمزە بدۆزێتەوە..

حەمزە لە هەموان چاکتر ئاشنای (موحەممەد) بوو... لە کاتی زۆر منداڵیەوە.. تا لاوێتی بێگەردی... و تا کاتی پیاوێتی دەست پاکی بەرزی..

ئەو وەك خۆی دەیناسی، بەڵکو زیاتر لەوەی کە خۆی دەناسێت ئاشنای بوو، لەو کاتەوەی کە پێکەوە هاتبوونە ژیان.. بەیەکەوە گەورە بوون... پێکەوە پێگەیشتن... ژیانی (موحەممەد)یش هەر هەمووی وەك تیشکی رۆژ بێگەردە..!! حەمزە هیچ گومانێکی بەدی نەکردووە سەبارەت بەو ژیانە.. نایەتە یادی رۆژێك بینیبێتی تووڕە بێت، یان نا ئومێد، یا چاوچنۆك، یان ئارەزووباز، یان بێوورە و داڕووخاو بێت..

(حەمزە)ش تەنها خاوەنی هێزی جەستە نەبوو بەس، بەڵکو خاوەنی هۆشمەندی عەقڵ و، بەهێزی ویستیش بوو..

ئا لێرەوە شتێکی سروشتی نەبوو کە لە شوێن کەوتنی کەسێك دوا بکەوێت کە ئەو هەموو راستگۆیی و دەستپاکییەی تێدا دەرك پێ کرد بوو.. بەو جۆرە لە دڵیدا پێچایەوە تا ئەو کاتەی بەهۆی کارێکەوە لە رۆژێکی نزیکدا ئاشکرا دەبێت..

* * *

رۆژی دیاریکراو هات...

(حەمزە) لە ماڵ هاتەدەر و، تیر و کەوانەکەی لەشان کرد بوو و، بەرەو ڕووی بیابان دەچوو تا ئارەزووە خۆشەویستەکەی و، وەرزشە پەسەندەکەی، کە راوە، ئەنجام بدات... کە راوچییەکی لێهاتووی کەم وێنە بوو..

بەشێکی ڕۆژ لەوێ مایەوە... کاتێك لە ڕاو گەڕایەوە، وەك کردبوویە پیشە، بەرەو کەعبە چوو، تا تەوافی بکات، بەر لەوەی بەرەو ماڵەوە بگەڕێتەوە.

لە نزیك کەعبە خزمەتکارێکی (عبداللّٰی کوڕی جەدعان)ی پێگەیشت...

هەرکە چاوی پێی کەوت، وتی:

((ئەی باوکی (عومارە)... گەر دەتبینی (محمد)ی برازات چی بەسەرهات بەدەستی (ئەبو حەکەمی کوڕی هیشام).. ئا لەوێ چاوی پێی کەوت دانیشتبوو، ئازاری دا و، جنێوی پێدا و، ئەوەی پێی ناخۆش بوو پێی کرد))..

ئینجا ئەوەی ئەبو جەهل بەسەر پێغەمبەری ﷺ هێنا بوو بۆی شیکردەوە..

حەمزە بەچاکی گوێی لە قسەکانی گرت، پاشان بۆ کەمێك بیری کردەوە، دوای ئەوە دەستی برد کەوانەکەی لەسەر شانی دانا و... بە خێرایی و جەسورانە بەرە و لای کەعبە ڕۆشت، بەو ئومێدەی لەوێ بە ئەبو جەهل بگات.. خۆ گەر لەوێ نەیدۆزییەوە، ئەوا لە شوێن و جێگای دیکە بەدوایدا دەگەڕێ تا پێی دەگات..

بەڵام بەر لەوەی بگاتە کەعبە، سەیری کرد ئەبو جەهل لە حەوشەکەیدا لە نێو کۆمەڵێك لە گەورەپیاوانی قورەیش دانیشتووە..

بە هێمنیەکی ترسناکەوە، حەمزە لە ئەبو جەهل نزیك بووەوە، پاشان کەوانەکەی بەرزکردەوە و دای بەسەری ئەبو جەهلدا، شکاندی و خوێنی لێهات، بەر لەوەی کە ئامادەبوان لە سەرسامیەکەیان بەئاگابێنەوە، حەمزە هاواری بەسەر ئەبو جەهلدا کرد:

((جنێو بە موحەممەد دەدەیت، لە کاتێکدا کە من لەسەر ئاینەکەی ئەوم و ئەوە دەڵێم کە ئەو دەیڵێت...؟! دەی گەر دەتوانیت وەڵامم بدەرەوە))...

لە چرکە ساتێکدا، هەموو ئامادەبوان ئەو سووکایەتیەی بە (ئەبو جەهل)ی سەرکردەیان کرا و ئەو خوێنەی لەسەری دەچۆڕا، لە بیریان چوو، ئەو وشەیەی وەك هەورە بروسکە دای بەسەریاندا سەر قاڵی کردن.. ئەو وتەیەی کە (حەمزە) تێیدا ڕایگەیاند لەسەر ئاینی (محمد)ە، هەمان تێڕوانینی هەیە و، ئەوە دەڵێت کە ئەو دەیڵێت..

ئایا حەمزە موسڵمان دەبێت..؟؟

بەڕێزترین و بەهێزترین گەنجی قورەیش..؟؟

بەڕاستی ئەمە نەهامەتیەکە قورەیش توانای بەرگەگرتنی نیە، چونکە موسڵمان بوونی حەمزە ڕێگە بۆ زۆر کەسی هەڵبژاردە و دیاری دیکە خۆش دەکات تا موسڵمان بن و، (موحەممەد)یش کەسانێکی خاوەن توانا و هێزی لەدەور کۆ دەبێتەوە کە ببنە مایەی بەهێزبوونی بانگەوازەکەی و خۆ کۆکردنەوەی و، ڕۆژێکیش قورەیش بە دەنگی ئەو پاچانە بێدار دەبێتەوە کە خواوەند و بتەکانیان دەشکێنێت..!!

بەڵێ.. حەمزە موسڵمان بوو، ئەوەی لەدڵیدا پێچابوویەوە بۆ خەڵکی ئاشکرا کرد و، هەموو ئەو خەڵکە حەپەساوەی بە نائومێدی بەجێهێشت و، ئەبوجەهلیش ئەو خوێنەی دەسری لەسەرە شکاوەکەی دەهاتە خوارێ.. حەمزە جارێکی دیکە دەستی دایە کەوانەکەی و لەسەر شانی راگرت و، بە هەنگاوی چەسپاو و، ئازایەتی بەهێزیەوە بەرەو ماڵ کەوتە رێ..!

* * *

حەمزە خاوەنی عەقڵێکی بەجێهێنەر و، ویژدانێکی راست و دروست بوو..

کە گەڕایەوە ماڵەوە و، ماندوێتی ئەو رۆژەی دەرچوو، دانیشت بیری کردەوە و، ئەو رووداوانەی پێش ماوەیەکی کەم روویدابوو دەهێنایە خەیاڵی..

چۆن موسڵمان بوونی خۆی راگەیاند و.. کەی..؟؟

لەچرکە ساتێك لەچرکە ساتەکانی حەماسەت و تووڕەیی و هەڵچووندا رایگەیاند..

پێی ناخۆش بوو خراپە بەرانبەر برازاکەی بکرێت و، ستەمی لێ بکرێت و ئەویش هیچ پشت و پەنا و سەرخەرێکی نەبێت، بۆیە تووڕە بوو، لەسەر رێز و پایەی بەنی هاشم غیرەت گرتی و، سەری ئەبو جەهلی شکاند و، موسڵمان بوونی خۆیشی دا بەڕوویدا..

بەڵام، ئایا ئەوە رێگایەکی پەسەندە تا مرۆڤ واز لە ئاینی باوباپیر و هۆزەکەی بهێنێت.. ئاینی چەرخ و سەردەمەکان.. پێشوازی لە ئاینێکی نوێ بکات کە هێشتا بنەماکانی تاقی نەکردووەتەوە و، لەبارەی راستێتیەوە تەنها شتێکی کەم ئاشنا بێت..

راستە ئەو بۆ چرکە ساتێکیش گومانی لە راستگۆیی (موحەممەد) و بێگەردی مەبەستەکەی نیە.. بەڵام ئایا دەکرێت مرۆڤ لە چرکەساتێکی تووڕەبووندا پێشوازی لە ئاینێکی نوێ بکات و، هەموو ئەو بەرپرسیارێتی و ماندوویەتیەی لە ئەستۆ بگرێت، ، هەر وەکو ئێستا حەمزە کردی..؟؟

لە راستیدا ئەو لە دڵ و دەروونیدا رێزی هەبوو بۆ ئەو بانگەوازە نوێیەی کە برازاکەی ئاڵا هەڵگریەتی..

بەڵام، گەر لەسەری نووسرابێت کە یەکێك بێت لە شوێنکەوتوانی ئەو بانگەوازە و، بڕوادار بێت پێی و، پارێزەری بێت.. دەبێ کاتی گونجاو بۆ چوونە نێو ئەو ئاینە کەی بێت..؟

لە چرکەساتێکی غیرەت و تووڕەیی..؟ یان کاتەکانی بیرکردنەوە و لەسەرخۆیی..؟؟

بەو جۆرە راست رەوی ویژدانی و، بێگەردی بیرکردنەوەی، بەسەریاندا سەپاند کە ئەو بابەتە هەمووی سەرلەنوێ بە چاکی و وردبینی بیر لێ بکاتەوە..

دەستی کرد بە بیرکردنەوە و، چەند رۆژێکی بەسەر برد، لە بیرکردنەوە نەدەسرەوت و، شەوانەش چاوەکانی نەدەچوونە خەو..

کاتێکیش بمانەوێت بەهۆی عەقڵەوە راستی بدۆزینەوە، گومان وەك هۆکارێکی گەیشتن بە ناسینی خۆی دەسەپێنێت..

بەو جۆرە، حەمزە هەر کە عەقڵی خستەکار لە تۆژینەوەی رەوشی ئیسلام و، ئاینی کۆن و ئاینی نوێی لەگەڵ یەك بەراورد کرد، بەهۆی سۆزی خۆرسکی بۆماوەی بەرانبەر ئاینی باووباپیری و، ترسی خۆرسکی بۆماوەی بەرانبەر هەموو شتێکی نوێ، گومانیان لە دەروونیدا وروژاند..

هەموو یادەوەریەکانی لە بارەی کەعبە و، خواوەندەکانی و، بتەکانی..، دەربارەی ئەو سەروەریە ئاینیانەی هاتەوە پێش چاو کە ئەو خواوەندە داتاشراوانە بۆ هەموو قورەیش و، تێکڕای مەککە بەگشتیی دەستەبەر کردوە....

دابڕان لە هەموو ئەو مێژووەو .. ئاینە دێرینە زۆر سەختە.. ئەوەش رستن و شیکردنەوەی مەزنی پێویستە..

حەمزە سەری سوڕدەما لەوەی کە چۆن ئادەمیزاد دەتوانێت ئاوا بە ئاسانی و خێرا ئاینی باو و باپیرانی بەجێ بهێڵێت و پەشیمان بووەوە لەوەی کردویەتی.. بەڵام گەشتی بیرکردنەوەی ژیرانەی درێژەپێدا.. کاتێکیش بینی کە تەنها عەقڵ بەس نیە بە هەموو دڵسۆزی و راستگۆییەکییەوە پەنای بردە بەر نادیار (غەیب).

لەلای کەعبە، بە ملکەچیەوە روویکردە ئاسمان و، پەنای بردە بەر هەموو شتێکی نێو ئەو گەردونە لە توانا و رۆشنایی، تا بەرە و لای حەق و رێگەی راست رێنوێنی بکەن، دەبا گوێ لە خۆی بگرین، پاشماوەی بەسەر هاتەکەمان بۆ باس بکات:

{...پاشان هەستم بە پەشیمانی کرد بەدابڕان لە ئاینی باوباپیر و هۆزەکەم و... لەم کارە مەزنە بە گومان بووم، بە جۆرێك کە چاوم نەدەچووە خەو..

پاشان هاتم بۆ لای کەعبە، لە خوا پاڕامەوە کە سنگم بۆ حەق بکاتەوەو، گومان و دوو دڵیم لا نەهێڵێت. خوای گەورە پاڕانەوەکەی گیرا کردم و دڵی پڕ کردم لە دڵنیایی.

بەرە و لای پێغەمبەری خوا ﷺ کەوتمە رێ و، هەواڵی سەر گوزەشتەی خۆم پێدا و، ئەویش پاڕایەوە بۆم کە دڵم لەسەر ئاینەکەی جێگیر بێت...}

بەمجۆرە (حەمزە) موسڵمان بوو.. موسڵمان بوونێکی تەواو بە دڵنیاییەوە..

خوای گەورە بەهۆی حەمزەوە ئیسلامی شکۆدار کرد و... سەربڵند و بوێرانە راوەستا و بەرگری لە پێغەمبەری خوا و، هاوەڵە بێدەسەڵاتەکانی دەکرد..

ئەبو جەهل کە بینی لە ریزی موسڵماناندا دەوەستێت، تێگەیشت کە جەنگ بەرپا دەبێت، هەر بۆیە هات و هانی قورەیشیەکانی دەدا کەئازار و ئەشکەنجەی پێغەمبەر و هاوەڵەکانی بدەن و، بەردەوام رێگای بۆ شەڕێکی نێوخۆیی ساز دەکرد کە بەهۆیەوە سارێژی رق و کینە و بوغزەکانی دڵی خۆی پێ بکات..

دیارە (حەمزە)ش نەیدەتوانی ڕێگری لە هەموو ئازاردانێك بكات.. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا موسڵمان بوونی قەڵغان و پارێزكارێك بوو.. هەروەها سەرنج ڕاكێشانێكی سەر كەوتوویش بوو بۆ زۆرێك لە هۆزەكان كە بەهۆی موسڵمان بوونی حەمزە و، پاشان (عومەری كوڕی خطاب)ەوە ئەوانیش دەستە دەستە بێنە ناو ئیسلامەوە..!!

لەو ساتەوەی كە حەمزە موسڵمان بوو هەموو خۆشی و، توانا و هێز و، ژیانی بۆ خودا و ئاینەكەی نەزر كرد بوو، هەتا وای لێكرد پێغەمبەر ﷺ ئەم نازناوە مەزنەی پێ ببەخشێت:

{شێری خودا و، شێری پێغەمبەرەكەی ﷺ}..

یەكەمین دەستەی موسڵمانانیش كە بۆ ڕوو بەڕوو بوونەوەی دوژمن كەوتە ڕێ، حەمزە بەرپرسی بوو..

یەكەمین ئاڵاش كە پێغەمبەر ﷺ دابێتە دەست یەكێك لە موسڵمانان، ئەوا بە حەمزە درا..

ئەو ڕۆژەشی لە غەزای بەدردا هەر دوو كۆمەڵ بەیەك گەیشتن، شێری خودا و شێری پێغەمبەرەكەی ﷺ، لەو غەزایەدا مایەی سەرسوڕمان بوو..!!

پاشماوەی لەشكری تێكشكاوی قوڕەیش لە بەدرەوە بەرە و مەككە بەسەر شۆڕی و نائومێدی گەڕانەوە، ئەبو سوفیانیش دڵشكاو و، سەرشۆڕانە گەڕایەوە..

چونكە لە نێو گۆڕەپانی جەنگدا لاشەی گەورە پیاوانی قوڕەیش وەك.. ئەبو جەهل و.. عوتبەی كوڕی ڕەبیعە و.. شەیبەی كوڕی ڕەبیعە و.. ئومەیەی كوڕی خەلەف و.. عوقبەی كوڕی ئەبی موعەیت و، ئەسوەدی كوڕی عەبدول ئەسەدی مەخزومی و.. وەلیدی كوڕی عوتبە و.. (نظر كوڕی حارس) و.. (عاص كوڕی سەعید) و.. (گعم كوڕی عەدی) و.. دەیەها پیاوی دیكەی قوڕەیش وەك ئەوان گەورەی بەجێ هێشتبوو..

جا لەبەر ئەوەی كە قوڕەیش بە ئاشتی و هێمنایەتی ئەو شكستە خراپەیان لەیاد نەدەچوو.. هەر بۆیە دەستیان كردە خۆ سازدان و، كۆكردنەوەی هێز و بێ هودەییان، تا تۆڵەی خۆیان و ڕێز و كوژراوەكانیان بكاتەوە..

قوڕەیش سوور بوو لەسەر شەڕ..

غەزای ئوحود هاتە پێشەوە و قوڕەیشیەكان زۆر زوو بەسەرۆكایەتی (ئەبو سوفیان) بۆ جارێكی كە هاتنە دەرەوە و، هەموو هۆزە عەرەبە هاوپەیمانەكانی خۆیان لەگەڵدا بوو..

گەورە پیاوانی قوڕەیش لەم جەنگە نوێیەیاندا ئامانجیان دوو پیاو بوو: یەكەمیان پێغەمبەرﷺ .. دووەمیشیان حەمزە لەدوای پێغەمبەر.. بەڵێ.. ئەو كەسەی گوێبیستی قسە و باسی پلانەكانیان بوایە بەر لە دەرچوونیان بۆ جەنگ، دەیبینی كە چۆن حەمزە لە دوای پێغەمبەر ﷺ مەبەست و ئامانجی جەنگەكە بوو..

بەر لە دەرچوونیش پیاوێكیان هەڵبژارد و كاری حەمزەیان پێسپارد، كە ئەویش كۆیلەیەكی حەبەشی خاوەن شارەزاییەكی كەم وێنە بوو لە ڕم هاوێژیدا... هەموو ڕۆڵی ئەویان

لە جەنگەکەدا چڕ کرد بووەوە لەوەی کە لێدانێکی کوشندە ئاراستەی حەمزە بکات بە ڕمەکەی و، ئاگاداریان کردەوە کە جگە لەوە بەهیچ شتێکی دیکەوە سەر قاڵ نەبێت، ئاکامی جەنگەکە و ئاراستەی کوشتارەکە هەر چۆن بێت..

تەنها ئەوەکاری ئەوە..

وادە و بەڵێنی بە هایەکی زۆر مەزنیان پێدا بوو کە ئەویش ئازاد کردنیەتی.. ئەو پیاوە کەناوی وەحشی بوو، کۆیلەی (جوبەیری کوڕی موتعەم) بوو.. لە ڕۆژی بەدریشدا مامی جوبەیر تیا چووبوو،

جوبەیر پێی وت: {لەگەڵ خەڵکیدا بڕۆرە دەرەوە، خۆ گەر توانیت حەمزە بکوژیت ئەوا تۆ ئازادیت}..!!

پاشان ناردی بۆ لای (هیندی کچی عوتبە)ی خێزانی ئەبو سوفیان تا زیاتر هانی بدات و، پاڵی پێوە بنێت بەرەو ئەو ئامانجەی کەدەیانەوێت..

هیند پێشتر لە جەنگی بەدردا باوکی و، مامی و، برایەکی و، کوڕێکی تیا چوو بوو..

پێشی وترا بوو حەمزە هەندێك لەوانەی کوشتووە و، دەستیشی هەبووە لە کوژرانی ئەوانی دیکەدا..

لەبەر ئەوە زۆربەی پیاو و ژنانی قوڕەیش سوور بوون لەسەر چوونە دەرەوە بۆ جەنگ، تەنها بۆ هێنانەوی سەری حەمزە و بەس بەهەر نرخێك بووە و چەندێ نارەحەتی بوێت..!!

هیند چەند ڕۆژێك بەر لە چوونە دەرەوە بۆ جەنگ، تەنها کاری ئەوە بوو هەموو ڕق و کینەی بکاتە نێو دڵی وەحشیەوە و ڕۆڵی خۆی بۆ دیاریکرد، خۆ گەر سەرکەوتوو بوو لە کوشتنی حەمزەدا ئەوا بەنرخترین خشڵی خۆڕازاندنەوە کە ئافرەت هەیبێت پێی ببەخشێت و، بەپەنجە کێن لە دڵەکانی گوارە و مرواریە بەنرخەکانی و گەردانە زێڕەکەی کە گەردنیان قەرەباڵغ کردبوو گرت و، لە کاتێکدا کە چاوە زەقەکانی بڕیبوە وەحشی وتی:

{هەموو ئەمانە بۆ تۆیە، گەر حەمزە بکوژیت}...!!!

وەحشی لیکی لە دەم دەهاتە خوارێ و... خەیاڵی بە جۆش و خرۆشەوە بەرەو لای ئەو جەنگە لەشەقەی باڵی دەدا کە ئازادبوونی خۆی تێدا بەدەست دەهێنێت و، ئیدی بە کۆیلە و دەست بەسەری نامێنێتەوە و، هەموو ئەو خشڵانەیشی کە شان و ملی سەرکردەی ئافرەتانی قوڕەیش و، ژنی سەرکردەکەیان و، کچی سەرکردەکەیانی ڕازاندۆتەوە دێتە دەستی..!!

کەواتە پیلان بوو.. هەموو ئەو جەنگەش حەمزەی ﷺ بەشێوەیەکی ڕوون و ئاشکرا دەوێت..

جەنگی ئوحود دەستی پێکرد..

هەر دوو کۆمەڵ بەیەك گەیشتن و.. حەمزە بەکاڵای شەڕەوە کەوتە نێوان زەوی مردن و کوشتار و، پەڕێکی نەعامەی لەسەر سنگ بوو کە پێشتریش سنگی لەجەنگدا پێ ڕازاندبۆوە..

دەستی کرد بە هاتن و چوون، هەر سەرێکی بیویستایە بە شمشێرەکەی دەیپەڕاند، بەردەوام لەبێباوەڕانی دەدا، وەك ئەوەی مەرگ هاتبێتە ژێر فەرمانیەوە، هەرکەسێ بیویستایە تێی دەگرت و یەکسەر دەیپێکا..!!

هەموو موسڵمانان هەڵمەتیان برد تا لەوەدا بوو سەرکەوتنی تەواو بەدەست بهێنن.. تەنانەت هێزە شکاوەکەی قوڕەیش دەستی بە کشانەوە کرد، هەڵدەهات.. گەر تیرهاوێژان شوێنی خۆیان لەسەر کێوەکە جێ نەهێشتایە و، نەهاتنایەتە خوارەوە بۆ گۆڕەپانی شەڕ بە مەبەستی کۆکردنەوەی دەستکەوتەکانی دوژمنی تێکشکاو.. خۆ گەر ئەوان شوێنی خۆیان چۆڵ نەکردایە و ئەو کەلێنە گەورەیان لەبەردەم سوارەکانی قوڕەیشدا والآ نەکردایە ئەوا جەنگی ئوحود گۆڕستانێك بوو بۆهەموو قوڕەیش" بە پیاو و.. ژنیەوە.. بەڵکو بە ئەسپ و حوشتریشیەوە..!!

سوارەکانیان لە پشتەوەو لەکاتی بێئاگایدا لە موسڵمانانیان دا و، شمشێرە تینووە شێتەکانیان خستە کار بۆیان و.. موسڵمانان سەر لەنوێ دەستیان دایەوە خۆ کۆکردنەوە و، شمشێرەکانیان هەڵگرتەوە کە هەندێکیان کاتێك سوپای قوڕەیشی بەدی کردبوو دەکشێتەوەو هەڵدێت دایان نابوو.. بەلام بەراستی ئەو کارە چاوەڕوان نەکراوە سەخت و دژوار بوو..

حەمزە کە ئەوەی بینی هێز و چوست و چالاکی و هەولی چەند قات زیاتری کرد..

لەراست و چەپ و بەردەم و دواوەی خۆیەوە لێی دەدان و.. (وەحشی)یش لەوێدا چاودێری دەکرد و، چاوەڕوانی دەرفەتی دەستدرێژیکردن بوو تا لێدانی خۆی ئاراستە بکات..

با لێگەڕێین (وەحشی) خۆی باسی ئەو دیمەنەمان بۆ بکات، بە دەمی خۆی:

{.. پیاوێکی حەبەشی بووم، ڕمم بەشێوەی حەبەشیەکان دەوەشاند، زۆر کەم هەڵەم دەکرد لە گرتنە نیشانەدا.. کاتێك خەڵکەکە بەیەك گەیشتن، چووم و سەیری حەمزەم دەکرد، تا لە نێو خەڵکەکەدا وەك حوشتری کەڵەگەت بەدیم کرد.. بە شمشێرەکەی خەڵکی لەت لەت دەکرد و، هیچ شتێك لەبەردەمیدا خۆی نەدەگرت..

سوێند بەخوا خۆمم بۆ ئامادە دەکرد و دەمویست، لەپشت درەختێکەوە خۆم شاردەوە تا بیپێکم یا لێم نزیك بێتەوە، (سیباعی کوڕی عەبدول عوزا) بردمیە پێشەوە بەرەو لای، کاتێك حەمزە چاوی پێی کەوت هاواری لێی کرد: وەرە بەرەو ڕووم ئەی کوڕی خەتەنەکەری کچان، پاشان لێدانێکی وای لێدا سەری لەلاشەکەی کردەوە..

ئا لەو کاتەدا ڕمەکەم جووڵان، هەتا بە دڵی خۆم هاویشتم و دای لە سنگی و لەنێوان قاچەکانیەوە هاتە دەر، هەستایەوە بەرەو لام، بەلام توانای بەسەریدا نەشکا و مرد..

چوومە سەری و ڕمەکەی خۆم هەڵگرت، پاشان گەڕامەوە بۆ سەربازگە و تێیدا دانیشتم، چونکە من هیچ پێویستیەکی دیکەم نەبوو تێیدا و، ئەوم کوشت تا ئازاد بم...}

هیچی تێدا نیە گەر واز لە وەحشی بهێنین قسەکانی خۆی تەواو بکات:

{کاتێك گەڕامەوە بۆ مەککە ئازاد کرام و، لەوێ مامەوە تا پێغەمبەرى خواﷺ لەرۆژى ڕزگارکردنى مەککەدا هاتەوە ناوى، منیش هەڵهاتم بۆ تائیف.
کاتێکیش شاندى تائیف بەرەو لاى پێغەمبەرى خواﷺ چوون تا موسڵمان ببن دوودڵ بووم کە ڕوو لە کوێ بکەم، وتم: بگەمە شام، یا یەمەن، یا هەر جێگایەکى دیکە..
سوێند بەخوا من ئا لەو خەفەتەدا بووم پیاوێك پێى وتم: تیاچوون بۆتۆ..!! سوێند بەخوا پێغەمبەرى خوا هەرکەس بێتە ناو ئاینەکەیەوە نایکوژێت..
منیش هاتم تا گەیشتمە خزمەت پێغەمبەرى خواﷺ لە مەدینە و نەیبینیم تا لەبەردەمیدا ڕاوەستام و شایەتومانى حەقم هێنا، کاتێك بینیمى فەرمووى: تۆ (وەحشى)یت..؟ وتم: بەڵێ ئەى پێغەمبەرى خوا.. فەرمووى: بۆم باس بکە کە چۆن حەمزەت کوشت، منیش بۆم گێڕایەوە.. کاتێك لە قسەکانم بوومەوە فەرمووى: تیاچوون بۆ تۆ، لەبەر چاوم ون بە.. منیش خۆم لە ڕێگەى پێغەمبەرى خواﷺ لادەدا، تا نەم بینێت هەتا ئەو کاتەى وەفاتى کرد و گەڕایەوە بۆ لاى خواى گەورە.
کاتێك موسڵمانان چوونە دەرەوە بۆ (موسەیلەمەى کەزاب)ى خاوەنى یەمامە، منیش لەگەڵیاندا ڕۆشتم و، هەمان ئەو ڕمەى کە حەمزەم پێکوشت لەگەڵ خۆم برد..
کاتێك خەڵکەکە داى بە یەکدا (موسەیلەمەى کەزاب)م بینى وەستابوو، شمشێرێکى بەدەستەوە بوو، خۆم بۆ ساز کرد و، ڕمەکەم جووڵاند، تا بەدڵى خۆم تێم گرت و بەرى کەوت..
جا گەر بەم ڕمەم باشترین کەس کە حەمزەیە کوشتبێتم، ئەوا خوازیارم خواى گەورە بمبەخشێت و لێم ببورێت چونکە خراپترین کەسیش کە (موسەیلەمەى کەزاب)ە پێم کوشت}.

* * *

بەم شێوەیە شێرى خودا و شێرى پێغەمبەرەکەى، سەرفرازانە شەهید بوو...!!
هەروەك چۆن ژیانى دەنگدەرەوەو سەرفرازانە بوو، مردنیشى بە هەمان شێوە دەنگدەرەوەو سەرفرازانە بوو.. دوژمنەکانى تەنها بەکوشتنى وازیان لێنەهێنا.. باشە چۆن وازى لێبهێنن و ڕازى بن.. لەکاتێکدا کە ئەوان هەموو بەندەکانى قوڕەیش و تێکڕاى پیاوەکانیان هاتنە ئەو جەنگەوە کەتەنها پێغەمبەرو حەمزەى مامیان مەبەست بوو.
(هیندى کچى عوتبە) کە خێزانى ئەبوسوفیان بوو فەرمانى کرد بە (وەحشى) کە جەرگى حەمزەى بۆ بهێنێت.. وەحشى بەدەم ئەو خواستە ناجۆرەوە ڕۆشت و.. کاتێك هێناى بۆ هیند، بەدەستى ڕاستى پێى دا و بەدەستى چەپیشى گوارەو گەردانەکەى وەك بەخشش لەسەر ئەو کارەى ئەنجامى دا وەرگرت لێى..

هیندی کچی ئەو عوتبەیەی کە موسڵمانان لە جەنگی بەدردا کوشتیان و ژنی ئەبوسوفیانی سەرکردەی سوپای بێباوەڕی بت پەرستی.. جەرگی حەمزەی خستە ناو دەمی و دەیجووی بەو ئومێدەی کە ئەو کارە سەرشێتانە ساڕێژی بوغز و کینەی بکات، بەڵام جەرگەکە لەنێوان کەڵبەکانی نەوەستا، نەیتوانی کە ئیدی بیمژێت، هەر بۆیە لە دەمی دەریهێنا و، چوویە سەر بەردێکی بەرز و هاواری دەکرد:

نحن جزيناكم بيوم بدر	والحرب بعد الحرب ذات سُعر
ما كان عن عتبة لي من صبر	ولا أخي، وعمّه، وبكري
شفيت نفسي وقضيت نذري	أزاح وحشيٌ غليل صدري

واتە: ئێمە سزای ڕۆژی بەدرمان دانەوە، شەڕی دوای شەڕیش ناڕەحەتە، لە دوای عوتبە و براکەم و مامی و کوڕەکەم ئارامم نەما، ساڕێژی دەروونی خۆم کرد و نەزرەکەم بەجێ هێنا، وەحشی داخ و کینەی دەروونمی نەهێشت..)

جەنگ کۆتایی هات و، بێباوەڕان سواری حوشترەکانیان بوون و، جڵەوی ئەسپەکانیان گرت و بەکاروان بەرەو مەککە کەوتنەوە ڕێ..

پێغەمبەرﷺ و هاوەڵانی بەرەو گۆڕەپانی جەنگەکە هاتن تا سەیری شەهیدەکانیان بکەن..

لەوێدا لەنێو جەرگەی دۆڵەکەدا، لەکاتێکدا لە دەم و چاوی ئەو هاوەڵانەی دەڕوانی کە گیانی خۆیان لە پێناوی خوادا بەخشی و، کردیانە قوربانیەکی بێگەرد بۆ پەروەردگاری باڵادەستیان. لەناکاو ڕاوەستا و ... سەرنجی دا، نێوچەوانی گرژ بوو... بە ددانەکانی لێوی خۆی کرۆشت و... پێڵوی چاوەکانی دا بە یەکدا..

هەرگیز لەو باوەڕەدا نەبوو کە ئاکاری عەرەب هێندە بێتە خوار و ئەو دڕندەیەتیەی لێ بوەشێتەوە و، جەستەی مردوویەك بشێوێنێت بەو جۆرەی کە بینی جەستەی مامی شەهیدی پایەبەرز (حەمزەی کوڕی عبدالمطلب)ی شێری خودا و سەرداری شەهیدان شێوێنرابوو..

پێغەمبەر چاوی کە وەك مانگی تابان دەگەشایەوە، لەکاتێکدا کە سەرنجی جەستەی مامەی دا فەرمووی:

(هیچ کۆستێ وەك ئەمەی تۆ ناڕەحەت نابێت لام.. ڕانەوەستاویشم هەرگیز لەم ڕاوەستانە ناڕەحەت تر..)

پاشان ئاوڕی دایەوە لە هاوەڵانی و فەرمووی:

(لەبەر ئەوە نەبوایە (سەفییە)ی–خوشکی حەمزە– دڵتەنگ ئەبێت و ئەکرێتە خوویەك لەدوای من، لێی دەگەڕام دڕندەو باڵندەکان بیانخواردایە..

لە هەر شوێنێکدا خوا باڵادەستم بکات بەسەر قوڕەیشیەکاندا، جەستەی سی کەسیان دەشێوێنم..)

هاوەڵانی پێغەمبەر هاواریان کرد:

(سوێند بەخوا، هەر رۆژێك خوای گەورە سەرمانخات بكات بەسەریاندا، ئەتكیان دەكەین، بەجۆرێك كە هیچ عەرەبێك وای نەكردبێت..!!)

بەڵام ئەو خودایەی كە حەمزەی بە شەهیدبوون رێزدار كرد، جارێكی دیكەش رێزی لێدەنێت بەوە كە كوژرانی ئەو دەكاتە دەرفەت بۆ وانەیەكی زۆر مەزن كە تا هەتایە دادگەری بپارێزێت، بەزەیی پێداهاتنەوە تەنانەت لە سزادان و تۆڵەسەندنەوەدا دەكاتە فەرز و پێویست..

فەرز بەمجۆرە كە هێشتا پێغەمبەرﷺ لە وتنی پەیمانە پێشینەكەی نەبوبوویەوە نیگای بۆ هاتە خوارێ لە جێگای خۆیدا.

﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ، وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ، وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلاَّ بِاللَّهِ وَلاَ تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلاَ تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ، إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾النحل١٢٥–١٢٨.

واتە: بە كارزانی و ئامۆژگاری پەسەند، مەردوم بەرەو رێگەی پەروەردگارت بانگ بكە و بە چاكترین شێوە لەگەڵیان بدوێ، پەروەردگارت لەو كەسانەی لە رێگەی ئەو لایانداوە–لەگشت كەس– ئاگادارترە و هەر خۆشی باشتر دەزانێ كێیە لەسەر راستەرێیە.. ئەگەر تۆڵە دەستێننەوە، دار بەدار بێ و پتر نەبێ، خۆ ئەگەر خۆراگریش بن، دیارە بۆ خۆراگرەكان زۆر باشترە.. خۆراگر بە! دیارە خۆراگرتنیشت هەر بۆ خوایە و خەمیان مەخۆ و لەو گزی و فێڵانەش دەیكەن، دڵتەنگ مەبە، بێگومان خودا لەگەڵ خۆپارێزان و چاكەكارانە.

هاتنەخوارەوەی ئەم ئایەتانەش لەو جێگایەدا، چاكترین پاداشت بوو بۆ حەمزە كە پاداشتی كەوتە لای خوای گەورە..

* * *

پێغەمبەری خوا بە مەزنترین شێوە خۆشی دەویست، ئەو–هەروەكو پێشتر باسمان كرد – تەنها مامەی خۆشەویستی نەبوو بەس..

بەڵكو برای بوو لە شیرەوە..

هاوڕێی بوو لە منداڵێتیدا..

و هاوڕێی هەموو تەمەنی بوو..

لەم چركەساتانەی ماڵئاوایشدا، پێغەمبەرﷺ هیچ سڵاوێكی بۆ ماڵئاوایی لێكردنی بەدی نەكرد چاكتر بێت بۆی كە بەقەد ژمارەی هەموو شەهیدانی جەنگەكە نوێژی لەسەر كرد..

بەمجۆرە لاشەی حەمزە بەرەو شوێنی نوێژكردنەكە برا لە گۆڕەپانی جەنگ كە ئەمی لەنێودا تیاچوو، خوێنی رژا... جا پێغەمبەرﷺ و هاوەڵانی نوێژیان لەسەر كرد، پاشان

شەهیدێكی دیكەیان هێنا و، پێغەمبەر نوێژی لەسەر كرد.. دوای ئەوە شەهیدەكە دەبرا و حەمزە لەجێی خۆی دەمایەوەو شەهیدی سێیەم دەهێنرا لە تەنیشت حەمزەوە دانرا و پێغەمبەر نوێژی لەسەریان كرد..

بەو جۆرە.. شەهیدان هەموویان.. یەك یەك هێنران و.. پێغەمبەری خواﷺ نوێژی لەسەر هەریەكەیان و حەمزەش لەگەڵیدا بێت دەكرد، ئەو ڕۆژە حەفتاجار نوێژی لەسەر مامەی كرد..

* * *

پێغەمبەرﷺ لە جەنگەكەوە بەرەو ماڵ گەڕایەوە، لە ڕێگادا گوێی لە دەنگی ئافرەتانی هۆزی (عەبدولئەشهەل) بوو بۆ شەهیدەكان دەگریان، پێغەمبەرﷺ لە زۆر بە سۆزی و خۆشەویستیدا دەیفەرموو:

{بەلام حەمزە كەس ناگری بۆی}...!!

(سەعدی كوڕی مەعان) گوێی لەو قسەیە دەبێت و، وا گومان دەبات كە پێغەمبەرﷺ دەروونی ئاسوودە ئەبێت گەر ئافرەتان بۆ مامەی بگرین، بۆیە خێرا بەرەو لای ئافرەتانی هۆزی (عەبدولئەشهەل) دەڕوات و فەرمانیان پێدەكات كە بۆ حەمزە بگرین، هەر كە پێغەمبەر گوێبیستی گریانەكەیان دەبێت بەرەو لایان دەچێت و، دەفەرموێت:

{مەبەستم ئەوەنەبوو، بگەڕێنەوە خوا بەزەیی‌بێتەوە پێتاندا، لەمڕۆ بەدواوە گریان نیە}.

ئیدی هاوەڵانی پێغەمبەر دەستپێشخەریان دەكرد لە لاواندنەوەی (حەمزە) و بەرز ڕاگرتنی ڕەوشتە زۆر مەزنەكانیدا..

لەو بارەیەوە (حەسانی كوڕی سابت) لە چامەیەكی درێژیدا دەڵێت:

دع عنك داراً قد عفا رسمها	وابكي على حمزة ذي النائل
اللابس الخيل إذا أحجمت	كالليث في غابته، الباسل
أبيض في ذروة من هاشم	لم يمر دون الحق بالباطل
مال شهيدا بين أسيافكم	شلت يدا وحشي من قاتل

واتە: واز لەو خانوە بهێنە كە دروستكردنی تەواو بووەو بۆ حەمزەی پایەبەرز بگری، ئەو پیاوەی كە خۆی كۆدەكردەوەو سواری ئەسپەكەی دەبوو، وەك شێری بەجەرگ وابوو لە بێشەكەیدا.. سپی بوو لە بنەچەدا و نەوەی هاشم بوو، بەسەر حەقدا نەدەڕۆشت بە ناڕەوا لەنێو شمشێرەكانتاندا شەهید بوو، هەردوودەستی وەحشی بكوژەكەی بشكێت.

* * *

عبداللهی کوڕی ڕەواحەش دەڵێت:

بكت عيني وحقّ لها بكاها / وما يغني البكاء ولا العويل
على أسد الإله غداة قالوا: / أحمزة ذاكم الرجل القتيل
أُصيب المسلمون به جميعاً / هناك وقد أُصيب به الرسول
أبا يعلى، لك الأركان هدّت / وأنت الماجد البرّ الوصول

واتە: چاوەکانم ئەشکیان ڕشت و حەقیشیان بوو کە گریان، گریان و ڕۆڕۆ چ سودێکی هەیە جا.. بەسەر شێری خودادا، کاتێك بەیانی وترا: ئەرێ ئەو پیاوە کوژراوە حەمزەیە، کۆستی هەموو موسڵمانان کەوت لەوێدا و پێغەمبەریش غەمبار بوو بۆی. ئەبا یەعلی، دەست و پێی بێهێز کردین، تۆ سەرفراز و چاك و پەرۆش بوویت.

* * *

(صەفیەی کچی عبدالمطلب)ی پوری پێغەمبەرﷺ و خوشکی حەمزەش وتی:

دعاه إله الحقّ ذو العرش دعوة / الى جنة يحيا بها، وسرور
فذلك ما كنا نُرجّي ونرتجي / لحمزة يوم الحشر خير مصير
فوالله لا أنساك ما هبت الصّبا / بكاءً وحزناً، محضري ومسيري
عَلى أسد الله الذي كانَ مِدْرَها / يَـذُودُ عَن الاسلامِ كلَ كَفُورِ
أقول وقد أَعلى النّعيُّ عشيرتي / جزى الله خيراً من أخ ونصير

واتە: خودای حەقی خاوەن تەخت بانگهێشتی کرد بۆ ئەو بەهەشتەی تێدا بە ئاسودە ئەژی.. ئەوەش خواست و ئومێدی ئێمە بوو بۆ حەمزە کە لە ڕۆژی حەشردا باشترین سەرئەنجامی هەبێت.. سوێند بەخوا تا شنەبای بەیانی هەڵکات لە بیرت ناکەم، گریان و خەم و پەژارە، خۆشی و خامۆشیمە،، بۆ شێری خودا کە ویستی پاراستنی ئیسلام بوو لە هەموو بێباوەڕێك، دەڵێم و شیوەنی هۆزەکەم بەرز دەکەمەوە، خوا پاداشتی برا چاك و سەرخەرەکەمان بە چاکترین شێوە بداتەوە..

لەگەڵ ئەوەشدا باشترین لاواندنەوەی بۆن و بەرامەدار لە یاددا وتەکانی پێغەمبەر بوو کاتێ لەسەر لاشەی ڕاوەستا، ئەو ساتەی لەنێو شەهیدەکانی جەنگدا بەدی کرد و فەرمووی:

{بەزەیی خوات لەسەر، بەراستی تۆ-ئەوەندەی من بزانم- پەیوەندی خزمایەتیت بەجێ دەگەیاند و، زۆر کاری چاکەت ئەنجام دەدا}...

* * *

بەراستی پەژارەی پێغەمبەر ﷺ بۆ حەمزەی مامی مەزنی زۆر قورس بوو.. سەرەخۆشی لێکردنیش تێدا کارێکی سەخت بوو.. لەگەڵ ئەوەشدا قەدەر جوانترین سەرەخۆشی بۆ پێغەمبەر لەگەڵ خۆیدا هەڵگرتبوو.

لە ڕێگای گەڕانەوەیدا لە ئوحودەوە بۆ ماڵ، پێغەمبەرﷺ بەلای ئافرەتێکی هۆزی (بەنی دینار)دا تێپەڕی کرد کە باوکی و، مێردەکەی و، برایەکی شەهید بووبوون..

کاتێك چاوی بە موسڵمانان کەوت لە جەنگ دەگەڕانەوە، بە پەلە بەرەو لایان ڕۆشت و دەنگ و باسی شەڕەکەی لێدەپرسین..

هەواڵی مەرگی مێرد و... باوك و... براکەیان پێدا...

ئەمجا بە پەرۆشیەوە لێی پرسین:

{ئەی پێغەمبەری خوا چی لێ هاتووە}...؟؟

وتیان: {زۆر باشە... سوپاس بۆ خوا چاکە هەروەك تۆ پێت خۆشە}...!!

وتی: {نیشانم بدەن، هەتا سەیری بکەم}..!!

لەگەڵی ڕۆیشتن تا لە پێغەمبەرﷺ نزیك بوویەوە، کاتێك چاوی پێی کەوت بەرەو ڕووی ڕۆشت و وتی:

{هەموو کۆستێك لەدوای تۆ، کارێکە و ئاسان دەبێت}...!!

*　　*　　*

بەڵێ... ئەمە جوانترین و زیندووترین سەرەخۆشی بوو..

پێدەچێت کە پێغەمبەرﷺ بۆ ئەو دیمەنە گەورەو بێوێنەیە زەردەخەنە گرتبێتی، چونکە لە دونیادا هەوڵ و، خۆشەویستی و، خۆبەختکردنی هاوشێوەی ئەوە نیە..

ئافرەتێکی... لاوازی، بێدەستەڵات، لە یەك ساتدا باوکی و، مێردەکەی و، براکەی لە دەست بدات.. کاردانەوەی بەرانبەر ئەو کۆستە لە ساتی بیستنی ئەو هەواڵەدا کە کێو لەبن دێنێ ئەوەبوو:

{ئەی پێغەمبەری خوا چی لێهاتووە}...؟؟!!

بەراستی ئەوە دیمەنێك بوو کە قەدەر بەچاکی وێنای کێشا و ساتەکەی دیاریکرد تا بیکاتە سەرەخۆشی بۆ پێغەمبەر... بەڵام چ سەرەخۆشییەك.. سەرەخۆشی بێت بۆ شێری خودا و، سەرداری شەهیدان..!!

١٢

عبداللەی کوڕی مەسعود

یەکەمین کەس بە ئاشکرا قورئانی خوێند

بەر لەوەی کە پێغەمبەری خوا ﷺ بچێتە ماڵی ئەرقەمەوە، (عبداللهی کوڕی مەسعود) باوەڕی پێ هێنابوو، بوبووە شەشەمین کەسی موسڵمان بووی شوێنکەوتەی پێغەمبەرﷺ کەواتە لەو کەسانەیە زۆر زوو باوەڕیان هێنا...

لەبارەی یەکەمین دیداری لەگەڵ پێغەمبەری خوادا دەڵێت:

{گەنجێکی تازی پێگەیشتوو بووم، مەڕەکانی (عوقبەی کوڕی ئەبی موعیط)م دەلەوەڕاند، پێغەمبەر ﷺ و ئەبوبەکر هاتن، وتیان: ئەی گەنج، شیرت لایە بەشمان بدەیت..؟؟

وتم: ناتوانم بتان دەمێ، لەبەر ئەوەی هی خۆم نیە و من لایان دانراوم..

ئەمجا پێغەمبەرﷺ فەرمووی: ئەی مەڕێکت لایە هێشتا قسر بێت و، کەڵی نەگرتبێت..؟؟

وتم: بەڵێ...

هێنام بۆ لایان، پێغەمبەر گرتی و دەستی بە گوانیدا هێنا و لە پەروەردگاری پاڕایەوە گوانەکانی پڕشیر بوو.. پاشان ئەبوبەکر بەردێکی ناو چاڵی هێنا و، دۆشیە ناوی و، ئەبوبەکر لێی خواردەوە، دوای ئەوە منیش خواردمەوە.. ئینجا بە گوانەکەی فەرموو: بچۆرەوە جێی خۆت، ئەویش چووەوە جێی خۆی..

پاش ئەوە چوومە خزمەت پێغەمبەر و، وتم: لەو قسانەم فێر بکە.

فەرمووی: تۆ گەنجێکی فێرکراویت}...

* * *

(عبداللهی کوڕی مەسعود) سەرسام بوو کاتێکی بەندەیەکی چاکی خودا و پێغەمبەرە دەست پاکەکەی بینی لە پەروەردگاری دەپاڕێتەوە و دەست دەهێنێت بە گوانێکدا کەوادەی شیردانی هێشتا نەهاتووە، ئەویش لە خێر و رزق و رۆزی پەروەردگار شیرێکی پوختی پاڵێوراوی دا بۆ خواردنەوە..!!

ئەو رۆژە نەیدەزانی، کە ئەوەی بینیویەتی ساناترین و بچوکترین موعجیزەیە و، لەکاتێکی نزیکدا لەو پێغەمبەرە موعجیزەی وەها بەدی دەکات کە دونیا دەهەژێنێت و، پڕ لە رووناکی و رێنوێنی دەکات...

بگرە ئەو رۆژە نەیدەزانی، ئەو کە منداڵێکی هەژاری لاوازی کرێگرتەیەو شوانی مەڕەکانی (عوقبەی کوڕی ئەبی موعیت)ە دەبێتە یەکێك لە موعجیزەکان، رۆژگارێك کە ئیسلام دەیکاتە

بڕوادارێکی وەها بە ئیمانەکەی لوتبەرزی قورەیشیەکان هەرەس پێدێنێ و ستەمکاری گەورەکانی دەبەزێنێت..

دەڕوات لە کاتێکدا کە ئەو نەیدەوێرا بەلای مەجلیسێکدا تێپەڕێت کە یەکێك لە سەرکردەکانی مەککەی تێدا بێت، مەگەر سەری نەوی بکردایە و هەنگاوەکانی هێواش بنایە..

دەڵێن: پاش موسڵمان بوونی بەرەو لای دەستەیەك لە گەورەپیاوانی قورەیش دەچێت لای کەعبە، لەکاتێکدا کە هەموو پیاوماقوڵانی قورەیش و سەرکردەکانی لەوێ دانیشتبوون و، بەسەر سەریانەوە رادەوەستێت، قورئانی خودا بە دەنگە کاریگەرە بەرزەکەی دەخوێنێت:

بسم الله الرحمن الرحيم ﴿الرَّحْمن، عَلَّم القرآن، خَلَقَ الإنسَانَ، عَلَّمَهُ الْبَيَانَ، الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ، وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ﴾ الرحمن ١-٦.

پاشان بەردەوام دەبێت لەسەر خوێندنەوەکەی و، سەرکردەکانی قورەیش حەپەساون، باوەڕیان نەدەکرد بەوەی کە چاوەکانیان دەیبینێ و... بەوەی کە گوێیەکانیان دەیبیست.. هەرگیز لەو باوەڕەدا نەبووە کە ئەو کەسەی لە دژی دەسەلات و لوت بەرزی ئەوان وەستاوە.. کرێ گرتەی یەکێکە لەوان و، شوانی مەڕەکانی پیاوماقوڵێکیانە.. (عبداللەی کوڕی مەسعود)ی هەژاری نادیار و نەناسراوە..!!

با لێگەڕێین کەسێك کە بەچاوی خۆی ئەو دیمەنە کاریگەرەی بەدی کردووە بۆمانی بگێڕێتەوە.. کە ئەویش (زوبەیر)ە ﷺ، دەڵێت:

{یەکەمین کەس کە لەدوای پێغەمبەری خوا ﷺ بە ئاشکرا لە مەککەدا قورئانی خوێند (عبداللەی کوڕی مەسعود) بووﷺ، ڕۆژێکیان هاوەڵانی پێغەمبەر کۆبوونەوەو وتیان:

سوێند بەخوا قورەیشیەکان هەرگیز گوێیان لەم قورئانە نەبوو بە ئاشکرا بخوێندرێت، ج پیاوێك ئەیدات بە گوێیاندا...؟؟

(عبداللەی کوڕی مەسعود) وتی: من..

وتیان: دەترسین خراپەت بەسەر بێنن، ئێمە پیاوێکمان دەوێت خاوەن هۆز بێت، ئەگەر ویستیان لێی بدەن بیپارێزن...

وتی: وازم لێ بێنن، خوای گەورە دەمپارێزێت..

(ئیبن مەسعود) هات تا لە چێشتەنگاودا گەیشتە سەر کەعبە، پاشان بە دەنگی بەرز ئەمەی خوێند: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.. الرَّحْمنُ.. عَلَّمَ الْقُرْآنَ﴾، دواتر بەرەو روویان وەستا و خوێندی..

لێی رامان و وتیان: کوڕەکەی (ئوم عەبد) چی دەڵێت..؟؟ لەوە دەخوێنێت کە موحەممەد هێناویەتی، هەستانەوە بۆی و کەوتنە لێدانی دەم و چاوی، ئەویش بەردەوام بوو لەسەر خوێندنەوەکەی هەتا گەیشتە ئەو جێگایەی کە خوای گەورە ویستی لەسەر بوو پێی بگات...

پاشان بە روخسار و جەستەی بریندارەوە گەرایەوە بۆ لای هاوەڵەکانی، پێیان وت:

ئێمە ئا لەوە ئەترساین بە سەرت بێت..

وتی: دوژمنانی خوا هەرگیز ئاوا بێ نرخ نەبوون لام وەك ئێستا، گەر دەشتانەوێت سبەینێش دووبارەی دەکەمەوە بۆیان..

پێیان وت: بەستە، ئەوەی ئەوان رقیان لێیەتی دات بە گوێیاندا..!!

بەڵێ.. (ئیبن مەسعود) ئەو رۆژەی کە حەپەسا بە پڕبوونی گوانی مەڕە قسرەکە لە شیر کە لە پڕێکدا و بەر لەوەی کە کاتی شیردانی بێت.. ئەو رۆژە نەیدەزانی کە ئەو و هەژاران و کەسانی سادەی وەك ئەو، دەبنە یەکێك لە موعجیزە گەورەکانی پێغەمبەر، ئەو رۆژەی کە بەیداخی ئیسلام هەڵدەگرن و، تیشکی خۆر و رووناکی نیوەڕۆی پێ جێلێژ دەکەن..!!

نەیدەزانی کە ئەو رۆژە نزیکە...

بەلام زۆر خێرا ئەو رۆژە هات و، زەنگی وادەهاتنی لێیداو، ئەو گەنجە کرێگرتە هەژارە، ونبووە... بووە موعجیزەیەك لە موعجیزەکان..!!

* * *

لەبەر جەنجاڵی ژیان نەدەبینرا...

بگرە دوور لە قەرەباڵغیشی...!!

هیچ جێگایەکی نەبوو لەنێو ئەو کەسانەدا کە خاوەنی سامانێکی زۆر بوون، یا لەنێوان ئەوانەدا کە خاوەنی جەستەیەکی بەهێز بوون، یا لەنێوئەوانەدا کە شتێك پلەو پایەیان پێدرابوو..

ئەو ماڵ و سامانی نەبوو.. جەستەیشی لەڕ و لاواز.. لە پلە وپایەشدا نەناسراو.. بەلام ئیسلام لەبری هەژارییەکەی باشتری پێ بەخشی و بەختێکی زۆری لە گەنجینەکانی کیسرا و گەوهەرەکانی قەیسەری پێدەدا..!!

لەبری ئەو جەستە لاواز و بێهێزەی، ویستێکی پێ دەبەخشێت کە ستەمکاران لەناو دەبات و، بەشداری دەکات لە گۆڕینی داهاتووی مێژوودا..!!

لەجێی ونبوونەکەیدا نەمریی و زانست و پایەیەکی پێدەبەخشێت کە لە پێشەوەی زانایانی مێژوودا بێت..!

راستێتی پێغەمبەری ﷺ تێیدا بەدی هات، ئەو رۆژەی پێی فەرموو:

((تۆ گەنجێکی فێرکراویت))، پەروەردگار فێری کرد، تا بوویە شارەزای ئێوئومەت و، راگری ئەو کەسانەی هەموو قورئانیان لەبەر بوو..

لەبارەی خۆیەوە دەڵێت:

{لە دەمی پێغەمبەرەوە ﷺ حەفتا سورەتم وەرگرتووە، کەس لێم ناباتەوە تێیاندا}..

وەك ئەوەی خوا ویستبێتی پاداشتی بداتەوە، ئەو کاتەی ژیانی خۆی خستە مەترسییەوە لە

پێناوی ئەوەی قورئان بە دەنگی بەرز بخوێنێت و لە هەموو جێگایەکی مەککەدا بڵاوی بکاتەوە لە ساڵانی دەربەدەری و ئەشکەنجەدان و خوای گەورەش بەهرەی جوان خوێندنەوە و راست تێگەیشتنی واتاکانی پێبەخشیبوو..

پێغەمبەریش هاوەڵەکانی رادەسپارد کە شوێن پێی (ئیبن مەسعود) هەڵبگرن و دەیفەرموو:
((دەست بگرن بە رێگەی کوڕی (ئوم عەبد)ەوە))...

رایدەسپاردن کە لاسایی خوێندنەوەکەی ئەو بکەن و، لێیەوە فێر بن کە چۆن قورئان بخوێننەوە.

پێغەمبەرﷺ دەیفەرموو:
((ئەو کەسەی کە حەز دەکات قورئان وەك خۆی کە هاتۆتە خوارەوە ببیستێت، ئەوا با گوێ لە کوڕەکەی (ئوم عەبد) بگرێت))...

زۆر جاریش پێغەمبەر ﷺ حەزی دەکرد کە گوێبیستی قورئان بێت لە زاری (ئیبن مەسعود)ەوە...

رۆژێکیان پێغەمبەر بانگی کرد و، پێی فەرموو:
((قورئانم بۆ بخوێنەرەوە ئەی عبدالله))...

عبدالله وتی:
(من بۆتی بخوێنمەوە، لەکاتێکدا کە بۆ تۆ هاتۆتە خوارەوە، ئەی پێغەمبەری خوا)؟!

پێغەمبەر پێی فەرموو:
((پێم خۆشە کە لە کەسانی دیکەوە گوێبیستی بم))..

(ئیبن مەسعود) دەستی کرد بە خوێندنەوە لە سورەتی (النساء) هەتا گەیشتە ئەو ئایەتەی خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَٰؤُلَاءِ شَهِيدًا، يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّىٰ بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا﴾ النساء٤١-٤٢.

پێغەمبەری خوا خۆی بۆ نەگیرا و گریا و، چاوەکانی پڕ لە ئەسرین بوون، بە دەستی ئاماژەی بۆ (ئیبن مەسعود) کرد: کە... (ئەوەندە بەسە... ئەی ئیبن مەسعود هێندە بەسە)...

ئیبن مەسعود لەبارەی ئەو بەخششەی خوای گەورە پێی داوە دەدوێت و دەڵێ:
(سوێند بەخوا هیچ ئایەتێکی قورئان نیە کە نەزانم لەبارەی چییەوە هاتۆتە خوارەوە و، هیچ کەس نیە لەمن شارەزاتر بێت لە قورئان، خۆ گەر بزانم کەسێکی دیکە هەیە لە من شارەزاتر بێت دەتوانم بەسواری وشتر پێی بگەم، ئەوا خۆمی دەگەیەنمێ و، منیش لەئێوە چاکتر نیم)!!!

هاوەڵانی پێغەمبەری خواشﷺ لەبارەی ئەو پێشەنگیەیەوە شایەتیان بۆ داوە.
ئەمیری باوەڕداران (عومەر)ﷺ لەبارەیەوە دەڵێت:

((لێوان لێوە لە شارەزایی))..

ئەبوموسای ئەشعەریش دەڵێت:

((لەبارەی هیچ شتێکەوە پرسیارمان لێ مەکەن تا ئەو دەریای زانیاریەتان لەناودایە)).

تەنها پێشنگێتی لە قورئان و (فقهدا جێی ستایش نەبوو و بەس.. بەڵکو لە پارێزکاری و تەقواشدا هەر لە پێشەوە بوو.

(حذیفە) لەبارەیەوە دەڵێت:

((هیچ کەسێکم نەبینیوە وەك (ئیبن مەسعود) لە پێغەمبەری خوا بکات لە هەڵس و کەوت و خوو ڕەوشت و ئاکاریدا..

هاوەڵانی پارێزکاری پێغەمبەر ﷺ دەیانزانی کە (ئیبن ئوم عەبد) لە نزیکترین کەسیانە لە خواوە))..!!

ڕۆژێکیان چەند هاوەڵێك لای (عەلی کوڕی ابوطالب) ﷺ دانیشتبوون و پێیان وت:

(ئەی ئەمیری باوەڕداران، هیچ کەسمان نەبینیوە لە ڕەوشت جوانی و نەرم و نیانی و زانین و، خۆشی هاونشینی لەگەڵی و، پارێزکاریدا چاکتربێت لە (عبداللەی کوڕی مەسعود)...

ئیمامی عەلی وتی:

سوێندتان دەدەم بەخوا، لەناخی دڵتانەوە بوو...؟؟

وتیان: بەڵێ...

وتی: (خودایە تۆ شاهید بە... خودایە منیش هەمان ئەوەی ئەوان وتیان دەیڵێمەوە، یان چاکتر لەوە..

ئەو قورئانی خوێند و حەلاڵەکەی حەلاڵ کرد و، حەرامەکەیشی حەرام کرد.. شارەزا بوو لە ئاییندا، لە سوننەتیشدا زانا بوو)..!!

* * *

هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ کە باسی (عبداللەی کوڕی مەسعود)یان دەکرد، دەیانوت:

کاتێ ڕێ لە ئێمە دەگیرا، ڕوخست بەو دەدرا، هەرچیەك ئێمە ئامادەی نەبوین، ئەو ئامادەی بوو).

مەبەست لەمە ئەوەبوو کە (عبداللە) ﷺ زۆر دەرفەتی لەلایەن پێغەمبەرەوەﷺ بۆ دەڕەخسا کە بۆ کەسی دیکە نەڕەخسابوو، لەهەموو کەس زیاتر دەچووە ماڵەکەی، زیاد لە کەسانی دیکەش لە خزمەتیدا دادەنیشت... جیا لە هەموو هاوەڵانی دیکە جێگەی نهێنی و پەنهانی بوو، تەنانەت بە (صاحب السواد) ناویان دەبرد، واتە خاوەنی نهێنی..

ئەبو موسای ئەشعەری ﷺ دەڵێت:

(پێغەمبەرمﷺ بینی، وام دەبینی کە ئیبن مەسعود لە کەس وکاری بێت)..

ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە پێغەمبەر ﷺ خۆشەویستیەکی زۆر مەزنی بەرانبەری هەبوو، پارێزکاری و زرنگی و، دەروون بەرزییەکەی خۆش دەویست... هەتا پێغەمبەرﷺ لەبارەیەوە فەرمووی:

((گەر بەبێ راوێژی موسلّمانان کەسێکم بۆ ئەمیری دیاری بکردایە، ئەوا فەرمانم دەکرد کە کوڕی (ئوم عەبد) دابنێن)٠))...

پێشتریش راسپاردەی پێغەمبەرمان بۆ هاوەڵانی خستە روو:

((دەست بگرن بە رێگەی کوڕی (ئەم عەبد)ەوە))...

ئەم خۆشەویستی و، متمانە پێکردنە کردبوویانە شایستەی ئەوەی کە زۆر نزیك بێت لە پێغەمبەری خواﷺ و، ئەوەی بەو بەخشرا بەکەسی دیکە نەدرا کاتێك پێغەمبەرﷺ پێی فەرموو: ((مۆڵەت خواستنت بۆ لای من ئەوەیە پەردە بەرز بکەیتەوە))..

ئەمەش مافی مۆڵەت پێدانی بوو کە لە هەر کاتێکدا بیەوێت، شەو بێت یا رۆژ، لە دەرگای ماڵی پێغەمبەرﷺ بدات.

بەمجۆرە هاوەڵانی لەبارەیەوە دەیانوت:

(ئەگەر رێگری لە ئێمە بکرایە مۆڵەت بەو دەدرا، لەهەر جێیەك نەبوینایە ئەو ئامادە دەبوو)..

لەراستیشدا (ئیبن مەسعود) شایانی ئەو رێزلێنانە بوو.. سەرەڕای ئەوەی کە تێکەڵاوییەکەی بەو جۆرە نزیك بوو، دەیتوانی زۆر خانەخوێی بێت، لەگەڵ ئەوەشدا (ئیبن مەسعود) تەنها ملکەچی و رێز و ئەدەبی پێی زیادی دەکرد..

لەوانەیە چاکترین شتیش بۆ دەرخستنی ئەو ئاکار شیرینە تێیدا، روخساری بێت کاتێك لەبارەی پێغەمبەری خواوە ﷺ دەدوا لەپاش وەفاتی..سەرەڕای زۆر کەم قسەکردنی لەبارەی پێغەمبەرەوە ﷺ، دەبینین کاتێك لێوی بجوڵاندایە تا بڵێت: گوێم لێ بوو پێغەمبەری خوا دەدوا و دەیفەرموو... موچڕکەی توند دەیگرت و شپرزی و دڵەڕاوکێی پێوە دیار بوو، لەترسی ئەوەی نەبادا لەبیری بکات و پیتێك لە جێگای پیتێکی دیکە دابنێت..!!

با گوێبیستی براکانی بین کە لەبارەی ئەو دیاردەیە دەدوێن:

(عەمری کوڕی مەیمون) دەڵێت:

{ساڵێکیان چوومە خزمەت (عبداللەی کوڕی مەسعود)، گوێم لێنەبوو لەبارەی پێغەمبەری خواوەﷺ بدوێت، کەچی رۆژێکیان باسی فەرموودەیەکی کرد بەسەر زاریدا هات: پێغەمبەری خوا فەرمووی، نارەحەت بوو تا بینیم ئارەقە بە نێوچەوانیدا هاتە خوارێ، پاشان–وەك ئەوەی بەبیری هاتبێتەوە– وتی: ئەوەی پێغەمبەر فەرمووی نزیك بوو لەمە}...!!

(عەلقەمەی کوڕی قەیس)یش دەڵێت:

{عبداللەی کوڕی مەسعود ئێوارانی هەموو پێنج شەممەیەك وتاری دەدا، لە هیچ ئێوارەیەکیان گوێم لێنەبوو بڵێت: پێغەمبەری خوا فەرموویەتی.. تەنها جارێك نەبێت.. سەیرم کرد خۆی دابوو بەسەر گۆچانەکەیدا، گۆچانەکەی دەلەرزی و، دەجوڵایەوەو خۆی نەدەگرت}..!!

(مەسروق)یش لە (عبداللە)وە بۆمان باس دەکات:

{ڕۆژێکیان (ئیبن مەسعود) وتاری دەدا وتی: گوێم لێ بوو لە پێغەمبەری خواوەﷺ... دوای ئەوە لەرزی و جلەکانیشی لەرانەوە.. پاشان وتی: وەك ئەوەی فەرموو... یان نزیك لەوە.}..!!

ڕێز و بەرز ڕاگرتنی پێغەمبەری خواﷺ لای ئەو گەیشتبووە ئەو ئاستە زۆر مەزنە، ئەمەش لە زیرەکیەکەیەوە سەرچاوەی گرتبوو، بەر لەوەی کە لە تەقواکەیەوە بێت..!!

چونکە ئەو پیاوەی زیاد لە کەسانی دیکە هاودەمێتی پێغەمبەریﷺ کردبێت، بەڕاستی لە پلەو ڕێزی ئەو پێغەمبەرە تێگەیشتبوو.. پاشان هەڵس و کەوتیشی لەگەڵ پێغەمبەرﷺدا کاتێك کە لە ژیاندا بوو، لە باسکردنیشیدا پاش مردنی، خووڕەوشتێکی نایاب بوو..!!

* * *

لەهیچ گەشت و ئاوەدانیەکدا لە پێغەمبەری خواﷺ دانەدەبڕا...

هەموو دیمەنەکان و، تێکڕای جەنگەکانی بینی... لە ڕۆژی بەدریشدا لە بەرامبەر ئەبو جەهلدا ڕۆڵێکی هەبوو شایانی باسکردن بوو، کە لەو ڕۆژە پایە بڵندەدا شمشێری موسڵمانان لەناویان برد...

جێنشینەکانی پێغەمبەر و هاوەڵانی ڕێز و قەدری ئاشنا بوون و... ئەمیری باوەڕداران (عومەر) کردیە سەرپەرشتی (بیت المال) لە کوفە، کاتێکیش ناردی بە خەڵکەکەی وت:

{سوێند بەو خوایەی کە هیچ خوایەکی دیکە نیە جگە لەو، ئێوەم لەخۆم لەپێشتر داناوە، دەی ئێوەش لێی وەرگرن و لێی فێر بن}..

خەڵکی کوفەش بەجۆرێ خۆشیان ویستبوو کە کەسی دیکەیان پێشتر لەو زیاتر خۆش نەدەویست.. و کەسیشیان دوای ئەو خۆش نەویستووە..

یەکدەنگی خەڵکی کوفەش لەسەر خۆش ویستنی مرۆڤێك، کارێکە لە موعجیزە دەکات..

چونکە ئەوان یاخیبوو و گێرە شێوێن بوون و، لەسەر یەك خواردن ئارامیان نەدەگرت..!! توانای هێمنی و ئاشتیان نەبوو..

خۆشەویستیان بەڕانبەری گەیشتبووە ئەو ئاستەی، کاتێك خەلیفەی موسڵمانان (عوسمان)ﷺ ویستی لەسەر کوفە لای ببات، لە دەوری کۆبوونەوە و، پێیان وت: (لەلامان بمێنەرەوەو مەڕۆ، ئێمەش ناهێڵین تووشی هیچ خراپەیەك بیت لەێی)..

بەڵام (ئیبن مەسعود) بە چەند وشەیەك وەڵامی دانەوە كە دەروون بەرزی و تەقوای دەخاتە روو، پێی وتن:

{گوێڕایەڵی ئەوم لەسەرە و، ئەوە دەبێتە هۆی ئاژاوە و ئاشووب و، منیش پێم خۆش نیە كە یەكەمین كەس بم دەرگاكانی والاّ بكەم}..!!

ئەم هەڵوێستە پایەبڵندە پارێزكارە دەمانگەیەنێتە هەڵوێستی (ئیبن مەسعود) لە ئاست خەلیفەی موسڵمانان (عوسمان)... كە گفتوگۆ وجیاوازیی لەنێوانیاندا دروست بوو تا گەیشتە ئەوەی موچە و یارمەتی (عبدالله) لە (بیت المال) برا.. لەگەڵ ئەوەشدا تەنها وشەیەكی خراپی بەرانبەر (عوسمان) نەدركاند... بەڵكو هەڵوێستی پارێزگاری لێكردن و بەئاگاهێنانەوەی هەبوو، كاتێك بینی پیلان گێڕان لە سەردەمی عوسماندا دەگۆڕێت بۆ ئاژاوەگێڕی.. و كاتێك هەواڵەكانی لەناوبردنی عوسمانی بیست، وتە بەنرخەكەی وت:

{گەر بیكوژن، كەسی وەك ئەویان پێ ناكرێتە جێنشین}..

هەندێك لە هاوەڵانی (ئیبن مەسعود) دەڵێن:

{هەرگیز نەمان بیستووە (ئیبن مەسعود) قسەیەكی خراپ بە عوسمان بڵێت}..

* * *

خوای گەورە هەروەك چۆن تەقوای پێ بەخشیبوو، بەهەمان شێوە داناییشی پێدابوو.

توانایەكی زۆریشی هەبوو لە بەدی كردنی قوڵایی ناخەكان و، گوزارشت كردن لێی بە جوانی و راست و دروستی.. بۆ نمونە با گوێبگرین لە كاتێكدا كە ژیانی مەزنی (عومەر) كورت دەكاتەوە و لە چڕكردنەوەیەكی سەرسوڕهێنەردا دەڵێت:

{موسڵمان بوونی رزگاركردن(فتح) بوو.. كۆچكردنیشی سەركەوتن بوو.. جێنشینیەكەشی رەحمەت بوو..}.

لەبارەی ئەوەی ئەمڕۆ بە رێژەیەتی كات (نسبية الزمان) ناوی دەبەین، دەدوا و دەیوت:

{پەروەردگارتان شەوو رۆژی لا نیە.. رۆشنایی ئاسمانەكان و زەویشی لە رووناكی روخساریەوەیە}..!!

دەربارەی كار و گرنگێتی لە بەرزكردنەوەی ئاستی ئاكاری خاوەنەكەیدا دەدوا و دەیوت:

{من سەرزەنشتی پیاوێك دەكەم، كە ببینم دەست بەتاڵ بێت و.. هیچ ئیشێكی دونیا و.. هیچ كارێكی دواڕۆژی نەبێت}..

لە وتە كۆكراوەكانیشی:

{باشترین دەوڵەمەندی، دەوڵەمەندی دەروونە و، چاكترین تێشووش تەقوایە و، خراپترین كوێریش كوێری دڵە و، مەزنترین هەڵەش درۆكردنە، خراپترین كاسبێتی سوخواردنە و،

خراپترین خواردنیش خواردنی ماڵی هەتیوە، ئەو کەسەیشی کە خۆ بگرێت خوای گەورە لێی خۆش دەبێت، هەرکەسیش لێبوردەبێت، خوداش لێی دەبوورێت}..

* * *

ئا ئەمەیە (عبداللەی کوڕی مەسعود)ی هاوەڵی پێغەمبەری خواﷺ.

ئەمەیش گۆشەیەکی ژیانە مەزنە شکۆدارەکەیەتی، کە خاوەنەکەی لە پێناوی خودا و پێغەمبەرەکەی و ئاینەکەیدا گوزەراندی..

ئەوەتا ئەو پیاوەی کە لاشەی وەك قەبارەی چۆلەکە وابوو..!!

لاواز، کورت، لەوەدا بوو کە خەڵکی دانیشتوو لە بالادا لە ئاستی ئەمدا بێت، لەکاتێکدا ئەم بەپێوە وەستابێت...

دوو لاقی لاواز وباریکی هەبوو.. ڕۆژێکیان پێیان سەرکەوتە سەر دارێك تا خورما بۆ پێغەمبەری خواﷺ لێبکاتەوە.. هاوەڵانی پێغەمبەر باریکییەکەیان بەدی کرد پێکەنین، پێغەمبەرﷺ فەرمووی:

{بە قاچەکانی ئیبن مەسعود پێدەکەنن، کە لە کێشانەدا لای خوای گەورە قورسترن لە کێوی ئوحود}..!!

بەڵێ.. ئا ئەمە ئەو هەژار و کرێگرتە لاوازە بێهێزەیە.. کە ئیمان و دڵنیاییەکەی کردیە پێشەوای پێشەنگانی چاکە و ڕێنوێنی و ڕووناکی..

پشکی خۆی لەسەر سەرخستنی خوا و بەخششی پێبڕا، بەوەی کە کردیە یەکێك لە دە هاوەڵە یەکەمینەکەی نێو هاوەڵانی پێغەمبەرﷺ ئەوانەی لەکاتێکدا لەسەر زەوی بوون مژدەی ڕەزامەندی خوا و بەهەشتیان پێدرا..

لە هەموو جەنگە براوەکانیشدا بەشداری کرد لەگەڵ پێغەمبەرﷺ و.. جێنشینەکانیدا پاشی ئەو.. لەسەردەمی ئەودا بینی مەزنترین دوو ئیمپراتۆریەتی جیهان ڕزگاردەبن و دەروازەکانیان بە ملکەچی و گوێڕایەڵی لەبەردەم بەیداخەکانی ئیسلام و ویستەکەیدا واڵا بن..

پلەوپایەکانی دی کە بە شوێن موسڵمانێکدا دەگەڕا پڕی بکاتەوە و، سەروەت و سامانی زۆریان کەوتبووە دەست، بەڵام هیچ کام لەوانە لەو وادەو بەڵێنەی دوور نەخستەوە کە دابووی بە خودا و پێغەمبەری خوا و.. هیچ ڕێگرێك لە دڵنیایی بۆ لای خوا و ملکەچی و خاکەڕایی و پەیڕەوی ژیانی لانەدا..

لەخۆزگە و ئاواتەکانی ژیانیش تەنها خۆزگەیەکی هەبوو، هەموو جارێك خۆزگەی بۆ دەخواست و دووبارەی دەکردەوەو گۆرانی بە بالادا دەوت و، ئومێدی دەخواست کە پێی بگات..

دەبا گوێ لە خۆی بگرین بۆمانی باس بکات:

{لە جەنگی تەبوکدا لەگەڵ پێغەمبەری خواﷺ بووم نیوە شەو هەستام.. بڵێسەی ئاگرێکم بینی لەلایەکی سەربازگەکەوە بە شوێنیدا تەماشام کرد، سەیرم کرد ئەوە پێغەمبەری خوا و، ئەبوبەکر و عومەرەو، عبداللهی قاچ باریك مردووە و ئەوان چاڵی بۆ هەڵدەکەنن، پێغەمبەری خواش لە چاڵەکەیدایە، ئەبوبەکر وعومەریش دەیدەنە دەستی، پێغەمبەریش دەفەرموێ: براکەتانم بدەنە دەست.. دایانە دەستی، کاتێك ئەلحەدەکەی ئامادە کرد فەرمووی، خودایا من ئێوارەم کردەوەو لێی رازی بووم تۆش لێی رازی بە.. خۆزیا من خاوەنی ئەو چاڵە بوومایە}..

ئەوە تاکە ئاواتی بوو لە دنیادا دەیخواست..

ئەویش-وەك دەبینین- ئەو شتە ناخوازێت کە خەڵك بە ئاواتیەوەن لەسەربەرزی و دەوڵەمەندی و پلەو پایە و ناوبانگ...

چونکە ئەوە ئاواتی پیاوێکی دڵفراوانی دەروون بەرز و یەقین پتەو بوو.. پیاوێك خوای گەورە هیدایەتی دابێت و پێغەمبەر پەروەردەی کردبێت و قورئان پێشرەوی بکات..!!

١٣

حوزەیفەی کوڕی یەمان

دووژمنی دووڕوویی و دۆستی قسەلەڕوو

خەڵکی(مەدائن) پۆل پۆل و دەستەدەستە هاتنە دەرەوە بۆ پێشوازی ئەو والییە نوێیەیان کە ئەمیری باوەڕداران (عومەر) ﷺ بۆی هەڵبژاردبوون...

بەوپەڕی شادی و خۆشییەوە هاتنە دەرەوە بۆ بینینی ئەو هاوەڵە پایە بڵندەی کە زۆریان لەبارەی پارێزکاری و تەقواکەیەوە بیستبوو... زیاتریشیان دەربارەی ناڕەحەتیە سەختەکانی لە رزگارکردنی عێراقدا بەرگوێ کەوتبوو...

لەکاتێکدا ئەوان چاوەڕوانی کەژاوەی هاتوویان دەکرد، پیاوێکی نورانیان لە بەردەم خۆیاندا بینی، بەسواری گوێدرێژێکەوەیە کە کورتانێکی کۆنی لەسەر پشتە و، پیاوەکەش قاچەکانی بەملاو لایدا شۆڕ کردۆتەوە و، کولێرەیەك و کەمەك خوێی بەدەستەوە گرتبو دەیخواردن..!!

کە گەیشتە نێوەندی کۆمەڵەکەیان، ئەوجا زانیان کە ئەوە (حوذەیفەی کوڕی یەمان)ە، ئەو والییەیە کە چاوەڕوانیان دەکرد، وەخت بوو لە خۆشیا باڵ بگرن..!!

بەلام، سەریان لەچی سوڕدەمێنێ...!!

چاوەڕوانیان دەکرد هەڵبژاردنی عومەر چی بێت...؟!

لە راستیدا ئەوان بەهانەیان هەبوو، چونکە وڵاتی ئەوان چ لە سەردەمی فارسەکان و، چ لە پێشی فارسەکان، والی وەها پایەبڵندی لەم جۆرەی بەخۆوە نەدیوە..!!

* * *

حوذەیفە دەرۆشت و، خەڵکەکەیش هەر دەورەیان دابوو، لە دەوری خڕبووبوونەوە...

کاتێك بینی روویان تێکردووە وەك ئەوەی چاوەڕێبن قسەیان بۆبکات، سەرنجێکی وردی روخساریانی داو، پاشان وتی:

{ئاگادارین لە هەڵوێستەکانی ئاشووب}...!!

وتیان: ئەی باوکی عبداللە هەڵوێستەکانی ئاشووب کامەیە...؟

وتی: {بەردەرگای دەستەڵاتدارانە..

یەکێکتان دەچێت بۆ لای ئەمیر یا والییەك، بەدرۆی باوەڕ دەکات و، شتانێکی تێدا وەسف دەکات کە تێیدا نیە}..!!

بەڕاستی چەندە جێی سەرسوڕمانە، ئەوەندەش دەستپێکردنێکی جوان بوو..!!

خەڵکەکە کە ئەوەیان لە والی نوێیان بیست دەست بەجێ بەخۆیاندا هاتنەوە، کە ئەو لە دونیادا هێندەی رقی لە دووڕوویییە و بێزارە لێی، رقی لەهیچ شتێکی دیکە نیە.

ئەم دەستپێکەش راستترین گوزارشت بوو لە کەسێتی فەرمانڕەوای نوێ و، لە ڕێبازی فەرمانڕەوایی و والیەتیەکەی...

* * *

(حوذەیفەی کوڕی یەمان) بە سروشتێکی نایابەوە هاتۆتە ژیان و رقی لە دووڕوویيە و، خاوەنی توانایەکی زۆر گەورەیە لە بەدیکردنی ژێربەژێریە دوورەکانیدا...

لەو ڕۆژەوەی ئەو و (سەفوان)ی برای لەگەڵ باوکیدا هاتنە خزمەت پێغەمبەری خواﷺ و هەرسێکیان موسڵمان بوون، ئیسلام ئەو بەهرەیەی زیاتر گەشەدار و سەنگینتر دەکرد.. چونکە ئەو هاتە نێو ئاینێکی بەهێزی، پاکی، ئازای، خاوەن بەهاوە.. کە رقی لە ترسنۆکی و، دووڕوویی و، درۆکردنە...

لەسەر دەستی پێغەمبەر بە روون و ئاشکرایی وەك سپێدەی بەیان گۆش کراو، هیچ شتێکی ژیانی نیە لای ئەوان نادیار بێت.. یا لە قوڵایی دەروونیدا پەنهان بێت.. راستگۆ و دەست پاکە.. بەهێزەکانی لەسەر حەق خۆش دەوێت و، رقی لە ماستاوکاران و، ریابازان و، فێڵباز و هەڵخەڵەتێنەرانە...!!

هیچ بوارێکی دیکەی وەها نەبوو کە بەهرەکەی (حوذەیفە) تێیدا گەشە بکات، وەك ئەو بوارە، لە ئامێزی ئەم ئاینەو، لەبەردەستی پێغەمبەردا و، لەنێوەندی ئەو نەوە مەزنەی هاوەڵاندا...!!

بەراستیش بەهرەکەی چاك گەشەی سەند و... لە خوێندنەوەی روخسارەکان و نهێنییەکاندا تایبەتمەندی خۆی وەرگرت... بە یەك تەماشاکردن روخساری دەخوێندەوەو، دەچوویە گۆشە و قوژبنی قوڵاییە شاراوەکان و، نیەتە پەنهانەکانی بەبێ هیلاك بوون ئاشکرا دەکرد...!!

لەمەشدا ئەوەی دەیویست پێی گەیشت... تەنانەت ئەمیری باوەڕداران (عومەر)ﷺ کە کەسێکی زۆر زیرەك و زرنگ و ژیر بوو، بیروبۆچوون و بەرچاوڕوونی حوذەیفەی وەردەگرت، لە هەڵبژاردن و ناسینی پیاواندا.

حوذەیفە لە چاکی و تۆکمەیی بیروبۆچووندا هێندەی پێ بەخشرابوو کە بزانێت چاکە لەم ژیانەدا روون و ئاشکرایە بۆ هەر کەس بیەوێت... خراپەش خۆی لێ هەڵدەکرێت و دەشاردرێتەوە، هەر بۆیە پێویستە لەسەر کەسی هۆشمەند کە توێژینەوە لەسەر خراپە بکات لەوانەی دەیهێنن و، لە شاراوەکانی.

بەمجۆرە (حوذەیفە)ﷺ خۆی یەکلاکردەوە بۆ توێژینەوەی خراپەو خراپەکاران و، دووڕوویی و دووڕووەکان..

دەڵێت:
{خەڵکی لەبارەی چاکەوە پرسیاریان لە پێغەمبەری خواﷺ دەکرد،
بەڵام من لەبارەی خراپەوە پرسیارم لێدەکرد لەترسی ئەوەی نەبادا بمگاتێ...
وتم: ئەی پێغەمبەری خوا، ئێمە لە نەفامی و خراپەدا بووین، خوای گەورە ئەم چاکەیەی بۆ ناردین.. ئایا لەدوای ئەم چاکەیە خراپە هەیە..؟
فەرمووی: بەڵێ...
وتم: جا ئایا لەدوای ئەو خراپەیەش چاکە روودەدات..؟
فەرمووی: بەڵێ... خراپیشی تێدا دەبێت..
وتم: خراپییەکەی چییە..؟؟
فەرمووی: کەسانێك دێن سوننەتی من جێبەجێ ناکەن و... رێنمایی دیکە دەگرنە بەر لەبری ئەوەی من هەندێکیان لێ دەناسیت و هەندێکیشیان ناناسیتەوە..
وتم: ئایا لەپاش ئەو چاکییە خراپە روودەدات..؟
فەرمووی: بەڵێ! بانگخوازانێك دێن لە بەر دەروازەکانی دۆزەخن، هەرکەس بە دەمیانەوە بچێت فڕێی دەدەنە ناوی...
وتم: ئەی پێغەمبەری خوا، جا فەرمانت چییە بۆم گەر بەوە گەیشتم..؟
فەرمووی: پابەند دەبیت بە کۆمەڵی موسڵمانان و پێشەواکەیانەوە..
وتم: ئەی گەر کۆمەڵ و پێشەوایان نەبوو..؟؟
فەرمووی: لەو دەستە و رێچکانە گۆشەگیر دەبیت، گەر باوەشت کردبێت بە بنی دارێکدا هەتا دەمریت و تۆ لەسەر ئەوەبە}..!!
چاوتان لە قسەکەی بوو: ((خەڵکی لەبارەی چاکەوە پرسیاریان لە پێغەمبەری خواﷺ دەکرد، بەڵام من لەبارەی خراپەوە پرسیارم لێدەکرد لەترسی ئەوەی نەبادا بمگاتێ))...؟؟
بەراستی (حوذەیفەی کوڕی یەمان) چاوکراوەو بەرچاوڕوون ژیا بەرانبەر چاوگەی ئاشوبەکان و، رێڕەوەکانی خراپە تا خۆیان لێ بپارێزێت و، خەڵکیشیان لێ ئاگادار بکات، ئەمەش چاوەکراوەی کردبوو بەرانبەر دونیا و، شارەزایی لەبارەی خەڵکی و، ناسینی کات و ساتەوەو... لە هۆش و عەقڵیدا بابەتەکانی بە شێوازی فەیلەسوف و، لێزانی داناکان تاووتوێی دەکرد..
(حوذەیفە)ﷺ دەڵێت:
{خوای گەورە موحەممەدیﷺ نارد، ئەویش بانگی خەڵکی کرد لە تاریکیەوە بەرەو رووناکی و، لەبێباوەڕییەوە بەرەو باوەڕ، لەنێو خەڵکیشدا ئەوەی ویستی هات بە دەمیەوە، ئەوەی مردبوو بەهۆی حەقەوە ژیانی هاتەوە بەبەردا...
ئەو کەسەشی کە دەژیا بەهۆی ناڕەواوە ژیانی لەبەر برا...

پاش ئەوە پێغەمبەرایەتی ڕۆشت و، جێنشینایەتی لەسەر ڕێبازی ئەو هات...

پاشان دەبێتە پادشاییەکی داگیرکراو..!!

خەڵك هەیە بە دڵ و دەست و زمان بەرهەڵستی دەکات.. ئەو کەسانە بەدەم حەقەوە چوون.. تێشیاندا هەیە کە بە دڵ و زمانی بەرهەڵستی دەکات، بەبێ دەست، ئەمەش لقێکی حەقی واز لێهێناوە...

لەنێویشیاندا هەیە بە دڵ بەرهەڵستی دەکات، بەبێ دەست و زمان، ئەمەش وازی لە دوو لقی حەق هێناوە...

هەیشە لەنێویاندا کە نە بە دڵی، نە بە دەستی، نە بە زمانی بەرهەڵستیان ناکات، ئەمانەش مردوی ناو زیندوەکانن}...!!!

لەبارەی دڵەکان و دەربارەی ژیانی ڕووناکی و تاریکی تێیدا دەدوا و دەیوت:

{دڵەکان چوار جۆرن:

- دڵێك داپۆشراوە، ئەمەش دڵی بێباوەڕە...
- دڵێك دوودیوە، ئەمەشیان دڵی دووڕووە...
- دڵێکیش ڕووتە، چرایەکی تێدایە ئەگەشێتەوە، ئەمەش دڵی بڕوادارە..

دڵێکیش هەیە کە دووڕوویی و ئیمانی تێدایە، نمونەی ئیمانیش وەك درەختێك وایە بە ئاوی پاك ئاو بدرێت.. نمونەی دووڕوویش وەك جۆگەیەکە کێم و خوێنی پێدا بڕوات! جا کامیان باڵادەست بوو، ئەوا سەردەکەوێت}..!!

جا شارەزایی حوذەیفە لە خراپەو، سووربوونی لەسەر ڕووبەڕووبوونەوەو بەرپەرچدانەوەی، شتێك لە تیژیان بەخشیبووە زمان و وشەکانی و، خۆی بە ئازایەتیە چاکەکەوە لەوبارەیەوە هەواڵمان دەداتێ، دەڵێت:

{هاتم بۆ خزمەت پێغەمبەرﷺ و وتم: ئەی پێغەمبەری خوا، زمانێکی تیژم هەیە بەرامبەر خاووخێزانم، دەترسم بەهۆیەوە بخرێمە نێو ئاگر...

پێغەمبەرﷺ پێی فەرمووم، ئەی تۆ بۆ زۆر داوای لێخۆش بوون ناکەیت ..؟؟ من لە ڕۆژێکدا سەد جار داوای لێخۆشبوون لەخوا دەکەم}...

* * *

ئا ئەوەیە حوذەیفەی دوژمنی دووڕوویی و، دۆستی قسە لەڕوویی..

پیاوێکی لەم جۆرەش، ئیمانەکەی پتەو و تۆکمە دەبێت... و خۆشەویستی و پشتیوانیشی قوڵ دەبێت.. حوذەیفەش لە ئیمان و خۆشەویستی و پشتیوانیدا بەو جۆرە بوو..

باوکی موسڵمانی بەدی کرد لە ڕۆژی ئوحوددا بە دەستی موسڵمانان کوژرا، کوژرانێکی بە هەڵە و بە کەسێکی بێباوەڕی تێکەیشتبوون...!!

حوزەیفە ئاوڕێکی دایەوە، بینی شمشێرەکان هاتوون بە یەکدا، هاواری لە لێدەرەکەی کرد: باوکمە.. باوکمە.. ئەوە باوکمە..!!

بەڵام ئاکامی هاتبوو..

کە موسڵمانان بەوەیان زانی، ماتەمینی و غەم دایگرتن.. بەڵام ئەو بە سۆز و لێبوردنەوە تەماشای کردن و وتی:

{خوا لێتان خۆش بێت، کە لە هەموو بەزەییەکان بەبەزەییترە}...

پاشان بە شمشێرەکەیەوە بەرەو جەنگە هەڵگیرساوەکە ڕۆیشت تا خۆی تێدا تاقیبکاتەوەو ئەرکی سەرشانی بەجێ بێنێ...

شەڕ کۆتایی دێت، هەواڵ دەگاتەوە بە پێغەمبەری خواﷺ، ئەویش فەرمان دەکات کە خوێنی بدرێت لەباتی باوکی حوزەیفە (حوسەیلی کوڕی جابر)ﷺ، بەڵام حوزەیفەی کوڕی بەهانە دەهێنێتەوە و ڕازی نابێت پێی و، هەمووی دابەش دەکات بەسەر موسڵماناندا، بەوەش خۆشەویستی و ڕێزی پێغەمبەر بەرانبەری زیاتر دەبێت..!!

* * *

ئیمان و وەلائی حوزەیفە، ڕازی نابێت بە دەستەوسانی و، لاوازی... بەڵکو بەمەحاڵیش ڕازی نیە..

لە جەنگی (خەندەق)دا، پاش ئەوەی کە دۆڕان بوویە بەشی بێباوەڕانی قورەیش و جولەکە هاوپەیمانەکانیان، پێغەمبەرﷺ ویستی کە ئاگاداری کۆتا گۆڕانکاری هەلوێستی سەربازگەی دوژمنەکانی بێت..

شەوێکی تاریك و سامناك بوو.. ڕەشەباش گڤە گڤی دەدایەوەو هاژەهاژی بوو، وەك ئەوەی کە بیەوێت چیا ڕەگو ڕیشەدارەکانی بیابان لەبن دەربێنێ... هەڵوێستەکەش بەو هەموو ئابڵۆقە و سەرسەختی و سووربوونەی لەخۆی هەیبوو و بوو بووە هۆی ترس و تۆقین، برسێتی زۆریش گەیشتبووە ئاستێکی زۆر ناڕەحەت لەنێو هاوەڵانی پێغەمبەرداﷺ

ئا لەو کاتەدا کێ توانا و، هێزی ئەوەی هەیە کە بچێتە نێو مەترسییەکی تاریکەوەو بەرەو سەربازگەکانی دوژمن بچێت و بیبەزێنێت، یان دزە بکات بۆ ناوی، پاشان سەیری حاڵیان بکات و ئاگاداری هەواڵەکانیان بێت...؟؟

پێغەمبەر خۆی لەنێو هاوەڵانیدا کەسێك دیاری دەکات کە بەم چالاکیە گرنگە زۆر ناڕەحەتە هەستێت...

بلێی ئەو پاڵەوانی کێ بێت..؟؟

هەر ئەوە... (حوزەیفەی کوڕی یەمان)...!

پێغەمبەری خوا بانگی کرد و ئەویش بەجێی هێنا، خۆی بەو ڕاستگۆییە زۆر مەزنەی کە هەیەتی بۆمان باس دەکات و هەواڵەکەمان بۆ دەگێڕێتەوە، تەنها ئەوەی لە تواناادا بوو کە دەبێت داواکەی پێغەمبەر بەجێ بهێنێت.. بەهۆی مەترسی ئەو چالاکیەی کە خرابووە ئەستۆیەوە ئاماژە بۆ ئەوە دەکات و، لەسەرئەنجامەکانی سڵ دەکات و، هەستانیش بە ئەنجامدانی لەژێر باری برسێتی و، سەرما و سۆڵە و ماندوویەتی زۆردا کە بەهۆی ئابلۆقەی مانگێك یا زیاتری دوژمنانەوە گیرۆدەی بووبوون...!

کاری حوذەیفە ئا لەو شەوەدا سەرسوڕهێنەر بوو..

ماوەی نێوان هەردوو سەربازگەکەی بڕی و، ئابلۆقەکەی بەزاند و.. دزەی کرد بۆ ناو سەربازگەی قوڕەیش و، ڕەشەبای توونیدیش ئاگری سەربازگەکەی خامۆش کردبوو و، تاریکی باڵی بەسەردا کێشابوو، حوذەیفەﷺ لەنێو ریزی جەنگاوەرانیاندا شوێنی خۆی کردەوە..

ئەبوسوفیانی سەرکردەی قوڕەیش ترسی ئەوەی هەبوو، کە تاریکی ببێتە هۆی دزەکردنی موسڵمانان بۆ ناویان سەرسامیان بکات، هەر بۆیە هات و سوپاکەی ئاگادار کرد... حوذەیفەش گوێی لێبوو بە دەنگی بەرز دەیوت:

(ئەی خەڵکی قوڕەیش، با هەریەك لەئێوە سەیری هاونشینەکەی بکات و، دەستی بگرێت و بزانێت ناوی چییە)...

حوذەیفە دەڵێت: (منیش خێرا دەستم برد بۆ دەستی ئەوەی تەنیشتم و وتم پێی: ناوت چییە...؟ وتی: فلانی کوڕی فیسار..!!

بەمجۆرە ئامادەبوونی خۆی لەنێو سوپاکەدا بەسەلامەتی دەستەبەر کرد..!

ئەبوسوفیان درێژەی بە بانگەوازەکەی بۆ قوڕەیش دا و وتی: (ئەی خەڵکی قوڕەیش... سوێند بەخوا ئێوە ناتوانن لێرەدا ڕۆژ بکەنەوە.. بەڕاستی وڵاخەکان–واتە حوشتر و ئەسپەکان هیلاك بوون... (بەنوقورەیزە)ش ناپاکیان لێکردین و هەواڵی ناخۆشمان لێیانەوە پێ گەیشتووە، بە هۆی ڕەشەبای توونیدیشەوە دەبینن چیمان بەسەر هاتووە.. مەنجەڵەکانمان ڕاناوەستێت و، ئاگرمان بۆ ناکرێتەوە.. چادرەکانمان بۆ ڕاناگیرێت.. بار بکەن، ئەوا منیش بار دەکەم)..

پاشان چووە سەر وشترەکەی و، دەستی بە ڕۆشتن کرد و، جەنگاوەرانیش بە شوێنیدا کەوتنە ڕێ..

حوذەیفە دەڵێت: (ئەگەر لەبەر فەرمانی پێغەمبەری خواﷺ نەبوایە کە هیچ شتێك ئەنجام نەدەم، بە تیرێك (ئەبو سوفیان)م دەکوشت)..

حوذەیفە گەڕایەوە بۆ لای پێغەمبەری خوداﷺ و هەواڵەکەی پێگەیاند و ئەو مژدەیەی پێدا..

* * *

ئەو کەسەی سەرنجی حوزەیفە بدات لە بیرکردنەوەو، شێوازی کارکردنی و...لە سەرقاڵبوونی بە زانست و زانیارییەوە رابمێنێت، هیچ پاڵەوانێتیەکی لە مەیدانی شەڕ و کوشتاردا لێ چاوەڕوان ناکات..

لەگەڵ ئەمەشدا.. حوزەیفە لەم بوارەدا هەموو گومانەکانی دەسڕیەوە ...و

ئەو پیاوە خواپەرستە، سەرنجدەرە، هەر کە شمشێرەکەی هەڵدەگرت و رووبەڕووی سوپای بت پەرستی و تاریکی دەبوویەوە توانای لەرادەبەدەر و سەرسوڕهێنەری خۆی دەخستە روو کە جێگەی سەرسام بوون بوو.

بەسە بۆمان کە بزانین، ئەو سێیەمین کەس، یان پێنجەمین کەس بووە، لەنێو ئەو هاوەڵانەی دەستپێشخەری مەزن بوون لە رزگاکردنی هەموو عێراقدا..!

هەمەدان و، رەی و، دەینەوەر، لە سەردەستی ئەو رزگار کران..

لە جەنگی (نەهاوەند)ی مەزنیشدا، کە فارسەکان لە سەد و پەنجا هەزار جەنگاوەردا خۆیان دەنواند.. ئەمیری باوەڕداران (عومەر)، (نوعمانی کوڕی موقرەن)ی هەڵبژارد بۆ سەرکردایەتی سوپای موسڵمانان و، نامەیشی نووسی بۆ (حوزەیفە) کە سەرکردایەتی سوپایەك بکات و لە کوفەوە بەرەو لای بچێت..

(عومەر) نامەی خۆی بۆ جەنگاوەران نارد و، نووسی:

{کە موسڵمانان کۆبوونەوە، با هەر ئەمیرەو بەسەر لەشکری خۆیەوە بێت... و با (نوعمانی کوڕی موقرەن) سەرکردەی هەموو لەشکرەکان بێت..

گەر (نوعمان) شەهید کرا، ئەوا با (حوزەیفە) ئاڵاکە هەڵبگرێت.. گەر ئەویش شەهید بوو، با جەریری کوڕی عبداللە) بیگرێتەدەست}..

بەمجۆرە، ئەمیری باوەڕداران سەرکردەکانی جەنگی هەڵدەبژارد، هەتا ناوی حەوتیانی هێنا..

هەردوو سوپا بە یەك گەیشتن..

فارسەکان بە سەد و پەنجا هەزار کەسەوەو..

موسڵمانەکانیش بە تەنها سی هەزارەوە.. زیاتر نا..

جەنگ بەشێوەیەکی کەم وێنە بەرپابوو.. بەجۆرێك کە لە هەموو جەنگەکانی مێژوو زیاتر گیانفیدایی و توندوتیژی تێدابوو..

(نوعمانی کوڕی موقرەن) شەهید بوو... بەر لەوەی کە ئاڵای موسڵمانەکان بەربێتەوە سەر زەوی، سەرکردەی نوێ بە دەستی راستی لێی وەرگرت و، شنەبای سەرکەوتن لەنێو دەنگ و هەرا و تێکۆشانێکی زۆر مەزندا شەکاندیەوەو.. ئەو سەرکردەیەش تەنها (حوزەیفەی کوڕی یەمان) بوو..

دەست بەجێ ئاڵاکەی گرتە دەست و، فەرمانیدا کە هەواڵی مردنی نوعمان بڵاونەبێتەوە هەتا جەنگەکە کۆتایی دێت و، (نەعیمی کوڕی موقرەن)یشی بانگ کرد و وەك ڕێزلێنانی خستیە شوێنەکەی (نوعمان)ی برای..

هەموو ئەوانەی بە تێگەیشتنە پرشنگدارەکەی لە چەند چرکەساتێکدا ئەنجام دا–جەنگیش هەر درێژەی هەبوو–..

پاشان وەك ڕەشەبای لەبن هێنەر کەوتە وێزەی سوپای فارسەکان و هاواری کرد:

{الله أکبر، بەڵێنەکەی راست بوو!!

الله أکبر، سەربازەکانی خۆی سەرخست!!}

دواتر جڵەوی ئەسپەکەی سوڕاندەوەو بەرەو لای جەنگاوەرانی سوپاکەی و هاواری لێکردن:

ئەی شوێنکەوتووانی موحەممەد... ئەوەتا بەهەشتەکانی خوا سازدەدەن بۆ پێشوازیتان، دەی ئێوەش درێژە بە چاوەڕوانی مەدەن...

دەی ئەی پیاوانی بەدر..

بۆ پێشەوە، ئەی پاڵەوانانی خەندەق و، ئوحود و، تەبوك..

حوذەیفە توانی هەموو جۆش و خرۆشی جەنگەکە بپارێزێت، گەر زیادی نەکردبێت بۆی..

جەنگەکەش بە دۆڕانی فارسەکان کۆتایی پێهات.. دۆڕانێکی زۆر خراپ.. دۆڕانێك کە خەریکە هاوشێوەی نەبێ..!!

* * *

ئەم بلیمەتە لە داناییەکەیدا، کاتێك خواپەرستیەکەی لە تەکدابێت..

بلیمەت لە خۆبەختکردنیدا، کاتێك لەسەر گۆڕەپانی جەنگ رادەوەستێت..

ئەو بەو جۆرە بوو، بلیمەت بوو لە هەموو چالاکیەکدا کە پێی دەسپێردرا و، لە هەموو راوێژێکدا کە داوای لێبکرایە..

کاتێك (سەعدی کوڕی ئەبو وەقاس) و ئەو موسڵمانانەی کە لەگەڵیا بوون لە (مەدائن)ەوە گواستیانەوە بۆ (کوفە) و تیایدا نیشتەجێ بوون..

ئەمەش پاش ئەوەی کە کەش و هەوای (مەدائن) زیانێکی زۆری لە عەرەبە موسڵمانەکان دا، کە ئەوەش وای لە (عومەر) کرد نامە بنوسێت بۆ (سەعد) پاش ئەوەی گەڕا بەدوای جێگایەکی زیاتر گونجاودا دەست بەجێ ئەوێ بەجێ بهێڵێت و، موسڵمانەکانی بۆ بگوێزێتەوە..

ئا لەو رۆژەدا کێ کاری هەڵبژاردنی ئەو شوێن و جێگایەی پێ سپێردرا..؟

بە (حوذەیفەی کوڕی یەمان) سپێردرا.. لەگەڵ (سەلمانی کوڕی زیاد)دا رۆشت تا شوێنێکی گونجاو بۆ موسڵمانان بدۆزنەوە.

کاتێك گەیشتنە خاکی کوفە، کە لەو کاتەدا زەویەکەی لماوی رووت بوو، حوذەیفە بە هەواوە بۆنی کرد و، بە هاورێکەی وت: ئەمە دەبێتە شوێنمان بە ویستی خوا..

بەم شێوەیە نەخشەی کوفە کێشرا و دەستی ئاوەدانکردنەوەی پێکەیشت و کردیە شارێکی ئاوەدان..

هەر کە موسڵمانەکان گواستیانەوە بۆ ئەوێ، نەخۆشەکانیان چاك بوونەوەو، لاوازەکانیان هێزیان هاتەوە بەبەردا و، دەمارەکانی خوێنیان بوژایەوە..!!

بەراستی حوذەیفە خاوەنی زیرەکییەکی بەرفراوان و، ئەزموونێکی هەمەچەشن بوو، هەمیشە بە موسڵمانانی دەوت:

{چاکترین کەستان ئەوانەتان نین کە واز لە دونیایان دەهێنن بۆ دواڕۆژ.. و ئەوانەشتان نین کە واز لە دواڕۆژ دەهێنن بۆ دونیا.. بەڵکو ئەوانەیەکە لەمیش و لەویش وەردەگرن}.

* * *

لە یەکێك لە ڕۆژەکانیساڵی سی وشەشی کۆچیدا.. بۆ دیداری پەروەردگاری بانگکرا.. لەکاتێکدا کە ئەو خۆی بۆ دوایەمین گەشتی سازدەکرد هەندێك لە هاوەڵانی هاتنە لای، لێی پرسین:

ئایا کفنتان لەگەڵ خۆ بۆ هێناوم..؟؟

وتیان: بەڵێ..

وتی: نیشانم بدەن..

کاتێك بینی، سەیری کرد تازە و جوانە..

دوا زەردەخەنەی گاڵتەئامێز کەوتە سەر لێوەکانی و، پێی وتن:

{ئەم کفنە بۆ من نابێت.. بەڵکو من دوو لەفافی سپیم بەسە کە کراسی لەگەڵدا نەبێت.. چونکە من بۆ کەمێك لە گۆڕدا دەمێنمەوە، دواتر دەگۆڕدرێت بۆ چاکتر لەو.. یان خراپتر لەو}..!!

چەند وشەیەکیشی لەبەر خۆیەوە درکاند، ئەوانەی لەوێ دانیشتبوون گوێیان بۆ رادێرا...

{سڵاو لە مردن...

خۆشەویستێك بەخۆشی هات..

ئەوەی پەشیمان بێت سەرکەوتوو نیە}..

ئەوەی وت و گیانێك لە مەزنترین گیانەکانی مرۆڤ و، لە زۆربەیان بەتەقواو درەوشاوە و ملکەچتر بەرەو لای خوای گەورە بەرز بوویەوە..

١٤

عەممارى كوڕى ياسر

پیاوێکی بەهەشتیی ...!

گەر خەڵکانێك هەبووایە لە بەهەشتدا لەدایك بوونایە و، لە سایەیدا پێبگەیشتنایەو گەورەببونایە، دواتر بهێنرایەتە سەر زەوی تا ببێتە رازێنەرەوەی و، رووناکی بۆی، ئەوا (عەممار) و (سومەییە)ی دایکی و (یاسر)ی باوکی لەو کەسانە دەبوون..!!

بەڵام ئێمە بۆ دەڵێین: ئەگەر.. بۆچی ئەم گریمانەیە دەکەین، لەکاتێکدا کە خاووخێزانی یاسر بەراستی لە پێڕی بەهەشتیان بوون..؟؟

پێغەمبەریشﷺ تەنها دڵنەوایی نەدەکردن بەس، کاتێك فەرمووی:

{خاووخێزانی یاسر ئارام بگرن، وادەی ئێوەی لەناو بەهەشتە} ...

بەڵکو بڕیاری حەقیقەتێکی دەدا کە ئاشنای بوو و، واقیعێکی دووپات دەکردەوە بەچاوی خۆی دەیبینی و بەدی ئەکرد..

* * *

(یاسری کوڕی عامر)ی باوکی (عەممار) شارەکەی خۆی لە وڵاتی (یەمەن) بەجێ هێشت و بەدوای برایەکیدا دەگەڕا و، پرسیاری دەکرد..

شوێن و رێی مەککەی بە دڵ بوو، تێیدا گیرسایەوەو بووە هاوپەیمانی (ئەبوحوذەیفەی کوڕی موغیرە)...

(ئەبوحوذەیفە)ش یەکێك لە خزمەتکارەکانی کە ناوی (سومەیەی کچی خەیات) بوو لێ مارەکرد..

لەم ژن هێنانە پیرۆزەشدا خوای گەورە (عەممار)ی پێ بەخشین..

زۆر زووش موسڵمان بوون.. وەك ئەو چاکەمەندانەی خوای گەورە هیدایەتیدان..

هەروەها هاوشانی ئەو چاکەمەندانەی پێشین کە پشکی خۆیان لە سزاو ئەشکەنجەو ناڕەحەتی قورەیشیەکان چەشت..!!

لەو کاتەدا قورەیش زۆر چاوی لەسەر ئەوەبوو بڕواداران بەلایەکدا بکەون..

خۆ گەر لەو کەسانە بوونایە کە خاوەن هۆز و رێز و پاڵپشتن، ئەوا بە هەڕەشە و گوڕەشە رووبەڕووی دەبوونەوە، (ئەبوجەهل) بە هەر باوەڕدارێکیان بگەیشتایە پێی دەوت: وازت لە ئایینی باووباپیرانت هێناوە کە ئەوان چاکتر بوون لەتۆ.. خەونت بە با دەدەین و.. رێزت ناهێڵین و... بازرگانیەکەت تێك دەشکێنین و.. سەروەت و سامانەکەت تیادەبەین.. پاشان شەڕی دەروونی توندیان لەدژی بەرپا دەکرد.

خۆ گەر بڕوادارەکەیش لە بێدەستەڵات و هەژارانی مەککە بوایە، یا لە کۆیلەکانی، ناڕەحەتیان دەکرد و ئەشکەنجەی زۆریان دەدا..

خانەوادەی (یاسر) لە دەستەی هەژار و بێدەستەڵاتان بوو..

کاری ئەشکەنجەدانیشیان بە (بەنی مەخزوم) سپێردرا، هەموویان دەهێنانە دەرەوە.. یاسر و، سومەیە و، عەممار، دەیانبردنە بەر گەرمای بەتینی مەککە و، بە هەموو جۆر و شێوەیەك بەر دەبوونە گیانیان و ئەشکەنجەیان دەدان!!

بەشی (سومەیە)ش لەم ئەشکەنجەدانەدا سامناك و ترسناك بوو، کە لێرەدا خۆمان لە قەرەی باسکردنی نادەین.. بە پشتیوانی خوا دیدارمان دەبێت لەگەڵ بەڕێزی قوربانیدان و، خۆڕاگرییە مەزنەکەیدا و لەبارەیەوە ئەدوێین لەگەڵ باسی خوشك و هاوشێوە نەمرەکانی ئەو رۆژگارەدا..

لێرەشدا تەنها هێندەمان بەسە بەبێ زیادەڕەوی بڵێین کە (سومەیە)ی شەهید لە رۆژەدا هەڵوێستێکی وەهای نواند رێزێکی نەبڕاوەی بەخشیە هەموو مرۆڤایەتی، لەسەرەتایەوە تا کۆتایی و، حورمەتێکی پێدا کە بەهاکەی تەواو نابێت..!

هەڵوێستێك، کردیە دایکێکی مەزن بۆ هەموو بڕوادارەکانی تێکڕای سەردەمەکان و، رێزدارانی گشت کات و ساتەکان..!!

* * *

پێغەمبەرﷺ دەهاتە دەرەوە تا بەرەو ئەو جێگایە بڕوات کە دەیزانی خانەوادەی یاسری تێدا ئەشکەنجە دەدرێت..

لەو رۆژانەشدا هۆکاری بەرەنگاربوونەوەو لابردنی سزای هیچ لەدەستدا نەبوو.. ئەوەش ویستی خوا بوو..

چونکە ئاینی نوێ–بەرنامەی بێگەردی ئیبراهیم–.. ئەو ئاینەی (موحەممەد) بەیداخەکەی بەرز دەکاتەوە، بزاڤێکی چاکسازی سەرزاری و رووکەش نیە.. بەڵکو بەرنامەی ژیانە بۆ هەموو مرۆڤایەتی بڕوادار و.... دەبێت ئەم مرۆڤایەتیە خاوەن باوەڕەیش کە ئەم ئاینە لەگەڵ مێژوو بە هەموو پاڵەوانێتی و، قوربانیدان و، مەترسیەکانیەوە بۆ بمێنێتەوە..

ئەم هەموو گیانفیدایە چاکانە، ئەو (بنچینە)یەیە کە خۆڕاگرییەکی بێپسانەوەو، جاویدانیەکی لەناونەچووی بە ئاین و بیروباوەڕ دەبەخشی..!!!

ئەمەش (بۆنێکی خۆشی)یە و دڵی بڕواداران پڕدەکات لە دۆستایەتی و خۆزگە و، ئەو (بڵندگۆ)یەیە کە رێنمایی نەوەکان بەرەو لای حەقیقەتی ئاین و راستگۆیی و مەزنیەکەی دەکات..

بەمجۆرە هەر دەبوو ئیسلام ئەو گیانفیدایی و قوربانیانەی هەبێت و چارەیەکی دیکە نەبوو، قورئانی پیرۆزیش لەم چەند ئایەتدا ئەمەی بۆ موسڵمانان روون کردۆتەوە..

ئەوەتانێ دەفەرموێت:
﴿أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لاَ يُفْتَنُونَ: ئاخۆ مەردم لایان وایە هەر کە بلێن ئێمە باوەڕمان هێناوە، ئیتر وازیان لێدەهێنرێت و تووشی هیچ تاقیکردنەوەیەك نابن؟﴾العنکبوت/٢.
﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمْ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ: ئاخۆ ئێوە لاتان وایە سەربەخۆ دەچنە بەهەشت؟ کەچی هێشتا خودا خەباتکاران و خۆڕاگرانی ئێوەی دیاری نەکردووە.﴾ال عمران/١٤٢.
﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ: ئێمە ئەوانەی بەر لەمانیشمان تاقیکردەوە، بێگومان خوا ئەوانەی کە راسیان گوت، ئەوانەش کە درۆزنن، دیاری دەکا.﴾العنکبوت/٣.
﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمْ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ... : پێتان وایە کەس خۆتان تێناگەیەنێ و خواش لەوانەی لەئێوە چوونە جیهاد بێئاگایە !﴾التوبة/١٦.
﴿مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّى يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ: خوا هیچ کاتێ باوەڕداران لە بارودۆخێکدا-وا ئێوە هەن- نەهێشتۆتەوە، مەگەر لەبەر ئەوەی ناپاکان لە پاکان هەڵاوێرێ.﴾ ال عمران/١٧٩.
﴿وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ: هەرچی ئەو رۆژە تووشتان هات وا دوو کۆمەڵ بە یەك گەیشتن، گشتی بە ئیزنی خودا بوو، هەتا خاوەن باوەڕەکان نیشان بدا.﴾ ال عمران/١٦٦.

* * *

بەڵێ.. بەم شێوە قورئان وەچەو هەڵگرانی فێرکرد، کە قوربانیدان کرۆکی ئیمانەو، بەرەنگاربوونەوەی دەستدرێژییە ستەمکارەکان بە خۆڕاگری و ئارامگرتن و بەردەوامی.. چاکترین و جوانترین باشیەکانی ئیمان پێکدەهێنێن...
تا لێرەوە ئەم ئیمانەی خوای گەورە یاساکانی دادەڕێژێت و، رەگ و ریشەی دادەکوتێت و، نمونەکانی دەخاتە روو، پێویست دەکات کە پشتیوانی بوونی بە قوربانیدان بکرێت و بە خوێنەکەی دەروونی خۆی پاکژ بکات و، بۆ ئەم چالاکییە زۆر بەرزە کۆمەڵێك لە نەوەو لایەنگران و پیاوچاکانی هەڵبژێرێت ببنە پێشەنگێکی گەشاوە، نمونەیەکی بەرز بۆ ئەو بڕوادارانەی بەرەو لای دێن.
(سومەییە) و.. (یاسر) و... (عەممار)یش لەو کۆمەڵە پیرۆزە مەزنە بوون کە قەدەرەکانی ئیسلام هەڵیبژاردن تا قوربانیدان و خۆڕاگری و سووربوونیان ببێتە بڕوانامەی مەزنێتی و چاویدانیان..

* * *

وتمان: هەموو ڕۆژێك لەماڵ دەهاتە دەرێ تا بەرەو لای خانەوادەی (یاسر) بڕوات، تا دەستخۆشی لە خۆڕاگری و پاڵەوانێتیەکەیان بکات و.. دڵە گەورەکەشی لە سۆز و بەزەییدا دەتوایەوە کە دیمەنی ئەو سزاو ئەشکەنجەیانی بەدی دەکرد کە لە توانایاندا نەبوو..

ڕۆژێکیان، لە کاتێکدا کە سەردانی دەکرد (عەممار) بانگی کرد:

(ئەی پێغەمبەری خواً سزا و ئەشکەنجەدانمان گەیشتە ئەوپەڕی).

پێغەمبەریش بانگی لێکرد:

{ئارام بگرە (باوکی یەقظان)..

ئارام بگرن خانەوادەی (یاسر)..

جێ ژووانی ئێوە بەهەشتە}..

هاوەڵانی (عەممار) لە زۆر جێگادا دەربارەی سزادانیان دواون.

عەمری کوڕی حەکیم دەڵێت:

{(عەممار) سزا دەدرا، تا هۆشی لەلای خۆی نەدەما و نەیدەزانی چی دەڵێ}.

عەمری کوڕی مەیمونیش دەڵێت:

{بێباوەڕەکان (عەممار)یان بە ئاگر سوتاند، پێغەمبەری خواش لەوکاتەدا بەلایدا تێدەپەڕی، دەستی هێنا بەسەری (عەممار)دا و فەرمووی: ئەی ئاگر سارد و بێ زیان بە بۆ (عەممار)، هەروەك چۆن سارد و بێزیان بوویت بۆ (ئیبراهیم)}..

ئەو هەموو سزایە نەیدەتوانی گیانی (عەممار) ببەزێنێ، ئەگەرچی پشتی ناڕەحەت کردبێت و هێز و توانای کەم کردبێت..

(عەممار) لە ڕاستیدا هەستی بە ماندوویەتی نەکرد، لەو ڕۆژەدا نەبێت کە جەلادەکانی هەموو بلیمەتی خۆیان لە تاوان و دەستدرێژیدا خستە گەڕ و.. لە داخ کردنیەوە بە ئاگر، بۆ ڕاکشانی لەسەر ئەو زەویە گەرمە بلێسەدارە لەژێر بەردی گەرمدا و... بۆ نغرۆکردنی لەنێو ئاودا هەتا هەناسەی پێ نەمێنێت و، برین و زامەکانی تەڕ ببێت و بێتە ژان.

ئا لەو ڕۆژەدا، کاتێك لە باری سەختی ئەشکەنجەداندا هۆشی لای خۆی نەمابوو، پێیان وت: ناوی خواوەندەکانمان بەچاك بهێنە، دووبارەیان دەکردەوە لێی و، ئەویش بەبێ هەستکردن بەدوایاندا دەیوتەوە.

هەر لەو ڕۆژەدا، پاش ئەوەی کەمێك هۆشی هاتەوە، ئەوەی کە وتبووی هاتەوە یادی و، ئارامی نەما و، ئەم کارەی لەپێش چاو گەورە بوو تا وەهای سەیر کرد کە هەڵەیەکە و لێبوردن و قەرەبووکردنەوەی نیەو.. لە چەند چرکەساتێکی کەمدا، هەستکرن بە گوناهباری ئەوەندە سزای پێگەیاند کە سزای بێباوەڕانی لە ئاستیدا کەم و خۆش بوو..!!

خۆ گەر (عەممار) بۆ چەند کاتژمێرێك بەو هەستەیەوە وازی لێبهێنرایە دەبوویە هۆی تیاچوونی..

ئەو بەرگەی ناڕەحەتی جەستەی دەگرت، چونکە گیانی لەوێدا بەرز بوو..
بەڵام ئێستا وا تێدەگا کە گیانی شکستی هێنا و، خەم و خەفەت و ترس بەرەو تیاچوون و مەرگی دەبات..
خودای مەزن و باڵادەستیش ویستی وابوو ئەو دیمەنە ووروژێنەرە بکاتە ترۆپکی کۆتاییەکەی..
دەستی پیرۆزی نیگا هات تا تەوقە لەگەڵ (عەممار)دا بکات و، هاواری لێبکات: هەستە ئەی پاڵەوان... هیچ سەرزەنشت و نەنگیەکت لەسەر نیە..
پێغەمبەری خوداشﷺ گەیشت بە هاوەڵەکەی و بینی دەگری، فرمێسکەکانی بەدەستی سڕی و، پێی فەرموو:
{بێباوەڕەکان ئەشکەنجەیان دایت و، لەنێو ئاودا نغرۆیان کردیت، وتت ئاواو... ئاوات...وت؟}
عەممار سەری نەوی کرد و وەڵامی دایەوە:
بەڵێ ئەی پێغەمبەری خوا..
پێغەمبەری خواﷺ بە زەردەخەنەوە فەرمووی: ((گەر هاتنەوە، وەك ئەم قسەیەی ئێستایان پێ بڵێ))...!!
پاشان ئەم ئایەتە پیرۆزەی قورئانی بۆ خوێندەوە:
﴿إِلاَّ مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالإِيمَانِ: مەگەر ئەوکەسەی بەزۆر کوفری پێ بکرێت و دڵیشی لەسەر باوەڕ دڵنیابێت.﴾النحل/١٠٦.
دەروونی (عەممار) سوکنایی بۆ هات، ئیدی هەستی بە ئازاری سزا و ئەشکەنجەی جەستەی نەدەکرد و، هیچ باکی لێی نەبوو..
بەڕاستی گیانی ئەو قازانجمەند بوو، ئیمانەکەشی بەهەمان شێوە قازانجی کرد و... قورئانیش باسی ئەو بازرگانیەی لە خۆ گرت، ئیدی پاشی ئەوە چی دەبێت با ببێ..!!
(عەممار) هێندە خۆڕاگر بوو جەلادەکانی لێی بێزار و ماندوو بوون و، لەبەردەم سووربوونی ئەودا بەچۆکدا هاتن..!!

* * *

پاش کۆچکردنی پێغەمبەر و موسڵمانان لە شاری مەدینە جێگیر بوون و، کۆمەڵگای ئیسلامی لەوێ زۆر خێرا پێك دەهات و، خۆی دەگرت و تەواو دەبوو..
لە نێوەندی ئەو کۆمەڵە موسڵمانە باوەڕدارەشدا، (عەممار)یش جێگایەکی بڵندی گرت..!!
پێغەمبەری خواﷺ زۆری خۆشدەویست و، سەرنجی هاوەڵانی بۆ لای ئیمان و ئاکارەکانی رادەکێشا..
پێغەمبەرﷺ لەبارەیەوە دەفەرموێت:

{(عەممار) تا سەر ئێسکەکانی لێوان لێوە لە ئیمان}.

کاتێك لێك تێ نەگەیشتنێکی سەرزاری کەوتە نێوان (خالیدی کوڕی وەلید) و (عەممار)ەوە، پێغەمبەر فەرمووی:

{هەرکەس دژایەتی عەممار بکات، خواش دژایەتی ئەو دەکات، هەرکەسیش دڵی عەممار بڕەنجێنێت، خوای گەورە دڵی دەڕەنجێنێت...}

هەر بۆیە هیچ ڕێگایەکی دیکە لەبەردەم (خالیدی کوڕی وەلید)-پاڵەوانی ئیسلام-دا نەبوو، ئەوە نەبێت کە خێرا خۆی بگەیەنێتە (عەممار) و داوای لێبوردنی لێبکات و، بەو ئومێدەی بەجوانی لێی ببورێت..!!

کاتێکیش پێغەمبەرﷺ و هاوەڵانی مزگەوتیان لەشاری مەدینە دروست دەکرد، پاش مانەوەیان لەوێ، ئیمامی عەلی ﷺ هۆنراوەیەکی هۆنیبووەوە ودووبارەی دەکردەوەو، موسڵمانانیش لەگەڵیا دەیانووتەوەو، دەیانووت:

لا يستوي من يعمر المساجدا يدأب فيها قائما، وقاعدا

ومن يرى عن الغبار حائدا

واتە: وەك یەك نیە، ئەوەی مزگەوت ئاوەدان دەکات و، پەرستشی تێدا دەکات بە هەستانەوەو دانیشتنەوە، لەگەڵ ئەوەی کە لە تەپ و تۆزاویبوون خۆی لادەدا.

(عەمار)یش لەلایەکی مزگەوتەکەدا کاری دەکرد و، سرودەکەی دەوتەوە و دەنگی بەرز دەکردەوە.. یەکێك لە هاوەڵانی وای گومان برد کە (عەممار) خۆی بەسەردا دەنوێنێ، بۆیە بە هەندێك وشە دڵێ ڕەنجاند، پێغەمبەرﷺ تووڕە بوو، فەرمووی:

{هەقیان چییە بەسەر (عەممار)ەوە..؟؟

بانگیان دەکات بۆ بەهەشت، ئەوانیش بۆ ئاگر بانگی دەکەن..

(عەممار) نووری چاومە}..

جا پێغەمبەری خواﷺ موسڵمانێکی تا ئەو رادەیە خۆش ویستبێت، دەبێت ئیمان و، تاقیکردنەوە و ، دەروون بەرزی و، سەقامگیری دەروون و ڕێڕەوی.. گەیشتبێتە ئەو پەڕی و، لە ترۆپکی تەواومەندیدا بێت..!!

خودای گەورەش لە نیعمەتەکانی خۆی پێ‌بەخشیبوو بە ڕێڕەوی ڕاست ڕێنوێنی کردبوو، لە پلەی باوەڕ و دڵنیاییشدا گەیشتبووە ئەو ئاستەی پێغەمبەری خواﷺ پاکانە بۆ ئیمانی بکات و، لەنێو هاوەڵانیدا بەرزی بکاتەوەو وەك پێشەنگ و نمونە نیشانی بدات و، لەبارەیەوە دەفەرموێت:

{شوێن پێی ئەوانەی دوای من هەڵبگرن.. ئەبوبەکر و عومەر.. و بە ڕێ و شوێنی عەمماردا بڕۆن}..

سەریردەگێرەوان لەبارەیەوە وتویانە:

(باڵابەرز و، چاوشین و، چوارشانە بوو.. لە هەموو کەس زیاتر بێدەنگ دەبوو.. لە هەموانیش کەمتر قسەی دەکرد)..

جا دەبێت ژیانی ئەم کەڵەپیاوە، بێدەنگە، چاوشینە، سنگ پانە، چۆن گوزەرابێت کە جەستەی شوێنەواری ئەشکەنجەی جۆراوجۆری پێوەبوو، هەروەها-لەهەمان کاتدا-بروانامەی خۆڕاگرییە سەرسوڕهێنەر و مەزنیە لەڕادەبەدەرکەی پێبوو..؟!

ژیانی ئەم نۆستە دڵسۆزە و، ئەم بڕوادارە راستگۆیە و، ئەم خۆبەختکارە بەهرەمەندە چۆن گوزەرابێت...؟؟

ئەو لەگەڵ پێغەمبەر و مامۆستاکەیدا هەموو دیمەنەکانی بەدی کرد.. هەر لە بەدر و ئوحود و خەندەق و تەبوکەوە بیگرە.. تا هەموو غەزاکانی دیکە..

کاتێکیش پێغەمبەری خوا ﷺ وەفاتی کردوبەرەو لای پەروەردگاری باڵادەست گەڕایەوە، ئەم کەڵەپیاوە بەردەوام بوو لەسەر ڕۆیشتن..

لەکاتی رووبەڕووبوونەوەی موسڵمانەکان لەگەڵ فارس و، لەگەڵ رۆمەکاندا و، لە رووبەڕووبوونەوەیاندا لەگەڵ سوپای بەلێشاوی هەڵگەڕاوەکاندا، (عەممار) هەمیشە لە ریزی پێشەوەدا بوو..سەربازێکی ئازا و دەست پاك بوو، شمشێرەکەی لە ئاست هیچ لێدانێکدا نەوی نەدەکرد و، بڕوادارێکی پارێزکاری پایەبڵند بوو، هیچ ویستێك لە خوا بێئاگای نەدەکرد..

کاتێك ئەمیری باوەڕداران (عومەری کوڕی خطاب) بەوپەڕی وردبینی و خۆپارێزییەوە والی موسڵمانەکانی هەڵدەبژارد و کێ هەڵبژێرێ، هەمیشە چاوی بەوپەڕی متمانەوە دەکەوتە سەر (عەمماری کوڕی یاسر)..

بەمجۆرە خێرا کردیە والی کوفە و، (ئیبن مەسعود)یشی لەلای کردە سەرپەرشتی (بیت المال)ەکەی.. و نامەی نووسی بۆ خەڵکی ئەوێ و مژدەی هاتنی والی نوێیانی پێدان و وتی:

{من عەمماری کوڕی یاسرم ناردوە بۆ لاتان وەك ئەمیر و.. ئیبن مەسعودیش وەك مامۆستا و وەزیر..

ئەم دوانەش لە خانەدانەکانی هاوەڵانی (موحەممەد)ن، لە بەشداربووانی بەدرن}..

(عەممار)یش بەجۆرێ فەرمانڕەوای دەکردن زۆر گران بوو بەلای ئەو کەسانەوە کە چاوچنۆك بوون لە دونیادا و بەرگەگرتنی سەخت بوو لایان تا گەیشتە ئەوەی کەلەکۆمەکی لێبکەن یا لەوەدابوو ئەنجامی بدەن..

لە راستیدا والێتیەکەی خاکەڕایی و، پارێزکاری و، دونیانەویستی زیادکرد..

(ئیبن ئەبی هوزەیل)، کە لە هاوسەردەمانی کوفەی ئەوە، دەڵێت:

{(عەمماری کوڕی یاسر)م بینی ئەو کاتەی والی کوفە بوو ترۆزی دەکڕی، پاشان بە پەتێك دەیبەستەوەو ئەیدا بە کۆڵیا و، بەرەو ماڵەوە دەڕۆیشت}..!!!

لەوکاتەدا کەسێکی رەشۆکی بە ئەمیری کوفە دەڵێت: (ئەی گوێبڕاو)، تانەو تەشەری دا لەگوێی کە لە جەنگی یەمامەدا بە شمشێری هەڵگەڕاوەکان قرتابوو.. ئەمیریش کە دەستەڵاتدارە تەنها هێندەی بەو تانە لێدەرە وت:

{جنێوت بە چاکترین گوێم دا... کە لە پێناوی خوادا وای لێهاتووە}..!!

بەڵێ.. لەپێناوی خودا رۆژی یەمامە وای لێهات، ئەو رۆژەش یەکێك بوو لە رۆژە پڕ سەروەرییەکانی عەممار.. کە تێیدا ئەم کەڵەپیاوە گەردەلول ئاسا سوپای (موسەیلەمە)ی درۆزنی دروێنە دەکرد و، بەرەو شکست و تیاچوونی دەبردن..

لەنێو موسڵمانەکانیشدا ساردبونەوەی هەست پێبکرادیە بە دەنگە هەژێنەرەکەی هاواری لێدەکردن، ئەوانیش وەك تیری هاوێژراو شاڵاویان دەبرد.

(عبداللەی کوڕی عومەر)ﷺ دەڵێت:

{لەرۆژی یەمامەدا عەماری کوڕی یاسرم بینی لەسەر بەردێکی گەورە بوو، چووبووە سەری و هاواری دەکرد: ئەی کۆمەڵی موسڵمانان.. ئایا لە بەهەشت رادەکەن..؟ من عەمماری کوڕی یاسرم، وەرن بۆ لام.. سەیرم کرد، بینیم گوێی قرتاوەو دەلەرێتەوە، لەکاتێکدا کە زۆر بە گەرمی دەجەنگا}..!!!

هەرکەس گومانی لە مەزنی موحەممەدی پێغەمبەری راستگۆ و، مامۆستای تەواومەند هەیە، با لە ئاست ئەم نمونانەی شوێنکەوتەو هاوەڵەکانیدا هەڵوێستەیەك بکات و، لەخۆی بپرسێت: ئایا کەسی دیکە توانای وەبەرهێنانی دەستەیەکی ئاوا مەزنی هەیە جگە لە پێغەمبەرێکی بەخشندە و، مامۆستایەکی مەزن..؟؟

کە لە پێناوی خوادا دەجەنگان و بەجۆرێ هەڵمەتیان دەبرد وەك چوونە پێشی کەسێك کە بەدوای مردندا بێت، نەك سەرکەوتن..!!

کاتێکیش جێنشین و فەرمانڕەوان، خەلیفە دەچوو مەڕی بێوەژنەکانی دەدۆشی و، هەویری نانی بۆ ماڵەهەتیوو دەشێلا.. هەروەك ئەبوبەکر و، عومەر ئەنجامیان دا..!!

ئەو دەمەی والیش بوون، خواردنەکەی خۆی بە پەت دەبەست و دەیدا بە کۆڵیدا.. وەکو عەممار ئەنجامی دا.. یا دەستیان لە مووچەکەیان هەڵدەگرت و دەماتن لە پەلکی دارخورما قاپ و زەمیلەیان دروست دەکرد.. وەك سەلمان..!!

دەبا سەری رێز و نەوازش لەئاست ئەو ئاینەدا دانەوێنین کە ئەوانەی وەبەر هێناو، بۆ ئەو پێغەمبەرەی کە پەروەردەی کردن، با لەپێش ئاین و پێغەمبەریشەوە، بۆ خودای باڵادەستی دانەوێنین کە بۆ هەموو ئەوەی هەڵبژاردن و... رێنوێنی کردن بۆی و... کردنیە سەرمەشق بۆ چاکترین ئوممەت کە بۆ خەڵکی نێردرابێت..!!

* * *

(حوزەیفەی کوڕی یەمان)ی پسپۆڕ لە زمانی نهێنیەکان و دڵەکان لە ئامادەسازیدا بۆ دیداری خوا و، لەسەرەمەرگدا بوو، یەکێك لەو هاوەڵانەی کە لە دەوری دانیشتبوون لێیان پرسی: (فەرمانمان بەچی پێدەکەیت، گەر خەڵکی جیاوازیان کەوتە نێو)؟

حوزەیفە لەکاتێکدا کە دوا وشەکانی دەدرکاند، پێی وتن:

{پەیوەست بن بە کوڕی (سومەیە)وە.. چونکە بەراستی ئەو تا مردن لە حەق دانابڕێت}.

بەڵێ.. (عەممار) لەگەڵ حەقدا دەڕوات لەهەر کوێ بێت..ئائێستاش کە ئێمەلەسەر شوێنەواری پیرۆزی هەڵوێستەمان کردووە، شوێنی شتە دیارەکانی ژیانە مەزنەکەی دەکەوین، وەرن با لە دیمەنێکی مەزن نزیك ببینەوە..

بەڵام، با بەرلەوەی بەرەوڕووی ئەم دیمەنە ببینەوە لە جوانی و بەنرخیدا.. لەپاکی و تەواوەندیەکەیدا، لە لێبڕان و سووربوونیدا.. لە سەرکەوتن و توانایدا.. وەرن با سەیری دیمەنێکی دیکە بکەین کە لەوەیان لەپێشترە و هەواڵی هاتنی دەدات و خۆی بۆ دەسازێنێت..

ئەوەش کاتی جێگیربوونی موسڵمانان بوو لە مەدینە و، پێغەمبەری دەست پاك و هاوەڵانی چاکەکاری دەوری هەستابوون و، خۆیان تەپ و تۆزاوی کردبوو لەپێناوی پەروەردگاریاندا و، ماڵەکەی ئەویان دروست دەکرد و.. مزگەوتیان بنیات دەنا و... دڵە بڕوادارەکانیان پڕ بوو لە خۆزگە و، لەخۆشیدا دەدرەوشایەوە، سوپاس و ستایشی پەروەردگاری دەکرد..

هەموان بە سنگ فراوانی و هیواوە کاریان دەکرد و... بەردیان هەڵدەگرت، یان قوڕیان دەشێلا، یا دیواریان دروست دەکرد..

دەستەیەك لێرە و، کۆمەڵێك لەوێ..

ئاسۆی بەختەوەریش ئەوەی دووبارە دەکردەوە کە ئەوان بە دەنگە خۆش و ناسکەکەیان بە بەرزی دەیانچڕی:

((لئن قعدنا والنبي يعمل لذاك منا العمل المظلل))

واتە: گەر ئێمە دابنیشین و پێغەمبەر کار بکات، ئەوە کارێکی سەرلێشێواوانەیە بۆ ئێمە.

بەو جۆرە سرودیان دەچڕی و دەیانوتەوە...

پاشان دەنگی گەورەو خۆشیان زیاتر هەڵدەبڕی بۆ چڕینی سرودێکی نوێ:

((اللهم إن العيش عيش الآخرة فأرحم الأنصار والمهاجرة))

خوادایا ژیان، ژیانی دواڕۆژە بەزەیت بێتەوە بە ئەنصار و کۆچکەراندا

سرودی سێیەمیان:

لا يستوي من يعمر المساجدا يدأب فيها قائما، وقاعدا

ومن يرى عن الغبار حائدا

وەك یەك نیە، ئەوەی مزگەوت ئاوەدان دەکات و پەرستشی بەهەستانەوەو دانیشتنەوە تێدا دەکات، لەگەڵ ئەو کەسەی کە لە تەپ و تۆزاوی بوون خۆی لادەدا

ئەمانە دروستکراوەکانی خوان کاردەکەن... سەربازەکانی ئەون و، ئاڵاهەڵگری ئەون و، ماڵەکەی دروست دەکەن..

پێغەمبەرە دەسپاك وچاکەکەیشی لە گەڵیاندایە و، قورسترین بەرد هەڵدەگرێت و ناڕەحەتترین کار ئەنجام دەدات و.. بە دەنگی بەرز و ناسکیش رازی دەروونی رەزامەند و دڵنیایان دەدرێکێنێ و... ئاسمانیش لە سەریانەوە پیرۆزبایی لەزەوی دەکات کە ئەوانەی لەسەر خۆی هەڵگرتووە.. ژیانی گەشاوەیش خۆشترین جەژنی بەخۆیەوە دەبینێت..!!

(عەمماری کوڕی یاسر)یش لەوێدا و لەنێوەندی ئەو ئاهەنگە جەنجاڵەدا بەردێکی قورس هەڵدەگرێت و لەشوێنی خۆیەوە بەرەو جێگای مەبەستی دەبات..

موحەممەدی پێغەمبەری خودا رەحمەتی هیدایەت دەر، چاوی پێکەوت و سۆزی بۆی جولا و لێی نزیك بوویەوەو بە دەستی چاکەکاری ئەو تەپ و تۆزەی کە لەسەری نیشتبوو تەکاند و لە روخساری جوانی بڕواداری راما، رامانێکی پڕ لە رۆشنایی خودا، پاشان بە هەموو هاوەڵەکانی دەفەرموێت:

{هاوار لە کوڕی سومەیە..!! کۆمەڵێکی یاخی دەیکوژن}.

بۆ جارێکی تر پێشبینی کردن دووبارە دەبێتەوە.. کاتێك دیوارێك روخا کە ئەو لە بنیدا کاری دەکرد، هەندێك لە براکانی وایان گومان برد کە مردبێت و، هەواڵی مردنی دەبەن بۆ پێغەمبەر و، کاریگەری هەواڵەکە هاوەڵان شپرزە دەکات.. بەڵام پێغەمبەری خواﷺ بەوپەڕی متمانەو دڵنیاییەوە دەفەرموێت:

{عەممار نەمردووە.. کۆمەڵێکی یاخی عەممار دەکوژن}.

جا دەبێ ئەو کۆمەڵە یاخییە کێ بن..؟؟

کەی بێت و، لە کوێ..؟؟

(عەممار)یش بەچاکی گوێی بۆ ئەو پێشبینیە هەڵخستبوو، وەك گوێ هەڵخستنی کەسێك ئاشنای راسبینی ئەوبەرچاوڕوونیە بێت کە پێغەمبەری مەزنی هەڵیگرتووە..

بەڵام نەترسا.. چونکە لەوەتی موسڵمان بووە لە هەموو چرکەساتێکی شەو و رۆژدا پاڵێوراوە بۆ مردن و شەهید بوون..

رۆژگار گوزەشت و ساڵان تێپەڕین..

پێغەمبەری خوا وەفاتی کرد و بەرەو لای خوای باڵادەست گەڕایەوە.. پاشان ئەبوبەکریش وەفاتی کرد.. دوای ئەوانیش عومەر ...و

(عوسمانی کوڕی عەففان)ی (ذو النورین) جێنشینی گرتە دەست..

پیلان لەدژی ئیسلام تا دوا هەناسە لەکاردابوو، هەوڵی دەدا بەهۆی خیانەت و وروژاندنی ئاشوب ئەوەی لە جەنگدا لەدەستی دابوو بەدەستی بهێنێت..

کـوژرانی عومـەریش یەکـەم سـەرکەوتن بـوو کـە ئـەو پیلانانـە بەدەسـتی هێنـا و وەك ڕەشەبایەکی بەتین لەو وڵاتەوەی کە ئیسلام کورسی و پادشاکانیانی هەرەس پێهێنابوو دەیدا بەسەر مەدینەدا..

شـەهیدبوونی (عومـەر) لـەخۆبایی‌کردن بـۆ ئـەوەی بـەردەوام بـن لەسـەر هەوڵـەکانیان و، ئاژاوەی نایەوەو گەیاندیە زۆربەی وڵاتەئیسلامیەکان.

لەوانەیە (عوسمان) ﷺ وەکو پێویست گرنگی بەکارەکان نەدابێت و خۆی لێ نەپاراسـتبێت و، بە دەمیەوە نەچووبێت، هەر بۆیە ڕوداوە سەختەکە ڕوویـدا و (عوسمـان)ﷺ شەهید بـوو، دەروازەی ئاشووب لەموسڵمانان واڵا بـوو.. (معاویـە) دەسـتی دایـە ململانـێ لەگـەڵ خەلیفـەی نوێ(عەلی)داﷺ و داوای مافی خۆی کرد لە کاروبار و خەلیفایەتیدا..

دید و تێڕوانینی هاوەڵانیش هەمەچەشن بوو.. تێیانـدا بـوو دەسـتی خـۆی لـەو جیاوزازییـە کێشابووەوەو چووبووەوە ماڵی خۆی و وتەی ئیبن عومەری کردبووە دروشمی:

(هەرکەس وتی وەرە بۆ نوێژ، بە دەمیەوە چووم

هەر کەس وتبێتی وەرە بۆ سەرفرازی، بەدەمیەوە چووم

هەرکەسیش وتبێتی وەرە بۆ کوشتنی برای موسڵمانت وسامانەکەی ببە، وتومە نەخێر)..

لە نێویشیاندا بوو دابوویە پاڵ معاویە..

هەیشیان بوو لەگەڵ عەلی خاوەن پەیمان و خەلیفەی موسڵماناندا بوو..

بڵێی لەو ڕۆژەدا عەممار لەگەڵ کێدا بێت؟؟

ئەو پیاوەی کە پێغەمبەری خواﷺ لەبارەیەوە فەرمووی:

(بە شوێن ڕێ و شوێنی عەمماردا بڕۆن)..؟

دەبێت ئەو پیاوە لەکام لادابێت کە پێغەمبەری خواﷺ لەبارەیەوە فەرمووی:

(ئەوەی دژایەتی عەممار بکات خوای گەورە دژایەتی دەکات)..؟

ئەو کەسەی کە پێغەمبەری خواﷺ گوێبیستی دەنگی ببوایە لـە ماڵەکـەی نزیـك دەبێتـەوە دەیفەرموو:

(باشی باشبوو بەخێر بێت، مۆڵەتی بدەن با بێت)..!!

پشتیوانی (عەلی کوڕی أبوطالب)ی کرد، نەك بێلایەن بێ یان دەمـارگیر بـێ، بـەڵکو ملکـەچ بوو بۆ حەق و، خاوەن بەڵێن بوو..

چونکە (عەلی) خەلیفەی موسڵمانان بوو، خاوەن بەڵێنی پێشەوایەتی بـوو.. لـە کاتێکیـشدا جێنشینی وەرگرت کە شایانی بوو، لێی دەوەشایەوە..

عەلی بەر لە هەموو ئەوانەو پاش ئەوە، خـاوەنی ئـەو باشـێتیانە بـوو کـە پلـەو شـوێنی لای پێغەمبەری خواﷺ وەك پایەی هارون بۆ موسا لێکردبوو.

ئەو عەممارەی کە لەگەڵ حەقدایە بەرەو هەرکوێ بڕوات، بەهۆی ڕۆشنایی بەرچاوڕوونی و دڵسۆزییەکەیەوە ڕێنوێنی دەکرێت بۆ لای تاکە خاوەن مافی ڕاستەقینە لەم ململانێیەدا.. لەو ڕۆژەشدا بەبۆچوونی ئەو تەنها ئیمامی عەلی خاوەن مافی ڕاستەقینە بوو، هەر بۆیە شوێنی خۆی لە پەناوە گرت.

ئیمامی عەلیﷺ بەجۆرێك دڵخۆش بوو بەو پشتیوانی لێکردنەی لەو ڕۆژەدا لەوانەیە بەو شێوەیە دڵخۆش نەبو بێت و باوەڕی زیاتر پتەو بوو بەوەی کە لەسەر حەقە بۆیە پیاوی حەقی مەزن (عەممار) هاتۆتە لای ئەم و لەگەڵیدا ڕێگا دەبڕێت..

ڕۆژی ترسناکی (صەفین) هات.

ئیمامی (عەلی)یش بۆ بەرەنگاربوونەوەی ئەو کارە پڕ مەترسیە چوویە دەرەوە کە ئەو بەیاخی بوونێکی دادەنا کە بەرپرسیارێتی خامۆش کردنی لە ئەستۆی ئەودایە..

(عەممار)یش لەگەڵیدا چوویە دەرەوە..

ئەو ساتە (عەممار) تەمەنی نەوەد و سێ ساڵ بوو..

نەوەد و سێ‌ساڵ و، بۆ شەڕ دەچێت..؟؟

بەڵێ.. چونکە لەو بڕوایەدایە کە جەنگ بەرپرسیارێتی و ئەرکی سەرشانیەتی.. و بەشێوەی کەسێکی سی ساڵە توندوتۆڵتر و جوان تر جەنگا..!!

ئەو پیاوەی هەمیشە بێدەنگ بوو، کەم قسەی دەکرد، هەرکە لێوەکانی دەجوڵاند ئەم نزایەی دەدرکاند:

{پەنا بەخوا دەگرم لە ئاشووب..

پەنا دەگرم بەخوا لە ئاشووب..}

لەدوای وەفاتی پێغەمبەری خواوە ﷺ بەردەوام ئەم وشانە ویردی سەر زاری بوو..

لەگەڵ تێپەڕبوونی ڕۆژگاریشدا، ئەم زیاتر دووبارەی دەکردەوە و پەنای دەگرت.. وەك ئەوەی دڵە بێگەردەکەی هەستی بەو مەترسییە هاتووە کردبێ کاتێ ڕۆژەکانی نزیك دەبوویەوە..

کاتێك مەترسییەکەشی ڕوویدا و، ئاژاوە و ئاشوب بەرپا بوو، (عەممار) شوێنی خۆی دەزانی و لە ڕۆژی (صەفەین)دا، لە کاتێکدا تەمەنی نەوەد و سێ ساڵ بوو–هەروەك وتمان– شمشێرەکەی گرت بە دەستیەوە تا حەقێکی بێ سەربخات کە سەرخستنی بە ئەرکی سەرشان دەزانێت..

دید و تێڕوانینی خۆیشی لەبارەی ئەو جەنگەوە ڕاگەیاند و، وتی:

{ئەی خەڵکینە:

بەرەو لای ئەو کەسانە بمانبەن کە وای دەردەخەن تۆڵەی (عوسمان) دەکەنەوە، سوێند بەخوا مەبەستیان تۆڵە سەندنەوەی نیە، بەڵکو چێژی دونیایان کردووە و، بەخۆشی قوتیان

داوە و، دەزانن کە حەق دایاندەبڕێت لەو خۆشی و ئارەزووانەی دونیایان کە کاتیان پێ دەبردە سەر..

ئەو کەسانەش رابوردویەکی وایان نیە لە ئیسلامدا کە شایانی ئەوەبێت موسڵمانان گوێڕایەڵیان بن و، دەستەڵاتدار بن بەسەریانەوە و، دڵیشیان ئەوەندە ئاشنای خوا نەبووە کە وایان لێ بکات شوێنی حەق بکەون...

بەراستیش ئەوانە خەڵکی دەخەڵەتێنن بەوەی کە وای دەخەنە روو تۆڵەی (عوسمان) دەکەنەوە.

تەنها ئەوەیان مەبەستە کە دەستەڵاتدار و پادشا بن} ..[1]

---

١ بێگومان عەمماری کوڕی یاسر، کاتێك کە شان بە شانی ئیمامی عەلی دەجەنگا لە بەرامبەر معاویە و لەشکردەکەی خۆیانی پێ لەسەر حەق بوو، چونکە داوای ئەوەیان دەکرد کە معاویە و لەشکرەکەی بێتە ژێر گوێڕایەڵی کردنی ئیمامی عەلی، کاری ئەوانیان بە یاخیبوون و دەرچوون لە فەرمانی خەلیفەی موسڵمانان لە قەڵەم دەدا.

بێگومانیش معاویە و لەشکرەکەی خۆیانیان پێ لەسەر حەق بوو کە ئەم جەنگەیان بەرپاکرد و پێیان وابوو تۆڵە لە بکوژانی ئیمامی عوسمان دەکەنەوە کە ئیمامی عەلی ئەوکات نەیدەویست بیانکوژێتەوە و تۆڵەیان لێ بستێنێتەوە، چونکە ترسی ئاژاوە و ئاشووبی هەبوو و، تواناى بەسەریاندا نەبوو، لەبەر ئەوەی ژمارەیان زۆر بوو، دەیویست کوشتنەوەیان دوا بخا تا هەلێکی دەسکەوێ و بیانکوژێتەوە.

ئەوەتا ئەبو دەرداو و ئەبو ئومامە چوون بۆ لای معاویە و پێیان وت لەسەر چی لەگەڵ ئەم پیاوەدا دەجەنگی، سوێند بەخوا لە خۆت و لە باوکیشت زووتر موسڵمان بووە و بۆ خزمایەتی پێغەمبەریش لە تۆ نزیکترە، لە تۆ زیاتر مافی ئەم کارەی هەیە.

معاویەش وەڵامی دانەوە و فەرمووی لەسەر خوێنی عوسمان لەگەڵیدا دەجەنگم، چونکە بکوژانی عوسمان لەلایدا جێیان بوەتەوە، دەی بڕۆن پێی بڵێن با بکوژانی ئیمامی عوسمانمان بەدەستەوە بدات، ئەوکاتە لەناو دانیشتوانی شام من یەکەم کەسم بەیعەتی پێ دەدەم.

ئەبودەرداو و ئەبوئومامەش هەردووکیان چوونە لای ئیمامی عەلی و قسەکەی معاویەیان بۆ گێڕایەوە، ئەویش پێی وتن: لە معاویە زیاتر خەمی خوێنی عوسمانم لەدڵدایە، بەڵام دەبێت بە حەکیمانە تۆڵەی بکرێتەوە، ئا ئەوانەی کە دەیانبینن خەڵکێکی یەکجار زۆر هاتنە دەرەوە و جیابوونەوە و وتیان: ئێمە عوسمانمان کوشتووە، جا کێ دەیەوێ با بێتە بەرانبەرمان و بە گژماندا بێت.

ئەبودەرداو و ئەبوئومامە لە هەڵوێستی ڕاستی هەردووکیان گەیشتن، معاویە لەسەر هەقە کە دەیەوێ تۆڵەی عوشمان بستێنێ و ئیمامی عەلی ڕاس دەکات و تۆڵەسەندنەوە لە بکوژانی عوسمان کاتی نەهاتووە.

پاشان ئاڵاکەی گرتە دەستی و، بەسەریانەوە بە شەکاوەیی بەرزی کردەوە و، هاواری لە خەڵکەکە کرد:

{سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە.. بەم ئاڵایەوە شان بەشانی پێغەمبەری خوا ﷺ جەنگاوم، ئەوەتانێ ئەمڕۆش دەجەنگم...

سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە.. گەر بە سەرماندا سەربکەون تا دەگەنە (سعفات هجر)

دڵنیام لەوەی کە ئێمە لەسەر حەقین و، ئەوان ناڕەوان}...

خەڵکەکەش شوێنی عەممار کەوتن و، بڕوایان بە راستی قسەکانی هێنا..

(ئەبو عبدالرحمنی سولەمی) دەڵێت:

{لەگەڵ ئیمامی عەلی دا ﷺ بەشداری جەنگی (صەفەین)مان کرد، (عەمماری کوڕی یاسر)م بینی لەهەر لایەکی شەڕەکەوە بووایە، یا لە هەر دۆڵێك لە دۆڵەکانیدا بوایە، هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ شوێنی دەکەوتن وەك ئەوەی بەیداخیان بێت}..!!

(عەممار) کە لە جەنگەکەدا دەهات و دەچوو، لەو بڕوایەدابوو کە ئەو یەکێکە لە شەهیدانی... پێشبینیەکەی پێغەمبەر ﷺ بە پیتی گەورە لەبەرچاویدا دەدرەوشایەوە:

((کۆمەڵێکی یاخی عەممار دەکوژن))...

لەپێناوی ئەوەشدا لە ئاسۆی جەنگەکەدا بەم هۆنراوەیە دەنگی دەدایەوە:

{ئەمڕۆ بە ئازیزانم شاد دەبمەوە...

بە موحەممەد و، هاوەڵەکانی}!!

پاشان وەك موشەکێکی ئاراستەکراو بەرەو شوێنی معاویە و ئەو ئەمەوییانەی کە لە دەوری بوون دەچوو بە دەنگی بەرز هاواری لێدەکردن:

لەسەر هاتنە خوارەوەی لێمان دان.

ئەمڕۆش لەسەر خراپ راڤەکردنی لێتان دەدەین، لێدانێك سەرتان لەلاشە بکاتەوە و هاوڕێ لە هاوڕێی بێ ئاگا بکات، یان حەق بگەڕێتەوە شوێنی خۆی..

ئەمەش هەڵوێستی عەمماری کوڕی یاسرە کاتێك کە قەیسی کوڕی عوبباد پرسیاری لێدەکات ئایا ئەم جەنگەی کە لە بەرانبەر معاویە دەیکەن فەرمانێکە لە پێغەمبەری خواتان وەرگرتووە، یان بۆچوونێکی خۆتانە کە قابیلی راستی و هەڵەیە. ئەویش لە وەڵامدا وتی: بەڵکو بۆچونێکی خۆمانە و پێغەمبەری خوا فەرمانی ئاوای نە بە ئێمە و نە بە هیچ کەسێك نەکردووە.

سەرچاوە: (الخلفاء الراشدون بين الأستخلاف والأستشهاد)، (معاویەی کوڕی ئەبی سوفیان)ی مامۆستا حبیب محمد سعید. (لێکۆڵەر)

مەبەستیشی لەمە ئەوەبوو کە هاوەڵە دێرینەکانی پێغەمبەر، کە عەممازیش یەکێکیانە، دوێنێ دژی ئەمەویەکان شەڕیان کرد کە ئەبوسوفیان ئاڵاهەڵگری بێباوەڕی بوو، سوپای بێباوەڕانی بەڕێوە دەبرد..

دوێنێ لە دژیان جەنگان، چونکە قورئانی پیرۆز بە ئاشکرایی فەرمان بە شەڕکردن دەکات لەگەڵیان لەبەر ئەوەی موشریك بوون..

بەڵام ئەمڕۆ، با موسڵمانیش بووبن و، با قورئانی پیرۆزیش بە ئاشکرا فەرمان بە کوشتنیان نەکات، ئیجتهادی عەممار ﷺ لە گەڕانی بە دوای حەقیقەت و، تێگەیشتنی لە مەبەستەکانی قورئان و ویستەکانی گەیاندبوویانە ئەو بڕوایەی لەدژیان بجەنگێت تا حەقی داگیر کراو دەگەڕێتەوە بۆ لای خاوەنی و، تا بۆ هەمیشە ئاگری ئاشووب و هەڵگەڕانەوە خامۆش ببێت..

هەروەها مەبەستیشی ئەوە بوو، ئەوان لە دوێنێدا دژی ئەمەویەکان جەنگان بەهۆی باوەڕ نەبوونیان بە ئاین و بڕوا نەبونیان بە قورئان...

ئەمڕۆش... بەهۆی لادانیان لە ئاین و، شێواندنی قورئان و خراپ لێکدانەوە و ڕاڤەکردنی و، هەوڵدانیان بۆ گونجاندنی ئایەتەکانی لەگەڵ ویست و ئارەزوو و پێویستییان لە دژیان دەجەنگن..!!

ئەوەتا تەمەنی نەوەد و سێ ساڵەو دوایین جەنگی ژیانی بەجەرگ و ئازایانە ئەنجام دەدات..

بەر لەوەیش کە کۆچ بکات لێی کۆتا وانەی خۆڕاگری لەسەر حەق دەدا بەگوێی ژیاندا و، دوایین هەڵوێستی مەزن و، بەڕێز و، فێرکاری بۆی بەجێ دەهێڵێت...

پیاوانی معاویە بەپێی توانا هەوڵیاندا عەممار دوور بخەنەوە تا بەشمشێری ئەوان نەکوژرێت، چونکە ئەو کاتە بۆ خەڵکی ڕوون دەبێتەوە کە ئەوان (کۆمەڵە یاخییەکە)ن، بەڵام ئازایەتی عەممار کە خۆی بەتەنها وەك سوپایەك لەدژیان دەجەنگا، هۆشی لەلا نەهێشتبوون.

هەندێك لەسەربازەکانی معاویە بۆ دەرفەتێك دەگەڕان بریندازی بکەن، تا هەلیان بۆ هەڵکەوت و پێکایان..

* * *

لەشکری معاویە زۆرێك لە تازە موسڵمان بووانی لەخۆ گرتبوو.. کە بەهۆی ڕزگار بوونی ئەو وڵاتە زۆرانەی ئیسلام ئازادی کردن لەژێر چنگی ڕۆم و فارس.. زۆربەی ئەوانە بوو بوونە سووتەمەنی ئەو جەنگە ناوخۆییە کە بەهۆی ملکەچ نەبوونی معاویە بۆ پەیماندان بە عەلی وەك خەلیفە و، ئیمام هەڵگیرسا.. ئەوانە سووتەمەنی جەنگ بوون، و ئەو نەوتە بوون کە بڵێسەی ئاگرەکەیان زیاتر دەکرد..

ئەم ڕووداوە پڕ مەترسیە، دەکرا بە هێمنی و ئاشتی چارەسەر بکرایە گەر کاروبار بەدەست موسڵمانە پێشینەکان بووایە.. بەڵام بەر لەوەی بگاتە ئەوپەڕی توند و تیژی دەستی کەسانێکی پێ گەیشت کە ئایندەی ئیسلامیان بەلاوە گرنگ نەبێت، و ئاگرەکەیان زیاتر خۆش دەکرد و بڵێسەدارتریان دەکرد..

بەیانیەك هەواڵی کوژرانی عەممار بڵاو بوویەوە و، موسڵمانان لە نێو خۆیاندا پێشبینیەکەی پێغەمبەری خوایان ﷺ بۆ یەکدی باس دەکرد کە ڕۆژگارێکی زۆر بەر لە ئێستا هاوەڵان لە کاتی دروستکردنی مزگەوتی مەدینەدا گوێبیستی بوون..

{هاوار لە کوڕی سومەیە، کۆمەڵێکی یاخی دەیکوژن}..

خەڵکەکە ئێستا دەزانن، ئەو کۆمەڵە یاخیيە کێیە.. ئەو کۆمەڵەیە کە عەمماری کوشت.. ئەویش بەدەستی سوپای معاویە کوژرا..

هاوەڵانی عەلی بەمە ئیمانیان زیاتری کرد..

دەستەی معاویەش، گومان کەوتە داگیر کردنی دڵیان و، هەندێکیان ئامادەبوون بۆ هەڵگەڕانەوە و چوونە لای ئیمامی عەلی..

معاویە هەر کە ئەو هەواڵەی بیست، خێرا لەماڵ هاتە دەر و بەناو خەڵکیدا بڵاوی کردەوە کە ئەو پێش بینیە ڕاستە و، پێغەمبەری خواﷺ پێشبینیەکەی تەواو دەرچوو کە عەممار کۆمەڵێکی یاخی دەیکوژن..

بەڵام کێ عەمماری کوشت..؟ پاشان هاواری لەو خەڵکە کرد کە لەگەڵیدا بوون و وتی:

((ئەوانە عەمماریان کوشت کە لە ماڵەکەی خۆی هێنایانە دەرێ و شەڕیان پێی کرد))..

هەندێك لەوانەی هەواو ئارەزوو لە دڵیاندا بوو بەو لێکدانەوەیە فریویان خوارد و، جەنگ لەسەر ڕەوتی خۆی بەردەوام بوو تا گەیشتە کاتی دیاری کراوی.

* * *

بەڵام عەممار.. ئیمامی عەلی لەسەر سینگی خۆی هەڵیگرت بەرەو ئەو شوێنەی کە لەگەڵ موسڵماناندا نوێژی لەسەر کرد بردی، پاشان بە جلەکانیەوە بەخاکیان سپارد..

بەڵێ، بەو جلانەیەوە کە بەخوێنی پاکی سوور بوویوو.. جا هەموئاوریشمی دونیا و (دیباجە)ی دەست نادەن بۆ ئەوەی ببنە کفنی شەهیدێکی پایەبەرز و، دونیاویستێکی خواپەرستی وەکو عەممار..

پاشان موسڵمانان بە سەرسوڕمانەوە لەسەر گۆڕەکەی ڕاوەستان..!!

پێش چەند سانێك عەممار لە نێوانیاندا بوو، لە گۆڕەپانی شەڕدا هۆنراوەی دەچڕی.. دەروونی پڕ لە خۆشییەکی زۆر سەیری مژدەبەخش بە گەڕانەوە بۆ نیشتمانەکەی دەکرد و، هاواری دەکرد:

{ئەمڕۆ بە ئازیزانم شاد دەبمەوە، بە موحەممەد و هاوەڵەکانی}...!!!!

بڵێی ئەمڕۆ وادەیی هەبووبێت لەگەڵیان و زانیبێتی و، لە چاوەڕوانی کاتەکەیدا بووبێت..؟؟!!

هاوەڵان لە یەکدیان دەپرسی:

یەکێکیان بە هاوەڵەکەی وت: ئەرێ ئەو دەمەو ئێوارەی ئەو ڕۆژەت لە یادە لە مەدینە لە خزمەت پێغەمبەری خوادا ﷺ دانیشتبووین و.. لەناکاو ڕوخساری گەشایەوەو و فەرمووی:

{بەهەشت بۆ عەممار بە پەرۆشە}..؟؟

هاوەڵەکەی وتی بەڵێ، هەر ئەو ڕۆژە ناوی کەسانی دیکەشی برد... لەوانە عەلی و، سەلمان و بلال...

کەواتە بەهەشت بە پەرۆش بوو بۆ عەممار..

کەوابێ، پەرۆشییەکەی درێژەی کێشا و، ئەم خۆی ڕاگرتبوو تا هەموو ئەرکەکانی بەجێ بهێنێت و، دوا ئەرکی سەرشانیئەنجام بدات..

لە ڕاستیدا بەجوانی بەجێی هێنا و، بەچاکی جێبەجێی کرد..

وادەی وەڵامدانەوەی بانگی ئەو پەرۆشیە هات کە لە بەهەشتی بەرینەوە بانگی لێدەکرد..؟؟

بەڵێ.. وەختی وەڵامدانەوەی ئەو بانگکردنەیە و... پاداشتی چاکەش هەر چاکەیە.. بەمجۆرە ڕمەکەی دانا و ڕۆشت..

کاتێکیش خۆڵی سەرگۆڕەکەی بەدەستی هاوەڵانی لەسەر لاشەی ڕێکدەخرا، گیانی دەست لەملانی چارەنووسی بەختەوەری بوو لەوێ.. لە بەهەشتی نەمریدا، کە پەرۆشییەکەی بۆ عەممار درێژەی کێشا..!

١٥

عوبادەی کوڕی صامیت

سەردەستەی کۆمەڵ موسڵمانان

یەکێکە لەو ئەنصارییانەی، کە پێغەمبەری خواﷺ لەبارەیانەوە فەرموویەتی:
{ئەنصاریەکان بەهەر شوێن و رێگەیەکدا بڕۆن، منیش بە هەمان شوێن و رێی ئەنصاریەکاندا دەڕۆم و، گەر هیجرەتیش نەبووایە ئەوا من یەکێك بووم لە ئەنصاریەکان}..
(عوبادەی کوڕی صامیت) جگە لەوەی کە ئەنصارییە، یەکێکیشە لەو سەرکردانەیان کە پێغەمبەر کردیە سەردەستەی کەس و کار و هۆزەکانیان..
کاتێك شاندی یەکەمی ئەنصار هات بۆ مەککە تا پەیمان بدات بە پێغەمبەر لەسەر مسوڵمان بوون، ئەو پەیماندانەی کە بە (عەقەبەی یەکەم) ناسراوە، (عوبادە)ﷺ یەکێك بوو لەو دوازدە بروادارەی کە زوو بەدەم ئیسلامەوە هاتن و، دەستی راستیان بۆ لای پێغەمبەرﷺ درێژکرد و پەیمانیان پێدا و، دەستیان توند گوشی و بوونە پشتیوانی موسڵمانان.
کاتێك بۆ ساڵی داهاتوو وەرزی حەج هات (پەیمانی عەقەبەی دووەم)ی بەخۆوە دی، کە شاندی دووەمی ئەنصار پەیمانیان دا، کە لە حەفتا بروادای پیاو و ژن پێکهاتبوو، لەمەشدا (عوبادە) یەکێك بوو لەسەرکردەکانی شاندەکە و سەردەستەی ئەنصاریەکان.
لەوەبەدواوە دیمەنەکان یەك لەدوای یەك دەهاتن و.. هەڵوێستی قوربانیدان و کۆشش و، خۆبەختکردن بەدوای یەکدا دەهات، (عوبادە) لەهەموو ئەوانەدا بۆ تەنها جارێك دوانەکەوت و، رژدی نەکرد لە قوربانیدانیدا...
لەو کاتەوەی کە خودا و پێغەمبەرەکەی هەڵبژارد، بە چاکترین شێوە هەڵدەستا بە شوێنکەوتنی ئەو هەڵبژاردنە، هەموو وەلائی بۆ خوا بوو.. تێکرای پەرستشی بۆ خوابوو.. گشت پەیوەندییەکانی بە خزم و هاوپەیمانەکانی و دوژمنانیەوە، بەپێی ئیمانەکەی و، ئەو ئاکارەی کە ئیمانەکەی بەسەریدا دەسەپاند ئەنجامی دەدا..
بنەماڵەی (عوبادە) وابەستەی هاوپەیمانێتیەکی دێرین بوون لەگەڵ جولەکەکانی (بەنو قەینقاع) لە مەدینە..
لەو کاتەوەش کە پێغەمبەر و هاوەڵانی کۆچیان کرد بۆ مەدینە و، جولەکەکانیش وایان خستە روو حەقیان بەسەریەوە نیە، هەتا ئەو رۆژانەی پاش جەنگی بەدر و بەر لە شەڕی ئوحود هات و جولەکەکانی مەدینە دەستیان دایە خراپەکاری و.. یەکێك لە هۆزەکانیان -بەنوقەینقاع- پەنایان بردە بەرهۆکاری ئاشووب و ئاژاوەنانەوە بۆ موسڵمانەکان.. هەر کە (عوبادە) ئەو هەڵوێستەیانی بەدی کرد، بەڵێنەکەی لەگەڵ هەڵوەشاندنەوەو کۆتایی بە هاوپەیمانێتیەکەیان هێنا و، وتی:

{پشت بە خوا و، پێغەمبەر و، بڕواداران دەبەستم}..
ئایەت هاتە خوارێ و دەستخۆشی لەو هەڵوێست و پشتیوانیەی کرد و، فەرمووی:
﴿وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ: هەرکەس پشت لە خوا و پێغەمبەرەکەی و بڕواداران بکات، ئەوا هەر کۆمەڵی خوا سەرکەوتوون.﴾المائدة/٥٦.

* * *

ئەم ئایەتە پیرۆزە دامەزراندنی کۆمەڵی خوداـ(حزبی خودا)ی ڕاگەیاند...
حزبی خوداش، هەموو ئەو بڕوادارانەیە کە بەیداخی هیدایەت و حەقیان هەلگرتووە و لە دەوری پێغەمبەری خوادان ﷺ و، درێژەپێدەری پیرۆزی ڕیزی ئەو بڕوادارانەن کە بە درێژایی مێژووی کۆن هاتوون و ئەوانیش بە دەوری پێغەمبەر و نێردراوەکانی خۆیان بوون و، لەکات و سەردەمی خۆیاندا پەیامی خودای بەرزی ڕاگری بوونەوەریان گەیاندووە..
حزبی خودا-ئەمجارەیان- تەنها بە موحەممەد ﷺ ناوەستێت، بەلکو لەرێی نەوەکانی داهاتوو و سەردەمەکانی دیکەوە بەردەوام دەبێت، تا زەوی و ئەوەی لەسەریەتی کۆدەکاتەوە لای خودا و، هەموو بڕوادارێك بەخودا و پێغەمبەرەکەی لەخۆ دەگرێت..
بەمجۆرە، ئەو پیاوەی کە ئەم ئایەتە پیرۆزەی لەسەر دابەزی و دەستخۆشی ئەو هەلوێستەی لێکرد و وەلائو ئیمانەکەی پتەوتر دەکات، تەنها وەك سەردەستەیەکی ئەنصارەکان لە مەدینەدا نامێنێتەوەو بەس، بەلکو دەبێتە یەکێك لە سەردەستەکانی ئەم ئاینە کە هەموو لایەکانی زەوی پێی دەگات..
بەلێ، (عوبادەی کوڕی صامیت) بوو بە سەردەستەی هۆزەکەی خۆی لە خەزرەج و، سەرکردەیەك لەسەرکردەکانی ئیسلام و پێشەوایەك لە پێشەوایانی موسلمانان کە ناوی وەك ئالا لە زۆربەی ولاتانی سەرزەویدا دەشەکێتەوە، نەك بۆ نەوەیەك، یان دوو نەوە، یا سێ، بۆ هەموو نەوەکان و... ماوەکانی داهاتوو... کات و سەردەمەکان.. بەلکو بۆ تا خودا ویستی لەسەر بێت!!

* * *

ڕۆژێکیان گوێی لە پێغەمبەری خواﷺ بوو لەبارەی بەرپرسیارێتی ئەمیر و والییەکانەوە دەدوا..
گوێی لێ بوو پێغەمبەرﷺ باسی ئەو چارەنووسەی دەکرد کە چاوەڕێی هەرکەسێکە کە لە حەقدا زیادەڕەوی بکات، یان سامانێك دەخاتەئەستۆی خۆی و فێڵی تێدا دەکات.. ئەمجا لەرزێکی زۆری لێهات و، سوێندی خوارد بەخوا کە هەرگیز نەبێتە ئەمیری دووکەس..
سوێندەکەی خۆیشی بردە سەر..

لەکاتی جێنشینی (عومەر)داﷺ، (عومەر) نەیتوانی رازی بکات پلە و پایەیەك وەربگرێت، تەنها فێرکردنی خەڵکی و تێگەیاندنیان لە ئاین نەبێت..

بەڵێ.. ئەوە تەنها کارێك بوو کە (عوبادە) لە ئەستۆی گرت و، خۆی لەهەموو کاروبارێکی دیکە کە پڕبوو لە خۆشی و، دەستەڵات و، دەوڵەمەندی و، دوورخستەوە کە مەترسی هەیە بۆ سەر ئاین و چارەنووسی.

بەمجۆرە کۆچیکرد بۆ شام لەگەڵ (مەعازی کوڕی جەبەل) و، (ئەبودەرداء)دا و... ئەو وڵاتەیان پڕ لە زانست و زانیاری و رووناکی کرد.

پاشان (عوبادە) بەرەو فەڵەستین رۆشت و بۆ ماوەیەك کاری قازییەتی گرتە دەست و، بەناوی خەلیفە (معاویە)وە وەك والی ئەوێی بەڕێوە دەبرد..

(عوبادەی کوڕی صامیت) لە کاتێکدا نیشتەجێی شام بوو چاوی بڕیبووە ئەودیوی سنوور و.. سەیری مەدینەی منەوەری پایتەختی ئیسلام و مەڵبەندی جێنشینایەتی دەکرد و، تێیدا (عومەری کوڕی خطاب)ی بەدی دەکرد.. کە پیاوێکە هاوشێوەی نیە..!!

(عوبادە)ش لە پێڕی یەکەم بوو کە باشترین و مەزنترین و کاریگەرترین رۆژانی ژیانی لەگەڵ پێغەمبەری ئازیزدا گوزەراندبوو.. ئەو ئەوەیەی کە تێکۆشان وەبەری هێنا و بە قوربانیدان نەخشەی سازکرد و، بە ویستی خۆی ئیسلامی هەڵبژارد نەك لە ترسا.. گیان و سامانیشی لەپێناوی خوادا بەخشی..

(عوبادە) لەو پێڕە بوو کە موحەممەد بە دەستی خۆی پەروەردەی کردن و، لە گیان و، رووناکی و، مەزنی خۆی بەهرەوەری کردن...

خۆ گەر لەنێو زیندوواندا کەسێك هەبێت لە ژیاندا بێت و نمونەی بەرزی فەرمانڕەوایی بێت و دەروونی (عوبادە) پڕ لە حۆشی و، دڵی پڕ لە متمانە بکات، ئەوە تەنها ئەو پیاوە باڵابەرزە جێگیرەیە کە لەمەدینە دادەنیشێت.. (عومەری کوڕی خطاب)ە..

جا (عوبادە) گەر هەڵس و کەوتەکانی (معاویە)ی بەو پێوانەیە بپێوایە، ئەوا زۆر لە یەکدی دووربوون و، پێکداداان هەر دەبوو ببێت و... بوویش..!!

* * *

(عوبادە)ﷺ دەڵێت:

{پەیمانمان دا بە پێغەمبەری خوا ﷺ کە لەبەر خوای گەورە لە لۆمەی لۆمەکاران نەترسین}..

(عوبادە)ش چاکترین کەس بوو بۆ بەڵێن بردنە سەر.. کەواتە ئەو سڵ ناکات لە (معاویە)ی خاوەن ئەو هەموو دەسەڵاتە و، لەدژی هەموو هەڵەکانی رادەوەستێت..

خەڵکی فەڵەستین ڕۆژێکیان شتێکی زۆر سەیریان بینی و.. هەواڵی ئەو بەرەنگاربوونەوە جەسورانەیەی (عوبادە) بەرامبەر (معاویە) گەیشتبووە زۆربەی وڵاتانی ئیسلام و بوو بە پێشەنگ و چرا..

سەرەڕای ئەو نەرمییە فراوانەی (معاویە)ی پێناسرابوو، هەڵوێستەکانی (عوبادە) دڵتەنگی کرد و هەڕەشەیەکی راستەوخۆی بەرانبەر هەیبەتی دەسەڵاتی خۆی تێدا بەدی کرد.

(عوبادە)ش لەلای خۆیەوە سەیری کرد مەودای جیاوازی نێوان ئەو و معاویە زیاتر و فراوانتر دەبێت، هەربۆیە بە (معاویە)ی وت: ((سوێند بەخوا هەرگیز لە یەك جێگادا لەگەڵ تۆدا نیشتەجێ نابم)).. ئەوەبوو فەڵەستینی بەجێهێشت و گەڕایەوە بۆ مەدینە..

* * *

ئەمیری باوەڕداران (عومەر) خاوەنی زیرەکییەکی مەزن و، کەسێکی دووربین بوو.. زۆر سوور بوو لەسەر ئەوەی کە رێگەنەدات کەسانی وەك (معاویە) ببنە والی کە پشت بە زیرەکی خۆیان دەبەستن و لەرادەبەدەر بەکاری دەهێنن بەبێ ئەوەی کە هیچ کۆمەڵە هاوەڵێکی پارێزکاری دونیانەویست و ئامۆژگاریکار و دڵسۆزیان لە دەورە بێت، تا جڵەی سەرکەشی چاوچنۆکی و ئارەزووی ئەو والییانە بگرن و، تا بۆ ئەوان و بۆ خەڵکیش ببنە یادهێنەرەوەی هەمیشەیی رۆژانی پێغەمبەر و سەردەمی ئەو..[1]

---

١ لەراستیدا ئیمامی عومەر یەکەمجار کە معاویەی کردە والی شام لاشی نەدا لەسەر کارەکەی تا سەردەمی ئیمامی عوسمان و، هیچ کاتێکیش معاویەT پشتی بە زیرەکی و لێهاتوی خۆی نەبەستووە، چونکە ئەو پەروەردەی دەستی پێغەمبەر بوو ئیمان و باوەڕێکی بەتینی بەخوا هەبوو، دەشیزانی ئەگەر خوا پشتیوانی نەبێت و یارمەتی نەدات ئەوە بە هیلاك دەچێت، بۆیەش هەموو کاتێك ئەم نزایەی کە پێغەمبەری خوا بۆی کردبوو دووبارەی دەکردەوە و دەیوت: (خوایە موعاویە فێری قورئان و ژمێریاری بکە و لە سزای رۆژی قیامەتیش بیپارێزە).

هەروەها معاویەT فەرمودەیەکی پێغەمبەری خوایﷺ بیستبوو کە بەردەوام دەترسا هەڕەشەکەی پێغەمبەر ئەویش بگرێتەوە، بەوەی کە شتێك بڵێ و کەسیش نەتوانێ وەڵامی بداتەوە یا رەخنەی لێبگرێ.

ئەبوقەبیل لە معاویەی کوڕی ئەبوسوفیان دەگێڕێتەوە کە معاویە رۆژێکی جومعە دەچێتە سەر مینبەر بۆ ئەوەی موسڵمانان تاقی بکاتەوە. لە ناو وتارەکەیدا ئەمەی وت:

(سامان سامانی خۆمانە، دەستکەوتیش دەسکەوتی خۆمانە، هەرکەسێك بمانەوێ دەیدەینێ و هەرکەسێکیش نەمانەوێ نایدەینێ).

لەپێناوی ئەوەدا، هەر کە ئەمیری باوەڕداران (عوبادەی‌کوڕی صامیت)ی بینی گەڕایەوە بۆ مەدینە، خێرا لێی پرسی: ((عوبادە چی وای لێکردی بگەڕێیتەوە))..؟؟ کاتێ چیرۆکی ئەوەی لەنێوان ئەو و معاویەدا ڕوویدابوو گێڕایەوە بۆی، (عومەر) پێی وت:

{بگەڕێرەوە بۆ جێگای خۆت، خوا ئەو شوێنە وێران بکات کە خەڵکی وەك تۆی تیانەبێت}..!!

پاشان عومەر نامەیەکی نارد بۆ معاویە و تیایدا نووسی:

{هیچ دەستەڵاتێکت بۆ نیە بەسەر عوبادەدا}..!!

بەڵێ.. عوبادە خۆی ئەمیری خۆی بوو..

کاتێك (عومەری فاروق) ئەوها ڕێز لە کەسێك دەگرێت، کەوابوو کەسێکی زۆر مەزنە..

بەڕاستیش (عوبادە) زۆر مەزن بوو لە ئیمانەکەیدا و، لەراستی ویژدان و ژیانیدا..

* * *

ئەو قسەیەی کرد و کەسیش وەڵامی نەدایەوە، بۆ جومعەی دووەمیش ئەم قسەیەی دووبارە کردەوە، کەس وەڵامی نەدایەوە.. بۆ جومعەی سێیەم ئەم قسەیەی دووبارە کردەوە، یەکێك لە ناو مزگەوتەکە هەڵسا و وەڵامی دایەوە و وتی:

(نەخێر ، سامان سامانی خۆمانە و دەستکەوتیش دەسکەوتی خۆمانە، جا هەرکەسێك لێمان دەستێنێ ئەوە بە شمشێرەکانمان دەیدەینە بەر دادگای خوا).

خەلیفە معاویە لەسەر مینبەرەکەی هاتە خوارەوە و ناردی بەدوای کابرادا و بردیانە ژوورەکەی، خەڵکەکەش وایدەزانی کە ئەم وەڵامدانەوەیەی کابراکە دڵی خەلیفەی نارەحەت کرد و خەلیفەش تۆڵەی لێدەستێنێتەوە..

پاشان خەڵکەکە چوونە ژوورەوە لای خەلیفە، دەبینن پیاوەکە لەسەر تەختەکەی خەلیفە دانیشتووە، پێش ئەوەی ئەوان بە سەرسامیەوە پرسیار بکەن، خۆی هاتە قسەکردن و وتی: ئەو پیاوە منی ڕزگارکرد، خوا ڕزگاری بکات، گوێم لە پێغەمبەری خواﷺ بووە فەرموویەتی: ((دوای من چەند کاربەدەستێکێن کاتێك قسەیەك بکەن هیچ کەس ناتوانێ وەڵامیان بداتەوە و، ئەگەر ڕایەکی نادروست و ناڕێکیان هەبێت هیچ کەس ناتوانێ ڕاستیان بکاتەوە.. ئەو دەسەڵاتدارانە وەك مەیمون فڕێ دەدرێنە ناو ئاگری دۆزەخ)).

جا منیش جومعەی یەکەم ئەم قسەیەم کرد کەس وەڵامی نەدامەوە و جومعەی دووەمیش هەروەها، لە دڵێ خۆمدا وتم لەوانەیە من لەوانە بم.. جا لە جومعەی سێیەمدا ئەو قسەیەم دووبارەکردەوە و ئەو پیاوە هەستا و وەڵامی دامەوە و ڕزگاری کردم، خوا ڕزگاری بکات.

جا لێرەدا ئەوپەڕی خاکەڕایی و ملکەچی و زەلیلی ئەو هاوەڵە بەڕێزە بەدەردەکەوێ کە هەموو کاتێك حەق گۆ بووە و ملکەچی حەقیش بووە..(لێکۆڵەرەوە).

سەرچاوە: (معاویەی کوڕی ئەبوسوفیان)ی حبیب محمد سعید

لەساڵی سی و چواری کۆچیدا، لەشاری (ڕەملە)ی فەڵەستین، ئەم سەردەستە ڕێنماکارەی ئیسلام ماڵئاوایی لە ژیان کرد و، جێدەست و بۆنخۆشی خۆی بەجێهێشت..

١٦

خەبابی کوڕی ئەرەت

مامۆستای هونەری فیداکاری

چەند کەسێکی قورەیشی لەماڵ هاتنەدەرێ و، بەرەو رووی ماڵی (خەباب) هەنگاویان دەنا، تا ئەو شمشێرانەی لێ وەربگرن کە لەگەڵی پێکهاتبوون بۆیان دروست بکات..

(خەباب) ئاسنگەری شمشێر دروستکار بوو، شمشێری دروست دەکرد و دەیفرۆشت بە خەڵکی مەککە و، دەینارده بازاڕەوە..

ئەمجارەیان وانەبوو، ئەو (خەباب)ەی لە ماڵ و کارەکەی دوور نەدەکەوتەوە، ئەوەتا چەند کەسێکی قورەیشی هاتوون بۆ لای و نەیانبینی و لەبەردەرگای ماڵەکەیدا دانیشتون چاوەڕوانی دەکەن..

پاش ماوەیەکی زۆر (خەباب) گەڕایەوەو لە روخساریدا نیشانەیەکی پرسی پرشنگدار بەدی دەکرا و، چاوەکانیشی فرمێسکی خۆشی خۆیان دەنواند.. هات و بەخێرهاتنی لە میوانەکانی کرد و دانیشت..

خێرا لێیان پرسی: ها.. خەباب.. شمشێرەکانت بۆ دروستکردین؟؟

فرمێسکەکانی خەباب وشك بووەوەو، شادیەکی درەوشاوە جێگەی گرتەوە لە چاوەکانیدا و، وەك ئەوەی لەگەڵ خۆی بدوێت وتی: کارەکەی زۆر سەیرە..

خەڵکەکە دووبارە لێیان پرسییەوە: کابرا، کاری چی..؟ ئێمە لەبارەی شمشێرەکانمانەوە پرسیار دەکەین، تەواوت کردون..؟؟

ئەمجا خەباب بەسەرنجە قوڵە خەیاڵییەکانی بە ئاگایان دەهێنێتەوە و دەڵێت:

-ئەرێ ئێوە بینیوتانە..؟ گوێتان لەقسەی بووە..؟؟

کڕیارەکان بەسەرسوڕمانەوە سەیر یەکدی دەکەن..

یەکێکیان بە گاڵتەجارییەوە لێی پرسی:

– ئەرێ خەباب تۆ خۆت بینیووتە..؟؟

خەباب گاڵتەی بەفێڵی هاوڕێکەی دێت و وەڵامی پرسیارەکەی دەداتەوەو دەڵێت:

– مەبەستت کێیە..؟؟

کابراش بە رقەوە وەڵامی دەداتەوە: مەبەستم لەو کەسەیە کە تۆ باسی دەکەیت..؟؟

(خەباب) پاش ئەوەی کە نیشانی دان لەوە دوورە قسەی لێ دەربهێنن و، گەر ئەو ئێستا ئیمان هێنانی بدرکێنێت لەبەردەمیاندا، ئەوا لەبەر ئەوە نیە هەڵیان خەڵەتاندبێت و، قسەیان لێ دەرهێنابێت، بەڵکو بەهۆی ئەوەوەیە کە حەقی بەدی کردووەو لە ئامێزی گرتووەو، بڕیاری داوە کەبە دەنگی بەرز باسی بکات و رایبگەیەنێت..

بەوپەڕی گەشی و خۆشی گیانیەوە، وەڵامیان دەداتەوەو دەڵێت:

– بەڵێ... بینیم و... گوێم لێی گرت... حەقم بینی لە هەوو لایەکیەوە دەردەپەڕی و، رووناکی لەدەم دەهاتەدەرەوە..

هێدی هێدی بەکرێگیراوانی قورەیشی خەریك بوو تێدەگەیشتن، یەکێکیان نەڕاندی و وتی:

– ئەو کەسە کێیە باسی دەکەیت ئەی کۆیلەی ئوم ئەنمار..؟؟

(خەباب)یش بە هێمنیەکی خوداپەرستانەوە پێی وت:

– کەسی دی هەیە جگە لەو.. برای عەرەبم.. کێی دی هەیە جگە لەو لە هۆزەکەتدا، حەقی لێ ببارێت و رووناکی لەدەم بێتە دەر..؟!

یەکێکی دیکەیان بەسامەوە هاواری لێ بەرز بووەوە:

– وا هەست دەکەم کە مەبەستت موحەممەد بێت..

(خەباب)یش بە شادییەوە سەری بۆ لەقاند و،وتی:

– بەڵێ، ئەوە کە نێردراوی خوایە بۆ لای ئێمە تا لە تاریکیەوە دەربازمان بکات بەرەو رووناکی..

(خەباب) ئیدی نازانێت لەپاش ئەو وشانە چی دیکەی وت و، چی پێ وترا، ئەوەی لەیادی ماوە تەنها ئەوەیە کە پاش ماوەیەکی زۆر بە ئاگا هاتەوە بینی میوانەکانی رۆشتوون و.. جەستە و ئەندامەکانی لاشەی ژان و ئازاریان هەیە و، خوێنی بەربووی جەستەیشی جل و بەرگ و لاشەیان خوێناوی کردووە..!!

هەردوو چاوەگەشەکەی بڕیە دەورووبەری و.. جێگاکەشی لەوە تەنگتر بوو کە جێگەی سەرنجە تیژەکانی تێدا ببێتەوە، دانی بەخۆدا گرت و، هەستایەوە بەرەو دەرەوە و، لەبەردەم دەرگای ماڵەکەیدا پاڵی دا بە دیوارەکەیەوە وەستا و، چاوە زیرەکەکانی لە گەشتێکی درێژدا بڕیە ئاسۆ و، سەرنجی راست و چەپی پێدەدا.. ئەو دوو چاوە لە ئاست رەهەندە پێڕاهاتووەکانی خەڵکیدا نەدەوەستان و... ئەوان بەدوای رەهەندێکی ون بوودا وێڵ بوون..

بەڵێ.. بەدوای رەهەندێکی بزربووی ژیانی ئەو و، هەموو ئەو خەڵکەی لەگەڵ ئەودا دەژین لە مەککە، بگرە هەموو خەڵکی گشت شوێن و ساتەکانیش، دەگەڕا...

بڵێی... ئەو قسانەی کە ئەمڕۆ لەموحەممەدیﷺ گوێ لێبوو، ئەو رۆشناییە بێت کە رێنوێنی بکات بەرەو لای ئەو رەهەندە ون بووەی ژیانی هەموو مرۆڤایەتی..؟؟

(خەباب) بەردەوام بوو لەسەر رامانێ جوان و، بیرکردنەوەی قوڵ.. پاشان گەڕایەوە نێو ماڵەکەی.. هاتەوە تا برینەکانی جەستەی تیمار بکات و، ئامادەی بکات بۆ پێشوازی ئەشکەنجەدانێکی نوێ و، ژان و ئازارێکی تازە..!!

لەو رۆژەوە (خەباب) جێگای بڵندی خۆی لەنێو ئەشکەنجەدراو و چەوساواندا گرت..

جێگای بڵندی خۆی گرت لەنێوان ئەو کەسانەدا کە سەرەڕای هەژاری و، بێدەسەڵاتیان، ڕووبەڕووی لوت بەرزی قورەیش و توندوتیژی و سەرشێتی ئەوان دەبوونەوە..

شوێنی بەرزی خۆی لەنێو ئەوانەدا گرت کە لە دڵیاندا خۆشەویستی ئەو ئاڵایەیان چاندوە کە لە ئاسۆی ڕووندا دەشەکایەوەو جاڕی سڕانەوەی سەردەمی بت پەرستی و، قەیسەری دەدا بە گوێیاندا و.. مژدەی هاتنی جیهانێکی دەدا کە خەڵکی بەوپەڕی دڵسۆزی و لێبڕانەوە تەنها خوای گەورە دەپەرستن و.. مژدەی هاتنی ڕۆژانی بێدەستەڵات و زەحمەتکێشانی دەدا، ئەوانەی کە لە سێبەری ئەو ئاڵایەدا لەگەڵ ئەو کەسانەدا وەك یەك دەوەستن کە پێشتر بەکاریان دەهێنان و، بێبەشیان کردبوون و ئەشکەنجەیان دەدان..

بە بوێرییەکی مەزنەوە، (خەباب) وەك سەرکردەیەك هەنگاوی نا..

(شەعبی) دەڵێت:

{خەباب زۆر ئارامی گرت و، لەبەردەستی بێباوەڕاندا هیچ نەرم بوونێکی تێدا بەدی نەکرا و، گەیشتە ئەوەی بە ڕوتی پشتیان دەخستە سەر بەردی زۆر گەرم تا گۆشتەکەی توایەوە}..!!

بەڵێ.. پشکی خەباب لەئازار چەشتندا زۆر بوو، بەڵام بەرگریکردن و ئارامگرتنەکەی گەورەتر بوو لەئەشکەنجەدان..

بێباوەڕانی قورەیش هەموو ئەو ئاسنەی کە لەماڵەکەی خەبابدا هەبوو بۆ دروستکردنی شمشێر، کردیانە کۆت و زنجیر و، دەیانخستە نێو ئاگر بۆی تا داغ دەبوو، پاشان جەستە و دەست و قاچەکانی پێ کۆت دەکرا..

ڕۆژێکیان لەگەڵ چەند هاوەڵێکی چەوساوە چوون بۆ لای پێغەمبەری خواﷺ نەك لەبەر ترسی قوربانیدان، بەڵکو بۆ داواکردنی لەش ساغی و، وتیان: ((ئەی پێغەمبەری خوا.. ئایا داوای سەرکەوتنمان بۆ ناکەیت..؟؟)) واتە داوای سەرکەوتن و لەش ساغیمان لای خوا بۆ ناکەیت..

دەبا لێگەڕێین خەباب خۆی هەواڵەکەمان بۆ بگێڕێتەوە:

{سکاڵای خۆمان بردە لای پێغەمبەری خواﷺ لە کاتێکدا کە لەسەر عەباکەی شانی دادابوو لای کەعبەدا، وتمان: ئەی پێغەمبەری خوا.. ئایا داوای سەرکەوتنمان بۆ ناکەیت..؟؟

پێغەمبەریﷺ دانیشت و، دەم و چاوی سوور هەڵگەڕا و فەرمووی:

((خەڵکانی بەر لەئێوە پیاوی وایان لێدەگیرا، چاڵی بۆ هەڵدەکەندرا و، پاشان مشاریان بۆ دەهێنا و، دەیانخستە سەر سەری و، دەیانکرد بە دوو لەتەوە، هێشتا لە ئاینەکەی پاشگەز نەدەبوویەوە..!!

یان بە شانەی ئاسنین گۆشت و ئێسکیان دا دەهێنا، بەوەش لە ئاینەکەی پاشگەز نەدەبوویەوە..!!

جا بزانن خوای گەورە ئەم ئاینەی خۆی سەردەخات تا وای لێدێت سوارێك لە شاری (سەنعا)وەبەرەو شاری (حەزرەمەوت) دێت لەکەس ناترسێت جگە لە خوا و، پەلاماری گورگ بۆ سەر مەڕەکانی، بەڵام ئێوە پەلەتانە))}..!!

(خەباب) و هاوەڵەکانی ئەو وشانەیان گوێ لێبوو، ئیمان وسووربوونیان زیادی کرد و بڕیاریان دا کە هەریەکەیان ئەو سووربوون و، ئارامگرتن و، قوربانیدانەی کە پەروەردگار وپێغەمبەرەکەی پێیان خۆشە نیشانی بدەن.

(خەباب)یش ئەو شەڕە ناڕەحەتەی بەوپەڕی ئارامگری و، خۆڕاگری و، چاوەڕێی پاداشت لای خواوە ئەنجامدا.. قورەیشیەکان هانایان بردە لای (ئوم ئەنمار)ی خاوەنی (خەباب)، کە کۆیلەی ئەو بوو بەر لە ئازادکردنی، ئەویش ڕازیبوو بەشداری کرد لە هەڵمەتی ئەشکەنجەدانیدا..

دەهات و ئاسنی سورکراوەی داخی دەهێنا و، دەیخستە سەر سەر و ناوچەوانی، خەبابیش لەناو ئازار دەتلایەوە، بەڵام هەناسەکانی خۆی خەفە دەکرد، تا هاوارێکی لێدەرنەچێت و لەخۆیایی بوونی ستەمکارەکانی پڕ‌ڕازی بێ..!!

ڕۆژێکیان پێغەمبەری خواﷺ بەلایدا تێپەڕی و، لەو کاتەدا ئاسنی سورەوەکراو لەسەر سەری بوو دەیسوتاند و دەیبرژاند، دڵی لەناو سۆز و بەزەیی و خەم دا بۆی دلخورپا، بەڵام ئەو ڕۆژە پێغەمبەرﷺ چی لەتوانادا بوو تا بۆ خەبابی ئەنجام بدات..؟؟

هیچ.. تەنها ئەوە نەبێت کە خۆڕاگری بکات و بۆی بپاڕێتەوە..

ئا لەوێدا پێغەمبەرﷺ هەردوو دەستی کراوەی بەرز کردەوە بۆ ئاسمان و، فەرمووی:

(خودایە خەباب سەریخە)..

ویستی خوای گەورە وابوو کە تەنها چەند ڕۆژێکی کەم تێپەڕ بوو (ئوم ئەنمار) تۆڵەی خێرای بۆ سەر دابەزی، وەك ئەوەی قەدەر کردبێتیە ترسێنەر بۆ ئەو و جەلادەکانی دیکە، ئەوەبوو تووشی (هارییەکی) توند و سەرسوڕهێنەر و سەیر بوو–وەك مێژوونووسان باسی دەکەن– وەك سەگ دەوەڕی..!!

ئەو ڕۆژە پێیان وت: هیچ چارەیەکی دیکە نیە جگە لەوەی سەری بە ئاگر داخ بکەن..!!

بەمجۆرە بەیانیو ئێوارە سەری رەقینی(ئوم ئەنمار) ئاسنی سوورکراوەی پێیدا دەهێنرا..!!

* * *

قورەیشیەکان بەئەشکەنجەدان بەرەنگاری ئیمان دەبوونەوە.. بڕوادارانیش بە قوربانیدان ڕووبەڕووی ئەشکەنجەدان دەبنەوە.. خەبابیش یەکێکە لەوانەی کە قەدەر دیاریکردبوو تا بیکاتە مامۆستایەکی هونەری فیداکاری و قوربانیدان..

(خەباب) بەردەوام بوو لەسەر بەخشینی کات و ژیانی خۆی لەپێناوی ئەو ئاینەدا کە هێشتا ئاشکرا نەکرابوو..

(خەباب) لەرۆژانی سەرەتای بانگەوازدا بە پەرستش و نوێژکردن وازی نەدەهێنا، بەڵکو توانای خۆی خستبوە گەڕ بۆ فێربوون و، لەترسی ستەمکاریی قورەیشی بە دزییەوە دەچووە ماڵی هەندێ لەو برا بڕوادارانەی کە ئیسلام بوونی خۆیان شاردبووەوە، لەگەڵیاندا قورئانی دەخوێند و فێری دەکردن..

سەرقاڵبوو بەلێکۆڵینەوەی قورئان کە ئایەت ئایەت و، سورەت.. سورەت دەهاتە خوار.. تەنانەت (عبداللهی کوڕی مەسعود) کە پێغەمبەری خواﷺ لەبارەیەوە فەرموویەتی: ((هەرکەس ویستی کە قورئان وەك ئەوەی هاتۆتە خوارێ بخوێنێ، ئەوا با وەك کوڕی (ئوم عەبد) بیخوێنێ))..

دەڵێین:

تەنانەت (عبداللهی کوڕی مەسعود)یش (خەباب)ی وەك سەرچاوەیەکی گەورەی لەبەرکردنی لێکۆڵینەوەی قورئان دادەنا..

هەر ئەویش بوو قورئانی بە (فاتیمەی کچی خطاب) و (سەعیدی کوڕی زەید)ی هاوسەری دەوت، کاتێك (عومەری کوڕی خطاب) لەناکاو هات بۆ لایان و شمشێرەکەی بە شانیەوە بوو کە هاتبوو تا کاری خۆی لەگەڵ ئیسلام و پێغەمبەرەکەیدا یەکلا بکاتەوە، بەڵام هەر کە قورئانی لەو دێرانەی ئەو پەڕەیەی خەباب فێری دەکردن خوێندەوە هاوارێکی پیرۆزی لێ بەرزبوویەوە:

(موحەممەدم نیشان بدەن)..!!

(خەباب) گوێی لەو قسەیەی عومەر بوو، خێرا لەو پەنایەی خۆی حەشار دابوو هاتە دەر و، وتی:

ئەی عومەر...

سوێند بەخوا، ئومێدم وایە کە خوای گەورە تۆی تایبەت کردبێت بە نزای پێغەمبەرەکەیﷺ، گوێم لێبوو دوێنێ دەیفەرموو: ((خودایە ئیسلام بەهێز بکە بە خۆشەویسترین کەسیان لەم دوو پیاوە.. ئەبی حەکەمی کوڕی هیشام و عومەری کوڕی خطاب))..

دەست بەجێ عومەر لێی پرسی: ئەی خەباب ئێستا موحەممەد لە کوێ بدۆزمەوە..؟؟

خەباب وەڵامی دایەوە:

لەلای سەفا، لە ماڵی ئەرقەمی کوڕی ئەبی ئەرقەم..

(عومەر) بەرەو لای بەختەوەری زۆری و، چارەنووسی مەزنی رۆشت..!!

* * *

(خەبابی کوڕی ئەرەت) هەموو دیمەن و غەزاکانی لەگەڵ پێغەمبەری خودا بینیوەو، هەموو تەمەنی بە ئیمان و دڵنیاییەوە گوزەراند..

کاتێکیش لە سەردەمی (عومەر) و (عوسمان)دا (بیت المال)ی موسڵمانان پڕ بوو لە سامان، (خەباب) موچەیەکی زۆری هەبوو بەپێی ئەوەی کە لە موهاجیرە دێرینەکانە کە زوو موسڵمان بوون..

ئەم دەست مایە زۆرەش بواری بۆ خەباب رەخساند کە لە کوفە خانوویەك بۆ خۆی دروست بکات و، سامانەکەی لە شوێنێکی ماڵەکەیدا دادەنا کە هاوەڵ و میوانەکانی پێیان دەزانی و.. هەرکەس پێویستی پێی بوایە، دەچوو چەندی پێویست بوو لە سامانەکەی هەڵدەگرت..

لەگەڵ ئەوەشدا.. خەباب چاوی نەدەچووە خەو و، فرمێسکەکانی وشك نەدەبوون، هەر کە باسی پێغەمبەری خوا ﷺ و ئەو هاوەڵانەی بکرایە کە ژیانی خۆیان لە پێناوی خوادا بەخشی و، پاشان بەسەرفرازی گەڕانەوە بۆ لای بەر لەوەی کە دونیا بە رووی موسڵماناندا واڵا بێت و، سامانی زۆریان بکەوێتە دەست.

گوێی لێ بگرن لەکاتی سەرەمەرگیدا بۆ ئەوکەسانە دەدوێت کە هاتوونەتە سەردانی.

پێیان وت:

– ئەی باوکی عبدالله، مژدەت لێبێت، سبەینێ دەگەیتەوە بە براکانت..

بە دەم گریانەوە وەڵامی دانەوە:

{هیچ ترسێکم نیە ئێستا.. بەڵام ئێوە برا و کەسانێکتان هێنامەوە یاد کە هەموو پاداشتەکەیان برد لەگەڵ خۆیان و هیچیان لە دونیا پێنەبڕا..

ئێمەش لەپاش ئەوان ماینەوە هەتا ئەوەندەمان لە دونیا پێ بڕا کە جگە لە خۆڵ جێگایەکی دیکە شك نەبەین تێیدا دابنێین}..

ئاماژەی بۆ خانووە ئاساییەکەی کرد کە دروستی کردبوو..

دواتر بۆ جارێکی دی ئاماژەی بۆ جێگای پارەکەی کرد و وتی:

{سوێند بەخوا نە بە پەت بەستومەتەوە، نە لە داواکاریشم گرتۆتەوە}..!

پاشان ئاوڕی دایەوە لەو کفنەی بۆی ئامادەکرابوو، کە بە زیادەڕەوی و دەستبڵاوی دەزانی، لەکاتێکدا فرمێسك لە چاوانی دەهات وتی:

{سەیر بکەن.. ئەوە کفنەکەمە..

بەڵام (حەمزە)ی مامی پێغەمبەری خواﷺ ئەو رۆژەی کە شەهید بوو کفنی نەبوو جگە لە عەبایەکی کۆن تا پێی کفن بکەن.. سەری پێی دادەپۆشرا قاچی دەردەکەوت، کە دەدرا بە قاچیدا سەری دەردەکەوت}..!!

* * *

(خەباب) لەساڵی سی و حەوتی کۆچیدا وەفاتی کرد..
مامۆستای دروستکاری شمشێر لە سەردەمی نەفامی و..
مامۆستای دروستکردنی خۆبەختکردن و فیداکاری لە ئیسلامدا مرد...!!
ئەو پیاوە مرد کە یەکێك بوو لەو کۆمەڵەی قورئان هاتە خوارێ و بەرگری لێ کردن و، سڵاوی لێکردن ئەو کاتەی کە هەندێك لە گەورەپیاوانی قورەیش داوایان کرد لە پێغەمبەری خواﷺ کە رۆژێکیان بۆ دیاری بکات و، رۆژێکی دیکەش بۆ هەژارانی وەك (خەباب) و (صوهەیب) و (بیلال) بێت.
کە قورئان پیاوانی روو لە خودا ئاوا بە بەرزی و رێزەوە لەخۆ دەگرێت و، ئایەتەکانی دادەبەزێت بۆ پێغەمبەر و پێی دەفەرموێت:
﴿وَلاَ تَطْرُدْ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ(٥٢)وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ(٥٣)وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ: ئەو کەسانە مەتۆرێنە و دەریان مەکە کە گشت بەیانیان و ئێواران هانا دەبەنە بەر خودای پەروەردگاریان و بۆ رەزامەندی ئەو کۆشش دەکەن..تۆ هیچ کارت بە کاری ئەوان نەبێ، ئەوانیش هیچ کاریان بەسەر تۆوە نیە، سا ئەگەر ئەمانە دەرکەی، تۆش لە ستەمکاران دەبی.. ئێمە ئاوا هێندێك بە هێندێکی تر تاقی دەکەینەوە، تا بڵێن: چۆن خودا لەناوماندا هەر ئەمانەی وەبەر چاکەی خۆی خستوە؟ ئاخۆ خودا لەوان باشتر شوکرانەبژێران ناناسێ؟ هەرکاتێ ئەوانە دێنە لات کە بە نیشانەکانی ئێمە بروادارن، پێیان بڵێ: سەلامتان لێبێ، پەروەردگارتان لەسەر خۆی نوسیوە کە بەبەر بەزەیی خۆیتان بخات.﴾الأنعام:٥٢-٥٤.
بەمجۆرە پێغەمبەرﷺ لەپاش هاتنەخوارەوەی ئەو ئایەتە هەر کە بیبینینایە رێزی لێدەگرتن و عەباکەی خۆی بۆ رادەخستن و، دەستی دەخستە سەر شانیان و پێی دەفەرموون:
(((بەخێربێن ئەو کەسانەی پەروەردگارم لەبارەیانەوە رایسپاردم)).
بەڵێ.. یەکێك لەو کورە چاکەکارانەی رۆژانی دابەزینی وەحی و، نەوەی قوربانیدان مرد..

* * *

پێدەچێت چاکترین شت کە ماڵئاوایی ئەوی پێ بکەین، وتەکانی ئیمامی عەلی‌ﷺ بێت کە لە کاتی گەڕانەوەی لە شەڕی (صەففەین)، چاوی بە گۆڕێکی سادەوساکار کەوت و، پرسی:
ئەمە گۆڕی کێیە..؟
وتیان: گۆڕی خەبابە...
سەری دانەواند و خەم بردیەوە و وتی:

ئەو پیاوە کێبوو کە پێغەمبەر دەستی گرت و لەبارەیەوە فەرمووی:

((هەموو ئوممەتێك ئەمینێکی هەیە، ئەمینی ئەم ئوممەتەش ئەبوعوبەیدەی کوڕی جەڕڕاحە))..؟؟

ئەو پیاوە کێ بوو کە پێغەمبەر لە جەنگی (ذات السلاسل)دا بۆ هاریکاریکردنی (عەمری کوڕی عاص) ناردی و، کردیە ئەمیری سوپایەك کە ئەبوبەکر و، عومەری تێدابوو..؟؟

ئەو هاوەڵە کێبوو کە یەکەم کەس بوو نازناوی (ئەمیری ئەمیرەکان)ی لێنرا..؟؟

ئەو کەسە باڵابەرزە، جەستە لاوازە، دەم و چاو بێگۆشتە، ریش تەنکە، ددان کەلەی کە ددانەکانی پێشەوەی کەوتبوون کێبوو..؟؟

بەڵێ.. ئەو پیاوە بەهێزە ئەمینە کێبوو کە عومەری کوڕی خطاب لەکاتی سەرەمەرگیدا لەبارەیەوە وتی:

(گەر ئەبوعوبەیدەی کوڕی جەڕڕاح زیندوو بوایە دەمکردە جێنشین و گەر پەروەردگارم لەو بارەیەوە پرسیاری لێبکردمایە، دەموت: ئەمینی خودا و، ئەمینی پێغەمبەرەکەیم کردۆتە جێنشین)..؟؟

ئەو پیاوە ئەبوعوبەیدەیە.. (عامری کوڕی عبداللهی کوڕی جەڕڕاح)...

لەرۆژانی سەرەتای هاتنی ئیسلامدا، بەر لەوەی کە پێغەمبەرﷺ بڕواتەماڵی ئەرقەم، لەسەردەستی ئەبوبەکر موسڵمان بوو، لە کۆچکردنی دووەمدا چوو بۆ حەبەشە و، پاشان گەڕایەوە تا لەگەڵ پێغەمبەردا بەشداری بەدر و، ئوحود و، هەموو غەزاکان بکات، پاش ئەوەش بەردەوام بێت لەسەر ڕەوتی بەهێزی ئەمینی و لەدوای وەفاتی پێغەمبەریشﷺ لە خزمەتی جێنشینەکەی پێغەمبەردا بێت کە ئەبوبەکرە و، دوای ئەویش لە خزمەتی ئەمیری باوەڕداران (عومەر)دا بێت، بەجۆرێك کە پشتی کردە دونیا و، بەوپەڕی دونیانەویستی و، تەقوا و، خۆڕاگری و، دەستپاکییەوە بەدەم ئاینەکەیەوە دەچوو.

* * *

کاتێك کە ئەبوعوبەیدە بەڵێنی دایە پێغەمبەری خواﷺ کە ژیانی لەپێناوی خوادا ببەخشێت، چاك لە واتای ئەم سێ وشەیە-لە پێناوی خودا- گەیشتبوو، لەوپەڕی ئامادەباشیدا بوو تا ئەوەی ئەو رێگایە پێویستیەتی لە کۆشش و قوربانیدان پێی ببەخشێت.

لەو ساتەوەی دەستی راستی خستە دەستی پێغەمبەر و بەڵێنی پێدا، خۆی و رۆژانی خۆی و ژیانی خۆی هەمووی بە سپاردەیەك دەبینی کە خوای گەورە پێی سپاردووە تا لەپێناوی

خودا و ڕەزامەندی ئەودا ببیەخشێت، بەشوێن هیچ کام لە ئارەزووەکانی خۆیدا نەچێت و.. هیچ حەز و ترسێك لەڕێی خودا لای نەدات..

کاتێك کە ئەبوعوبەیدە ئەمەکدار بوو بەرانبەر ئەو بەڵێنەی کە هاوەڵانی دیکەش ئەمەکداربوون بەرامبەری، پێغەمبەرﷺ لە ڕێڕەوی ویژدان و، ژیانیدا ئەوەی تێدا بەدیکرد کە شایستەی ئەو نازناوە دڵئارایە بێت کە ڕژا بەسەریدا و، پێی بەخشی و، فەرمووی:

((ئەبوعوبەیدەی کوڕی جەڕڕاح، ئەمینی ئەم ئوممەتەیە)).

* * *

دەستپاکی ئەبوعوبەیدە لەسەر بەرپرسیارێتیەکانی، دیارترین خاسیەتەکانی بوو.. ئەوەبوو لە غەزای ئوحوددا هەستی بە سووربوونی بێباوەڕان کرد لەسەر ڕەوتی جەنگەکە، نە لەبەر بەدەستهێنانی سەرکەوتن تێیدا، بەڵکو بەر لەوە و بە دژ لەوە، بێباوەڕان لەسەر کوشتنی پێغەمبەری مەزن سوور بوون، هەر بۆیە لەگەڵ خۆیدا پێکهات کە لە جەنگەکەدا لە شوێنی خۆیدا کە نزیك بوو لە پێغەمبەری خوا بمێنێتەوە.

بەردەوام بە شمشێرەکەی کە وەك خۆی ئەمین بوو کەوتە لێدانی سوپای بتپەرستی کە وەك گومڕا و دەستدرێژکار هاتووە و دەیەوێت ڕووناکی خوا خامۆش بکات..

هەرکاتێکیش ڕەوشی جەنگەکە و پێویستی شەڕکردن وای بخواستایە لە پێغەمبەری خواﷺ دووربکەوێتەوە سەرنجی لەلای لێدانی شمشێرەکەی نەبوو.. بەڵکو هەمیشە سەیری ئەو جێگایەی دەکرد کە پێغەمبەری تێدا وەستاوەو دەجەنگا و، بەوپەڕی پەرۆشی و دڵەڕاوکێیەوە چاودێری دەکرد.

ئەبوعوبەیدە هەرکە مەترسیەکی بەدی بکردایە لە پێغەمبەر نزیك دەبێتەوە، لەجێگای دووری خۆی هەڵدەکەندرا و خێرا بەسەر زەویەکەدا دەهات تا دوژمنانی خودا تێك بشکێنێ و، ڕوویان وەرگێرێت بەر لەوەی کە زیان بە پێغەمبەری خوا بگەیەنن..!!

لە یەکێك لەو ڕۆیشتنانەیدا، لە کاتێکدا کە جەنگ گەیشتبووە ئەوپەڕی گەرمی، کۆمەڵە جەنگاوەرێك چواردەورەی ئەبوعوبەیدەیان گرت، چاوەکانی هەروەك کردبووە خوو، چاوی وەك چاوی باز بڕیبووە شوێنی پێغەمبەری خواﷺ، ئەبوعوبەیدە وەخت بوو لە هۆشی خۆی بچێت کە بینی تیرێك لە دەستی بێباوەڕێکەوە هاوێژرا و پێغەمبەر دەپێکێت، بە شمشێرەکەی وەك ئەوەی سەد شمشێر بێت کەوتە ویژەی ئەوانەی دەورەیان دابوو، تا بڵاوەی پێکردن و لە دەوری خۆی لادان و، بە پەلە بەرەو لای پێغەمبەر ڕۆشت، خوێنی پاکی بەدی کرد بە دەم و چاویدا دێتە خوارێ و، بینی پێغەمبەری دەستپاك بە دەستی ڕاستی خوێنەکە دەسڕێت و دەفەرموێت:

((خەڵکانێك چۆن سەردەکەون دەم و چاوی پێغەمبەرەکەیان خوێناوی کرد، لە کاتێکدا کە ئەو بۆ لای پەروەردگاریان بانگیان دەکات))..؟؟

سەیری کرد هەردوو ئەڵقەی زرێپۆشەکەی کە پێغەمبەر لەسەری دەکرد چەقیونەتە روومەتی، خۆی پێڕانەگیرا و... خێرا لێی نزیك بوویەوەو بە ددانەکانی ئەڵقەیەکیانی گرت و دەریهێنا، ددانی کەوت، پاشان ئەڵقەکەی دیکەشی دەرهێنا و، ددانێکی دیکەشی کەوت..

وا جوانە گوێ لە ئەبوبەکری صدیق راگرین ئەم دیمەنەمان بۆ باس بکات:

(کە رۆژی ئوحود هات، تیرێك هاوێژرا بۆ پێغەمبەرﷺ و دوو لە ئەڵقەکانی زرێپۆشەکەی چەقینە روومەتی، بەرەولای پێغەمبەرﷺ رۆیشتم، بینیم کەسێك لەلای رۆژهەڵاتەوە بە پەلە وەك ئەوەی بفرێ بەرەو لای دەڕوات، لە دڵی خۆمدا وتم: خودایە بیکەیتە گوێڕایەڵی.

کاتێك گەیشتینە لای پێغەمبەرﷺ، سەیرم کرد ئەبوعوبەیدەی کوڕی جەڕڕاحە بەر لە من گەیشتۆتە لای، پێی وتم: ئەی ئەبوبەکر لەڕێی خوا وازم لێبێنە من لە روومەتی پێغەمبەریﷺ دەریهێنم..

منیش وازم لێهێنا، ئەبوعوبەیدەش بە دوو ددانی پێشەوەی یەکێك لە ئەڵقەکانی دەرهێنا و، کەوتە سەر زەویەکە و لە گەڵیشیدا ددانێکی پێشەوەی کەوت..

پاشان بە ددانەکەی دیکەی ئەڵقەکەی تری گرت و دەریهێنا و، ئەویش کەوت، لەوە بەدوا ئەبوعوبەیدە لەنێو خەڵکیدا بە ددان کەل ناسرابوو.)!!!

ئەو رۆژگارەیشی لێپرسراوێتی هاوەڵان زۆر فراوان و مەزن بوو، ئەبوعوبەیدە بەوپەڕی راستگۆیی و دەست پاکیەکەیەوە هەر لە ئاستی خۆیدا بوو..

کاتێك پێغەمبەرﷺ لە غەزای (خەبەط)دا کردیە سەرکردەی سەر سێسەد و هەندێ جەنگاوەر، کە تێشوویان تەنها خورما بوو..

چالاکیەکە سەخت و، گەشتەکەش دوور بوو، ئەبوعوبەیدە بەوپەڕی لێبڕان و دڵفراوانیەوە ئەرکەکەی گرتە ئەستۆ و لەگەڵ سەربازەکانیدا کەوتە رێ و، خۆراکی هەر یەکەشیان بە درێژایی رۆژێك چنگێك خورمابوو، ئەو کاتەیشی خورماکە خەریك بوو تەواو ببێت، پشکی هەر یەکێکیان بوو بە تەنها خورمایەك.. کە هەموو خورماکەش تەواو بوو دەستیان دایە لێکردنەوەی (خەبەط) واتە گەڵای دار بە کەوانەکانیان، دەیانکوتی و، ئاویان دەکرد بەسەریدا و دەیانخوارد.. لەبەر ئەوەش بوو جەنگەکە ناونرا غەزای (خەبەط)—گەڵادار..

بێگوێدانە برسێتی و بێبەشبوون بەردەوام بوون، ئەوەی بەلایانەوە گرنگ بوو تەنها ئەوەبوو کە لەگەڵ سەرکردە بەهێزە ئەمینەکەیاندا، ئەم چالاکیە بەرزە ئەنجام بدەن کە پێغەمبەری خواﷺ هەڵیبژاردبوون بۆ ئەنجامدانی..!!

* * *

بەراستی پێغەمبەری خواﷺ زۆر زۆر ئەمینی ئەم ئوممەتەی خۆش دەویست و..
زۆر ڕێزی لێدەنا..
ئەو ڕۆژەیشی شاندی موسڵمانانی خەڵکی (نەجران)ی یەمەن هاتن و، داوایان لێی کرد کە کەسێکیان لەگەڵدا بنێرێت تا شارەزای قورئان و سوننەت و ئیسلامیان بکات، پێغەمبەری خوا پێی فەرموون:
((پیاوێکی ئەمینتان لەگەڵدا دەنێرم.. کە بەراستی ئەمینە، کە بەراستی ئەمینە، کە بەراستی ئەمینە))..!!
هاوەڵان کە گوێیان لەم ستایشەی پێغەمبەری خواﷺ بوو، هەریەکەیان ئاواتەخوازی ئەوە بوو کە پێغەمبەر هەڵیبژێرێت و، ئەو شایەتیدانە ڕاستگۆیانە ببێتە پشك و بەشی..
عومەری کوڕی خطابؓ دەڵێت:
(هەرگیز حەزم لە ئەمیرایەتی نەکردووە، وەك ئەو حەز لێبوونی ئەو ڕۆژەم، بەو ئومێدەی کە من ئەو کەسە بم، زۆر زوو چوم بۆ نوێژی نیوەڕۆ، کاتێك پێغەمبەری خواﷺ نوێژی پێکردین و سەلامی دایەوەو لێبوویەوە، بەلای ڕاست و چەپیدا ڕووانی، خۆم بەرزدەکردەوە تا بم بینێت..
زۆری نەبرد ئەبوعوبەیدەی کوڕی جەڕڕاحی بەرچاو کەوت و بینی، بانگی کرد و پێی فەرموو: بڕۆ دادگەری لە نێوانیاندا بکە لەوەی کە جیاوازیان هەبوو تێیدا.. ئیدی ئەبوعوبەیدە ڕۆشت)..!!!
ئەم ڕووداوە ئەوە ناگەیەنێت کە لەنێو هاوەڵاندا تەنها ئەبوعوبەیدە ڕێزی هەبوبێت لای پێغەمبەر و جێگای متمانەی بووبێت.. بەڵکو ئەوە دەخاتە ڕوو کە یەکێك بوو لەو کەسانەی ئەو متمانە بەنرخە و، ئەو ڕێزلێنانە گەورەیەی بەدەستهێنا..
پاشان ئەو تەنها، یان تاکە کەس بوو کە ڕەوشی کاروبار و بانگەواز لەو ڕۆژەدا بواری ئەوەی پێدەدا کە دوور بێت لە مەدینە و، ئاکارە چاکەکانیشی ڕێگاخۆشکار بوون بۆ ئەنجام دان و دەرچوونی لەو چالاکیەدا..
ئەبوعوبەیدە هەروەك چۆن لە سەردەمی پێغەمبەردا بە ئەمینی ژیا، پاش وەفاتکردنی پێغەمبەریش هەر بە ئەمینی مایەوە.. بەرپرسیارێتیەکانی بە ئەمانەتێکی وەهاوە دەگرتە ئەستۆی خۆی کە بەشی هەموو خەڵکی سەر زەوی دەکرد گەر دابەشکرایە بەسەریاندا..
لەژێر سایەی ئالای ئیسلامیشدا بۆهەر کوێ چووبێت وەك سەربازێك، بەهۆی لێهاتوویی چاکیەوە وەك ئەمیر بووبێت وابووە.. بە ئەمیریش ڕۆشتبێت... بەهۆی خۆبەکەمزانی و دڵسۆزییەوە وەك کەسێکی ئاسایی نێو جەنگاوەران وابووە..

ئەو کاتەیشی خالیدی کوڕی وەلید.. سەرکردایەتی سوپای ئیسلامی دەکرد لە یەکێك لە جەنگە یەکلاکەرەوە گەورەکاندا و.. ئەمیری باوەڕداران (عومەر) سەرەتای سەردەمی فەرمانڕەوایی خۆی لەو کاتەدا دەست پێکرد کە ئەبوعوبەیدەی خستە جێگای خالید...

هەر کە ئەبوعوبەیدە نێردراوی (عومەر)ی پێگەیشت و ئەو هەواڵە نوێیەی پێگەیاند، هەواڵەکەی نەدرکاند و لە سینگی دونیانەویستی، زرنگی، ئەمینی، خۆیدا شاردیەوە، تاکو خالیدی سەرکردە رزگارکردنە مەزنەکەی تەواو کرد.

ئا لەو کاتەدا.. بە شێوازێکی زۆر بەرزی جوان و بەوپەڕی رێزەوە نوسراوەکەی ئەمیریباوەڕدارانی پێدا..

خالید لێی پرسی:

(خودا رەحمەت پێبکات ئەی ئەبو عوبەیدە.. چی وای لێکردی کە ئەم نووسراوەت بۆ هات هەواڵم نەدەیتێ)..؟؟

ئەمینی ئەم ئوممەتەش لە وەڵامیدا وتی:

(پێم خۆش نەبوو شەڕەکەت بشکێنم، دەستەڵاتدارێتی دونیاشمان ناوێت و، بۆ دونیاش هەوڵ نادەین، هەمووومان لە ئایینی خوادا براین)..!!

* * *

ئەبوعوبەیدە دەبێتە ئەمیری ئەمیرەکان لە شام.. زۆرترین و پۆشتە و پرچەك و تفاقترین سوپای ئیسلام دەکەوێتە ژێر فەرمانڕەوایەتی.

کە چاوت پێی دەکەوت وات دەزانی یەکێکە لە جەنگاوەران و.. کەسێکی ئاسایی نێو مسوڵمانانە..

کاتێکیش گوێی لە قسەو باسی خەڵکی شام بوو لەبارەیەوە، سەرسام بوونیان بە (ئەمیری ئەمیرەکان)یانی هەست پێکرد کە ئەوە.. خەڵکەکەی کۆکردەوەو وتاری بۆ دان..

سەرنج بدەن.. بزانن چی وت بەوانەی کە شەیدای هێز و، مەزنی و، سپاردەییەکانی بووبوون..

(ئەی خەڵکینە.. من مسوڵمانێکی قورەیشیم..

هەر کامێکتان.. سوور یان ڕەش بێت، رەوشت و تەقوای لە من زیاتر بێت دەخوازم کە من لەژێر دەستەڵاتی ئەودا بم)..!!

خوا بتپارێزێ ئەی ئەبوعوبەیدە..

خوا ئەو دینەش بژیەنێ کە تۆی وەبەرهێنا و ئەو پێغەمبەرەیشی فێری کردی..

موسڵمانێکی قورەیشی، نە کەمتر و نەزیاتر.

ئایینی: ئیسلامە..

هۆزەکەی: قورەیش..

تەنها ئەوە ناسنامەیەتی..

بەڵام ئەو وەك ئەمیری ئەمیرەکان و، سەرکردەی زۆرینەی سوپای ئیسلام لە رووی ژمارەوەو، لە هەموویان بەهێزتر و، خاوەن سەرکەوتنی مەزنتر..

بەڵام ئەو وەکو فەرمانڕەوای وڵاتی شام، فەرمانەکانی جێبەجێ دەکرێت و، خواستەکانی بەجێ دەهێنرێت..

هەموو ئەوانە و لەوەش زیاتر، نابنە مایەی سەرنج راکێشانی و، لە تێڕوانینی ئەودا هیچ سەنگێکی نیە.. هیچ سەنگێك..!!

*　　*　　*

ئەمیری ئیمانداران (عومەری کوڕی خطاب) دێتە سەردانی شام و، لەو کەسانەی هاتوونەتە پێشوازیکردنی دەپرسێت:

–کوا براکەم..؟؟

پێی دەڵێن:

– کێت دەوێ..؟

وەڵامیان دەداتەوە: ئەبو عوبەیدەی کوڕی جەڕڕاح.

ئەبو عوبەیدە دێت و، ئەمیری باوەڕداران (عومەر) دەست دەکاتە ملی و.. پاشان بەرەو ماڵ لەگەڵیدا دەڕوات، لەنێویدا هیچ کەلوپەلێك بەدی ناکات.. تەنها شمشێرەکەی نەبێت، لەگەڵ قەڵغان و رمەکەی..

عومەر بە زەردەخەنەیەکەوە لێی دەپرسێت:

(ئەرێ بۆ وەك خەڵکی بەشی خۆت پێکەوە نەناوە)..؟

ئەبوعوبەیدە لە وەڵامیدا دەڵێت:

(ئەی ئەمیری باوەڕداران، ئەمە دەمگەیەنێتە جێی خۆم)..!!

*　　*　　*

رۆژێکیان، لەکاتێکدا ئەمیری باوەڕداران (عومەری فاروق) لەشاری مەدینە سەرقاڵی کاروباری جیهانی بەرفراوانی موسڵمانان بوو، ئەو هەواڵە غەمناکەی بۆ هات، کە ئەبوعوبەیدە مردووە..

فاروق پێڵووی چاوەکانی لێك نا و چاوی پڕ بوو لە ئەسرین..

ئەسرینەکان هاتنە خوارێ.. بەناچاری چاوەکانی کردەوە..

ڕەحمەتی بۆ هاوەڵەکەی نارد و، یادەوەریەکانی لەگەڵیدا بەوپەڕی سۆز و ئارامەوە هاتەوە یاد.

ئەو وتەیەی لە بارەوە دووبارە کردەوە:

(گەر ئاواتێکم هەبوایە، ئەوا تەنها ئەوەم بە ئاوات دەخواست کە ماڵێکی پڕ لە پیاوانی وەك ئەبوعوبەیدەم هەبوایە)..

* * *

ئەمینی ئوممەت لەسەر ئەو خاکەی لە بتپەرستی فارسەکان و، ستەمکاری ڕۆمەکان ، پاکی کردەوە مرد..

لەوێش ئەمڕۆ لەژێر خاکی ئوردوندا ئێسقانەکانی ئەم بەجەرگە حەشاردراوە، کە جێنشینگەی گیانی چاك و، دەروونی دڵنیای بوو..

ئیدی بۆ تۆ و.. بۆ ئەویش، گەر ئەمڕۆ گۆڕەکەی پێ بزانرێ یا نەزانرێ..

گەر ویستت پێی بگەیت هیچ پێویستت نیە بە کەسێك تا بتگەیەنێتە لای..

چونکە پەند و وانە بەجێماوەکانی، ئەوت نیشان دەدەن..!!

١٨

عوسمانی کوڕی مەظعون

خواپەرستێکی ژیان خەڵوەتگەیی

ئەگەر ویستت ریزبەندی هاوەڵانی پێغەمبەری خواﷺ بکەیت بەپێی زوو موسڵمان بوونیان، ئەوا بزانە کە خاوەنی ژمارە چواردە (عوسمانی کوڕی مەظعون)ە..

هەروەها بزانە، کە ئەم (عوسمانی کوڕی مەظعون)ە، یەکەمین مسوڵمانی موهاجیر بوو کە لە مەدینە کۆچی دوایی کرد و، یەکەمین موسڵمانیش بوو کە لە گۆڕستانی (بەقیع) بەخاك سپێردرا..

لە کۆتاییشدا بزانە، کە ئەو هاوەڵە پایە بڵندەی ئێستا سەربردەی ژیانی دەخوێنینەوە خواپەرستێکی زۆر مەزن بوو.. وەك خواپەرستانی نێو پەرستگا نا، بەڵکو وەك خواپەرستانی ژیان..!!

بەڵێ.. ژیان بە هەموو شادی و، بەرپرسیارێتی و، چاکەکانیەوە خەڵوەتگەی بوو..

خوداپەرستیەکەشی کارێکی ژیرانە بوو لە پێناوی حەق و، لێبڕانێکی بەردەوام بوو لە پێناو چاکە و چاکسازیدا..

* * *

کاتێك ئیسلام تیرۆژی سەرەتای بانگخوازی لە دڵی پێغەمبەرەوەﷺ دەگوێزایەوەو.. لە وشەکانیەوە کە هەندێك کەس بە پەنهانی و دزییەوە گوێیان لێدەبوو..

(عوسمانی کوڕی مەظعون) لەوێدا بوو.. یەکێك بوو لەو کەمینەیەی کە زۆر خێرا بەرەو لای بانگەوازی خودا هات و دەوری پێغەمبەرەکەیان گرت..

لەم پێناوەشدا تووشی هەمان سزا و ئەشکەنجە بوو، کە بڕواادارانی ئارامگر و خۆڕاگر تووشی بوون..

کاتێکیش پێغەمبەری خواﷺ ئەم ژمارە کەمە موسڵمانە دەربەدەرەی بەرەو ژیانێکی باشتر نارد و فەرمانی پێکردن کە کۆچ بکەن بۆ حەبەشە، خۆی هێشتەوە تا بەتەنها بەرەنگاری ئەشکەنجە ببێتەوە، عوسمانی کوڕی مەظعون ئەمیری دەستەی یەکەمی کۆچکاران بوو، (سائب)ی کوڕیشی لەگەڵ خۆی برد و، رووی کردە وڵاتێکی دوور لە دەسەڵاتی (ئەبوجەهل)ی دوژمنی خوداو، درندەی قورەیشی و.. سزا و ئەشکەنجەیان..

* * *

وەك هەموو مسوڵمانانی کۆچکردووی هەردوو کۆچەکە.. یەکەم و دووەم.. بۆ حەبەشە، (عوسمانی کوڕی مەظعون)یشؓ پابەندبوونی بە ئیسلامەوە و، پەیوەست بوونی پێوەی

زیادی کرد..

لە راستیدا هەردوو کۆچەکە بۆ حەبەشە دیاردەیەکی دەگمەن و، سەرفرازی رەوشی ئیسلامن..

چونکە ئەوانەی بڕوایان هێنابوو بە پێغەمبەرﷺ و بە راستیان زانیبوو، شوێنی ئەو رووناکییە کەوتبوون کە بۆی هاتبوو، بە هەموو شێوەیەك بێزار بووبوون لە بتپەرستی بە گشت سەرلێشێوان و نەفامیەکانیەوە و، هەلگری فیترەتێکی راستی وەهابوون کە تازە بە پەرستنی بتی لەبەرد داتاشراو یان لە قوڕ دروستکرلو نەدەخەلەتان..!!

کاتێك چوونە حەبەشە رووبەڕووی ئایینێکی بەربلاو و، رێکخراو بوونەوە.. کە کەنیسە و قەشە و خواپەرستی خۆی هەبوو..

جا ئەو ئاینە-ئیدی تێڕوانینیان بەرامبەری هەرچی بێت- دوور بوو لەو بتپەرستیەی لە ولاتی خۆیاندا لەسەری راهاتبوون و، لە پەرستنی بت بەشێوەی ناسراو و ئەو داب و نەریتانەی کە لەپاش خۆیان بەجێیان هێشتبوو..

پیاوانی کەنیسەی حەبەشەش هەولی خۆیان دا بۆ راکێشانی ئەو کۆچکرووانە بۆ لای ئاینەکەیان و، بڕوا پێهێنانیان بە مەسیحیەت وەك ئاینێك.

لەپاڵ هەموو ئەوەدا دەبینین کە ئەو کۆچکردووانە لە سەر خۆشەویستی و پشتیوانی بێسنووری خۆیان بۆ ئیسلام و موحەممەدی نێردراوی خواﷺ مانەوە.. بەخۆشی و دلەڕاوکێیەوە چاوەڕێی ئەو رۆژە نزیکەیان دەکرد کە تێیدا دەگەڕێنەوە بۆ ولاتە خۆشەویستەکەیان و، تەنها خودای بێهاوەڵ دەپەرستن و، شوێنی خۆیان لە پشت پێغەمبەری مەزنەوەﷺ دەگرن.. لە رۆژانی ئاشتی و هێمنی لە مزگەوتدا و.. لە گۆڕەپانی جەنگیشدا، گەر هێزی بێباوەڕان ناچاری شەڕ و کوشتاری کردن..

* * *

کەواتە کۆچکردوان لە حەبەشە بە دلنیایی و هێمنیەوە ژیان و.. (عوسمانی کوڕی مەظعون)یش لە گەلیاندا ژیاو لەو غوربەتەشدا نێلّ و تەلەکەی (ئومەیەی کوڕی خەلەف)ی ئامۆزای لە یاد نەچوو بوو کە لە پاڵ ئەو ئازار و ئەشکەنجەیەی کە بەو و کەسانی دیکەی گەیاندبوو، دەستی دابووە داشۆرینی و بەلێنی پێدەدا کە:

تريش نبيلاً لا يواتيك ريشها	وتبري نبالاً، ريشها لك أجمعُ
وحاربت أقواما كراماً أعزة	وأهلكت أقواماً بهم كنت تفزعِ
ستعلم إن نابتك يوماً ملمَّةُ	وأسلمك الأوباش ما كنت تصنع

* * *

لە کاتێکدا کە کۆچکاران لەو وڵاتەی کۆچیان بۆکردبوو پەرستشی خوایان دەکرد و، ئەوەی لە قورئان پێیان بوو دەیانخوێندەوە و، سەرەڕای غوربەت جۆشێکی گیانی کەم وێنەیان هەبوو..

هەواڵیان بۆ دەهات کە قورەیش موسڵمان بوون و، لەگەڵ پێغەمبەری خواداﷺ کڕنووش بۆ خودای تاکی بە دەسەڵات دەبەن..

ئا لێرەدا کۆچکردوان شت و مەکی خۆیان پێچایەوەو بەوپەڕی پەرۆشی و شادیەوە بەرەو مەککە هاتنەوە، شنەبای ئەوینیان پێشیان کەوتبوو..

لەگەڵ ئەوەشدا کە لە دەوروبەری نزیك بوونەوە بۆیان دەرکەوت کە ئەو هەواڵەی لەبارەی موسڵمان بوونی قورەیشەوە پێیان گەیشتبوو درۆ بوو..

ئا لەو ساتەدا لە دەستیان دەرچووبوو، سەیریان کرد پەلەیان کردووە، بەڵام چۆن بڕۆن ئەوەش لەکاتێکدا کە لە پێش چاویان..!!!

بێباوەڕانی مەککەش گوێبیستی هەواڵی گەڕانەوەی ئەو نێچیرە بوون کە لە مێژە لە دوی وێڵ بوون و تۆڕیان بۆ گرتنی هەڵدەدا.. ئێستاش ئا ئەوەتانێ، هەلی رەخساوەو، قەدەرەکانی هێناویەتی..!!

(پەناهێندەی) لەو کاتەدا یەکێك بوو لە داب و نەریتە پیرۆز و رێزدارەکانی عەرەب، گەر پیاوێکی بێدەستەڵات لە پەنای دەستەڵاتدارێکی قورەیشیدا خۆی پەنا بدایە، ئەوا دەبوویە قەڵایەکی بەرگریکار بۆی نە خوێنی دەڕژا و، نە ئارامی دەشێوێنرا..

هەموو گەڕاوەکانیش وەك یەك نەبوون لە دەستەکەوتنی پەناداندا..

لەو پێناوەدا کەمێکیان توانیان پەنا دەستەبەر بکەن، لەوانە (عوسمانی کوڕی مەظعون) چووە پەنای (وەلیدی کوڕی موغیرە).

بەمجۆرە بە هێمنی و دڵنیایی گەڕایەوە مەککە و بەرێگاویانەکانیدا دەڕۆیشت و دەچوویە کۆڕ و دانیشتنەکانی بەبێ ئەوەی بەکەم سەیر بکرێت یان ئازار بدرێت..

* * *

بەڵام (عوسمانی کوڕی مەظعون).. ئەو پیاوەی کە قورئان گۆشی کرد و، پێغەمبەرﷺ پەروەردەی کرد، سەرنجی دەوری خۆی دەدات، دەبینێت برا موسڵمانە هەژار و بێدەستەڵاتەکانی، ئەوانەی پەنایان دەست نەکەوت.. دەبینێت تووشی ئەشکەنجە و ناڕەحەتی دەبن لە هەموو لایەکەوە و... لە هەموو رێگایەکەوە ستەم بە دوایانەوەیە..

لە کاتێکدا کە ئەو دوور لە ئازار و ئەشکەنجەی هۆزەکەی لە هێمنی و ساغیدایە و، بەمە گیانی ئازادی دەهەژێنێت و، ویژدانی پاکی ئازار دەچێژێت و، دەروونی بەسەر خۆیدا زاڵ دەکات و، لەماڵی خۆی دێتە دەرێ و سوورە لەسەر ئەوە کە لە پەناهێندەی (ولید) خۆی لا

بدات و، خۆی لەو پاراستنە دەرباز بکات کە بێبەشی کردووە لە چێژی ئازار چەشتن لە پێناوی خوا و، رێزی وێکچوون بە برا موسڵمانەکانی، ئەوجەوانانی بڕواداری دونیا و، مژدەکانی ئەو جیهانەی کە سبەینێ هەموو گزشە و قوژبەکانی بە ئیمان و، یەکخواناسی و، رووناکی، دەتەقێتەوە...

با لێگەڕێین کەسێك کە خۆی رووداوەکەی بینیوە بۆمانی باس بکات:

{کاتێك (عوسمانی کوڕی مەظعون) بینی کە هاوەڵانی پێغەمبەری خواﷺ لە ج ناڕەحەتیەکدان و، ئەویش ئازادە و دێت و دەچێت لە پەنای (ولیدی کوڕی موغیرە)دا، وتی: سوێند بەخوا من ئازادانە لە پەنای پیاوێکی پێڕی هاوەڵ پەرستاندا بێم و بچم و، هاوەڵان و هاوئایینانیشم تووشی ئازار و ئەشکەنجە و ناڕەحەتیەك ببن کە من تووشی نابم، ناتەواوییەکی گەورەیە لە دەروونمدا..

هەر بۆیە رۆشت بۆ لای (ولیدی کوڕی موغیرە) و پێی وت:

ئەی باوکی (عەبدولشەمس)، پەنادانەکەت بەس بێ و، پەناهەندەییەکەم وا بۆ گێڕایەوە..

پێی وت:

—بۆچی برازام.. لەوانەیە کەسێکی هۆزەکەم ئازاری دابێت..؟؟

وتی: نەخێر، من بە پەنای لای خوا رازی دەبم و، نامەوێ هانا بۆ لای کەسێکی دیکە جگە لەو ببەم..

دەبڕۆ بۆ مزگەوت و بە ئاشکرا پەنادانیم بۆ بگێڕەوە، هەروەك چۆن بەئاشکرا هاتیتە پەنام.. هەردووکیان رۆیشتن تا گەیشتنە مزگەوت، وەلید وتی: ئەمە عوسمانە..هاتووە پەنادارییەتیەکەیم بۆ دەگێڕێتەوە..

عوسمان وتی: راست دەکات.. بەراستی پەناگیرێکی بە ئەمەك و بەخشندە بوو، بەڵام من پێم خۆش بوو کە جگە لە خوا کەسی دیکە نەکەمە جێگە پەنای خۆم.

دوای ئەوە عوسمان رۆشت و، لە کۆڕێکی قورەیشیەکاندا (لەبیدی کوڕی رەبیعە) هۆنراوەی بۆ دەوتن، ئەویش لەلایان دانیشت، (لەبید) وتی:

دڵنیابە جگە لە خوا هەموو شتێ ناڕەوایە.

عوسمان وتی: راستت وت..

لەبید وتی: هەموو خۆشییەکیش هەر چاری نیە و دەبڕێتەوە.

عوسمان وتی: وانیە.. خۆشی و نیعمەتی بەهەشت نابڕێتەوە..

لەبید وتی: ئەی خەڵکی قورەیش، سوێند بەخوا پێشتر ئێوە دڵی هاونشینتان نەڕەنجاندووە، ئەمە چیە لەنێوتاندا روودەدات..؟؟

پیاوێکی هۆزەکە هەستاوە و وتی: ئەم گەمژەیە لە ئاینی ئێمە دابڕاوە.. بۆیە دڵت هیچ زویر نەبێت بە قسەکەی..

(عوسمانی کوڕی مەظعون)یش وەڵامی دایەوەو بووە دەمەقاڵێ لە نێوانیاندا و، ئەو پیاوە هەستایەوە بۆی و مشتەکۆڵێکی دا بە چاویدا و بریندار‌ی کرد، وەلیدی کوڕی موغیرەش لەو نزیکە بوو، بەچاوی خۆی دی کە چی تووشی عوسمان بوو، بۆیە وتی: برازام سوێند بەخوا دەتتوانی کە چاوت تووشی ئەوە نەبێت، چونکە لە ئەستۆی کەسێکدا بووی کە دەیپاراست.

عوسمان وتی: نا سوێند بە خوا چاوە ساغەکەیانم ئاتاجی ئەوەیە کە تووشی چارەکەی دیکەم بووە لە پێناوی خوا و.. من لە پەنای زاتێکدام کە لە تۆ جەسوور و بەتواناترە ئەی باوکی عەبدولشەمس..!!!

وەلید پێی وت: گەر ویستت برازام ئەوا بگەڕێرەوە بۆ پەنای من..

عوسمان وتی: نەخێر....

عوسمان ئەو شوێنەی بەجێهێشت و چاوی ژانی دەکرد، بەڵام گیانی، خۆشی و، تۆکمەی و، مژدەی لێ هەڵدەقوڵا..

بە ڕێگادا بەرەو ماڵەکەی هەنگاوی دەنا و ئەو هۆنراوەیەی خۆی دەوتەوە:

فإن تكُ عيني في رضا الله نالها يدا ملحد في الدين ليس بمهتدي

فقد عوّض الرحمن منها ثوابه ومن يُرضِهِ الرحمن يا قوم يسعد

فإني وإن قلتم غويٌ مضلّل لأحيا على دين الرسول محمد

أُريد بذاك الله، والحق ديننا على رغم من يبغي علينا ويعتدي

واتە: گەر چاوم لەبەر خودا بەدەستی خوانەناسێکی ڕێنمایی نەکراو لێی درابێ، ئەوا خودا خۆی پاداشتی دەداتەوەو ئەو کەسەشی خودا ڕازی بکات، خۆشبەختم ئەی خەڵکینە، منیش با ئێوە هەر بڵێن سەرلێشێواو و گومڕایە، هەر لەسەر ئایینی موحەممەد دەژیم، مەبەستم لەوە خودایە و، ئاینەکەشمان حەقە و با کەسانێکیش هەبن شاڵاومان بهێننە سەر و لێمان بدەن.

* * *

بەمجۆرە (عوسمانی کوڕی مەظعون) وانەیەکی وەهای نواند، کە شیاوەتی و گونجاوە بۆی..

بەم شێوەیە ژیان مرۆڤێکی پایەبەرزی وەهای بەخۆوە دی کە بەم هەڵوێستە بەرزەی بوونی گوڵاوپرژێن کرد..

بەم وشە جوانە چاویدانەی:

{سوێند بەخوا، چاوە ساغەکەیانم ئاتاجی ئەوەیە کە تووشی چارەکەی دیکە بووە لە پێناوی خودا.. لە پەنای زاتێکدام کە لە تۆ جەسوور و بەتواناترە}..!!

جا (عوسمان) لەپاش رەتکردنەوەی پەناگیری لای (وەلید) تووشی ئازاردانی قورەیش دەبوویەوەو، بەوەش زۆر شاد و بەختەوەر بوو.. ئەو ئازار و ئەشکەنجەیە بۆ ئەو وەك ئەو ئاگرە وەهابوو کە ئیمانی بەتینتر دەکرد و پاکی دەکردەوە..
بەمجۆرە لەگەڵ برا بڕوادارەکانیدا کەوتە رێ و، لەهیچ ئەشکەنجە و رێگرێك باکیان نەبوو.. هیچ توندوتیژییەکیش نەدەبووە بەربەست لەبەردەمیاندا..!!

* * *

دواتر (عوسمان)یش کۆچی کرد بۆ مەدینە لەوێ ئیدی نە ئەبوجەهل خەوی دەزڕاند و، نە ئەبولەهەب و ئومەیەو، عوتبە.. نە هیچ کام لەو داخ لە دڵانە کە شەوو رۆژیان لێ تێکدابوون..
لەگەڵ ئەو هاوەڵە مەزنانەدا دەڕوات بۆ مەدینە کە بەهۆی خۆڕاگری و دامەزراوییانەوە لە ئەزموونێکدا سەرکەوتن کە تەواو سەخت و ناڕەحەت و مەترسیدار بوو، ئەوانەی کۆچیان نەکرد بوو بۆ مەدینە تا پاڵی لێدەنەوەو بحەوێنەوە.. بەڵکو تاوەکو لە دەروازەیەکی فراوانی والاوە بەرەو هەموو گۆشە و قوژبنەکانی سەر زەوی بکەونە رێ و ئاڵای خودایان بە دەستەوە بێت و، بە وشە و ئایەت و رێنوێنییەکانی مژدە بەخەڵکی بگەیەنن..
لە خانەی کۆچ بۆ کراوی روناکبووشدا، ناوکرۆکی (عوسمانی کوڕی مەظعون) و حەقیقەتی مەزنی دەگمەنی دەردەکەوێت، کە چەند خواپەرست و، دونیانەویست و، خۆپارێز و، تۆبەکارە..
کەواتە خواپەرستێکی پایەبڵندی زیرەکە، کە ناچێتە خەڵوەتگەکەیەوە لە ژیان گۆشەگیر بێت تێیدا.. بەڵکو ژیان بەکار و کردەوەو، تێکۆشانی لەپێناوی خوادا پڕ دەکات..
بەڵێ..
خوا پەرستی شەو و، سوارچاکی رۆژ، بەڵکو خواپەرستی شەو و رۆژ و، سوارچاکی هەردووکیشیان بوو پێکەوە..
خۆ گەر هاوەڵانی پێغەمبەری خواﷺ، بەتایبەتی لەو ماوەیەی تەمەنیاندا، هەموو گیانی دونیا نەویستی و خۆپارێزیان تێدا بوویێت، ئەوا (عوسمان) لەم بوارەدا خاوەن سروشتێکی تایبەت بەخۆی بوو.. کە زۆر رۆچوبوو لە دونیانەویستی و لێبڕانیدا بەشێوەیەکی زۆر جوان، کە هەموو ژیانی، شەو و رۆژەکانی کردبوویە نوێژێکی هەمیشە پرشنگدار و، پاکیگارییەکی درێژی سازگار..!!
هەر کە چێژی شیرینی رۆچوونی لە پەرستشدا دەچەشت دەگەیشتە ئەو خەیاڵەی هەستی بکردایە بە دابڕان لە هەموو ئەو هۆکارانەی کە خەڵکی پەیوەست دەکات بە خۆشییەکانی ژیانەوە.
هەر بۆیە بەردەوام کاڵای زبری دەپۆشی و، خواردنی سادە و هەرزانی دەخوارد..

ڕۆژێکیـان چـوو بـۆ مزگـەوت، لـە کاتێکـدا کـە پێغەمبـەری خـواﷺ و هـاوەڵانی لـەوێ دانیـشتبوون، ئـەمیش کاڵایـەکی شـڕی لەبـەردابوو، کـە بـە پارچـەفەرووەیەك پینـەی کردبـوو. پێغەمبەرﷺ بەزەیی پێیدا هاتەوەو، چاوی هاوەڵەکانیشی پڕ بوو لە ئەشك، پێغەمبەرﷺ پێی فەرموون:

{ئەبێت ئێوە چۆن بن کە لە ڕۆژێکدا بەیانیەکەی جلکێك دەپۆشن و، ئێوارەکەی یەکێکی دیکە دێنە دەرەوە و.. جۆرێك خواردنی لە بەردەستدایە و... جۆرێکی دیکە هەڵدەگرێت و.. ماڵەکانی خۆتان وەکو کەعبە داپۆشیوە..؟!}.

هاوەڵان وتیان:

(حەزمان دەکرد وەهابوایە ئەی پێغەمبەری خوا، ئەوجا ئێمەش لە خۆشگوزەرانی ژیانمان پێدەبرا)..

پێغەمبەرﷺ وەڵامی دانەوەو فەرمووی:

{ئەوە دێتە دی، ئێوە ئەمڕۆ چاکترن لەو کاتە}.

شتێکی ئاسایی بوو کە عوسمان گوێی لەوە بێت و، زیاتر خۆی بگرێت و لەخۆشی و شادی رابکات..!!

تەنانەت وازی لە چوونە لای هاوسەرەکەشی هێنابوو، گەر ئاگاداربوونی پێغەمبەر نەبوایە، ئەوە بوو بانگی کرد و پێی فەرموو:

{خاووخێزانیشت مافیان هەیە لەسەرت}.

* * *

پێغەمبەرﷺ زۆر زۆری خۆش دەویست..

کاتێکیش گیانی بێگەردی لە خۆسازداندا بوو بۆ کۆچکردن و خاوەنەکەی دەیکردە یەکەم موهاجیری کۆچکردوو لە مەدینە و، یەکەمین ڕێگابڕ بەرەو بەهەشت، لەوێدا و ئەو ساتە پێغەمبەرﷺ بە تەنیشتیەوە بوو..

سەری شۆڕ کردبووەوەو نێوچاوانی ماچ دەکرد و، بەو فرمێسکانەی لە چاوانی بەسۆزی دەهاتنە خوار بۆنخۆشی دەکرد، دەم و چاوی (عوسمان) لە چرکەساتی مردنیدا لەوپەڕی ڕۆشنی و درەوشانەوەیدا بوو..

پێغەمبەرﷺ بۆ ماڵئاوایکردن لە هاوەڵە ئازیزەکەی فەرمووی:

{خودا بەزەیی بێتەوە پێتدا ئەی باوکی (سائیب).. لە دونیا دەرچوویت و، هیچت لێ بەدەست نەهێنا و، ئەویش هیچی لێت دەست نەکەوت}.

* * *

لەپاش مردنیشی پێغەمبەری بەسۆز ئەو هاوەڵەی لەیاد نەکرد، بەڵکو هەمیشە باسی دەکرد و، وەسفی دەکرد.. تەنانەت پێغەمبەرﷺ وشەکانی ماڵئاوایی لێکردنی روقیەی کچیشی، کاتێك کە رۆحی کێشرا ئەوەبوو:

{بگەڕێوە بۆ لای پێشینی چاکمان، عوسمانی کوڕی مەظعون }..!!!

١٩

زەید کوڕی حاریسە

کەسی تری وەک ئەم خۆشی نەویستووە

پێغەمبەری خوا ﷺ راوەستا بوو سوپای ئیسلامی بەڕێ دەکرد بەرەو غەزای (مۆتە) بۆ ڕووبەڕوو بوونەوەی رۆمەکان و، ناوی سێ سەرکردەی سوپاکەی پێ ڕاگەیاندن و، فەرمووی:

{زەیدی کوڕی حاریسە سەرکردەتانە.. خۆ ئەگەر زەید شەهید کرا، ئەوا جەعفەر کوڕی ئەبوطالب لە جێی بێت.. گەر جەعفەریش شەهید بوو، ئەوا عبداللهی کوڕی ڕەواحە لە شوێنی بێت}..

جا دەبێت ئەو (زەیدی کوڕی حاریسە)یە کێ بێت..؟؟

ئەوە کێیە کە بەتەنها لە نێو کەسانی دیکەدا نازناوی (خۆشەویست)ی لێ نرابوو.. خۆشەویستی پێغەمبەری خوا ﷺ ..؟

بەڵام ڕووکەش و شێوەی، ئەوا وەك سەربردە گێڕەوان و مێژوونووسان باسیان کردووە:

((کورت و، ڕەش ئەسمەر بووە و، گرێیەك لە لوتیدا هەبووە))..

بەڵام هەواڵ و بەسەرهاتی، زۆر زۆر گەورە و مەزنە..!!

* * *

حاریسەی باوکی زەید وڵاخ و کەل و پەلی ئامادەکرد بوو بۆ (سوعدا)ی خێزانی کە دەیویست سەردانی خزمانی (بەنی مەعن)ی بکات.

هاتە دەرەوە بۆ ماڵئاوایی کردن لە خێزانەکەی کە منداڵە بچووکەکەیانی بە باوەشەوە بوو کە ناوی (زەید) بوو، هەرکە بیری دەکردەوە لەوەی خودا حافیزی لەو کاروانە بکات بگەڕێتەوە بۆ ماڵەوە کە خێزانەکەیشی لەگەڵیاندا دەڕۆشت، سۆز و ئەوینێکی پەنهان و سەرسوڕهێنەر پاڵی پێوە دەنا کە بەردەوام بێت لە ڕۆشتن لەگەڵ خێزان و منداڵەکەیدا..

بەڵام لە شوێنەکەی دوور کەوتبووە و، کاروانەکەش دەستی بە ڕۆشتنی خۆی کرد بوو، کاتی ئەوە بوو کە حاریسە ماڵئاوایی لە خێزان و منداڵە بچووکەکەی بکات و، بگەڕێتەوە..

بەمجۆرە بەچاوی پڕ لە ئەسرینەوە ماڵئاوایی لێکردن و.. ماوەیەکی زۆر لەجێگای خۆیدا راوەستا تا لەبەر چاوی دیار نەمان و، وای هەست دەکرد کە دڵی لە شوێنی خۆیدا نەماوە.. وەك ئەوەی لەگەڵ کاروانچییاندا ئەویش ڕۆشتبێت..!!!

* * *

(سوعدا)ش هێندەی خوا ویستی لەسەر بێت لە نێو خزم و کەسەکانیدا مایەوە..

رۆژێکیان گەڕەکی (بەنی مەعن) لە ناکاو دوچاری هێرشی هۆزێکی نەیاری بوویەوە و دای بەسەریاندا و (بەنی مەعن) تووشی شکست و دۆڕان بوون، پاشان ئەوەی گیرا گیرا و، لەنێو دیلەکانیشدا ئەو منداڵە تازە پێگەیشتووەش بردرا کە ناوی (زەیدی کوڕی حاریسە) بوو.

دایکیشی بەتەنهاو دەستی بەتاڵ گەڕایەوە بۆ لای مێردەکەی.

(حاریسە) هەر کە ئەوەی بیست وەك بروسکە لێی بدات کەوت و، کۆچانەکەی هەڵگرت و کەوتە گەڕان، بەماڵان و بیابان دا و، پرسیاری کوڕە ئازیزەکەی لە کاروانچی و هۆزەکان دەکرد و، سوکنایەتی دەروونی خۆی بەم هۆنراوەیە دەدایەوە کە لە ناسۆر و ژانی خۆیدا بۆی هاتبوو دەیوت و، بەرەنگاری حوشترەکەی دەبوویەوە:

بكيت على زيد ولم أدر ما فعل أحي فيرجـى؟ أم أتى دونه الاجل

فوالله ما أدري، وإني لسـائل أغالك بعدي السهل؟ ام غالك الجبل

تُذكّرنيه الشمس عند طلوعها وتعرض ذكـراه إذا غربها أفـل

و إن هبت الارواح هيجن ذكره فيا طـول ما حزني عليه، ويا وجل

واتە: بۆ زەید گریام و نازانم چی بەسەرهات، زیندووە و دەیدۆزمەوە؟ یان ئاکامی هاتووە. سوێند بەخوا نازانم و، هەر لەسۆراغیدام، ئایا دوای من دەشت، یا شاخ قوتی دا خۆر لە کاتی هەڵهاتنیدا دەیهێنێتەوە یادم و، لە ئاوابوونیشدا یادەکانی پشت هەڵدەکەن و ون دەبن کە گیانەکان هەڵدەکەن یادی دەوروژێت، ئێی لە غەمگینی زۆر و، ناخۆشی و تاڵیم بۆی.

* * *

کۆیلایەتی لەو سەردەمە دێرینەدا هەولی دەدا وەك رەوشێکی کۆمەڵایەتی پێویست خۆی بسەپێنێت..

بەهەمان شێوە بوو، لە (ئەسینا)، تەنانەت لە پێشکەوتووترین چاخی ئازادی و بەرەو پێشچوونیدا...

لە (رۆما)ش هەر وابوو..

هەموو جیهانی کۆن بەو جۆرە بوو.. (دورگەی عەرەب)یش بەهەمان شێوە..

کاتێك ئەو هۆزەی دای بەسەر (بەنی مەعن)دا و سەرکەوتنی بەدەست هێنا و، بەدیلەکانەوە گەڕایەوە، بەرەو بازاڕی (عوکاظ) رۆشت کە لەو سەردەمەدا هەبوو، دیلەکانیان فرۆشت..

(زەید)ی بچوکیش کەوتە دەست (حەکیمی کوڕی حوزام)، دوای ئەوەی کە کڕی و کردیە دیاری بۆ خەدیجەی پووری -خوورشکی باوکی-.

(خەدیجە)ش ڕەزای خوای لێ بێت، لەو کاتەدا خێزانی (موحەممەدی کوڕی عبدالله) بوو، کە تا ئەو کاتەش نیگای بۆ نەهاتبووە خوارێ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەموو ئاکارێکی مەزنی تێدا بەدی دەکرا کە هێژای ئەو ڕێزە بێت کە سبەینێ ببێتە یەکێك لە پێغەمبەران..

(خەدیجە)ش ڕۆڵی خۆی بەجێهێنا و (زەید)ی خزمەتکاری بەخشیە مێردەکەی، کردیە دیاری بۆ پێغەمبەری خوا، ئەویش بەخۆشحاڵیەوە وەری گرت دەست بەجێ ئازادی کرد و، ئیدی هەموو سۆز و چاودێرێکی لە دەروونە مەزن و دڵە گەورەکەیەوە بەرامبەری هەبوو..

لە یەکێك لە وەرزەکانی حەجدا، یەکێك لە هاونیشتمانانی گەڕەکی ماڵی (حاریسە) گەیشت بە (زەید) لە مەککە و باسی پەرۆشی و خەمی دایك و باوکیان بۆی کرد، ئەویش سڵاو و سۆز و خۆشەویستی و پەرۆشی خۆی بۆ دایك و باوکی پێیاندا ناردەوە و، بە حاجیەکانی هۆزەکەی وت:

{بە باوکم بڵێن کە من لێرە لەگەڵ بەڕێزترین باوکدام}...

هەر کە باوکی (زەید) شوێنی کوڕەکەی بۆ دەرکەوت لەگەڵ براکەیدا بەرەو لای کەوتە ڕێ..

لە مەککەش بەردەوام دەربارەی (موحەممەدی دەستپاك) پرسیاریان دەکرد.. کاتێ گەیشتنە خزمەتی پێیان وت:

{ئەی کوڕی عبدالمطلب...

ئەی کوڕی سەر گەورەی هۆزەکەت، ئێوە خەڵکی مەککەن، دیل بەرەڵا دەکەن و، نان دەرخواردی دیل دەدەن.. بۆ کوڕەکەمان هاتوینەتە خزمەتت، دەتۆش چاکەمان لەگەڵدا بکە و ئازادی بکە بۆمان}..

پێغەمبەر ﷺ دەیزانی کە (زەید) چەندە پەیوەست بووە پێوەی و، لەهەمان کاتیشدا مافی باوکی تێدا ڕەچاو دەکرد..

ئا لەوێدا بە (حاریسە)ی وت:

{زەید بانگ بکەن و، سەرپشکی بکەن، گەر ئێوەی هەڵبژارد ئەوە بەبێ بەرانبەر بۆ خۆتان بیبەنەوە.. خۆ گەر منیشی هەڵبژارد ئەوا سوێند بەخوا بەرانبەر هەڵنابژێرم بەسەر کەسێکدا کە منی هەڵبژاردبێت}.!!

(حاریسە) کە هەر گیز چاوەڕێی ئەم هەموو لێبووردنەی نەدەکرد، ڕوخساری گەشایەوە و، وتی:

((بەڕاستی چاکت لەگەڵ بەش کردین و، زیاد لە نیوەت پێ بەخشین)).

پاشان پێغەمبەر ﷺ ناردی بەشوێن (زەید) داو، کاتێ هات لێی پرسی:

{ئەوانە دەناسیت}..؟؟

زەید وتی: بەڵێ، ئەوە باوکمە و.. ئەوەش مام..

پێغەمبەر ﷺ ئەوەی بە (حاریسە)ی وتبوو بۆی دووبارە کردەوە.. ئالێرەدا (زەید) وتی:
{کەس بەسەر تۆدا هەڵنابژێرم. تۆ باوك و، ماممی}..!!

هەردوو چاوی پێغەمبەری خوا پڕ لە ئەسرینی سوپاسگوزاری و سۆز بوون، پاشان دەستی (زەید)ی گرت و، بردی بۆ سێبەری کەعبە، کە قورەیشیەکان لەوێدا کۆ بووبوونەوە پێغەمبەر بانگی کرد:

{شاهێدی بدەن کە (زەید) کوڕی منە.. میراتگریم و میراتم دەگرێت}..!!

دڵی (حاریسە) وەخت بوو لەخۆشیا بفڕێت.. کوڕەکەی هەر ئەوە نیە ئازاد بێت و بەس، بەڵکو کوڕی پیاوێکە کە قورەیش بە (ڕاستگۆی دەستپاك) ناوی دەبەن و لەنەوەی (بەنی هاشم)ە و، جێگای ڕێز و خۆشەویستی هەموو مەککەیە..

باوك و مامی گەڕانەوە بۆ لای هۆزەکەیان و، بێ خەم بوون لە بەجێ هێشتنی کوڕەکەیان لە هێمنایەتی و خۆشگوزەرانیدا بەگەورەیی لە مەککە، پاش ئەوەی کە باوکی نەیدەزانی پێشتر بیابان قوتی داوە، یان شاخ..!!

* * *

پێغەمبەر (زەید)ی کرد بەکوڕی خۆی.. ئیدی لەوە بەدوا لەنێو هەموو مەککەدا بە (زەیدی کوڕی موحەممەد) ناسرا..

لەڕۆژێکی پڕشنگداری سەرسوڕهێنەر دا، نیگا موحەممەدی دواند:

﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ، خَلَقَ الإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ، اقْرَأْ وَرَبُّكَ الأَكْرَمُ، الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ، عَلَّمَ الإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾العلق/١-٥.

پاشان دواندن، وشەکانی ئەمەی بەدوادا هات:

﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ، قُمْ فَأَنذِرْ، وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ﴾المدثر/١-٣.

﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾المائدة/٦٧.

هەر کە پێغەمبەری خوداش ﷺ پەیامەکەی گرتە ئەستۆ، (زەید) دووەمین کەس بوو مووسڵمان ببێت. بەڵکو دەڵێن یەکەمین کەسیش بوو کە موسڵمان بوو..!!

* * *

پێغەمبەری خودا ﷺ بە خۆشەویستیەکی زۆر مەزن خۆشی دەویست و، ئەویش هێژا و شایستەی ئەو خۆشەویستیە بوو. چونکە ئەمەکدارییەکی بێ وێنە بوو، خاوەنی گیانێکی مەزن و ویژدان و، زمان و کەسێتیەکی بێگەرد بوو..

هەموو ئەوانە و زیاد لەوەش بووبوونە ڕازێنەری خەسڵەتەکانی (زەیدی کوڕی حاریسە)یان (زەیدی خۆشەویست) هەروەك هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ ناویان لێ نابوو..

خاتوو (عائیشە) رەزای خوای لێ بێت دەڵێت:
{هەرگیز پێغەمبەری خوا ﷺ (زەیدی کوڕی حاریسە)ی نەناردووە لەگەڵ هیچ سوپایەکدا نەیکردبێتە سەرکردەیان، خۆ گەر لەپاش پێغەمبەر بمایە دەیکردە جێنشینی خۆی}..
پلە و پایەی زەید لای پێغەمبەری خوا ﷺ گەیشتبووە ئەو ئاستە..
جا دەبێت ئەو (زەید)ە کێ بێت..؟؟
ئەو —هەروەك وتمان— منداڵێك بوو فڕێندار و، پاشان فرۆشرا، دواتر پێغەمبەر ئازادی کرد و بەرەلای کرد..
ئەو پیاوێکی کورتە باڵای، ئەسمەری، لوت فش بوو، لەگەڵ ئەوەشدا ئەو مرۆڤێك بوو کە دڵێکی کۆ و گیانێکی ئازادی هەبوو..
پاشانیش لە ئیسلام و، لەدڵی پێغەمبەری خودا ﷺ بڵندترین شوێن و جێگای بۆ هەبوو، جا نە ئیسلام و نە پێغەمبەرەکەی دەریەستی پلە و پایەی رەچەڵەك و، شێوازی رووکەشی نە بوون..
لە هەگبەی ئەم ئاینە مەزنەدا، ((بیلال)) دەدرەوشێتەوە، (سوهەیب) دەدرەوشێتەوە، (عەممار) و (خەباب) و (ئوسامە) و (زەید) دەدرەوشێنەوە..
هەموویان وەك چاکەکار و، سەرکردە دەدرەوشێنەوە..
بەڕاستیش ئیسلام بەهاکانی ژیانی راست کردەوە، کاتێك قورئانی پیرۆز فەرمووی: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ: بەرێزترینتان لای خودا پارێزکارترینتانە﴾حجرات/١٢
دەروازە و ئامێرەکان والابوون لەبەردەم بەهرە چاك و، توانا بێگەردە، دەستپاکە، بەخشندەکاندا..
پێغەمبەری خوداش ﷺ (زەینەب)ی کچی پوری لێ مارە کرد، بەڵام وادیارە کە (زەینەب) لەشەرماندا بەم هاوسەرگیریە رازی بووە کە ناکرێ بڕیاری پێغەمبەری خودا ﷺ بداتە دواوە، یان بەویستی خۆی هەڵیبژێرێت..
هەر بۆیە ژیانی هاوسەرێتیان بەرەو تێکچوون دەڕۆیشت و، شیرازەی پێکەوە مانەویان دەپچڕا، ئەمجا (زەید) لە (زەینەب) جیابوویەوە.
پێغەمبەریش ﷺ بەرپرسیارێتی ئەو هاوسەرگیریەی لە ئەستۆی خۆی گرت کە ئەو بەرپرس بوو لە پێکهاتنی و، بەجیابوونەوەشی کۆتایی پێ هات، جا پێغەمبەر کچە پورەکەی هێنایەی لای خۆی و مارەی کرد و بوو بەخێزانی و، دواتر هاوسەرێکی نوێی بۆ (زەید) خواست کە (ئوم کەلسومی کچی عوقبە) بوو..
جا ئاژاوە گێڕان دەستیان دایە قسە و قسەلۆك لە نێو مەدینەدا و دەیانوت: چۆن (موحەممەد) ژنی تەلاقدراوی (زەید)ی کوڕی دەخوازێت؟؟

قورئان وەڵامی دانەوە و جیایی خستە نێوان ئەوەی وا دادەنێن کە کوڕیانە لەگەڵ کوڕی خۆیان.. هەروەها جیاوازی نێوان کوڕ و بەکوڕی خۆکردنی خستە ڕوو، بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی داب و نەریتی بەکوڕی خۆکردنی داو، ڕایگەیاند:

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ: محمد بابی هیچ پیاوێك لە پیاوانی ئێوە نیە، بەڵام پێغەمبەری خوایە و دوایینی پێغەمبەرانە.﴾الاحزاب/٤٠.

بەم جۆرە (زەید) ناوی یەکەمی کە (زەیدی کوڕی حاریسە) بوو بۆ گەڕایەوە.

ئێستاش..

ئەو سوپایەی موسڵمانان بەدی دەکەن کە بەرەو جەنگی (جەمموح) دەڕوات..

(زەیدی کوڕی حاریسە) سەرکردەیەتی.

ئەو هێزانەیشی کە بەرەو جەنگەکانی (طەرەف) و، (ئەلعیص) و، (حیسمی)، و هی دیکە دەکشێت..

(زەیدی کوڕی حاریسە) سەرکردەی هەموویانە..

ئەو هەروەك لە خاتوو (عائیشە)مان گوێ لێ بوو پێشتر لەبارەیەوە وتی: (هەرگیز پێغەمبەر ﷺ (زەیدی کوڕی حاریسە)ی نەناردوە لەگەڵ سوپایەکدا نەیکردبێتە سەرکردەی ئەو سوپایە))..

هەتا غەزای (مۆتە) بەرپا بوو..

ڕۆمەکان بەئیمپراتۆریەتە پەك کەوتوەکەیانەوە، مەترسیان لە ئیسلام بۆ پەیدا بووبوو، نەك هەر ئەوە بەڵکو وەك مەترسییەك سەیریان دەکرد کە هەڕەشەیە لەسەر بوونی ئەوان، بەتایبەت لە وڵاتی شامدا کە لە ژێر چنگی ئەواندا بوو و، ئەم ئاینە نوێیە لەو وڵاتەدا ڕای دەماڵین جێگای خۆی دەکردەوە و لە فراوان بوون و گەشەدا بوو..

بەم جۆرە ئەوان شامیان کردبوویە خاڵی پاراستنیان لە سوورگەی عەرەبیدا و، وڵاتی ئیسلامدا..

پێغەمبەری خوا ﷺ لەمەبەستی ئەو دەست پێشخەریانە تێگەیشت کە ڕۆمەکان بۆ چاوترسێنی ئیسلام دەستیان دابوویە، هەر بۆیە بڕیاری دا کە ئەم دەستپێشخەر بێت و، سوور بوونی ئیسلامیان لەسەر بەرەنگاربوونەوە تێ بگەیەنێت..

بەمجۆرە..

لە مانگی (جەمادی یەکەمی) ساڵی (هەشتی کۆچی)دا سوپای ئیسلام بەرەو خاکی (بەلقاء) لە شام کەوتە ڕێ، تا گەیشتە نێو جەرگەی سوپاکانی هیرەقل کە لە ڕۆمەکان و ئەو هۆزە عەرەبە بەکرێگیراوانەی نیشتەجێی سەر سنوور پێکهاتبوو..

سوپای ڕۆمەکان لایدایە جێگایەك کە پێی دەوترا (مەشارف)..

سوپای ئیسلامیش لایدایە نزیك شارۆچکەیەك کە بە (مۆتە) ناو دەبرا و، جەنگەکەش بەناوی ئەوەوە ناو نرا..

پێغەمبەری خوا ﷺ گرنگی و بایەخ و مەترسی ئەو جەنگەی بەچاکی دەزانی بۆیە سێ خواپەرستی شەو و، سوارچاکی ڕۆژی بۆ دیاریکرد..

سیان لەوانەی کە گیانی خۆیان بەخوای گەورە فرۆشتبوو و، هیچ ئاوات و خۆزگەیەکیشیان نەبوو جگە لە شەهید بوونێکی مەزن کە بەهۆیەوە ڕەزامەندی خوایان دەست بکەوێت و، بەدیتنی روخساری پیرۆزی شادبن..

ئەو سێ کەسەش بەپێی ریزبەندی سەرکردایەتی کردنی سوپاکەدا بریتی بوو لە:

*زەیدی کوڕی حاریسە.

*جەعفەری کوڕی ئەبو طالیب.

*عبداللەی کوڕی رەواحە.

خوای گەورە لێیان رازی بێت و رازیان بکات و، لە تێکڕای هاوەڵانیش رازی بێت..

بەم جۆرە بینیمان پێغەمبەری خوا ﷺ کاتێ راوەستا و سوپای ئیسلامی بەڕێ دەکرد، ئەم فەرمانانەی خوارەوەی راگەیاند:

{زەیدی کوڕی حاریسە سەرکردەتانە..

گەر زەید شەهید کرا، ئەوا جەعفەری کوڕی ئەبو طالب لە جێی بێت،..

گەر جەعفەریش شەهید بوو، ئەوا عبداللەی کوڕی رەواحە لە شوێنی بێت}..

لە کاتێکدا کە (جەعفەری کوڕی ئەبوطالب) لە هەموو کەس زیاتر نزیك بوو لە دڵی پێغەمبەری خودا ﷺ کە ئامۆزایەتی..

سەرەڕای جەسووری و، ئازایەتی و، ناوبانگ و رەچەڵەکی، پێغەمبەری خوا ﷺ خستیە دوای (زەید)ەوە و، (زەید)ی کردە سەرکردەی یەکەمی سوپا..

ئاوەها، پێغەمبەر ﷺ هەمیشە ئەو راستییەی دەخستە روو کە ئیسلام ئاینێکی نوێیە و هاتووە تا هەموو پەیوەندییە مرۆییە بەسەرچووە خراپەکان، کە لەسەر بنەمای جیاکاری پووچ و ناڕەوا بونیات نراوە بسڕێتەوە، لە جێگای ئەواندا پەیوەندی نوێی، مەردانە و چاك، دابمەزرێنێت کە کرۆکەکەی مرۆڤێتی مرۆڤ بێت.!!

وەك ئەوەی پێغەمبەری خوا ﷺ نادیارێتی و پەنهانی جەنگی داهاتوو بخوێنێتەوە و، وابوو کاتێك کە سەرکردەکانی سوپاکەی بەم شێوەیە ریزبەند کرد: زەید، ئەمجا جەعفەر، دوای ئەو عبداللەی کوڕی رەواحە..

ئەوانیش هەرسێکیان بەهەمان ریز بەند شەهید بوون و گەڕانەوە بۆ لای پەروەردگاریان..!!

هەر کە موسڵمانان سوپای رۆمیان بەدی کرد دووسەد هەزار جەنگاوەری ساز و پڕ تفاقە، ژمارەکە سەرسامی کردن کە هەرگیز وایان مەزەندە نەکردبوو..

بەڵام کەی جەنگەکانی ئیمان جەنگی ژمارە زۆری بووە..؟؟

لەوێدا بێ باك چوونە پێشەوە .. (زەید)ی سەرکردەیان لە پێشەوەیە و بەیداخی پێغەمبەری خوا ﷺ بەدەستەوەیە و، چووە ناو رم و تیر و شمشێرەکانی دوژمنەوە، ئەوەندەی بۆ بەدەستهێنانی ئەو پێگەیەی کە بازرگانیەکەی لەگەڵ خودا هەیبوو، کە خوای گەورە گیان و سامانی لە بڕواداران کڕیوە بەوەی بەهەشتیان بۆ هەیە دەگەڕا، هێندە بە دوای سەرکەوتندا وێڵ نەبوو.

(زەید) نە لمەکەی (بەلقاء)ی لەدەوری خۆی دەبینی، نەسوپای رۆم بەڵکو لە خەیاڵی بەهەشتدا بوو و، فەرشە سەوزەکانی وەك ئاڵا لە پێش چاویدا دەشەکایەوە و، هەواڵی ئەوەی پێدەدا کە ئەمڕۆ رۆژی زەماوەندی ئەوە..

هەر بۆیە لێی دەدان و، دەجەنگا و سەری شەڕکەرانی دەپەڕاند، بەڵکو دەروازەکانی واڵا دەکرد و، ئەو بەربەست و رێگرییانەی لادەدا کە کەوتبووە نێوان ئەو دەروازە گەورە و فراوانەکەوە، کە بەرەو خانەی ئاشتی و، بەهەشتەکانی جاویدانی و، هاونشینی لای خودا، پێیدا تێدەپەریت..

(زەید) بە ئاکامی خۆی گەیشت..

گیانی لە رێگادا بوو بەرەو بەهەشت و بەخۆشییەوە خەندە لەسەر لێو بوو و، کە جەستەی خاوەنەکەی بەدی دەکرد، بە ئاوریشمی نەرم نەپێچراوەتەوە، بەڵکو خەڵتانی خوێنێکی بێگەردە کە لە پێناوی خوادا رژا..

پاشان زەردەخەنە بێ خەمە شادەکەی زیاتر دەبێت، کەدەبینێت دووەمینی سەرکردەکە جەعفەرە وەك تیر بەرەو ئاڵاکە دێت تا وەریبگرێت و، هەڵیگرێت بەر لەوەی کە لەخۆڵدا ون ببێت..

٢٠

جەعفەری کوڕی ئەبوطالب

شێوەو ڕەوشتی لەبەردەجێن

سەرنجی لاوێتی بەرزی بدەن..
تەماشایەکی جوانی هەیبەتی بکەن..
سەیری لەسەر خۆیی و ئارامگری و.. بەسۆزی و.. خێرۆمەندی و خاکەڕایی و تەقوادارییەکەی بکەن..
بڕواننە ئازایەتیەکەی کە ئاشنای ترس و بیم نیە و.. سەرنجی بەخشندەییەکەی بدەن کە ترسی لە هەژاری نیە..
دیقەتی پاکی و بێ خەوشیەکەی بدەن..
لە ڕاستگۆیی و دەستپاکیەکانی رابمێنن.
سەرنجی هەموو شەنگییەك لە جوانیەکانی چاکێتی و، باشی و، مەزنی بدەن و، سەرسام مەبن دواتر، چونکە ئێمە لەبەرامبەر کەسێکداین کە لەهەموو کەس زیاتر شێوە و ئاکاری لە پێغەمبەر دەچێت..
ئێوە لە بەرامبەر کەسێکدان کە پێغەمبەر بە (باوکی نەداران)ی ناو بردووە..
ئێوە لە بەرانبەر کەسێکدان کە پێغەمبەرﷺ نازناوی (خاوەن دووباڵ)ی لێناوە..
ئێوە ڕوویەڕووی (باڵداری بەهەشت)ی دەنگخۆش.. (جەعفەری کوڕی ئەبوطالب)ن..!!
گەورەیەك لە گەورەکانی یەکەمین جار بڕوایان هێنا و مەزنترین ڕۆڵیان هەبوو لە داڕشتنی ویژدانی ژیاندا..!!
هاتە خزمەت پێغەمبەری خوا ﷺ و موسڵمان بوو، و جێگای بڵندی خۆی لەنێو ئەوانەدا گرت کە زۆر زوو بڕوایان هێنا..
(ئەسمائی کچی عومەیس)ی خێزانیشی هەمان ڕۆژ لەگەڵیدا موسڵمان بوو..
ئەمانیش مەردانە و بوێرانە پشکی خۆیان لە ئەشکەنجە و، دەربەدەری چەشت..
کاتێکیش پێغەمبەر کۆچکردنی بەرەو حەبەشەی بۆ هاوەڵانی هەڵبژارد، جەعفەر و خێزانەکەیشی کۆچیان کرد و چەند ساڵێك لەوێ مانەوە و، خوای گەورە سێ منداڵی پێبەخشین: موحەممەد،و عبدالله و، عەوف..
لەحەبەشە (جەعفەری کوڕی ئەبوطالب) وتە بێژی زمانپاراوی سەرکەوتووی ئیسلام و پێغەمبەرەکەی بوو..
ئەمەش بەهۆی ئەو زیرەکی دڵ و، عەقڵ ڕوونی و، زرنگی دەروون و، زمان پاراوییەوە کە خوا پێی بەخشیبوو..

گەر ڕۆژی (موئتە) کە پاشتر تا شەهید بوون تێیدا دەجەنگێت..
جوانترین و سەرفرازترین و جاویدانترین ڕۆژی تەمەنی بوو بێت..
ئەوا ڕۆژی (گفتوگۆ) کردنی لەگەڵ نەجاشیدا لەحەبەشە، لە جوانی و، بایەخ و، سەرفرازیدا هیچ لەو کەمتر نیە..
بەراستیش ڕۆژێکی زۆر گەورە و، دیمەنێکی تەواو سەرسوڕهێنەر بوو..
چونکە قورەیش پاش کۆچی موسڵمانەکان بۆ حەبەشە لە هەوڵدانی خۆی نەکەوتبوو و، هیچ لە رق و کینەی کەمی نەکردبوو، بەڵکو دەترسا لەوەی کە لەوێ بەهێز ببن و، ژمارەیان زیاد بکات و، خۆ گەر دەرفەتی زۆربوون و بەهێزبوونیشیان بۆ نەڕەخسێت، ئەوا لوت بەرزیان ئەوەی بەسەر شۆڕی دەزانی کە ئەوانە لەژێر باری ئەشکەنجە و، ئازاری ئەمان دەربچن و..
لەوێ لە شوێنی کۆچ بۆ کردوویاندا بە هیوایەکی گەورە و دڵی پێغەمبەر بۆی بەهێزێت و، سنگی ئیسلامی پێ فراوان بێت..
ئالێرەوە سەرکردەکانیان بڕیاریان دا کە دوو نێردراو بەدیاری پڕ بەهاوە ڕەوانەی لای نەجاشی بکەن و، تکای خۆیانیان پێ بگەیەنن بەڵکو ئەو کەسانەی بەئاوارەیی و پەناهێندەی هاتوونەتە لایان لەو وڵاتە دەریان بکەن..
ئەو دوو نێردراوەش: عبداللهی کوڕی ئەبی ڕەبیعە و، عەمری کوڕی عاص بوو، کەتا ئەو ساتە موسڵمان نەبوو بوون..
نەجاشی کە ئەو سەردەمە لەسەر تەختی پادشایی حەبەشە بوو، خاوەنی بڕوایەکی ڕۆشن بوو..
لەناخی دڵەوە ئاینی مەسیحی بە پاك و بێگەردی و هۆشمەندانە وەرگرتبوو، دوور لەلادان و، بەدەر لەدەمارگیری و داخران..
باسکردنی زۆر لە پێش خۆی بوو.. سەربردەی دادگەریشی ئەوەندە بەناوبانگ بوو هەرکەسێ ڕێی بکەوتایەتە ئەوێ لە هەموو جێگایەك کەپێی بگەیشتایە باسی ئەو دادگەریەی دەکرد، لەبەر ئەوەش بوو پێغەمبەر ﷺ وڵاتەکەی ئەوی هەڵبژارد و کردیە خانەی کۆچ کردنی هاوەڵانی..
هەر لەبەر هەمان هۆش بوو قورەیش دەترسا لەوەی کە ئەوەی دەیانەوێت بۆی نەیەتەدی، هەر بۆیە هەردوو نێردراوەکەی خۆیان بەدیاری گەورە و پڕ بەهاوە ناردە لای قەشە و، گەورە پیاوانی کەنیسە لەوێ، سەرکردەکانی قورەیش هەردوو نێردراوەکەی خۆیان ڕاسپارد کە تادیاریەکان نەدەن بە بەتریکەکان نەچنە دیداری نەجاشی، هەتا دید و بۆچوونەکانی خۆیانیان پێ بگەیەنن و، ببنە تکاکار و کۆمەککاریان لای نەجاشی.

هەردوو نێردراوەکە گەیشتنە حەبەشە و کوڵ و باریان لێ خست و، چاویان بەهەموو گەورە پیاوانی ڕۆحانیان کەوت و، ئەو دیاریانەی هێنابوویان پێیان بەخشین.. پاشان دیارییەکانی نەجاشیان نارد.

بەردەوام دەرروونی (قەشە و بەتریکەکان)یان لەدژی موسڵمانەکان پڕ دەکرد لە رق و، دەیانکردە پاڵپشت تا نەجاشی واڵێ بکەن کە لەوڵاتەکەیان وەدەریان نێ.

ڕۆژی دیداری نەجاشی دیاریکرا، کە لەبەردەمیدا ڕووبەڕووی ڕکابەرە قورەیشیەکانیان دەبنەوە کە هەردەم بەفرت و فێڵ و ئازاریانەوە بەشوێنیانەوەن.

بەویقارێکی زۆر و، بێ فیزییەکی پایە بڵندەوە، نەجاشی لەسەر کورسیە بەرزەکەی دانیشت و، ئەسقەف و پیاوانی کاربەدەستی لە دەوری بوون و، بەرامبەریشی موسڵمانانی موهاجیر بەشێوەیەکی ڕێك و پێك دانیشتن، سەبووری خودا دایگرتبوون و، لە سێبەری بەزەیشیدا بوون، هەردوو نێردراوی قورەیشیش ڕاوەستان و هەمان ئەو تۆمەتەیان دووبارە کردەوە کە پێش ماوەیەك لەم دیدارە بەرفراوانە گەورەیە لە چاو پێکەوتنێکی تایبەتدا بەنەجاشیان ڕاگەیاند بوو!

((ئەی پادشا.. چەند گەنجێکی گێژ و گێل پەنایان هێناوە بۆ وڵاتەکەت، کە لەئاینی هۆزەکەیان دابڕاون و نەهاتوونەتە نێو ئاینەکەی تۆشەوە، بەڵکو ئاینێکیان داهێناوە، کە نە ئێمە ئاشنایني و نە تۆ، هەر بۆیە گەورە پیاوانی هۆزەکەیان، لە باوك و مامە و تیرەکانیان ئێمەیان ناردووە بۆ لاتان تا بیانگێڕیتەوە بۆ لایان))..

نەجاشی ئاوڕی دایەوە لە موسڵمانەکان و، لێی پرسین:

((ئەو ئاینەتان کامەیە کە لە ئاینی هۆزەکەتان دایبڕیوون و، بێ باکیشی کردوون لە ئاینی ئێمە))..؟

جەعفەر هەستایە سەر پێ.. تا ئەو ئەرکەی موسڵمانانی کۆچکردوو بەراوێژ هەڵیان بژارد بوو بۆی بەر لە هاتنیان بۆ ئەم دانیشتنە ئەنجام بدات..

بەڵێ.. جەعفەر بەو پەڕی سۆز و ڕێزەوە هەستایەوە و، سەرنجێکی خۆشەویستانەی ئەو پادشایەی دا کە پەنادارێکی چاك بوو بۆیان و، وتی:

{ئەی پادشا..

ئێمە کەسانێك بووین لەسەردەمی نەفامیدا.. بتمان دەپەرست و، گۆشتی مردارەوەبوومان دەخوارد و، خراپەمان دەکرد و، پەیوەندی خزمایەتیمان پچڕاندبوو، لە هاوسێیەتیدا خراپ بووین و، بەهێز لە نێوماندا بێ دەسەڵاتی دەخوارد.. تا خوای گەورە لە خۆمان پێغەمبەرێکی بۆ ناردین، کە ڕەچەڵەك و، ڕاستگۆیی و، دەستپاکی و، پاك و بێگەردی ئاشناین، ئەویش بەرەو لای خودا بانگی کردین تا تەنها ئەو بەخوا بزانین و بیپەرستین و، واز لەو بت و بەردانە بهێنین کە ئێمە و باو و باپیرانمان دەمانپەرست..

فەرمانمان پێ دەکات لە قسەکردندا راستگۆ بین و، سپاردە بەجێ بگەیەنین و، پەیوەندی خزمایەتی بەجێ بهێنین و، هاوسێیەکی چاك بین و، واز لە شتی قەدەغەکراو و خوێنرێژی بهێنین..

رێگری ئەنجامدانی خراپەکاری و، قسەی درۆ و، خواردنی ماڵی هەتیوو، قسە هەڵبەستن بۆ ئافرەتانی داوێن پاکمان لێدەکات.. ئێمەش بەراستمان زانی و بڕوامان پێ هێنا و، شوێنی کەوتین لەوەی کە لای پەروەردگاریەوە بۆی هاتبوو، جا خودای تاك و تەنهامان پەرست و هیچ شتێکمان نەکردە هاوبەش و، ئەوەی لێی قەدەغەکرابووین ئێمەش وازمان لێ هێنا و، ئەوەشی حەڵاڵی کرد ئێمەش حەڵاڵمان کرد، جا هۆزەکەمان دایان بەسەرماندا و ، ئەشکەنجەیان داین و لەسەر ئاینەکەمان بگرە و بەردەیان بۆ دروست کردین، تا بمانگێڕنەوە بۆ پەرستنی بت و، ئەو خراپەکاریانەی کە پێشتر لەسەری بووین..

کاتێ دڵڕەقانە رووبەڕوومان بوونەوە و، ستەمیان لێکردین و، جێگەیان پێ لێژکردین و، ئێمەیان لە ئاینەکەمان دابڕی، لە وڵاتی خۆمان دەرچووین و پەنامان بۆ لای تۆ هێنا، بەو ئومێدەی لەلای تۆ ستەممان لێ نەکرێت}..

جەعفەر ئەم وشانەی وەك گزنگی بەیان درکاند و، دەروونی نەجاشی پڕ کرد لە هەست و شادی و..

ئاوڕی لە جەعفەر دایەوە و لێی پرسی:

((ئایا لەوەی بۆ پێغەمبەرەکەتان هاتۆتە خوارەوە هیچت پێیە))..؟؟

جەعفەر وتی: بەڵێ..

نەجاشی پێی وت: دەی بیخوێنەرەوە بۆم..

ئەمجا جەعفەر دەستی کرد بەخوێندنەوەی چەند ئایەتێك لە سوورەتی (مەریەم)، خوێندنەوەیەکی سەرنج راکێشی جوانی کاریگەر و.. نەجاشی گریا و هەموو قەشەکانی دەوریشی لەگەڵیدا دەستیان کرد بە گریان..

کاتێك فرمێسکە بەکوڵەکانی سڕییەوە، ئاوڕی لە هەردوو نێردراوی قورەیش دایەوە و، وتی:

{ئەمە و، ئەوەی کە عیسا هێنا بووی، لەیەك سەرچەشمەوە دەرچوون.. بڕۆنەوە سوێند بەخوا نایاندەمەوە دەستتان}..!!!

خەڵکەکە بڵاوەیان لێ کرد و، خوای گەورە بەندەکانی سەرخست، لەکاتێکدا کە هەردوو نێردراوەکەی قورەیش تووشی دۆڕانێکی خراپ بوون..

بەڵام (عەمری کوڕی عاص) کەسێکی فێڵباز و زۆرزان بوو، دۆڕان شکستی پێ نەدەدا و، سەری بۆ بێ ئومێدی کەچ نەدەکرد..

بەمجۆرە کە لەگەڵ هاوڕێکەیدا دەگەڕایەوە بۆ شوێنی حەوانەوەیان، لە بیرکردنەوە و نەخشەداناندا بوو و، بەهاوڕێکەی وت:

((سوێند بەخوا سبەینێ دەچمەوە لای نەجاشی و، شتێکی پێدەڵێم ئەم خۆشییەیان نەهێڵێت))..

هاوڕێکەی پێی وت: ((وامەکە، ئەوانە خزممانن، ئەگەرچی جیاوازیشیان هەبێت لەگەڵمان و سەرپێچیمان بکەن))..

عەمر وتی: ((سوێند بەخوا پێی دەڵێم کە ئەوانە دەڵێن عیسای کوڕی مەریەم بەندەیەکە، وەك هەموو بەندەکان))..

کەواتە ئەمەش داوێکی نوێیە کە نێردراوەکەی قورەیش بۆ موسڵمانەکانی ناوەتەوە تا بیانخاتە هەڵوێستێکی دیژوارەوە و، بکەونە نێو هەردوو بەردی دەستهاڕێکەوە، گەر وتیان: عیسای کوڕی مەریەم بەندەیەکە لە بەندەکانی خوا، ئەوا رق و قینی پادشا و قەشەکانیان لەبەرامبەر هەڵدەستێنن،.. خۆ گەر ئەوەشیان رەتکردەوە کە عیسا مرۆڤ بێت، ئەوا لە ئاینەکەیان دەرچوون..!!

بۆ بەیانی بەرەو لای پادشا کەوتنە ڕێ و، عەمر پێی وت:

((ئەی پادشا: ئەمانە قسەیەکی سەیر لە بارەی عیساوە دەکەن))..

قەشەکان شڵەژان..

ئەم دەستەواژە کورتە ورتە ورتی تێ خستن و وروژاندنی..

بۆ جارێکی دی ناردیانەوە بەشوێن موسڵمانەکاندا تا لەبارەی هەڵوێستی ئاینەکەیان سەبارەت بە عیسا پرسیاریان لێ بکەن..

موسڵمانان هەستیان بەو پلانە نوێیە کرد و، کۆبوونەوە و راوێژی خۆیان دەکرد..

پاشان پێکهاتن لەسەر ئەوەی کە ئەو راستیەی لە پێغەمبەرەکەیان ﷺ بیستووە هەر ئەوە بڵێن و، هێندەی تاڵە موویەك لێی لانەدەن، ئیدی چی دەبێت با ببێت..!!

سەر لەنوێ دانیشتن سازکرا و.. سەرەتا نەجاشی دەستی کرد بەقسەکردن و لەجەعفەری پرسی:

{لە بارەی عیساوە چی دەڵێن}..؟؟

جەعفەر بۆ جارێکی کە وەك چرایەکی پرشنگدار هەستایەوە و وتی:

{ئەوەی کە پێغەمبەرەکەمان ﷺ هێناویەتی بۆمان لەبارەیەوە ئەوە دەڵێین: عیسا بەندەی خوایە و پێغەمبەریەتی و، خوا بەخشی بەمەریەم و، رۆحیشی لەئەو بوو}..

نەجاشی راستی و دروستی ئەوەی کە لە بارەی عیساوە رایگەیاند دووپاتکردەوە و، وتی عیساش هەر هەمان شتی لە بارەی خۆیەوە وتووە..

بەڵام ریزی قەشەکان ژاژاوەی تێکەوت وەك ئەوەی نارازی بن..

نەجاشی بڕواداری بەرچاو روون بەردەوام بوو لەسەر قسەکانی بۆ موسڵمانەکان و، وتی:
{بڕۆن، ئێوە لە خاکی مندا پارێزراون و، هەر کەسێك جنێوتان پێ بدات یان ئازارتان بدات، ئەوا باجی ئەو کارەی لەسەرە کە ئەنجامی دلوە}..
پاشان ئاوڕی لەدەوروبەرەکەی دایەوە و، بە پەنجەیش ئاماژەی بۆ هەردوو نێردراوەکەی قورەیش دەکرد، وتی:
{دیاریەکانیان پێ بدەنەوە، هیچ پێویستیم پێیان نیە..
سوێند بەخوا کاتێك خوای گەورە ئەم موڵکەمی بۆ گێڕامەوە بەرتیلی لێ وەرنەگرتم، جامن بێم و بەرتیلی تێدا وەریگرم}..!!!
دوو نێردراوەکەی قورەیش بەسەر شۆڕی هاتنە دەرەوە و، دەست بەجێ بەرەو مەککە ڕێیان گرتە بەر و چوونەوە بۆ ئەوێ..
موسڵمانەکانیش بەسەرۆکایەتی جەعفەر هاتنە دەرەوە تا درێژە بە ژیانی ئارامی خۆیان بدەن لە حەبەشە، تێیدا بمێننەوە هەروەك دەیان ووت: ((لە چاکترین ماڵ و.. لەگەڵ باشترین دراوسێ دا..)) هەتا خوای گەورە مۆڵەتیان دەدات کە بگەڕێنەوە بۆ لای پێغەمبەر و براکانیان و بەرە و زێدی خۆیان..
پێغەمبەری خوا ﷺ ئاهەنگی رزگارکردنی (خەیبەر)ی دەگێڕا کاتێك جەعفەری کوڕی ئەبوطالب و ئەو موسڵمانانەی کەتا ئەو ساتە لەگەڵیدا مابوونەوە لە حەبەشە، هاتنەوە..
بەهاتنەوەشی دڵی پێغەمبەر پڕ بوو لە خۆشی و، شادی و، مژدە..
دەستی کردە ملی و فەرمووی:
{نازانم بەکامیان دڵخۆش بم: بەرزگارکردنی خەیبەر.. یان بەگەڕانەوەی جەعفەر..}
ئەمجا پێغەمبەر و هاوەڵانی بۆ ئەنجامدانی ((عومرەی قەزا)) بەرەو مەککە کەوتنە ڕێ و، پاش بەجێهێنانی گەڕانەوە بۆ مەدینە و، دڵی جەعفەر پڕ لە شادی بوو بەبیستنی هەواڵی برا بڕوادارەکانی کە لەگەڵ پێغەمبەردا ﷺ غەزای –بەدر و ئوحود... چەندین دیمەن و غەزای دیکەیان ئەنجام داوە و.. چاویشی پڕ لە ئەشك بوو بۆ ئەوانەی کە بە پلەی شەهیدی گەیشتن و راستیان کرد لەگەڵ ئەو بەڵێنەی دابوویان و..
دڵی ئەمیش بۆ بەهەشت لێی دەدا و پەرۆشی بوو، لەبۆسەدا بوو بۆ دەستکەوتنی دەرفەتی شەهید بوون و، چاوەڕوانی ساتە سەرفرازەکەی دەکرد..!!
غەزای (موئتە) هەروەك پێشتر باسمان کرد، ئالاکانی لە ئاسۆدا دەشەکایەوە و بەرەو کۆڕی تێکۆشان دەجولا..
جەعفەر هەلی ئەمەنی لەم غەزایەدا بەدی کرد، یا ئەوەتا سەرکەوتنێکی گەورە بۆ ئاینی خودا بەدەست دەهێنێت، یان شەهید بوونێکی مەزنی لە پێناوی خودا بۆ دەبێت..

جا لە پێغەمبەری خوا ﷺ چوویە پێشەوە بەو ئومێدەی کە لەم غەزایەدا جێگایەکی بۆ دیاری بکات..

جەعفەر بەچاکی دەیزانی کە ئەوە گەشت و سەیران نیە و.. جەنگێکی بچوك و ئاساییش نیە.. بەڵکو جەنگێکە کە ئیسلام پێشتر شەڕی وەهای بەخۆوە نەدیبوو.. جەنگ لە دژی سوپاکانی ئیمراتۆریەتێکی گەورە و بەربڵاو، کە خاوەنی چەك و تفاق و ژمارە و ئەزموون و ماڵ و سامانێکی وەهایە کە عەرەب و موسڵمانەکان هاوتای نین، لەگەڵ ئەوەشدا پڕ بەدڵ پەرۆشی بوو، یەکێك بوو لەو سێ کەسەی کە پێغەمبەر بۆ سەرکردایەتی سوپاکەی دیاری کردبوون..

سوپا بەڕێ کەوت و، جەعفەریش لەگەڵیاندا رۆشت..

لەرۆژێکی سامناکدا هەردوو سوپا بەیەك گەیشتن..

لە کاتێکدا جەعفەر مافی خۆی بوو کە تووشی سەرسامی بێت کاتێك سوپای رۆمی بەدی کرد کە خۆی لە دوو سەد هەزار جەنگاوەر دا دەبینێتەوە، بەڵام بە پێچەوانەوە وەك بڕوادارێکی بەرێز و ئامادە سازی پاڵەوانێکی بەتوانا هەستی بەشادییەکی بێ سنوور کرد و، دەیزانی کە ئەو لەدژی هاوشان و هاوشێوەی خۆی دەجەنگێت..!!

ئاڵاکەش لەوەدا بوو لە دەستی راستی (زەیدی کوڕی حاریسە) بەربێتەوە، جەعفەر خۆی گەیاندێ و بەدەستی راستی لێی وەرگرت و.. بەشێوەیەکی بێ وێنە دەجەنگا..!

جەنگانی پیاوێك کە بەدوای سەرکەوتندا وێڵ نیە، بەڵکو شەهید بوونی مەبەستە..

سەربازانی رۆم زۆر بوون و دەورەیان دا، سەیری کرد ئەسپەکەی رێگای جوڵانی نیە بۆیە لێی دابەزی و.. شمشێرەکەی ئاراستەی دوژمنەکانی کرد و.. بینی یەکێك لە دوژمنان دەیەوێت لە ئەسپەکەی نزیك بێتەوە تا سواری بێت، بەلایەوە ناڕەحەت بوو کە ئەو نەگریسە بچێتە سەر ئەسپەکەی، هەر بۆیە شمشێرەکەی بۆ درێژکرد و، ملی پەڕاند..!!

ئەمجا وەك زریان بەربوویە ریزی رۆمەکان و، ئەم هەڵبەستە وروژێنەرەی بەدەنگی بەرز دەوتەوە:

یا حبذا الجنة و اقترابها   طيبة و باردا شرابها

والروم روم، قد دنا عذابها   كافرة بعيدة انسابها

علي اذ لاقيتها ضرابها

واتە: چەند شیرینە بەهەشت و نزیك بوونەوە لێی، کە خواردنەوەکانی خۆش و ساردە و.. رۆمیش هەر رۆمە سزا و ئەشکەنجەی نزیك بۆتەوە و، کافر و بێ بنەچەن.. هەر بۆیە لەسەرمە لێی بدەم کە پێی گەیشتم.

جەنگاوەرانی رۆم توانای ئەم پیاوەیان بۆ دەرکەوت کە وەك سوپایەکی بێ شومار دەجەنگێت..

هەر بۆیە شێتانە دەورەیان داو سوور بوون لەسەر کوشتنی و.. بەجۆرێك ئابلۆقەیان دا کە رێگای دەربازبوونی نەبێت..
بەشمشێر لە دەستی راستیان دا و، بەر لەوەی ئاڵاکەی لەدەست بکەوێتە سەر زەوی بەدەستی چەپی گرتی.. لەدەستەکەی دیکەشیان دا، ئەمجا بەباڵەکانی ئاڵاکەی راگرت..
ئالێرەدا هەموو بەرپرسیارێتی ئەو لەوەدا خۆی دەبینیەوە کە لێنەگەرێت ئاڵای پێغەمبەری خوا ﷺ تا ئەو گیانی تێدا بێت بکەوێتە سەر زەوی..
ئەو ساتەیشی جەستەی پاکی بەلادا هات و کەوت، داری ئاڵاکە لە نێو هەردوو باڵی جەستەیدا چەقی بوو و، شەکانەوەکەی بانگی (عبداللّٰهی کوڕی ڕەواحە) دەکرد و، ئەویش وەك تیرێکی هاوێژراو بەرەو رووی هات و، بەهێزانە گرتیە دەستی و، بەرەو سەر ئەنجامێکی مەزن پێوەی کەوتە رێ.!!
بەم جۆرە، جەعفەر مردنێکی بۆ خۆی هەڵبژارد کە لە مەزنترین مردنەکانی مرۆڤ بێت..!!
بەم شێوەیە بەدیداری پەروەردگاری بالادەستی شادبوویەوە و، بەخۆ بەختکاری یەکلاکەرەوە و، پاڵەوانێتی پێچراوەیەوە..
خودای زانا و بەئاگا پێغەمبەری لەسەر ئەنجامی شەڕەکە و، ئاکامی جەعفەر ئاگادار کرد و، ئەویش ماڵئاوایی لێکرد و گریا..
هەستایەوە و بەرەو لای ماڵی ئامۆزاکەی کەوتە ڕێ و، منداڵەکانی بانگ کرد و، بۆنی کردن و ماچی کردن و، چاوی پڕ بوو لە ئەسرین..
پاشان گەڕایەوە بۆ کۆڕەکەی و، هاوەڵانی دەورەیان دا بوو، شاعیری ئیسلام (حەسانی کوڕی سابیت) هەستا بۆ شیوەنی جەعفەر و هاوەڵانی وتی:

غداة مضوا بالمؤمنين يقودهـم ... الى الموت ميمون النقية ازهر
اعز كضوء البدر من ال هاشـم ... ابي اذا سيم الظلامة مجسـر
فطاعن حتى مال غير موسـد ... لمعترك فيه القنـا يتكسـر
فصار مع المستشهدين ثوابـه ... جنان، و ملتف الحدائق اخضر
وكنا نرى من جعفر من محمـد ... وفاء و امرا حازما حين يأمر
فمازال في الاسلام من آل هاشم ... دعائم عز لا يزلن و مفخر

لەدوای (حەسان)یش (کەعبی کوڕی مالیك) هەستایەوە و هۆنراوەی (الجزل)ی خۆی ئاراستە کرد:

وجدا على النفر الذين تتابعوا ... يومـا بمؤتة، اسـندوا لم ينقلـوا
صـلى الاله عليهمـو من فتية ... وسـقى عظامهم الغمام المسبل
صـبروا بمؤتة للاله نفوســهم ... حـذر الردى، ومخافة أن ينكلـوا
اذ يهتـدون بجعفـر ولـــواؤه ... قـدام أوّلـهـــم، فنعـــم الأول

حتي تفرجت الصفوف وجعفر حيث التقى وعث الصفوف مجدل
فتغيـر القمـر المنيـر لفقـده والشمس قد كسفت، وكادت تأفل

هەموو هەژار و نەداران بۆ باوکیان گریان، چونکە بەراستی جەعفەر باوکی هەژاران، بوو..

ئەبو هورەیرە دەڵێت:

{جەعفەری کوڕی ئەبو طالب باشترین کەس بوو بۆ هەژاران}..

بەڵێ، بەخشندەترین کەس بوو لەماڵەکەیدا کاتێك زیندوو بوو.. ئەو ساتەی ئاکامیشی هات تەنها بەوە رازی بوو کە لە هەموو شەهیدان بەخشندە تر و لەهەموویان زیاتر گیان و ژیانی کۆشش پێ کردبێت..

عبداللهی کوڕی عومەر دەڵێت:

{لە غەزای موئتەدا لەگەڵ جەعفەردا بووم، کاتێ سەیرمان کرد، بینیمان زیاد لەنەوەد جێی شمشێر و رمی پێوە دیار بوو}..!!

زیاد لەنەوەد جێ شمشێر و شوێنی رم..؟؟!!

لەگەڵ ئەوەشدا، ئایا بکوژانی توانیان زیان بەرۆح و سەرئەنجامی بگەیەنن..؟؟

هەرگیز نەیانتوانی.. شمشێر و رمەکانیشیان تەنها پردێك بوو شەهیدی پایەبەرز بەسەریدا پەڕیەوە بۆلای پەروەردگاری خاوەن بەزەیی و باڵادەستی و، جێگایەکی بڵندی بەدەست هێنا..

ئەو لەوێیە لەبەهەشتی نەبڕاوەدا، نیشانەی جەنگەکەی لەسەر هەموو جێ شمشێرێکی جەستەی لەت لەتی هەڵگرتووە..

گەر ئارەزووشتان لێ بوو، ئەوا گوێ لە پێغەمبەر ﷺ رادێرن، کە دەفەرموێت:

{لەبەهەشتدا بەدیم کرد.. دوو باڵی خوێناوی هەبوو.. قاچەکانیشی بۆیە کرابوون}..!!!

٢١

عبدالله‌ی كوڕی ڕه‌واحه

ئه‌ی نه‌فسه‌كه‌م، گه‌ر نه‌شكوژرێیت هه‌ر ده‌مریت!!

کاتێك پێغەمبەری خوا ﷺ بەدزی بێ باوەڕانی قورەیشەوە لەگەڵ شاندی موسڵمانانی مەدینەدا لە نزیك مەککە دانیشت و، دوازدە سەردەستەی ئەنصار تێیدا پەیمانی یەکەمیان دا، (عبداللەی کوڕی ڕەواحە) یەك بوو لەو سەردەستانەی ئیسلامیان بەرەو مەدینە هەڵگرت و، ئەوانەی کە ئەم پەیماندانەیان ڕێگای بۆ کۆچکردن سازکرد کە ئەویش پێگەیەکی چاك بوو بۆ ئاینی خودا و ئیسلام..

ئەو ساتەیشی پێغەمبەر ﷺ پەیمانی عەقەبەی دووەمی لە حەفتاو سێ کەسی ئەنصاری خەڵکی مەدینە وەرگرت، (عبدالله)ی مەزن یەکێك بوو لەو سەردەستە پەیماندەرانە..

پاش کۆچکردنی پێغەمبەر و هاوەڵانیشی بۆ مەدینە و جێگیر بوونیان لەوێ (عبداللەی کوڕی ڕەواحە) لە هەموو ئەنصاریەکان زیاتر کاری دەکرد بۆسەر خستنی ئاینی خوا و پاڵپشتکردنی بونیاتنانی و، لە هەموویان زیاتر ئاگاداری فرت و فێڵەکانی (عبداللەی کوڕی ئوبەی) بوو کە خەڵکی مەدینە لەوەدابوون بەر لە کۆچکردنی ئیسلام بۆ ئەوێ بیکەن بەپادشا و فەرمانڕەوای، کەتاڵی ئەو دەرفەتە لەدەست چووەی لە قورگی نەدەهاتە دەرەوە، هەربۆیە زۆر زانی و فرت و فێڵی خۆی بەکاردەهێنا بۆ تەڵەنانەوە بۆ ئیسلام.

لەهەمان کاتدا (عبداللەی کوڕی ڕەواحە) بەزرنگی و بەرچاو ڕوونیەوە چاودێری ئەو فرت و فێلانەی دەکرد و، زۆربەی هەوڵەکانی (عبداللەی کوڕی ئوبەی) بەهەدەر دابوو، فرت و فێڵەکانی لە جوڵە خستبوو..!! (عبداللەی کوڕی ڕەواحە)، خوێندەوار بوو لەژینگەیەکدا کە زۆر کەم خوێندەواری تێدا بوو..

جگە لەوە شاعیریش بوو، هۆنراوەی سازگار و بەهێز لە لێوەکانیەوە دەردەپەڕین..

لەو کاتەوەیش کە موسڵمان بوو، توانای شیعری خۆی خستبووە خزمەت ئیسلام..

پێغەمبەریش ﷺ شیعرەکانی خۆش دەویست و زۆری لێ دەبیست..

ڕۆژێکیان پێغەمبەر ﷺ لەگەڵ هاوەڵانیدا دانیشت و، (عبداللەی کوڕی ڕەواحە) هات، پێغەمبەر لێی پرسی:

{ گەر ویستت شیعر بڵێیت چۆن دەیهۆنیتەوە }..؟؟

عبدالله وەڵامی دایەوە: {سەرنجی دەدەم و پاشان دەیڵێم}..

ئەمجا حازر بەدەست دەستی بەهۆنینەوە کرد:

يا هاشـم الخير ان الله فضلكم	على البرية فضلا مالـه غير
إني تفرسـت فيك الخير أعرفه	فراسة خالفتهم في الذي نظروا
ولو سألت أو استنصرت بعضهم	في حل أمرك ماردوا ولا نصروا

فثبت الله ماآتاك من حسـن تثبيت موسى و نصرا كالذي نصروا.

واتە: ئەی هاشمی چاك خودا فەزڵی ئێوەی بەسەر چاکەکاراندا، بەشێوەیەکی نەگۆڕ من پێشبینی چاکەم کردووە لە تۆدا و دەیناسم، پێشبینیەك جیاوازە لە تێروانینی دیکەی سەیرکاران جا گەر داخوازیت بوو، یان هەندێکیانت سەرخست، لە چارەسازی کاروبارتدا هەرگیز رەتی ناکەنەوە و سەرت ناخەن خودا ئەو چاکەی پێی بەخشیوویت بچەسپێنیت، وەکو موسا و سەرکەوتنێکی وەك ئەوت پێ ببەخشێت.

پێغەمبەر ﷺ دڵخۆش بوو پێی و، فەرمووی:

{لەگەڵ تۆدا، خودا بیچەسپێنێت}..

ئەو کاتەش کە پێغەمبەر ﷺ لە عومرەی قەزادا بە دەوری ماڵی خوادا دەسوڕایەوە، (عبداللهی کوڕی رەواحە) لەبەر دەستیدا بوو و، هەڵبەستی بۆ دەوت:

يارب لولا انت ماهتدينا	ولا تصدقنا ولا صلينا
فـأنزلن سـكينة علينا	وثبت الاقدام ان لاقينا
ان الذيـن قد بغو علينا	اذا ارادوا فيتنة ابينـا

واتە)) پەروەردگارا گەر تۆ نەبای هیدایەتمان نەدەدرا و، بڕوامان نەدەهێنا و، نوێژمان نەدەکرد دەسا سەبووریت دابارێنە بەسەرماندا و، دامەزراومان بکە لەکاتی ڕووبەڕووبونەوە دا، ئەوانەی دەستدرێژیان کردە سەرمان، گەر مەبەستیان ئاشووب بێت خۆمانیان لێ لادەدەین))

موسڵمانانیش هۆنراوە جوانەکانیان دەوتەوە..

ئەم شاعیرە شیعر زۆرە، غەمبار بوو کاتێك ئایەتی:

﴿وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ: شاعیران، گومڕاکان لە دوویان دەچن.﴾ الشعراء/٢٢٤-دابەزی..

بەڵام دەروونی سەبووری بۆ هات کە ئایەتێکی دیکە هاتە خوارێ:

﴿إِلاَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا: مەگەر ئەوانەی بڕوایان بە خوا هەیە و ئاکارچاکن و زۆر یادی خوایان کردووە و پاش ئەوەی چەوسێنرانەوە، هەر تۆڵەی خۆیان کردەوە.﴾الشعراء/٢٢٧.

کاتێکیش ئیسلام ناچارکرا بۆ بەرگری کردن لەخۆی بجەنگێت، (عبداللهی کوڕی رەواحە) لە غەزاکانی (بەدر) و (ئوحود) و (حودەیبیە) و (خەیبەر)دا شمشێرەکەی گرتبووە دەست و، ئەو وشانەی هۆنراوەکەی کردبوو دروشمی هەمیشەیی:

{ئەی نەفسەکەم، گەر نەشکوژرێیت هەر دەمریت}..

لە هەموو جەنگ و غەزایەکیشدا هاواری لەبێ باوەڕان دەکرد:

خلوا بني الكفار عن سبيله　　　خلوا، فكل الخير في رسوله

واتە: واز لە بێباوەڕان بێنن بەرێی خۆیاندا بچن، وازیان لێ بێنن، هەموو چاکەیەك لە پێغەمبەری خوداوەیە.

غەزای (موئتە) بەرپا بوو..

(عبدالله) سێیەمین سەرکردەی بوو، هەروەك پێشتر لە باسی (زەید) و (جەعفەر)دا خستمانە روو..

(عبدالله) لە کاتێکدا کە سوپا مەدینەی بەجێ دەهێشت راوەستا و، هۆنراوەی دەهۆنیەوە ووتی:

لكنني أسأل الرحمن مغفرة　　　وضربة ذات فرع تقذف الزبدا

أو طعنة بيدي حران مجهزة　　　بحربة تنفذ الاحشاء والكبدا

حتىيقال إذا مروا على جدثي　　　يا أرشد الله من غاز، وقد رشدا

واتە: لە خودای بەخشندە دەخوازم لێم ببورێت و، لێدانێکی وام بەریکەوێت کە یا برینداریوونێکی وا، بە رمێك کە ناوسك و جەرگ ببڕێت، هەتا گەر بەسەر لاشەکەمدا تێپەڕین بڵێن، چەند جەنگاوەرێکی بەتوانا بوو، توانای خۆی نواند.

بەڵێ.. ئەوە خۆزگەی بوو.. بەس.. لێدانی شمشێرێك یان بەرکەوتنی رمێك، کە بیگەیەنێتە دونیای شەهیدانی سەرفراز..!!

سوپا بەرەو (موئتە) کەوتە رێ، کاتێك موسڵمانان لە دوژمنەکەیان نزیك بوونەوە سڵیان دەکرد لە سوپای دووسەد هەزار کەسی رۆم.. ریزی وەهایان بەدی دەکرد کۆتایی نەبوو، لە ژمارە نەدەهات..!!

موسڵمانان سەرنجی ژمارەی کەمی خۆیانیان دا و، دەستەوسان بوون و.. هەندێکیان وتیان:

((با هەواڵ بنێرین بۆ پێغەمبەری خوا و، لە ژمارەی دوژمن ئاگاداری بکەین، جا یا ئەوەتا خەڵکمان بۆ رەوانە دەکات، یا ئەوەتا فەرمانمان پێدەکات بگەڕێینە دواوە و ئێمەش گوێڕایەڵی دەبین))..

بەڵام (عبداللەی کوڕی رەواحە) لەنێو ریزەکانیاندا وەك رۆژی رووناك هەستایەوە و، پێی وتن:

{ئەی خەڵکینە...

سوێند بەخوا ئێمە.. لەگەڵ دوژمنەکەماندا بەژمارە و، هێز و، زۆری، ناجەنگین..

تەنها بەهۆی ئەو ئاینەوە دەجەنگین کە خوای گەورە رێزی لێناوین پێی..

دەسا بەڕێ بکەون.. سەر ئەنجام یەکێك لەم دوو چاکەیە دەبێت، یا سەرکەوتن، یان شەهید بوون}..

جا ئیماندارانی ژمارە کەمی، زۆر باوەڕدار هاواریان کرد،..

{سوێند بەخوا، (کوڕی رەواحە) راستی وت}..

ئەمجا سوپا بەرەو ئامانجی خۆی کەوتە رێ و، بەژمارەیەکی کەمەوە ڕوویەڕووی ئەو دووسەد هەزارە بوویەوە کە رۆمەکان بۆ شەڕێکی خوێناوی ترسناك کۆی کردبوویەوە..

هەروەك پێشتر باسمان کرد، هەردوو سوپا بەیەك گەیشتن..

سەرکردەی یەکەم (زەیدی کوڕی حاریسە) کەوت و پلەی بەرزی شەهیدی بەدەست هێنا..

سەرکردەی دووەم (جەعفەری کوڕی ئەبوطالب) شوێنی گرتەوە تا بەو پەڕی کەیف و شادی و سەربەرزیەوە ئەویش شەهید بوو..

ئەمجا نۆرەی سەرکردەی سێیەم هات، کە (عبداللەی کوڕی رەواحە) بوو، هات ئاڵاکەی بەدەستی راستی لە جەعفەر وەرگرت.. لە کاتێکدا کە جەنگ لەگەرمەدا بوو و، لەوەدا بوو ئەو موسڵمانە کەمانە لەنێو جەنجاڵی ئەو سوپا زۆر و بێ شومارەدا ون دەبوو، کە (هیرقل) هێنابووی..

ئەو کاتەی کە (عبداللە) وەك سەربازێك دەجەنگا، بەبێ دوو دڵی و سڵ کردن دەهات و دەچوو..

بەڵام ئێستا.. کە بۆتە سەرکردەی سوپا و بەرپرس لە ژیانی، لە بەرامبەر درندەی رۆمدا خەریك بوو دابمێنێت، وەك ئەوەی دوو دڵی و ترس دایگرتبێت، بەڵام هێندەی نەبرد هەموو هێزی مەترسی لە خۆی دوور خستەوە و هاواری کرد..

أقسمت يا نفس لتنـزلنه	مالي أراك تكرهين الجنة
يا نفس إلا تقتلي تموتي	هذا حمام الموت قد صليت
وما تمنيت فقد أعطيت	إن تفعلي فعلهما هديت

واتە: ئەی نەفسەکەم، سوێندم خواردووە کە دەبێت دابەزیتە ناو جەنگەکە، چییە دەبینم رقت لە بەهەشتە؟؟ ئەی نەفسەکەم، گەر نەشکوژرێیت هەر دەمریت، ئەمەش کۆتری مەرگە و واگەیشتووە. ئەوەی ئاواتت بوو واپێت بەخشرا، گەر وەك ئەوان بکەیت، ئەوا هیدایەت دراویت.

مەبەستیشی لەوان هەردوو سەرکردەی هاوەڵی بوو کە شەهید بوون: زەید و جەعفەر.

ئەمجا وەکو زریان بەربوویە سوپای رۆم..

خۆ گەر لەبەر ئەوە نەبوایە کە ئەو رۆژە وەك وادەی لەگەڵ بەهەشتدا نووسرابوو، ئەوا بە شمشێرەکەی بەردەوام لێی دەدان هەتا هەموو جەنگاوەرە کۆکراوەکانی لەناو دەبرد.. بەڵام ساتی ماڵئاوای و کۆچکردنی زەنگی لێدا و سەرەتای بەرەو لای خوای گەورە گەڕانەوەی راگەیاند و، شەهید بوو..

جەستەی بەلادا هات و، گیانی بەجەرگی بێگەردی بەرەو لای پەروەردگاری بالآ دەست بوویەوە..

و گەورەترین خۆزگەی هاتەدی:

حتى يقال إذا مروا على جدثي يا أرشد الله من غاز، وقد رشدا

واتە: هەتا گەر بەسەر لاشەکەمدا تێپەڕین بڵێن، چەند جەنگاوەرێکی بەتوانا بوو، توانای خۆی نواند.

بەڵێ ئەی (عبداللّەی کوڕی رەواحە)..

ئەی ئەو جەنگاوەرە بەتوانایەی، توانای خۆت نواند..!!!

لە کاتێکدا جەنگ لەسەر خاکی (بەلقاء) لە شام بەردەوام بوو، پێغەمبەری خوا ﷺ لە مەدینە لەگەڵ هاوەڵانیدا دانیشتبوو، قسەی بۆ دەکردن و قسەیان بۆ دەکرد..

لەناکاو، کە بەدڵنیایی و خۆشیەوە بۆ یەك ئەدوان، پێغەمبەری خوا ﷺ بێدەنگ بوو، پێڵوی چاوەکانی کەمێك داخست و.. پاشان بەرزی کردەوە و بریسکەی غەم و ناسۆر و خۆشەویستی دەرکەوت..!!

سەرنجی پڕ لە داخ و کەسەری بڕیە روخساری هاوەڵانی و، فەرمووی:

{زەیدی کوڕی حاریسە ئاڵاکەی هەڵگرت و جەنگا تا شەهید بوو..

پاشان (جەعفەر) لێی وەرگرت و پێوەی جەنگا، تا ئەویش شەهید بوو..

کەمێك بێدەنگ بوو، دواتر دەستی کردەوە بەقسەکردن و فەرمووی:

پاشان (عبداللّەی کوڕی رەواحە) گرتیە دەست جەنگا، تا شەهید بوو}..

بۆ جارێکی دی کەمێك بێدەنگ بوو، ئەمجا چاوەکانی بەرووناکیەکی، شادی، دڵنیا، پەرۆش، درەوشاوە و فەرمووی:

{بەرزکرانەوە بۆ لام لە بەهەشتدا}..!!!

ع گەشتێکی بەرزە ئەو گەشتەیان..

ع پێکهاتنێکی بەختەوەرانەیە..

هەموویان پێکەوە بۆ غەزا چوونە دەرێ..

پێکەوەش هەموویان بەرەو بەهەشت بەرز بوونەوە..

باشترین سڵاویش ئاراستەی یادی نەمریان بکرێت، ئەم وشانەی پێغەمبەری خوا ﷺ بوو بەرزکرانەوە بۆ لام لە بەهەشتدا}..!!

٢٢

خالیدی کوڕی وەلید

ناخەوێت و لێناگەڕێ کەسیش بخەوێ!!

سەرگوزشتەیەکی سەیری هەیە..!!

ئەو پیاوەی لەرۆژی (ئوحود)دا موسڵمانانی خستە ناڕەحەتیەوە و.. رۆژەکانی دیکەش دوژمنانی ئیسلامی تووشی ناڕەحەتی کرد..!!

دەبا ئێمەش سەربردەکەی لەسەرەتاوە دەست پێ بکەین..

بەڵام چ سەرەتایەك..؟؟

ئەو خۆیشی، هیچ رۆژێکی دیکە، جگە لەو رۆژەی کە تێیدا دەستی خستە نێو دەستی پێغەمبەر و بەڵێنی پێدا، بەسەرەتای ژیانی نازانێت..

گەر لەتواناشیدا بووایە ئەوا هەموو ئەوەی چەندین رۆژ و ساڵ بەر لەو رۆژە روویداوە لەتەمەن و ژیانیدا دەیسڕیەوە...

کەواتە با ئێمە لەوێوە دەست پێ بکەین کە پێی خۆشە.. لەو چرکە ساتە بەهرەمەندەی کە تێیدا دڵی ملکەچی فەرمانی خودا بوو و، تێیدا رۆحی دایە دەستی راستی پەروەردگاری خاوەن بەزەیی-کە هەردوو دەستی هەر راستەیە- بەرەکەت و پەرۆش بۆ ئاینەکەی و، بۆ پێغەمبەرەکەی و، شەهید بوونێکی مەزن لە پێناوی هەقدا لە دڵیدا هەڵقوڵا، کە بەهۆیەوە کۆڵ و باری ئەو رۆژە بەتاڵانەی پشتیوانی ئاڕەوای تێدا دەکرد لەسەر شانی لادەبات..

رۆژێکیان بەتەنها بیری دەکردەوە و، یادەوەریە چاکەکانی لەسەر ئەو ئاینە نوێیەی کە رۆژ لە دوای رۆژ ئاڵاکانی زیاتر دەدرەوشێتەوە و دەشەکێتەوە دەهێناو و دەبرد و، لە خودای پەنهان زانی خواست کە بەهەر هۆیەکەوە بووە رێنمایی بکات و.. لەدڵی زرنگ و وریایدا مژدەکانی دڵنیابوون چەکەرەی کرد و، وتی:

{سوێند بەخوا خزمان لەسەر رێگەیەکی راستن،..

ئەو پیاوەش پێغەمبەرە..

دەسا، تاکەی..؟؟

سوێند بەخوا، دەڕۆم و، موسڵمان دەبم}..

دەبا گوێ لەخۆی رابگرین دەربارەی ئەو گەشتە پیرۆزەی بۆ لای پێغەمبەری خوا ﷺ و، سەبارەت چوونی لە مەککەوە بۆ مەدینە بەمەبەستی کردنەوەی جێگایەك بۆ خۆی لەکاروانی بڕواداراندا، بۆمان بدوێت:

{.. جا پێم خۆش بوو کە یەکێك بدۆزمەوە هاوەڵیم بکات، گەیشتم بە عوسمانی کوڕی تەڵحە، ئەوەی لە نیازدا بوو بۆم باسکرد ئەویش خێرا هات بەدەممەوە و، پێکەوە لەشار کۆتایی شەو بەڕێکەوتین.. کاتێ گەیشتینە دەشتایی (عەمری کوڕی عاص)مان بینی، وتی:

سڵاوتان لێ بێت خزمینە، وتمان: سڵاو بێ لەتۆش..

وتی: بەرەو کوێ دەڕۆن؟ بۆمان باسکرد، ئەویش هەواڵی پێدان کە بەهەمان شێوەی ئێمە بەرەو لای پێغەمبەر دەڕوات تا موسڵمان ببێت..

ئەویش لەگەڵمان دا هات و بەڕێکەوتین تا لەیەکەم ڕۆژی مانگی (صەفەر)ی ساڵی هەشتی کۆچی گەیشتینە مەدینە..

کاتێك چوومە خزمەت پێغەمبەری خوا ﷺ وەك پێغەمبەرێك سڵاوم لێی کرد، ئەویش بەڕوویەکی گەشەوە وەڵامی سڵاوەکەی دامەوە و، ئەمجا موسڵمان بووم و شامێدی حەقم هێنا..

پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: عاقڵمەندیم لە تۆدا بەدی کرد هەر بۆیە لەخوا پاڕامەوە کە بتگەیەنێتە شوێنێکی حەق..

پەیمانم دا بەپێغەمبەری خوا و وتم: داوای لێخۆشبوونم بۆ بکە لە هەموو ئەو کۆسپ و تەگەرانەی دروستم کردبێت لەبەردەم بانگەوازی خوادا..

فەرمووی: ئیسلام هەموو شتێکی پێش خۆی رادەماڵێت.

وتم: ئەی پێغەمبەری خوا لەسەر ئەوە (پەیمان دەدەم)..

فەرمووی: خودایا لە هەموو ئەو ڕێگریانەی کە (خالیدی کوڕی وەلید) لەبەر دەم ئاینەکەت دا دروستی کردووە خۆش ببە.

ئەمجا (عەمری کوڕی عاص) و، (عوسمانی کوڕی تەڵحە) چوونە پێشەوە و، موسڵمان بوون و پەیمانیان دا بە پێغەمبەری خوا ﷺ ...

ئەو داخوازیەتان بینی کە لە پێغەمبەری کرد: داوای لێخۆشبوونم بۆ بکە لە هەموو ئەو کۆسپ و تەگەرانەی دروستم کردبێت لەبەردەم بانگەوازی خوادا))..؟؟

هەر کەسێك بەچاوو و، بەرچاو ڕوونی لەو دەستەواژەیەی رابمێنێت، تێگەیشتنێکی ڕاست و دروستی لا گەڵاڵە دەبێت سەبارەت ئەو هەڵوێستانەی کە وەك لوغز وایە لە ژیانی ئیمڕۆی شمشێری خودا و پاڵەوانی ئیسلامدا..

کاتێکیش دەگەینە ئەو هەڵوێستانە لە بەسەرهاتی ژیانییدا ئەم دەستەواژەیە ڕێنیشاندەرمان دەبێت بۆ تێگەیشتن و راڤەکردنی..

ئێستاش لەگەڵ خالیددا دەبین کە تازە موسڵمان بوو، تا لە سوار چاکی قورەیش و شۆڕەسوارەکەی رابمێنین و، سەرنجی لێزانی هەموو عەرەب لە کشانەوە و دان بەسەردا بدەین، کە پشت لە خواوەندەکانی باو و باپیری و سەربەرزیەکانی هۆزەکەی دەکات و، لەگەڵ

پێغەمبەر و موسڵماناندا پێشوازی جیهانێکی نوێ دەکات، خودا بۆی دیاریکردووە کە لە سایەی ئاڵای پێغەمبەر و وشەی یەکخواناسیدا راپەڕێت..

لەگەڵ (خالید) داین -کەواتە- دوای ئەوەی کە موسڵمان بوو، تا سەرگوزشتەی سەیری بەدی بکەین..

ئەرێ بەسەرهاتی هەرسێ شەهیدە پاڵەوانەکەی جەنگی موئتەتان لەیادە..؟؟

کە (زەیدی کوڕی حاریسە) و، (جەعفەری کوڕی ئەبوطالب) و، (عبداللّٰەی کوڕی رەواحە) بوون..

کە بەڕاستی پاڵەوانی غەزای موئتە بوون لەخاکی شام.. ئەو غەزایەی کە رۆمەکان دووسەد هەزار جەنگاوەریان کۆکردبوویەوە و،موسڵمان تێیدا تووشی ناڕەحەتیەکی بێ وێنە بوون..

ئەو دەستەواژە بڵندە غەمگینەشتان لەیادە کە پێغەمبەر ﷺ هەواڵی هەرسێ سەرکردەی جەنگەکەی پێ راگەیاند، کاتێك فەرمووی:

{زەیدی کوڕی حاریسە ئاڵاکەی گرتە دەست و جەنگا پێوەی هەتا شەهید بوو.

پاشان (جەعفەر) وەریگرت و شەڕی کرد، تا شەهید بوو..

دواتر (عبداللّٰەی کوڕی رەواحە) گرتیە دەست و پێوەی جەنگا تا شەهید بوو}.

ئەو فەرموودەیەی پێغەمبەر ﷺ ئەمەندەی مابوو، هێشتمانەوە بۆ جێگای خۆی لەسەر ئەم لاپەڕانە..

ئەمەش بەشەکەی دیکەی فەرموودەکەیە:

{پاش ئەوە شمشێرێك لە شمشێرەکانی خودا ئاڵاکەی هەڵگرت و، خوای گەورە رزگاربوونی لەسەر دەستی ئەو بەدیهێنا}..

جا دەبێت ئەو پاڵەوانە کێ بێت..؟؟

ئەو قارەمانە (خالیدی کوڕی وەلید) بوو.. کەوەك سەربازێکی ئاسایی بەپەلە بەرەو غەزای (موئتە) کەوتە ڕێ لەژێر فەرمانی هەرسێ سەرکردەکەدا کە پێغەمبەر بۆ سوپاکەی دیاریکرد: زەید و، جەعفەر و، عبداللّٰەی کوڕی رەواحە،کە هەر سێکیان بەهەمان ریزبەندی لەگۆرەپانی جەنگە خوێناویەکەدا شەهید بوون..

لەدوای شەهید بوونی دوا سەرکردە، (ثابتی کوڕی ئەقرەم) پەلاماری ئاڵاکەی دا و بەدەستی راستی هەڵیگرت و لەنێو سوپای موسڵماناندا بەرزی کردەوە تا بێ سەروبەرەیی نەکەوێتە ناوریزەکانیەوە..

هەر کە (ثابت) ئاڵاکەی هەڵگرت خێرا بەرەو لای خالیدی کوڕی وەلیدی برد و، پێی وت: ((ئاڵاکە بگرە ئەی باوکی سولەیمان))..

خالید لە کاتێکدا کە تازە موسڵمان بووبوو ئەوەی بەمافی خۆی نەزانی کە سەرکردایەتی دەستەیەك بکات کە ئەو موهاجیر و ئەنصارانەی لەنێودایە بەر لەئەو موسڵمان بوون.

ئاكار جوانی و، خۆ بەكەم زانی و، پێزانین و، باشیەك، كە ئەو شایانیەتی و گونجاوە بۆی..!!

ئالێرەدا و لەوەڵامی (ثابتی كوڕی ئەقرەم)دا وتی:

{نەخێر.. ئاڵاكە هەڵناگرم، تۆ لەمن لەپێشتر و حەقتری بۆی.. بەتەمەنیت و بەشداری بەدریشت كردووە}..

{ (ثابت) وەڵامی دایەوە و، وتی: بیگرە تۆ لەجەنگدا لەمن لێزانتری، سوێند بەخوا تەنها بۆ تۆم هەڵگرت}.

پاشان بانگی لە موسڵمانەكان كرد: ئەرێ رازین بەوەی خالید ببێتە سەركردەتان..؟

وتیان: بەڵێ..

ئەمجا ئەم بلیمەتە چوویە سەر ئەسپەكەی و، ئاڵاكەی بەدەستی راستی هەڵگرت و بەرەو پێشەوە كەوتە رێ و وەك ئەوەی لەچەند دەرگایەكی داخراو بدات كە ساتەوەختی كرانەوەی هاتووە لەبەردەم رێگایەكی دوور و درێژدا تا ئەم پاڵەوانە هێدی هێدی بەسەریدا بروات، لەكاتی ژیانی پێغەمبەر و پاش وەفاتیشیدا، تا بەبلیمەتیە لەڕادە بەدەرەكەی قەدەر بیگەیەنێتە كارێك كە خودا لە چارەی نووسیووە..

پاش ئەوەی كە چارەنووسی جەنگەكە دەركەوت، خالید سەركردایەتی سوپای گرتە دەست، جا قوربانیانی موسڵمانەكان زۆر زۆر بوو، و باڵەكانیان شكابوو و.. سوپای رۆمی بێ شوماری لەرادەبەدەر و راماڵەریش، سەركەوتوو، بەدەماغ بوو..

لەتوانای هیچ لێهاتووییەكی جەنگیشدا نەبوو كە هیچ لە سەرئەنجامی شەڕەكە بگۆڕێت، و تێیدا شكست خواردوو بكاتە سەركەوتوو، سەركەوتوو بكاتە تێكشكاو..

تاكە كارێكیش كە چارەڕێی بلیمەتێك بوو ئەنجامی بدات، راگرتنی زیان لێ كەوتنی سوپای موسڵمانان بوو، دەربازكردنی پاشماوەی بوو بەساغی، واتە كشانەوەی خۆپارێزی كە پاشماوەی هێزی بەشەڕهاتوو لەگۆڕەپانی جەنگەكەدا لەتیاچوون دوور دەخاتەوە.

ئەم كشانەوەیەش لەو جێگایەدا بەهیچ جۆرێك نەدەكرا..

بەڵام، گەر راستیش بێت كە (هەرگیز نابێت مەحاڵ لەدڵی كەسی مەرددا هەبێت) ئەوا كێ هەیە دڵی لە خالید ئازاتر بێت و، لەو بلیمەتتر و بەرچاو ڕوونتر بێت..؟؟!

ئالێرەدا شمشێری خودا هاتە پێشەوە وەك چاوی باز بەهەردوو چاوی لە گۆڕەپانی جەنگەكە ورد بوویەوە و، بەلێزانیەكەی خۆی زۆر خێرا نەخشەی دادەناو.. سوپاكەی دابەش دەكرد لە كاتێكدا كە جەنگ لەگەرمەیدا بوو، دەیكرد بەچەند دەستەیەكەوە و، هەر دەستەیەك چالاكی خۆی بۆ دیاری دەكرد و، هونەری لەرادەبەدەر و لێزانی زۆری خۆی خستە گەڕ تا توانی كەلێنێكی فراوان و بەرین لەریزی سوپای رۆمدا دروست بكات و، موسڵمانان ساغ و بێ

زیان لێیەوە دەرباز بوون، پاش ئەوەی بەهۆی بلیمەتی پاڵەوانی ئیسلامەوە لەکارەساتێك رزگاری بوو کە لەوەدا بوو روویدات..!!

لەم جەنگەشدا پێغەمبەری خوا ﷺ ئەو نازناوە مەزنەی بەخشییە خالید..

قورەیش پەیمانی خۆیان لەگەڵ پێغەمبەری خوا ﷺ شکاند و، موسڵمانان بەسەرکردایەتی پێغەمبەر ﷺ بەرەو مەککە کەوتنە رێ..

پێغەمبەری خوا خالیدی کوڕی وەلیدی کردە سەرکردەی لای راستی سوپاکە..

خالید وەك سەرکردەیەك لە سەرکردەی موسڵمانان و، ئوممەتی ئیسلام، چوویە ناو مەککە، پاش ئەوەی وەك سەرکردەیەك لە سەرکردەکانی سوپای بتپەرستی دەشت و کێوەکانی بۆ ماوەیەکی زۆر ئاشنای بوون..

یادەوەرییەکانی منداڵی کەوتە بیر، ساتە شیرین و خۆشەکانی و.. یادەوەری لاوێتی و، گاڵتە و گەپە بەهاوارەکانی.. هاتەوە پێش چاو..

پاشان یادەوەرییەکانی ئەو رۆژگارە دوور و درێژە دەیهێنێتە جۆش کە تەمەنی خۆی تێدا کردە قوربانیەکی دۆڕاو بۆ بتە بێ دەستەڵات و هیچ و پووچەکان..

بەر لەوەی کە دڵی هەست بەپەشیمانی بکات لەسایەی دیمەنێکی جوان و بەرزیدا راچڵەکی..

دیمەنی رووناکی داپۆشەری مەککە.. دیمەنی ئەو بێدەسەڵاتانەی کە تا ئەو ساتە جەستەیان شوێنەواری ئازار و ئەشکەنجەی پێوەیە و، دەگەڕێنەوە بۆ ئەو زێدەی کە بە ستەم و زۆرداری لێی دەرکران، ئێستا لەگەڵ حیلەی ئەسپەکانیاندا دەگەڕێنەوە بۆی و، لەژێر سایەی ئاڵا شەکاوەکانی ئیسلامدا و.. ئەوەی دوێنێ بە پەنهانی بەگوێی یەکدییاندا دەچرپان لەماڵی ئەرقەم ئەمڕۆ گۆڕاوە بۆ دەنگی بەرزی (الله اکبر) کە مەککە دەلەرزێنێتەوە وە (لا اله الا الله)ی سەرسوڕهێنەری سەرکەوتوو، کە وەك ئەوە وایە گەردوون لەگەڵیدا بێت و، وەك ئەوەی هەر هەمووی جەژنی بێت..!!!

ئەم موعجیزەیە چۆن روویدا..؟؟

ج راڤەیەك هەیە بۆ ئەوەی روویدا؟

هیچ.. هیچ شتێك نیە تەنها ئەو ئایەتە نەبێت کە لێشاوی سەرکەوتووان لە میانی (لا اله الا الله) و (الله اکبر)ەکانیدا دەیڵێن، لە کاتێکدا کە هەندێکیان بەشادیەوە لە یەکدی رادەمێنن و دەڵێن:

﴿وَعْدَ اللَّهِ لاَ يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ: بەڵێنی خوایە و، خواش لەبەڵێنی خۆی لا نادات﴾!!الروم/٦ .

خالید سەری بەرز دەکاتەوە و، بەو پەڕی ڕێز و خۆشی و سنگ فراوانیەوە لە ئاڵاکانی ئیسلام رادەمێنێت کە لە ئاسۆدا دەشەکێنەوە و، بەخۆی دەڵێت:

–بەڵێ.. ئەمە بەڵێنی خوایە و، خوداش لە بەڵێنی خۆی لانادات..!!

پاشان سەری سوپاسگوزاری لە بەرامبەر بەخششی پەروەردگاردا دادەنوێنێت کە رێنموونی کرد بۆ لای ئیسلام و لەم ڕۆژە مەزنەی رزگارکردندا کردیە یەکێك لەوانەی ئیسلامیان بەرەو مەککە هەڵگرتووە و.. نەك ئەوانەی رزگارکردن ناچاریان دەکات موسڵمان بێن..

خالید لە پەنای پێغەمبەری خوادا دەمێنێتەوە و، توانای لێهاتووی خۆی دەخاتە خزمەت ئەو ئاینەی کە لەناخی دڵیەوە بڕوای پێ هێناوە و، هەموو ژیانی خۆی نەزر کردووە بۆی.

پاش ئەوەی پێغەمبەری خوداش گەڕایەوە بۆ لای پەروەردگاری باڵا دەست و، (ئەبوبەکری صدیق) ئەرکی جێ نشینی گرتە ئەستۆ و، گێژە لووکەی هەڵگەڕاوە دەستدرێژیکار و فێڵبازەکان هەڵیکرد و بە ئەڕەی سوور بوو و هەستانەوەی پڕ هات و هەرایەوە ئابلۆقەی ئاینی نوێی دەدا و.. (ئەبو بەکر) لەیەکەم سەرنجداندا چاوی دەکەوێتە سەر پاڵەوانی ئەو هەلوێستە و پیاوی گونجاوی ئەو ساتە.. باوکی سولەیمان، شمشێری خودا، خالیدی کوڕی وەلید..!!

راستە کە ئەبوبەکر دەستی نەکرد بە شەڕ لەدژی هەڵگەڕاوەکان بەو سوپایە نەبێت کە خۆی سەرکردایەتی دەکرد بەڵام ئەوە هیچ رێگر نەبوو لەوەی کە ئەو خالیدی دانا بوو بۆ ڕۆژی یەکلاکردنەوە و، خالید لە جەنگی یەکلاکردنەوەدا کە مەترسیدارترین جەنگی هەڵگەڕاوەکان بوو، پیاوی لێهاتوو و قارەمانی خەمخۆری بوو..

لە کاتێکدا دەستەی هەڵگەڕاوەکان خۆیان ساز دەکرد بۆ ئەنجامدانی پیلانە گەورەکەیان، خەلیفەی مەزن (ئەبوبەکر) سوور بوو لەسەر ئەوەی کە خۆی سەرکردایەتی سوپای موسڵمانان بکات و، گەورە هاوەڵان هەوڵی زۆریان دا بۆ وازهێنان لەو سووربوونەی، بەڵام بێ ئەنجام بوو و زیاتر سوور بوو..

لەوانەیە ویستبێتی بەوە ئەو رەوشەی کە خەڵکی بانگ کردبوو بۆ شەڕ کردن گرنگی و بایەخێکی زیاتری پێ بدات، بەبۆچوونی ئەو تەنها بەشداری کردنی لەو جەنگە خوێناویەدا کە لەنێوان هێزی باوەڕ و، سوپای هەڵگەڕانەوە و تاریکیدا روو دەدات ئەوەی پێ دووپات دەکرێتەوە، کە هەر دەبێت سەرکردایەتی راستەوخۆی بەشێك یان هەموو سوپای موسڵمانان بکات..

لە راستیدا گێرە شێوێنی هەڵگەڕاوەکان سەرەڕای دەستپێکردنی وەك یاخیبوونێکی نەیار، بەڵام مەترسی زۆر بوو..

هەموو ئەوانەی داخ لەدڵ بوون بەرامبەر ئیسلام و تێکڕای ئەوانەی کە لە بۆسەدا بوون بۆی دەرفەتی دەگمەنی خۆیان چنگ کەوت –ئیدی لەنێو هۆزە عەرەبەکاندا بێت– یا لەسەر سنوور، کە دەستەڵاتی رۆم و فارسی زیاد دەکرد،

ئەو دەسەڵاتەی کە هەستی دەکرد ئیسلام گەورەترین مەترسیە لەسەری، هەر بۆیە دەستی دابوویە ئاشووب گێڕی لەڕێگای خۆیەوە و لە پشت پەردەوە..!!

ئەوەبوو ئاگری ئاشووب کە لەنێوان هۆزەکانی ئەسەد و، غەطفان و، عەبەس و، طیء و، ذبیان دا، هەڵگیرسا..

پاشان هۆزەکانی (بەنی عامر و، هەوازین و، سولەیم و، بەنی تەمیم)یشی گرتەوە..

هێشتا پێکدا گژان رووی نەدابوو گۆڕدرابوو بۆ سوپایەکی دەیان هەزار جەنگاوەری لەخۆ گرتبوو..

خەڵکی بەحرەین و، عومان و، موهرەش، بەدەم ئەو پلانە ترسناکەوە چوون و، ئیسلام رووبەرووی ترسناکترین گرفت بوویەوە و، خاکی دەوروبەری موسڵمانان بوویە ئاگر..

بەڵام، ئەبوبەکر لەوێدا ئامادەبوو[١]!!

ئەبوبەکر جڵەوی سەرکردایەتی سوپای گرتە دەستی و لەگەڵیاندا کەوتە رێ بەرەو شوێنی هۆزەکانی بەنی عەبەس و، مورە و، ذبیان، کە بەلەشکرێکی بێ شومارەوە بۆی هاتبوون..

شەڕ دەستی پێکرد و درێژەی کێشاو، موسڵمانان تێیدا سەرکەوتنێکی گەورە و مەزنیان بەدەستهێنا..

سوپای موسڵمانان لە مەدینە جێگیر نەبوو بوویەوە، خەلیفە ئامادەی کردن بۆ جەنگێکی دیکە..

سات لە دوای ساتیش هەواڵی هەڵگەڕاوەکان و کۆبوونەوەکانیان زیاتر مەترسیدار دەبوو و..

ئەبوبەکر بەسەرکردایەتی سوپایەك بۆ جاری دووەم کەوتە رێ، بەڵام گەورە هاوەڵان ئارامیان نەما و، یەکدەنگ بوون لەسەر ئەوەی کە خەلیفە لە مەدینە بمێنێتەوە، ئەوەبوو ئیمامی عەلی رێگەی بە ئەبوبەکر گرت و جڵەوی ئەسپەکەی گرت کە بەسواریەوە و لەپێش سوپاکەیەوە دەڕۆیشت و، پێی وت:

{بەرەو کوێ، ئەی جێ نشینی پێغەمبەری خوا..؟؟

من هەر ئەوەت پێ دەڵێم کە پێغەمبەری خوا لە رۆژی ئوحودا پێی فەرمووی:

شمشێرەکەت بخەرەوە کێلان و بەخۆت دڵتەنگمان مەکە..}

خەلیفەی موسڵمانان بەرامبەر یەکدەنگییەکی سووری موسڵمانان رازی بوو کە لە مەدینە بمێنێتەوە و سوپاکەی کرد بە یازدە کۆمەڵەوە و.. رۆڵی هەریەکەیانی دیار کرد..

خالیدی کوڕی وەلید سەردەستەی یەکێك لەو کۆمەڵە گەورانە بوو..

---

١ بۆ زیاتر ئاشنابوونی ئەم هەڵوێستە بڕوانە کتێبی (خلفاء الرسول).

کاتێکیش خەلیفە ئاڵای دەدایە دەست هەر ئەمیرێك، بەرەو لای خالید هات و پێی وت:
{لە پێغەمبەری خوام بیست دەیفەرموو: باشترین بەندەی خوا و، لێهاتووی هۆزە، خالیدی کوڕی وەلید، شمشێرێك لە شمشێرەکانی خوایە، خوای گەورە زاڵی بکات بەسەر بێ باوەڕ و دوو ڕووەکاندا}..

بەمجۆرە خالید بەردەوام لەسەر ڕێبازی خۆی بوو و، سوپاکەی لە جەنگێکەوە دەگوێزایەوە بۆ جەنگێکی دیکە و، لە سەرکەوتنێکەوە بۆ سەرکەوتنێکی تر، تا جەنگی یەکلاکردنەوە بەرپا بوو..

ئەمجا لەوێ، لە یەمامە (بەنو حەنیفە) و ئەو هۆزانەی کە دابوویانە پاڵیان، مەترسیدارترین سوپای هەڵگەڕاوەکانیان پێکهێنابوو، بەسەرۆکایەتی (موسەیلەمەی درۆزن)..

هەندێك لە سوپای موسڵمانەکانیش ڕوو بەڕووی سوپای موسەیلەمە بوو بوویەوە، بەڵام مەبەستی خۆیان بەدەست نەهێنا بوو..

جا فەرمانی خەلیفە بە سەرکردەی لێهاتوو ڕاگەیەنرا بەرەو لای (بەنو حەنیفە) بکەوێتە ڕێ..

خالیدیش بەڕێکەوت..

(موسەیلەمە)، هەر کەزانی (خالید) بەڕێکەوەیە بەرەو لایان، سوپاکەی ڕێکخستەوە و، کردیە مەترسیەکی ڕاستەقینە و، ڕکابەرێکی ترسناك..

هەردوو دەستە بەیەك گەیشتن..

کاتێك لە پەڕاوەکانی مێژوودا سەر گوزشتەی ئەو جەنگە گەورەیە دەخوێنیتەوە، سەرسام دەبیت، چونکە خۆت لە بەرامبەر جەنگێکدا دەبینیتەوە کە لە دڕندایەتی و جەور و ستەمدا لە شەڕەکانی ئەم سەردەمە دەچێت، با لەجۆری چەك و ڕەوشی جەنگیشدا جیاواز بن..

خالید لەگەڵ سوپاکەیدا چوویە سەر گردێك بەسەر یەمامەدا دەیڕوانی و، موسەیلەمەش بەلوت بەرزی و لە خۆبایی بوونەوە هات، ڕیزەکانی سوپاکەیشی لە زۆریدا کۆتاییەکەی دیار نەبوو..!!

خالید سەردەستەیی و ئاڵاکانی دایە دەست سەرکردەکانی سوپاکەی و، هەردوو سوپا بەیەکدا گژان و، جەنگێکی سامناك بەرپا بوو.. زۆر سامناك و.. شەهیدی موسڵمانان بەدوای یەکدا وەك گوڵی باخچەیەك دەکەوتن کە بەر ڕەشەبایەکی توند کەوتبێت..!!

خالید باڵا دەستی توانای دوژمنانی بەدی کرد و، بە ئەسپەکەیەوە چووە سەر تەپۆلکەیەکی نزیك و، سەرنجێکی خێرای قوڵ و زیرەکانەی گۆڕەپانی جەنگەکەی دا..

دەست بەجێ هەستی بەخاڵی لاوازی سوپاکەی کرد و ژماردی..

بینی کە بەهۆی ئەو کارە کت و پڕەی سوپای موسەیلەمە هێنای بەسەریاندا هەست کردن بە لێپرسراوێتی لاواز بووە، هەر بۆیە لە هەمان چرکە ساتدا بڕیاریدا کە دڵی تێکڕای موسڵمانان

بەرامبەر هەست کردن بە بەرپرسیارێتی تا ئەو پەڕی راچڵە کێنێت.. ئەوە بوو رۆشت و بانگی لە دەستە و باڵەکانی سوپاکەی کرد و، شوێنەکانی سەر لەنوێ لە گۆڕەپانی شەڕدا بۆ دیاریکردنەوە و، پاشان بەدەنگە دلێرەکەی هاواری لێکردن:

{بەرێبکەون، با ئەمڕۆ توانای هەموو زیندوویەك بەدی بکەین}..

هەمووتان برۆن.

ئەمجا موهاجیرەکان لەژێر ئاڵای خۆیاندا بەرێ کەوتن و، ئەنصارەکانیش لەژێر ئاڵای خۆیاندا {هەموو رۆڵەی باوکێکیش لەژێر ئاڵای خۆیدا}..

بەمجۆرە بە تەواوی روون بوویەوە کە شکست هات لە کوێوە دێت و.. دەروونەکان زیاتر پەرۆشی دایگرتن و، رووناکتر بوون و، پڕ بوو لە جەسووری و ئازایەتی..

خالیدیش ماوە ماوە، (الله اکبر) و (لا اله الا الله) دەکرد، یان هاواری لە سوپاکەی دەکرد و فەرمانی دەکرد بەسەریاندا و، شمشێرەکانی سوپاکەی دەگۆڕی بۆ ئەو قەدەرانە کە گەڕانەوەیان نیە و، هیچ شتێك رێگر نیە لەبەر دەم مەبەستەکانیدا..

لەچەند خولەکێکی دیاریکراودا رێرەوی جەنگەکە گۆڕا و سەربازەکانی موسەیلەمە بەدەیان و، سەدان و، هەزارانیان لێ دەکەوت وەك مێشێك کە بەهۆی هەناسەی پاککەرەوەی بروسکەیەکی لەناو بەرەوە هەناسەی لێ بڕا بێت..!!

لە راستیدا خالید وەك کارەبا سوور بوون و جەسووری خۆی گواستەوە بۆ سەربازەکانی و، گیانی چوویە نێو هەموو سوپاکەیەوە.. ئەوەش یەکێك بوو لە خاسیەتەکانی بلیمەتیە سەرسوڕهێنەرەکەی..

بەم شێوەیە مەترسیدارترین و توند و تیژترین جەنگی هەڵگەڕاوەکان ئەنجام درا و، (موسەیلەمە) کوژرا..

لاشەی سەربازەکانیشی گۆڕەپانی جەنگەکەیان تەنی بوو و، بۆ هەتا هەتایە خۆڵ درا بەسەر ئاڵای درۆ خوازاندا..

لە شاری مەدینەش خەلیفە نوێژی سوپاسگوزاری بۆ پەروەردگاری باڵا دەستی کرد کە ئەو سەرکەوتنە و ئەو پاڵەوانەی پێ بەخشیوون..

ئەبوبەکر بە هۆی تێگەیشتووی و بەرچاو روونیەوە بۆی دەرکەوتبوو کە ئەو هێزە شەڕ خوازانەی لە دەوری سنووری وڵاتەکەیەتی چ رۆڵێکی مەترسیداریان هەیە لەسەر چارەنووسی ئیسلام و پەیڕەوکارانی..

فارسەکان لە عێراق و.. رۆمەکان لەوڵاتی شام، دوو ئیمپراتۆریەتی تێکشکاون و، چەند تاڵە موویەکی لە تاڵەمووە بەسەر چووکانیان گرتبووەوە و خەڵکیان لە عێراق و لە شام تووشی خراپترین ئازار و ئەشکەنجە دەکرد، بەڵکو بەکاریان دەهێنان —کە زۆربەشیان عەرەب بوون—

بۆ شەڕکردن لەدژی ئەو موسڵمانە عەرەبانەی کە بەیداخی ئاینی نوێیان بەرز کردبوویەوە و، بەپاچەکانیان لە هەموو قەڵاکانی جیهانی کۆنیان دەدا و، بۆگەنی و خراپیەکانیان لا دەبرد..!

ئالێرەدا، خەلیفەی مەزن و پیرۆز رێنماییەکانی خۆی ئاراستەی خالید کرد کە بەسوپاکەیەوە بەرەو عێراق بکەوێتە رێ..

خالیدی پاڵەوانیش رووە و عێراق کەوتە رێ و، ئەم لاپەڕانە جێگای ئەوەی تێدا بوایەتەوە کە لە شوێن یەك لە دوای یەکی کەژاوەی سەرکەوتنەکانی برۆشتینایە، تا بەسەرهاتی سەرسوڕهێنەرمان بەدی بکردایە.

کاری خۆی لە عێراق بەنووسینی نامە بۆ هەموو والی و نوێنەرەکانی کیسرا لەسەر شار و ناوچەکانی عێراق دەست پێکرد..

{بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان

لە خالیدی کوڕی وەلیدەوە بۆ سەرکردەکانی فارس..

سڵاو لەو کەسەی شوێنی هیدایەت کەوتبێت.

دواتر، سوپاس بۆ ئەو خودایەی کە خزمەتکارەکانتانی بڵاوە پێ کرد و، پادشاکانتانی لێ سەندەوە و، فێڵ و تەڵەکەی لاواز کردن.

ئەو کەسەی وەك ئێمە نوێژ بکات و، روو بکاتە قیبلەمان و، گۆشتی شتی سەربڕاوی ئێمەی خوارد ئەوە موسڵمانە و، ئەوی بۆ ئێمە هەبێ بۆ ئەویش هەیە و، ئەوەش لەسەر ئێمە بێت لەسەر ئەویشە ئەم نامەیە پێتان گەیشت ئەوا بارمتەم بۆ بنێرن و ببنە (ذمی)، دەنا، بەو زاتەی جگە لەو خودایەکی دیکە نیە کەسانێکتان بۆ دەنێرم مردنیان لا خۆشەویستە هێندەی خۆشەویستی ژیان لەلای ئێوە..!!!

هەواڵبەرەکانی کە بەرەو هەموو لایەکی نارد بوون گەڕانەوە بۆ لای و هەواڵی ئەوەیان پێدا کە سەرکردەکانی فارس لە عێراق سەرقاڵی کۆکردنەوەی سوپایەکی زۆرن، ئەویش کاتی خۆی بەفیڕۆ نەدا و، سەربازەکانی خۆی بردە سەر ناڕەوا تا لەناویان ببات و.. زەویش بەشێوەیەکی سەرسوڕهێنەر بۆی پێچرایەوە.

لە (ئوبلە)وە، بۆ (سەدیر) و، پاشان (نەجەف) تا (حیرە) و، (ئەنبار و، کاظمیة) لە هەموویاندا کەژاوەی سەرکەوتنی بەدوای کەژاوەی دیکەدا دەهات و، لەهەموو جێگایەك شنە بای مۆژدە ئالای ئیسلامی بەرز دەکردەوە و ژێر دەستە و بێ دەسەڵاتان دەهاتنە ژێر سایەی.

بەڵێ.. ژێر دەستە و بێ دەسەڵاتانی خەڵکی ئەو وڵاتەی کە فارسەکان داگیریان کرد بوو خراپترین سزاشیان دەدان..

چەند جوان و بەجێ بوو کە خالید شالاوەکەی خۆی بەدەرکردنی فەرمانێك بۆ هەموو هێزەکانی دەستپێکرد:

{جوتیارەکان تووشی زیان مەکەن و، لێیان گەڕێن با بەهێمنی لەسەر کاری خۆیان بن، مەگەر کەسانێکیان کە بێن بۆ شەڕکردن لە دژتان، ئەو کاتە بەرامبەر شەڕکەرانیان بجەنگن}..
بە سوپا سەربەرزەکەیەوە وەك چەقۆ بەسەر کەرەی تازەدا بهێنی ڕۆیشت تا لەسەر سنووری شام راوەستا..
ئا لەوێدا سەدای بانگدەران و، (الله اکبر)ی رزگاریخوازان دەنگی دایەوە.
بڵێی رۆمەکان لە شام گوێبیستی بووبن..؟؟
یان لەو (الله اکبر)انەدا بەسەر چوونی رۆژگار و، جیهانی خۆیان بۆ دەرکەوتبێت..؟؟
بەڵێ، گوێیان لێ بوو و.. راچڵەکین و.. بڕیارياندا کە سەرشێتانە جەنگی بێئومێدی تیاچوون ئەنجام بدەن..!
ئەو سەرکەوتنەی ئیسلام بەسەر فارسەکاندا لە عێراق بەدەستی هێنا بوو مژدە بەخشی سەرکەوتنێکی هاوشێوە بوو بەسەر رۆمەکاندا لە شام..
ئەنجا ئەبوبەکری صدیق چەندین سوپای ئامادە کرد و، بۆ سەرکردایەتیشی چەند کەسێکی لێهاتووی هەڵبژارد کە بریتی بوو لە ئەبوعوبەیدەی کوڕی جەڕڕاح و، عەمری کوڕی عاص و.. یەزیدی کوڕی ئەبوسوفیان و، پاشان معاویەی کوڕی ئەبو سوفیان..
کاتێك کە هەواڵی ئەو سوپایانە گەیشت بە ئیمپراتۆری رۆم، ئامۆژگاری وەزیر و سەرکردەکانیان کرد کە لەگەڵ موسڵماناندا پێکبێن و، نەچنە جەنگانێکی دۆڕاوەوە لە دژیان..
بەڵام وەزیر و سەرکردەکانی سووربوون لەسەر شەڕ کردن و رایان گەیاند کە:
{سوێند بەخوا رێ بە ئەبوبەکر نادەین کە ئەسپەکەی بهێنێتە خاکمانەوە}..
سوپایەکیان ئامادە کرد کە ژمارەی دەگەیشتە دووسەد و چل هەزار جەنگاوەر.
سەرکردەی موسڵمانەکانیش پەیامی ترسناکی هەڵوێستەکەیان نارد بۆ خەلیفە، ئەبوبەکریش وتی:
{سوێند بەخوا چارەسەری دەردی دڵیان بەخالید دەکەم}..!!!
(کوژەری وەسوەسەکانیان).. وەسوەسەی هەڵگەڕانەوە و دوژمنایەتی و شیرك، فەرمانی خەلیفەی پێ گەیشت کە بەرەو شام بکشێت، تا ببێتە ئەمیری ئەو سوپایانەی ئیسلام کە بەر لە ئەو بەرەو ئەوێ چووە.
خالید دەست بەجێ فەرمانەکەی بەجێ هێنا و، (موسەنای کوڕی حاریسە)ی لە جێگای خۆی لە عێراق بەجێ هێشت و لەگەڵ ئەو سوپایەیدا کە هەڵیبژارد بوو کەوتە رێ تا گەیشتە ئەو جێگایانەی کە موسڵمانەکانی تێدا بوو لە شام و، بە بلیمەتیە سەرسوڕهێنەرەکەی سوپای موسڵمانانی رێکخست و شوێنی گونجاوی بۆ دیاریکرد بەماوەیەکی کەم، لە نێوەندی جەنگ و بەرەوڕوو بوونەوەشدا، لە نێو جەنگاوەرەکانیدا وەستا و وتارێکی ئاراستە کرد، لەپاش سوپاسگوزاری و ستایشی پەروەردگاری وتی:

{ئەمڕۆ ڕۆژێکە لە ڕۆژەکانی خوا، نابێت کەس شانازی تێدا بکات و خۆی پێوە هەڵبنێت.. دڵسۆزانە تێبکۆشن و مەبەستتان تەنها خوا بێت لە کارەکەتان و، وەرن با ئەمیرێتی دەستا و دەست پێ بکەین –واتە بیگۆڕینەوە– یەکێکمان ئەمڕۆ ئەمیر بێت، یەکێکی دیکە سبەینێ، یەکێکی تر دوسبەی، تا هەر هەموو ئەمیرێتی دەکەن}..

ئەمڕۆش ڕۆژێکە لە ڕۆژەکانی خوا..

ع دەستپێکێکی قەشەنگ و جوانە..!!

* نابێت کەس شانازی تێدا بکات و خۆی پێوە هەڵبنێت..

ئەمەش زیاتر قەشەنگ و جوانترە و ئەمەکدارترین خۆپارێزیی(وەرع)ـە!!

ئەم سەرکردە ژیر و مەزنە بەزاڵکردنی کەسانی دیکە بەسەر خۆیدا هیچ کەمی نەکرد، لە کاتێکدا کە خەلیفە کردبوویە سەرکردەی هەموو سوپاکان بەتێکڕای ئەمیرەکانیشیانەوە، بەڵام ئەو نەیویست کە ببێتە پاڵپشتێك بۆ شەیتان لەسەر دڵی هاوەڵانی و، دەستی لەو مافە هەمیشەییەی لە ئەمیرایەتی هەڵگرت و کردیە سەرە لە نێوان هەموویاندا وەك یەك..

ئەمڕۆ ئەمیرێك.. سبەینێ ئەمیرێکی دیکە.. دوسبەیش یەکێکی تر و.. بەو شێوەیە تا دوایی..

سوپای ڕۆمیش بە ژمارەی زۆر و چەك و تفاقیەوە، شتێکی پڕ مەترسی بوو..

سەرکردەکانی ڕۆم زانیان کە کات لە بەرژەوەندی موسڵماناندایە و، درێژە کێشانی جەنگ و زۆربوونی شەڕەکان سەرکەوتنێکی هەمیشەییان بۆ دەستە بەر دەکەن، لەبەر ئەوە بڕیاریاندا کە هەموو سوپاکانیان لەیەك شەڕدا کۆ بکەنەوە بۆ سەر عەرەب تا پاش ئەو جەنگە شوێنەواریان نەمێنێت، بێگومان موسڵمانان لەو ڕۆژەدا هەستیان بە بیم و مەترسیەکی وەها کرد بوو کە دڵ و دەروونە گیان لەسەر دەستەکانی خستبووە دڵە ڕاوکێ و ترسان.

بەڵام لە ئاوەها کاتێکی ڕەش و ناخۆشدا خۆی پەنهان .دابوو بۆ خزمەتکردنیان و، بەرەبەیانی هیوا و سەرکەوتن هەموو گیانیانی دەتەنی..!!

جا دەستەڵاتی ڕۆم و ژمارەی سوپای هەر چەند بێت، ئەبوبەکر، کە پیاوێکی سەرناسە، وتی:

{خالید بۆیان}..!!!

{سوێند بەخوا چارەسەری دەردی دڵیان بەخالید دەکەم}..

دەبا ڕۆم بەهەموو هەرا و هۆریایانەوە بێنە بەرامبەر موسڵمانانی لەناو بەریان..!!

خالیدی کوڕی وەلید سوپاکەی برد و، کردی بەچەند دەستەیەکەوە، نەخشەیەکی نوێی بۆ هێرش بردن و کشانەوە دانا کە لەگەڵ شێوازی ڕۆمەکاندا دەگونجا پاش ئەوەی کە شارەزای هۆکارەکانی فارسەکانی برایان بوو لە عێراق و.. هەموو پێوانەیەکی بۆ جەنگەکە دانا..

زۆر سەیر بوو، شەڕەکە بەو شێوەیە ڕوویدا کە خالید نەخشەی بۆ کێشا و بۆی چوو، هەنگاو بەهەنگاو، جوڵە بە جوڵە، بەڕادەیەك وەك ئەوەی پێشبینی ژمارەی لێدانی شمشێرەکانی جەنگەکەی کردبێت، لە مەزەندە و پێوانەیدا هیچ هەڵەی نەکرد بوو..!!

هەموو پەلامارێك کە پێشبینی کردبوو لە لایەن ڕۆمەکانەوە بکرێتە سەریان، ئەنجامیان دا..

هەموو کشانەوەیەك پێشبینی کرد کردیان..

بەر لەوەی جەنگەکە ڕووبدات ئەوەی کەمێك سەرقاڵی کردبوو، پێشبینی کردنی هەڵهاتنی هەندێك لە سوپاکەی بوو – بەتایبەت ئەوانەی کە تازە موسڵمان بوو– پاش ئەوەی کە بینی دیمەنی سوپای ڕۆمەکان چەند ترس و تۆقاندنی خستە دڵیانەوە..

لەراستیدا بلیمەتی سەرکەوتنی خالید لەیەك شتدا خۆی دەنوواند، کە ئەویش دامەزراوی بوو، دەیزانی کە هەڵهاتنی دوو کەس و سێ کەس، دەکرێت پچرپچڕی و ترسێك بخاتە نێو سوپاکەیەوە کە هەموو سوپای دوژمن نەتوانێت بیکات..

لە پێناوی ئەوەدا، زۆر توند و تیژ بوو – بەڵام چ توند و تیژییەك – بەرامبەر ئەوانەی چەکەکانیان فڕێ دەدەن و هەڵدێن..

ئا لەو شەڕەدا بەتایبەت – شەڕی یەرمووك – پاش ئەوەی کە سوپاکەی شوێنی خۆیان گرت – بانگی ئافرەتانی موسڵمانی کرد – و بۆ یەکەمجار شمشێری دانە دەست و، فەرمانی پێکردن، کە لە گشت لایەکی پشتی موسڵمانانەوە ڕابوەستن و، پێی وتن:

{ئەوەی پشتی هەڵکرد و هەڵهات، بیکوژن}..

ئەوەش ئاوڕدانەوەیەکی چاك بوو کاری خۆی بەباشی پێکا..!!

بەر لەدەستپێکردنی شەڕەکە سەرکردەی سوپای ڕۆم داوای لە خالید کرد کە بۆی دەربکەوێت تا چەند وشەیەکی پێ بڵێت..

خالید بۆی هاتە دەرەوە و، لە شوێنی بەتاڵی نێوان هەردوو سوپاکەدا، بەسواری ئەسپەکانیانەوە ڕوویەڕووی یەکدی بوونەوە..

(ماهان)ی سەرکردەی ڕۆم بە خالیدی وت:

{زانیومانە کە تەنها بێ بەرگی و برسێتی لە وڵاتی خۆتانەوە هێناونی..

جا ئەگەر پێتان خۆشە هەریەکەتان پۆشاك و خواردەمەنی و دە دیناری دەدەمێ و، بگەڕێنەوە بۆ وڵاتی خۆتان، بۆساڵی داهاتووش بەهەمان شێوە بۆتان دەنێرم}..!!

خالیدی مەرد و پاڵەوان ددانەکانی لەسەر یەك توند کرد و، تێگەیشت کە قسەکانی سەرکردەی ڕۆم چ بێ ئەدەبیەکی تێدایە..

بۆیە بڕیاری دا کە وەڵامێکی گونجاوی بداتەوە و، پێی وت:

{بزانە وەك ئەوەی تۆ باست کرد برسێتی ئەی هێناوینەتە دەرەوە، بەڵام ئێمە کەسانێکین خوێن دەخۆینەوە، زانیمان کە هیچ خوێنێك خۆشتر و چاکتر نیە لە خوێنی ڕۆم، لەبەر ئەوە هاتین}..!!!

ئەمجا خالیدی پاڵەوان جڵەوی ئەسپەکەی گرت و گەڕایەوە نێو سوپاکەی و، ئاڵاکەی بەرزکردەوە و دەستپێکردنی جەنگی ڕاگەیاند..

{الله اکبر}..

{شنەی بای بەهەشت هەڵیکرد}.

سوپاکەی وەك موشەکی هاوێژراو دەردەچوو.

جەنگێکی بێ وێنە لەسەختی و ناڕەحەتیدا دەستی پێکرد..

ڕۆمەکان وەك کێو بەچەند دەستەیەك هاتن..

موسڵمانەکان بەجۆرێ بەرپەرچیان دانەوە کە چاوەڕوانیان نەکرد بوو..

موسڵمانەکان گیانفیدای و خۆڕاگرییەکی وایان نواند کە عاقڵمەندانی سەرسام دەکرد..

((ئەوەتانێ لەکاتی گەرمەی شەڕدا یەکێکیان لە (ئەبوعوبەیدەی جەڕاح) نزیك دەبێتەوە و پێی دەڵێت:

{من زۆر سوورم لەسەر شەهید بوون، جا هیچ پێویستیەکت هەیە بەپێغەمبەری خواﷺ کە پێی گەیشتم پێی ڕابگەیەنم}؟!

{بەڵێ.. پێی بڵێ ئەی پێغەمبەری خوا ئەوەی پەروەردگارمان وادە و بەڵێنی پێدابووین بەڕاستی بینیمان}..

ئەمجا پیاوەکە وەك تیری هاوێژراو دەرپەڕی و.. بەئومێدی تیاچوون و کۆتایی هاتنی چوویە نێوەندی ناڕەحەتیەکان و.. بەشمشێرەکەی لێی دەدان و، بەهەزاران شمشێر لێی دەدرا تا شەهید بوو..!!

ئەوەتا ((عیکرمەی کوڕی ئەبو جەهل))یش..

بەڵێ.. کوڕی ئەبو جەهل..

کاتێك چەپۆکی ڕۆم لەسەری قورس دەبێت هاوار لە موسڵمانەکان دەکات و دەڵێت:

{بەر لەوەی کە خوا ڕێنوێنیم بکات بۆ لای ئیسلام زۆرم شەڕ دژی پێغەمبەری خواﷺ کردووە، جا ئەمڕۆ لە دوژمنانی خوا هەڵبێم}؟؟

پاشان هاواریکرد: {کێ بەڵێن دەدات لەسەر مردن}..

جا ژمارەیەکی زۆری موسڵمانەکان بەڵێنیان پێدا لەسەر مردن و پێکەوە چوونە نێو جەرگەی جەنگەکەوە، بەدوای سەرکەوتندا وێڵ نەبوون، بەڵکو شەهیدیان دەویست و.. پاشان بەرەو بەڵێن و فرۆشتنەکەیان چوون و، شەهید کران..!!

((ئەوانەی دیکەش بەسەختی بریندار کراون، ئاویان بۆ دەهێنرێت دەمیانی پێ تەڕ بکەن، کاتێك ئاوەکە دەهێنرێت بۆ کەسی یەکەمیان، ئاماژەی بە ئاوگێڕەکەدا کە بیدا بەو برایەی کە لە تەنیشتیەوەتی و برینەکەی لەم سەختترە و، زیاتریش تینوویەتی، کاتێك ئاوەکە بۆ ئەویش دەبەن، ئەویش لای خۆیەوە ئاماژەی بۆ ئەوەی تەنیشتی کرد، کە بۆ ئەویشیان برد ئاماژەی بۆ ئەوەی ئەو لایەوەی کرد..

بەمجۆرە.. هەتا گیانی زۆرینەیان بەتینوویەتی دەرچوو.. بەڵام جوانترین لێبڕان و خۆنەویستی بوو..!!

بەڵێ..

لە راستیدا جەنگی (یەرمووك) بوارێکی زۆر کەم وێنە بوو بۆ گیانفیدایی.

لەنێو تابلۆکانی خۆبەختکاری سەرسوڕهێنەردا کە لێهاتوویيە جەسوورەکان وێنەیان کێشا، ئەمە تابلۆیەکی دیارە.. تابلۆیەك کە وێنەی خالیدی لە خۆ گرتووە لە پێشەوەی سەد سەربازیەوە –زیاتر نا– کە دژی هاتنی رۆمن، ئەو رۆمەی ژمارەی سەربازەکانی چل هەزار کەسە، خالید هاوار لەو سەد کەسەی کە لەگەڵیایەتی دەکات:

{سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە رۆمەکان تەنها هێندە ئارام و هێزیان ماوە کە بینیتان.

منیش دەخوازم کە خوای گەورە شانەکانیان بخاتە بەر دەستتان..

سەد کەس.. رووبەڕووی چل هەزار دەبنەوە و.. سەریش دەکەون..!!

بەڵام سەر سوڕمان بۆچی؟؟

ئەی دڵەکانیان لێوان لێو نیە لە بڕوا بوون بەخودای بەرزی باڵا دەست..؟؟ و بڕوا بە پێغەمبەرە راستگۆ و دەستپاکەکەی ﷺ ؟؟ و بڕوا بە کێشەکەی، کە لە هەموو کێشەکانی ژیان زیاتر، چاك و، رێنما کار و، رێزدارە؟

خەلیفەکەشیان (ئەبوبەکری صدیق) نیە ڕەزای خوای لێ بێت، ئەو پیاوەی ئاڵای بەسەر دونیادا بەرز دەکرێتەوە لە کاتێکدا کە ئەو لە مەدینەی پایتەختی تازەی جیهانی نوێ بەدەستی خۆی مەڕی بێوەژنەکان دەدۆشێت و، هەویر بۆ نانی هەتیووەکان دەشێلێت..؟؟

ئایا سەرکردەشیان (خالیدی کوڕی وەلید)ی لەناو بەری وەسوەسەی ستەمکاری لەخۆبایی بوون و، دوژمنکاری و، شمشێری هەڵکێشراوی خودا نیە بەسەر هێزی دواکەوتوویی و، بۆگەنی و، بێباوەڕییەوە؟؟

ئایا ئەمانە، وانین..؟

کەواتە، شنەبای سەرکەوتن هەڵبکە..

بە بەهێزی و دەستەلات و، سەربەرزی و، توندییەوە هەڵبکە..

لەراستیدا بلیمەتی (خالید) سەرکردە پێشەوایانی سوپای رۆمی سەرسام کرد بوو، بەجۆرێك وای لە یەکێکیان کرد کە ناوی (جرجە) بوو بانگی خالید بکات تا لەیەکێك لە ماوەکانی پشووی نێو جەنگەکەدا بێتە پێشەوە بۆی.

کاتێك بەیەك گەیشتن، سەرکردەی رۆم رووی دەمی کردە خالید و وتی:

{ئەی خالید..

راستم پێ بڵێ و، درۆم لەگەڵ مەکە، چونکە مرۆڤی ئازاد درۆ ناکات..

ئایا خوای گەورە لە ئاسمانەوە شمشێرێکی ناردووە بۆ پێغەمبەرەکەتان و ئەویش بەخشیبێتی بەتۆ و، لە هەر کەست هەڵکێشابێت بەزاندووتە؟؟}.

خالید وتی:

{نەخێر}

پیاوەکە وتی:

{ئەی بۆ ناو نراوی شمشێری خودا؟}.

خالید پێی وت:

{خوای گەورە پێغەمبەرێکی بۆ ناردین، هەمان بوو بڕوای پێ هێنا و هەبوو بڕوای پێ نەکرد..

منیش یەکێك بووم لەوانەی بەراستم نەزانی تا خوای گەورە دڵی بۆ لای ئیسلام راکێشاین و، بەهۆی پێغەمبەرەکەیەوە رێنمایی کردین و،بەڵێنمان پێدا..

پێغەمبەریش پاڕایەوە بۆم و، پێی فەرمووم: تۆ شمشێرێکی لە شمشێرەکانی خوا، بەم جۆرە ناونرام..

سەرکردەی رۆم وتی:

{بانگەوازی خەڵکی بۆ چ شتێك دەکەن..؟}

خالید وتی:

{بۆ لای یەکخواناسی و، بۆ لای ئیسلام}

وتی:

{ئایا ئەو کەسەی ئەمڕۆ موسڵمان ببێت پاداشت و مافی وەك ئێوەی بۆ هەیە؟}

خالید وتی: {بەڵێ، چاکتریشی بۆ هەیە..}

پیاوەکە وتی: {چۆن، لە کاتێکدا ئێوە بەر لەو موسڵمان بوون..؟؟}

خالید پێی وت:

{ئێمە لەگەڵ پێغەمبەری خوادا ﷺ ژیاوین و، بەڵگە و موعجیزەکانیمان بینی و، حەقی هەر کەسێکە ئەوەی ئێمە بینیمان بینیبێتی و، ئەوەی ئێمە بیستمان بیستبێتی کەبە ئاسانی موسڵمان ببێت..

بەڵام ئێوە کە نەتاندیووە و گوێبیستی نەبوون، پاشتر بە نەدیتراوی بڕواتان هێناوە، ئەوا پاداشتی ئێوە چاکتر و گەورەترە گەر راستگۆ بن لە نیەت و نهێنیەکانتاندا لەگەڵ خوا}..

سەرکردە رۆمەکە هاواری لێ هەستا و، ئەسپەکەی بەرەو لای خالید تاودا و، لە تەنیشتیەوە راوەستا:

{ئیسلامم فێر بکە ئەی خالید}..!!!

موسڵمان بوو و.. دو رکات نوێژی کرد و.. هیچ نوێژێکی دیکەی دوای ئەوە نەکرد، کە هەردوو سوپا دەستیان کردەوە بەجەنگ، (جرجەی رۆم) لە ریزی موسڵمانەکاندا دژ بەرۆمەکان بەئومێدی بەدەستهێنانی شەهیدی جەنگا تا بەدەستی هێنا و پێی گەیشت..!!

پاشان. ئایا ئێمە بەرەو رووی مەزنێتی دیمەنێکی جوانتر ئەبینەوە.. کە خالید سەرکردایەتی سوپای موسڵمانانی دەکرد لەو جەنگە سەختەدا، ئازایانە سەرکەوتن لە نێوان کەڵبەی رۆمەکاندا دەردەهێنێت، بەو رادە گوماناوی و ترسناکەی کە تێیدا بەنامەبەری هاتوو لە مەدینەوە سەرسام دەبێت کە نامەیەکی لە خەلیفەی نوێوە بۆ هێناوە — ئەمیری باوەڕداران عومەری کوڕی خطاب..

سڵاوی عومەری بۆ موسڵمانان تێدا بوو، لەگەڵ هەواڵی کۆچی دوایی خەلیفەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەبوبەکری صدیق، پاشان فەرمانی کرد بەلادانی خالید لە سەرکردەیی و، دانانی (ئەبوعوبەیدەی جەڕڕاح) لە جێگای..

خالید نامەکەی خوێندەوە، داوای بەزەیی و رەحمەتی بۆ ئەبوبەکر و سەرکەوتنی بۆ عومەر کرد..

پاشان داوای لە هەڵگری نامەکە کرد کە ئەوەی لە نامەکەدا هاتووە بەکەسی رانەگەیەنێت و لە جێگایەك داینا و فرمانی پێکرد کە بەجێی نەهێڵێت و، نەچێتە لای هیچ کەس..

ئەمجا دەستی کردەوە بەسەرکردایەتی جەنگەکە و هەواڵی مردنی ئەبوبەکر و فەرمانەکەی عومەری شاردەوە تا ئەو سەرکەوتنە دێت کە نزیك بۆتەوە..

زەنگی سەرکەوتنی لێی دا و، رۆمەکان تێکشکان..

ئەمجا سەرکردەی پاڵەوان لە ئەبوعوبەیدە چوویە پێشەوە وەك سەربازێك سڵاو لە سەرکردەکەی بکات، سڵاوی لێکرد و.. لەسەرەتادا ئەبو عوبەیدە وەك گاڵتەیەك لە گاڵتەکانی سەرکردەیەك سەیری کرد کە سەرکەوتنێکی بەدەست هێنا بێت بەبیری کەسدا نەهاتبێت..

بەڵام هێندەی نەبرد سەیری کرد راستیەکی تەواوە، چوو نێو چاوانی خالیدی ماچ کرد و، مەزنی دەروون و ئاکارەکانی خالیدی دەژمارد.

گێڕانەوەیەکی مێژوویی دیکەش هەیە، دەڵێت: نامەکە لە ئەمیری باوەڕدارانەوە بۆ ئەبوعوبەیدە نێردرابوو، ئەبوعوبەیدەش هەواڵەکەی لەخالید شاردەوە تا جەنگەکە تەواو بوو...

جا هەرکامیان بێت.. ئەوا رێبازی خالید لەهەردوو بارەکەدا مەبەستی ئێمەیە..
بەراستیش رێبازێکی زۆر قەشەنگ و مەزن و بەرز بوو..
لەهەموو ژیانی خالید دا هیچ هەڵوێستێکی دیکە بەدی ناکەم کە دڵسۆزی قوڵ و راستگۆی بەتینی ئاوەها بخاتە روو..
لای ئەو وەکو یەکە، ئەمیر بێت، یا سەرباز..
ئەمیرایەتی وەك سەربازێتی وایە، هەریەکەیان هۆکارێکە و ئەرکی سەرشانی خۆی بەرامبەر خودا کە بروای پێ هێناوە و، بەرامبەر پێغەمبەرەکەی کە بەڵێنی پێیداوە و بەرامبەر ئەو ئاینەی کە لە ئەستۆی گرتووە و لەسایەی ئاڵاکەیدا رۆشتووە، پێی بەجێ دەگەیەنێت..
هەوڵدانی ئەو لە کاتێکدا کە ئەمیرێکی فەرمان بەجێهێنراوە هەروەك هەوڵدانیەتی وەك سەربازێکی گوێرایەڵ..!!
ئەو سەرکەوتنە مەزنەش بەسەر دەروونیدا بۆی ساز کردبوو، هەروەك بۆ کەسانی دیکەی پێڕی جێنشینەکانیشی ساز کردبوو کە فەرمانڕەوایی ئوممەتی ئیسلام و دەوڵەتی موسڵمانان بوون لەو رۆژەدا..
ئەبوبەکر و عومەر..
کە دوو ناون زمان توانای جوڵانی نیە بۆ ناوهێنانیان، هەتا هەموو موعجیزەکانی چاکەی مرۆڤ و، مەزنی مرۆڤ نەهێنێتە خەیاڵی خۆی..
سەرەڕای بزربوونی خۆشەویستی هەندێك کات لە نێوان عومەر و خالید دا، بێگەردی عومەر و دادگەری و، خواترسانی و، مەزنی لەرادەبەدەری، هەرگیز لای خالید جێگەی پرسیار نەبوون..
پاشان بڕیارەکانیشی هەرگیز لای ئەو جێگای گومان نەبوون، چونکە ئەو ویژدانەی کە دەیجوڵاند، لە تەقوا و، دامەزراوی و، دڵسۆزی و، راستگۆیدا گەیشتبووە رادەیەکی وا کە ویژدانێکی پاك و پێگەیشتوو پێی بگات، ئەمیری باوەڕداران (عومەر) بە خراپ سەیری خالیدی نەدەکرد، بەڵکو شمشێرەکەی پەلە و تیژ دەهاتە پێش چاو..
لەپاش کوژرانی مالیکی کوڕی نویرە (عومەر) ئەوەی خستە روو کاتێك کە پێشنیاری کرد بۆ ئەبوبەکر گۆشە گیری بکات و، وتی:
{شمشێرەکەی خالید پەلەکردنی تێدایە}..
واتە بەسوك گرتن و تیژی و، پەلەکردنی تێدایە..
(ئەبوبەکری صدیق)یش لە وەڵامیدا وتی:
{ناتوانم بەرهەڵستی شمشێرێك بکەم کە خوای گەورە زاڵی کردووە بەسەر بێ باوەڕاندا}..

(عومەر) دەیووت خالید پەلەکردنی تێدایە.. پەلە پەلییەکەی دایە پاڵ شمشێرەکەی خالید نەك خۆی، ئەو وشانەش دەربڕی ئەدەبی ئەمیری ئیمانداران نین و بەس، بەڵکو لە هەمان کاتدا ڕێزگرتنیەتی لە خالید..

(خالید)یش پیاوی شەڕە، لە لانکەوە تا دارە مەیت.

ئەو ژینگە و، پێگەیشتن و پەروەردەکردنی و، هەموو ژیانی بەر لە ئیسلام و دوای ئەویش هەر هەمووی مەیدانێك بوو بۆ سوار چاکێتی، پڕ مەترسی، لێزانانەیە..

پاشان سووربوونی رابردووی بەر لە موسڵمان بوونی و، ئەو جەنگانەی لە دژی پێغەمبەر و هاوەڵانی ئەنجامی داو ئەو لێدانانەی شمشێرەکەی لە ڕۆژانی بێ باوەڕیدا سەری بڕواداران و روخساری خواپەرستانی پێ لێکردەوە، تێکڕای ئەوانە قورساییەکی زۆریان لەسەر ویژدانی هەبوو، وایان لە شمشێرەکەی کردبوو کە هەڵوەدای لە ناوبردنی هاوەڵ پەرستان بێت چەند هێندەی ئەوەی کە بەسەر موسڵمانانیدا هێنا)).

ئێوەش ئەو دەستەواژەیەتان لەیادە کە لە سەرەتای ئەم باسەوە هێنامان کە لەمیانی قسەکردنیدا لەگەڵ پێغەمبەری خوادا ﷺ هات، کە پێی وت:

ئەی پێغەمبەری خودا، لای خوای گەورە داوای لێخۆشبوونم بۆ بکە لەسەر هەموو ئەو ڕێگرییانەی لەبەردەم ڕێگای خوادا دروستم کردووە.

وێڕای هەواڵ پێدانی لە لایەن پێغەمبەرەوە ﷺ ، کە ئیسلام هەموو شتێکی پێش خۆی دەسڕێتەوە، ئەو هەر سوور بوو لەسەر ئەوەی کە پێغەمبەر ﷺ پەیمانی پێ بدات کە خوای گەورە لە هەموو ئەو کارانەی، پێشتر بەشمشێرەکەی دەستی ئەنجامی داوە، ببورێت..

شمشێریش کاتێك بەدەستی شۆڕەسوارێکی جەربەزەی وەك (خالیدی کوڕی وەلید)ەوە دەبێت و، پاشان ئەو دەستەی کە پێی گرتووە ویژدانێکی پەرۆشی گەرمەی پاکبوونەوە و قەرەبووکردنەوە و، داپۆشراو بە خۆشەویستی و پشتیوانیەکی رەها بۆ ئاینێك کە پلان و دژایەتی دەورەدراو بیجوڵێنێت، ئەوا زۆر سەخت دەبێت لەسەر ئەو شمشێرە کە دەست لە بنەما رەق و، تیژییە رقێنراوەکانی هەڵبگرێت..

بەم جۆرە شمشێرەکەی خالیدمان بینی سەر ئێشەی بۆ خاوەنەکەی دروست دەکرد.

ئەو کاتەی دوای رزگارکردنی مەککەش پێغەمبەر ﷺ ناردی بۆ لای هەندێك لە هۆزە عەرەبەکانی نزیك شاری مەککە، پێی فەرموو:

{وەك بانگخوازێك دەتنێرم، نەك جەنگاوەر} .

شمشێرەکەی بەسەریدا زاڵ بوو ڕۆڵی جەنگاوەری تێدا بەرجەستە کرد و.. وازی لە ڕۆڵی بانگخوازی هێنا کە پێغەمبەر رایسپاردبوو، هەر ئەوەش بوو وای کرد لە پێغەمبەر ﷺ غەمگین و ناڕەحەت ببێت کاتێك هەواڵی کارەکانی خالیدی پێگەیشت، هەستایەوە و ڕووی کردە قیبلە و، هەردوو دەستی بەرزکردەوە و، بەم وتەیەی پۆزشی بۆ خوای گەورە هێنایەوە:

{خودایا خۆم بەری دەکەم لەوەی خالید ئەنجامی داوە}
پاشان عەلی نارد بۆ لایان خوێنی دانێ و پارە و سامانی بۆ گێڕانەوە.
وتراویشە کە خالید بەوە پاکانەی بۆ خۆی کردووە کە (عبداللەی کوڕی حوزافەی سەهەمی) پێی وتوە: پێغەمبەری خوا فەرمانی شەڕکردن لەگەڵیاندای پێکردوون لەبەر ئەوەی موسڵمان نابن..
خالید خاوەنی توانایەکی نائاسایی بوو و.. پاڵەپەستۆیەکی زۆری لەسەر دروست کردبوو بۆ داڕوخانی هەموو جیهانی کۆنی..
خۆ گەر ئێمە لێی رابمێنین کاتێك بتی (عوزا) دەڕوخێنێت کە پێغەمبەر ناردبووی بۆ روخاندنی.
یان گەر سەرنجی بدەین کە بەپاچەکەی ئەو بینا بەردینەی دەروخاند، وەك پیاوێك دەهاتە بەر چاومان کە لە دژی تێکڕای سووپایەك بجەنگێت، سەری تاکەکانی دەپچڕاند و ریزەکانی پەرتەوازە دەکرد.
ئەو بەدەستی راستی و، بەقاچیشی لێی دەدا و، هاواری لە پارچە ورد وردبووەکان و، خۆڵە داکەوتووەکەی دەکرد:
{ئەی عوزا بڕوام پێت نیە ، نەك پاك و بێگەرد بیت
من بینیم خوای گەورە سەر شۆڕی کردی..!!}.
پاشان ئاگری لە خاکەکەی بەردەدا و دەیسوتاند..!
هەموو دیاردەکانی هاوەڵ پەرستی و پاشماوەکانی لەبۆ چوونی خالید دا-وەك عوزا جێگایەکی لەو جیهانە نوێیەدا نیە کە خالید لە سایەی ئاڵاکەیدا راوەستابوو..
خالید بەهیچ شتێکی دیکە لە شمشێرەکەی ئاشنا نەبوو بۆ پاکتاوکردنی.
هەر بۆیە.. {باوەڕم بەتۆ نیە ، نەك بێگەردی بۆت
من بینیم خوای گەورە سەرشۆڕی کردیت}..!!
گەر ئێمەش لەگەڵ ئەمیری باوەڕداران (عومەر)دا ئەو خۆزگەیەمان هەبایە، کە بریا شمشێرەکەی خالید بەدەر بووایە لەو پەلە پەلیە، ئەوا لەگەڵ ئەمیری باوەڕداران (عومەر)یش، ئەم وتەیەی دووبارە دەکەینەوە:
{ئافرەتان دەستەوسانن لەوەی کەسێکی دیکەی وەك خالید وەبەربێنن}..!!
ئەو رۆژەی خالید کۆچی دوایی کرد (عومەر) زۆر زۆر بەکوڵ بۆی گریا و، خەڵکی دواتر زانیان کە ئەو تەنها بۆ لەدەستدانی ناگری، بەڵکو بۆ دەرفەتە دەگریا کە مردن لە دەستی (عومەر)ی دا کە دەیویست خالید بکاتەوە بە ئەمیر پاش ئەوەی قسە و قسەلۆکی خەڵکی لەسەر لاچوو و، هۆیەکانی کۆشە گیر کردنی نەما، گەر مردن پێی نەگەیشتبایە و خالید خێرا بەرەو دیداری پەروەردگاری نەگەڕایەتەوە.

بەڵێ، ئەو پاڵەوانەش خێرا بەرەو ئارامگاکەی لەبەهەشتدا گەڕایەوە..

ئێستا بۆی هەیە بحەوێتەوە..؟؟ چونکە ئەو کەسێك بوو سەر زەوی هیچ کەسی دیکەی وەك ئەو دوژمنی حەوانەوەی بەخۆیەوە نەدیووە..؟؟

ئێستا کات و ساتی ئەوەیە جەستەی شەکەتی بۆ کەمێ بسرەوێ..؟؟ هەر ئەو بوو هاوەڵان و دوژمنانی لە پیاهەڵدانیدا دەیانوت:

{ئەو پیاوە ناخەوێت و، لێناگەڕێت کەسیش بخەوێت}..؟؟

بەڵام ئەو گەر سەرپشك بکرایە ئەوا ئەوەی هەڵدەبژارد کە خوای گەورە تەمەنی درێژتر بکردایە و کات و ساتی زیاتر پێ ببەخشایە تا درێژە بە تێکشکانی پاشماوە بۆگەنەکان بدات و، لەسەر کار و جیهاد کردنی لەپێناوی خوا و ئیسلامدا بەردەوام بێت

جا گیانی ئەم پیاوە و بۆنی خۆشی بۆ هەمیشە دەمێنێتەوە، بەردەوامە، کاتێك ئەسپ دەحیلێنێت و، رمەکان دەبریسکێنەوە و، بەیداخەکانی یەکخواناسی بەسەر سوپاکانی ئیسلامەوە دەشەکێتەوە..

دەڵێت:

{شەوێك کە تێیدا بوکێکی رازاوەم بۆ بێنن، یا مژدەی لەدایکبوونی کوڕێکم پێ بدرێت، خۆشەویستر نیە لام لە شەوێکی سەرما و سۆڵەی توند، کە لەگەڵ پۆلێك لە خەباتکاراندا، لە دژی بێباوەڕان رۆژ بکەمەوە}..

لە پێناوی ئەوەشدا، پەژارە و کەسەری ژیانی -بەبۆ چوونی خۆی- ئەوەبوو کە لەسەر نوێنگەکەی بمرێت، لە کاتێکدا کە هەموو ژیانی بەسەرپشتی ئەسپەکەیەوە و، لە سایەی بریسکەی شمشێرەکەیدا بەسەر بردووە..

ئەو کە لەگەڵ پێغەمبەری خوادا ﷺ بەشداری غەزای کرد و، هەلگەڕاوەکانی داپلۆسی.

تەخت و تاراجی فارس و رۆمی لەگەڵ خاکدا یەکسان کرد و، بەڕاکردن بەسەر زەویدا رۆشت، هەنگاو بە هەنگاو لە عێراق، هەتا رزگاریکرد بۆ ئیسلام و لە وڵاتی شامیش شەقاو شەقاو، تا هەر هەمووی بۆ ئیسلام رزگارکرد..

وەك سەرکردەیەك، کە ناڕەحەتی و خۆبەکەمزانینی سەربازێك تێیدا رەنگی دابوویەوە و، وەك سەربازێك کە هەلگری بەرپرسیارێتی سەرکردە و پێشەنگی بوو.

داخ و کەسەری ژیانی پاڵەوان ئەوەیە کە لەسەر نوێنگەکەی بمرێت..!!

ئالێرەدا کە ئەسرینەکانی بەخوڕ لەدیدەی دەخزانە خوارێ وتی:

{لەو شەڕە و ئەو هێرشە بەشدار بووم و، هیچ جێگایەکی جەستەم نەماوە جێگەی لێدانی شمشێری پێوە نەبێت، یا جێ دەمی رم، یا شوێنی تیر..

ئێستاش ها ئەوە لەسەر نوێنگەکەم وەکو وشتر بەسەر لوتدا دەمرم، دەسا باچاوی ترسنۆکەکان بێ خەو بێت}..!!

ئەمانە ئەو وشانەن ئەو کاتە ساتی وتنیان نیە، مەگەر هەر پیاوێکی ئاوا بتوانێت بیڵێت.
ئەو ساتەیش لە پێشوازی چرکە ساتەکانی ماڵئاوایدا بوو، دەستی کرد بەوەسیەت کردن..
دەزانن وەسیەتی بۆ کێ کرد..؟؟
بۆ خودی عومەری کوڕی خطاب..!!
دەزانن چی لەدوای خۆی بەجێ هێشتبوو..؟
ئەسپەکەی و چەکەکەی..!!
هیچی دیکە..؟؟
هیچی دی، لەوەی کە خەڵکی کۆی دەکاتەوە و هەیانە..!!
چونکە ئەو کە زیندوو بوو هیچی بەلاوە گرنگ نەبوو، جگە لە بایەخدانی بەسەرکەوتن و بەدەستهێنانی باڵا دەستی بەسەر دوژمنانی حەقدا.
لە شت و مەکەکانی دونیاشدا هەمووی لەسەر هیچ شتێك سوور نەبوو..
تەنیا یەك شت نەبێت، کە بەوپەڕی خۆشەویستیەوە سووربوو لەسەری.. کە ئەویش (قەلنسوت)ەکەی بوو..
لە رۆژی یەرمووکدا لێی کەوت و، خۆی و خەڵکەکەش زۆر لەدوی گەڕان.. کاتێك لەسەر ئەوە سەرزەنشت کرا وتی:
{هەندێك لە مووی پەرچەمی پێغەمبەری خودای تێدا بوو و زۆر پێی گەشبین بووم و، پێی سەردەکەوتم}.
لە دواییدا، لاشەی ئەم پاڵەوانە لە ماڵەکەی بەسەر شانی هاوەڵان هێنرایە دەرەوە و دایکی پاڵەوانی کۆچکردوو بەدوو چاوی سوور بوونی ئاوێتە بەغەمەوە لێی دەڕوانی و لە ماڵئاواییدا وتی:
تۆ لە هەزاران هەزار کەسی هۆز باشتری، کاتێك روخساری مەردان بکەوێتە ململانێ... لە ئازایەتی دا..؟ تۆ لە باوکی شێران ئازاتری کە لەراوی شیر دەگەڕێنەوە... لە سوارچاکیشدا..؟
تۆ شۆڕەسوار تری لەو لافاوە بەخوڕەی کە لە نێو شاخەکانەوە لێشاو دێنێت.

انت خير من الف الف من القو م اذا ما كبت وجوه الرجال
اشجاع..؟ فأنت اشجع من لي ث عضنفر يذود عن اشبال
اجواد..؟ فأنت اجود من سيل غامر يسيك بين الجبال

(عومەر) کە گوێبیستی ئەوەبوو،.. زیاتر دڵی داخورپا.. و فرمێسکەکانی بەخوڕتر بوون و.. وتی:
{راستت وت..
سوێند بەخوا ئەو ئاوەها بوو}..
ئەمجا پاڵەوان لە گڵکۆکەیدا بەخاك سپێردرا..

هاوەڵانیشی کە دونیا کش و مات و، ملکەچ و بێدەنگ بوو، بەملکەچیەوە راوەستان..
تەنها حیلەی ئەسپێك هات و ئەو بێدەنگیەی شکاند -وەك ئەوەی بەبیری ئێمەدا بێت- کە پاش ئەوەی رەشۆکەی لابرد بوو خێرا دەهات و، شەقامەکانی مەدینەی بەراکردن بەدوای تەرمی خاوەنەکەیدا بڕیبوو، کە دڵتەنگی و بۆنی خۆشی ئەو بەڕێوەی دەبرد.
کە گەیشتە کۆمەڵە خەڵکە بێدەنگەکە و گۆڕەشێدارەکە سەری وەك ئاڵا بڵند کرد.
بەبەرزی حیلاندی.. تەواو وەك ئەو کاتەی کە پاڵەوانەکەی بەسەر پشتەوە بوو و، هەڕەشەی لە تەخت و تاراجی فارس و رۆم دەکرد و، چارەسازی دەردی دڵی بتپەرستی و دەستدرێژکارانی دەکرد و، هەموو هێزێکی شەڕەنگێز و هاوەڵ پەرستی لەسەر رێگەی ئیسلام رادەماڵی..
مایەوە و-چاوەکانی لەسەر گڵکۆکەی نەدەتروکاند- سەری بەرز کردەوە و نەوی کرد و، دەیجوڵاند بۆ گەورە و پاڵەوانەکەی و، سڵاوی ماڵئاوایی لێدەکرد..!!
پاشان بەسەر بەرزی بێدەنگ راوەستا، نێو چاوانی بڵند بوو، بەڵام چاوەکانی بەخوڕ ئەشکیان لێدەباری.!!
(خالید) لەگەڵ چەکەکەیدا (وەقف)ی کردوون لە پێناوی خوا.
بەڵام.. داخۆ هیچ شۆڕە سوارێك پاشی خالید دەتوانێت بچێتە سەرپشتی..؟؟
یان پشتی بۆ هیچ کەسێکی دیکە نەوی دەکات..؟؟
ئێی ئەی پاڵەوانی هەموو سەرکەوتنەکان.. و
ئەی بەرەبەیانی گشت شەوەزەنگەکان..
بەراستی تۆ بەگیانی سوپاکەتەوە بەسەر سەختی لێشاوی هێرشبەراندا زاڵ دەبوویت کە بەسەربازەکانت دەوت:
{کاتی سەر لەبەیانی خەڵکەکە خەم و خەفەتیان لادەچێت}
تا وەك پەندێك لە تۆوە مایەوە..
ئەوەتا تۆ ئێستا کە، خەفەتەکانت تەواوکرد.
دەسا ئەی باوکی سولەیمان، سوپاس بۆ بەیانیەکەت..!!
سەربەرزی و، بۆنی خۆش و، نەمری بۆ یادت ئەی خالید..!!
لێمان گەڕێ.. لەگەڵ ئەمیری باوەڕداران (عومەر)دا ئەو وشە سازگارە پاراوانە بڵێینەوە کە لە کاتی ماڵئاوایی لێکردن و شیوەنگێڕانیدا بۆت وتی:
خودای گەورە رەحم بەباوکی سولەیمان بکات.
ئەوەی لای خوای گەورە هەیە چاکترە لەوەی لە ژیاندا تێیدابووە.
بەراستی سوپاسگوزارانە ژیا و بەختەوەرانەش کۆچی کرد.

٢٣

قەیسی کوڕی سەعدی کوڕی عوبادە

فێڵبازترین کەسی عەرەب بوو گەر موسڵمان نەبوایە

سەرەڕای گەنجێتیەکەی، ئەنصاریەکان وەك سەرکردە هەڵس و کەوتیان لەگەڵدا دەکرد..

لەبارەیەوە دەیان وت: ((گەر بمانتوانیایە بە سامانەکەمان ریشێکمان بۆ قەیس بکڕیایە، ئەوا دەمانکڕی)).

لەبەر ئەوەی کۆسە بوو، هیچ خەسڵەتێکی سەرکردەی لە داب و نەریتی هۆزەکەیدا کەم نەبوو جگە لەو ریشە نەبێت کە پیاوەکانیان روخساری خۆیان پێ هەیبەتدار دەکرد، جا دەبێت ئەو گەنجە کێ بێت کە هۆزەکەی حەزیان دەکرد دەست لە هەموو سامانەکانیان هەڵبگرن بەرامبەر بە ریشێك کە روخساری ئەوی پێ دابپۆشن و، رووکەشی دەرەکی مەزنییە راستەقینەکەی و، سەرکردایەتیە سەرکەوتووەکەی پێ تەواو بکەن..؟؟

ئەوە (قەیسی کوڕی سەعدی کوڕی عوبادە)یە.

لە خانەدارترین و دێرینترین خانەوادەکانی عەرەبە.. ئەوماڵەی کە پێغەمبەر ﷺ لە بارەیەوە فەرمووی:

{خانەدانی سیمای خەڵکانی ئەم ماڵەیە}..

ئەو لێزانەش کە فێڵ و تەڵەکە و، لێهاتووی و، زیرەکی لێ هەڵدەقوڵێ و، لەبارەی خۆیشیەوە راستگۆیانە وتویەتی:

{گەر ئیسلام نەبوایە، فرت و فێڵێکی وەهام دەکرد عەرەب بەرگەی نەگرتایە}..!!

چونکە ئەو زیرەکێکی، زۆر فێڵزانی، مێشك کراوە بوو.

لەڕۆژی (صەفەین)یشدا لە شوێنی خۆیدا بوو لەتەك ئیمامی عەلیدا بەرامبەر معاویە و.. لەگەڵ خۆیدا دادەنیشت و نەخشەی فرت و فێڵێکی دەکێشا کە لە توانایدا بێت معاویە و ئەوانەی لە تەکیدایە بەڕۆژێك یان چەند رۆژێك لەناو ببات، بەڵام ئەو فرت و فێڵەی خۆی دەپشکنی کە بەهۆی زیرەکیەکەیەوە بۆی هاتبوو و، بەفێڵێکی خراپی مەترسیداری دەهاتە پێش چاو و، ئەو ئایەتەی قورئانی پیرۆزی دەهاتەوە یاد کە دەفەرموێت:

﴿وَلاَ يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلاَّ بِأَهْلِهِ: فرت و فێڵیش هەر یەخەی خاوەنی دەگرێ.﴾ فاطر/٤٣.

دەست بەجێ پاشگەز دەبوویەوە و، داوای لێخۆشبوونی لەخوا دەکرد و، زمانی حاڵیشی دەیوت:

{سوێند بەخوا گەر بۆ معاویە بلوێت بەسەرماندا زاڵ ببێت، ئەوا تەنها بەهۆی زیرەکیەکەیەوە زاڵ نابێت بەسەرماندا بەڵکو بەهۆی وەرع و تەقوای ئێمەوە بۆی دەست دەدا زاڵ ببێت}..!!

جا ئەو ئەنصاریە خەزرەجیەی نێو ماڵێکی سەرکردەیەکی مەزن، چاکە و رەوشت پاکی لە باو و باپیرانەوە بۆ مابووەوە.. سەعدی کوڕی عوبادە، سەرکردەی خەزرەج بوو کە دواتر بەدیداری دەگەین..

کاتێك موسڵمان بوو دەستی (قەیسی) کوڕی گرت و بردیە خزمەت پێغەمبەرەوە و وتی: {ئەمە خزمەتکارتە ئەی پێغەمبەری خوا}..

پێغەمبەریش لە (قەیس)دا هەموو خەسڵەتێکی زاڵبوون و دەرکەوتەکانی چاکسازی تێدا بەدی کرد..

هێنایە لای پێشەوە و نزیکی کردەوە و (قەیس) بەردەوام خاوەنی ئەو جێگایە بوو..

(ئەنەس)ی هاوەڵی پێغەمبەر لەو بارەیەوە دەڵێت:

{قەیسی کوڕی سەعد بۆ پێغەمبەر، وەك جێگەی پاسەوان وابوو بۆ سەرکردە}..

لە کاتێکدا کە قەیس، بەر لە موسڵمان بوونی بەو زیرەکییەی خۆی کە خەڵکی بەرگەی بیرکردنەوەیان نەدەگرت مامەڵەی لەگەڵ خەڵکیدا دەکرد و، کەس نەبوو لەنێو مەدینە و دەورووبەریدا هەزار حساب بۆ لێزانیەکەی نەکات.. کاتێکیش موسڵمان بوو، ئیسلام فێری کرد کە دڵسۆزانە هەڵس و کەوت بکات، نەك بە فێڵ و لێزانیەکەی و، لەراستیشدا نەوەیەکی چاکە کار بوو بۆ ئیسلام و، فێڵ و لێزانیەکەی وەلاخست و، ئیدی لەوە بەدوا هەڵمەتە لەناوبەرەکانی پێ نەدەچنی و.. هەر کە رووبەڕووی هەڵوێستێکی سەخت ببوایەتەوە، سۆزی دەجولا بۆ فرت و فێڵزانیە کۆت کراوەکەی و، دەستەواژە هەمیشەییەکەی دەوتەوە:

{گەر ئیسلام نەبایە، فرت و فێڵێکم لە عەرەب دەکرد بەرگەی نەگرتایە}..!!

لەنێو خەسڵەتەکانیشدا تەنها دەست باویەکەی لە زیرەکییەکەی زیاتر بوو و.. خانەدانی و دەست باویش ئاکارێکی کت و پڕی قەیس نەبوو، بەڵکو ئەو لە رۆڵەی ماڵێکی دێرینی بەخشندە و دەست باودابوو و، خانەوادەی (قەیس)یش –لەسەر داب و نەریتی بەخشندە و دەوڵەمەندانی ئەو کاتەی عەرەب بوون–.

بانگکارێکیان لەسەر یەکێك لەبەرزاییەکانیان دانا بوو میوانی بە رۆژدا بۆ نانخواردن بانگ دەکرد..

یان ئاگری دادەگیرساند بۆ رێبواری نامۆ و نەشارەزا تا بەهۆیەوە شەو رێ دەربکەن و.. خەڵکی لەو رۆژگارەدا دەیانووت: ((هەر کەس حەزی لە بەز و گۆشتە، با بچێتە سەر خوانی دولەیمی کوڕی حاریسە))..

(دولەیمی کوڕی حاریسە)ش باپیرەی دووەمی (قەیس) بوو..

جا لەو ماڵە بێرینەدا (قەیس) بە بەخشندەی و لێبوردەیی گۆشکرا..
ڕۆژێکیان ئەبوبەکر و عومەر لەبارەی دەستکراوەیی‌و بەخشندەیی قەیسەوە دەدوان، وتیان:
{گەر واز لەبەخشندەیەتی ئەولاوە بهێنین، ماڵەکەی باوکی تیا دەبات}..
(سەعدی کوڕی عوبادە)ش بەو قسەیەی ئەوانی زانی کە لەبارەی (قەیس)ی کوڕییەوە وتبوویان، بۆیە وتی:
((کێ لەبەرەی (باوکی قوحافە– واتە ئەبوبەکر) و، کوڕی خطاب پۆزشم بۆ دێنێتەوە.. کوڕەکەم ڕژد دەکەن بەسەرمدا))..!!!
ڕۆژێکیان قەرزێکی زۆری دابوویە برایەکی نەداری..
لەوادەی دیاریکراوی دانەوەیدا پیاوەکە ئەمەکدارانە چوو بۆ لای قەیس و قەرزەکەی بۆ گێڕایەوە، بەڵام ئەو وەرینەگرت و پێی وت:
{ئێمە شتێك بەخشیبێتمان وەری ناگرینەوە}..!!
فیترەتی مرۆڤیش ڕێبازێکی هەیە لێی لا نادات و، پەیڕەوێکی هەیە نایگۆڕێت.. هەر بۆیە کە بەخشندەیی هەبوو ئازایەتیشی لەگەڵدا دەبێت..
بەڵێ.. بەخشندەیی ڕاستەقینە و ئازایەتی ڕاست دوانەیەکن، هیچ یەکێکیان لەوی دیکە دوناکەوێت.. خۆ گەر بەخشندەی بەدەر لە ئازایەتی هەبوو، ئەوا بزانە کە ئەوەی بەدی دەکەیت بەخشندەیی نیە.. بەڵکو ڕووکەشێکی بەتاڵ و درۆزنانەی ڕوکەشەکانی خۆهەڵنان و پڕوپاگەندە کردنە و.. ئەگەر ئازایەتیش هەبوو بەبێ بەخشندەیی، ئەوا بزانە کە ئەوەش ئازایەتی نیە، بەڵکو ویستێکە لە ویستەکانی خۆسەپاندن و ستەمکاری..
کاتێك (قەیس) بەدەستی ڕاستی جڵەوی بەخشندەییەکەی گرتبوو و، بەهەمان دەستی ڕاستیش جڵەوی ئازایەتی و بوێری گرتبوو..
وەك ئەوەی مەبەستی شاعیری ئەم کۆپلەیە ئەو بێت:

اذا ما راية رفعت لمجد　　　تلقاها عرابة باليمين

جا ئەو ئازایەتیەی لە هەموو ئەو غەزایانەدا دەدرەوشایەوە کە لەگەڵ پێغەمبەری خوادا ﷺ بەشداری کرد کاتێ کە پێغەمبەر زیندوو بوو..
درێژەی بەو درەوشاوەییەدا، لەو جەنگانەشدا کە پاش کۆچکردنی پێغەمبەر بۆ لای پەروەردگاری باڵا، بەشداری تێدا کرد..
ئەو ئازایەتیەش پشت بەڕاستگۆیی دەبەستێت لە بڕی فێڵ و تەڵەکە و.. بەرەو ڕوونبوونەوە و ڕووبەڕووبوونەوە بچێت، نەك پێچ و پەناو هەڵخەڵەتاندن، خاوەنەکەی گیرۆدەی ناڕەحەتی و سەختی دەکات بەجۆرێ کە ئازاری دەدات و شەکەتی دەکات..

لەو ستاوەش (قەیس) توانای لەرادەبەدەری لەسەر فرت و فێڵ و پێچ و پەنا پشت گوێ خست، ئەو جۆرە ئازایەتیە روون و ئاشکرایەی هەڵگرتبوو، ئەو ناڕەحەتیانەی کە بەهۆیەوە تووشی دەبێت و ئەو نەهامەتیانەی بۆی دێت لەبەر چاوی بوو..

ئازایەتی راست و دروستیش تەنها لە متمانەی خاوەنەکەیەوە سەرچاوە دەگرێت..

ئەو متمانەیەش ئارەزوو یا ویستێك نیە، بەڵکو راستگۆیی لەگەڵ دەروون و، دڵسۆزیی بۆ حەق پێکی دێنێت..

بەم جۆرە کاتێك جیاوازی کەوتە نێوان ئیمامی عەلی و معاویە، دەبینین لەتەك دەروونی خۆیدا بەتەنها دەمێنێتەوە و، بەدوای راستیدا وێڵە لە رێی بۆ چوونیەوە، هەتا گەر بینی ئیمامی عەلی لەسەر حەقە، ئەوا سەربەرزانە و، ئازا و، چاونەترسانە لەگەڵیدا دەبێت..

لە جەنگەکانی (صەفەین) و، (جەمەل) و، (نەهرەوان)دا (قەیس) یەکێك بوو لە پاڵەوانە بوێرەکانی ئاڵا هەڵگری ئەنصار و، هاواری دەکرد:

هذا اللواء الذي كنا نحق به ... مع النبي، وجبيريل لنا مدد

ما ضر من كانت الانصار عيبته ... الا يكون له من غيرهم احد

واتە: ئەمە ئەو بەیداخەیە کە لەگەڵ پێغەمبەردا بووین هەڵمان گرتبوو، (جبریل)یش پشتیوانمان بوو زیانی پێ نەگەیشتووە هەر کەس ئەنصاریەکان سەربازی بێت و هیچ کەسی دیکەی نەبێت.

ئیمامی (عەلی)یش کردبوویە فەرمانڕەوای میسر..

معاویەش هەمیشە چاوی بڕیبووە میسر.. هەردەم وەك بەنرخترین گەوهەری تاجی چاوەڕوانکراوی بێت..

لە پێناوی ئەوەشدا هەر کە (قەیس)ی بینی فەرمانڕەوایەتیەکەی پێ دەدرێت شێتی دایگرت و دەترسا لەوەی کە (قەیس) بۆ هەتا هەتایە ئەو لە میسر دابڕێت، هەتا گەر ئەو سەرکەوتن بەسەر ئیمامی عەلیشدا بەدەست بهێنێت، سەرکەوتنێکی یەکلاکەرەوە..

بەم شێوەیە بەهەموو هۆکارە فێڵاویەکانی و، بەو تەڵەکە بازیانەی کە لە هیچ سڵی نەدەکرد، دووزمانی لە دژی (قەیس) دەکرد لای ئیمامی عەلی، هەتا ئیمام لە میسر بانگی کردەوە..

ئالێرەدا خۆی تێگەیشت کە (معاویە) ئەم گەمەیەی لە دژی ئەو ئەنجام داوە پاش ئەوەی کە هەوڵەکانی بۆ دانە پاڵ خۆی، تاوەکو لە دژی ئیمامی عەلی سنگ پڕ رق و کینە بکات و، هەتا پشتیوانی بۆی کەم بکاتەوە.. کەواتە، چاکترین بەرپەرچدانەوەی فرت و فێڵی معاویە، خۆشەویستی و پشتیوانیکردنی زیاتر بۆ ئیمامی عەلی و، بۆ حەق کە ئیمامی عەلی نوێنەرایەتی دەکات، ئەوەش لە هەمان کاتدا جێ باوەڕکردنی تەواو و جەخت لەسەر کراوە لای قەیسی کوڕی سەعدی کوڕی عوبادە..

بەم شێوەیە بۆ چرکە ساتێك وای هەست نەکرد کە ئیمامی عەلی لایداوە لەسەر میسر.. ئەمیرێتی و، فەرمانڕەوایی چیە، هەموو پلە و پایەکان لای (قەیس) تەنها ئامێرێکن بۆ خزمەتکردنی حەق بەکاردەهێنرێن و، راوەستانیشی لەگەڵ ئیمامی عەلیدا لە گۆڕەپانی جەنگدا هۆکارێکی دیکەیە کە گرنگی و جوانیەکەی کەمتر نیە..

ئازایەتی (قەیس) دەگاتە چڵە پۆپەی راستگۆیی و زیرییەکەی، لە پاش شەهید بوونی ئیمامی عەلی و پەیماننددان بەحەسەن..

قەیس بڕوای هێنا کە (حەسەن)، میراتگری راستەقینەی پێشەوایەتیە، هەر بۆیە پەیمانی پێدا و بێ باك لە تووشبوونی مەترسی پشتیوانی لێکرد..

کاتێکیش (معاویە) ناچاری کردن بۆ دانانی شمشێرەکانیان، قەیس دێت سەرکردایەتی پێنج هەزار لەوانە دەکات کە سەری خۆیان تاشیبوو بۆ ماتەمینی شەهید بوونی ئیمامی عەلی..

ئیمامی حەسەن وای بەچاك دەزانی کە برینی موسڵمانان سارێژ بکات کە لاواز بوونی درێژەی کێشاوە و، رادەیەك بۆ ئەو کوشتارە لەناوبەرە فەوتێنەرە دابنێت و، لەگەڵ معاویەدا بکەوێتە وتو وێژەوە پاشان بەڵێنی پێ بدات..

ئالێرەدا (قەیس) سەر لە نوێ بیر لە رەوشەکە دەکاتەوە و، سەیر دەکات هەڵوێستی ئیمامی حەسەن هەر چەند راست و دروست بێت، ئەوا سەربازەکانی (قەیس) ئەو مافی راوێژکردنیان لەبارەی دیاریکردنی چارەنووسیان هەیە لە ئەستۆیدا، بەم جۆرە کۆیان دەکاتەوە و وتارێکیان ئاراستە دەکات:

{گەر بتانەوێت شەڕتان پێدەکەم تا پەلە لە کوژرانتان بکەم، گەر حەزیشتان لێ بێ ئەوا هێمنایەتیتان بۆ دەستەبەر دەکەم}..

سەربازەکانیشی کاری دووەمیان هەڵبژارد و، هێمنایەتی لای معاویە بۆ وەرگرتن، کە دەروونی تەواو کرایەوە کاتێ بینی قەدەری وایە جڵەوی حەوانەوەی لە دەست بەهێزترین رکابەری بەتین و مەترسیدارترین کەس لەسەر سەرەنجامەکەیەتی..

ساڵی پەنجا و نۆی کۆچی لە شاری مەدینە، ئەو لێزانە کە ئیسلام بوویە دایەنگای لێزانیەکەی، کۆچی دوایی کرد..

مرد ئەو پیاوەی کە دەیووت:

گەر لەبەر ئەوە نەبووایە لە پێغەمبەری خوا م ﷺ بیستووە دەیفەرموو:

{فێڵ و، هەڵخەڵەتاندن لە ئاگر دایە، ئەوا تەڵەکەبازترین کەسی ئەم ئوممەتە دەبووم}..

لە ئاشتیدا مرد و، رەوتی پیاوێکی راستگۆی، روونی، بەخشندەی، ئازای لە پاش خۆی لە ژیاندا بەجێ هێشت..

بەڵێ.. مرد و.. لەپاش خۆی رەوتی پیاوێکی دەستپاکی لەسەر ئەو شتانەی کە هی ئیسلام بوون لەلای لە (ئەستۆگرتن) و، بەڵێن و، پەیماندان بەجێ هێشت..

٢٤

عومەیری کوڕی وەهەب

شەیتانی نەفامی و جەنگاوەری ئیسلام

لە رۆژی بەدردا، یەکێك بوو لەو سەرکردانەی قورەیش کە شمشێریان بۆ هەڵمەتبردنە سەر ئیسلام بەدەستەوە گرتبوو.

پیاوێکی دوور بینی مەزەندە کاربوو، هەر بۆیە هۆزەکەی دایاننابوو تا سەرنج بدات و ژمارەی ئەو موسڵمانانەی لەگەڵ پێغەمبەردا هاتوون بۆ رووبەڕووبوونەوەیان بزانێت و، سەیر بکات لە پشتیانەوە بۆسە یان هێزی کۆمەککار هەیە.

جا (عومەیری کوڕی وەهەبی جەمەحی) بەئەسپەکەیەوە کەوتەڕێ و بەدەوری سەربازگەی موسڵمانەکاندا سوڕایەوە و، دواتر گەڕایەوە بۆ لای هۆزەکەی و پێی وتن: (سێ سەد کەسن، کەمێك زیاترە یان کەمتر)، لە راستیدا مەزەندەکەی راست بوو، لێیان پرسی: ئەی هێزی کۆمەککاریان لە پشتەوە هەیە؟ لە وەڵامیاندا وتی:

{هیچمان لە پشتیانەوە بەدی نەکرد.. بەڵام ئەی خەڵکی قورەیش، سوارانێکم بینی مردنێکی حەتمیان هەڵگرتبوو لەگەڵ خۆ.. کەسانێکن جگە لە شمشێرەکانیان هیچ بەربەست و پەناگەیەکیان نیە..

سوێند بەخوا وای دەبینم پیاوێکیان لێ ناکوژرێت تا یەکێکی لێ نەکوشتبین، خۆ گەر هێندەی ژمارەی خۆیانیان لێ کوشتین، ئەوا لەدوای ئەوە ژیان چ خۆشیەکی تێدایە..؟؟

ئێوەش بیروڕای خۆتان تاوتوێ بکەن}..

هەندێك لە گەورە پیاوانی قورەیش کەوتە ژێر کاریگەری قسەکانی و، لەوەدابوو کە پیاوەکانیان کۆبکەنەوە و بەبێ شەڕ بەرەو مەککە بگەڕێنەوە، گەر (ئەبوجەهل) نەبووایە کە ئەو بیروڕایەی پوچەڵ کردنەوە و، ئاگری بوغز و کینە و، ئاگری جەنگی لە دەروونیاندا داگیرساند، کە خۆی یەکەم سوتاوی بوو..

خەڵکی مەککە: بە (شەیتانی قورەیش) ناویان دەبرد..

بەڵام (شەیتانی قورەیش) لە رۆژی بەدردا تووشی نارەحەتیەك بوو، کە نەخۆی و نە هۆزەکەی هیچ سوودیان لێ نەبینی، جا سوپای قورەیش بەسەرشۆڕی و تێکشکاوی بەرەو مەککە گەڕانەوە و،(عومەیری کوڕی وەهەب)یش هەندێ لە مەدینە دواکەوت.. چونکە کوڕەکەی بەدیلی کەوتبووە دەستی موسڵمانەکان..

رۆژێکیان لە کۆڕ و کۆبوونەوەیەکدا لەگەڵ (صەفوانی کوڕی ئومەییە)ی ئامۆزای دانیشت.. صەفوان بوغز و کینەیەکی یەکجار تاڵی دەخواردەوە، چونکە (ئومەیەی کوڕی خەلەف)ی باوکی لە رۆژی بەدردا تیاچوو بوو و، بیرە داڕووخاوەکان ببونە گۆڕی پارچەکانی مەیتەکەی.

(صەفوان) و (عومەیر) پێکەوە دانیشتن و ڕق و کینەی خۆیان هەڵدەڕشت..
با لێگەڕێین (عەروەی کوڕی زوبەیر) ئەو گفتوگۆیە درێژەمان بۆ بگێڕێتەوە:
{صەفوان لە کاتێکدا باسی کوژراوانی بەدری دەکرد وتی: سوێند بەخوا لە دوای ئەوان ژیان هیچ خۆشیەکی تێدا نیە..!!
عومەیر پێی وت: ڕاستت وت، سوێند بەخوا گەر لەبەر ئەو قەرزە نەبووایە کە لەسەر شانمە و توانای دانەوەیم نیە و، لەبەر ئەو منداڵانەم نەبایە کە دەترسم دوای خۆم تیا بچن ئەوا بەسواری بەرەو لای موحەممەد دەچووم تا دەمکوشت، بیانوویەکم هەیە لای دەمکردەبەهانە:
دەمووت لە پێناوی ئەو کوڕە دیلەمدا هاتووم.
(صەفوان) ئەوەی قۆستەوە و وتی:
قەرزەکەت لەسەر من.. من لەبری تۆ دەیدەمەوە.. منداڵەکانیشت لەگەڵ منداڵەکانمدا دەژیەنم هەتا مابن..
ئەمجا عومەیر پێی وت: کەوابوو با ئەمە نهێنی بێت لە نێوانماندا..
پاشان (عومەیر) فەرمانی کرد شمشێرەکەیان بۆ تیژکردەوە و ژەهراویان کرد، دواتر کەوتە ڕێ تا گەیشتە مەدینە.
لە کاتێکدا کە (عومەری کوڕی خطاب) لەگەڵ کۆمەڵێك لە موسڵمانانەدا لە بارەی ڕۆژی بەدرەوە دەدوان و، باسی ئەو ڕێزەیان دەکرد کە خوای گەورە لێی نان، عومەر سەرنجی دا، (عومەیری کوڕی وەهەب)ی بەدی کرد وڵاخەکەی لەبەر دەرگای مزگەوتدا بەستۆتەوە و، شمشێرەکەی بەشانەوەیە، وتی:
ئەو سەگە (عومەیری کوڕی وەهەب)ی دوژمنی خوایە، سوێند بەخوا تەنها بۆ خراپەکاری هاتووە.
هەر ئەو بوو لە ڕۆژی بەدردا لێمان نزیك بوویەوە و مەزەندەی کردین بۆ هۆزەکەی..
پاشان عومەر چوو بۆ خزمەت پێغەمبەری خوا ﷺ و پێی وت:
ئەی پێغەمبەری خوا ئەوەتا (عومەیری کوڕی وەهەب)ی دوژمنی خوا دڕندانە بە شمشێرەکەیەوە هاتووە..
پێغەمبەر ﷺ فەرمووی:
بیکەرە ژوورەوە بۆ لام.. ئەمجا عومەر چوویە لایەوە و قایشی شمشێرەکەی لەملی پێچا و، بەو پیاوە ئەنصارییانەی کە لەگەڵیدا بوون وت: وەرنە خزمەت پێغەمبەری خوا و دابنیشن و ئاگاداری ئەو پیاوە پیسە بن، چونکە متمانەی پێ ناکرێت..
(عومەر) هێنایە ژوورەوە بۆ لای پێغەمبەر ﷺ و، بەقایشی شمشێرەکەی ملی بەستبوو کاتێ پێغەمبەر بینی فەرمووی: وازی لێ بێنە عومەر، نزیك بەرەوە عومەیر..
عومەیر هاتە پێشەوە و وتی: (بەیانیتان باش، ئەمەش سڵاوی سەردەمی نەفامی بوو..

پێغەمبەر ﷺ پێی فەرموو: خوای گەورە بەسڵاوێکی چاکتر لە سڵاوەکەی تۆ ئەی عومەیر رێزی لێناوین.. کە ئەویش سڵاوی ئەهلی بەهەشتە.

عومەیر وتی: ئەی موحەممەد ئەوە بەلای منەوە شتێکی تازەیە.

پێغەمبەر فەرمووی: چی وای لێکردوویت بۆ ئێرە بێیت..؟؟

وتی: هاتووم بۆ ئەو دیلەی کە لەلاتانە.

پێغەمبەر فەرمووی: ئەی ئەو شمشێرە چییە لە ملتدا..؟؟

عومەیر وتی: خوا لەناوی بەرێت چ شمشێرێکە، جا هیچ سوودێکی هەبووە بۆمان..؟!

پێغەمبەر ﷺ لێی دووبارە کردە و فەرمووی: راستم پێ بڵێ عومەیر، بۆچی هاتویتە..؟

وتی: تەنها بۆ ئەوە هاتووم و بەس.

پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: بۆ ئەوە نەهاتوویت بەڵکو تۆ و صەفوانی کوڕی ئومەییە لە بەردەلانێك دانیشتبوون باسی قورەیشیە کوژراوەکانی نێو بیرەکانتان دەکرد، پاشان وتت: گەر لەبەر ئەو قەرزە نەبێت کە لەسەرمە و، لەبەر منداڵەکانیشم نەبێت ئەوا بەرێدەکەوتم تا موحەممەدم دەکوشت، ئەمجا صەفوان قەرزەکەت و منداڵەکانیشی گرتە ئەستۆ بەو مەرجەی کە من بکوژێت، خوای گەورەش رێگر و بەربەستە لە نێوان تۆ و ئەو کارەدا..!!!

ئا لەو ساتەدا عومەیر هاواری کرد: اشهد ان لا اله الا الله، و انك رسول الله..

ئەوە کارێك بوو تەنها لە نێوان من و صەفواندا بوو و، سوێند بەخوا تەنها خوای گەورە هەواڵی پێداویت، جا سوپاس بۆ خوا کە رێنوێنی کردم بۆ لای ئیسلام..

ئەمجا پێغەمبەر ﷺ فەرمووی بە هاوەڵەکانی: براکەتان لە ئاین تێبگەیەنن و قورئانی پێ بخوێنن و دیلەکەشی بۆ بەر بدەن..!!

بەم جۆرە عومەیری کوڕی وەهەب موسڵمان بوو..

بەم شێوەیە (شەیتانی قورەیش) موسڵمان بوو و، رۆشنایی پێغەمبەر و ئیسلام بەجۆرێك دایپۆشی کە لە چرکە ساتێکدا بگۆڕێت بۆ حەوارییەکی ئیسلام.!!

عومەری کوڕی خطاب دەڵێت:

{سوێند بەو زاتەی گیانمی بەدەستە، بەراز خۆشەویستر بوو لەلام لە عومەیر کاتێك کە دەرکەوت لێمان.. ئەمڕۆش لە هەندێك لە منداڵەکانم خۆشەویستترە لە لام.

عومەیر دانیشت و بەقوڵی بیری لە لێبووردەیی ئەم ئاینە و، مەزنی پێغەمبەر دەکردەوە، رۆژە بەتاڵەکانی نێو مەککەی هاتەوە یاد بەر لە کۆچکردنی پێغەمبەر و یارانی بۆ مەدینە، کەتێیدا تەڵەی بۆ ئیسلام دادەنا و شەڕی لەگەڵدا دەکرد.

پاشان نەهامەتی و شەڕکردنی رۆژی بەدری بیرکەوتەوە..

دواتر ئەوەتا ئەمڕۆ شمشێرەکەی هەڵگرتووە و هاتووە پێغەمبەری پێ بکوژێت.

هەموو ئەمانە لە چرکە ساتێکدا دەسڕێتەوە بە وتنی: (لا اله الا الله، محمد رسول الله)...!!

چ لێبووردەیی و، چ بێگەردی و، چ متمانە بەخۆ بوونێکە ئەم ئاینە مەزنە لەخۆی گرتووە..!!

ئەرێ ئاوا ئیسلام لە کتوپڕێکدا هەموو هەڵەکانی پێشتری دەسڕێتەوە و، هەموو ستەم و دوژمنکاریەکانی لە بیری موسڵمان دەچێتەوە و، دڵیانی بۆ دەکەنەوە و، لە ئامێزی دەگرن..!؟

ئەرێ بەم جۆرە، ئەو شمشێرەی کە پێیەوە هاتبوو و، پەیمانی لەسەر خراپترین پێچانەوە و، خراپترین تاوان دابوو، هێشتا لە پێش چاویان دەبریسکێتەوە، هەموو ئەوە لەیاد دەکرێت و، ئێستا تەنها ئەوە باس دەکرێت کە عومەیر بەموسڵمان بوونی –لەیەك چرکە ساتدا– بووەتە یەکێك لە موسڵمانەکان و هاوەڵانی پێغەمبەر، ئەوەی بۆ ئەوان هەبێت بۆ ئەمیش هەیە و، ئەوەشی لەسەر ئەوان بێت لەسەر ئەمیشە؟!!

ئەرێ بەم شێوەیە، ئەوەی کە عومەری کوڕی خطاب بەر لەچەند ساتێك دەیویست بیکوژێت, لای عومەر دەبێتە کەسێکی خۆشەویستتر لە کوڕ و کچەکانی..؟؟!!

جا گەر تەنها چرکە ساتێکی راستگۆیی، کە عومەیر تێیدا موسڵمان بوونی خۆی راگەیاند، لای ئیسلام ئەو هەموو پێزانین و رێزلێنان و پاداشت و بەرزییەی هەبێت، کەوابوو ئیسلام ئاینێکی زۆر مەزنە..!!

لە ماوەیەکی کورتدا عومەیر ئاشنای ئەرکی سەرشانی خۆی بەرامبەر ئەو ئاینە بووە.. کە دەبێت هێندەی لە دژی جەنگاوە خزمەتی بکات و.. ئەوەندەی کە لەدژی بانگەشەی کردبوو بانگەشە بکات بۆ لای..ئەوەی خوای گەورە و پێغەمبەرەکەی پێیان خۆشە لە راستگۆیی و، جیهاد و، گوێڕایەڵی نیشان بدات و.. بەم جۆرە رۆژێکیان هاتە خزمەت پێغەمبەر و وتی:

{ئەی پێغەمبەری خوا: من زۆر هەوڵم داوە بۆ خامۆشکردنی رووناکی خودا و، زۆر ئازاری ئەوانەم داوە کە لەم ئاینی خوای گەورە بوون و، جاپێم خۆشە کە رێگەم بدەیت بچمەوە مەککە و، بانگەوازی خەڵکی بکەم بۆلای خوا و، بۆ لای پێغەمبەرەکەی و، بۆ لای ئیسلام، بەڵکو خوای گەورە رێنوێنیان بکات، دەنا لەسەر ئاینەکەی خۆیان ئەشکەنجەم دەدان هەروەك چۆن هاوەڵەکانی تۆم لەسەر ئاینەکەیان ئازاردا}..

ئا لەو رۆژانەدا، کە عومەیر مەککەی بەجێ هێشتوو رووە و مەدینە، (صەفوانی کوڕی ئومەیە) کە عومەیری هەڵنابوو بۆ چوونە دەرەوە بەمەبەستی کوشتنی پێغەمبەر، لوت بەرزانە بەشەقامەکانی مەککەدا دەهات و دەچوو، کۆڕ و دانیشتنەکانی پڕ لە خۆشی و شادی دەکرد..!

کاتێك کە خزم و براکانی دەربارەی نهێنی و دڵخۆشی و گەشانەوەی پرسیاریان لێ بکردایە، لە کاتێکدا کە ئێسك و پرسکی باوکی لەنێو بیرەکانی مەککەدا گەرمن، بەلەخۆبایی بوونەوە دەستەکانی دەدا بەیەکدا و بەخەڵکی دەوت: ((مژدەتان لێ بێت بەرووداوێك کە پاش چەند رۆژێك هەواڵەکەیتان پێدەگات و، کارەساتی بەدرتان لەبیر دەباتەوە..!!

جا هەموو بەیانیەك دەچوویە قەراغی مەککە و لە کاروانچی و سوارەکانی دەپرسی:

(ئەرێ هیچ لە مەدینە رووی داوە)؟

ئەوانیش وەڵامیان بەجۆرێك بوو کە ئەم پێی خۆش نەبوو و، مایەی رازی بوونی نەبوو، کەسیان رووداوێکی وای لە مەدینەدا بەدی نەکردبوو جێگای گرنگی پێدان بێت..

صەفوان بێ ئومێد نەبوو.. بەڵکو بەردەوام بوو لەسەر پرسیارکردن لەرێبواران، هەتا رۆژێکیان بەهەندێکیان گەیشت و لێی پرسین: ئەرێ هیچ لە مەدینە رووی داوە))؟؟

رێبوارەکەش پێی وت: با.. رووداوێکی زۆر مەزن روویداوە..!!

روخساری (صەفوان) گەشایەوە و دەروونی پڕ بەدونیا لێوان لێو بوو لە شادی و خۆشی..

بۆیە خێرا بەپەرۆشانە لە رێبوارەکەی پرسیەوە: چی روویداوە؟ بۆمی بگێڕەوە)).

پیاوەکە وەڵامی دایەوە: (عومەیری کوڕی وەهەب) موسڵمان بوو و، ئەوەتا لەوێ شارەزای ئەو ئاینە دەبێت و، فێری قورئان دەبێت..!!

زەوی لەپێش چاوی صەفوان سوڕایەوە و.. ئەو ڕوداوەشی مژدەی بەمۆزەکەی دەدا پێی و، چاوەڕوانی دەکرد تا کارەساتی بەدری لەبیر بباتەوە، ئەوەتا ئەمڕۆ لەم هەواڵە دڵتەزێنەدا بۆی هات و کردیە خۆڵەمێش..!!

رۆژێکیان رێبوارەکە گەیشتەوە ماڵەکەی و.. عومەیر شمشێرەکەی بەرزکردبوویەوە گەڕایەوە بۆ مەککە و، خۆی بۆشەڕ سازکردبوو، یەکەم کەسیش (صەفوانی کوڕی ئومەیە)ی بینی..

هەر کە چاوی پێی کەوت بیری لەوە کردەوە شاڵاوی بکاتە سەر، بەڵام شمشێرە ئامادەکەی دەستی عومەیر هێنایەوە هۆشی خۆی و، تەنها بەوتنی هەندێك جنێو بەعومەیر وازی هێنا و بەرێی خۆیدا رۆشت..

(عومەیری کوڕی وەهەب) بەموسڵمانی گەڕایەوە مەککە، لەکاتێکیشدا کە هەر ئەو بوو بەر لەچەند رۆژێك بەبێ باوەڕی لێی چوویە دەرەوە.

چوویە ناوی بەشێوەی جوانی رۆژی موسڵمان بوونی عومەری کوڕی خطاب و، دەست بەجێ لەدوای موسڵمان بوونی هاواری کرد:

{سوێند بەخوا هەر جێگایەك بەبێ باوەڕی تێیدا دانیشتبم، دەبێت بە ئیمانداریش تێیدا دابنیشم}..

وەك ئەوەی کە ((عومەیر)) ئەو وشانەی کردبێتە دروشم و، ئەو هەڵوێستەی کردبێتە پێشەنگ.

سووربوون لەسەر بەخشینی گیانی لە پێناوی ئەو ئاینەدا کە سەردەمانێك لە دژی جەنگابوو... لە هەڵوێستێکی وەهادا بوو کە رێی پێ بدات ئازار و ئەشکەنجەی ئەو کەسانە بدات کە بیانەوێت ئازاری پێ بگەیەنن.

بەمجۆرە دەستی دایە قەرەبوونەوەی ئەوەی لەدەستی دابوو و.. پێش کات و سات کەوتبوو بەرەو ئامانجەکەی و، بەشەو و رۆژ ئیسلامی رادەگەیاند، بەئاشکرا و نهێنی..

لەدڵیشدا ئیمانێك هەبوو کە ئاسایش و، رێنوێنی و، رۆشنایی دەباراند بەسەریدا..

وشەی حەقیشی لەسەر زار بوو، بانگەشەی خەڵکی پێدەکرد بۆ دادگەری و چاکە و خێر..

شمشێرەکەشی بەدەستی راستیەوە بوو، ئەو رێگرانەی پێ دەترساند کە بەریەستیان لەرێگەی ئەوانەدا دادەنا کە بڕوایان هێنا بوو بەخوا و، جا لەچەند هەفتەیەکدا ئەوانەی لەسەر دەستی (عومەیری کوڕی وەهەب) ئیمانیان هێنا بوو، ژمارەیان لەهەموو مەزەندە کردنێك زیاتر بوو کە بێت بەخەیاڵدا.

ئەمجا (عومەیر) لە کەژاوەیەکی درێژی پرشنگداردا بردنی بۆ شاری مەدینە.

ئەو بیابانەشی کە لە گەشتەکەیاندا بەسەریدا دەڕۆیشتن سەرسامی و شادی خۆی بەرامبەر ئەو پیاوە نە دەشاردەوە کە بەر لە ماوەیەك شمشێرەکەی بەدەستەوە گرتبوو بەسەریدا گوزەرا و، بەرەو مەدینە شەقاوی دەنا تا پێغەمبەر بکوژێت.. پاشان جارێکی دیکە بەسەریدا لەمەدینەوە بەڕوخسارێکی جودا لەوەی کە پێوەی رۆشت هاتەوەو لەسەر پشت وشترەکەی بەسنگ فراوانیەوە قورئانی دەخوێند.. دواتر ئەوەتا بۆ جاری سێیەم بەسەریدا دەڕوات.. لەپێش کەژاوەیەکی دوورودرێژی ئەو بڕوادارانەوە کە چۆڵاییەکەیان پڕ کردووە لە (لا اله الا الله) و (الله اکبر)..

بەڵێ بەراستی ئەوە هەواڵێکی مەزنە.. هەواڵی گۆڕانی (شەیتانی قورەیش) بەهۆی هیدایەتی خواوە بۆ دڵسۆزێکی نەبەرد لە دڵسۆزەکانی ئیسلام و، بەردەوام لە تەنیشت پێغەمبەری خواوە بوو لە هەموو غەزا و دیمەنەکاندا و، خۆشەویستی و پشتیوانی بۆ ئاینی خودا بەپتەوی مایەوە پاش وەفاتکردنی پێغەمبەری خوا لە دونیا.

لە رۆژی رزگارکردنی مەککەشدا (عومەیر) (صەفوانی کوڕی ئومەیە)ی هاوەڵ و کەسی نزیکی لەیاد نەکرد و رۆشت بۆ لای و لەبارەی ئیسلامەوە دوا و بانگی دەکرد بۆ لای پاش ئەوەی کە هیچ گومانێك بەرامبەر راستگۆیی پێغەمبەر و، راستی پەیامەکەی نەما..

بەڵام صەفوان کەل و پەلی خۆی کۆکردبوویەوە بەرەو (جەدە) بڕوات تا لێیەوە بەرەو یەمەن ببەڕێتەوە..

بەزەیی و، پەرۆشی عومەیر بۆ صەفوان زۆر زیادی کرد و، سوور بوو لەسەر ئەوەی کە بەهەموو هۆکارێك لە چنگی شەیتانی دەربکات.

هەر بۆیە خێرا بەرەو لای پێغەمبەری خوا ﷺ رۆشت و پێی وت:

{ئەی پێغەمبەری خوا، (صەفوانی کوڕی ئومەیە) سەر گەورەی هۆزەکەیەتی و، لەتۆ هەڵهاتووە و چۆتە دەرێ تا خۆی بخاتە دەریاوە دەسا سەلامەتی پێ ببەخشە، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی:

ئەو پارێزراوە.

وتی: ئەی پێغەمبەری خوا نیشانەیەکی بدەرێ تا بزانێت کە پارێزراو دەبێت، ئەوەبوو پێغەمبەر ﷺ ئەو عەمامەیەی کە پێیەوە هاتبووە مەککە پێی بەخشی}..

دەسا با لێگەڕێین (عروەی کوڕی زوبەیر) باسەکەمان بۆ تەواو بکات:

{جا عومەیر پێیەوە چوویە دەرەوە هەتا پێی گەیشت کە دەیویست لەدەریاوە بڕوات، پێی وت: ئەی صەفوان، دایك و باوکم فیدات بێ توخوا.. توخوا خۆت نارەحەت مەکە.. ئەمە ئەمانی پێغەمبەری خوایە ﷺ بۆم هێناویت.

صەفوان پێی وت: تیاچوون بۆ تۆ، لەبەر چاوم ون ببە و مەمدوێنە..

وتی: ئێی صەفوان.. دایك و باوکم فیدات بێ، پێغەمبەری خوا ﷺ باشترین کەس و، چاکەمەندترین کەس و، لەسەر خۆترین کەس و، باشترین کەسە.. سەربەرزی ئەو سەربەرزی تۆیە و.. ڕێزی ئەو ڕێزی تۆیە..

وتی: من لەخۆم دەترسم..

وتی: ئەو لەوە لەسەر خۆ تر و بەڕێز ترە..

ئەمجا لەگەڵیدا گەڕایەوە تا لای پێغەمبەری خوا ﷺ رایگرت..

ئەمجا صەفوان بەپێغەمبەری ﷺ وت: ئەمە وای دەخاتە روو کە ئەمانت بەمن داوە..

پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: راست دەکات..

صەفوان وتی: دوو مانگم بۆ دابنێ تا خۆم هەڵیبژێرم.

پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: چوار مانگت بۆ هەبێت تا هەڵیبژێریت}..

دواتر صەفوان موسڵمان بوو..

عومەیریش بە موسڵمان بوونی بەختەوەربوو..

جا (عومەیری کوڕی وەهەب) درێژەی بە ڕێبازی پیرۆزی بەرەو لای خوادا و، بەشوێنی پێی پێغەمبەری مەزندا دەڕۆیشت کە خوای گەورە ڕێنوێنی خەڵکی کرد بەهۆیەوە لە تاریکی دەریازی کردن بەرەو ڕووناکی.

٢٥

ئەبوو دەرداء

چ دانایەک بوو .. ؟!

كاتێك كە سوپاكانی ئیسلام لە گۆشە جیاجیاكانی سەر زەویدا.. بەفراوانی و سەركەوتوییی لەشەڕدا بوو.. دانایەكی سەرسوڕهێنەر نیشتەجێی شاری مەدینە بوو..

دانایەك كە دانایی و هۆشمەندی لەوشەكانیدابەجۆرێ خۆی دەنواند كە گەورەتر بوو لە بریسكانەوە و جوانی..

هەر كە پرسیاری لێ بكرایە بەوانەی دەوروبەری خۆی دەوت:

{باشترین كردەوەی خۆتان و، وەرگیراوترینیان لای پەروەردگارتان و، گەشە دارترینیان لە پلە و نمرەدا و، چاكتر لەوەی دژی دوژمن بجەنگێت و، لەملیان بدەیت و لە ملت بدەن، و باشتر لە درهەم و دینارتان پێ رابگەیەنم..؟؟}..

جا ئەوانەی كە بەبێ دەنگی سەریان نەوی كردبوو گوێیان بۆ شل كرد بوو سەریان بەرزدەكردەوە و خێرا دەیانپرسی:

{ئەو شتە چییە.. ئەی ئەبودەرداء}..؟؟

ئەبودەردائیش كە سیمای لە سایەی رۆشنایی ئیمان و داناییەكەیدا دەدرەوشایەوە، ئەگەڕایەوە سەر باسەكەی خۆی و درێژەی پێدەدا:

{یادی خودا..

یادی خودا زۆر گەورەترە}..!!

ئەم داناییە سەرسوڕهێنەرە بەفەلسەفەكەی بانگەشەی بۆ گۆشەگیری نەدەكرد و مەبەستیشی لەو وشانە مژدەی خراپ و، كشانەوە لە هەنگاوەكانی ئاینی نوێ نەبووە.

ئەو هەنگاوانەی كە جیهاد كردن لە ریزی هەرەپێشەوەیدایە..

بەڵێ.. ئەبودەرداء ئەو پیاوە نەبوو، چونكە لەوەتی موسڵمان بووە شمشێرەكەی هەڵگرتووە و لەگەڵ پێغەمبەری خوادا ﷺ لەجیهاددا بوو، تاسەركەوتنی خوا و رزگاركردن هات..

بەڵام لەو پێڕە بوو كە لە خودی خۆی و لە بوونی پڕ لەزیندووییەتیدا، هەر ساتێ تەنیا ببوایە، بۆ بیركردنەوە و، هانای ببردایەتە بەر میحرابی دانایی و، ژیانی خۆی لە پێناوی ژیاندنەوەی راستی و دڵنیابووندا نەزركردبوو..؟؟

بەڕاستی (ئەبودەرداء)ی دانای مەزنی ئەو رۆژگارە، مرۆڤێك بوو خاوەنی پەرۆشیەكی بێ سنوور بوو بۆ بینینی خوا و پێغەمبەرەكەی، ئەوا لە هەمان كاتدا باوەڕی هێنابوو كە ئەو

ئیمانە بەو ئەرك و تێگەیشتنانەی هەیەتی، چاکترین و تاکترین رێگەیە بۆ گەیشتن بە حەقیقەت..

بەم جۆرە خۆی لەگەڵ ئیمانەکەیدا تاك کردەوە و خۆی پێ سپارد و، ژیانی خۆی بەپێی ئەو ئیمانە بەجەسووری و، تێگەیشتووی و، مەزنییەوە زاخاو دەکردو بەسەر ئەو رێگایەشدا رۆیشت تا گەیشتە جێ و، لەسەر ئەو رێبازە چوو تاگەیشتە ئاستی ئەو پەڕی راستی پتەو و.. هەتا شوێنی بڵندی تەواوی خۆی لەگەڵ راستگۆیاندا گرت کاتێك لە پەروەردگاری دەپاڕایەوە و ئەم ئایەتانەی دەخوێندەوە:

﴿ان صلاتي و نسكي و محياي ومماتي للة رب العالمين﴾الانعام /١٦٢.

بەڵێ.. جیهاد کردنی (ئەبودەرداء) بەرامبەر دەروونی و، لەگەڵ خۆیدا تا ئەو ترۆپکە بڵندە، تا ئەو بالاّ دەستیە دوورە.. تا ئەو لێبڕانی پەرستنە.. کۆتایی هات..

کە ژیانی – هەموو ژیانی– والێکردبوو بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیان بێت..!!

ئێستاش.. وەرن تا نزیك ببینەوە لەو دانا و خواپەرستە.. ئەو رۆشناییە بەدی ناکەن کە بەدەوری نێو چەوانیدا دەدرەوشێتەوە..؟؟

ئەرێ بۆنی ئەو گوڵ و گوڵزارەی لەلایەوە دێت ناکەن..؟؟

جا بەراستی ئەوە رۆشنایی دانایی و، بۆنی ئیمانە..

ئیمان و لەم پیاوە ئارامگرەدا داناییش بەیەك شاد بوون، بەیەك شادبوونێکی بەختەوەرانە، بەلاّم چ بەختەوەرییەك..!!!

لەدایکی پرسیار کرا دەربارەی باشترین کردەوە کە پێی خۆش بووبێت.. لەوەلاّمدا وتی: {بیرکردنەوە و پەندوەرگرتن}..

بەڵێ.. بەراستی تەواو بەئاگابوو لەو فەرمایشتەی خوای گەورە کە لە زۆر ئایەتدا هاتووە: ﴿فاعتبروا يأولي الابصار﴾الحشر/٢.

لەکاتێکیشدا کە هانی براکانی خۆی دەدا لەسەر رامان و بیرکردنەوە، پێی دەوتن: {یەك سەعات بیرکردنەوە چاکترە لەپەرستشی شەوێك}..

جا بەراستی پەرستش و رامان و گەڕان بەدوای حەقیقەتدا دەستی بەسەر دەروون و.. هەموو ژیانیدا گرتبوو..

ئەو رۆژەیش بڕوای هێنا بە ئیسلام وەك ئاینێك و، پەیمانی دا بەپێغەمبەر ﷺ لەسەر ئەو ئاینە بەرێزە، یەکێك بوو لە بازرگانە سەرکەوتووە بەناوبانگەکانی مەدینە و، بەشێکی ژیانی بەر لە موسڵمان بوونی لە بازرگانی کردندا گوزەراندبوو، بەڵکو بەر لە کۆچکردنی پێغەمبەر و موسڵمانان بۆ مەدینە..

لەگەڵ ئەوەشدا کە کاتێکی زۆر کەم بەسەر موسڵمان بوونیدا تێپەڕیبوو هەتا..

با لێ گەڕێین خۆی باسەکەمان بۆ تەواو بکات:

{بازرگان بووم کاتێك کە بڕوام هێنا بەپێغەمبەر ﷺ و موسڵمان بووم..

ویستم کە پەرستش و بازرگانی پێکەوە بۆم بسازێن بەڵام نەکرا..

منیش دەستم لە بازرگانی هەڵگرت و رووم کردە خواپەرستی..

جا ئەمڕۆ پێم خۆش نیە خەریکی کڕین و فرۆشتن بم و رۆژانە سێ دینار قازانج بکەم، تەنانەت گەر دوکانەکەشم لەدەرگای مزگەوتدا بێت..

بەڵام بزانن کە من پێتان ناڵێم: خوای گەورە کڕین و فرۆشتنی حەرام کردووە.

بەڵام پێم خۆشە لەو کەسانە بم کە لەبازرگانی کردن و کڕین و فرۆشتن لەیاد کردنی خوایان دانابڕێت}..!!!

خۆ بینیتان چۆن دەدوێت و مافی تەواوی کێشەکەی دەدات و، دانایی و راستگۆیی لەنێو وشەکانیدا دەبریسکێنەوە..؟؟

ئەو خێرا بەر لەوەی پرسیاری لێ بکەین کە: ئایا خوای گەورە بازرگانی حەرام کردووە ئەی ئەبودەرداء؟

خێرا ئەو پرسیارەی هاتووە بەخەیاڵماندا لادەبات و، ئاماژە بۆ ئەو مەبەستە بەرزە دەکات کە دەیەوێت و، لەپێناویدا دەستی لەبازرگانی کردن هەڵگرتووە سەرەڕای سەرکەوتنی تێیدا..

بەراستیش پیاوێك بوو بەدوای تایبەتمەندییەکی رۆحی و باڵا دەستییەکدا وێڵ بوو کە بەرەو بەرزترین پلەی تەواو مەندی رێپێدراو بۆ ئادەمیزادی ببات..

لەراستیشدا پەرستشی وەك شەوڕەوییەك دەویست کە بەرزی بکاتەوە بەرەو جیهانی باڵای چاکە و، بیگەیێنێتە لای حەق لەپایەداریەکەیدا و، حەقیقەت لەسەر چەشمەکەیدا و، خۆ گەر تەنها وەك چەند ئەرکێك مەبەستی بوایە کە بەجێ بهێنرێ و، قەدەغەکراوانێك وازی لێ بهێنرێت، ئەوا دەیتوانی کە لەگەڵ بازرگانێتی وکارەکانیدا کۆی بکاتەوە..

جا چەند لە بازرگانان هەیە و پیاو چاکن و.. چەند پیاو چاکی بازرگانیش هەیە لەنێو هاوەڵانی پێغەمبەری خواشدا ﷺ چەندەها کەس هەبوو کە بازرگانی و کڕین و فرۆشتنیان داینەبڕیبوون لەیادی خوا.. بەڵکو هەوڵیان دا بوو بۆ گەشەکردنی بازرگانی و سامانەکەیان تا خزمەتی کێشەی ئیسلامی پێ بکەن و، پێداویستیەکانی موسڵمانانی پێدابین بکەن..

بەڵام بەرنامەی ئەو هاوەڵانە هیچ لە بەرنامەی (ئەبودەرداء) کەم ناکاتەوە، هەروەك چۆن بەرنامەی ئەم هیچ لەپرۆگرامی ئەوان کەم ناکاتەوە و، هەریەکەیان ئەو کارە ئەنجام دەدات کە بۆی دروستکراوە..

ئەبودەردائیش هەستی بەهەستیارییەکی راستگۆیانە کردبوو بۆ ئەوە دروستکراوە کە ژیانی خۆی بۆ نەزر کردبوو..

تایبەتمەندێتی لەگەڕان بەدوای حەقیقەتدا بەئەنجامدانی ئەو پەڕی بوارەکانی خۆ ماندووکردن بەپێی ئەو ئیمانەی کە ڕێنوێنی کردبوو بۆ لای پەروەردگاری و، پێغەمبەرەکەی و، بۆ لای ئیسلام..

گەر حەزتان کرد ناوی بنێن سۆفیگەری..

بەلام سۆفیگەری پیاوێکی زرنگی بڕواداری و، توانای فەیلەسوفی و، ئەزموونی جەنگاوەر و، تێگەیشتنی هاوەلانی بۆ دەستەبەر بوو بوو و، وای لە سۆفیگەریەکەی کردبوو کە بزاڤێکی زیندوو بێت بۆ بنیاتنانی ڕۆح، نەک تەنها سێبەرێکی چاک بێت بۆ ئەو بنیاتە..!!

بەلێ..

ئا ئەوە (ئەبودەرداء)ی هاوەل و قوتابی پێغەمبەری خوایە ﷺ..

ئا ئەوەیە (ئەبودەرداء)ی خوا پەرست و، دانا..

پیاوێك بوو بە هەردوو قاچی شەقی لەدونیادابوو، لەسنگی خۆی دەرکردبوو..

پیاوێك بوو لەگەلّ خۆیدا چوویە خەلوەت تادایپۆشی و پاکی کردەوە و، تا بوویە ئاوێنەیەکی بێگەرد و دانایی و، ڕاستبینی و، چاکەی تێدا دەرکەوت و، ئەبودەرداێی کردە مامۆستایەکی مەزن و دانایەکی بەهێز..

بەختەوەرن، هەموو ئەوانەی ئەچنە لای و، گوێی لێ دەگرن..

دەسا وەرن ئەی هۆشمەندان با لەداناییەکەی نزیك ببینەوە..

با لە فەلسەفە و تێڕوانینی بەرانبەر شادی و ڕازاوەییەکانی دەست پێ بکەین..

ئەوەتا قولایی گیانی کەوتبووە ژێر کاریگەری ئەو ئایەتە جوانەی قورئانی پیرۆز دەربارەی:

﴿الَّذِي جَمَعَ مَالاً وَعَدَّدَهُ، يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ: ئەوەی مالی کۆکردەوە ودەیبژێری، وا خەیالّ دەکا دراوەکەی لە مردن دەیپارێزێ.﴾ الهمزة/٢-٣.

تا قولایی گیانی لەژێرکاریگەری ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەردا بوو:

((ما قل وكفى، خير مما كثر وألهى: ئەوی کەمی بێت و بەش بکات، چاکترە لەوەی زۆری هەبێت و گومرای بکات))..

هەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت:

{چەند لەتواناتان بوو لە خەم و خەفەتی دونیا خۆ دوور بگرن، چونکە هەر کەسێك دونیا گەورەترین خەمی بوو، ئەوا خوای گەورە پەرتەوازەی دەکات و، هەژاریەتیەکەی دەخستە نێو چاویەوە..

ئەو کەسەیش ڕۆژی دوایی گەورەترین خەمی بوو خوای گەورە بۆی کۆ دەکاتەوە و، دەولەمەندییەکەی دەخاتە دلیەوە و، خوای گەورە هەموو چاکەیەکی زۆر خێرا بۆ دەنێرێت}.

لە پێناوی ئەوەدا، شینی بۆ ئەو کەسانە دەکرد کە کەوتوونەتە بەندی چاوچنۆکی دەوڵەمەندی و دەڵێت:

{خودایا پەنات پێ دەگرم لە پارچە پارچە بوونی دڵ..

پرسیاری لێ کرا:

پارچە پارچە بوونی دڵ چییە ئەبودەرداء..؟؟

لەوەڵامدا وتی:

ئەوەیە کە لە هەموو دۆڵێکدا سامانم هەبێت}..!!!

بانگەشەی خەڵکی دەکرد بۆ بەدەستهێنانی دونیا بەهۆی دەستبەرداربوونیەوە.. لەراستیشدا ئەوە خاوەنمەندێتی راستەقینەیەتی.. بەڵام راکردن بەدوای چاوچنۆکیەکانیدا کە کۆتایی بۆ نیە، ئەوا ئەمە خراپترین جۆری بەندایەتی و کۆیلەیەتیە.

ئالێرەدا دەیووت:

((هەر کەسێ دەستی لە دونیا هەڵنەگرتبێت، ئەوا دونیا بۆ ئەو نیە))..

سامانیش لای ئەو هۆکارێکە بۆ گوزەرانێکی رەزامەندی مامناوەند و بەس..

پاشان لەسەر خەڵکی پێویستە کە بەحەڵاڵی بەدەستی بهێنن و، بەنەرم و نیانی و میانڕەوی پەیدای بکەن، نەك بەسوور بوون و خۆ ماندووکردن..

ئەو دەیووت:

{تەنها شتی باش بخۆ و..

بەس شتی باش بەدەست بهێنە و..

تەنها شتی باش بێتە ناو ماڵەکەتەوە}.

نامەیشی بۆ هاوەڵێکی دەنووسی و دەیووت:

{دوای ئەوە، تۆ لە پانتایی دونیادا خاوەنی هەر چی هەیت، بەر لەتۆ هی کەسی دیکە بووە و..

لەدوای تۆش بۆ کەسی تر دەبێت.. تەنها ئەوەی لێ بۆ تۆیە کە بەکاری بهێنیت بۆ خۆت.. ئەوا لە پێشتری دابنێ لەوەی کە ماڵ و سامان کۆبکەیتەوە تا ببێتە میرات بۆ کوڕەکەت، بزانە کە بۆ یەکێك لەم دووانەی کۆ دەکەیتەوە:

یان بۆ کوڕێکی چاکە کە لە گوێڕایەڵی خوادا بەکاری دێنێت و، بەختەوەر دەبێت بەوەی کە تۆ ماندوو بوویت بۆی..

یاخود کوڕێکی سەرکەشە و، لەسەر پێچی خوادا بەکاری دێنێت و، بەوەی کە تۆ بۆت کۆ کردۆتەوە بەدبەخت دەبێت..

دەسا متمانەت هەبێ بەو رزق و رۆزییەی کە لای خودایە و، خۆت دەرباز بکە}..!

هەموو دونیا لەدیدەی ئەبودەرداندا شتێکی رووت بوو..

کاتێك (قوبرس) رزگار کرا و دەستهاتەکانی جەنگ هێنرایەوە بۆ مەدینە، خەڵکی سەیریان کرد ئەبودەرداء دەگری.. بەسەرسامیەوە لێی نزیك بوونەوە و لێیان پرسی و، (جوبەیری کوڕی نەفیر) پرسیارەکەی ئاڕاستە کرد:

پێی وت:

{ئەی ئەبودەرداء چی وات لێدەکات لە رۆژێکدا بگریت کە خوای گەورە ئیسلام و خەڵکەکەی سەرفراز کردووە}..؟؟

جا ئەبودەرداء بەداناییەکی زۆر و تێگەیشتنێکی قوڵەوە وەڵامی دایەوە:

{تیاچیت ئەی جوبەیر..

سوکترین دروستکراون لای خوا ئەگەر واز لە فەرمانەکانی بهێنن..

لەکاتێکدا کەنەتەوەیەکی بە دەستەڵات و، سەرکەوتوو، خاوەن موڵك بێت و، واز لەفەرمانی خودا بهێنێت و، بکاتە ئەوەی کە دەیبینێت}..!!

بەڵێ..

بەمە هۆکاری ئەو شکستە خێرایەی دەخستە روو کە سوپاکانی ئیسلام بە وڵاتە رزگارکراوەکانیان دەگەیاند.. کە ئەویش ئیفلاسی ئەو وڵاتانەیە لە رۆحانیەتێکی راستگۆیانە کە بیانپارێزێت و، ئاینێکی راست و دروست پەیوەستی بکات بە خوداوە..

جا ئالێرەوە، مەترسی رۆژگارێکی هەبوو کەبەسەر موسڵمانەکاندا بێت و زنجیرەکانی ئیمان بپسێت و پەیوەست بوون و پابەندبوونیان بە خوا و راستی و چاکە بێ هێز ببێت و، رووتبوونەوە لەدەستیان دەربچێت، بەهەمان ئاسانی کە پێشتر هات بۆ لایان..!!

هەروەك چۆن تێکڕای دونیا لەبەر دیدەیدا رووت بوو، بەهەمان شێوە پردێك بوو بۆ ژیانێکی نەبڕاوە و شەنگتر.

هاوەڵانی لە کاتێکدا کە نەخۆش بوو هاتنە دیدەنی، بینیان لەسەر جێگایەك نووستووە کە لەپێستە دروستکراوە..

پێیان وت: ((گەر ئارەزووت لێ بووایە نوێنگەیەکی باشتر و نەرمترت دەبوو..))

لەکاتێکدا سۆمای چاوی بڕیبووە داهاتوویەکی دوور، بەپەنجەی ئاماژەی بۆ کردن و وتی:

{ماڵی ئێمە لەوێیە..

بۆ ئەوێ کۆدەکەینەوە و.. هەر بۆ ئەوێش دەگەڕێینەوە..

بۆ ئەوێ کۆچ دەکەین و.. بۆ ئەوێش کار دەکەین}..!

ئەم تێڕوانینەی ئەبودەرداء بۆ ژیان تەنها تێروانینێك نەبوو بەس، بەڵکو بەرنامەی ژیانیشی بوو..

(یەزیدی کوڕی معاویە) داخوازی کیژەکەی (ئەبودەرداء)ی کرد رەتی کردەوە و، بەداخوازییەکەی رازی نەبوو.. پاشان کوڕێکی هەژاری چاکەکار داخوازی کرد و، ئەویش لێی مارەکرد..

خەڵکی سەریان سوڕما لەو هەڵس و کەوتەی، جا ئەبودەرداء تێی گەیاندن و وتی:

{گومانتان چییە بەرانبەر ئەبودەرداء گەر خزمەتکار و خزمەتگوزارانی پادشا لەبەری هەستانەوە و رازاوەیی کۆشك و تەلارەکان سەرسامی کرد..

ئاینەکەی لەچیدایە ئەو رۆژە}..؟؟!!

ئەمەیە دانایی دەروون بەهێزی، دڵ وریا..

کە دونیا و هەموو ئەو شتانەی دەروون کەمەندکێش دەکەن بۆ لای و دڵی بۆی لێدەدات رەت دەکاتەوە..

ئەو بەم کارەی لە بەختەوەری هەڵنایەت بەڵکو بەرەو لای رادەکات..

چونکە بەختەوەری راستەقینە لای ئەو ئەوەیە کە خاوەنی دونیا بێت، نەك دونیا خاوەنی تۆ بێت.

هەرکاتێکیش داواکاریەکانی خەڵکی لەژیاندا سنووری قەناعەت و مامناوەندیتر راوەستا، هەر کاتێك ئاشنای حەقیقەتی دونیا بوون وەك پردێك کە بەسەریدا دەپەڕنەوە بۆ ماڵی نۆقرەگرتن و حەوانەوە و جاویدانی، هەر کاتێك ئاوەهایان کرد، ئەوا پشکیان لە بەختەوەری دروست و تەواو و مەزنتر دەبێت..

هەر ئەو دەیووت:

{چاکە لەوەدا نیە ماڵ و منداڵت زیاد بکات، بەڵکو چاکە لەوەدایە کە لەسەر خۆیت مەزنتر بێت و، زانستت زیاد بکات و، لەپەرستشی خوادا چاك بیت بۆ خەڵکی}..

لەسەردەمی خەلیفایەتی (عوسمان)یشدا، کاتێك (معاویە) والی بوو لە شام، ئەبودەرداء لەسەر داوای خەلیفە چووە ئەوێ بۆ وەرگرتنی پۆستی قازییەتی..

جا لەشام لەکەمیندا بوو بۆ هەموو ئەوانەی کە خۆشیەکانی دونیا گومڕای کردوون و، بەردەوام باسی رێبازی ژیانی پێغەمبەر و، دونیا نەویستی ئەو و، شێوەی ژیانی دەستەی یەکەمی شەهیدان و راستگۆیانی دەکرد..

(شام)یش لەو رۆژگارەدا مێرگوزارێکی پڕ لە شادی و بەخششی بوو..

خەڵکەکەش بێزار بووبوون بەو پیاوەی کە بەئامۆژگاریەکانی شت و مەك و دونیایان لەبەر چاو ناشیرین دەکات..

جا ئەبودەرداء کۆی کردنەوە و، وتارێکی بۆدان:

{ئەی خەڵکی شام..

ئێوە بران لەئایندا و، هاوسێن لەماڵدا و، پشتیوانی یەکدین بەرانبەر دوژمنان..

بەڵام چییە دەتانبینم شەرم ناکەن..؟؟
ئەوەی کە نایخۆن کۆی دەکەنەوە.. و
ئەوەی تێیدا نیشتەجێ نابن بونیات دەنێن..
داوای ئەوە دەکەن کە پێی ناگەن..
خەڵکانی بەر لەئێوە کۆیان دەکردەوە و، دەیانپاراست..
ئومێدەوار بوون و، درێژەیان پێدەدا.. و
بونیاتیان دەنا و، زۆر پتەویان دەکرد..و
جا ئەوەی کۆیان کردبوویەوە لەناو چوو.. و
ئومێدەکەشیان بوویە گومڕایی.. و
ماڵەکانیشیان بوویە گۆڕ..
ئەوە هۆزی (عاد) بوون، نێوانی (عەدەن) و (عومان)یان پڕ لە سامان و منداڵ کردبوو..}
پاشان خەندەیەکی گاڵتە ئامێز کەوتە سەر لێوی و، بەهەردوو دەستی ئاماژەی بۆ خەڵکە کۆبووەکە کرد و، بەگاڵتەجارییەکی گەرمەوە هاواری کرد:
{کێ ئەوەی لە هۆزی (عاد) بەجێما بەدوو درهەم لێم دەکڕێت}..؟!!
پیاوێکی سەرسوڕهێنەر، جوان، پرشنگدار، داناییەکەی بڕواداراانەبوو و، هەستیشی خۆ پارێزانە و، ئاوەزیشی بەتین و تێگەیشتوو چاك بوو..!!
پەرستش لای (ئەبودەرداء) لەخۆبایی بوون و سەر لێ شێوان نەبوو، بەڵکو بەدوای چاکەدا گەڕان و کەوتنە بەر سۆز و بەزەیی خودایە و، ملکەچییەکی هەمیشەییە کە تێیدا مرۆڤ هەست بەلاوازی خۆی دەکات، بەهۆی فەزڵی پەروەردگاریەوە لەسەری.
ئەو دەڵێت:
{لە هەموو سەردەمتاندا بەدوای چاکەدا بگەڕێن و خۆتان بدەنە سۆز و بەزەیی خودا، چونکە خودا ڕەحمەت و بەزەییەکی پاك و خۆشی هەیە دەیدات بەهەر کەسێك لەبەندەکانیدا کە بیەوێت..
داوا لەخوا بکە کە نەنگییەکانت داپۆشێت و، ترسەکانتان ئارام بکاتەوە}..
جا بەڕاستی ئەو دانایە هەمیشە چاو کراوە بوو بەرانبەر لەخۆبایی بوون لەپەرستشدا و، خەڵکی ئاگادار دەکردەوە لەو لەخۆبایی بوونەی کە تووشی هەندێك لە ئیمان لاوازەکان دەبوو کاتێك تووشی لە خۆبایی بوون دەبوون بەهۆی پەرستشەکانیانەوە و، خۆیان بەسەر خەڵکی دیکەدا پێ هەڵدەنا و شانازیان پێوە دەکرد..
دەبا گوێی بۆ رادێرین، دەڵێت:
{تۆزقاڵێك لەچاکەی کەسێکی بەتەقوا و دڵنیا، پەسەندتر و باشترە لەو هێندەی چیاکان پەرستشی لەخۆبایی بووان}..

هەروەها دەیووت:

{داوای شتێك لە خەڵكی مەكەن كەخرابێتە ئەستۆیان..

بەبێ پەروەردگاریان لێپرسینەوەیان لەگەڵ مەكەن..

ئاگاتان لەخۆتان بێت، چونكە ئەو كەسەی كەوتە شوێن ئەوەی شت لەخەڵكیدا ببینێت غەمبارییەكەی درێژە دەكێشێت}..!!

ئەو نایەوێت بۆ خوا پەرستان كە هەر چەند پلە و پایەی لە پەرستشدا بەرزببێتەوە (قەرزاریەك) لە دەروونی خۆیدا ببڕێت بەرانبەر بەندەكان.

لەسەری پێویستە سوپاسگوزاری خودا بێت لەسەر سەختی و، بەپاڕانەوەی و جوان هەڵس و كەوت كردن و نیەتەكانی كۆمەكی ئەوانە بكات كە بەو جۆرە سەرخستنە نەگەیشتوون.

ئایا هیچ داناییەك ئاشنان جوانتر و بەهادارتریێت لەدانایی ئەم دانایە..؟؟

(ئەبوقەلاب)ەی هاوڕێی بۆمان دەگێڕێتەوە و، دەڵێت:

{ڕۆژێكیان (ئەبودەرداء) بەلای پیاوێكدا گوزەری كرد كە گوناهێكی كرد بوو و، خەڵكی جنێویان پێدەدا، ئەو ڕێگری لێكردن و وتی: ئەگەر ئێوە لەچاڵێكدا بتاندۆزیایەتەوە.. ئایا دەرتان نەدەهێنایەوە..؟

وتیان: بەڵێ دەرمان دەهێنایەوە..

وتی: كەوابوو جنێوی پێ مەدەن و، سوپاسی خودا بكەن كە ئێوەی لەو گوناهە پاراستووە.

وتیان: ئەی تۆ ڕقت لێی نیە..؟

وتی: من ڕقم لەكارەكەیەتی، گەر وازی لێ هێنا ئەوا برامە}..!

جا گەر ئەوە یەكێك بوو لە ڕووەكانی پەرستش لای (ئەبودەرداء)، ئەوا ڕووەكەی تیكەی زانست و زانیارییە..

جا (ئەبودەرداء) زۆر ڕێزی زانستی دەگرت و بەپیرۆزی دەزانی.. پیرۆز رایدەگرت وەك دانا و، پیرۆز رایدەگرت وەك خواپەرست و، دەیوت:

{هیچ كام لە ئێوە نابێتە تەقوادار تا نەبووبێتە زانا..

بەهۆی زانستیش جوان نابێت، تا كاری پێ نەكات}..

بەڵێ..

زانین لای ئەو تێگەیشتنە، ڕەوشت و زانیاری و، پەیڕەو.. فیكر و ژیانە..

هەر بۆیە پیرۆز ڕاگرتنەكەشی پیرۆزێتی پیاوێكی دانایە، دەبینین بانگەشە دەكات كە مامۆستا وەك فێرخواز وایە و هەردووكیان وەك یەكن لە چاكە و، پلە و پایە و، پاداشتدا..

وای بۆ دەچوو كە مەزنی ژیان بەر لە هەموو شتێك پەیوەستە بەزانستی چاكەوە..

ئەوەتانێ دەڵێت:

{چییە دەتانبینم دەڕۆن و، نەزانەکانتان فێرناکەن؟؟
بزانن مامۆستای چاك و فێرخواز لە پاداشتدا وەك یەکن و.. لەدوای ئەوان خێر و چاکە لەکەسانی دیکەدانیە}..
هەروەها دەیووت:
{خەڵکی سێ جۆرە..
زانا..
فێرخواز..
سێیەمیش نەزانێکە هیچ خێری تێدا نیە}.
هەروەك پێشتر بینیمان، زانین لەدانایی (ئەبودەرداء)دا دانابڕێت لە کردەوە..
دەڵێت:
{ئەوەی لەهەموو شتێك پتر مەترسیم لێی هەیە لەسەر خۆم ئەوەیە کە لە ڕۆژی قیامەتدا لە پێشەوەی دروستکراوەکاندا پێم بوترێت: ئەی عوەیمیر، هیچ فێربوو بوویت؟؟
منیش بڵێم: بەڵێ..
جا پێم بوترێت: جا بەوەی کە فێری بوو بوویت چ کارێکت ئەنجام دا..؟؟}.
(ئەبودەرداء) زۆر ڕێزی لەزانایانی کردار پەسەند دەنا و بەرز و بەڕێز سەیری دەکردن، و لە پەروەردگاری دەپاڕایەوە و دەیووت:
{خودایا من پەنات پێ دەگرم لەوەی کە لە دڵی زانایان نەفرەتم لێ بکات..
پێیان وت:
{چۆن دڵیان نەفرەتت لێ دەکات؟
ئەمجا دەیوت:
{بەوەی کە رقیان لێم بێت..!}
خۆ بینیتان..؟؟
ئەو لە رق لێ بوونی زانادا نەفرەتێك بەدی دەکات کە بەرگەی ناگرێت.. لەبەر ئەوە ملکەچ دەکات بۆ پەروەردگاری تا پەنای بدات لێی..
(ئەبودەرداء)ی دانا ئامۆژگاری خەڵکی دەکرد کە برایەکی چاك بن و، پەیوەندی مرۆڤ لەگەڵ مرۆڤدا لەسەر بنەمای سروشتی مرۆیی دابمەزرێت و، دەڵێت:
{سەرزەنشت کردنی براکەت چاکترە بۆت لە لەدەستدانی، کێ وەك برای تەواوت وایە بۆت؟
((بەبراکەت ببەخشە و نەرم و نیان بە بەرانبەری..
گوێڕایەڵی ئێرەیکار مەبە بەرانبەری و، وەك ئەوت لێ دێت..
سبەینێ مردن دێتە لات و، دابڕانی بەسە بۆت..

جا چۆن دەگریت لە پاش مردنی، لە کاتێکدا تا لەژیاندا بوو مافی خۆیت پێ نەدا}..؟؟
چاودێریکردنی خودا بۆ بەندەکانی رێسایەکی چەسپاوە (ئەبودەرداء) مافەکانی برایەتی لەسەر بونیات دەنێت..
ئەوەتانێ دەڵێت:
{زۆر نیگەران دەبم کە ستەم لەیەکێك بکەم.. بەڵام زۆرتر و زیاتر نیگەران و پەست دەبم، کە ستەم لەیەکێك بکەم لە دژی من پشت بەخودای گەورە و باڵا دەست ببەستێت}..!!
ئێی لە مەزنی دەروون و، پرشنگداری گیانت ئەی (ئەبودەرداء)..!!
خەڵکی ئاگادار دەکرد لەخەڵەتاندنی خەیاڵ، کاتێك وا گومان دەبەن کە بێدەستەڵاتە دابڕاوەکان نزیکترن لەوەی کە بکەونە ژێر دەست و، چەپۆکیانەوە..!!
باس دەکات کە ئەوانە لە بێدەستەڵاتیەکەیاندا هێزێکی بەتینیان هەیە کاتێك پەنا دەبەنە بەر پەروەردگاری باڵا دەستیان بەهۆی بێ دەستەڵاتیانەوە و، کێشەکەیان دەخەنە بەر دەستی، کە بەسوك سەیریان دەکرێت لەلایەن خەڵکیەوە..!!
ئا ئەوە بە —ئەبودەرداء—ی دا..!!
ئا ئەوەیە —ئەبودەرداء—ی دونیا نەویستی، خوا پەرستی، ئارامگر..
ئا ئەوەیە ئەو —ئەبودەرداء—ەی گەر خەڵکی سەریان لەتەقواکەی سوڕمایە و، داوایان لێ بکردایە بۆیان بپاڕێتەوە و، بەخاکەراییەکی پڕ متمانەوە وەڵامی دەدانەوە:
{چاك مەلە نازانم و.. لەنغرۆبوون دەترسێم}..!!
هەموو ئەمانە و، هێشتا چاك مەلە ئاشنا نیت ئەی (ئەبودەرداء)..؟؟
بەڵام چی سەیر بێت، کە تۆ پەروەردەی پێغەمبەر ﷺ و..
قوتابی قورئان و.. کوڕی سەرەتای هاتنی ئیسلام و.. هاوەڵی ئەبوبەکر و عومەر و، هەموو پیاوانی دیکە بیت.. سەرسامی لە چی..!؟.

٢٦

زەیدی کوڕی خەتتاب

هاوڕێکەی ڕۆژی یەمامە

رۆژێکیان پێغەمبەرﷺ دانیشتبوو، کۆمەڵێك لە موسڵمانان لە دەوری بوون و قسەوباس بەردەوام بو، پێغەمبەر چەند ساتێك سەری داگرت و بێدەنگ بوو، پاشان رووی دەمی کردە ئەوانەی دەوری و فەرمووی:

{پیاوێکتان لەنێودا هەیە کە دانێکی لە دۆزەخدا لەکێوی ئوحود قورسترە}.

ئەمجا ترس، بگرە تۆقین لە تووشبوونی ئاشووب لە ئاییندە دەهات بە خەیاڵی هەموو ئەوانەی ئامادەی ئەو دانیشتنە بوون لەگەڵ پێغەمبەری خوداﷺ.. هەر یەکەیان سڵی دەکرد و دەترسا لەوەی کە خۆی تووشی هەڵگەڕانەوەی خراپ و ئاخرشەڕی بێت..

بەڵام هەموو ئەوانەی کە ئەو رۆژە قسەکەیان ئاراستە کرا کۆتاییان بەچاکە هات و، پەیمانی خۆیان بردەسەر و لەپێناوی خوادا شەهید بوون و، تەنها (ئەبو هورەیرە) و (رەجالی کوڕی عونفوە) بە زیندوویی مانەوە لێیان.

جا بەردەوام (ئەبوهورەیرە) لەشی دەلەرزی لەترسی ئەوەی نەبادا ئەو پێشبینیەی پێغەمبەر لەودا بەدی بێت. هەر بۆیە چاوی نەدەچووە خەو و، مێشکی هێور نەدەبوویەوە، تا قەدەر پەردەی لەسەر ئەو بەدبەختە هەڵماڵی و.. (رەجال) لە ئیسلام هەڵگەڕایەوە و پەیوەندی کرد بە (موسەیلەمەی درۆزن)ەوەو، گەواهیدا کە پێغەمبەرە.

ئا لێرەدا ئەو پێشبینیەی پێغەمبەرﷺ بە خراپ هەڵگەڕانەوەو چارەنووس خراپی هاتە دی و روون بوویەوە..

ئەم (رەجالی کوڕی عونفوە)یش، رۆژێکیان چوو بۆ لای پێغەمبەر و بەڵێنی پێدا و موسڵمان بوو و، کاتێك ئیسلامی لێوەرگرت گەڕایەوە بۆ لای هۆزەکەی.. ئیدی نەگەڕایەوە بۆ شاری مەدینە تا پاش وەفاتی پێغەمبەر و دیاریکردنی (ئەبوبەکری صدیق) بە خەلیفەی موسڵمانان..

هەواڵی خەڵکی یەمامە و کۆبوونەوەیان لە دەورەی (موسەیلەمە) گەیاندیە ئەبوبەکر و، پێشنیاری کرد بۆ (ئەبوبەکر) کە بیکاتە نێردراوی بۆ لایان هەتا لەسەر ئیسلام دامەزراویان بکات، خەلیفەش مۆڵەتی پێدا..

ئەمجا (رەجال) بەرەو لای خەڵکی یەمامە کەوتە رێ.. کاتێك چاوی بە ژمارەی بێشوماریان کەوت وای گومان برد کە ئەوان سەردەکەون و، دەروونی سەرکەشی دواندی کە هەر ئەمڕۆ لەنێو دەوڵەتەکەی (موسەیلەمە)دا جێگایەك بۆ خۆی بکاتەوە کە وای گومان دەبرد بەرێوەیەو دێت، وازی لە ئیسلام هێنا و، چوویە ریزی (موسویلەمە)وە کە وادەو بەڵێنی پێدابوو.

جا مەترسی (رەجال) لەسەر ئیسلام سەختتر بوو لە مەترسی خودی موسویلەمە.

لەبەر ئەوەی، ئیسلام بوونی پێشتری قۆستەوەو، ئەو ڕۆژانەی سەردەمی پێغەمبەر کە لە مەدینەدا ژیابوو و، لەبەرکردنی ئایەتی زۆری لە قورئان و، نوێنەرایەتی کردنی ئەبوبەکری خەلیفەی موسڵمانان.. هەموو ئەوانەی خراپ قۆستەوە بۆ پاڵپشتیکردنی دەسەڵاتی (موسەیلەمە) دووپاتکردنەوەی پێغەمبەرایەتیە درۆینەکەی..

بەنێو خەڵکیدا دەگەڕا و پێی دەوتن: کە گوێی لە پێغەمبەری خواﷺ بوو دەیفەرموو: {ئەو (موسەیلەمەی کوڕی حەبیب)ی بەشدار کرد لە کارەکەیدا}.. جا کە پێغەمبەریشﷺ مردبێت، ئەوا ڕەواترین کەس بە هەڵگرتنی بەیداخی پێغەمبەرێتی و نیگا لەدوای ئەو، موسەیلەمەیە..!!

بەراستیش ژمارەی ئەوانەی لە دەوری موسەیلەمە کۆبوونەوە زۆر زیادیان کرد بەهۆی ئەو درۆیانەی (رەجال)ەوەو... بەهۆی قۆستنەوەی ئەو تەڵەکەبازیەی پەیوەندی پێشتری بە ئیسلام و پێغەمبەرەوە.

هەواڵەکانی (رەجال)یش دەگەیشتە مەدینە و، موسڵمانان خەم و پەژارەیان تینی سەندبوو بەرانبەر ئەو هەڵگەراوە مەترسیدارە کە سەر لە خەڵکی دەشێوێنێت، سەر لێشێوانێکی زۆر خراپ و، بەو سەرلێشێواندنەش بازنەی ئەو جەنگە فراوانتر دەکات کە موسڵمانان ناچارن ئەنجامی بدەن..

ئەو کەسەیشی لەنێو هاوەڵانی زیاتر رقی لێی بوو و، دەسوتا بۆ گەیشتن بە (رەجال)، هاوەڵێکی پایەبەرز بوو کە سەرگوزشتەی ژیانی لە پەرتوکەکانی سەریردە و مێژوودا لەژێر ئەم ناوە شیرینەدا دەدرەوشێتەوە" (زەیدی کوڕی خطاب)..!

زەیدی کوڕی خطاب..؟؟

پێویستە کە ناسیبێتانەوە..

برای عومەری کوڕی خطاب..

بەڵێ.. برای گەورەو.. لەپێشتریەتی..

بەر لە عومەر هاتبووە ژیان و، لەو بەتەمەنتر بوو..

بەر لەویش موسڵمان بووبوو.. هەروەك چۆن بەر لەویش لەپێناوی خوادا شەهید بوو..

* * *

بەراستیش (زەید) قارەمانێکی سەرسوڕهێنەر بوو لە پاڵەوانیدا و.. کاری بێدەنگ و ڕۆچوو لە بێدەنگیدا کرۆکی پاڵەوانێتیەکەی بوو.

ئیمان بوونیشی بەخوا و پێغەمبەرەکەی و بە ئاینەکەی ئیمانێکی پتەو بوو، لەهیچ غەزایەك و مەیدانێکدا لە پێغەمبەری خواﷺ دوانەکەوتبوو..

لە هەموو غەزایەکدا ئەو بەدوای سەرکەوتندا وێڵ نەبوو، هێندەی کە بەشوێن شەهیدبووندا دەگەڕا..!!

لەرۆژی ئوحودیشدا، کاتێك شەڕ گەرم بوو لەنێوان موسڵمانان و بێباوەڕاندا، زەیدی کوڕی خطاب شمشێری دەوەشاند و، لێی دەدان.

عومەری کوڕی خطابی برای چاوی پێی کەوت کە قەڵغانەکەی لێی کەوتووە و، زۆر لە پێشە کە دوژمنان زیانی پێبگەیەنن، بۆیە عومەر هاواری لێکرد:

{ئەی زەید، قەڵغانەکەی من ببە و پێوەی بجەنگە}..

زەید وەڵامی دایەوە:

{ئەی عومەر! ئەوەی تۆ لە شەهیدبوون دەتەوێت، منیش دەمەوێت}..!!!

بەبێ قەڵغان، بەشێوەیەکی زۆر قارەمانانە و، ئازایەتیەکی بێوێنە جەنگا.

* * *

وتمان" کە زەید ﷺ ئاگری تێبەربووبوو بۆ گەیشتن بە رەجال و ئاواتەخواز بوو کە لەناوبردنی ژیانی پیسی ئەو لە بەختی تەنها ئەودا بێت.. چونکە (رەجال) بە بۆچوونی (زەید) تەنها هەڵگەڕاوەیەك نەبوو بەس.. بەڵکو درۆزنێکی... دووڕووی، حەرام باز بوو.

بەهۆی بڕواپێبوونەوە هەڵنەگەڕاوەتەوە.. بەڵکو بەهۆی مەرامبازی هیچ و پوچ و، دووڕوویی قێزەون و خوار و خێچەوە هەڵگەڕاوەتەوەو (زەید)یش لە رق لێ بوونی دووڕوویی و درۆدا، تەواو وەك عومەری برای وابوو..!

هەردووکیان، رقی ناجوولێت و، بوغز و کینەی نایەتە جۆش، وەك ئەوەی کە دووڕوویی ئاوێتەی هەلپەرستی و، مەبەستی خراپی دەیورووژاند.

لە پێناوی ئەو مەبەستە نزمانەدا (رەجال) رۆڵی خراپی خۆی بینی و، ژمارەی ئەوانەی دەوری (موسەیلەمە)ی خراپ خەڵەتاند و زیادی کردن و، بەم کارەی ژمارەیەکی زۆریانی بەرەو مەرگ نارد کە لە جەنگی هەڵگەڕاوەکاندا لەناو چوون.. یەکەم جار سەری لێشێواند و دواجاریش تووشی تیاچوونی کرد.. بەڵام لەپێناوی چیدا..؟ لەپێناوی چارچنۆکیەکی گڵاودا کە دەروونی رازاندبوویەوەو، ئارەزووەکانی جوانیان کردبوو بۆی و، (زەید) خۆی ئامادە کردبوو کە بەدەست بەسەرداگرتنی ئەو ئاشووبە کۆتایی بە ژیانی بڕوادارانەی خۆی بهێنێت، بە کوشتنی (موسەیلەمە) نا، بەڵکو بە لەناوبردنی کەسێك کە لەو مەترسیدارترەو، تاوانبارترە کە ئەویش (رەجالی کوڕی عونفود)ە..

* * *

رۆژی یەمامە بە سەختی و نادیاری دەستی پێکرد.

خالیدی کوڕی وەلید سوپای ئیسلامی کۆکردەوەو بەسەر شوێنەکانیاندا دابەشکرد، بەڵام ئاڵای سوپاکەی دایە دەست کێ..؟؟

دایە دەست (زەیدی کوڕی خطاب)..

ئەوە بوو هۆزی (بەنوحەنیفە)ی شوێنکەوتەی (موسەیلەمە) شەڕێکی سەختی خوێناویان کرد..

شەڕەکە لە سەرەتادا بەسەر موسڵمانەکاندا شکایەوەو، زۆر کەسیان لێ شەهید بوو.

(زەید) بینی هەستی تۆقاندن بەدڵی هەندێك لە موسڵماناندا دەهات، ئا لەوێدا چووبە سەر تەپۆڵکەیەك و هاواری لە براکانی کرد:

{ئەی خەڵکینە.. دان بگرن بەخۆتاندا و، لە دوژمنەکەتان بدەن و، بەرەو پێشەوە هەڵمەت ببەن.. سوێند بەخوا قسە ناکەم هەتا خوای گەورە هەرەسیان پێدێنێ، یان پێی دەگەم و ئەوجا بە بەڵگەکەمەوە لەگەڵی دەدوێم}..!!

ئەمجا لەسەر تەپۆڵکەکە دابەزی، ددانەکانی جیڕ کردبووەوە، بەجۆرێ کە زمانی بۆ چرپەیش نەدەجولاند.

چارەنووسی جەنگەکە کە لای ئەو لەسەر چارەنووسی (رەجال) چڕ بووبوویەوە، هەر بۆیە بەنێو جەنگاوەرە زۆرەکاندا وەك تیر دەڕۆیشت و، بەدوای (رەجال)دا وێڵ بوو تا دۆزیەوە..

ئا لەوێدا لەلای راست و چەپیەوە بۆی دەرچوو! ! کاتێك کە لێشاوی جەنگەکە نێچیرەکەی قوت دەدا و ونی دەکرد، زەید بەدوایدی دەچوو تا جارێکی دیکە شەپۆلەکان سەرلەنوێ دەیهێنایەوە سەرەوە، ئەمجا زەید لێێ نزیك دەبوویەوە و شمشێرەکەی بۆ دادەهێنایەوە، بەڵام شەپۆلی مرۆ زۆرەکە جارێکی دیکە (رەجال)ی قوت دەدایەوە، زەیدیش بە شوێنیدا دەڕۆیشت تا لە دەستی دەرنەچێت..

تا لە دواییدا ملی دەگرێت و بە شمشێرەکەی سەری پڕ لەخۆباییبوون و، درۆ و، پیسی لێکردەوە..

بە لەناوچوونی درۆزنەکەش هەموو خەڵکەکەیشی لەناودەچوون، جا بیم و ترس کەوتە دەروونی (موسەیلەمە) و گەرم و گوڕی (موحکەمی کوڕی توفەیل) و پاشان سوپاکەی (موسەیلەمە)یشی نەهێشت، کە کوژرانی (رەجال) وەك ئاگری رۆژێکی رەشەبا کەوتە ناریەوە.

چونکە (موسەیلەمە) بەڵێنی سەرکەوتنی تەواوی پێدابوون و، بەوەی کە ئەو (رەجالی کوڕی عونفوە) و (موحکەمی کوڕی توفەیل) پاش سەرکەوتنەکەیان هەڵدەستن بە بڵاوکردنەوەی ئاینەکەیان و دامەزراندنی دەوڵەتەکەیان..!!

ئا ئەوەتا ئێستاش (رەجال) بە مردوویی کەوتووە.. کەوابوو پێشبینییەکەی موسەیلەمە هەمووی درۆ دەرچوو و، سبەینێش (موحکەم) لەناو دەچێت و، دوای سبەینێش (موسەیلەمە)..!!

بەم جۆرە ئەو لێدانەی (زەید) ئەم هەموو داڕمانەی لە ریزەکانی سوپای (موسەیلەمە)دا بەرپاکرد..

موسڵمانەکانیش، هەر کە هەواڵەکە لەنێویاندا بڵاوبوویەوە عەزمیان وەك شاخ بەرز بوویەوەو، برینداڕەکانیان سەرلەنوێ هەستانەوەو، شمشێرەکانیان هەڵگرتەوە، بەبێ گوێدانە برینەکەیان..

تەنانەت ئەوانەشی کە لەسەر لێواری مەرگ بوون و، تەنها مانەوەیەکی کەم و هانکەهانکێکی کەمی ماڵئاواییکردن پەیوەستی دەکردن بە ژیانەوە، هەواڵەکە وەك خەونێکی جوان بەرگوێیان کەوت، خوازیاری ئەوەبوون کە گوێڕوتینیان تێدا بوایە و بەهۆیەوە بگەڕابانایەتەوە ژیان و تا بجەنگانایەوە و، ئەو کۆتاییە جوانەی سەرکەوتنەکەیان بەدی بکردایە..

بەڵام چۆن ئەوەیان بۆدەبێت، لەکاتێکدا دەروازەکانی بەهەشت واڵاکراون بۆ پێشوازییان و ئەوان ئێستا گوێبیستی ناوەکانی خۆیان دەبن، کە بانگ دەکرێت بۆ ئامادەبوون..؟؟!

* * *

(زەیدی کوڕی خەتتاب) هەردوو دەستی بەرزکردەوە بۆ ئاسمان و سوپاسی بەخششەکەی پەروەردگاری کرد.. پاشان هاتەوە بۆ شمشێرەکەی و، بۆ لای بێدەنگیەکەی، چونکە ئەو چەند چرکەساتێ بەر لە ئێستا سوێندی خوارد بە خوا کە هیچ قسە نەکات تا سەرکەوتن بەدەست دەهێنێت یا شەهید دەبێت..

جەنگەکەش ئەوا لە بەرژەوەندی موسڵمانان دەڕوات و.. سەرکەوتنی تەواویان نزیك دەبێتەوە و زۆر خێرا دەێت..

ئا لێرەدا (زەید) شنەبای سەرکەوتنی بەدیکرد ئەهات، هیچ کۆتاییەکیشی بۆ ژیانی جوانتر لەم کۆتاییە بەدی نەدەکرد، هەر بۆیە ئاواتەخواز بوو کە خوای گەورە لە ڕۆژی یەمامەدا شەهیدی پێ ببەخشێت..

جا شنەبای بەهەشت هەڵیکرد و دەروونی پڕلە ڕۆشنایی و، چاوەکانی پڕ لە ئەشك و، جەسوورییەکەشی سوورتر کرد..

هەربۆیە وەك کەسێك بەدوای چارەنووسی مەزنیدا بگەڕێت دەستی کرد بە شمشێر وەشاندن.. تا پاڵەوانەکە شەهید بوو.

بەڵکو بڵێین: بە شەهیدی هەڵفڕی.

بە مەزنی بەرز بوویەوە، سەرفراز و، بەختەوەر..

سوپای ئیسلامیش سەرکەوتوانە گەڕایەوە بۆ شاری مەدینە..

لەکاتێکدا کە (عومەر) لەگەڵ خەلیفە (ئەبوبەکرد)دا پێشوازی لەو گەڕاوە سەرکەوتوانە دەکرد، (عومەر) بە پەرۆشەوە چاوی بۆ براگەڕاوەکەی دەگێڕا..

(زەید)یش پیاوێکی زۆر بالآبەرز بوو کە لەبەر بڵندی دیار بوو، ناسینەوەی بەچاو لە دوورەوە کارێکی ئاسان بوو..

بەڵام بەرلەوەی (عومەر) چاوەکانی ماندوو بکات، موسڵمانە گەڕاوەکان لێی نزیك بوونەوە و سەرەخۆشی (زەید)ی لێبکەن.

عومەر وتی:

{خودا ڕەحم بە زەید بکات..

بۆ هەردوو شتە چاکەکە پێشم کەوت..

بەر لە من موسڵمان بوو.. و

پێش منیش شەهید بوو..}

*　　*　　*

لەو سەرکەوتنە زۆرانەی کە ئیسلام بەدەستی دەهێنا و بەسەریدا دەڕژا، زەید بۆ یەك چرکە سات لەیادی عومەری فاروق)ی برای لانەدەچوو..

هەمیشە دەیوت:

{هەر بایەك لە ڕۆژهەڵاتەوە هەڵیکردبێت، بۆنی (زەید)م تێیدا کردووە}..

بەڵێ..

بای ڕۆژهەڵات بۆنی زەید و، ڕەنگی ئاکارە بەرزەکانی هەڵدەگرێت..

بەڵام، گەر ئەمیری باوەڕداران مۆڵەت بدات، ئەمەم بۆ دەستەواژە جوانەکەی زیاد دەکرد، کە چەند وشەیەکن لەگەڵیاندا گۆشەکانی چوارچێوەکە تەواو دەبێت..

ئەویش ئەمەیە:

هەر شنەبایەکی سەرکەوتنی ئیسلام لە ڕۆژی یەمامەوە هەڵیکردبێت، موسڵمانان بۆنی زەید و پاڵەوانێتی زەید و... ناڕەحەتی زەید و... مەزنی زەیدیان تێدا هەست پێکردبوو..!

*　　*　　*

لەژێر سایەی بەیداخی پێغەمبەرداﷺ پیرۆزبێت لە نەوەکانی خطاب..

پیرۆزبێت لێیان ئەو ڕۆژەی موسڵمان بوون و.. پیرۆز بێت لێیان ڕۆژانی جیهادکردنیان و شەهیدبوونیان .. پیرۆزبێت لێیان ئەو ڕۆژەی زیندوو دەکرێنەوە..!

٢٧

تەڵحەی کوری عبیداللە

هەڵۆکەی ڕۆژی ئُوحود

﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُم مَّن قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلاً: لەناو بڕواداراندا پیاوی وا هەن، ئەو پەیمانەی بە خوایان دا، پێکیان هێنا، جا لەوانە هەیە گیانی بەخشیوە و، هێندێکیشیان چاوەڕوانن و تۆزقاڵێکیش سۆزی خۆیان نەگۆڕیوە.﴾الأحزاب/٢٣.

پێغەمبەری خوا ﷺ ئەم ئایەتەی خوێندەوەو، پێشوازی لە روخساری هاوەڵانی کرد و، لەکاتێکدا کە ئاماژەی بۆ (تەڵحە) دەکرد فەرمووی:

{ئەو کەسەی پێی خۆشە کە سەیری پیاوێك بکات بەسەر زەویدا دەڕوات و، گەیشتووە بە بەڵێنەکەی خۆی، ئەوا با سەیری (تەڵحە) بکات}..

هیچ مژدەیەك نەبوو هاوەڵانی پێغەمبەر ئاوەها ئاواتەخوازی بن و، دڵیان بە پەرۆش بێت بۆی زیاد لەوەی کە پێغەمبەر بە سنگی (تەڵحەی کوڕی عبیدالله)یدا هەڵواسی..

کەوابوو دڵنیابوو لە سەرئەنجامی چارەنووسی ژیانی.. کە دەژی و، دەمرێت و، یەکێکە لەو کەسانەی کە راستیان کرد لەگەڵ ئەوەی کە پەیمانیان پێدابوو و تووشی ئاشوبیش نابێت و، ماندوویەتی زۆری بۆ نابێت..

چونکە پێغەمبەر مژدەی بەهەشتی پێدا، جا دەبێت ژیانی ئەم مژدەپێدراوە بەڕێزە چی بێت..؟!

* * *

ئەو لە بازرگانیەکدا بوو لە خاکی (بوصرا) کاتێك کە بە راهیبێك لە چاکترین راهیبەکانیان گەیشت و، هەواڵی بەم دا کە ئەو پێغەمبەرەی لە وڵاتی حەرەم دەردەکەوێت و، پێغەمبەرانی چاکەکار پێشبینیان کردوە، ئەوا کاتی هاتووەو رۆژەکانی دەرکەوتوون.

(تەڵحە)ی ئاگادار کرد کە کەژاوەکەی لە دەست دەرنەچێت، چونکە کەژاوەی رێنوێنی و بەزەیی و دڵسۆزییە..

کاتێك (تەڵحە) پاش بەسەربردنی چەند مانگێك لە (بوصرا) و لە گەشت، گەڕایەوە بۆ شارەکەی کە مەککە بوو، هەستی بە ژاوەژاوێك کرد لەنێو خەڵکەکەیدا و.. گوێی لێبوو کە بە هەرکەسیان دەگەیشت یان بە هەر کۆمەڵێکیان دەگەیشت، باسی (موحەممەدی ئەمین).. و نیگایان دەکرد کە بۆی دێت و.. لەبارەی ئەو پەیامەوە دەدوان کە هێناویەتی بە تایبەت بۆ عەرەب و، بۆ هەمو خەڵکیش.

یەکەم کەسیش کە تەڵحە پرسیاری دەربارە کرد ئەبوبەکر بوو، زانی کە ماوەیەکی زۆر نیە لەگەڵ کاروان و بازرگانیەکەیدا گەڕاوەتەوەو، شان بەشانی (موحەممەد) وەك بڕوادارێکی خۆڕاگر راوەستاوە..

ئەمجا تەڵحە بە خۆی وت: موحەممەد و، ئەبوبەکر..؟؟

سوێند بەخوا، ئەو دوانە هەرگیز لەسەر گومڕایی کۆنابنەوە..[1]

موحەممەد گەیشتووەتە تەمەنی چل ساڵی و، لەمیانی ئەو تەمەنەدا تەنها درۆیەکمان لێ نەبینیوە... جا ئایا ئەمڕۆ بە ناوی خوای گەورەوە درۆ دەکات و دەڵێت ئەو رەوانەی کردووم و نیگای ناردووە بۆم..؟؟

ئەمە ئەو شتەیە کە باوەڕپێکردنی زۆر ئەستەمە..

جا تەڵحە بە پەلە هەنگاوەکانی رووەو ماڵی ئەبوبەکر هەڵگرت..

قسەوباسی نێوانیان درێژەی نەکێشا، چونکە پەرۆشی بۆ دیداری پێغەمبەرﷺ و پەیمان پێدانی لە لێدانی دڵی خێراتر بوو..

جا ئەبوبەکر لەگەڵ خۆیدا بردی بۆ لای پێغەمبەرﷺ و، موسڵمان بوو و جێگای خۆی لەنێو ئەم کاروانە پیرۆزەدا گرت..

بەم جۆرە تەڵحە لەو کەسانە بوو کە زۆر زوو موسڵمان بوو..

* * *

سەرەڕای پلەوپایەی لەنێو هۆزەکەیدا و دەوڵەمەندی زۆری و، بازرگانیە سەرکەوتووەکەی، کەچی پشکی خۆی لە ئەشکەنجەدا چەشت و کاری ئەو و ئەبوبەکر بە (نەوفەلی کوڕی خوەیلید) سپێردرابوو کە بە (شێری قوڕەیش) ناودەبرا، بەڵام ئەشکەنجەدانیان زۆری نەخایاند و، زۆر زوو قوڕەیش هەستی بە نەنگی ئەو کارەیان کرد و، لە سەرئەنجامی ئەوکارەیان ترسان..

کاتێکیش فەرمان بە موسڵمانەکان کرا کە کۆچ بکەن، تەڵحەش کۆچی کرد بۆ شاری مەدینە و، دواتر لەگەڵ پێغەمبەری خواداﷺ بەشداری هەموو مەیدان و غەزاکانی کرد-جگە لە غەزای بەدر-، چونکە پێغەمبەرﷺ لەگەڵ (سەعیدی کوڕی زەید)دا بۆ کارێك ناردبوونیە دەرەوەی مەدینە..

---

[1] بگەڕێوە بۆ کتێبی (وجاء أبوبكر).. تێبینی/ ئەو کتێبەش لە نووسینی نووسەرە و بەزمانی عەرەبیە و ئێستا لەژێر ناوی (خلفاء الرسول)دا هەیە.

کاتێك کارەکەیان ئەنجامدا و گەڕانەوە بۆ مەدینە، پێغەمبەر و هاوەڵانی لە غەزای بەدر دەگەڕانەوە، زۆر غەمبار بوون بەوەی پاداشتی بەشداریکردنیان لەگەڵ پێغەمبەرداﷺ بۆ جیهادکردن لە یەکەم غەزادا لەدەست دەرچوو..

هەرچەندە کە پێغەمبەر دڵنیاییەکی تەواوی پێبەخشین، کاتێك کە هەواڵی پێدان کە هەمان پاداشت و بەخششی جەنگاوەرانیان هەیە بە تەواوی، نەك هەر ئەوە بەڵکو لە دەستکەوتەکانی جەنگەکەش وەك بەشداریوانی بەشی بۆ دانان..

* * *

جەنگی (ئوحود)یش دێت تا هەموو ستەمکاری قورەیش و گشت تولنایەکیان بەدی بکات کە هاتووە تۆڵەی ڕۆژی بەدر بکاتەوەو لە چارەنووسییان دڵنیا بێت و موسڵمانان تووشی دوا تێکشکانێك بکات کە قورەیش بە کارێکی سانا و قەدەرێکی‌دانراوی دادەنا..!!

جەنگێکی خوێناوی بەرپابوو و زۆر زوو زەوی بە لاشەی خراپەکاران داپۆشرا... و کارەکە بەسەر بێ باوەڕاندا کەوت..

پاشان کاتێك موسڵمانەکان چاویان پێیان کەوت پاشەکشە دەکەن، چەکەکانیان دانا و، تیرهاوێژان لەجێگای خۆیان هاتنە خوارەوە تا پشکی خۆیان لە دەستکەوتەکان ببەن..

تا لە ناکاو سوپای قورەیش لەکاتی بێئاگایی ئەماندا لە پشتەوە گەڕایەوە نێوەندی شەڕەکە و جڵەوی جەنگەکەی کەوتە دەست..

ئەمجا جەنگەکە بە گەرمی و توند وتیژی و خوێناوی بەردەوام بوو و، ئەو کارە کوتو پڕەش کاریگەری خۆی هەبوو لەسەر پەرتەوازەکردنی ریزی موسڵمانەکان..

تەڵحە سەرنجی ئەو لایەی جەنگەکەی دا کە پێغەمبەری خواﷺ تێیدا وەستابوو، دەبینیی کە بۆتە ئامانجی هێزی بتپەرستی و بێباوەڕان، هەر بۆیە خێرا بەرەو لای پێغەمبەر ڕۆشت.. ڕێگەی دوورودرێژی بڕی ئەگەریش بە پێوانە کورت بوو..!

ڕێگایەك کە لەسەر هەموو بستێکی تووشی دەیەها شمشێری هار و، دەیان رمی سەرشێت دەبوویەوە!!

لە دوورەوە پێغەمبەری خوایﷺ بەدی کرد خوێن لە هەردوو ڕوومەتی دێت و، ئارامی لەسەر گرتووە، ئەمجا ئارامی لێبڕا و، بە باز و دوو بازێك ئەو ڕێگا نارەحەتەی بڕی لەبەردەم پێغەمبەریشدا ئەوەی لێی دەترسا بەدی کرد.. شمشێری بێباوەڕەکان بەرەو رووی دێن و، دەوریان داوەو دەیانەوێت زیانی پێ بگەیەنن..

ئەمجا تەڵحە وەك پایەیەی مەحکەم راوەستا و، شمشێرە برەرەکەی بەراست و چەپدا دەوەشاند..

کە پێغەمبەری ئازیزی بینی خوێنی بەربووەو، ئازارەکانیشی ئاخ و ئۆفی پێکردبوو، هاوکاری کرد و دووری خستەوە لەو چاڵەی کە پێی تێکەوتبوو.

ئەو بە دەستی چەپ و سنگی یارمەتی پێغەمبەریﷺ دەدا، تا بیگەیەنێتە جێگایەکی ئارام و بە دەستی راستیشی -خودا دەستی راستی پیرۆز بکات- شمشێری دەوەشاند و لەگەڵ ئەو بێباوەڕانەدا دەجەنگا کە دەوری پێغەمبەریان گرتبوو و، بازنەی جەنگەکەیان وەك کوللە پڕ کردبوو..!!

با لێگەڕێین (ئەبوبەکری صدیق) ئەو دیمەنەمان بۆ باس بکات..

عائشە دەڵێت:

{ئەبوبەکر کە باسی ڕۆژی ئوحود دەکرا، دەیوت: ئەوە هەمووی ڕۆژی تەڵحە بوو.. من یەکەم کەس بووم گەیشتمە لای پێغەمبەرﷺ، جا پێغەمبەر بە من و ئەبوعوبەیدەی فەرموو: بگەنە براکەتان...، سەیرمان کرد، بینیمان حەفتا برین زیاتر شوێنی لێدان و جۆرەی پێوە بوو.. پەنجەکانی قرتابوو.. ئێمە فریای کەوتین و بارەکەیمان ڕاست کردەوە}.

* * *

لە هەموو بەسەرهات و غەزاکاندا، تەڵحە لە پێشەوەی ڕیزی ئەو کەسانەدا بوو، کەمەبەستیان تەنها خودای گەورەو، خۆبەختکردن بۆ ئاڵای پێغەمبەر بوو.

جا تەڵحە لە نێوەندی کۆمەڵی موسڵماناندا دەژیا و، لەگەڵ خواپەرستاندا پەرستشی خوای دەکرد و، لەگەڵ موجاهیداندا لە پێناوی خوادا جیهادی دەکرد و، بە هەردوو مەچەکیش لەگەڵ مەچەکی برا موسڵمانەکانیدا بنەماکانی ئەو ئاینە نوێیەیان دەچەسپاند کە هاتووە خەڵکی - هەموو خەڵك- لە تاریکیەوە بەرەو ڕووناکی ببات..

مافی پەروەردگاریشی بەجێ هێنا، ئەوا دەڕوات بەسەر زەویدا کار دەکات و، لەسایەی فەزڵی خوادا دەخوازێت بازرگانیەکەی قازانجمەند و، کاروبارەکانی سەرکەوتوو بێت.

چونکە بەراستی تەڵحەه لە هەموو موسڵمانان دەوڵەمەندترو، لە هەمووشیان زیاتر سامانەکەی لە گەشەدا بوو..

هەموو سامانەکەیشی لە خزمەتی ئەو ئاینەدا بوو کە لەگەڵ پێغەمبەری خواداﷺ ئاڵاکەی هەڵگرتووە.. بەبێ ئەندازە لێی دەبەخشی..

خوای گەورەش بەبێ ئەندازە گەشەداری دەکرد بۆی!

پێغەمبەری خوداشﷺ نازناوی (تەڵحەی خەیر) و (تەڵحەی بەخشندە) و (تەڵحەی لێشاو)ی لێنابوو بەهۆی بەخشندەییە بە تەوژمەکەیەوە.

چەند زۆری لە سامانەکەی بەجارێ ببەخشیایە، خوای گەورە زیاتر بۆ دەگێڕایەوە..

(سوعدای کچی عەوف)ی خێزانی بۆمان باس دەکات و دەڵێت:

{ڕۆژێکیان چوومە ژوورەوە بۆ لای تەڵحە، بینیم غەمبارە، لێم پرسی: ئەوە چیتە..؟؟ وتی: ئەو سامانەی کە لەلامە.. وا زۆر بووە کە غەمباری کردوم و ناڕەحەتی کردووم.. پێم وت: چی لەسەرتە.. دابەشی بکە..

جا هەستا و خەڵکی بانگ کرد و، لێی دابەش کردتا یەك درهەمی لێ نەمایەوە}..

جارێکی دیکەش زەوییەکی خۆی بە نرخێکی بەرز فرۆشت و، سەرنجی تورەگەی پارەکەی کرد و فرمێسك بە چاویدا هاتە خوارێ و، پاشان وتی:

(پیاوێك ئەم سامانەی لە ماڵەکەیدا هێشتۆتەوەو نازانێ چی چاوەڕێی دەکات، بەخودای هەڵخەڵەتاوە)..

پاشان هەندێك لە هاوەڵانی بانگ کرد و ئەو سامانەی پێ هەڵگرتن و، بە کوچە و کۆڵانەکانی مەدینەدا دەڕۆیشت و دابەشی دەکرد، هەتا گەیشتە نیوەشەو یەك درهەمی پێ نەمابوو..!!

(جابری کوڕی عبدالله)ش لەو بارەیەوە دەڵێت:

{هیچ کەسم نەدیبوو هەرگیز سامانی خۆی بەبێ داواکردن ببەخشێت لە تەڵحەی کوڕی عبیدالله زیاتر}.

لە هەموو کەس زیاتریش بۆ خزم و کەسە نزیکەکانی باشبوو و، دەستگرۆی هەموویشیانی دەکرد هەرچەند زۆر بوون.

لەو بارەیەشەوە دەربارەی وتراوە:

{... لێنەدەگەڕا هیچ کەس لە (بەنی تەمیم) نەدار بێت دەنا خەرجی خۆی و منداڵەکانیشی پێدەدا و..

بێوەژنەکانی بەشوو دەدانەوەو، خزمەتی هەژارەکانیانی دەکرد و، قەرزی قەرزاربووەکانی دەدایەوە}..

(سائبی کوڕی زەید) دەڵێت:

{هاوڕێیەتی (تەڵحەی کوڕی عبیدالله)م کردووە، لە سەفەر و ماڵەوەشدا لەگەڵیدا بووم، هیچ کەسم نەبینیوە وەك تەڵحە لە درهەم و، پۆشاك و، خواردەمەنیدا بەخشندە بێت}..!!

ئەو ئاشوب و ئاژاوە دیارەش لە سەردەمی خەلافەتی (عوسمان)داﷺ بەرپا دەبێت.. تەڵحە پشتگیری بەڵگەی رکابەرەکانی عوسمان دەکات و، هانی زۆربەیان دەدات لەسەر ئەو گۆڕانکاری و چاکسازیانەی داوایان دەکرد..

جا ئایا بەم هەڵوێستە، بانگەشەی بۆ کوشتنی (عوسمان) دەکرد، یان رازی بوو بەوە..؟؟

نەخێر...

گەر بیزانیایە کە ئەو ئاژاوەو ئاشووبە درێژە دەکێشێت تا لە کۆتایی کارەکەدا رق و کینەیەکی دڵتەزێن دەردەپەڕێت، هەناسەی لەخۆ دەبڕی لەو تاوانە قێزەونەدا کە دەرئەنجام (خاوەنی دوو رووناکی=ذو النورین) عوسمانﷺ بوویە قوربانی..

دەڵێین: گەر بیزانیایە کە ئەو ئاشووبە دەگاتە ئەو نەهامەتی و کۆتاییە، ئەوا بەرەنگاری دەبوو و، هەموو هاوەڵانی دیکەش لەگەڵیدا بەرەنگاریان دەکرد کە لە سەرتای کارەکەوە پشت گوێیان خستبوو بەو پێیەی کە بزاڤێکی نەیار و بەئاگاهێنەرەو، هیچی دی..

هەرچەندە ئەو هەڵوێستەی تەڵحە بوویە (گرێی ژیانی) پاش ئەو شێوازە ناشیرینەی کە گەمارۆی ماڵی (عوسمان) درا و کوژرا، هەر کە ئیمامی (عەلی)یش بەڵێنی لە موسڵمانان وەرگرت لە مەدینە، تەڵحە و زوبەیریش لەوانە بوون، تا دواتر هەردووکیان مۆڵەتیان لێخواست و بۆ بەجێهێنانی عومرە چوون بۆ مەککە..

لە مەککەشەوە بەرەو بەسرا کەوتنە رێ، کە لەوێ سوپایەکی زۆر کۆبووبوویەوە بۆ تۆڵەسەندنەوەی خوێنی عوسمان..

* * *

شەڕی (جەمەل)یش روویدا و هەردوو دەستەی، داواکارانی خوێنی عوسمان و، ئەو دەستەیەی پشتیوانی عەلی دەکرد بە یەك گەیشتن..

ئیمامی عەلی هەر کە بیری لەو هەڵوێستە نارەحەتە دەکردەوە کە ئیسلام و موسڵمانان پێیدا تێدەپەڕن لەم ناکۆکیە ترسناکەدا، خەمەکانی دەبوونە لێشاو و، فرمێسکی چاوەکانی دەهاتنە خوارێ و، گریانی بەکوڵی بەرز دەبوویەوە..!!

ئەو پەلکێشی ئەو چاڵە نارەحەتە کرا..

بەو پێیەی کە خەلیفەی موسڵمانانە، ناتوانێت و، ئەو مافەیشی نیە کە لێبوردە بێت بەرانبەر هەر هەڵگەڕانەوەیەك بەرانبەر دەوڵەت، یان هەر راپەڕینێکی چەکداری دژی دەسەڵاتداری شەرعی.

کاتێکیش هەڵدەستایەوە بۆ سەرکوت کردنی هەڵگەڕانەوەیەکی لەو جۆرە، ئەوا لەسەری پێویستە کە رووبەڕووی برا و هاوەڵ و شوێنکەوتەکانی پێغەمبەر و ئاینەکەی ببێتەوە، ئەوانەی کە ماوەیەکی زۆر لەگەڵیاندا دژ بە سوپا بێباوەڕان جەنگا و، پێکەوە و لەسایەی بەیداخی یەکخواناسیدا شەڕەکان لەناو یەکتردا تاواندبوونیەوەو بێگەردی کردبوون و، کردبوونیە برا، بگرە برای تەواو پێکەوە پەیوەست.

جا ئەمە چ چاڵێکە..؟ و چ تاقیکردنەوەیەکی تاڵە..؟

لە پێناوی دۆزینەوەی دەروازەیەکی دەربازبوون لەو نەهامەتییە و، بۆ پاراستنی خوێنی موسڵمانان، ئیمامی عەلی پەنای بۆ هەموو هۆکارێك برد و، هیچ تکایەك نەما نەیکردبێت.

ئەو رەگەزانەی لە دژی ئیسلام دەجەنگا، هەر ئەوانە، کە لەسەر دەستی دەوڵەتی ئیسلامی بە چارەنووسی سەختیخۆیان گەیشتن لە رۆژگاری دەستەڵاتی عومەریبەەزندا، ئەو رەگەزانەی کە تەونی ئاشووبی چنیبوو و، بەردەوام دنەی دەدا و چاودێریبەنگاوەکان و گەورەبوونی دەکرد..

* * *

ئیمامی عەلی زۆر گریا، کاتێك (عائیشە)ی دایکی بڕواداراتی بەدی کرد لە کەژاوەکەیدا بە پێشەوەی سوپایەك کە ئێستا دێن بۆ شەڕکردن لەگەڵیدا..

کاتێکیش لە نێوەندی سوپاکەدا تەڵحە و زوبەیری (هەردوو حەواری پێغەمبەر)ی بەدی کرد، داوای لە تەڵحە و زوبەیر کرد کە بێنە دەرەوە بۆ لای، هاتنە دەرەوە هەتا ملی ئەسپەکانیان تێك پەڕین..

جا بە تەڵحەی وت:

{ئەی تەڵحە، خێزانی پێغەمبەری خودات هێناوەو شەڕی پێوە دەکەیت و، خێزانەکەی خۆیشت لە ماڵەوە حەشار داوە}..؟؟

پاشان بە زوبەیری وت:

{ئەیزوبەیر..

سوێندت دەدەم بە خودا، لە یادتە رۆژێکیان پێغەمبەری خوداﷺ بەلاتدا تێپەڕی و ئێمە لە فلان جێگا بووین، جا پێی فەرموویت: ئەیزوبەیر، ئایا عەلیت خۆش ناوێ..؟؟ وتت: ئایا کوڕی خاڵۆ و، ئامۆزایخۆم و، ئەو کەسەی کە لەسەر ئاینەکەمە خۆشم نەوێت..؟؟ جا پێی فەرموویت: ئەی زوبەیر، سوێند بەخوا شەڕی لەدژ دەکەیت و، تۆش ستەمکاریت}..!!

زوبەیرﷺ وتی: بەڵێ ئێستا دێتەوە یادم و، بەراستیلەبیرم کردبوو ئەوە، سوێند بەخوا شەڕت بەرامبەر ناکەم..

جا زوبەیر و تەڵحە خۆیان لادا لە بەشداریکردن لەو جەنگە ناوخۆییە..

کە کارەکەیان بۆ روون بویەوە دەست بەجێ خۆیان لادا و، کاتێك (عەمماری کوڕی یاسر)یان بینی لە ریزی عەلیدا دەجەنگێت و، ئەو فەرمایشتەی پێغەمبەری خوایانﷺ بە عەممار هاتەوە یاد:

{دەستەیەکی یاخی دەتکوژێت}..

خۆ گەر عەممار لەم جەنگەدا بکوژرێت کە تەڵحە بەشداری تێیدا کردووە ، کەواتە تەڵحە لەناو یاخیەکاندایە..

* * *

تەڵحە و زوبەیر لە جەنگەکە کشانەوەو، ژیانی خۆیشیان بوویە نرخی ئەو کشانەوەیە، بەڵام بە چاو ئارامیەوە چوونەوە بۆ لای خوای گەورە بەهۆی ئەو بەرچاورووونی و ڕێنوێنیەی کە پێیەدابوون..

بەڵام زوبەیر ئەوا پیاوێك بەناوی (عەمری کوڕی جەرموز) شوێنی کەوت و بە ناڕەوا و فێڵ لەکاتی نوێژدا کوشتی..!!

تەڵحەش، مەروانی کوڕی حەکەم تیرێکی لێدا و ژیانی کۆتایی پێ هێنا..

* * *

کوژرانی (عوسمان) لە دەروونی تەڵحەدا چەسپی بوو، هەتا-وەك پێشتریش وتمان- بوویە گرێکوێرەی ژیانی.

هەموو ئەمە، لەکاتێکدا کە ئەو بەشداری کوشتنەکەی نەکردبوو و، کەسی هان نەدابوو لەسەری، بەڵکو پشتگیری بەرهەڵستکاری لەدژی کردبوو، لە ڕۆژێکدا کە وا دیار نەبوو کە ئەو بەرهەڵستکارییە درێژە دەکێشێ و گرفت دەنێتەوە هەتا دەگۆڕێت بۆ ئەو تاوانە دڕندانەیە..

کاتێك لە ڕۆژی (جەمەل)دا شوێنی خۆی گرت لەگەڵ سوپای دژ بە ئیمامی (عەلی کوڕی ابوطالب) داوای خوێنی عوسمانی دەکرد، خوازیار بوو کە ئەم هەڵوێستەی ببێتە هەڵوەرێنێك کە لە ناڕەحەتی ویژدانی بیحەسێنێتەوە..

بەر لە جەنگەکەش دەپاڕایەوەو ملی کەچ دەکرد و بەدەنگێکی پڕ هەنسك و گریانەوە، دەیوت:

{خودایا ئەمڕۆم بۆ عوسمان لێ وەربگرە هەتا ڕازی بێت}..

کاتێکیش عەلی و زوبەیر وەك ئەوەی باسمان کرد بەرەورووی یەکدی بوونەوە، وشەکانی عەلی هەموو لایەنەکانی ڕۆشن کردەوەو، ڕاستیان بەدی کرد و، گۆڕەپانی جەنگەکەیان بەجێ هێشت.

بەڵام شەهیدبوون بۆیان هەڵگیرابوو..

بەڵێ.. شەهیدبوون بۆ تەڵحە بوو پێی دەگات و دەگات پێی لە هەرکوێ بێت..

ئەی پێغەمبەر لەبارەیەوە نەیفەرموو:

{ئەمە لەو کەسانەیە کە بەڵێنی خۆی بەجێهێناوە، هەرکەس پێی خۆشە شەهیدێك بەدی بکات کە بەسەر زەویدا دەڕوات، ئەوا با سەرنجی تەڵحە بدات}..؟؟

کەوابوو شەهید بە چارەنووسی دیاریکراو و گەورەی خۆی گەیشت و کارەساتی (جەمەل)یش کۆتایی هات..

(عائیشە)ی دایکی بڕوادارانیش تێگەیشت کە ئەو لە کارەکانیداپەلەی کردووە، ئەمجا شاری بەسرای بەجێهێشت و گەڕایەوە (بیت الحرام) لە مەدینە، دەستی خۆی لەو ململانێیە

کێشایەوە، ئیمامی عەلیش هەمو هۆکارێکی گەشت و ڕێزلێنانی لەو سەفەردەیدا بۆ دەستەبەر کرد..

* * *

کاتێکیش عەلی بەسەر شەهیدانی جەنگەکەدا دەگەڕا و نوێژی لەسەر هەموو ئەوانەی لەگەڵیدابوون و، ئەوانەیشی لەدژی بوون دەکرد..

کاتێك لە بەخاك سپاردنی تەڵحە و زوبەیر بوویەوە، ڕاوەستا و بە چەند وشەیەکی پایەدار ماڵئاوایی لێکردن و، لە کۆتاییەکەیدا وتی:

{دەخوازم کە من و، تەڵحە و، زوبەیر و، عوسمان لەو کەسانە بین کە خوای گەورە لەبارەیانەوە دەفەرموێت: ﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ﴾الحجر/٤٧..}

پاشان سەرنجێکی بەسۆز و غەمگینی گڵکۆکەیانی دا، وتی:

{بەم دوو گوێیەی خۆم بیستم لە پێغەمبەری خوا ﷺ دەیفەرموو:

تەڵحە و زوبەیر دراوسێمن لە بەهەشتدا}..

۲۸

زوبەیری کوڕی عەووام

حەواری پێغەمبەری خودا

کە باسی تەڵحە دێتە ئارا، ناوی زوبەیریشی لەگەڵدا دێت..
باسی (زوبەیر)یش بەبێ ناوهێنانی (تەڵحە) ناکرێت.
کاتێك پێغەمبەری خواﷺ برایەتی دەخستە نێوان هاوەڵانی لەشاری مەککە بەر لە کۆچ کردن، برایی خستە نێوان تەڵحە و زوبەیرەوە.
هەموو جارێکیش پێغەمبەرﷺ پێکەوە دەربارەیان دەدوا و، دەی فەرموو:
((تەڵحە و زوبەیر، دراوسێمن لە بەهەشتدا))
هەردووکیشیان وەك یەك لە خزمایەتی و رەچەڵەکدا دەگەنەوە بە پێغەمبەری خودا.
تەڵحە لە (موڕڕەی کوڕی کەعب)دا دەگاتەوە بە پێغەمبەر.
زوبەیریش، رەچەڵەکی لە (قوصەی کوڕی کیلاب)دا دەگاتەوە بە پێغەمبەر، هەروەها (صەفیە)ی دایکیشی پووری-خوشکی‌باوکی- پێغەمبەری خوایە.
هەردووکیشیان-تەڵحە و زەبەیر- لە هەموو کەس زیاتر لە پێودانگەکانی ژیاندا بە یەکدی دەچوون..
بە یەکچوونیش لە نێوانیاندا زۆر بوو... لە پەروەردەبوون و، دەوڵەمەندی و، بەخشندەیی و، بەهێزی ئاین و.. جوامێریدا و.. هەردووکیشیان لەوانەبوون کە زوو موسڵمان بوون و.. لەو دەکەسەن کە مژدەی بەهەشتیان پێدراوە، لەو شەش هاوەڵەی راوێژکردن بوون کە (عومەری کوڕی خطاب) کاری دیاریکردنی خەلیفەی لەپاش خۆی پێ سپاردن.
تەنانەت چارەنووسیشیان تەواو وەك یەك بوو.. بگرە یەك سەرئەنجامیش بوو..!!

* * *

زوبەیر وەك باسمان کرد زۆر زوو موسڵمان بوو و.. یەکێك بوو لەو حەوت کەسەی کە خێرا بەرەو ئیسلام هاتن و، لەگەڵ پێشەنگە پیرۆزەکاندا لە ماڵی ئەرقەم بەشدار بوو.
لەو کاتەشدا تەمەنی پازدە ساڵ بوو.. بەم جۆرە لە منداڵیدا رێنوێنی و رۆشنایی و چاکەی بەسەردا رژا..
لە منداڵیشەوە شۆڕەسوارێکی بوێر بوو، تەنانەت مێژوونووسان وا باس دەکەن کە یەکەم شمشێر هەڵکێشرابێت لە پێناوی ئیسلامدا، شمشێری زوبەیر بوو.
لە رۆژانی سەرەتای هاتنی ئیسلامدا، کە موسڵمانان ژمارەیەکی زۆر کەم بوون لە ماڵی ئەرقەم خۆیان پەنا دابوو.. رۆژێکیان ئەو پڕوپاگەندەیە بڵاوبوویەوە کە پێغەمبەر کوژراوە..

ئەوەی بە زوبەیر کرا پەلاماری شمشێرەکەی دا و هەڵیکێشا و، بە گەنجێتیەوە وەك گەردەلول بە شەقامەکانی مەککەدا دەڕۆیشت..!!

یەکەمجار چوو، لە هەواڵەکە دڵنیا بێت، سوور بوو لەسەر ئەوەی کە گەر ئەوە راست بێت ئەوا بەو شمشێرەی بەرێتە قورەیشیەکان تا یا لەناویان دەبا یان لەناوی دەبەن.

لەوسەری مەککە گەیشت بە پێغەمبەری خواﷺ و، لێی پرسی کە چی بەسەرهاتووە..؟

زوبەیریش هەواڵەکەی پێدا و.. پێغەمبەریشﷺ بۆی پاڕایەوەو داوای چاکەی بۆ خۆی و سەرکەوتنیشی بۆ شمشێرەکەی کرد.

سەرەڕای پلەوڕێزی زوبەیر لەنێو هۆزەکەیدا، ئەویش پشکی خۆی لە سزا و ئەشکەنجە و دەربەدەرکردن بەدەستی قورەیشیەکان چەشت.

مامیشی ئەرکی ئەشکەنجەدانی لە ئەستۆ گرتبوو.. لە نێو حەسیرێکدا دەیپێچایەوەو، ئاگری دەکردەوەو دوکەڵەکەی دەکرد بەسەریدا تا هەناسەی لێ ببڕێت، لە کاتێکدا کە لە ژێر ناڕەحەتی ئەشکەنجەدانیدا بوو بانگی لێدەکرد: گومڕا بە بە پەروەردگاری موحەممەد، ئەم ئەشکەنجەیەت لەسەر لادەدەم..

زوبەیر کە لەو رۆژەدا گەنجێکی تازەپێگەیشتووی، ئێسك نەرم بوو، بە ڕووبەڕووبوونەوەیەکی سامناکەوە وەڵامی مامەی دایەوە:

{نەخێر..

سوێند بەخوا، هەرگیز ناگەڕێمەوە بۆ بێباوەڕی}..

ئەمجا زوبەیر کۆچ دەکات بۆ حەبەشە، هەردوو کۆچ-یەکەم و دووەمیش-، پاشان دەگەڕێتەوە تا لەگەڵ پێغەمبەری خوادا بەشداری هەموو شەڕەکان دەکات و، هیچ غەزا و جەنگێکی لەدەست دەرناچێت.

چەند زۆر بوو ژمارەی ئەو برینانەی کە بە جەستەی زوبەیرەوە بوون و پاش ساڕێژبوونیشیان وەك میدالیایەك کە پاڵەوانێتی و سەروەرییەکانی زوبەیر بگێڕێتەوە شوێنیان بە لاشەیەوە مابوو.

دەبا گوێ رادێرین بۆ یەکێك لە هاوەڵانی ئەو میدالیا زۆرانەی کە بەسەر جەستەیەوە بوو بەدی کردوە، بۆمان باس دەکات و دەڵێت:

{هاوڕێیەتی زوبەیری کوڕی عەوامم کرد لە هەندێك گەشتیدا و جەستەیم بەدی کرد، بینیم هەلاهەلا بوو بە شمشێر و، سەر سنگیشی بەهۆی شوێنی لێدانی شمشێر و رمەوە وەك بێژنگی لێهاتبوو.

پێم وت: سوێند بەخوا ئەوەی بە جەستەی تۆوە بینیم هەرگیز بەهی کەسی دیکەوە نەمبینیوە..

پێی وتم: سوێند بەخوا هەموو برینەکانم لەگەڵ پێغەمبەری خوادا بووەو لەپێناوی خوادا بریندار بووم}..

لە جەنگی ئوحودیشدا پاش ئەوەی سوپای قورەیش پشتیان هەڵکرد و بەرەو مەککە گەڕانەوە، پێغەمبەر ئەو و ئەبوبەکری دانا بۆ چاودێریکردنی لەشکری قورەیش و شوێنکەوتنیان هەتا بۆیان دەردەکەوێت کە موسڵمانان هێزیان ماوەو بیر لە هاتنەوە بۆمەدینە و درێژەدان بە شەڕ نەکەنەوە.

ئەمجا ئەبوبەکر و زوبەیر سەرکردایەتی حەفتا موسڵمانیان کرد و، لەگەڵ ئەوەی کە ئەوان کەوتبوونە شوێن سوپایەکی سەرکەوتوو، بەڵام ئەو لێزانیەتییە جەنگیەی کە ئەبوبەکر و زوبەیر بەکاریان هێنا وای لە قورەیشیەکان کرد وا گومان بەرن بە هەڵەداچوون لە مەزەندەکردنی زەرەرو زیانی موسڵمانەکاندا و، وایان لێکردن کە ئەو دەستە بەهێزە کە ئەبوبەکر و زوبەیر بەهێزیەکەیان خستە روو، بەرەتای سوپای پێغەمبەرە وا دیارە دەیەوێت شاڵاوی بەدواداکەوتنیان بەشێوەیەکی ترسناک دەست پێبکات، هەر بۆیە قورەیش کەوتنە خۆیان و، بە پەلە رووەو مەککە کەوتنە رێ..!!

لە رۆژی (یەرموک)یشدا زوبەیر بە تەنها بۆ خۆی سوپایەك بوو.. کاتێك بینی زۆربەی ئەو موسڵمانانەی کە ئەم سەرکردایەتی دەکردن لە بەردەم لێشاوی کێوی رۆمەکاندا خەریکە شکست دێنن، بەدەنگی بەرز وتی: (الله اکبر) و.. بە تەنها ئەو کێوە سەختەی بڕی و، بە شمشێرەکەی لێی دەدان و.. دواتر بە نێوەندی ئەو ریزە پڕ مەترسیدارانەدا گەڕایەوە، شمشێرەکەیشی بێ سڵکردنەوە بەدەستی راستی گرتبوو..!

زوبەیرﷺ گەلێك تامەزرۆی شەهیدی بو و، زۆر ئارەزوومەندی مردن بوو لەپێناوی خوادا..

لەو بارەیەوە دەیوت:

{تەڵحەی کوڕی عبیدالله ناوی پێغەمبەرانی لە کوڕەکانی دەنا و، دەیزانی کە لەپاش موحەممەد پێغەمبەری دیکە نیە..

منیش ناوی شەهیدانم لە کوڕەکانم دەنا بەو ئومێدەی کە شەهید بن}..!

بەم جۆرە کوڕەکەی ناونا (عبداللهی کوڕی زوبەیر) بەناوی هاوەڵی شەهید (عبداللهی کوڕی جەحش)، کوڕێکی دیکەشی ناونابوو (مونزیر) بەناوی هاوەڵی شەهید (مونزیری کوڕی عەمر)ەوە. یەکێکیدیکەشیانی ناونابوو (عوروە) بەناوی هاوەڵی شەهید (عوروەی کوڕی عەمر)ەوە.. کوڕێکی تریشیانی ناوی (حەمزە) بوو، بەناوی شەهیدی پایەبەرز (حەمزەی کوڕی عبدالمطلب)ەوە.. یەکێکیشی ناونابوو (جەعفەر) بە ناوی شەهیدی مەزن (جەعفەری کوڕی ابوطالب)ەوە.. ناوی یەکێکی دیکەشیانی نابوو (موصعەب) بەناوی هاوەڵی شەهید (موصعەبی کوڕی عومەیر)ەوە.. ناوی یەکێکی دیکەشیانی نابوو (خالد) بەناوی هاوەڵی شەهید (خالیدی کوڕی سەعید)ەوە..

بەم جۆرە ناوی شەهیدانی هەڵدەبژارد بۆ ناونانی کوڕەکانی، بەو ئومێدەی کە ئەو ڕۆژە ئاکامیان دێت شەهید بن..!!

دەربارەی سەرگوزەشتەشی وتراوە:

{هەرگیز کاری والییەتی و جبایە و کۆکردنەوەی سەرانە و، هیچ شتێکی لە ئەستۆ نەگرتووە جگە لە جیهادکردن لە پێناوی خوا}.

هەر بۆیە لایەنی چاکی وەك جەنگاوەرێك لە پشت بەستنی تەواوی بە خۆی و، متمانە بەخۆبوونیدا خۆی دەنواند.

خۆگەر سەد هەزار جەنگاوەر لە جەنگدا بەشدار بوونایە لەگەڵیدا، سەیرت دەکرد وەك ئەوەی خۆی بە تەنهابێت دەجەنگا و... وەك ئەوەی بەرپرسیارێتی جەنگ و سەرکەوتن تەنها لەسەر شانی ئەوە.

چاکمەندی جەنگاوەرێتی ئەویش لە خۆڕاگری و، بەهێزی مێشکیدا خۆی دەبینییەوە.

لە ڕۆژی ئوحوددا سەرنجی دیمەنی (حەمزە)ی خاڵۆی دا کە بێباوەڕەکان دڵڕەقانە جەستەی مردوویان شێواندبوو، هەر بۆیە وەك کێوێك لە بەردەمیدا ڕاوەستا و ددانەکانی لەسەر یەك توند کردبوو و، توند دەسکی شمشێرەکەی گرتبوو و، تەنها بیری لە تۆڵەسەندنەوەیەکی سامناکی دەکردەوە، تا زۆر زوو نیگا هاتە خوارێ و قەدەغەی کرد لە پێغەمبەر و موسڵمانان کە بیریشی لێ بکەنەوە..!!

کاتێك گەمارۆدانی (بنی قریظە)ش درێژەی کێشا و خۆیان نەدا بەدەستەوە، پێغەمبەر لەگەڵ عەلی کوڕی ابوگالبدا ناردی، لەبەردەم قەڵا سەختەکەیاندا وەستا و لەگەڵ ئیمامی عەلیدا دەیوت:

{سوێند بەخوا، یا ئەوەتا ئەوەی بەسەر حەمزە هات بەسەرتان دێنین، یان ئەو قەڵایەتان پێ دەکەینەوە}..

پاشان بە تەنها خۆیان هەڵدایە نێو قەڵاکەوەو..

بەهێزی سەرسوڕهێنەریان، ترس و بیمیان خستە دڵی ئەوانەی نێو قەڵاکەو دەروازەکانیان بۆ موسڵمانەکان والاکرد..!!

لە ڕۆژی (حونەین)یشدا چاوی کەوت بە (مالیکی کوڕی عەوف)ی پێشەوای هەوازن و سەرکردەی سوپاکانی بێباوەڕی لەو غەزایەدا.. پاش شکست هێنانیان لەنێو دەستەیەك لە هاوڕێکانی، پاشماوەی سوپا شکست خواردووەکەیدا ڕاوەستاوە، بە تەنها چووەنێویانەوەو، پەرتەوازەی کردن و، لەو جێگا پەنهانانەی کە خۆیان تێدا مەڵاس دابوو بۆ هەندێك لە سەرکردەکانی موسڵمانان کە لە شەڕەکە دەگەڕانەوە، وەدەری نان..!!

* * *

پشکی ئەو لە خۆشویستنی وڕێزلێنانی لای پێغەمبەر زۆر مەزن بوو..
پێغەمبەریشﷺ شانازی پێوە دەکرد و دەیفەرموو:
{هەموو پێغەمبەرێك حەوارییەکی هەبووە، زوبەیری کوڕی عەوامیش حەواری منە}..
چونکە ئەو تەنها ئامۆزای نەبوو ۆ بەس، یان تەنها مێردی ئەسمائی کچی ئەبوبەکری خاوەن دوو پشتێن نەبوو و بەس، بەڵکو لە هەمان کاتدا ئەمەکدارێکی بەهێز و ئازا و، مەرد و بەخشندە و لەخۆبوردوو بوو، گیان و ماڵی خۆی بەخشیبێت بەخودای پەروەردگاری جیهانیان.
بەراستیش (حسانی کوڕی سلبیت) چاکی پێکاوە کە لەبارەیەوە دەڵێت:

أقــام علـى عهـد النبـي وهديــه — حواريّــه والقــول بالفعـل يعدل
أقــام علـى منـهاجــه وطـريقــه — يوالـي ولـي الحق، الحقّ أعدل
هو الفارس المشهور والبطل الذي — يصـول، اذا ما كان يوم محجّـل
لــه من رســول الله قـربـى قريبـة — ومن نصرة الاسـلام مجد مُؤَثّـل
فكـم كـربـــه ذبّ الزبيـر بسـيفه — عن المصطفى، والله يعطي ويجزل

واتە: لە سەردەمی پێغەمبەردا لەسەر ڕێنوێنی ئەو دەگوزەرا و حەواری ئەوبوو، قسەیش بەکردەوە دەسەلمێنرێ.. لە سەر ڕێباز و ڕێچکەی ئەو ڕوی لە ڕەوگەی ڕاست بوو، حەقیش دادپەروەرانەترە.. ئەو شۆڕەسوارێکی ناودار و ئەو پاڵەوانەیە کە لە ڕۆژی تەنگانە و سەختدا دەهات و دەچوو.. خزمێکی نزیکی پێغەمبەری خودایە، لە سەرخستنی ئیسلامیشدا سەربەرزییەکی زۆری هەیە.. چەندی تەنگانە بە شمشێرەکەی لادا لە ڕێی پێغەمبەردا و، هەر خودایش دەبەخشێت و پاداشت دەداتەوە.

* * *

بەراستی پایەبەرز و ئاکار مەزن بوو.. ئازایەتی و بەخشندەییەکەیشی وەك ئەسپی برەو وابوو..!!
بازرگانێتیەکی سەرکەوتووشی بەڕێوە دەبرد و، سامانێکی زۆریشی هەبوو، بەڵام هەمووی بۆ ئیسلام بەخشی تا بە قەرزاری گیانی سپارد..!!
پشت بەستنیشی بەخوای گەورە پێگەی بەخشندەییەکەی و، پێگەی ئازایەتی و گیان بەختکردنەکەی بوو.
تەنانەت گیانیشی بەخشی و، (عبدالله)ی کوڕیشی ڕادەسپارد کە قەرزەکانی بداتەوەو دەیوت:
{گەر قەرزەکانت بۆ نەدرایەوە، ئەوا پشت بە گەورەکەم ببەستە}
عبدالله لێی پرسی: مەبەستت لە گەورەکەت کێیە..؟
لە وەڵامدا وتی: {خودا، کە چاکترین گەورەو باشترین پشتیوانە}..

عبدالله دواتر دەڵێت:

{سوێند بەخوا، گێرۆدەی هەر ناڕەحەتیەك ببومایە لە دانەوەی قەرزەكەیدا، دەموت: ئەی گەورەی زوبەیر قەرزەكانی بدەرەوە، بۆی دەبژارد و دەستەبەری دەكرد}..

لە ڕۆژی (جەمەل)یشدا بەو شێوەی كە باسمان كرد لە قسەو باسماندا لەسەر (تەڵحە)، كۆتایی و چارەنووسی (زوبەیر) بەو جۆرە بوو..

كاتێك بۆی دەركەوت كەوا ڕەوایە كە دەستی لە جەنگەكە بكێشێتەوە، یەكێك لەوانەی كە هەمیشە مەبەستیان بوو ئاشووب و ئاژاوە بەردەوام بێت، لەكاتێكدا كە لە بەرامبەر پەروەردگاریدا بوو نوێژی دەكرد، ئەو سەرپێچیكەرە شمشێرێكی لێدا..

ئەمجا ئەو پیاوكوژە ڕۆشتەوە بۆ لای ئیمامی عەلی و وای گومان دەبرد كە مژدەیەكی خۆشی پێیە بۆی، كاتێك كە هەواڵی دەستدرێژیكردنەكەی بۆ سەر زوبەیر پێدەگەیەنێت و، كاتێك كە ئەو شمشێرەی كە لێی سەندبو دەخاتە بەر دەستی، پاش ئەنجام دانی تاوانەكەی.

بەڵام عەلی τ هاواری كرد كاتێك كە زانی بكوژی زوبەیر لە دەروازەكەیدایەو مۆڵەت دەخوازێت بێتە ژوورێ، هاواریكرد و فەرمانی دا كە دەری بكەن و وتی:

{مژدەی چونە نێو ئاگر بدەن بەبكوژی كوڕی صەفیە}..

كاتێكیش شمشێرەكەی زوبەیریان بردە لای ئیمامی عەلی، ماچی كرد و زۆر بە سەرسامیەوە گریا و، وتی:

{شمشێرێكە سوێند بەخوا دەمێكە خاوەنەكەی ناڕەحەتی سەر ڕێی پێغەمنبەری خوای پێ لادەبات}..!!

ئا لێرەدا و هەر سڵاوێك كە ئاراستەی زوبەیری بكەین لە كۆتاییدا قسەكانماندا، جوانتر و شیاوتر بێت لە وشەكانی ئیمامی عەلی..؟؟

سڵاو لە زوبەیر بێت لە ژیان و مردنیدا.

سڵاو، پاشان سڵاو، لەسەر حەواری پێغەمبەری خوا.

* * *

٢٩

خوبەیبی کوڕی عەدی

پاڵەوانێک .. بەسەر خاچەوە !!

ئائێستاش..
ئەی مەردینە! ڕۆ والاکەن لەبەردەم ئەم پاڵەوانەدا..
لە هەموو لایەکەوە، لە گشت جێگایەکەوە وەرن..
بە تاك و، بە كۆمەڵ بێن..
خێرا و، ملکەچانە وەرن..
کۆببنەوە، تاوەکو وانەیەکی بێوێنەی فیداکاری وەریگرن..!!
دەڵێن:ئەرێ ئەو هەموو سەرگوزشتەیەی بۆت باسکردین وانەی بێوێنەی فیداکاری نەبوون..!!
بەڵێ، وانە بوون..
لە شان و شکۆشدا نمونە و هاوشێوەی نەبوو..
بەلام ئێوە ئائێستا لەبەردەم مامۆستایەکی نوێی هونەری قوربانیداندان.. مامۆستایەك گەر بەدیکردنیتان لەدەست بچێت، چاکەی زۆرزۆرتان لەدەست چووە، زۆر زۆر.. ئەی خاوەن بیروبڕواکانی هەموو نەتەوەو ولاتێك! ڕوویکەنە ئێمە..
ئەی شەیدایانی پایەبەرزی هەر کات و سەردەمێك ڕوو لە ئێمە بکەن..
هەروەها ئێوەش ئەی ئەوانەی لەخۆبایی بوون قورسی کردوون و، گومانتان بەرانبەر ئاینەکان و ئیمان خراپە..
بە لەخۆباییبوونتانەوە وەرن..!
وەرن سەرنج بدەن کە ئاینی خودا چۆن پیاوان وەبەردێنێ..
وەرن رامێنن چ جەسووری و... بەرگری و... چ خۆڕاگری و توندییەکە.. چ فیداکاری و.. چ پشتیوانی و خۆشەویستیەکە..
بە تەنها یەك وشەیش، چ مەزنییەکی لەرادەبەدەر و سەرسوڕهێنەرە بڕواهێنان بە حەق دەیڕژێنێ بەسەر کەسانی دڵسۆزیدا..!!
ئەرێ ئەو جەستە لەخاچ دراوە بەدی دەکەن..؟؟
ئەی هەموو نەوەکانی مرۆڤ ئەوە بابەتی وانەی ئەمڕۆمانە...
بەڵێ...
ئەو جەستە لە خاچدراوەی بەردەمتان بابەت و، وانە و، مامۆستامانە..
ناویشی (خوبەیبی کوڕی عەدی)یە.

بەچاکی ئەم ناوە پایەبەرزە لەبەر بکەن.

لەبەری بکەن و، جاڕی بۆ بدەن، چونکە بەراستی مایەی ڕێزە بۆ سەرجەم مرۆڤ و... گشت ئاین و، هەموو ڕێباز و.. تێکڕای ڕەگەز و، هەموو سەردەمەکان..!!

* * *

ئەم لە تیرەی ئەوسی شاری مەدینە و ئەنصاریەکانیەتی.

کە پێغەمبەری خواﷺ چووە مەدینە، ئەو هاتە خزمەتی و بڕوای هێنا بە خودای پەروەردگاری جیهانیان.

پیاوێکی ڕۆح سوکی، دەروون ناسکی، باوەڕ پتەوی، ویژدان نەرم بوو، وەك شاعیری ئیسلام (حەسانی کوڕی سابیت) پیایدا هەڵداوە:

صقراً توسّط في الأنصار منصبهُ   تسمح السّجيّة محضاً غير مؤتشب

واتە: هەڵۆیەك بوو لە نێو ئەنصاریەکان پلەوپایەی، لێبوردەیی و بنەچە پاکی و بێخەوشی بوو.

کاتێکیش ئاڵاکانی غەزای بەدر بەرز کرایەوە، ئەو لەوێدا سەربازێکی بەجەرگ و، جەنگاوەرێکی گیان لەسەر دەست بوو.

(حارسی کوڕی عامری نەوفل)یش یەکێك بوو لەو بێباوەڕانەی کە لەکاتی چوونیدا بۆ جەنگ هاتە سەر ڕێی ئەویش بە شمشێرەکەی لەناوی برد.

پاش کۆتایی هاتنی جەنگەکە و، گەڕانەوەی پاشماوەی شکست خواردووی سوپای قورەیش بەرەو مەککە، کوڕەکانی (حارس) هەواڵی کوژرانی باوکیانیان پێگەیشت و، بەچاکی ناوی ئەو موسڵمانەیان لەبەر کرد کە لە شەڕەکەدا کوشتبووی کە ئەویش (خوبەیبی کوڕی عەدی) بوو..!!

* * *

موسڵمانانیش لە بەدر گەڕانەوە بەرەو مەدینە و، بەردەوام بوون لەسەر بونیاتنانی کۆمەڵگەی نوێیان..

(خوبەیب)یش، خواپەرست و، لێبڕاو بوو، لە نێوچەوانیدا سروشتی لێبڕاوان و، ڕووناکی خوداپەرستانی هەڵگرتبوو..

ئا لەوێدا بە گیانێکی ئەڤیندارانەوە پەرستشی خۆی دەکرد و.. شەو هەڵدەستا شەونوێژی دەکرد و، بەڕۆژدا بەڕۆژوو دەبوو، خودای پەروەردگاری جیهانیانی بە پیرۆز و بێگەرد دەگرت.

* * *

ڕۆژێکیان پێغەمبەرﷺ ویستی کە نهێنیەکانی قورەیش تاقی بکاتەوە، مەبەستی خۆسازدان و جوڵە و، ئامادەباشیان بۆ غەزایەکی نوێ بۆ روون ببێتەوە.. بۆ ئەم کارە لەنێو هاوەڵانیدا دە پیاوی هەڵبژارد.. کە (خوبەیب) یەکێکیان بوو، (عاصمی کوڕی سابیت)یشی کرد بە لێپرسراویان.

سوارەکان بەرەو ئامانجەکەیان کەوتنە ڕێ تاگەیشتنە جێگایەك لەنێوان (عەسفان) و (مەککە)دا، هەواڵی هاتنیان گەیشت بە گەڕەکێکی (هوزەیل) کە پێیان دەوتن (بەنو حەیان)، ئەوانیش خێرا سەد پیاویان لەچاکترین تیرهاوێژەکانیان ئامادەکرد و، دەستیاندایە چاودێریکردنیان و، شوێن پێیان هەڵدەگرتن.

خەریك بوو بێ هیوابن لە دۆزینەوەیان، گەر یەکێکیان هەندێك ناوکە خورمای کەوتووی لەسەر زەوییەکە بەدی نەکرایە.. چەند دانەیەکی لێ هەڵگرت و بەو لێزانیە سەرسوڕهێنەرەی هەیەتی لێی راما، پاشان هاواری کرد لەوانەی کە لەگەڵیدا بوون:

{ئەمە ناوکەخورمای (یەثریب)ە، دەبا شوێنی بکەوین تا دەمانگەیەنێتە لایان}..

بە شوێن ناوکە خورما کەوتووەکانی سەر زەوییەکەدا ڕۆیشتن، تا لە دورەوە ئەو نێچیرانەی بەدوایاندا وێڵ بوون بینیمان..

(عاصمی)ی سەرکردەی دە پیاوەکە هەستی کرد کە بەدوایانەوەن، داوای لە هاوەڵەکانی کرد کە بچنە ترۆپکێکی بەرزی سەر کێوەکە..

سەد تیرهاوێژەکەش نزیك بوونەوەو، لە خوارەوەی کێوەکەیش دەوریان گرتن و، بەچاکی گەمارۆیان دان و..

داوایان لێکردن کە خۆیان بدەن بەدەستەوە، پاش ئەوەی بەڵێنیان پێدان کە هیچ خراپەیەکیان بەرانبەر ئەنجام نادەن..

هەر دە پیاوەکە ئاوڕیان لە (عاصمی کوڕی سابیتی ئەنصاری)ﷺی سەرکردەیان دایەوە..

چاوەڕێی فەرمانی بوون..

هەرکە ئەویش وتی:

سوێند بەخوا من ناچمە خوارەوە پەنادراوی بێ باوەڕ بم..

خودایا هەواڵمان بگەیەنە بە پێغەمبەرەکەت}..

دەست بەجێ تیرهاوێژەکان دەستیان دایە تیرهاویشتن بۆیان.. لەوێدا (عاصمی) سەرکردەیان لەگەڵ حەوت لە یاوەرانیدا شەهید بوو..

هاواریان لەو سێیەی دیکەشیان کرد، کە خاوەنی وادە و بەڵێنیانن بەرانبەریان گەر بێنە خوارەوە.

ئەمجا هەرسێکیان: (خوبەیبی کوڕی عەدی) و دوو هاوەڵەکەی هاتنە خوارێ..

تیرهاوێژەکان لە(خوبەیب و زەیدی کوڕی دیسیننە)ی هاوەڵی نزیك بوونەوەو پشتێنەکانیان کردەوەو، بەستنیانەوە..

کاتێك هاوەڵی سێیەمیان سەرەتای خیانەتکردنیانی بەدی کرد، بڕیاریدا کە دەبێت ئەویش وەك عاصم و هاوەڵانی دیکە بمرێت..

بەو شێوەیەش کە دەیویست شەهید بوو.

بەم جۆرە هەشت کەس لە مەزنترین باوەڕدارانی خاوەن ئیمان و، ئەمەکدار و، بە وەفا بۆ خودا و پێغەمبەرەکەی لەناوچوون..!!

خوبەیب و زەید هەوڵیان دا کە خۆیان لە پەتەکانی دەستیان دەرباز بکەن، بەڵام زۆر توند بەسترابوو..

ئەمجا تیرهاوێژە دەستدرێژیکارەکان بەرەو مەککەیان بردن و، فرۆشتنیان بە بێباوەڕەکان.. ناوی (خوبەیب) کەوتە بەر گوێیان..

کوڕەکانی (حارسی کوڕی عامر)ی کوژراوی ڕۆژی بەدر، بەچاکی ئەو ناوەیان هاتەوە یاد و، بوغز و کینەی سنگیانی هەژاند.

خێرا ڕۆیشتن بۆ کڕینی و... لەمەشدا زۆر ەبەرانی مەککە، ئەوانەی کە لە جەنگی (بەدر)دا باوك و سەرکردەکانیان لەدەست دا ـتی تۆڵەسەندنەوە، کێبڕکێیان بوو بۆ کڕینی.

لە کۆتاییدا هەموو پێکهاتن لە سەری و دەستیان ئامادەکردنی بۆ چارەنووسێك کە سارێژی بوغز و کینەیان بکات، بەرامبەر تەنها ئەو نا، بەڵکو لە هەموو موسڵمانان..!!

کەسانێکی دیکەش دەستیان خستە سەر (زەیدی کوڕی دیسیننە)ی هاوەڵی خوبەیب و ئەویش بە هەمان شێوە سزا و ئەشکەنجەیان دەدا..

* * *

خوبەیب دڵی و، کاری خۆی و، سەرئەنجامی دایە دەست خودای پەروەر ری جیهانیان.

دەروون بەرز و، بە ورە لەسەر خوداپەرستیەکەی بەردەوام بوو و، هێندە سەبو ری خودای لەدڵدابوو کە بەرد بتوێنێتەوەو، ناخۆشی لاببات..

خودای لەگەڵدابوو... ئەویش لەگەڵ خودا بوو..

هەستی بەو بەزەییە و دڵنیاییە دەکرد کە خوا پێی بەخشیبو.

ڕۆژێکیان یەکێك لە کچەکانی (حاریس) کە لەنێو ماڵی ئەواندا بەند کرابوو، هاتە ژوورەوە بۆ لای، خێرا لە شوێنی خۆی چوویە دەرەوە و بانگی خەڵکی کرد تا شتێکی سەیر ببینن..

{سوێند بەخوا بۆڵە ترێیەکی گەورەم بەدەستیەوە بینی لێی دەخوارد..

لەکاتێکدا کە بە ئاسن بەستراوەتەوە.. لە هەموو مەککەشدا دەنکە ترێیەك نەبوو.. وا گومان دەبەم کە ئەوە رزق و رۆزییەك بێت خوا بە (خوبەیب)ی بەخشیبێت} ...!!

بەڵێ.. ئەوە رزق و رۆزییەك بوو خودا بە بەندە چاکەکارەکەی دابوو، هەروەك چۆن پێشتر بە (مەریەمی کچی عیمران)یش درا، ئە رۆژەی کە:

﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَامَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ: هەرجارێکی زەکەریا لە میحرابدا سەری دەدا، دەیدی بژێوی لەلایە، گوتی: مریەم! تۆ ئەم بژێوەت لە کوێ بوو؟ گوتی: لەلایەن خوداوە بۆم هاتووە، خودا بۆ هەرکەسێ حەز کا رۆزی بێ هەژمار دەنێرێ.﴾آل عمران/٣٧.

* * *

بێباوەڕان هەواڵی تیاچوونی (زەیدی کوڕی دیسینە)ی برایانﷺ گەیاند بە خوبەیب..

وایان گومان دەبرد کە بەوە مێشکی تێك دەدەن و، ئازاری مردنی پێدەچێژن، ئەوان بێئاگابوون لەوەی کە خودای خاوەن میهر و بەزەیی میوانداری کردووە، سەبووری و بەزەیی خۆی بەسەردا رژاندووە.

ئەمجا دەستیاندایە سازشکردنی لەسەر ئیمانەکەی و، هانیان دەدا کە رزگاری دەبێت گەر بێباوەڕ بێت بەرامبەر موحەممەد و، بەر لەویش بەرانبەر ئەو پەروەردگارەی بڕوای پێ هێناوە.. بەڵام ئەوان وەك ئەو کەسە وابوون کە دەیەوێت تیر بگرێتە خۆر..!!

بەڵێ ئیمانی خوبەیب وەك خۆر بەهێز و، دوور و، ئاگرلوی و، رووناکی بەخش بوو..

هەموو ئەوانەی رووناك دەکردەوە کە رووناکییان لێی دەخواست، گشت ئەوانەی گەرم دەکردەوە کە گەرمیان لێبڕابوو، ئەو کەسەیشی لێی نزیك ببوایەتەوەو دژی بوەستایە دەیسوتاند و لەناوی دەبرد.

کاتێك کە بێئومێد بوون لەوەی دەیانویست، پاڵەوانەکەیان بەرەو چارەنووسی برد و... هێنایانە دەرەوەو بەرەو جێگایەکیان برد کە پێی دەوترا (تەنعیم)، جا شەهیدکرنی لەوێدا بوو..

هەرکە گەیشتنە ئەوێ خوبەیب مۆڵەتی لێ خواستن کە دوو رکات نوێژ بکات، ئەوانیش وایان گومان دەبرد کە لەگەڵ خۆیدا بدوێت بکاتە ئەو بڕیارەی کە خۆی بدات بە دەستەوەو بێباوەڕی خۆی بەرامبەر خودا و پێغەمبەر و ئاینەکەی رابگەیەنێت..

ئەمجا (خوبەیب) بە ملکەچی و، هێمنی و و، خۆ بەکەمزانینەوە دوو رکات نوێژی کرد و.. شیرینی ئیمان لە گیانیدا سەرڕێژی دەکرد و، حەزی دەکرد کە هەر نوێژی بکردایەو، بەردەوام لە نوێژدا بوایە..

بەڵام ئاوری لە بکوژەکانی دایەوەو پێی وتن:

{سوێند بەخوا، گەر لەبەر ئەوە نەبوایە وابزانن ترس و بیمی مردنم هەیە، نوێژەکەم زیاتر درێژ دەکردەوە}..!!

پاشان هەردوو دەستی بۆ ئاسمان بەرز کردەوەو، وتی:

{خودایە، یەك بەیەکیان بژمێرە و، بە کۆمەڵ بیانکوژە}

دواتر جەسورانە لە روخساریان راما و دەستی بە هۆنراوە وتن کرد:

ولست أبالي حين أقتل مسلماً ... على أيِّ جنب كان في الله مصرعي

وذلك في ذات الإله وإن يشأ ... يبارك على أوصال شلو ممزع

واتە: کە بە موسڵمانی دەکوژرێم، ئیدی بە هەرلایەکدا لەپێناوی خوادا بێت تیاچوونم، ئەمەش لە پێناوی خودایەکدا گەر بیەوێت، ئەو رێگەی خێرا دەکات کە نێچیر لە دەست راوچی رادەکات و پیرۆزی دەکات.

* * *

لەوانەیە کە ئەوە بۆ یەکەمجار بووبێت لە عەرەبدا پیاوێك لەخاچ بدەن و پاشان بەسەر خاچەکەوە دەیکوژن.. هاتن لە دا، ناچێکی گەورەیان ئامادە کرد و خوبەیبیان پێوە بەستەوەو.. هەرچوارپەلیا دا و، بێباوەڕەکان بەشێوەیەکی زۆر کۆبوونەوەو.. تیرهاوێژەکانیش رمەکانیان تیژکر...

هەموو ئەو درندەیەتیە بەرانبەر ئەو پاڵەوانە لەخاچ دراوە بەهێواشی بەڕێوە دەچوو..!!

چاوەکانی لێك نەنا و، سەبووریيە سەرسوڕهێنەرە پرشنگدارەکەی روخساری لانەچوو.

رمەکان بۆ هاویشتن ئامادەکران و، شمشێرەکانیش بۆ داڕنینی گ... تی.

ئا لێرەدا یەکێك لە سەرکردەکانی قورەیشی لێی نزیك بوویەوەو پێ... ت:

{پێت خۆشە کە موحەممەد لە شوێنی تۆدا بوایەو، تۆش بە سە... سەلامەتی لەنێو خاووخێزانتدا بویتایە}؟؟

لێرەدا و بەس، خوبەیب وەك رەشەبا بە گژ بکوژەکانیدا چوو و، هاواری کرد:

{سوێند بەخوا، پێم خۆش نیە من بە خۆشی و ئاسودەیی لەنێو ماڵ و منداڵ...ا ببم و دڕکێك بچێت بەپێی پێغەمبەری خوادا}..

هەمان ئەو وشە مەزنە بەرزانەی کە (زەیدی کوڕی دیسیننە)ی هاوڕێی کردی لەکاتێکدا کە ئەوان بیریان لە کوشتنی دەکردەوە..!! هەمان ئەو وتە سەرنج راکێشە جوانە بەرزانەی کە دوێنێ زەید وتی و.. ئەمڕۆ خوبەیب دەیڵێت.. وای لە ئەبوسوفیان کرد کە هێشتا موسڵمان نەبووبوو، هەردوو دەستی بە توندی بدا بە یەکدا و بە رقەوە بڵێ:

{سوێند بەخوا هیچ کەسم نەدیوە کەسێکی دیکەی ئاوەها خۆش بوێت کە هاوەڵانی موحەممەد، موحەممەدیان خۆش دەوێت)... ! !

* * *

ئەو وشانەی (خوبەیب) مۆڵەتدان بوو بە رم و شمشێرەکان کە مەبەستی خۆیان لە جەستەی بپێکن و، ئەوانیش سەرشێت و درندانە تێی بەربوون.

لە نزیکی ئەو دیمەنەش کۆمەڵێك باڵندەو هەڵۆ دەسوڕانەوە، وەك ئەوەی چاوەڕێی لێبوونەوەی قەسابەکان و ڕۆیشتنیان بکەن تا ئەوان لەو جەستەیە نزیك ببنەوە بیکەنە جەمێکی چەور..

بەڵام هەر زوو خێرا بانگ کران و کۆبوونەوەو، دەنووکەکانیان دا بە یەکدا وەك ئەوەی قسە لەگەڵ یەکدیدا بکەن و نهێنی بۆ یەك بدرکێنن.

جا لەناکاو فڕین و بەئاسماندا تێپەڕین و، دوور ڕۆیشتن ... دوور.. دوور.. وەك ئەوەی بە هەست و غەریزەی خۆیان بۆن وبەرامەی پیاوێکی چاکەکاری خۆڕاگریان کردبێت کە لە جەستە لەخاچدراوەکە دەهات، ئەوانیش شەرم گرتنی لەوەی نزیك ببنەوە لێی یان خراپەی بەرانبەر بکەن... ! !

کۆمەڵە باڵندەکە بە پاکی و بەویژدانی بەرەو ئاسمانی بەرین فڕین..

دەستەی بێباوەڕ و ستەمکار و دەستدرێژیکەرەکانیش گەڕانەوە بۆ خانە پڕ لە ڕق و کینەکانیان لە مەککە.

(خوبەیب) ئەو کاتەی بەرزیان کردەوە بۆ سەر قەدی ئەو دارخورمایەی کە خاچەکەیان لێدروست کردبوو، کاتێك هەرچوار پەلیان بەست..

ئەو لەو ساتەدا، سیمای خۆی بەرەو ئاسمان کردبوو و پەنای بۆ پەروەردگاری مەزنی دەبرد و، دەیوت:

{خودایە ئێمە پەیامی پێغەمبەرەکەتمان گەیاند، تۆش ئەمڕۆ ئەوەی بەسەرمان دێنن پێی بگەیەنە}..

خوای گەورەش پاڕانەوەکەی گیرا کرد..

لەکاتێکدا کە پێغەمبەر لە مەدینە بوو، هەستێکی وا پتەو دایگرت کە هاوەڵانی لە ناڕەحەتیدان و.. جەستەی یەکێکیانی بە هەڵواسراوی هاتە پێش چاو..

دەست بەجێ بانگی میقدادی کوڕی عەمر و زوبەیری کوڕی عەوامی کرد و، بەسواری ئەسپەکانیانەوە کەوتە ڕێ و، بەردەوام خێرا بەسەر زەیدا دەڕۆیشتن.

تا خوای گەورە گەیاندنیە جێگای مەبەست و، جەستەی خوبەیبی هاوەڵیان داگرت و، پارچەزەوییەکی بێگەردی زەوی چاوەڕوانی بو تا لەژێر خاکە شێدارەکەیدا لەخۆی بگرێت..

* * *

هەتا ئەمڕۆکەش هیچ کەس نازانێت گڵکۆی خوبەیب لە کوێدایە..

لەوانەیە ئەوە گونجاو و شایانتر بێت بۆی، هەتاوەکو بەردەوام شوێنکەی لە یادگەی مێژوودا بە پاڵەوانێتی و بەسەر خاچیشەوە لە ویژدانی ژیاندا بێت بمێنێتەوە..!!

عومەری کوڕی سەعد

چنراوی نەفسی خۆی

ئەرێ (سەعیدی کوڕی عامر)تان لە یادە..؟؟

ئەو پیاوە دونیانەویستە خواپەرستە تۆبەکارەی کە ئەمیری باوەڕداران (عومەری کوڕی خطاب) بەزۆر رازی کرد تا ببێتە والی شام.

لە سەرەتای ئەم کتێبەماندا لە بارەیەوە دواین و، دونیانەویستی و بەرزێتی و، خۆپارێزی تەواو سەیری ئەومان بەدیکرد..

ئا ئێستاش ئەوەتا لەسەر رووپەڕی ئەم لاپەڕانەدا بە برایەکی ئەو شاد دەبین، نەك هەر برای، بەڵکو جمکی ئەو، لە خۆپارێزی و، دونیانەویستی و، بەرزێتی و... دەروونی بەرزێتیدا بە شێوەیەکی کەم وێنە دەدرەوشێتەوە..!!

ئەو کەسەش (عومەیری کوڕی سەعد)ە..

کە موسڵمانان نازناوی (چنراوی تەنها خۆی)یان لێنابوو!!

جا بەلاتەوە سەیر نەبێت کە هاوەڵانی پێغەمبەری خوا یەکدەنگ بن لەسەر ئەوەی ئەو نازناوەی لێ بنرێت بەهۆی ئەو هەموو باشێتی و، تێگەیشتن و، روناکییەی کە هەیان بوو..!!

سەعدی قورئانخوێنی باوکی﷛.. لەگەڵ پێغەمبەری خواداﷺ بەشداری بەدر و غەزاکانی دیکەی کردبوو و بە ئەمەکداری لە سەر وادەو بەڵێنی خۆی مایەوە تا بە شەهیدی گەڕایەوە بۆ لای پەروەردگاری لە جەنگی (قادسیە)دا. [1]

سەعد دەستی کوڕەکەی خۆی گرت و لەگەڵ خۆی بردیە خزمەت پێغەمبەر و، بەڵێنی دا بە پێغەمبەر و موسڵمان بوو.. لەو ساتەوەی (عومەیر) موسڵمان بوو، خواپەرستێکی دامەزراو بوو لە میحرابی خوای گەورەدا..

لە خۆدەرخستن هەڵدەهات و، هانای بۆ بەر سوکنایی سێبەری خوا دەبرد..

دووریت لەوەی کە بتوانی هەرگیز لە ریزەکانی پێشەوەدا بەدیت بکردلیە، مەگەر لە نوێژدا، چونکە لەمەیاندا دەچووە ریزی یەکەم تا پاداشتی پێشکەوتوان بەدەست بهێنێ.. یان لە جیهاددا، ئەو بەراکردن دەچوویە ریزەکانی پێشەوە، بەو ئومێدەی کە لە پێڕی شەهیدان بێت..!

---

١ لە سیرەی ئیبن هیشام ئەو سەربردەیەی کە لەلاپەڕە (٥١٩)ی بەرگی یەکەمی چاپی (حلب)ی دووەمدا، وا خراوەتە روو کە باوکی عومەیر سەعدێکی دیکەیە، بەر لە غەزای تەبوك کە هێشتا پێغەمبەر زیندوو بووە ئەو مردووە، بەڵام ابن سعد لە (الطبقات الکبری)دا–ج٤–لاپەڕە ٣٧٤ چاپی بەیروتدا دەڵێت: ئەوە (سەعد القاریء)ە، ئێمەش ئەو بۆچوونەمان هەڵبژارد.

ئیدی جگە لەوە، ئەو لە خەڵوەتدا بوو لەگەڵ خۆیدا و، چاکەکاری و خێر و چاکسازی و تەقوای خۆی گەشە پێدەکرد..!!

تۆبەکار بوو، بۆ گوناهەکانی دەگریا..!!

داوێن پاك بوو، تۆبەکاری داوادەکرد.!!

لە گشت کات و جێگایەکدا، رێبوارێك بوو بەرەو لای خوا بەرێوە بوو.

* * *

خودای گەورەش خۆشەویستی ئەوی خستبووە دڵی هاوەڵان و، مایەی چاو و دڵڕۆشنییا ن بوو.. چونکە بە تینی ئیمانەکەی و، بێگەردی دەروونی و هێوری رێگاکەی و بۆنخۆشی خەسڵەتەکانی و، درەوشانەوەی سیمای، هەموو ئەوانە وایان لێدەکرد کە مایەی شادی و رازانەوە بێت بۆ هەموو ئەوانەی لە تەکیدا دادەنیشتن، یان دەیانبینی و، هیچ کەس و شتێکی بەسەر ئاینەکەیدا زاڵ نەدەکرد.

رۆژێکیان گوێی لە (جولاسی کوڕی سوەیدی کوڕی صامت)ی خزمی بوو.. لە ماڵی خۆیان، وتی: (ئەگەر ئەو پیاوە راست بێت، ئەوا ئێمە لەکەر خراپترین)..!!

مەبەستی لەو پیاوەش پێغەمبەری خواﷺ بوو.

(جولاس)یش لەو کەسانە بوو کە لە ترساندا موسڵمان بووبوون.

(عومەیری کوڕی سەعد) ئەو دەستەواژەیەی بیست و، رق و سەرسامی لە دەروونی ئارام و هێوریدا تەقییەوە..

رق، چونکە یەکێك لەوانەی کە خۆی بە موسڵمان دادەنێت بەو شێوە ناشیرینە لەبارەی پێغەمبەرەوە دەدوێت..

سەرسام، چونکە بەرپرسیارێتی خۆی بەرامبەر ئەوەی گوێبیستی بوو بەخەیاڵیدا هات، پێی ناخۆش بوو..

ئەرێ ئەوەی بیستی بیگێڕێتەوە بۆ پێغەمبەری خوا؟؟

جا چۆن، لەکاتێکدا کە قسەی نێو مەجلیس سپاردەیە..؟

ئەی بێدەنگ بێت و ئەوە لە سنگی خۆیدا بپێچێتەوە..؟؟

بەڵام چۆن..؟؟

ئەی ئەمەك و خۆشەویستی و پشتیوانیەکەی بەرانبەر ئەو پێغەمبەرە کامەیە کە لە تاریکی دەربازی کردن و، بەرەو رووناکی هێنان..؟

بەڵام سەرسامیەکەی درێژەی نەکێشا و، بڕواهێنان بەوەی بە دەرووندا دێتن هەمیشە دەروازە بۆ خاوەنەکەی دەبینێتەوە..

هەر بۆیە دەست بەجێ (عومەیر) وەك پیاوێکی بەهێز و، بڕوادارێکی بەتەقوا هەڵس وکەوتی کرد.. ڕووی دەمی کردە (جولاسی کوڕی سوەید):

{ئەی جولاس، سوێند بەخوا تۆ لە خەڵکی خۆشەویستری لەلام و، لە هەموو کەسیش باشتر بووی بۆم و، لە گشتیان ئازیزتری لام کە توشی ناخۆشییەك بیت..

ئێستاش قسەیەکت کرد، گەر بڵاوی بکەمەوە زیانت پێدەگات.. گەر بێدەنگ بم لەسەری، ئەوا ئاینەکەم لەدەست دەردەچێت و، مافی ئاینیش لەپێشترە لە ئەمەك و، من ئەوەی کە وتت دەیگەیەنم بە پێغەمبەری خوا}..!

جا (عومەیر) بە تەواوی ویژدانی پارێزکاری خۆی ڕازی کرد.

چونکە ئەو-یەکەمجار- مافی تەواوەی سپاردەیەتی مەجلیسەکەی دا و، بەهۆی دەروون بەرزیەکەیەوە خۆی لەوە دوورگرت کە هەستێت بە ڕۆڵی قسەهێنەر و قسەبەر..

دووەم جار ئەو مافی تەواوی ئاینەکەی دا و، پەردەی لەسەر دووڕوویيەکی گومان لێکراو هەڵدایەوە.

سێ یەم جاریش دەرفەتی پاشگەزبونەوە لەو هەڵەیە و داوای لێخۆشبوون کردن لەخوای دا بە جولاس، کاتێك ڕاستەوخۆ پێی ڕاگەیاند کە بە پێغەمبەری خوای دەگەیەنێت، خۆ گەر ئەو لەوێدا وەهای بکردایە، ئەوا ویژدانی (عومەیر) ئاسوودە دەبوو، هیچ پێویستی بەوە نەبوو کە بە پێغەمبەریﷺ ڕابگەیەنێت..

بەڵام جولاس هەستی خۆزلکردن و سووربوون لەسەر خراپە دایگرت و، هیچ وشەیەکی پۆزش و لێبوردن خوازی لە زاری نەهاتە دەر، ئەمجا عومەیر بەجێی هێشت و پێی وت:

{بەپێغەمبەری خودای ڕادەگەیەنم بەر لەوەی نیگا بێتە خوارێ و بەهۆی ئەو گوناهەی تۆوە بە هاوەڵپەرستم دابنێ}..

ئەمجا پێغەمبەری خواﷺ ناردی بە شوێن جولاسدا و بانگی کرد، کە هات دەیوت شتی وام نەوتووە، بگرە سوێندی درۆشی خوارد بەخوا..!!

بەڵام ئایەتی قورئان هاتە خوارێ و ڕەوا و ناڕەوای لە یەك جودا کردەوە:

﴿يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهَمُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَهُمْ وَإِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ واتە: سوێند بە خودا دەخۆن کە ئەوەیان نەدرکاندووە، کەچی قسەی خوانەناسانەیان کرد، دیارە لەپاش موسڵمان بوون لەدین پەشیوان بوونەوە، ویستیان شتێ بکەن کە نەیانتوانی پێکی بێنن، هەر بۆیەش ڕکیان بۆتەوە کە خودا و پێغەمبەری خودا بەو چاکەی دەگەڵی کردوون، ناگزووری بۆ نەهێشتوون. ئەگەر پەشیمان ببنەوە، هەر بە قازانجی خۆیانە و، ئەگەر هەر ڕوویان وەرگێڕا، خودا لەم دنیا و لەو

دنیا ئازاری بەژانیان دەدا و، لەم زەویەدا نە کەس دۆستایەتیان دەکا و، نە یاوەریان دەست دەکەوێت﴾التوبة/٧٤.

(جولاس) ناچار بوو دان بە قسەکەی دابنێ و لە گوناهو هەڵەکەی پەشیمان ببێتەوە، بە تایبەتی لەو کاتەی کە بینی ئایەتە پیرۆزەکە هەڕەشە و گوڕەشەی لێدەکات و لە هەمان کاتیشدا بەڵێن و وادەی بەزەیی و ڕەحمەتی خوای پێ دەدات گەر تۆبە بکا و خۆی لە گوناه داماڵێ، (فإن يتوبوا يكُ خيراً لَهُم: ئەگەر پەشیمان ببنەوە، هەر بە قازانجی خۆیانە).

ئەو هەڵس وکەوتەی عومەیریش خێر و بەرەکەت بوو بۆ جولاس، ئەوەبوو تەوبەی کرد و ئیسلامەتی خۆی جوانتر کرد..

پێغەمبەریشﷺ گوێی عومەیر)ی گرت و لە ستایشی ئەو کارەیدا فەرمووی:

{ئەی گەنج...

گوێیەکانت ئەمەکدار بوون...

پەروەردگاریشت بە ڕاستگۆی دانایت}.!!

* * *

لەڕاستیدا بۆ یەکەم جار بەر لەچوار ساڵ، ئەو کاتەی کە پەرتووکی (بين يدي عمر)م دەنووسی، بە دیداری (عومەیر) خۆشحاڵ بووم..

بەجۆرێ سەرسام بووم کە هیچ شتێك بەو جۆرە سەرسامی نەکردووم، وەك بەسەرهاتی ئەو لەگەڵ ئەمیری باوەڕداراندا.. ئەو بەسەرهاتەی کە ئێستا بۆتانی دەگێڕمەوە، تا لە ڕێیەوە ئەوپەڕی مەزنێتیتان بۆ دەربکەوێت.

* * *

خۆتان دەزانن کە ئەمیری باوەڕداران (عومەر)ﷺ وەك ئەوەی قەدەرەکەی هەڵبژێرێت ئاوەها والیەکانی هەڵدەبژارد..!!

لەنێو دونانەویست و پارێزکار و، دەستپاکە ڕاستگۆکاندا هەڵیدەبژاردن.. ئەوانەی کە لە والیێتی و ئەمیرایەتی هەڵدەهاتن و، پێی ڕازی نەدەبوون مەگەر ئەو کاتە ڕازی ببونایە کە ئەمیری باوەڕداران زۆری لێبکردنایە..

سەرەڕای ئەوپەرچاورووونییە تیژەو، شارەزاییە هەمەلایەنییە، زۆر بیری دەکردەوەو، ورد دەبوویەوە لە هەڵبژاردنی والی و بریکارەکانیدا و..

بەردەوام ئەو دەستەواژە هەمیشەییەی دووبارە دەکردەوە.

{پیاوێکم دەوێت کە لەناو هۆزەکەیدایە و، ئەمیریان نیە وەك ئەمیریان بێت وا دیاربێت.. کاتێکیش لەنێویاندایە وئەمیریانە، وەك ئەوەی کەسێکی ئاسایی نێوانیان بێت وا دەربکەوێت..!!

والییەکم دەوێت، خۆی لە کالاّ و، خواردن و، خانو و ماڵدا لە خەڵکی جودا نەکاتەوە..

نوێژیان لە نێودا بکات و... دادوەرانە شت لە نێوانیاندا بەش بکات و.. دادگەرانە فەرمانڕەواییان بکات و... دەرگاکەیشی بەرووی پێویستیەکانیاندا دانەخات}.

لەبەر رۆشنایی ئەو پێودانگە توندوتیژانەدا رۆژێکیان (عومەیری کوڕی سەعد)ی هەڵبژارد و کردی بە وای (حومص)..

عومەیر هەوڵی دا کە خۆی لەو کارە دەرباز بکات و رزگاری ببێت، بەڵام ئەمیری باوەڕداران سەپاندی بەسەریدا..

عومەیر ئیستخارەی کرد و، بەرەو ئەرك و کارەکەی کەوتە رێ..

لە شاری (حومص)، ساڵێکی تەواوی بەسەردا رابورد، هیچ خەراجێکی لێوە نەهات بۆ مەدینە.. بگرە هیچ نامەیەکیشی لێوە نەگەیشتە ئەمیری باوەڕداران ﷺ...

عومەر بانگی نوسیارەکەی کرد و، پێی وت:

{نامە بۆ عومەیر بنووسە، تا بێت بۆ لامان}..

ئا لێرەدا مۆڵەتتان لێدەخوازم تا وێنەی ئەو بەیەك گەیشتنەی عومەر و عومەیر وەك خۆی لە پەرتوکی (بين يدي عمر)دا هاتووە بخەمە روو بۆتان.

((رۆژێکیان شەقامەکانی مەدینە پیاوێکی قژگژی تۆزاوی بەخۆوە دی، ماندوویەتی سەفەری پێوە دیاربوو، وەخت بوو هەنگاوی بۆ نەنرێت بەهۆی ئەو ماندویەتیە زۆرەو، ئەو هیلاکیەی تووشی بووبوو..

توورەکەیەکی پشت و راخەرێك بەسەر شانی راستیەوە بوو..

گۆزەیەکی بچوکی ئاویشی بەسەر شانی چەپیەوە بوو..!

خۆی دابوو بەسەر گۆچانەکەیدا و، کۆڵە سوك و بێکێشەکەی بەوە گرنگ نەبوو..!!

هێور هێور بەرەو کۆڕ و دانیشتنی عومەر هەنگاوی دەنا..

- سلاوت لێبێت ئەی ئەمیری باوەڕداران..

عومەریش وەلامی سلاوەکەی دایەوە، ئەو ماندویەتی و کۆششەی ناڕەحەت بوو، لێی پرسی:

- ئەوە چیتە عومەیر..؟؟

- ئەوەمە کە دەیبینی.. نابینی لاشەم رێك و راستە و، خوێنم بێگەردە و، دونیام پێیە و بە شاخەکانی رایدەکێشم..؟؟!!

عومەر وتی: چیت پێیە..؟؟

عومەیر وتی: هەگبەم پێیە و توێشووی خۆمی تێدا هەڵدەگرم..

دەفرێکیشم کە خواردنی تێدا دەخۆم و.. گۆزەیەکیشم کە ئاوی دەستنوێژ گرتن و خواردنەوەی تێدا هەڵدەگرم و.. گۆچانێکیشم کە پێی دەڕۆم و، بەرپەرچی هەر دوژمنێکی پێدەدەمەوە کە بێتە ڕێم..

جا سوێند بەخوا دونیا تەنها شوێنکەوتەی شت و مەکەکانمە..!!

عومەر وتی: بەپێ هاتوویت..

عومەیر: وتی: بەڵێ..

عومەر: کەسێکت نەدۆزیەوە ولاخێکت بداتێ پێی بڕۆیت..؟

عومەیر: ئەوان قسەیان نەکرد و.. منیش داوام نەکرد..

عومەر: ئەی چیت کردووە لەوەی داومانەتە دەستت..؟؟

عومەیر: چومە ئەو ولاتەی ڕەوانە کردم، پیاوچاکانیم کۆکردەوە و، ئەرکی کۆکردنەوەی سەرانە و سامانیانم دایە دەستیان، هەتا کۆیان کردەوە لە شوێنی خۆیدا دامنا.. گەر هیچ شتێکی بۆ تۆ تێدا بمایا بۆم دەهێنایت..!!

عومەر: خۆ هیچت بۆ نەهێناوین..؟

عومەیر: نەخێر..

ئەمجا عومەر بە سەرسامی و بەختەوەرییەوە هاواری کرد:

– بەڵێن بۆ عومەیر تازە بکەنەوە..

عومەیریش بە لەخۆبردنێکی مەزنەوە وەڵامی دایەوە:

–ئەو ڕۆژانە بەسەر چوون.. ئیدی نە بۆ تۆ و، نە بۆ هیچ کەسێکی دیکەی دوای تۆ کار ناکەم..!!

ئەم دیمەنە (سیناریۆ)یەك نیە وێنەی بکێشین، گفتوگۆیەك نیە دروستی بکەین.. بەڵکو ڕووداوێکی مێژووییە،[1] خاکی مەدینەی پایتەختی ئیسلام ڕۆژێك لە ڕۆژانی جاویدانی و مەزنیی بەخۆیەوە بینیووە.

جا چ پێرێك بوون لە پیاوان ئەو مەردە پایەبەرزانە..؟!!

* * *

١ لە کتێبی (حلية الأولياء) ج١، کە یەکێکە لەوسەرچاوانەی کە لە پێشەکی ئەم کتێبەدا دامان ناون و پشتمان پێبەستوون، ئەم ڕووداوەی تێدا خراوەتە ڕوو.

عومەرﷺ ئاوتی دەخواست و دەیوت:

{ئاواتەخوازم کە چەند پیاوێکی وەك عومەیرم هەبوایە تا بۆ کاروباری موسڵمانان پشتم پێ ببەستایە}..

لەبەرە ئەوەی عومەیر کە هاوەڵەکانی بەراستی پیایاندا هەڵداوە (چنراوی تەنها خۆی بوو) بەسەر هەموو لاوازییەکی مرۆڤدا زاڵ بوویوو کە بوونی ماددیمان و، ژیانی گوماناویمان دروستی دەکات..

ئەو رۆژەی کە لەسەر ئەم خواپەرستە مەزنە نوسرابوو کە بە ئەزموونی والییەتی و فەرمانڕەوایی تێپەڕێت، خۆپارێزییەکەی تەنها روناکی و گەشە و دروشانەوەی زیاد کرد..

ئەو لە کاتێکدا کە فەرمانڕەوای (حومص) بوو، ئەرکەکانی فەرمانڕەوای موسڵمانی لەچەند وشەیەکدا وێنە کێشا، کە هەمیشە لەسەر دوانگە دەیدا بەگوێی کۆمەڵی موسڵماناندا.

ئەویش ئەوەیە کە:

{ئیسلام دیوارێکی بەرگریکارە و، دەرگایەکی پتەوە

دیواری ئیسلامیش دادگەرییە و، هەقیش دەروازەکەیەتی.

خۆ گەر دیوارەکە کەلەبەری تێکەوت و، دەروازەکەی شکا، ئەوا ئیسلام دادەگیرێت..

هەتا ئێستاش ئیسلام بە بەرگریکاری ماوەتەوە تا دەسەڵاتداری توند بێت

توندێتی دەستەڵاتداریش کوشتن بە شمشێر و، لێدان بە قامچی نیە..

بەڵکوقازییەتی کردنیانە بە حەق و، وەرگرتنە لێیان بە دادگەرانە}..!!

ئائێستاش کە ئێمە ماڵئاوایی لە عومەیر دەکەین و.. بە بەرزی و ملکەچیەوە سڵاوی لێدەکەین، وەرن با سەرمان و نێوچەوانمان دابنەوێنین:

بۆ چاکترین مامۆستا" موحەممەد..

بۆ پێشەوای تەقواکاران" موحەممەد..

بۆ بەزەیی خوا کە پێشکەشی خەڵکی کردووە تا ژیان ماوە.

درود و سڵاو و، بەرەکەتی خودای لەسەر بێت..

سڵاو لە خانەوادەی بێگەردی بێت...

سڵاو لە سەر هەموو هاوەڵانی چاکەکاری بێت..

٣١

زەیدی کوڕی سابیت

گەر قورئانت بە دەستی ڕاستت گرت و، سەرنجت دا و، بەجوانی و سورەت دوای سورەت، ئایەت لەدوای ئایەت بەنێو باخە پڕ بەروبوومەکانیدا ڕۆشتیت، بزانە لەنێو ئەو کەسانەی کە پێویست دەکات سوپاس و پێزانینتانی ئاراستە بکەیت لەسەر ئەو کارە مەزنە، پیاوێکی گەورە هەیە ناوی (زەیدی کوڕی سابیت)ە..!!

ڕوودلوەکانی کۆکردنەوەی قورئان کە دێتە باسکردن، لە گەڵیشیدا باسی ئەم هاوەڵە پایە بەرزە دەکرێت..

ئەو ساتەیشی گوڵبارانی سەر ئەو کەسانە دەکرێت چاکەی کۆکردنەوەی قورئان و ڕیزبەندی و لەبەرکردن بۆ ئەوان دەگەڕێتەوە، پشکی (زەیدی کوڕی سابیت) لەم گوڵبارانەدا زۆر مەزنە..

* * *

ئەو یەکێکە لە ئەنصارییەکانی مەدینە..

تەمەنیشی ئەو کاتەی پێغەمبەری خواﷺ کۆچیکرد بۆ مەدینە، یازدە سال بوو، جا ئەو منداڵە بچوکە لەگەڵ موسڵمانانی دیکەی خاوخێزانیدا موسڵمان بوو و، پیت و فەڕی نزایەکی پێغەمبەر ڕژا بەسەریدا..

باوك و خزمانیشی لە غەزای (بەدر)دا هێنایان لەگەڵ خۆیان، بەڵام پێغەمبەر بەهۆی کەمی تەمەن و بچوکی جەستەیەوە گێڕایەوە..

لە غەزای (ئوحود)یشدا هاوڕێ لەگەڵ چەند هاوتەمەنێکی خۆیدا چوونە خزمەت پێغەمبەر پێداگرتنی خۆیان لەسەر بەشداریکردن پێگەیاند تا لە هەر جێگایەکی نێو ڕیزی موجاهیداندا بێت وەریان بگرێت..

خزم و کەس و کارەکانیشیان لە خۆیان زیاتر پێیان دادەگرت و تکایان دەکرد و سووربوون لەسەر ئەو داوایە..

پێغەمبەر سەرنجێکی سوپاسگوزارانەی ئەو سوارچاکە بچووکانەی دا و، وا دیار بوو کە لەم غەزایەشدا بەهانە بۆ ڕێگەنەدانیان لە بەشداریکردن دەهێنێتەوە.

بەڵام یەکێکیان، کە(ڕافیعی کوڕی خەدیج) بوو، چوویە بەردەمی پێغەمبەری خـــواﷺ حەربەیەکی هەڵگرتبوو و بەدەستی ڕاستی بەشێوەیەکی جوان دەیجوڵاند و بە پێغەمبەریﷺ وت:

{من وەك دەبینیت ڕم هاوێژم و، ڕم هاوێژی بەچاکی شارەزام، مۆڵەتم بدە بەشدار بم}..

جا پێغەمبەر دەستخۆشی ئەو پاڵەوانێتیە تازەپێگەیشتووە، جوانەی، بە زەردەخەنەیەکی ڕازیبوون لێ کرد و، پاشان مۆڵەتی پێدا..

هاوتەمەنەکانی هێندەی تر ورووژان.

ئەمجا دووەمیان هاتە پێشەوە، کە (سەمرەی کوڕی جوندب) بوو و، بە ئەدەبەوە دەستی کرد بە هەڵکردنی دەستە بەهێزەکانی و، هەندێك لە کەس و کارەکەی بە پێغەمبەریان وت:

{سەمرە زۆران بازی لەگەڵ رافع دەکات}..

پێغەمبەریش بە زەردەخەنەیەکی بەسۆز دەستخۆشی لێکرد و مۆڵەتی دا..

تەمەنی هەریەك لە (رافیع) و (سەمرە) گەیشتبووە پازدە ساڵ و، لەپاڵ گەشەی بەهێزی جەستەیاندا.

لە هاوتەمەنەکان تەنها شەش بێچووە شێر مابونەوە، لەوانە (زەیدی کوڕی سابیت) و (عبداللەی کوڕی عومەر)..

ئەمانیش دەستیاندا هەوڵ و کۆشش، جارێ بە تکا و پاڕانەوە، جارێ بە فرمێسك و گریان، جارجارێکیش بە نیشاندانی هێزی بازوویان.

بەڵام تەمەنیان بچووك و، جەستەیان هەڵ[...] و، پێغەمبەر وادەی بەشداریکردنی غەزای داهاتووی پێدان..

بەم جۆرە (زەید) لەتەك براکانیدا ڕۆڵی و [...] ڕێك لەپێناوی خوادا، ساڵی پێنجی کۆچی و لە غەزای (خەندەق)دا دەستی پێکرد..

کەسێتی موسڵمانی بڕواداری ئەو بە شێوەیەکی خێرا و لەبەرچاو گەشەی دەکرد و، تەنها وەك موجاهیدێك دەرنەکەوت و بەس، بەڵکو وەك ڕۆشن بیرێکی هەمەلایەن و، ئەوەبوو قورئانی لەبەر دەکرد و، نیگای پێغەمبەری دەنووسییەوەو، باڵادەست بوو لە زانین و داناییدا و، ئەو ساتەیشی پێغەمبەر ڕاگەیاندنی ئایینەکەی بە تێکڕای جیهانی دەرەوە دەست پێکرد و، نامەی بۆ پادشا و قەیسەرەکانی سەر زەوی نارد، فەرمانی بە زەید کرد [...] ێری هەندێك لە زمانەکانیان ببێت، ئەویش لە ماوەیەکی کەمدا فێری بوو..

بەم شێوەیە کەسێتی (زەید) دەرکەوت و جێگایەکی بڵندی لەنێو کۆمەڵگای نویدا گرت و، بوویە مایەی ڕێز و ستایشی موسڵمانان.

(شەعبی) دەڵێت:

{(زەیدی کوڕی سابیت) چوو سواری وڵاخەکەی بێت، (ئیبن عەباس) وڵاخەکەی بۆ گرت، (زەید) پێی وت: وازی لێبێنە ئەی ئامۆزای پێغەمبەری خوا.. (ئیبن عەباس) لە وەڵامیدا وتی: نەخێر، دەبێت ئاوەها بین بەرانبەر زاناکانمان}..

(قەبیصە)ش دەڵێت:

{(زەید) سەردەستەی دادوەری و، فەتواو، خوێندنەوەی قورئان و زانستی دابەشکردنی میرات بوو لە مەدینەدا} ..

(سابیتی کوڕی عوبەید)یش دەڵێت:

{هیچ پیاوێکم نەدیوە لە ماڵەکەی خۆیدا هێندەی زەید زمان شیرین و، لە کۆڕ و دانیشتندا ڕێزدار بێت} ..

(ئیبن عەباس)یش دەڵێت:

{ئەو هاوەڵانەی پێغەمبەر کە قورئانیان لەبەر کردبوو دەیانزانی کە (زەیدی کوڕی سابیت لەو کەسانەیە کە زۆر شارەزان لە زانست و زانیاریدا} ..

ئەو پیاهەڵدانانەی کە هاوەڵانی لە بارەیەوە دەیڵێن زیاتر ئاشنای ئەو پیاوەمان دەکات کە قەدەر ڕێزی چالاکیەکی لە بەبەهاترین چالاکیەکانی هەموو مێژووی ئیسلامی لەخۆگرتووە بۆی.. کە ئەویش کۆکردنەوەی قورئانە.

* * *

لەو ساتەوە نیگا بەرەو دڵی پێغەمبەر ڕێی خۆی گرتەبەر تا ببێـە یەکێك لە ڕێنیشاندەران، کەژاوەی قورئان و بانگەوازەکەیشی بەم ئایەتە جوانانە دەست پێکرد:

﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ، خَلَقَ الإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ، اقْرَأْ وَرَبُّكَ الأَكْرَمُ، الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ، عَلَّمَ الإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾العلق/١-٥.

ئا لەو دەستپێکەوە، کە نیگا دەهات بۆ پێغەمبەرﷺ، هەرکە ڕووی دەکردە لای خودا ڕووناکی و ڕێنوێنی دەخواست.

لە میانەی هەموو ساڵەکانی پەیامەکەدا،کاتێك کە پێغەمبەر لە غەزایەك دەبوویەوە، تا دەست بە یەکێکی دیکە بکات و... ئەو دەمەی فرت و فێڵ و جەنگی تێك دەشکاند، تا ڕووبەڕووی نەیارەکانی دیکەی ببێتەوە و... جیهانێکی نوێ بونیات بنێ بەوپەڕی لێبڕانەوە..

نیگای بۆ دەهاتە خوارێ و، پێغەمبەر دەیخوێندەوەو، رایدەگەیاند، ئا لێرەدا دەستەیەکی پیرۆز سووربوونیان لەسەر قورئان هەر لە سەرەتاوە جوڵا و، هەندێکیان دەستیان دایە لەبەرکرنی بەپێی توانا، هەندێکی دیکەشیان کە نووسین شارەزا بوون، ئایەتەکانیان بە نووسراوی دەپاراست..

لە ماوەی نزیکەی بیست و یەك ساڵدا، قورئانی پیرۆز ئایەت ئایەت، یان چەندین ئایەت لەدوای چەندین ئایەت هاتە خوارێ و، بەپێی بۆنەی هاتنەخوارەوەو هۆکارەکانی و، ئەو قورئان لەبەر کارانە و ، تۆمارکارانەش، بە پشتیوانی خودای باڵادەست، کاری خۆیانیان رادەپەڕاند..

قورئانی پیرۆزیش بە تەنها جارێك پێکەوە هەرهەمووی نەهاتە خوارێ، چونکە پەرتوکێکی دانراو، یان بابەتێك نیە.

بەڵگە و رێنیشاندەری (نەوەیەکی نوێ)یە و بەپێی سروشتی بونیات دەنرێت، خشت لەدوای خشت و، رۆژ لەدوای رۆژ، بیروباوەڕەکەی رادەبوو و، دڵ و فیکر و ویستی بەپێی ویستی خودا پێکدەهات و، بە کەم و کورتیەوە خۆی ناسەپێنێ، بەڵکو ئەزموونی مرۆیی ئەم ئوممەتە بە رێگای متمانەبوونی تەواو بەو ویستە خوداییە بەرێوە دەبات.

پاشان دەبوو قورئان پارچە پارچە و بەش بەش بێتە خوارێ، تا چاودێری ئەو ئەزموونە بە پێی رەوتی گەشەسەندوو، هەڵوێستە نوێیەکانی و، ئەو گرفتانەی دێنە رێی بکات.[1]

قورئان لەبەرکاران و نووسەرانی ئامادەبوون، هەروەك پێشتر باسمان کرد-بۆ لەبەرکردنی قورئان و نووسینەوەی- لە سەرووی هەموویانەوە (عەلی کوڕی ابوطالب) و، (ئوبەی کوڕی کەعب) و، (عبداللەی کوڕی مەسعود) و، (عبداللەی کوڕی عەباس) و، خاوەنی ئەو کەسێتیە پایە بڵندەش کە ئێستا لێی دەدوێین: (زەیدی کوڕی سابیت) بوو رەزای خودا لە هەموویان بێت..

* * *

پاش ئەوەی قورئان هاتە خوارەوە و، لە ماوەی کۆتایی هاتنەخوارەوەیدا، پێغەمبەر سورەت و ئایەتەکانی بە ریزکراوی دەخوێندەوە بۆ موسڵمانەکان.

دوای وەفاتی پێغەمبەریش ﷺ، موسڵمانان یەکسەر سەرقاڵ بوون بە شەڕ لە دژی هەڵگەڕاوەکان.. لە جەنگی (یەمامە)شدا.. کە پێشتر لە کاتی قسەکردنمان دەربارەی (خالیدی کوڕی وەلید) و (زەیدی کوڕی خطاب) لێی دواین، ژمارەی ئەو قورئان لەبەرانەی کە شەهیدبون زۆر زۆر و کاریگەر بوو..هەر کە ئاگری هەڵگەڕاوەکان خامۆش بوو و دامرکایەوە، (عومەر) خێرا چوویە لای (ئەبوبەکری صدیق) ﷺ تاوەکو سوور بن لەسەر ئەوەی کەبە پەلە (قورئان کۆبکەنەوە) بەر لەوەی قورئان لەبەرکارەکانی دیکەش مردن و شەهیدبوونیان پێ بگات.

ئەمجا خەلیفەی ئیستخارەی بە پەروەردگاری کرد و.. راوێژی لە هاوەڵەکانی کرد و.. بانگی (زەیدی کوڕی سابیت)ی کردو و پێی وت:

{تۆ گەنجێکی ژیریت و تۆمەتێکت نادەینە پاڵ}..

پاشان فەرمانی پێکرد کە دەست بکات بە کۆکردنەوەی قورئانی پیرۆز و، سوودمەند بێت لە کەسانی خاوەن ئەزموونی ئەو بوارە..

(زەید)یش هەستا بە ئەنجامدانی ئەو کارەی کە چارەنووسی تێکڕای ئیسلام وەك ئاینێك لەسەری وەستاوە...!

---

١ بڕوانە کتێبی (کما تحدث القرآن)

لە ئەنجامدانی ئەم کارەشدا کە سەختترین و مەزنترین کارە تووشی ناڕەحەتی زۆر بوو، بەردەوام خەریکی کۆکردنەوەی ئایەت و سورەتەکان بوو لە دەمی ئەوانەی کە لەبەریان بوو، بەپێی پێگەی شوێنی نووسینیان و، بەراوردکردنیان، بەرهەڵستی دەکرا و دڵی دەشکا، تاوەکو قورئانی بە ڕێککراوی و گونجاوی کۆکردەوە..

هەموو ئەو هاوەڵانەی پێغەمبەریش کە لەگەڵ پێغەمبەردا ژیابوون و لە پێغەمبەریانەوەﷺ گوێبیستی بووبوون لە ماوەی تێکڕای ساڵانی هاتنەخوارەوەی قورئاندا کارەکەیان بۆ هەڵدایە قەڵەم؟، بە تایبەت زانایان و قورئان لەبەرکاران و نووسەرانیان..

زەید لە کاتێکدا وێنەی ئەو سەختیە زۆر گەورەیە دەکێشێت کە پیرۆز و پایەدارە، کارەکەی دروست کرد، دەڵێت:

{سوێند بەخوا، گەر داوای گوێزانەوەی شاخێکیان لێبکردمایە لە جێگای خۆی، ئەوا ساناتر بوو لام لەوەی کە فەرمانی کۆکردنەوەی قورئانیان پێکردم}..!!

بەڵێ...

(زەید) گەر شاخێك، یان چەند شاخێك لەسەر شانی هەڵبگرێت، دەروونی ئاسوودەترە پێی لەوەی کە بچوکترین هەڵە بکات لە گواستنەوەی ئایەتێك یان تەواوکردنی سورەتێکدا..

ویژدان و ئایینی لە ئاست هەموو سەختی و ناڕەحەتیەکدا خۆڕاگرە.. جگە لەو جۆرە با کەم و بێ مەبەستیش بێت.

بەڵام ئەو پشتیوانی خوا و، ئەو وادە و بەڵێنەی لەگەڵدابوو کە دەفەرموێت:

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ: بەخۆمان ئەم قورئانەمان ناردۆتە خوار و، هەر خۆشمان دەیپارێزین.﴾الحجر/٩.

ئەوەبوو لە کارەکەیدا سەرکەوتوو بوو، بە جوانترین شێوە ئەرك و بەرپرسیارێتیەکەی سەرشانی ئەنجام دا.

* * *

ئەوەش قۆناغی یەکەمی کۆکردنەوەی قورئان بوو..

کە ئەمجارە بە نووسراوی لە چەند پەڕاوێکدا کۆکرایەوە...

هەرچەندە کە دەرکەوتەی جیاوازی لەنێوان ئەو پەڕاوانەدا روخساری بوو، ئەزموونەکەی بۆ سەلماندنی هاوەڵانی پێغەمبەرﷺ کە پێویستە هەموویان لە یەك پەڕاودا کۆبکەنەوە.

ئەوەبوو لە سەردەمی جێنشینایەتی (عوسمان)دا رضي الله عنه، لەکاتێکدا کە موسڵمانەکان بەردەوام بوون لەسەر رزگارکردن و شاڵاوەکانیان و، لە شاری مەدینە دوور بوون و، لە غەریبایەتیدا بوون..

ئا لەو رۆژانەدا، لە کاتێکدا کە ئیسلام هەر رۆژە و دەستە لە دوای دەستە پێشوازی لەوانە دەکرد کە موسڵمان دەبوون و، پەیمان و بەڵێنیان دەدا، مەترسی فرەپەڕاوی دەرکەوت کاتێك جیاوازی لە خوێندنەوەی قورئاندا کەوتە روو، هەتا لە نێوان هاوەڵانی زوو موسڵمان بوو و ئەوانەی سەرەتادا..

لێرەدا دەستەیەك لە هاوەڵانﷺ لە سەرووی هەموویانەوە (حوزەیفەی کوڕی یەمان) هاتنە خزمەت خەلیفە(عوسمان) و پێداویستی یەکخستنی پەڕاوەکانیان خستە روو بۆی...

خەلیفەش ئیستخارەی بە پەروەردگاری کرد و راوێژی لەگەڵ هاوەڵانیدا کرد..

هەروەك چۆن پێشتر (ئەبوبەکری صدیق) پشتی بە (زەیدی کوڕی سابیت) بەست، (عوسمان)یش بە هەمان شێوە پشتی پێ بەست..

(زەید)یش هاوەڵ و دۆستەکانی کۆکردەوە و، پەڕاوەکانیان لە ماڵی (حەفصەی کچی عومەر) هێنا کە لای ئەو پارێزراو بوو، ئەمجا (زەید) و هاوەڵەکانی دەست بەکاربوون بۆ ئەنجامدانی ئەو کارە مەزن و بەرزەیان..

هەموو ئەوانەشی هاریکاری (زەید)یان دەکرد لە نووسەرانی (نیگا) و، ئەو کەسانە بوون کە قورئانیان لەبەرە..

لەگەڵ ئەوەشدا هەرکە جیاوابوونایە–زۆرکەمیش جیاوادەبوون– خێرا بیروبۆچوونی (زەید) و قسەی (زەید)یان دەکردە پاساو و بەڵگە و یەکلاکەرەوە.

* * *

ئائێستاش کە ئێمە قورئانی پیرۆز بە ئاسانی دەخوێنینەوە.. یان بە خوێندنەوەی گوێبیست دەبین.. ئەوا ئەو سەختی و نەهامەتیە زۆرانەی کە ئەوانەی خوای گەورە فەراهەمی هێنان بۆ کۆکردنەوەو لەبەرکردنی نایەت بە خەیاڵماندا..!!

بە تەواوی، هەروەك ئەو نارەحەتیانەی چەشتیان و، ئەو گیانانەی بەخشیان، لە کاتێکدا کە جیهادیان دەکرد لە پێناوی خوا، تا ئاینێکی بەتین لەسەر زەوی بڕیار بدرێت و، تاریکاییەکانی سەر زەوی بە رۆشنایی ئەو ئاینە رابماڵن..

* * *

۳۲

خالیدی کوڕی سەعد

فیداکارێکی یەکەم دەستە

لە ماڵێكى پڕ ناز و نيعمەت و، رازاوە بە سەروەريى و، لە باوكێك كە لە نێو قورەيشدا پێشەنگى سەرۆكايەتى بەشى بوو، (خاليدى كوڕى سەعيدى كوڕى عاص) لە دايك بوو خۆ گەر مەبەستتان بوو زياتر ئاشناى رەچەڵەكى ببن ئەوا بڵێن: كوڕى ئومەيەى، كوڕى عەبدولشەمسى، كوڕى عەبدولمەناف..

ئەو رۆژەى تيرۆژەكانى روناكى لە گشت لايەكى مەككەدا بە شەرمەوە دەڕۆيشت و، دەدوا كە (موحەممەدى ئەمين) لەبارەى نيگاوە دەدوێت كە لە ئەشكەوتى (حراء)دا بۆى هاتووەو، لەبارەى پەيامێكەوە كە لە پەروەردگارەوە بۆى هاتووە تا بيگەيەنێت بە بەندەكانى، لەو ساتەدا دڵى (خاليد) گوێى بۆ ئەو ڕۆشناييە هەڵخستبوو و بووبووە شاهيد..!!

دەرونى لە خۆشياندا لە شەقەى باڵى دەدا، وەك ئەوەى لەگەڵ ئەم پەيمانەدا وادە و ژوانى هەبێت و.. دەستى كردبوو بە چاودێرى كردنى رێ و شوێنى تيرۆژەكانى ئەو روناكييە و.. هەر كە گوێى لێبوايە گەورەپياوانى هۆزەكەيان لەبارەى ئەو ئاينە نوێيەوە دەدوێن، لايان دادەنيشت و بە سنگ فراوانيەكى شاراوەوە گوێى لێدەگرتن و، جارجارێكيش بە وشەيەك، يان چەند وشەيەك بەشدارى قسەكانيانى دەكرد كە پاڵى پێوە دەنا بەرەو رووگەى بڵاوبوونەوە و، كەوتنە ژێر كاريگەرى و، ئاماژەپێدان..!

ئەوانەى لەو رۆژەدا دەيانبينى، لاوێكى لەسەرخۆى هێمنى، زيرەكى بێدەنگييان بەدى دەكرد، لەكاتێكدا كە لە ناخيدا ئاهەنگێكى پڕ جوڵە و خۆشى و شادى بوو. كە تێيدا تەپڵ لێدرا و.. ئاڵا بەرزكرايەوەو.. شەيپورى تێدا دەنگى دەدايەوە و.. سرودى تێدا گەرمى دەكردەوە و.. گۆرانى پاك و بێگەردى دەچرى..

جەژنێك كە هەموو جوانيەكانى جەژن و، شادى و پەرۆشى جەژن و، هەراى جەژنى تێدابوو..!! ئەميش وەك لاوێك ئەو جەژنە گەورەيەى لە سنگيدا شاردبووەوەو، نهێنيەكەى خەفەكردبوو، چونكە گەر باوكى بيزانيايە كە ئەو هەموو پێشوازييە گەرمەى لە بانگەوازەكەى (موحەممەد) لە ناخيدا هەڵگرتووە، ئەوا ژيانى دەكردە قوربانى خواوەندەكانى (عەبدولمەناف)..!!

بەڵام هەناسە ناوەكيەكانمان كاتێك كارێك دەشارێتەوەو، دەگاتە رادەى پڕبوون ئەوا تواناى بەرلێگرتنى نابێت..

رۆژێكيان..

هێشتا ڕۆژ نەبۆتەوە، (خالید)یش لە زیندەخەونەکەیدایە تا ئەو ساتە و، چارەسازی خەوێکی زۆرگران و تەواو کاریگەر و، گوزارشت لە جوانی دەکات..

کەوابوو دەڵێین: شەوێکیان، (خالیدی کوڕی سەعید) لە خەویدا بینی لە لێواری چاڵە ئاگرێکی مەزندا ڕاوەستاوەو باوکیشی لە پشتیەوەیەتی بە هەردوو دەستی بەرەو ئاگرەکە پاڵی پێوە دەنێت و، دەیەوێت بیخاتە ناویەوە، پاشان پێغەمبەری خودای بینی بەرەو ڕوی دێت و، بە دەستی ڕاستی پیرۆزی کراسەکەی گرت و لە ئاگر و بڵێسەکەی دووری خستەوە..

ئەمجار لە خەوەکەی بێدار بوویەوە، نەخشەی کاری ڕۆژی نوێی پێبەخشیبوو، دەست بەجێ بەرەو ماڵی (ئەبوبەکر) کەوتە ڕێ و، خەوەکەی بۆ گێڕایەوە.. خەونەکەشی لە ڕاستیدا پێویستی بە لێکدانەوە نەبوو..

(ئەبوبەکر) پێی وت:

{ئەوە خێر و چاکەیە و بۆ تۆ ویستراوە.. ئەوەش پێغەمبەری خوایەﷺ شوێنی بکەوە، چونکە بەڕاستی ئیسلام بەربەستە بۆت لە ئاگر}..

ئەمجا (خالید) دەکەوێتە ڕێ و بەدوای پێغەمبەری خواداﷺ دەگەڕا تا بگاتە شوێنەکەی و پێێ بگات و، دەربارەی بانگەوازەکەی پرسیاری لێدەکات و، پێغەمبەریشﷺ وەڵامی دەداتەوە:

{بڕوا بهێنیت بە خودای تاك و تەنیا و، هیچ هاوەڵێکی بۆ دانەنێیت.. و بڕوا بهێنیت بە موحەممەد کە بەندە و پێغەمبەریەتی و..

واز لە پەرستنی بتەکان بهێنیت کە هیچ نابینن و نابیستن و، هیچ سود و زیانێك ناتوانن بگەیەنن}...

ئەمجا (خالید) دەستی ڕاستی دەهێنێت و، پێغەمبەری خوداشﷺ بەوپەڕی خۆشحاڵیەوە بە دەستی ڕاستی دەیگرێت و، (خالید) دەڵێت:

{من گەواهی دەدەم کە تەنها (الله) خودایە و..

گەواهی دەدەم کە (موحەممەد)یش پێغەمبەری خودایە}..!!

چریە و سرودەکانی ناخی دەردەچن...

هەموو ئەو ئاهەنگەی لە ناخیدا بوو دەردەچێت و.. هەواڵەکە دەگاتە باوکی.

* * *

ئەو ڕۆژەی (خالید) موسڵمان بوو، تەنها چوار تا پێنج کەسی دیکە بەرەو ئیسلام هاتبوون، کەواتە ئەو لەو پێنج کەسەدا" پێشەنگ بوو کە بەرەو ئیسلام هاتن.

کاتێك یەکێك لە کوڕەکانی (سەعیدی کوڕی عاص) بەو زووییە موسڵمان دەبێت، ئەوە- بەبۆچوونی سەعید- کارێکە دەبێتە مایەی گاڵتەجاڕی و سوکایەتیە بۆی لە نێو قوڕەیشدا و،

زەوی لەژێر دەستەلاتیدا دەهەژێت.

بەم شێوەیە بانگی خالیدی کرد و، پێی وت: (ئەرێ راستە تۆ شوێنی (موحەممەد) کەوتویت و، گوێی لێ دەگریت کە سوکایەتی بە خواوەندەکانمان دەکات)...؟؟

خالید وتی:

{سوێند بەخوا موحەمەد راستگۆیە..

بەراستی منیش بروام هێناوە پێی و شوێنی کەوتووم}..

ئا لێرەدا باوکی کەوتە لێدانی، پاشان خزاندیە ژوورێکی تاریکی نێو ماڵەکەی و، تێیدا بەندی کرد، دوای ئەوە بە برسێتی و تینوێتی ماندووی دەکرد و دەیترساند...

(خالید)یش لە پشتی دەروازە داخراوەکەوە هاواری لێدەکردن:

{سوێند بەخوا ئەو راستگۆیە و، منیش بروام پێیەتی}.

دواتر (سەعید) بۆی دەرکەوت کە ئەوەی بە سەر کوڕەکەیدا دەهێنێت بەس نیە، هەر بۆیە رۆژێکیان هێنایە دەرەوەو بردیە بەر گەرمای مەککە و، خستیە نێو بەردە قورس و گرانە بلێسەدارەکانیەوە و سێ رۆژ نەیهێشت سێبەری بەریکەوێت..!!

تنۆکێك ئاویش بەر لێوی نەکەوێت..!!

ئەمجا باوکەکە لە کوڕەکەی بێئومێد بوو و، گەڕاندیەوە بۆ ماڵەکەی خۆی و، دەستی کرد بە هەڵنان و، ترساندنی و.. هەڕەشەی لێدەکرد و دەیترساند و... (خالید)یش وەك حەق خۆڕاگر بوو و، بە باوکی دەوت:

{لەبەر هیچ شتێك واز لە ئیسلام ناهێنم، بە ئەو دەژیم و، لەسەر ئەویش دەمرم}..

سەعید هاواری کرد:

{کەوابوو دووریکەوەرەوە لێم گەمژەی بێمێشك، سوێند بە لات خۆراکت لێ دەگرمەوە}..

(خالید)یش وەلامی دایەوە:

{... خوای گەورە باشترین رۆزی دەرە}..!!

ئەمجا ئەو ماڵەی بەجێ هێشت کە پڕ بوو لە خۆراك و پۆشاکی رێك و جوان و رۆشت..

رۆشت بەرەو نەبوونی و بێبەشبوون..

بەلام باکی لەچی بێت..؟؟

ئەی ئەو ئیمانەکەی لەگەڵدا نیە..؟؟

ئەی ئەو هەموو سەروەری ویژدان و، هەموو مافی خۆی لە چارەنووسیدا نەپاراستووە..؟؟

کەواتە برسێتی و، بێبەشبوون و، ئەشکەنجە چیە..؟؟

کاتێك مرۆڤ خۆی لەگەڵ حەقێکی مەزنی وەك ئەو حەقەدا دەبینێتەوە کە (موحەممەد)ی پێغەمبەری خوا بانگەشەی بۆ دەکات، جا ئایا لە هەموو جیهاندا شتێکی بەنرخ ماوە نەیبوبێت لە قازانجی خۆی لە مامەڵەیەکدا کە خوای گەورە خاوەنیەتی پێ بەخشیبوو، بەم جۆرە

(خالیدی کوڕی سەعید) بە قوربانیدان ئەشکەنجەی لادەدا و، بەهۆی ئیمانەکەیەوە بەسەر بێبەشبووندا زاڵ دەبوو.

ئەو کاتەیش پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمانی کرد بە هاوەڵانی بڕواداری کە بۆ دووەمین جار بەرەو حەبەشە کۆچ بکەن، (خالیدی کوڕی سەعید) یەکێك بوو لەوانەی خۆیان ئامادەکرد بۆی..

لەوێش (خالید) هێندەی خوای گەورە ویستی لەسەر بێت مایەوە، پاشان لەگەڵ براکانیدا لە ساڵی حەوتدا، گەڕایەوە بۆ وڵاتەکەی خۆیان و، سەیریان کرد موسڵمانەکان لە رزگارکردنی خەیبەر بوونەتەوە..

ئەمجا (خالید) لە شاری مەدینە لە نێو کۆمەڵگای موسڵمانی نوێدا نیشتەجێ بوو کە ئەو یەکێ بوو لەو پێنج کەسە کە سەرەتایی هاتنیان بینیووە، بونیاتیان ناوە، پێغەمبەر بۆ هەر غەزایەك بچێت و، هەر دیمەنێك بەدی بکات، (خالید)یش لە ریزی پێشەوەی بەشداربوانیەتی.

(خالید)یش بە زوو موسڵمان بونەکەی و، بە جێگیربونی ویژدان و رێبازەکەی، جێگای رێز و خۆشەویستی بوو..

زۆر رێزی بڕوابوونی خۆی دەگرت و، ساختەیی تێدا نەدەکرد و نەیدەخستە سازشەوە.

پێغەمبەرﷺ بەر لە وەفاتکردنی کردبوویە والی (یەمەن)..

کاتێك هەواڵی پێگەیشت (ئەبوبەکر) بووە بە جێنشین و، بەڵێنی پێدراوە، دەستی لە کارەکەی هەڵگرت و گەڕایەوە بۆ مەدینە.

لە کاتێکدا کە ئەو رێزی بێپایانی (ئەبوبەکر)ی لەپێش چاو بوو..

لەگەڵ ئەوەشدا وای دەبینی کە رەواترین کەس بۆ جێنشینی یەکێکە لە بەنی هاشم:

بۆ نمونە (عەباس).. یان (عەلی کوڕی ابوطالب).. لەسەر قەناعەتەکەی خۆی مایەوە و پەیمانی بە (ئەبوبەکر) نەدا.

ئەبوبەکر بەرانبەر بەوە بەردەوام بوو لە سەر خۆشویستن و رێزگرتنی و، زۆری لێ نەدەکرد لەسەر پەیمان دان، رقیشی لێی نەبوو لەبەر ئەوەی پەیمانی نەداوە، لە نێو موسڵمانەکانیشدا هەر کە ناوی بهێنرایە خەلیفەی مەزن یەکسەر لەبارەیەوە دەدوا و، بە شێوەیەك کە شایستەی بێت قسەی لەسەری دەکرد.

پاشتر بیروبۆچوونی (خالیدی کوڕی سەعید) گۆڕا، ئەوە بوو رۆژێکیان لە نێو ریزی موسڵمانەکاندا رێی بۆ خۆی کردەوە و بەرەو پێشەوە رۆیشت و (ئەبوبەکر)یش لەسەر دوانگە بوو، ئەوە بوو پەیمانێکی راستگۆیانەی بەتینی پێدا..

* * *

(ئەبوبەکر) سوپاکانی بەرەو شام بەڕێدەخست و، ئالآیەکی دایە دەست (خالیدی کوڕی سەعید) و بوو بە یەکێك لە سەرکردەکانی سوپا..
بەلاّم بەر لە بەڕێکەوتنی هێزەکان لە مەدینەوە، (عومەری کوڕی خطاب) بەرهەڵستی کرد لە سەرکردایەتی کردنی (خالیدی کوڕی سەعید) و، بەردەوام داوای لە خەلیفە دەکرد هەتا بڕیارەکەی لەبارەی سەرکردایەتی کردنی (خالید)ەوە بگۆڕێت..
هەواڵەکە دەگاتەوە بە (خالید)، ئەویش تەنها هێندە دەڵێت:
{سوێند بەخوا، بە سەرکردە دانانەکەم دڵخۆشی نەکردم، و لابردنەکەیشم زیانی نەبوو بۆم}..!!
(ئەبوبەکری صدیق)یش رضي الله عنه بەرەو ماڵێ (خالید) دەڕوات و پۆزشی بۆ دێنێتەوەو، هەڵوێستە نوێیەکەی خۆی بۆ راڤە دەکات و، پرسیاری لێدەکات کە لەگەڵ کام سەردەستە و سەرکردەکانی سوپادا حەز دەکات بڕوات" لەگەڵ (عەمری کوڕی عاص) کە ئامۆزایەتی..؟ یان لەگەڵ (شەرحەبیلی کوڕی حەسنە)؟
(خالید)یش وەلاّمێکی دەداتەوە، کە مەزنی و تەقوای ناخی دەردەخات:
{ئامۆزاکەم، لەبەر خزمایەتیەکەی خۆشەویستە لام، (شەرحەبیل)یش لەبەر ئاینەکەی خۆشەویستە لام}..
پاشان بەوە رازی دەبێت کە سەربازێك بێت لە دەستەی (شەرحەبیلی کوڕی حەسنە)دا..
(ئەبوبەکر) بەر لەوەی سوپاکان بەڕێبکەون (شەرحەبیل)ی بانگ کرد و پێی وت:
{سەرنج بدە (خالیدی کوڕی سەعید) و بزانە کە مافی هەیە بەسەرتەوە، هەروەك ئەوەی کە تۆ حەزت دەکرد کە مافی خۆت بزانرایە، گەر لە شوێنی ئەودابوویتایە و، ئەو لە شوێنی تۆداببوایە..
تۆ ئاشنای پلە و پایەی ئەوی لە ئیسلامدا..
دەزانیت کە کاتێ پێغەمبەری خوا وەفاتی کرد، ئەو یەکێك بوو لە والیەکانی..
منیش کردمە سەرکردە، پاشان بیروڕام گۆڕا..
بەڵکو ئەوەش ببێتە چاکە بۆی لە ئاینەکەیدا و، هیچ کەسیش بەهۆی سەرکردایەتیکردنەوە خۆشبەخت نەبووە..!!
سەرپشکیشم کرد لە هەڵبژاردنی جێگەی خۆی لای ٤ سەرکردەیەك بێت، جا ئەو تۆی هەڵبژارد بەسەر ئامۆزاکەیدا..
خۆ گەر تووشی شتێك هاتیت پێویستت بە بیروڕای کەسێکی بە تەقوای ئامۆژگاریکار هەبوو، ئەوا با یەکەم کەس کە بیروڕای وەربگریت" (ئەبوعوبەیدەی کوڕی جەڕاح) بێت، پاشان (مەعازی کوڕی جەبەل).. سێیەمیش (خالیدی کوڕی سەعید)، بزانە کە تۆ لای ئەوانە ئامۆژگاری و چاکەت دەست دەکەوێت..

ئاگاداریش بە لەوەی کە بیرورای خۆت بسەپێنیت بە سەریاندا، یان لێیانی بشاریتەوە}..

لە پێگەی (مەرج صوفەر)دا لە خاکی شام، لە کاتێکدا کە شەڕ لە نێوان موسڵمانەکان و ڕۆمەکاندا بە شێوەیەکی ترسناك و خوێناوی بەردەوام بوو، لە پێشەوەی ئەو کەسانەی کە پاداشتیان کەوتە سەر خودا، شەهیدێکی پایەبڵند بوو، لە ساتی لاوییەوە تاکاتی شەهیدبوونی ڕێگای ژیانی بە ڕۆیشتنێکی ڕاستگۆیانەی بڕوادارانەی ئازایانە بڕی..

موسڵمانان لە کاتێکدا کە بەسەر شەهیدانی جەنگەکەدا دەگەڕان بینیان، وەك پیشەی هەمیشەیی، هێمن و لەسەرخۆ، زیرەك و بێدەنگ، بەهێز و جەسوور، ئەمجا وتیان:

{خودایە لە خالیدی کوڕی سەعید ڕازی بە}...!!!

* * *

۳۳

ئەبو ئەییوبی ئەنصاری

بەگەنجی وپیری بەرەو گۆڕی تێکۆشان بڕۆن

پێغەمبەرﷺ دەچوویە شاری مەدینە و بەوەش کۆتایی بە گەشتی کۆچکردنە سەرکەوتووەکەی دەهێنا و، سەرەتای رۆژانی پیرۆزی لە خانەی کۆچ دەست پێدەکرد کە قەدەر ئەوەی بۆ ئەو لەخۆی گرتبوو تێیدا بۆ هیچ کەسێکی دیکەی هەڵنەگرتبوو لە دونیادا..

پێغەمبەر بە نێوەندی ئەو کۆمەڵە خەڵکەدا گوزەشت کە ریزەکان و دڵ و دەروونیان پڕ لە جۆش و، ئەوین و، پەرۆشی بوو.. بە سواری حوشترەکەیەوە دەڕۆیشت کە خەڵکی دەوری رەشۆکەیان بە قەرەباڵغی گرتبوو، هەرکەس دەیویست خۆی میوانداری پێغەمبەری خوا بکات..

کەژاوەکە گەیشتە ماڵەکانی (بەنی سالمی کوڕی عەوف)، جا هاتنە رێگای وشترەکە و وتیان: ((ئەی پێغەمبەری خوا، لای ئێمە لابدە، ژمارەمان زۆرە و، خاوەنی توانا و شت و مەکین)).

پێغەمبەریش لە کاتێکدا کە ئەوان دەستیان گرتووە بە رەشۆی وشترەکەیەوە پێیان دەڵێت:

{رێگای بۆ چۆڵ بکەن، چونکە فەرمان پێکراوە}.

ئەمجا کەژاوەکە دەگاتە گەڕەکی (بەنی بەیاضە)، دواتر لای (بەنی سەعد) و، گەڕەکی (بەنی حارثی کوڕی خەزرەج)، دواتر گەڕەکی (بەنی عەدی کوڕی نەجار) و.. هەموو یەکێك لەو هۆزانەش دەهاتنە سەر رێی وشترەکەی و، تکایان لێدەکرد کە بە دابەزینی لەلایان بەختەوەریان بکات، پێغەمبەریش خەندەی سوپاسگوزاری لەسەر لێوانی بوو، وەڵامی دەدانەوە:

{رێگای بۆ چۆڵ بکەن، چونکە فەرمان پێکراوە}.

پێغەمبەر دیاریکردنی جێگای دابەزینی واز لێهێنابوو بۆ قەدەر، چونکە ئەو دابەزینەی مەترسی و پلە و پایەی خۆی دەبێت و.. لەسەر خاکەکەی مزگەوت بونیات دەنرێت کە لێوەی پەیام و روناکی خودا بۆ تێکڕای دونیا پرشنگ دەدات و.. لە پەنایشەوە ژوور یان چەند ژورێك لە قوڕ و خشت دروست دەکرێت.. کە لە شت و مەکی دونیا تەنها بڕی پێویستی تێدایە، یان هێندەی زۆر پێویستی!! تێیدا مامۆستا و پێغەمبەرێك نیشتەجێ دەبێت کە بۆ ئەوە هاتوتە ژیان تا گیانی داڕوخاوی ببوژێنێتەوەو هەموو رێز و سڵاوێکی ببەخشێتە ئەو کەسانەی کە وتیان: (پەروەردگارمان خودایە و پاشان لەسەری جێگیربوون).. بە ئەوانەی کە باوەڕیان

هێنا و ئیمانەکەیان بەستەم دانەپۆشی.. بە ئەوانەش لە ئاینداریاندا دڵسۆز بوون بۆ خودا، بە ئەوانەی لە سەر زەویدا چاکساز بوون و خراپەخواز نەبوون.
بەڵێ.. پێغەمبەرﷺ بەردەوام بوو لەسەر وازهێنان لەو دیاریکردنە بۆ قەدەر کە هەنگاوەکانی بەڕێوە دەبات..
لە پێناوی ئەوەشدا، ئەویش رەشۆی وشترەکەی واز لێ هێنابوو بەرەڵای کرد و بەهیچ شێوەیەك نەیگرتبوو و نەچووە سەر رێی هەنگاوەکانی و، پڕ بە دڵ رووی کردە خودا و بە زمانی پاڕایەوە:
{خودایە چاکەم بۆ هەڵبژێرە و، هەڵبژێرە بۆم}..
جا لە بەرانبەرماڵی (بەنی مالیکی کوڕی نەجار)دا وشترەکە وەستا.. پاشان هەستایەوەو بە دەوری جێگاکەدا سوڕایەوەو، دواتر گەڕایەوە بۆ یەکەم جێگەی راوەستانی و، بارگەی خست و، لەو جێگایەدا جێگیر بوو و، پێغەمبەریش بە گەشبینی و دڵخۆشیەوە لەسەری دابەزی..
یەکێك لە موسڵمانەکان بە روخساری گەش و خۆشحاڵیەوە هاتە پێشەوەو، بارەکەی هەڵگرت و، بردیە ماڵەوەی و دواتر گەڕایەوە داوای لە پێغەمبەر کرد کە بچێتە ژوورێ و پێغەمبەریش بە شوێنیدا رۆیشت و پیت و فەڕی لێ دەباری.
ئەرێ دەزانن ئەو بەختەوەرە وادەپێدراوەی کە وشترەکە لەبەردەم ماڵەکەیدا وەستا و، پێغەمبەر بوویە میوانی و، هەموو خەڵکی مەدینە خۆزگەیان بەو بەخت گەورەییەی دەبرد..؟
ئەو پیاوە پاڵەوانی ئەم سەرگوزشتەیەمانە.. ئەبوئەیوبی ئەنصاری.. (خالیدی کوڕی یەزید)ە، نەوەی (مالیکی کوڕی نەجار).

* * *

ئەوە یەکەمین دیداری (ئەبوئەیوبی ئەنصاری) نەبو لەگەڵ پێغەمبەری خوادا..
پێشتر، ئەو کاتەی شاندێکی خەڵکی مەدینە چوونە شاری مەککە بە مەبەستی پەیماندان بە پێغەمبەری خوا، ئەو پەیمانە پیرۆزەی کە بە (پەیمانی عەقەبەی دووەم) ناسراوە.. (ئەبوئەیونی ئەنصاری) یەکێك بوو لەو حەفتا برواداڕەی کە دەستی راستیان توند خستە دەستی راستی پێغەمبەری و پەیمانیان پێدا و بوونە سەرخەری.
ئائێستاش، کە پێغەمبەری خوا تەشریفی هێناوە بۆ مەدینە و، دەیکاتە پایتەختی ئایینی خودا، ئەوا بەخت فراوانی (ئەبوئەیوبی ئەنصاری) وایکرد کە ماڵەکەی ببێتە یەکەم ماڵ کە کۆچکەری مەزن و، پێغەمبەری ئازیز تێیدا نیشتەجێ ببێت.
پێغەمبەر ویستی لە نهۆمی یەکەمی ماڵەکەدا لابدات.. بەڵام هەر کە (ئەبوئەیوب) چوویە نهۆمی سەرەوە بۆ هۆدەکەی خۆی موچڕکەی پێدا هات و، نەیتوانی خۆی بە راکشاوی یان بە

پێوە لە جێگایەکدا ببینێتەوە، کە لە جێگایەکدا بێت بەرزتر لەو جێگایەی کە پێغەمبەری خوای تێدایە و تێیدا دەخەوێت..!!

هەر بۆیە هات و تکای زۆری لە پێغەمبەر کرد و داوای کرد کە بگوێزێتەوە بۆ نهۆمی سەرەوە، پێغەمبەریش داواکەی بەجێ هێنا.

پێغەمبەریش تێیدا دەمێنێتەوە تا مزگەوت دروست دەکرێت و، لە تەنیشتیەوە ژوورێکی بۆ دروست دەکەن.

لەو کاتەوەی کە قورەیش دەستی کردە خۆسازدان دژ بە ئیسلام و شالاوی خۆی بۆ سەر خانەی کۆچ لە مەدینە دەست پێکرد و، هۆزەکانی کۆکردەوەو، سوپای پێکەوە نا بۆ خامۆشکردنی روناکی خودا..

ئا لەو ساتەوە، (ئەبوئەیوبی ئەنصاری) لەسەر کاری جیهادکردن لە پێناوی خوادا راهات..

جا لە بەدر و، ئوحود و، خەندەق و، تێکڕای مەیدان و غەزاکاندا، پاڵەوانانە تێیدا ئامادە بوو خۆی و ماڵی لە پێناوی پەروەردگاری جیهانیاندا دەکردە قوربانی..

پاش وەفاتکردنی پێغەمبەریش، لە هیچ جەنگێك دوانەکەوتووە کە لەسەر موسڵمانان پێویست کرابێت ئەنجامی بدەن، هەرچەندە زۆر سەخت و ناڕەحەت و پڕ مەترسیش بووبێت..!

ئەو دروشمەیش کە هەمیشە دووپاتی دەکردەوە، بە شەووڕۆژ.. بە ئاشکرا و نهێنی، ئەو فەرمایشتەی خوای گەورە بوو:

﴿انفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالاً: سوکبار بن یان گرانبار بن، بەرەو غەزا بڕۆن﴾التوبه/٤١.

جارێکیان.. لە سوپا دواکەوت بەهۆی ئەوەی کە خەلیفە یەکێك لە لاوە موسڵمانەکانی کردبووە بەرپرسی و، ئەویش قەناعەتی بە ئەمیرێتیەکەی نەبوو.

تەنها ئەو جارە و بەس.. لەگەڵ ئەوەشدا هەستکردن بە پەشیمانی لەسەر ئەو هەڵوێستەی هەمیشە دەروونی دەهەژاند و، دەیوت:

{من چیم لەسەرە کە کێ دەکەن بە سەردارم}..؟؟

پاشان دوای ئەوە هیچ جەنگێکی لەدەست دەرنەچوو!!

هێندەی بەس بوو کە سەربازێك بێت لە سوپای ئیسلامدا و، لەسایەی ئاڵاکەیدا بجەنگێت و، پارێزگاری شان و رێزی بکات..

ئەو ساتەیشی ناکۆکی کەوتە نێوان (عەلی) و (موعاویە)، بەبێ دوودڵی خۆی پشتیوانی ئیمامی (عەلی) کرد.. چونکە ئەو ئیمامە بوو کە پەیمانی موسڵمانانی پێدراوەو.. کە شەهیدیش بوو، خەلیفایەتی یەکلابوویەوە بۆ (موعاویە)، (ئەبوئەیوب) بە دەروونە دونیا نەویستە، خۆڕاگرە، تەقوادارەکەیەوە وەستا و، تەنها هێندەی لە دونیا دەویست کە جێگایەکی هەبێت لە جەنگدا و، لەنێو ریزی موجاهیداندا شوێنێکی هەبێت.

بەو جۆرە، هەر کە سوپای موسڵمانان بەرەو (قوستەنتینیە) کەوتە رێ، لەگەڵیاندا رۆشت و، شمشێرەکەی هەڵگرت و، بەدوای شەهیدبوونێکی مەزندا دەگەڕا کە ماوەیەکی زۆر بوو دڵی بۆی لێی دەدا و پەرۆشی بوو..!!

لەو جەنگەشدا بریندار بوو..

کاتێك کە سەرکردەی سوپاکە هاتە سەردانی، ئەو دوا هەناسەکانی کێبڕکێیان بوو لەگەڵ رۆیشتندا بۆ دیداری خوا..

جا سەرکردەکە، کە (یەزیدی کوڕی موعاویە) بوو، لێی پرسی:

{ئەی ئەبوئەیوب، چیت پێویستە} ؟

جا، هیچ کەس لە ئێمەی هەیە بێت بە خەیاڵیدا، یان بزانێت، پێویستی (ئەبوئەیوب) چی بوو..؟؟

نەخێر.. بێ گومان پێویستی ئەو ئەوەیە کە بەگیانەکەی شتێك ببەخشێ کە هەموو بۆچوون و خەیاڵێکی مرۆڤ لە ئاستیدا دەستەوسانە..!!

داوای لە (یەزید) کرد، کە مرد لاشەکەی بەسەر وڵاخەکەیەوە هەڵگرن و، تا دوورترین ماوەی خاکی دوژمن کە لە تواناندا بێت بیبەن و، لەوێدا بەخاك بسپێردرێت، پاشان سوپاکەی بە درێژایی ئەو رێگایە تاو بدات، تا گوێبیستی دەنگی پێی ئەسپی موسڵمانەکان بێت لەسەر گلکۆکەی و، ئەوساتە بزانێ، کە ئەوان گەیشتوونەتە ئەو سەرکەوتن و بردنەوەیەی کە دەیانویست..!

ئەرێ وا دەزانن کە ئەوە هۆنراوە بێت..؟

نەخێر.. ئەوە خەیاڵیش نیە، بەڵکو واقیع و، حەقیکە کە دونیا لەو رۆژەدا بەخۆیەوە بینی و، راوەستا و چاو و گوێی رادێشت و، خەریك بوو بڕوا نەکات بەوەی کە دەیبیستێت و بەدی دەکات..!!

(یەزید)یش راسپاردەکەی (ئەبوئەیوب)ی بەجێهێنا..

لەناو جەرگەی (قوستەنتینیە)دا-کە ئەمڕۆ پێێ دەڵێن (ئەستانبوڵ)- لاشەی ئەو پیاوە مەزنە و، ئەو قارەمانە گەورەیە بەخاك سپێردرا..!!

تەنانەت بەر لەوەی کە ئیسلام ئەو ناوە پڕ بکات، رۆمەکانی خەڵکی (قوستەنتینیە) بەچاوی رێزەوە دەیانڕوانیە (ئەبوئەیوب) لە گلکۆکەیدا..

جێگای سەرسوڕمانە کە دەبینیت هەموو ئەو مێژوو نووسانەی کە ئەو رووداوانەیان تۆمار کردووە دەڵێن:

{رۆمەکان دەهاتنە سەر گۆڕەکەی و، سەردانیان دەکرد و.. لە کاتی تووش بوونی تەنگانەدا داوای دەربازبوونیان لێدەکرد}..!!

* * *

سەرەڕای ئەوەی کە جەنگەکان ژیانی (ئەبوئەیوب)یان تەنی بوو، بواریان نەدەدا کە شمشێرەکەی دابنێ و بحەوێتەوە، سەرەڕای ئەوە، هەموو ژیانی ئەو هێمنی بوو، وەك شنەبای دەمەویەیان..

چونکە ئەو فەرموودەیەکی بیستبوو لە پێغەمبەرﷺ، باش لێی تێگەیشتبوو:

{گەر نوێژت کرد ئەوا وەك کەسێك نوێژ بکە کە ماڵئاوایی دەکات..

قسەیەك مەکەن کە دواتر پۆزشی بۆ بهێننەوەو..

بێ ئومێد بن لەوەی کە لەدەستی خەڵکدایە}..

بەمجۆرە، زمانی خۆی لە ئاشووب وەرنەداو.

دەروونی خۆی نەبریە هیچ چاوچنۆکیەك..

هەموو ژیانی بە شێوەی پەرۆشیانەی خواپەرستێك و فرمێسك رێژ بەسەر دەبرد..

ئەو کاتەیشی ئەجەلی هات، لە هەموو دونیادا هیچ پێویستیەکی نەبوو جگە لەو ئومێدەی کە لە پاڵەوانێتیو، مەزنیەکەیدا، هاوشێوەی ژیانی بوو:

{لاشەکەم بەرەو دوور... دوور ببەن.. لە خاکی رۆمدا و پاشان لەوێ بمنێژن}..

بڕوای تەواوی بە سەرکەوتن هەبوو و، بە رۆشنایی بەرچاوروونیەکەی ئەو جێگایەی بەدی دەکرد و، جێگای خۆی دەگرێت لە نێو کۆمەڵی موسڵماناندا و، کە هاتوونەتە نێو رووناکی و تیشکدانەوەکەی..

پاشان ویستی کە دوا ویستگەی ژینی ئەوێ بێت، لە پایەتەختی ئەو وڵاتە، کە جەنگی کۆتایی و یەکلاکەرەوەی تیدا روودەدات و، دەتوانێت لەژێر خاکە چاکەکەیدا، چاودێری سوپای موسڵمانان بکات لە پێشڕەویکردنیدا و، گوێبیستی شەکانەوەی ئاڵاکانی و، حیلەی ئەسپەکانیان و، دەنگی پێیەکانیان و، شریخەی شمشێرەکانیان بێت..!!

ئەوە رۆژێکی چۆڵەوانییە لەوێ..

ئیدی گوێبیستی شریخەی شمشێر و، حیلەی ئەسپ نابێت.

تازە ئەوەی کرا کرا، لە داهاتوویەکی دووردا لەسەر جوودی گیرسایەوە.

بەڵام هەموو رۆژێ لە بەیانیەوە تا ئێوارە، گوێبیستی جوانی بانگ دەبێت لە بڵندگۆ بەرزەکانی ئاسۆوە..

کە الله أکبر

الله اکبر

گیانی پڕ ئاواتیشی لەدوا خانەی جاویدان و سەرفرازیەکەیدا وەڵام دەداتەوە:

(هذا ما وعدنا الله ورسوله

وصدق الله ورسوله).

* * *

٣٤

عه‌بباسی کوڕی عبدالمطلب

ئاوگێڕـــی مه‌ککه

لە ساڵێکی وشکەساڵیدا، ئەو ساتەی خواپەرستان و لات تووشی برسێتی و نەهاتی هاتن، ئەمیری باوەڕداران (عومەر) و موسڵمانان بەرەو دەشتی فراوانی دەرەوە هاتنە دەرێ نوێژی باران بارین ئەنجام بدەن و، رووبکەنە خودای خاوەن بەزەییان کە هەورو بارانیان بۆ بنێرێ...

(عومەر) راوەستا، لەکاتێکدا کە دەستی راستی (عەباس)ی بە دەستی راستی خۆی گرتبوو، بەرزی کردەوە بۆ ئاسمان و، وتی:

{خودایا، ئێمە نوێژەبارانەمان بە پێغەمبەرەکەت ئەنجام دەدا کە لە نێوماندا بوو..

خودایە ئەمڕۆش ئێمە بە مامەی پێغەمبەرەکەت نوێژەبارانە دەکەین، دەسا بارانمان بۆ ببارێنە..}.

جا موسڵمانەکان لە جێگای خۆیاندا نەجوڵان هەتا هەور هات و، باران دەستی کرد بە بارین و، مژدەی بەخشیەوە، جۆگەکانی تێرئاو کرد و، زەوی بەپیت کرد.

هاوەڵانیش بەرەو رووی (عەباس) بوونەوە، دەستیان دەکردە ملی و، ماچیان دەکرد و، پیرۆزباییان لێدەکرد و، دەیانوت:

{پیرۆز بێت لێت.. ئەی ئاوگێڕی مەککە}..

جا دەبێ ئەم ئاوگێڕەی مەککە کێ بێت..؟؟

ئەوە کێیە کە (عومەر) بەهۆیەوە پەنای بردە لای خودا.. (عومەر)یش وەك دەزانین چەندە بە تەقوا و لەپێش بوون و خاوەن جێ و شوێنە لای خودا و پێغەمبەرەکەی و لای بڕواداران..؟

ئەو پیاوە (عەباس)ە، مامی پێغەمبەری خوایە ﷺ.

پێغەمبەریش هێندەی خۆش دەویست بەو ئەندازەیەش رێزی لێدەناو، لە ستایش و پیاهەڵدانی چاکەمەندیدا دەیفەرموو:

{ئەمە پاشماوەی باووباپیرانمە}....

* * *

{ئەوە (عەباسی کوڕی عبدالمطلب)ە، بەخشندەترین و بەسۆزترین خزم دۆستی قورەیشە}..!!

هەروەك چۆن (حەمزە) مامی پێغەمبەر و هاوتەمەنی بوو، (عەباس)یشرضي الله عنه بە هەمان شێوە بوو.. جیاوازیشیان لە تەمەندا تەنها دوو سێ ساڵ بوو، کە تەمەنی (عەباس) لە تەمەنی پێغەمبەر زیاتر بوو..

بەم جۆرە (موحەممەد) و (عەباس)ی مامی، دوو منداڵی یەك تەمەن و، دوو لاوی یەك نەوە بوون..

بۆیە تەنها نزیکی خزمایەتی هۆکاری نزیکایەتیان و خۆشەویستی نێوانیان نەبوو بەس، بەڵکو هاوتەمەنی و، هاوژیانیش بە هەمان شێوە هۆکار بوون..

شتێکی دیکەش هەبوو پێغەمبەر هەمیشە لە پێوانەیدا دەیخستە پلەی یەکەم.. کە ئەویش ئاکاری (عەباس) و کارە چاکەکانی بوو..

چونکە بەراستی (عەباس) بەخشندە بوو، بەخشندەییەکی زۆر زیاد، هەتا وەك ئەوەی لێهاتبوو کە ڕێزلێنانی مامەی یان خاڵی بێت..!!

زۆریش سەردانی خزم و کەس و کاری دەکرد و، بەهۆی هیچ یەك لە دەستەڵات، یان پلەوپایە و، سامان جیاوازی لە نێوانیاندا نەدەکرد..

ئەویش بۆ ئەمە و ئەوە، تا ڕادەی لێزانی لێهاتوو بوو، بەهۆی ئەو زیرەکی و لێزانییەی خۆیەوە کە لە نێو قورەیشدا هەیبوو، توانی کە زۆر ئاستەنگ و ئازار لە پێغەمبەرﷺ دوور بخاتەوە کاتێك کە بانگەوازەکەی ئاشکرا کرد..

* * *

(حەمزە) هەروەك لە میانەی قسەوباسەکانماندا پێشتر لەبارەیەوە بینیمان چارەسەری دەستدرێژی قورەیشی کرد بە شمشێرە ئاگرینەکەیشی سەری ئەبوجەهلی شکاند..

بەڵام (عەباس)، بەهۆی زیرەکی و لێزانیەکەیەوە زۆر سوودی بە ئیسلام گەیاند، هەروەك چۆن ئەو شمشێرانەی بەرگریان لە مافی دەکرد و لە پاراستیدا سوودیان هەبوو..!!

(عەباس) موسڵمان بوونی خۆی ڕانەگەیاند تا ساڵی ڕزگارکردنی مەککە، هەر ئەوەشە وای کردووە زۆر لە مێژوونووسان لە ڕیزی ئەو کەسانەی دادەنێن کە موسڵمان بوونی دواکەوتووە.

بەڵام هەندێ گێڕانەوەی دیکەی مێژوو هەیە کە وای دەخاتە ڕوو زوو موسڵمان بووبێ بەڵام موسڵمان بوونەکەی خۆی شاردبێتەوە..

(ئەبورافع)ی خزمەتکاری پێغەمبەرﷺ دەڵێت:

{خزمەتکاری (عەباسی کوڕی عبدالمطلب) بووم، ئیسلام هاتبووە نێوان ئێمەی ئاڵ و بەیتەوەو، (عەباس) موسڵمان بوو، پاشان (ئوم فەضل) موسڵمان بوو.. ئەمجا منیش موسڵمان بووم..

بەڵام (عەباس) موسڵمان بوونەکەی خۆی دەشاردەوە}..

ئەمە گێڕانەوەی (ئەبورافع)ە کە لەبارەی باروبۆخی (عەباس) و موسڵمان بوونیەوە دەدوێت بەر لە غەزای بەدر..

کەوابوو (عەباس) موسڵمان بووە..

شوێن و جێگایشی لە مەککە پاش کۆچکردنی پێغەمبەرﷺ و هاوەڵانی نەخشەیەك بوو مەبەستی خۆی بە چاکترین شێوە بەجێ هێنا..

قورەیشیەکانیش گومانەکانی خۆیان لە نیەتی (عەباس) نەدەشاردەوە، بەڵام لە هەمان کاتدا رێگەیەکیان بەدی نەدەکرد بۆ دژایەتیکردنی، بەتایبەتی کە ئەو لە روخساری کاریدا بەو جۆرە بوو کە ئەوان لە رێچکە و ئاین پێی رازین..

هەتا کە غەزای (بەدر) هاتە پێشەوە، قورەیشیەکان بە هەڵێکیان زانی کە نهێنیەکانی (عەباس) و راستیەکانی پێ دەربکەوێت..

(عەباس)یش لەوە زیرەکتر بوو کە بێئاگا بێت لەلایەنەکانی ئەو فێڵ و تەڵەکە خراپەی کە قورەیشییەکان بەهۆیەوە چارەسازی لایەنە شکست خواردووەکانی خۆی پێ دەکرد و، پلانەکانی پێ دادەڕشت..

خۆ گەر ئەو سەرکەوتوو بێت لە ئاگادارکردنەوەی پێغەمبەرﷺ لە هەواڵەکانی قورەیش و جوڵانیان، ئەوا قورەیشیش دەیبەنە نێو جەنگێکەوە کە بڕوای پێ نیە و نایەوێت.. لەگەڵ ئەوەشدا سەرکەوتنی کاتی زۆر ناخایەنێت و بەسەر قورەیشیەکاندا هەڵدەگەڕێتەوە و دەبێتە هۆی دۆڕان و تێکشکانیان..

* * *

هەردوو دەستە لە غەزای بەدردا بەیەك گەیشتن...

شمشێرەکانیان لە بەیەکداپژانێکی ترسناکدا بە یەکدا هاتن، کە چارەنووسی هەر دەستە و، کۆمەڵێکیان دیاری دەکات..

پێغەمبەریش هاواری لە هاوەڵانی دەکرد و دەیفەرموو:

{پیاوانێکی ئەوەی (بەنی هاشم) و، خەڵکێکی دیکەش بەزۆر هێنراون، هیچ پێویستیان بە شەڕکردن لەگەڵ ئێمەدا نیە. هەرکەس لەنێوە گەیشت بە یەکێکیان با نەیکوژێت..

هەرکەس گەیشتە (ئەبو بوختەری کوڕی هیشامی کوڕی حارسی کوڕی ئەسەد) با نەیکوژێت..

هەرکەس گەیشت بە (عەباسی کوڕی عبدالمطلب) با نەیکوژێت، چونکە ئەو بەناچاری هێنراوە}..

پێغەمبەریش لەم فەرمانەیدا تەنها مەبەستی جیاکردنەوەی (عەباس)ی مامی نەبوو بە تایبەت، چونکە ئەوە کات و ساتی جیاکردنەوە نەبوو..

(موحەممەد)یشﷺ لەو کەسانە نیە کە ببینێ سەری هاوەڵانی لە جەنگێکی حەقدا لێدەکرێتەوە، بێت تکا بۆ مامەی بکات لە کاتێکدا کە شەڕ بەردەوامە، گەر بیزانیایە مامەی لە هاوەڵپەرستانە..

بەڵێ...

پێغەمبەر کە قەدەغەکراوە لێی داوای لێخۆشبوون–تەنها داوای لێخۆشبوون بۆ ابوطالبی مامی بکات– لە کاتێکدا کە (ابوطالب) ئەو هەموو پشتیوانی و هەوڵ و قوربانیەی بۆ ئەو و ئیسلام هەبوو..

ئەوەش شتێکی گونجاو و بەجێ نیە، کە لە غەزای بەدردا بێت بەو کەسانەی کە باوك و باپیری هاوەڵپەرستی خۆیان دەکوژن بڵێت: مامەم جیابکەنەوەو مەیکوژن..!!

بەلام گەر پێغەمبەر راستی مامی ئاشنا بێت و، بزانێت کە موسڵمان بوونی لە سنگیدا شاردۆتەوە، هەروەك زۆرکەسی دیکەش ئەو خزمکەتگوزارییە نادیارانەیان دەزانی کە بۆ ئیسلام ئەنجامی دابوو.. هەروەك لە دواییدا دەزانرێ کە بە ناچاری و بێزاری هێنراوە تا لەو کاتەدا ئەرکی سەرشانیەتی کە کەسێك وابووبێت رزگاری بکات و، لە کوشتنی خۆی بپارێزێت چەندە پێی بکرێت..

خۆ گەر (ئەبوبوختەری کوڕی حارس) نەزانراوە موسڵمانێتی شاردبێتەوەو، بە نهێنی وەك (عەباس) سەری نەخستووە..

هەموو چاکە و باشێتی ئەو ئەوەبوو کە لەگەڵ سەرکردەکانی قورەیشدا زیانی بە موسڵمانان نەدەگەیاند و ستەمی لێ نەدەکردن و، بەو کارانەیان رازی نەبوو، بە ناچاری و بێزاری لەگەڵیاندا بەرەو غەزای بەدر هاتوە.

گەر (ئەبو بوختەر) ئەوە حاڵی بێت، ئەوا بەهۆی تکاکردنی پێغەمبەرەوە بۆی سەرکەوتنی بۆ خوێنی بەدەست هێنا تا نەڕژێت و، بۆ ژیانیشی هەتا تیانەبرێت..

جا ئایا موسڵمانێك کە ئیسلام بوونی خۆی شاردبێتەوە، شایستەتر نیە بەو تکاکردنە.. پیاوێك کە لە سەرخستنی ئیسلامدا هەڵوێستی دیاری هەبێت و، هی دیکەشی کە پەردەی شاراوەی بەسەردا دابێت..؟؟

بەڵێ.. (عەباس) بەراستی ئەو موسڵمانە و، ئەو سەرخەرە بوو..

دەبا تۆزێ بگەڕێینەوە بۆ دواوە تا سەرنج بدەین..

* * *

لە پەیمانی عەقەبەی دووەمدا کاتێك کە لە وەرزی حەجدا شاندێکی ئەنصار هاتن بۆ مەککە کە حەفتا و سێ پیاو و دوو ئافرەت بوون، تا پەیمان بدەن بە خودا و پێغەمبەرەکەی و، پێکبێت لەگەڵ پێغەمبەرداﷺ کە کۆچ بکات بۆ مەدینە، پێغەمبەر هەواڵی ئەو شاندە و ئەو

پەیمانەی گەیاندە مامی و.. پێغەمبەرﷺ لە هەموو بیرویۆچوونەکانیدا متمانەی بەمامی هەبوو..

کاتێکیش وادەی ئەو کۆبوونەوەیە هات کە بە نهێنی و پەنهانی ئەنجام درا، پێغەمبەر و مامی بە یەکەوە هاتنە دەرەوە بەرەو ئەو جێگایەی کە ئەنصاریەکان چاوەڕوانیان دەکرد.

(عەباس) ویستی کە رادەی راستی خەڵکەکە تاقی بکاتەوەو پەیمانی تەواویان لێ وەربگرێت بۆ پێغەمبەر..

با لێبگەڕێین یەکێك لە ئەندامانی شاندەکە هەواڵەکەمان بۆ بگێڕێتەوە، وەك بیستویەتی و دیویەتی:

ئەو کەسەش (کەعبی کوڕی مالیك)ە‌رضي الله عنه:

{... جا لە دۆڵێکدا دانیشتین چاوەڕوانی پێغەمبەری خوامانﷺ دەکرد هەتا هات و (عەباسی کوڕی عبدالمطلب)ی لەگەڵدا بوو.. (عەباس) قسەی کرد و وتی: ئەی خەڵکی خەزرەج، (موحەممەد) وەك دەزانن لە ئێمەیە و، لە هۆزەکەی خۆمان پاراستومانە و ئەو لە نێو هۆزەکەیدا سەرفرازە و رێزلێگیراوە لە شارەکەیدا، بەڵام ئەو پێی خۆش نیە و حەز دەکات بەلای ئێوەدا بشکێتەوەو بکاتە لاتان..

خۆ گەر ئێوە ئەمەکدارن بەرامبەر ئەو بەڵێنانەی پێتان داوەو، دەیپارێزن لەوانەی کە دژایەتی دەکەن، ئەوا ئێوە و ئەوەی هەڵتان گرتووە..

خۆ گەر ئێوە وای دەبینن کە وەریدەگرن و سەرشۆڕی دەکەن لەپاش هاتنی بۆ لاتان، ئەوا لە ئێستاوە وازی لێ بێنن}...

(عەباس) ئەو وشە یەکلاکەرەوە جەخت لەسەر کراوانەی دەکرد و، چاوەکانیشی وەك چاوی هەڵۆ بڕیبووە روخساری ئەنصاریەکان.. چاودێری کاریگەری قسەکانی و کاردانەوەی خێرای دەکرد..

(عەباس) تەنها بەوەش وازی نەهێنا، زیرەکیە مەزنەکەی، زیرەکیەکی کرداری بوو لە بواری مادیدا دەچێتە سەر راستیەکان و، رووبەڕووی هەموو رەهەندەکانی دەبێتەوە وەك وردبینێکی پسپۆڕ.

ئا لێرەدا بە پرسیارێکی زیرەکانە کە ئاراستەی ئەنصاریەکانی کرد و درێژەی بە قسەکانی دا و وتی:

{شەڕم بۆ باس بکەن، کە چۆن بەرامبەر دوژمنەکەتان دەجەنگن}..!!؟؟

(عەباس) بە زرنگی خۆی و ئەزموونی لەگەڵ قوڕەیشدا تێدەگات کە شەڕ هەردەبێت و لە پێشدا لەنێوان ئیسلام و هاوەڵپەرستاندا، قوڕەیشیش دەست لە ئاین و سەروەری و مکوڕی خۆی هەڵناگرێت و سازش ناکات..

ئیسلامیش کە رەوایە دەست لە مافە رەواکانی خۆی هەڵناگرێت بۆ ناڕەوا..

جا ئایا ئەنصاریەکان-خەڵکی مەدینە- خۆڕاگرن لە شەڕدا کاتێ بەرپا دەبێت..؟؟
یان ئەوان-لەرووی هونەرییەوە- هاوشانی قورەیشن و، هونەری هەڵمەتبردن و کشانەوە و کوشتار دەزانن..؟؟

لەپێناوی ئەوەدا، ئەو پرسیارەی پێشووی کرد:
{شەڕم بۆ باس بکەن، کە چۆن بەرامبەر دوژمنەکەتان دەجەنگن}..؟؟
هەموو ئەو ئەنصاریانەی کە گوێیان بۆ قسەکانی (عەباس) راگرتبوو وەك کێو خۆڕاگر بوون.. هەرکە (عەباس) لە قسەکانی بوویەوە، بەتایبەت لەو پرسیارە کاریگەرە پاڵپێوەنێرە بوویەوە، ئەنصاریەکان دەستیان کرد بە قسەکردن..
سەرەتا (عبداللّەی کوڕی عەمری کوڕی حەرام) بە وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارە دەستی پێکرد:
{ئێمە-سوێند بەخوا- پیاوی شەڕین.. گۆشکراوین پێی و، بەسەریدا رۆیشتووین و، لە باوویاپیرەگەورەکانمانەوە بۆمان ماوەتەوە...
تیری بۆ دەهاوێژین، تا نامێنێت..
پاشان بە رم لێی دەدەین، تا دەشکێت...
دواتر بە شمشێر تێی بەردەبین و، لێی دەدەین هەتا خێراترین کەسی لە ئێمە یان لە دوژمن دەمرێت}..!!
(عەباس)یش بە رووگەشیەوە وەڵامی دانەوە:
{کەواتە ئێوە پیاوی جەنگن، ئایا زرێتان لەلا هەیە}..؟؟
وتیان:
{بەڵێ.. زرێی گشتگیرمان هەیە.}..
پاشان گفتوگۆیەکی جوان و مەزن لەنێوان پێغەمبەری خواﷺ و ئەنصاریەکاندا ئەنجام درا.. قسە و گفتوگۆیەك کە-بەپشتیوانی خوا- دواتر لە لاپەڕەکانی دیکە دەیخەینە روو..

* * *

ئا ئەوە هەڵوێستی (عەباس) بوو لە پەیمانی عەقەبەدا..
وەك یەکە ئێدی، گەر ئەو کاتە بەنهێنی موسڵمان بوویێت، یان هێشتا لە بیرکردنەوەدا بوویێت، ئەو هەڵوێستە مەزنەی شوێنی ئەو لەنێو هێزە ئاوابوەکانی تاریکی و سپێدەی داهاتوو دیاری دەکات و، رەهەندەکانی مەردایەتی و ریشەقوڵی دەردەخات..!!

* * *

ئەمجا ڕۆژی (حونەین) دێت، گیانبەخشی ئەو هێمنە لەسەرخۆیە لایەنی نەرم و نیانی دوپات بکاتەوە، لە گۆڕەپانی جەنگدا ئەو جۆرە پاڵەوانێتیە بخاتە ڕوو کە کات و شوێنی لە کاتی پێویستدا پڕ دەکات و، هەڵوێست بەهێزیەوە بەسام دەبێت لەکاتێکدا کە جگە لەو کاتە پێویستانەدا، ئارامگرتووە لەژێر پەراسوەکانیدا و شاردراوەتەوە لەبەرچاوان..!!

* * *

لەساڵی هەشتەمی کۆچیدا و، پاش ئەوەی کە خوای گەورە مەککەی ڕزگارکرد بۆ پێغەمبەر و ئاینەکەی، لای هەندێك لە هۆزە بڵاوەکانی نێو دوورگەی عەرەبیدا گران بوو کە ئاینی نوێ ئەو هەموو سەرکەوتنە بەو خێراییە بەدەست بهێنێت..

جا هۆزەکانی (هەوازن و سەقیف و نەسر و جوشەم) و چەند هۆزێکی کە کۆبوونەوە ، بڕیاریان دا کە جەنگێکی یەکلاکەرەوە دژی پێغەمبەر و موسڵمانان ئەنجام بدەن..

وشەی (هۆزەکان) لێرەدا نابێت لە سروشتی ئەو شەڕانەی کە پێغەمبەر بە درێژایی ژیانی ئەنجامی دا بمانخەڵەتێنێت و، وا تێبگەین کە تەنها چەند پێکدادانێکی شاخاوی بچوکە، هیچ جەنگێك نیە وەك شەڕی ئەو هۆزانە لە پێگەی خۆیاندا توند و خوێناوی بێت..!!

تێگەیشتنیش لەم ڕاستیە مەزندەیەکی تەواوی ئەو هەوڵە بۆ وێنەیەمان ناداتێ کە پێغەمبەری خواﷺ و هاوەڵانی ئەنجامیان داوە و بەس، بەڵکو مەزندەیەکی ڕاست و دروست و تەواومان لەبارەی بەهای ئەو سەرکەوتنە مەزنە کە ئیسلام و بڕواداران بە دەستیان هێنا و، تێڕوانینێکی ڕوونی سەرخستنی خودا لەم سەرکەوتن و سەرخستنەدا دەخاتە ڕوو بۆمان..

* * *

ئەو هۆزانە لە چەند ڕیزێکی بێ شوماری جەنگاوەرانی دڵڕەقدا کۆبوونەوە.

مووسڵمانانیش بە دوازدەهەزارەوە هاتنە دەرەوە بۆیان..

دوازدە هەزار..؟؟

لەکێ...؟؟

لەو کەسانەی کە لە دوێنێیەکی نزیکدا مەککەیان ڕزگارکرد و، هاوەڵپەرستی و بتەکانیان فڕێدایە چاڵی کۆتایی و ناخۆشیان و، ئاڵاکانیان بەرز بوویەوەو ئاسۆکانی پڕ کرد بێ ئەوەی کەس لاساری یان سەرقاڵی بکات..!!

ئەمە شتێکە مایەی لەخۆبایی بوونە.

موسڵمانانیش مرۆڤن، پاشان، ئەوانیش لەبەردەم ئەو لەخۆباییبوونەدا لاواز بوون کە زۆری و یاسایان و، سەرکەوتنی گەورەیان لە مەککە بۆی دروست کردن، وتیان:

{ئەمڕۆ لەبەر کەمی بەسەرماندا زاڵ نابین}...

لەکاتێکدا کە پێشتر ئاسمان بەڵێنی بۆ مەبەستێکی پیرۆز و بەرزتر لە سەرکەوتنی پێدەدان، پەنا بردنی ئەوان بۆ هێزی سەربازییان و، لەخۆبایی‌بوونیان بەسەرکەوتنیان لە جەنگا، کارێکی خراپە و پێویستە زۆر زوو لێی پاشگەز ببنەوە، جا بە کتوپڕیەکی چارەسازیش بێت..

ئەو کارە کت و پڕ چارەساز ئامێزەش شکستێکی گەورە بوو لەسەرەتای جەنگەکەدا، هەتا ملیان کەچ کرد بۆ خوا و، خۆیان بێبەری کرد لە توانای خۆیان بۆ توانای ئەو و، لەهێزی خۆیانەوە بۆ هێزی ئەو و، ئەمجا شکستەکە گۆڕدرا بۆ سەرکەوتن و، قورئانی پیرۆز هاتە خوارێ و بە موسڵمانەکانی فەرموو:

﴿وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ(٢٥)ثُمَّ أَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنزَلَ جُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ: خودا لەگەلیك شوێن بە هاناتان هات، ڕۆژی حونەینیش هەروەها، کە هەرچەندە بەزۆری خۆتان دەنازین، کەچی هیچ بەهرەی بۆ نەدان، ئەم زەمینە فراوانەتان لێ تەنگ بوو، لە دواییدا هەموو پاشەکشەتان کرد و بەرەودوا گەڕانەوە.. پاشان خودا دڵنیایی بۆ پێغەمبەرەکەی خۆی و بڕواداران ڕەوانە کرد و، زۆر پێشمەرگەی دابەزاند کە نەتاندەدیتن، خوانەناسانی سزا دا و، سزای خوانەناسەکان هەر ئەمەیە.﴾التوبة/٢٥–٢٦.

* * *

دەنگی (عەباس) و خۆڕاگریەکەی لەو ڕۆژەدا لە گەشەدارترین دیاردەکانی سەبووری و سەرکەوتن بوو.. لەکاتێکدا کە موسڵمانەکان لە یەکێك لە دۆڵەکانی (تیهامە) کۆبووبوونەوەو چاوەڕوانی هاتنی دوژمنەکەیان دەکرد، هاوەڵپەرستان بەر لەوان چووبوونە دۆڵەکە و لەنێو لاپاڵ و شیوەکانیدا بۆسەیان بۆ نابوونەوەو، چەکەکانیان تیژکردبووەوە، دەستیان بە جڵەوی دەستپێشخەرییەوە گرتبوو..

لەساتی بێئاگابووندا، لە کارێکی کت وپڕی سەرسوڕهێنەردا دایان بەسەر موسڵمانەکاندا و، وای لێکردن بۆ دوور رابکەن و، کەس ئاوڕ لە کەس نەداتەوە..

پێغەمبەری خوداشﷺ کە شوێنەواری ئەو هێرشە لەناکاوە قۆستراوەی بینی کە بەسەر موسڵماناندا هات، چووە سەر ئەسپە سپیەکەی و هاواری کرد:

{بۆ کوێ دەڕۆن خەڵکینە..؟؟

بگەڕێنەوە بۆ لام..

من پێغەمبەرم و دڕۆناکەم..

من نەوەی –عبدالمطلب–م}..

ئا لەو کاتەدا تەنها (ئەبوبەکر) و (عومەر) و (عەلی کوڕی ابوطالب) و (عەباسی کوڕی عبدالمطلب) و کوڕەکەی (فەزلی کوڕی عەباس) و (جەعفەری کوڕی حارس) و (ڕەبیعەی کوڕی حارس) و (ئوسامەی کوڕی زەید) و (ئەیمەنی کوڕی عەبید) و چەند هاوەڵێکی دیکە لە دەوری پێغەمبەر بوون.

ئا لەوێدا ئافرەتێك هەبوو کە جێگایەکی بڵندی لەنێو پیاوان و پاڵەواناندا گرتبوو..

ئەویش (ئوم سولەیمی کچی میلحان) بوو..

شڵەژان و لەرزینی موسڵمانانی بینی و، سواری وشترەکەی (ئەبوتەڵحە)ی مێردیﷺ بوو و، خێرا بەرەو لای پێغەمبەر چوو..

کاتێك کە کۆرپەڵەکەی ناوسکی جووڵا-کە سکی پڕ بوو-، عاباکەی لابرد و توند سکی خۆی پی بەست و کاتێ گەیشتە لای پێغەمبەرﷺ خەنجەرەکەی بەدەستی ڕاستیەوە گرتبوو، پێغەمبەر زەردەخەنەیەکی بۆ کردو پێی فەرموو:

{ئوم سولەیم..؟؟}

وتی:

{بەڵێ.. باوك و دایکم بە قوربانت بێ ئەی پێغەمبەری خوا..

ئەوانە دەکوژم کە تۆ دەڕوخێنن، هەروەك چۆن ئەوانە دەکوژیت کە لە دژت دەجەنگن، چونکە ئەوانە شایستەی ئەوەن}..

زەردەخەنەکە زیاتر لەسەر ڕوخساری پێغەمبەری متمانەدار بە وادەی پەروەردگاری گەشایەوەو پێی فەرموو:

{خوای گەورە بەسە و چاکتریشە ئەی ئوم سولەیم}..!!

* * *

ئا لێرەدا کە پێغەمبەری خواﷺ ئا لەو هەڵوێستەدایە، (عەباس) لە تەنیشیەوە بوو، بگرە لە بەردەمیدا بوو، ڕەشۆی وڵاخەکەی گرتبوو، بەگژ مردن و مەترسیدا دەچوو..

پێغەمبەرﷺ فەرمانی پێکرد کە هاوار لە خەڵکەکە بکات، (عەباس)یش کەسێکی بەخۆوە بۆی دەنگ گەورە بوو، دەستی کرد بە بانگ کردنیان:

{ئەی خەڵکی ئەنصار..

ئەی خاوەن بەڵێنەکان}..

وەك ئەوەی دەنگی بانگبەری قەدەر و ترسێنەری بێت..

خێرا هەڵاتوانی بەردەم ناڕەحەتیە لەناکاوەکەی زرینگاندەوە، کە لەو لاو ئەولای دۆڵەکەدا بڵاوبووبوونەوەو، هەتا بە یەك دەنگ وەڵامیان دایەوە:

{لبیك.. لە خزمەت داین.. لە خزمەت داین}..

هەڵگەڕانەوەو وەك ڕەشەبا گەڕانەوە، هەتا یەكێكیان وشترەكەی یان ئەسپەكەی نەدەڕۆیشت، لەسەری دادەبەزێ و شمشێر و زرێیەكە و كەوانەكەی هەڵدەگرێت و، بەرەو لای دەنگی (عەباس) دەچوو..

سەرلەنوێ شەڕەكە.. بەشێوەیەكی خوێناوی و، توند دەستی پێكردەوە..

پێغەمبەری خوداشﷺ هاواری كرد:

{ئێستاكە شەڕ گەرم بووە}...

بەراستیش شەڕ گەرم بووبوو..

كوژراوانی (سەقیف) و (هەوازن) خزان و، ئەسپەكانی خودا زاڵ بوون بەسەر ئەسپەكانی لاتدا و، خوای گەورە سەبووری خۆی بەسەر پێغەمبەرەكەی و بڕواداراندا باراند..!!

* * *

پێغەمبەری خواﷺ (عەباس)ی مامی زۆر زۆر خۆشدەویست، هەتا ئەو ڕۆژەی غەزای بەدر تەواو بوو نەنوست، كە مامەی لەنێو دیلەكاندا شەوی بردە سەر..

پێغەمبەریشﷺ ئەو سۆزەی خۆی نەشاردەوە كاتێك لەبارەی خەوزڕانەكەیەوە پرسیاری لێكرا، لە كاتێكدا خوای گەورە سەركەوتنێكی بڕوێنەی پڕبەخشیبوو، لە وەڵامدا فەرمووی:

{گوێم لە نكەنكی (عەباس) بوو بە بەستراوەیی}..

هەندێك لە موسڵمانەكان گوێبیستی قسەكانی پێغەمبەر بوون و، یەكێكیان خێرا بەرەو شوێنی دیلەكان چوو، كۆتەكانی (عەباس)ی شل كرد و، گەڕایەوە و هەواڵی دا بە پێغەمبەری خودا و پێی وت:

{ئەی پێغەمبەری خودا..

من لە كۆتەكانی (عەباس)م هەندێك شل كرد}..

بەڵام بۆ تەنها (عەباس)..؟

ئا لێرەدا پێغەمبەر بە هاوەڵەكەی فەرموو:

{بڕۆ وا لە هەموو دیلەكان بكە}..

بەڵێ، خۆشەویستی پێغەمبەر بەرامبەر مامەی، ئەوە ناگەیەنێت كە جیای بكاتەوە لەو خەڵكەی كە ڕەوشێكی وەك یەك كۆی كردونەتەوە..

كاتێكیش بڕیاردرا فیدیە لە دیلەكان وەربگیرێت، پێغەمبەر فەرمووی بە مامەی:

{ئەی عەباس..

فیدیەی خۆت و، –عەقیلی كوڕی ابوطالب–ی برازات و، –نەوفلی كوڕی حارس– و، –عوتبەی كوڕی عەمر–ی برای –حارسی كوڕی فەهر–ی هاوپەیمانت بدە، تۆ خاوەن سامانیت}...

(عەباس) ویستی کە بێ فیدیەدان لە دیلی دەرباز بێت، بۆیە وتی:
{ئەی پێغەمبەری خوا، من موسڵمان بووم، بەڵام هۆزەکەم بەزۆر هێنامیان}..
بەڵام پێغەمبەرﷺ سوور بوو لەسەر ئەوەی کە فیدیە بدات و، بۆ ئەو بۆنەیە ئایەتی قورئانی پیرۆز هاتە خوارەوەو فەرمووی:
﴿يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الأَسْرَى إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ: ئەی پێغەمبەر! تۆ بەو دیلانە بڵێ کە لەبەر دەستی ئێوەدان، ئەگەر خودا ئاگای لێبێ چاکەیەکتان لەدڵدایە، چاکتر لەوەی لێتان سەنراوە پێتان دەداتەوە و لێتان خۆش دەبێ، خودا لە گوناهان دەبووری و دلۆڤانە.﴾الأنفال/٧٠.
بەمجۆرە (عەباس) فیدیەی لەبری خۆی و ئەوانەی لەگەڵیدا بوون دا و، بەرەو مەککە گەڕایەوە..

لەدوای ئەوە قورەیش عاقڵمەندی و چاوڕوونیەکەیان بۆ نەخەڵەتێنرا، پاش ماوەیەك سامانەکەی کۆکردەوەو شت و مەکەکەی هەڵگرت و ، خۆی گەیاندە لای پێغەمبەر لە خەیبەر، تا شوێنی خۆی لە کەژاوەی موسڵمانان و کاروانی بڕواداراندا بەدەست بهێنێت و.. بۆیە جێگای خۆشەویستی و رێزێکی گەورە لای موسڵمانان، بەتایبەت کە رێز و خۆشەویستی پێغەمبەریان بەرامبەری دەبینی و گوێیان لێدەبوو لەبارەیەوە دەفەرموێ:
{عەباس لەجێگەی باوکمە..
جا هەرکەس ئازاری (عەباس) بدات ئازاری منی داوە}
ئەمجا (عەباس) نەوەیەکی پیرۆزی خستەوە.
کە (عبداللەی کوڕی عەباس)ی زانای ئوممەت یەکێکە لەو نەوە پیرۆزانەی.

* * *

لە رۆژی هەینی چواردەی مانگی رەجەبی ساڵی سی و دووی کۆچی خەڵکی بەرزاییەکانی مەدینە گوێبیستی هاوارکارێك بوون جاڕی دەدا:
{رەحمەتی خوا لەو کەسە بێت ئامادەی ناشتنی (عەباسی کوڕی عبدالمطلب) دەبێت}.
تێگەیشتن کە (عەباس) مردووە..
ئەمجار خەڵکێکی بێشومار هاتنە دەرەوە بۆ ناشتنی بەجۆرێ کە شاری مەدینە شتی وەهای بەخۆوە نەدیبوو..
خەلیفەی ئەو رۆژە (عوسمان)ﷺ نوێژی لەسەرکرد و..
لەژێر خاکی (بەقیع)دا جەستەی (ئەبولفەضل).. بە چاوگەشی، لە نێو ئەو چاکەخوازانەدا کە راستیان کرد لەگەڵ ئەو بەڵێنەیان دا کە بە پەروەردگاریان دابوو ئۆقرەی گرت و حەوایەوە ..!!

٣٥

ئەبوهورەیرە

خەیاڵگەی سەردەمی وەحی

ڕاستە کە زیرەکی مرۆڤ لەسەر خۆی دەوەستێت..
خاوەن توانا ڕیزپەڕەکانیش زۆرجار ناڕەحەتی زۆریان تووش دەبێت، لەکاتێکدا کە دەبوو سوپاس و پێزانینیان پێ بکات..!!
هاوەڵی پایەبەرز (ئەبوهورەیرە)ش یەکێکە لەوانە..
خاوەنی بەهرەیەکی ڕیزپەڕ بوو لە تواناو هێزی بیریدا.
ئەو، هونەری گوێڕاگرتن زۆر چاك شارەزابوو، بیریشی ئاشنای هونەری لەبەرکردن و هەڵگرتن بوو..
گوێی دەگرت و، تێی دەگەیشت و، لەبەری دەکرد، دواتر یەك وشە.. یان یەك پیتی لەوەی کە تێی گەیشتبوو لەیاد نەدەچوو، هەرچەندە تەمەنی درێژ ببوایەو، ڕۆژگاری بەسەردا تێپەڕ ببوایە..!
لەپێناوی ئەوەدا بەهرەکەی ئەوەی بۆ ڕەخساندبوو کە لە زۆربەی هاوەڵانی زیاتر فەرموودەکانی پێغەمبەرﷺ لەبەر بکات و، لە هەموشیان زیاتر فەرموودە ڕیوایەت بکا.
کاتێك کە سەردەمی (فەرموودە هەڵبەستەکان–الوضاعین) هات کە پسپۆڕ بوون لە درۆکردن بەدەم پێغەمبەری خواوەﷺ، ئەبوهورەیرەیان کردبووە بەهانەی خۆیان، ڕێز و ناوداری ئەویان لە گێڕانەوەی فەرموودە لە پێغەمبەرەوەﷺ قۆستبووەوە، هانی هەر فەرموودەیەکیان هەڵبەستایە دەیانوت: (ئەبوهورەیرە) وتی..!
خەریك بوو بەو کارەیان ناوبانگی (ئەبوهورەیرە) و پلەوپایەیان وەك فەرموودەگێڕەوەیەك لە پێغەمبەرﷺ دەخستە جێگەی گومان و ژێر پرسیارەوە، گەر ئەو هەوڵە باش و ڕێزپەڕە نەبوایە کە گەورەچاکەکاران ئەنجامیان دا و ژیانی خۆیان کردە قوربانی و تەرخانیان کرد بۆ خزمەتکردنی فەرموودەکانی پێغەمبەر و ڕەتکردنەوەی هەموو هەڵبەستراو و زیادکراوێك تێیدا.
ئا لێرەدا (ئەبوهورەیرە) لەنێو جاڵجاڵۆکەی درۆ و دەلەسەکان دەربازی بوو، کە بەهۆیەوە خراپەکاران مەبەستیان بوو کە لە ڕێیەوە دزە بکەن بۆ ناو ئیسلام و دواتریش ئازار و تاوانەکەی بدەن بە کۆڵی ئەودا..!!!
ئائێستاش.. هەرکە گوێبیستی وتاربێژێ، یان مامۆستا، یان وتار خوێنێکی هەینی دەبین ئەم دەستەواژە ئاشنایە دەڵێت: (عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول اللهﷺ...).

دەڵێم: کاتێك گوێبیستی ئەو ناوە دەبیت بەو جۆرە، یان کاتێك کە زۆر پێی دەگەیت و، لە زۆر جێگای پەڕاوی فەرموودە و، ژیاننامە و، فیقە و، ئایندا بەشێوەیەکی گشتی بەدی دەکەیت، بزانە کە بە هاوەڵێك دەگەیت کە لە زۆربەی هاوەڵان زیاتر سەرقاڵی هاوەڵێتی و گوێگرتن بوو.

چونکە گەنجینەی فەرموودە شیریەکان و ئەو ڕێنوێنیە داناییانەی کە لە پێغەمبەرەوەﷺ لەبەری کرد، نمونەی زۆر کەمە..

ئەو، بەهۆی ئەو بەهرەو ، ئەو گەنجینەیەی کە هەیبوو، لە زۆربەی هاوەڵان بەتواناتر بوو لە گێڕانەوەی ئەو ڕۆژانەی کە پێغەمبەرﷺ و هاوەڵانی ﷺ تێیدا ژیان و پێی گەیاندن–گەر ئیمانت پتەو و دەروونت بەپەرۆش بێت– بەو ئاسۆیانەی کە چاکەکانی (موحەممەد) و هاوەڵانی بەخۆی دی، کە مانای خوێن بەژیان دەبەخشێ و، تێگەیشتن و پێگەیشتنی بەرەو لای ڕێنوێنی دەکرد.

خۆ گەر ئەم دێڕانە پەرۆشی ئەوەیان کردبوێت کە ئاشنای ئەبوهورەیرە ببیت و گوێبیستی سەربوردە و بەسەرهاتی ببیت، ئەوا فەرموو ئەوە تۆ و ئەوەی کە دەتەوێت..

ئەو یەکێکە لەوانەی کە شۆڕشی ئیسلام هەموو ئەو گۆڕانکاریە مەزنانەی هێنایە ئارا تێیدا ڕەنگی دابوویەوە.

لە کرێگرتەییەوە بۆ سەرگەورە.

لە ونبوویەکی نێو جەنجاڵی، بۆ ناودار و پێشەوا..!!

لە کەسێکی کڕنۆش بەری بەردەم بەردێکی داتاشراو، بۆ بڕوادارێك بەخودای تاك و تەنهای خاوەن دەستەڵات..

ئەوەتا خۆیشی دەدوێت و دەڵێت:

{بەهەتیوی گەورە بووم و، بە نەداری کۆچم کرد و.. کرێگرتەی (بوسرەی کچی غەزوان) بووم بە نانەسکێ..!!

لەکاتی دابەزینیاندا خزمەتم دەکردن و، لەکاتی سواربوونی وڵاخەکانیان بۆم دەگرتن..

ئێستاش ئەوەتام خودا ژنی پێ بەخشیوم و، سوپاسی خوا دەکەم کە ئایینی کردۆتە پاڵپشت و، ئەبوهورەیرەشی کردۆتە پێشەوا}..!

* * *

لەساڵی حەوتی کۆچیدا لە کاتێکدا کە پێغەمبەرﷺ لە خەیبەر بوو، هاتە خزمەتی پێغەمبەر و بە ویستی خۆی و پەرۆشییەوە موسڵمان بوو.

لەو ساتەوەی کە پێغەمبەری بینی و پەیمانی پێدا هەرگیز لێی جودا نەدەبوویەوە لەکاتی خەوتندا نەبێت..

بەم جۆرە ئەو چوار ساڵە بۆخۆی تەمەنێك بوو.. تەمەنێکی فراوان و زۆر و، پڕ لە گوفتار و کردار و گوێگرتنی چاك بوو..

* * *

ئەبوهورەیرە بەهۆی فیترەتی راستی خۆیەوە ئەو رۆڵە گەورەیەی خۆی بۆ دەرکەوت کە دەتوانێت بۆ خزمەتکردنی ئایینی پیرۆزی ئیسلام ئەنجامی بدات..

پاڵەوانانی جەنگ لەنێو هاوەڵاندا زۆرن..

فوقەها و، بانگخوازان و مامۆستایان زۆرن..

بەڵام ژینگە و کۆمەڵەکە نووسین و نووسەری تێدا نەبوو.

لەو سەردەمانەدا، هەموو گرۆی ئادەمیزاد، نەك بە تەنها عەرەب، گرنگیان بە نووسین نەدەدا و، نووسین لە نیشانەکانی پێشکەوتنی هیچ کۆمەڵگایەك نەبوو.

بگرە ئەورووپاش بەهەمان شێوە بوو تا چەند چەرخێکی لەمەوبەر.

زۆربەی پادشانشینەکانیشیان، لەسەروی هەموویانەوە (شارلمان) نەخوێندەوار بوون، خوێندنەوەو نووسین ئاشنا نەبوون، لە هەمان کاتدا خاوەنی زیرەکی و توانایەکی چاك بوون..

* * *

دەگەڕێینەوە بۆ قسەکانی خۆمان، تا ببینین کە ئەبو هورەیرە بەهۆی فیترەتیەوە پێداویستی ئەو کۆمەڵگا نوێیەی کە ئیسلام بونیاتی دەنێت درك پێ دەکات بۆ کەسانێك کە کەلەپوور و داب و نەریتەکانی بپارێزێت، لەو رۆژانەدا ژمارەیەکی کەمی هاوەڵان هەبوو دەیانزانی بنووسن، پاشان هەندێکیان دەرفەتی ئەوەیان نەبوو کە پێغەمبەر هەرچی فەرموو تۆماری بکەن..

ئەبوهورەیرەش خوێندەوار نەبوو، بەڵکو لەبەرکار بوو، خاوەنی ئەو دەرفەتەش بوو، یان خۆی یەکلاکردبووەوە بۆ ئەو مەبەستەی، چونکە خاوەنی زەوی و زارێك نەبوو تا بیچێنێت و بازرگانیشی نەبوو تا بەدوایدا بچێت!!

ئەو کاتێ خۆی بینی درەنگ موسڵمان بوو، سووربوو لەسەر ئەوەی کە قەرەبووی ئەوە بکاتەوە کە لەدەستی چووە، ئەمەش بەوەی کە شوێن پێی پێغەمبەرﷺ هەڵبگرێت و بچێتە کۆڕ و دانیشتنەکانیەوە..

پاشان ئاشنای ئەو بەهرەیەی خۆی بوو کە خوای گەورە پێی بەخشیبوو، کە ئەویش بیری فراوانی بەهێزی بوو، کە بەهۆی نزای پێغەمبەرەوەﷺ بەوەی کە خوای گەورە پیرۆزتری بکات بۆ خاوەنی پرشنگدار و فراوانتر و بەهێزتر بوو..جا ئیدی بۆ نەبێتە یەکێك لەوانەی کە لەبەرکردنی ئەو کەلتورە لە ئەستۆیان بگرن و بۆ نەوەکانی داهاتووی بگوازنەوە..؟؟

بەڵێ.. ئەمە رۆڵی ئەوە کە بەهرەکانی سازی کردبوو بۆ ئەنجامدانی و، لەسەری پێویست بوو کە بەبێ تەمبەڵی پێی هەستێت..

* * *

ئەبوهورەیرە لەو کەسانە نەبوو کە دەیاننوسی، بەڵام هەروەك باسمان کرد زۆر زوو شتی لەبەردەکرد و مێشکی بەهێز بوو.

نە خاکێکی هەبوو تێیدا بچێنێت و نە بازرگانیەك سەرقاڵی بکات، پاشان لە گەشت و دانیشتنەکاندا لە پێغەمبەر دانەدەبڕا..

بەمجۆرە خۆی و وردبینی مێشکی سازکردبوو بۆ لەبەرکردنی فەرموودە و رێنوێنیەکانی پێغەمبەری خواﷺ..

کاتێك پێغەمبەریشﷺ گەڕایەوە لای پەروەردگاری باڵادەست، ئەبوهورەیرە دەستی دایە گێڕانەوەی فەرموودە و، سازکردنی، بەجۆرێك هەندێك لە هاوەڵان سەریان سوڕدەما: ئەم هەموو فەرموودەی لەکوێ بوو، کەی بیستی و تێی گەیشت..

ئەبوهورەیرەش رۆشنایی خستە سەر ئەو دیاردەیە، وەك ئەوەی بەرامبەر ئەو گومان و دوودڵیانەی کە بۆ هەندێك لە هاوەڵان دروست بوو بەرگری لەخۆی بکات، وتی:

{ئێوە دەڵێن زۆر لەبارەی پێغەمبەرەوەﷺ قسە دەکات و دەڵێن: ئەو موهاجیرانەی کە بەر لەو موسڵمان بوون ئەو فەرموودانە باس ناکەن..؟؟

هاوەڵانی موهاجیرم کاروباری نێو بازاڕ سەرقاڵی کردبوون و، هاوەڵانی ئەنصاریش بەهۆی زەوی و زاریانەوە سەرقاڵ بوون..

منیش پیاوێکی نەدار بووم و، زۆر لە کۆڕ و دانیشتنەکانی پێغەمبەری خوادا ئامادە دەبووم، کاتێ کە ئەوان لەوێ نەبوون من لەوێ بووم و، ئەوەی ئەوان لە یادیان بکردیایە من لەیادم دەما..

پێغەمبەریشﷺ رۆژێکیان باسی کرد بۆمان و فەرمووی: کێ عەباکەی رادەخات تا لە قسەکانم دەبمەوە، پاشان بیداتەوە بەخۆیدا و هیچی لە یاد نەچێت لەوەی کە لە منی بیستووە..! ئەمجا عەباکەی منی راخست و قسەی بۆ کردن، پاشان دامەوە بە خۆمدا، سوێند بەخوا هیچم لەیاد نەچوو لەوەی کە گوێم لێی بوو..

سوێند دەخۆم بەخوا، ئەگەر لەبەر ئەو ئایەتەی قورئانی پیرۆز نەبوایە، هەرگیز باسی هیچ شتێکم بۆ نەدەکردن، کە ئەویش ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ: ئەو کەسانەی، ئەو شتانەی لەو کتێبەدا هەیە و بۆ شارەزایی مرۆڤە، لەپاش ئەوەی ناردومانەتە خوارەوە، لەخەڵکی دەشارنەوە، خودا و هەموو نەفرینکاران نەفرینی لێدەکەن.﴾البقرة/١٥٩}

ئەبوهورەیرە بەم جۆرە راڤەی نهێنی پێشکەوتنی خۆی دەکات لە زۆر گێڕانەوەی فەرموودە لە پێغەمبەری خوداوەﷺ.

ئەو-یەکەم- لە کەسانی دیکە زیاتر دەستی بەتاڵ بووە بۆ هاوەڵێتی کردنی پێغەمبەر.

پاشان خاوەنی مێشکێکی بەهێز بوو، کە پێغەمبەر زیاتر بەرەکەتداری کرد و بەهێزتر بوو..

دوای ئەوە بەهۆی حەزپێکردنیەوە فەرموودە ناگێڕێتەوە، بەڵکو بەهۆی ئەوەی کە بڵاوکردنەوەی ئەو فەرموودانە بەرپرسیارێتی ئایینەکەی و ژیانیەتی، ئەگینا حەق و چاکەی نەئەدرکاند و، ئەوکاتەش کەمتەرخەم بوو، پاداشتی کەمتەرخەمەکانیش چاوەڕێی دەکرد.

لە پێناوی ئەودا فەرموودەی وەردەگرت و دەیگێڕایەوە، هیچ شتێك نەدەبووە رێگر و هیچ کۆسپێکی لە رێدا نەبوو بۆ فەرموودە گێڕانەوە.. هەتا رۆژێکیان ئەمیری بڕواداران (عومەر) پێی وت:

{یا ئەوەتا واز لە گێڕانەوەی فەرموودەی خوا دەهێنیت، یان ئەوەتا دوورت دەخەمەوە بۆ خاکی (دەوس)}..

مەبەستی خاکی هۆز و کەس و کارەکەی بوو.

ئەم رێلێگرتنەی ئەمیری باوەڕداران تۆمەت نەبوو بۆ ئەبوهورەیرە، بەڵکو ئەوە پاڵپشتی تێڕوانینێك بوو کە (عومەر) بونیاتی دەنا و دووپاتی دەکردەوە، کە ئەویش بریتی بوو لە: لەسەر موسڵمانان پێویستە لەو سەردەمەدا بەتایبەت کە جگە لە قورئان هیچ شتێکی دیکە نەخوێننەوە، لەبەر نەکەن، هەتا قورئان لە دڵ و دەروون و عەقڵیاندا دادەمەزرێت و دەچەسپێت..

چونکە قورئان پەڕاوی ئیسلامە و، دەستوور و، فەرهەنگیەتی، زۆر قسەکردنیش دەربارەی پێغەمبەری خواﷺ، بەتایبەت لەو ساڵانەی پاش وەفاتکردنیدا کە قورئانی تێدا کۆدەکرایەوە دوودڵیەکی دروست کردبوو کە هیچ پێویستی نەدەکرد و بێ سوود بوو..

لەبەر ئەوە (عومەر) دەیووت:

{بە قورئانەوە سەرقاڵ بن، چونکە قورئان فەرمایشتی خودایە}.

هەروەها دەیوت:

{کەمتر فەرموودە لە پێغەمبەری خواوە بگێڕنەوە، ئەوانە نەبێت کە کاری پێدەکرێت}.

کاتێك (ئەبوموسای ئەشعەری)یشی نارد بۆ عێراق، پێی وت:

{تۆ دەچیت بۆ لای کەسانێك کە مزگەوتیان هەیە وەك پورەی هەنگ بە قورئانەوە سەرقاڵن، جا وازیان لێ بێنە بەوەی کە پێوەی سەرقاڵن و، سەرقاڵیان مەکە بە فەرموودەوە، لەوەشدا من هاوبەشتم}..

قورئانیش بەشێوەیەکی زۆر زامن کۆکرایەوە، بێئەوەی شتی دیکەی تێبکەوێت کە تێیدا نەبوبێت..

بەڵام فەرموودەکان (عومەر) ناتوانێت زەمانەی ئەوە بکات کە زیادە یان ساختەی تێدا نەکرێت، یان بکرێتە هۆکارێك بۆ درۆکردن بەدەم پێغەمبەری خواﷺو لێدانی ئیسلام..

ئەبوهورەیرەش رێزی تێڕوانینەکەی (عومەر)ی دەگرت، بەڵام لە هەمان کاتدا متمانەی بەخۆی و دەست پاکی خۆی هەبوو، نەیدەویست کە ئەو فەرموودە و زانیاریانە نەدرکێنێت کە لەو بڕوایەدایە شاردنەوەیان تاوان و تیاچوون بێت.

بەم جۆرە.. هیچ دەرفەتێکی نەدەدۆزیەوە بۆ خستنەڕووی ئەوەی لە سنگیدایە لە فەرموودە کە بیستویەتی و تێی گەیشتووە جگە لە گێڕانەوە و باسکردنی..

* * *

لەگەڵ ئەوەشدا هۆکارێکی گرنگ هەبوو، کە رۆڵێکی گەورەی هەبوو لە وروژاندنی ناڕەحەتی بۆ ئەبوهورەیرە، بەهۆی زۆر گێڕانەوەو باسکردنی فەرمودەکانیەوە.

چونکە لەو رۆژگارەدا فەرموودەناسێکی دیکە هەبوو کە فەرموودەی لە پێغەمبەرەوەﷺ دەگێڕایەوە و زیادەڕەوی تێدا دەکرد و، موسڵمانانیش لە هاوەڵان دڵنیا نەبوون لە زۆری فەرموودە گێڕانەوەی، کە ئەویش (کەعبی ئەحبار) بوو کە پێشتر جولەکە بوو پاشان موسڵمان بوو.

* * *

رۆژێکیان (مەروانی کوڕی حەکەم) ویستی توانای لەبەرکردنی ئەبوهورەیرە تاقی بکاتەوە، بانگی کرد بۆ لای خۆی، داینیشاند و داوای لێکرد کە فەرموودەی لە پێغەمبەری خواوەﷺ بۆ بگێڕێتەوە، لە کاتێکدا کە نووسەرانی خۆی لە پشتی پەردەوە دانابوو، فەرمانی پێکردبوون کە ئەبوهورەیرە هەرچی وت بینوسن.

پاش تێپەڕبوونی ساڵێك، مەروان جارێکی دیکە بانگی کردەوە، ئەو فەرموودانەی لێ پرسیەوە کە نووسەرەکەی تۆماری کردبوو، ئەبوهورەیرەش یەك وشەی لەیاد نەچووبوو! !

جا لەبارەی خۆیەوە دەیوت:

{هیچ کام لە هاوەڵانی پێغەمبەری خوا لە من زیاتر فەرموودەی لە پێغەمبەری خواوە نەگێڕاوەتەوە، جگە لە (عبداللەی کوڕی عەمری کوڕی عاص)؛ چونکە ئەو دەینووسیەوە، من نەمدەنووسی}...

ئیمامی (شافیعی)یش-رەحمەتی خوای لێبێت- لەبارەیەوە دەڵێت:

{ئەبوهورەیرە لە هەموو فەرموودەگێڕەوەکانی سەردەمی خۆی زیاتری لەبەر کردووە}..

(بوخاری)یش-رەحمەتی خوای لێبێت- دەڵێت:

{هەشت سەد یان زیاتر لە هاوەڵان و شوێنکەوتوان و زانست خوازان لە ئەبوهورەیرەوە فەرموودەیان گێڕاوەتەوە}.

بەم جۆرە ئەبوهورەیرە قوتابخانەیەکی گەورە بوو کە مانەوەو جاویدانی بۆ نووسرا..

ئەبو هورەیرەﷺ لە خواپەرستە بەردەوامەکان بوو، بە سەرە لەگەڵ ژن و کچەکەیدا هەموو شەو شەونوێژیان دەکرد و.. ئەو سێیەکی هەڵدەستا و ژنەکەیشی سێیەکی و کچەکەشی سێیەکی هەڵدەستا.. بەمجۆرە هەر سەعاتێکی شەو تێپەڕیایە ماڵی ئەبوهورەیرە پەرستش و یادی خودا و نوێژی تێدا ئەنجام دەدرا!!

لەپێناوی تەنها سەرقاڵ بوونیشی بۆ هاوەڵێتی پێغەمبەرﷺ بە رادەیەك ناڕەحەتی و برسێتی چەشت کە کەسی دیکە وەك ئەوی لێ نەهاتبێت..

ئەوەتا خۆی بۆمان باس دەکات: کە چۆن برسێتی ریخۆڵەکانی دەهێنا ژان، ئەمجا بەردی دەبەستەوە بە سکیەوە و دەستی دەگرت بە جەرگیەوەو، لە مزگەوتدا دەکەوت و دەبورایەوە هەتا هەندێك لە هاوەڵانی وایان گومان دەبرد کە فێ(صرع)ی لەگەڵدایە، ئەو فێ گرتوو نەبوو..!

کاتێك کە موسڵمان بوو هیچ گیروگرفتێکی ژیانی نەمابوو کە نیگەرانی بکات و بەلایەوە گرنگ بێت جگە لە یەك گرفت نەبێت کە بەهۆیەوە خەو نەدەچووە چاوی..

ئەو گرفتەش دایکی بوو" چونکە لەو کاتەدا ئامادە نەبوو موسڵمان بێت..

تەنها هێندە نا، بەڵکو ئازاری کوڕەکەی دەدا و ناوی پێغەمبەری خودای بە خراپ دەهێنا لای..

رۆژێکیان ئەبوهورەیرە گوێی لێبوو قسەی ناخۆشی بە پێغەمبەری خواﷺ دەوت، بە گریان و دڵتەنگیەوە لەلای هەستا و، بەرەو مزگەوتی پێغەمبەر رۆیشت..

دەبا گوێ بۆ خۆی رادێرین پاشماوەی هەواڵەکەمان بۆ باس بکات:

{.... جا هاتم بۆ لای پێغەمبەری خوا بە گریانەوە و، وتم: ئەی پێغەمبەری خوا، دایکی ئەبو هورەیرەم بانگ کرد بۆ لای ئیسلام، بەڵام رازی نەبو و، ئەمڕۆش بانگم کردەوە بەڵام قسەی ناخۆشی بەرانبەر تۆ کرد، داوا لە خوا بکە کە رێنوێنی دایکی ئەبوهورەیرە بکات بۆ لای ئیسلام..

پێغەمبەری خواﷺ فەرمووی: خودایا ڕێنوێنی دایکی ئەبوهورەیرە بکە..
ئەمجا چوومە دەرەوە و بەخێرایی ڕۆیشتم تا مژدەی پاڕانەوەکەی پێغەمبەری خودای بدەمێ، کاتێك گەیشتمە دەرگاکە بینیم داخراوەو گوێم لە خوڕەخوڕی ئاوبوو، بانگی لێکردم: ئەی ئەبوهورەیرە لە جێگای خۆت بوەستە..
پاشان جلەکانی لەبەر کرد و سەرپۆشەکەی دا بە سەریدا و هاتە دەرەوەو وتی: أشهد أن لا اله الا الله، وأشهد أن محمداً رسول الله.
ئەمجا گەڕامەوە بۆ لای پێغەمبەری خواﷺ لە خۆشیانا دەگریام، هەروەك چۆن پێشتر بەهۆی دڵتەنگیەوە دەگریام، وتم: مژدەت لێبێ ئەی پێغەمبەری خوا، خوای گەورە پاڕانەوەکەی گیراکردیت..
خوای گەورە هیدایەتی دایکی ئەبوهورەیرەی دا بۆ لای ئیسلام..
پاشان وتم: ئەی پێغەمبەری خوا! داوا بکە لە خوا کە من و دایکم لای بڕواداران خۆشەویست بکات..
پێغەمبەریش فەرمووی: خودایا ئەم بەندە بچوکەت و دایکی لای هەموو ژن و پیاوێکی بڕوادار خۆشەویست بکە}..

* * *

ئەبوهورەیرە بە خواپەرستی و، موجاهیدی ژیا و.. لە هیچ غەزا و، گوێڕایەڵیەك دوانەدەکەوت.
لەکاتی خەلافەتی (عومەری کوڕی خطاب)داﷺ کردیە والی بەحرەین.
(عومەر)یش وەك دەزانین لە لێپرسینەوەی والیەکانیدا زۆر توند بوو، گەر یەکێکیان بکردایەتە والی و لەو کاتەدا خاوەنی دوو پۆشاك بوایە، ئەوا دەبوو کە ئەو ڕۆژەی دەستی لە والیێتی هەڵدەگرت لە دونیادا تەنها دوو پۆشاکەکەی هەبوایە و.. چاکتریش کە وازی لێدێنێت تەنها پۆشاکێکی هەبێت..!!
بەڵام گەر، کە وازی لە والیێتی دەهێنا نیشانەی دەوڵەمەندی پێوە دیاربوایە، ئەوە لەو کاتەدا لە دەست لێپێچینەوەی (عومەر) دەرباز نەدەبوو، هەرچەندە سەرچاوەی دەوڵەمەندیەکەیشی حەلاڵ و ڕێ پێدراو بێت!
دونیایەکی دیکە.. (عومەر) پڕی کردبوو لە جوانی و موعجیزە..!!
کاتێکیش ئەبوهورەیرە بوو بە والی بەحرەین هەندێ ماڵی کۆکردەوە، لە سەرچاوەی حەلاڵەوە، (عومەر) بەوەی زانی و بانگی کرد بۆ مەدینە..
با لێگەڕێین ئەبوهورەیرە باسی ئەو گفتوگۆ خێرایەمان بۆ بکات کە لە نێوانیاندا ڕوویدا:

{عومەر پێی وتم:
ئەی دوژمنی خودا و، دوژمنی کتێبەکەی، دزیت لە ماڵی خودا کردووە..؟؟
وتم: من نە دوژمنی خودام و، نە دوژمنی کتێبەکەی،.. بەڵام دوژمنی هەرکەسم کە دژایەتیان بکات..
منیش لەو کەسانە نیم دزی لە ماڵی خوا بکەم..!
وتی: ئەی لە کوێ دە هەزارت کۆکردەوە..؟؟
وتم: ئەسپم هەبوو زاوزێی کرد و، لەگەڵ بەخششی یەك لەدوای یەکی مانگانە..
عومەر وتی: دەی بیبەخشە بە (بەیتولمال)ی موسڵمانان}...!!
ئەمجا ئەبوهورەیرە سامانەکەی دا بە (عومەر) و پاشان دەستی بەرزکردەوە بۆ ئاسمان و وتی: {خودایە لە ئەمیری باوەڕداران خۆش ببە}...
پاش ماوەیەك (عومەر) ئەبوهورەیرەی بانگ کرد و داوای لێکرد سەرلەنوێ بیکاتە والی، ئەویش رەتی کردەوەو داوای لێبوردنی کرد و رازی نەبوو.
عومەر پێی وت: بۆچی؟؟
ئەبوهورەیرە وتی:
هەتا سوکایەتی بە ناموسم نەکرێت و، سامانم ببرێت و لە پشتم بدرێت..
پاشان وتی:
دەشترسم بەبێ زانین دادوەری بکەم.
و بەبێ لەسەرخۆیی قسە بکەم..

* * *

رۆژێکیان زۆر تامەزرۆی گەڕانەوە بۆ لای خودا بوو..
لە کاتێکدا ئەوانەی هاتبوونە سەردانی داوای چاکبوونەوەیان لە نەخۆشیەکەی بۆ دەکرد، ئەو لە خودا دەپاڕایەوەو دووبارەی دەکردەوە و دەیوت:
{خودایە من حەزم لە دیدارتە، دە تۆش حەز بە دیدارم بکە}..
ساڵی پەنجا و نۆی کۆچی لە تەمەنی حەفتا و هەشت ساڵیدا کۆچی دوایی کرد..
لەنێو ئارامگرتووە چاکەکارەکانی (بەقیع)دا لاشەی سپاردراوی جێگەیەکی پیرۆزی گرت...
لە کاتێکدا کە ئەوانەی لەگەڵ جەنازەکەیدا هاتبوون لە گەڕانەوەدا بوون، زۆر لەو فەرموودانەیان دەوت کە لە پێغەمبەری خوداوە لەبەری کردبوو بۆیان.
لەوانەیە یەکێك لە تازە موسڵمان بووەکانیش سەری لارکردبێتەوە بۆ لای هاوڕێکەی و لێی بپرسێت:

– بۆچی ئەم گەورە کۆچ کردووەمان نازناوی (ئەبوهورەیرە)ی لێنرا..؟؟

جا هاوڕێکەی کە شارەزای ئەوەیە وەلامی دەداتەوە:

– لە سەردەمی نەفامیدا ناوی (عەبدلشەمس) بوو، کە موسڵمان بوو پێغەمبەر ناوی نا (عبدالرحمن).. جا زۆر بەسۆز بوو بەرانبەر گیانلەبەران و، پشیلەیەکی هەبوو، نانی پێدەدا و، هەڵیدەگرت و، خاوێنی دەکردەوە، شوێنی بۆ دەکردەوە.. وەك سێبەر هەمیشە لەگەڵیدا بوو..

بەمجۆرە بانگکرا: ئەبوهورەیرە(باوکی پشیلە).. رەزای خودای لێبێت و رازی بکات.

* * *

٣٦

بەڕای کوڕی مالیک

خودا و بەهەشت

ئەو دوو کەسەی کە بۆ خودا ژیان و، پەیمانێکیان دا بە پێغەمبەری خوداﷺ کە لەگەڵ تێپەڕبوونی رۆژگاردا گەشەی کرد و بوژایەوە.
یەکێکیان (ئەنەسی کوڕی مالیك) خزمەتکاری پێغەمبەری خواﷺ بوو.
(ئوم سولەیم)ی دایکی لە تەمەنی بیست ساڵیدا هێنایە خزمەت پێغەمبەری خودا وتی:
{ئەی پێغەمبەری خودا..
ئەمە (ئەنەس)ی خزمەتکارتە، خزمەتت بکات، لای خوا بۆی بپاڕێرەوە}..
جا پێغەمبەر نێوچەوانی ماچ کرد و دوعایەکی بۆ کرد کە تەمەنی درێژی بە چاکە و پیرۆزی بەسەر برد..
پێغەمبەر بۆی پاڕایەوە و فەرمووی:
{خودایا سامان و، کوڕی زۆری بدەرێ و، بەرەکەتداری بکە بۆی و، بیخەرە بەهەشتەوە}..
ئەمجا نەود و نۆ ساڵ ژیا و، کوڕ و کوڕەزای زۆری پێدرا، هەروەها خوا لە رزق و رۆزی باخێکی فراوانی دڵڕفێنی پێ بەخشیبوو، کە لە ساڵێکدا دووجار سێوی دەگرت..!!

* * *

دووەمین برایشیان (بەرائی کوڕی مالیك) بوو..
ژیانی مەزنی گیان لەسەردەستانەی خۆی بەسەربرد و، دروشمی:
{خودا و، بەهەشت}.. بوو.
هەرکەسێك لە کاتی شەڕکردنی لە پێناوی خوادا بیبینیایە، سەرسوڕهێنەریەکی بەدی دەکرد لە سەروی سەرسوڕمانەوە بوو..
چونکە (بەراء) لەو کەسانە نەبوو کە لەکاتی شەڕکردنی بە شمشێرەکەی لە دژی بێباوەڕان بەدوای سەرکەوتندا وێڵ بوون، یا لەو کاتەشدا سەرکەوتن باشترین ئامانج بوویێت..
بەڵکو ئەو عەودالی شەهیدبوون بوو..
هەموو ئومێدی ئەوەبوو کە بە شەهیدی بمرێت و، لەسەر خاکی بەرز لە جەنگەکانی حەق و ئیسلامدا بەڵێنەکەی بەجێ بهێنێت.
لەپێناوی ئەوەشدا لە هیچ مەیدان و غەزایەك دوانەکەوت..
رۆژێکیان براکانی چوونە سەردانی، روخساری خوێندنەوەو پاشان وتی:
{پێدەچێت کە لەوە بترسن لەسەر نوێنەکەم بمرم..

تا سوێند بەخوا، پەروەردگارم بێبەشم ناکات لە شەهیدی}..!!

گومانەکەیشی راست دەرچوو تێیدا و، (بەراء) لەسەر جێگاکەی نەمرد، بەڵکو لە یەکێك لە جوانترین جەنگەکانی ئیسلامدا بە شەهیدی گیانی سپارد..!!

* * *

پاڵەوانێتی (بەراء) لە رۆژی (یەمامە)دا هەر لەخۆی دەهات.. شیاو بۆ پاڵەوانێك کە (عومەری کوڕی خطاب) رایدەسپارد کە هەرگیز نەکرێتە سەرکردە، چونکە جەسووری و چاونەترسی و، راکردنی بەدوای مردندا.. هەموو ئەمانە لە جەنگاوەرانی دیکەی ژێر سایەی سەرکردایەتیەکەی تووشی مەترسیەك دەکرد کە لە تیاچوون دەچوو..!!

(بەراء) لە رۆژی (یەمامە)دا راوەستا و، سوپای موسڵمانان بە سەرکردایەتی (خالید) ئامادەبوو بۆ رووبەڕوو بوونەوە، وەستا چاوەڕێی ئەو چرکەساتانەی دەکرد کە بەسستی وەك چەند ساڵێك بێت دەگوزەرا، بەر لەوەی سەرکردە فەرمان بکات بە شاڵاو بردن..

هەردوو چاوی تیژی بەخێرایی و زرنگی دەگێڕا بەسەر هەموو گۆڕەپانی جەنگەکەدا، وەك ئەوەی بەدوای چاکترین جیگادا وێڵ بن بۆ مردنی پاڵەوانەکە..!!

بەڵێ، جگە لەو مەبەستە هیچ شتێکی دیکە لە هەموو دونیادا سەرقاڵی نەکردبوو..

بێ باوەڕانی بانگەشەکاری تاریکی و ناڕەوایی بە شمشێرە بڕەڕەکەی زۆریان لێدەکەوت..

تا دواتر و لە کۆتایی شەڕەکەدا بەدەستی بێباوەڕێك لێدانێکی بەرکەوت، کە بەهۆیەوە جەستەی کەوتە سەر زەوی، لە کاتێکدا گیانی بەرەو لای کۆمەڵی پایەبەرز لە زەماوەندی شەهیدان و، جەژنی پیرۆزبووەکاندا رێگای دەگرتە بەر..!!

* * *

خالید هاواری کرد: الله اکبر، جا ریزە تۆکمەکان بەرەو لای قەدەرەکانیان کەوتنە رێ و، لە گەڵیشیاندا (بەراءی کوڕی مالیك)ی شەیدای مردن بەڕێ کەوت..

رۆیشت و بە شمشێرەکەی دروێنەی شوێنکەوتوانی موسەیلەمەی درۆزنی دەکرد و، ئەوانیش وەك گەڵای پایز لەژێر توندی دەستەڵاتیدا هەڵدەوەرین..

لەشکری (موسەیلەمە) بێهێز و کەم نەبوو.. بەڵکو مەترسیدارترین سوپای هەموو هەڵگەڕاوەکان بوو..

بەزۆری ژمارە و چەك و تفاقی و بە شەڕکردنی جەنگاوەرەکانی، مەترسیەك بوو لەسەروی هەموو مەترسیەکانەوە..

بە بەرگرییەکی ئەوپەڕی توند وەڵامی هێرشی موسڵمانەکانیان دایەوە هەتا لەوەدابوو کە جڵەوی سەرکەوتن بگرنە دەست و بەرگریکردنەکەیان بگۆڕێت بۆ هێرش بردن..

ئا لێرەدا ترسێك كەوتە ریزی موسڵمانەكانەوەو، سەركردە و وتاربێژەكانیان دەچوونە سەر پشتی ئەسپەكانیان و وشەی دامەزراویان ئاراستە دەكرد و، وادە و بەڵێنی خودایان دەهێنایەوە یاد..

(بەرائی كوڕی مالیك)یش دەنگی بڵند و خۆش بوو..

(خالید)ی سەركردە بانگی كرد و پێی وت: قسە بكە ئەی (بەراء)..

جا (بەراء) بە چەند وشەیەك هاواری كرد، كە لە سوپاسگوزاری و، جوانی و، بەهێزیدا بێوێنە بوو..

ئەویش ئەوەبوو:

{ئەی خەڵكی مەدینە..

ئەمڕۆ مەدینەتان نیە..

بەڵكو خودا و، بەهەشتتان هەیە}..

چەند وشەیەك كە گیانی بێژەرەكەی و پێشبینی خاسیەتەكانی دەخاتە روو.

بەڵێ..

ئەوە خودا و، بەهەشتان هەیە..!!

ئا لەو پێگەیەدا، ناكرێت خەیاڵات بۆ لای هیچ شتێكی دیكە بڕوات..

تەنانەت شاری مەدینەی پایتەختی ئیسلام و، ئەو وڵاتەی كە ماڵ و خاووخێزان و منداڵی خۆیان تێیدا بەجێهێشتووە، نابێت بیری لێبكەنەوە، چونكە ئەگەر ئەمڕۆ شكست بهێنن، ئەوا مەدینەیان ئیدی هەرگیز نابێت..

وشەكانی (بەراء) رۆیشتن وەك.. وەك چی..؟

هەر وێكچوواندنێك بۆی ستەمە لە حەقیقەتی شوێنەوار و كاریگەریەكەی..

با بڵێین: وشەكانی (بەراء) رۆیشت و بەس..

كاتێكی كەمی بەسەردا تێپەڕی شەڕەكە گەڕایەوە سەر دۆخی سەرەتای..

موسڵمانەكان بەرەو پێشەوە دەچوون و، سەركەوتنێكی تەواویان پێشی خۆیان دابوو..

بێباوەڕەكانیش بە شكستێكی بێزارەوە دەكەوتن..

(بەراء)یش لەوێدا لەگەڵ براكانیدا بە ئاڵاكەی (موحەممەد)ەوەﷺ بەرەو وادەی مەزنی دەڕۆیشتن..

بێباوەڕان بە راكردن بەرەو دواوە گەڕانەوەو، چوونە نێو باخچەیەكەوەو خۆیان تێدا پەنا دا..

شەڕەكەیش بە خوێنی موسڵمانان سارد بووەوە، وا دیاربوو كە بەم فرت و فێڵەی شوێنكەوتوانی موسەیلەمە و سوپاكەی پەنایان بۆ بردووە دەكرێت چارەنووسی شەڕەكە بگۆڕدرێت..

ئا لێرەدا (بەراء) چوویە سەر گردێکی بەرز و هاواری کرد:

{ئەی کۆمەڵی موسڵمانان..

هەڵمبگرن و فڕێم دەن بەسەریاندا لە باخچەکەدا}..

ئەی پێم ئەوتن کە بەدوای سەرکەوتندا ناگەڕێت بەڵکو عەوداڵی شەهید بوونە..!!

لەم نەخشەیەشدا باشترین کۆتایی بۆ ژیانی و، چاکترین وێنەی مردنی بۆ خۆی هەڵبژاردبوو..!!

چونکە ئەو کاتێك دەخرێتە ناو باخچەکەوە، دەروازەکە لە موسڵمانان دەکاتەوە، لە هەمان کاتدا شمشێری بێباوەڕەکان لاشەی هەلاهەلا دەکەن، لەو کاتەشدا دەرگاکانی بەهەشت خۆی دەڕازێنێتەوەو والآ دەبێت بۆ پێشوازی زاوایەکی نوێ و، سەربەرزی دیکە..!!

* * *

(بەراء) چاوەڕێی نەکرد تا خەڵکەکە هەڵیبگرن و بیخەنە ناو باخچەکەوە، چویە سەر دیوارەکەی و، خۆی خستە نێو باخچەکە و دەروازەکەی کردەوە، ئەمجا سوپای ئیسلام تێکی شکاند.

بەڵام خەونەکەی (بەراء) نەهاتە دی، نە شمشێری بێباوەڕان لەناوی برد، نە ئەو تیاچوونەیشی بۆ بوو کە خۆی بەتەمای بوو..

(ئەبوبەکر)یش ﷺ راستی وتووە لەبارەیەوە:

{سوور بوو لەسەر مردن.. ژیانی پێ بەخشرا},,!!

راستە کە جەستەی ئەم پاڵەوانە لەو کاتەدا زیاد لە هەشتا لێدانی شمشێری بێباوەڕەکانی بەرکەوتبوو، هەشتا برین زیاتری تێ کەوتبوو، هەتا مانگێکی تەواو دوای شەڕەکەیش، (خالیدی کوڕی وەلید) خۆی سەرپەرشتی چارەسەرکردنی دەکرد..

راستە هەموو ئەو شمشێرانەی کە بەری کەوتووە ئامانج و خۆزگەی ئەوی نەهێنا دی..

بەڵام ئەوەش (بەراء) تووشی نائومێد بوون ناکات.. سبەینێ شەڕێکی دیکە روودەدات و، جەنگ و شەڕی دیکەی بەدوادا دێت..

پێغەمبەری خوا ﷺ پێشبینی ئەوەی بۆ کردبوو کە پاڕانەوەی لای خوا گیرایە..

جا ئەوەی لەسەریەتی تەنها ئەوەیە لە پەروەردگاری بپاڕێتەوە هەردەم کە شەهیدی پێ ببەخشێت، پاشان لەسەری پێویستە پەلە نەکات، چونکە هەموو ئاکامێك وادەی خۆی هەیە..!!

هەموو برینەکانی رۆژی (یەمامە)ی (بەراء) ساڕێژ دەبێ..

ئەمجا لەگەڵ سوپای موسڵمانانندا بەڕێدەکەوێت، کە بەرەو لەناوبردنی هێزی تاریکی دەچوون.. تا لەوێدا دوو ئیمپراتۆریەتی پان و بەرینی تیابەر، رۆم و فارس، بە سوپا دەستدرێژیکارەکانیان وڵاتی خودایان داگیر کردبوو، خەڵکەکەیان دەکردە کۆیلە..
(بەراء) بە شمشێرەکەی لێی دەدا و، لە جێگەی هەر لێدانێکیشی دیوارێکی بڵند لە بونیاتنانی جیهانێکی نوێ دادەمەزرا کە لەژێر سایەی ئاڵای ئیسلامدا خێرا وەك رۆژی رووناك گەشەی دەکرد..

* * *

لە یەکێك لە شەڕەکانی عێراقدا، فارسەکان لە شەڕکردنیاندا پەنایان بردە بەر دڕندایەتیەکی زۆر خراپ کە لە توانایاندا بوو..
قولاپی چەسپ کراو بە زنجیر و سوورکراو بە ئاگریان بەکارهێنا و، لە قەڵاکانیان دەیانهاوێشت، بەر هەر کەس بکەوتایە لەو موسڵمانانەی کە نەیاندەتوانی خۆی لێ دوور بخەنەوە لێی گیردەبوو هەڵیان دەکێشا..
(بەراء) و برا مەزنەکەیشی (ئەنەسی کوڕی مالیك) لەگەڵ دەستەیەك لە موسڵمانەکاندا کاری یەکێك لەو قەڵایانەیان پێ سپێردرابوو..
بەڵێ لەناکاو یەکێك لەو قولابانە بەریووەوە و، لە (ئەنەس) گیر بوو و، ئەنەس لەبەر گەرمی نەیتوانی زنجیرەکە بگرێت تا خۆی لێ دەرباز بکا..
(بەراء) چاوی بەو دیمەنە کەوت و.. خێرا بەرەو لای براکەی هات کە زنجیرە سوورەوەبووەکە بەرەو سەر دیواری قەڵاکە بەرزی دەکردەوەو.. بە دەستی زنجیرەکەی گرت و بەوپەڕی توانایەوە دەستی دایە و خەریکی بوو هەتا کردیەوەو پچڕاندی و ئەنەس رزگاری بوو، (بەراء) و ئەوانەی لەگەڵیدابوون سەرنجێکی دەستیان دا لەجێگەی خۆیدا نەمابوو..!!
هەموو گۆشتەکەی توابووەوە، تەنها پەیکەری ئێسکەکەی بە سوتاوی و رەشی مابویەوە..!!
جا ئەم پاڵەوانە ماوەیەکی دیکە لە چارەسازی هێواشی لەسەرخۆدا بەسەر برد.. تا چاك بووەوە..

* * *

بەڵام کاتی ئەوەیە کە ئەم شەیدای مەرگە بە ئاواتی بگات..؟؟
بەڵێ.. ئێستاکێ..!!
ئا ئەوەتا جەنگی (توستور) دێتە پێشەوە تا تێیدا موسڵمانەکان رووبەڕووی سوپای فارسەکان ببنەوەو..

ببێتە جەژنیش بۆ (بەراء)، بەڵام چ جەژنێك..

* * *

خەڵکی ئەهواز و، فارسەکان لە سوپایەکی چڕوپڕدا کۆبوونەوە تا جەنگی موسڵمانەکان بکەن..

ئەمیری باوەڕداران (عومەری کوڕی خطاب)یش نامەیەکی نووسی بۆ (سەعدی کوڕی ئەبووەقاص) لە کوفە تا سوپایەك بنێرێت بۆ ئەهواز.

نامەیەکیشی نووسی بۆ (ئەبوموسای ئەشعەری) لە بەصرە تا سوپایەك رەوانەی ئەهواز بکات، لە نامەکەدا بۆی نووسیبوو:

{(سوهەیلی کوڕی عەدی) بکە بە ئەمیری سەربازەکان..

با (بەرائی کوڕی مالیك)یشی لەگەڵدا بێت}..

جا ئەوانەی لە کوفەوە هاتبوون لەگەڵ ئەوەی لە بەسرەوە رۆشتبوون بە یەك گەیشتن تا رووبەڕووی سوپای ئەهواز و لەشکری فارسەکان ببنەوە لە شەڕێکی سەختدا..

ئەو دوو برا مەزنەش لەنێو سەربازە بڕوادارەکاندا بوون.. (ئەنەسی کوڕی مالیك)و.. (بەرائی کوڕی مالیك)..

شەڕەکە بە زۆرانبازی دەستی پێکرد، (بەراء) بە تەنها خۆی سەد پاڵەوانی فارسی لەناو برد..

پاشان شەڕ گەرم بوو لە نێوان سوپاکاندا و، ژمارەیەکی زۆر زۆر کوژراو لە هەردوو لا دەکەوتن..

هەندێك لە هاوەڵان لە کاتێکدا کە جەنگ بەردەوام بوو، لە (بەراء) نزیك بوونەوەو بانگیان کرد و پێیان وت:

{ئایا (بەراء) ئەو فەرمایشتەی پێغەمبەرت لەبارەی خۆتەوە لەیادە:

((قژ بژێکی تۆزاوی دەم و چاو ئاوساو بێت و گوێی پێ نەدات، ئەگەر سوێند بخوات لەسەر خوای گەورە، سوێندەکەی ناشکێنێت، (بەرائی کوڕی مالیك) یەکێکە لەوانە..؟

ئەی (بەراء)، سوێند لەسەر پەروەردگارت بخۆ، کە شکستیان پێ بهێنێت و سەرمان بخات}..

جا (بەراء) دەستەکانی بەرەو ئاسمان بە ملکەچیەوە بەرزکردەوەو داوای کرد:

{خودایە شانیانمان بخە بەردەست..

خودایا بیانشکێنە.. و

سەرمان بخە بەسەریاندا..

ئەمڕۆ منیش بگەیەنە بە پێغەمبەرەکەت}..

سەرنجێکی قۆڵی (ئەنەس)ی برای دا کە لە نزیکیەوە دەجەنگا.. وەك ئەوەی ماڵئاوایی لێ بکات..

ئەمجا موسڵمانەکان بە شێوەیەکی وا بوێرانە دەرپەڕین کە دونیا جگە لەوان لەکەسی دیکەی نەبینیوەو..

سەرکەوتنێکی روون و ئاشکرایان بەدەست هێنا.

* * *

(بەراء)یش لە نێو شەهیدەکانی جەنگەکەدا بوو، زەردەخەنەیەکی شادی وەك گزنگی بەرەبەیان روخساری بەرزکردۆتەوە و.. دەستی راستی لەسەر خۆڵەکە تێکەڵ بوو بە خوێنەکەی..

شمشێرەکەیشی لە تەنیشیەوە بوو.. بەهێز و بێ کەلێن، رێك و بێ شکاوی.. بەراستی رێبوارەکە گەیشتەوە خانەی خۆی..

لەگەڵ برا شەهیدەکانیدا کۆتاییان بە گەشتی تەمەنێکی پایەبڵند و مەزن هێنا و، بانگیان لێکرا:

﴿أَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ: ئەمە ئەو بەهەشتەیە کە پێتان دراوە، لە پاداشتی ئەو کارانەی کردووتانە.﴾الأعراف/٤٣.

* * *

٣٧

عوتبەی کوڕی غەزوان

سبەینێ ئەمیرەکانتان دوای من دەبیننەوە

لەنێو کەسانی زوو موسڵمان بوو و، کۆچکردوانی سەرەتا بۆ حەبەشە و، پاشان بۆ مەدینە..

لەنێو ئەو تیرهاوێژە زرنگانەدا کە لە پێناوی خوادا بەچاکی تاقیکرانەوە، ئەو پیاوە زۆر بالابەرزە، رووخسار گەشە، دڵ دامەزراوە (عوتبەی کوڕی غەزوان)ە..

حەوتەمین کەسە لەوانەی زۆر زوو موسڵمان بوون و، دەستی راستیان خستە نێو دەستە راستی پێغەمبەری خواوەﷺ و، بەڵێنیان دا و بەرەنگاری قورەیش بوونەوە بەو هەموو توانا و دەسەلاتەی کە هەیبوو بۆ تۆڵەسەندنەوە.

لە رۆژانی سەرەتای بانگەوازدا.. رۆژانی تەنگانە و سەختی، (عوتبەی کوڕی غەزوان) خۆی راگرت لەگەڵ براکانیدا، ئەو خۆگرتنە بەرزەی کە دواتر بوویە توێشووی مرۆڤایەتی کە بە درێژایی رۆژگار لێی تێر دەبوو و، گەشەی پێ دەکرد.

هەر کە پێغەمبەری خواﷺ فەرمانی کرد بە هاوەڵانی کە کۆچ بکەن بۆ حەبەشە، (عوتبە)ش لەگەڵ کۆچکاراندا چوویە دەرەوە..

بەلام پەرۆشی بۆ پێغەمبەرﷺ لێنەگەڕا لەوێ جێگیر ببێت، هەر بۆیە زۆر خێرا رێگای دەشت و دەر و دەریای گرتەبەر و گەڕایەوە بۆ مەککە و، لە پەنای پێغەمبەردا بوو تا ساڵی کۆچکردن بۆ مەدینە هات، ئەمجا (عوتبە)ش لەگەڵ موسڵمانەکاندا کۆچی کرد..

لەو ساتەوەی قورەیش پەلاماردانی خۆی دەست پێکرد و پاشانیش کە شەڕی کرد، (عوتبە) رم و تیرەکانی بە شانەوە بو، بە لێزانیەکی بێوێنەوە دەیهاوێشت و، لەگەڵ برا بڕوادارەکانیدا بەشداری دەکرد لە هەرەس پێهێنانی جیهانی کۆنی بە هەموو بت و هەڵبەستراوەکانیەوە..

ئەو رۆژەیش پێغەمبەری ئازیز گەڕایەوە بۆ لای پەروەردگاری بالادەست چەکەکەی دانەنا، بەڵکو بەردەوام لەسەر زەویدا دەجەنگا و، لە شەڕکردنیش لەگەڵ فارسەکاندا کۆششی مەزنی هەیە..

* * *

ئەمیری باوەڕداران (عومەر) ئەرکی رزگارکردنی (ئەبولە)ی پێسپارد، تا خاکەکەی لە فارسەکان پاك بکاتەوە کە کردبوویانە خاڵێکی بازدان بەسەر هێزە شالاویەرەکانی ئیسلام بۆ نێو ئیمبراتۆریەتی فارسی، تا وڵاتی خودا و بەندەکانی رزگار بکەن.

(عومەر) لەکاتی بەرێکردنیدا لەگەڵ سوپاکەیدا پێی وت:

{لەگەڵ ئەو کەسانەی کە لەگەڵتدان بەڕێ بکەوە، تا دەگەنە ئەوپەڕی خاکی عەرەب و... سەرەتای خاکی عەجەم..

لەسەر بەرەکەت و قسمەتی خودا بەڕێ بکەوە..

هەر کەس وەڵامی دایتەوە بانگی بکە بۆ لای خوا..

هەرکەسیش ئیمانی نەهێنا، سەرانەی لێ بسێنە...

دەنا شمشێر بەکاربێنە بێ زیادەڕۆیی..

دوژمن لەناو بەرە، لەخوای پەروەردگارت بترسە}..

* * *

(عوتبە)ش بە سەرکردایەتی سوپایەك كە گەورە نەبوو کەوتەڕێ، تا گەیشتە (ئەبولە)..

فارسەکان لەوێدا سوپایەکیان لە بەهێزترین سوپاکانیان مۆڵ دابوو..

عوتبەش سوپاکەی خۆی ڕێککرد و، لە پێشەوەی ڕاوەستا و، رمەکەی بە دەستیەوە گرتبوو، کە خەڵکی لەو ڕۆژەوەی فێری رم هاویشتن بووە شکستیان لێ نەدیبوو..!!

جا هاواری لە سوپاکەی کرد:

{الله اکبر، پەیمانەکەی هاتە دی}..

وەك ئەوەی نادیارێکی نزیك بخوێنێتەوە، دوای چەند پەلامارێکی پیرۆز (ئەبولە) کەوتە دەستیان و خاکەکەیان لەسەربازانی فارس پاك کردەوە و، خەڵکەکەی ڕزگار بوو لە چەوسانەوە کە لە مێژە دەچەوسێنرانەوەو.. خودای مەزنیش وادە و بەڵێنی خۆی بردە سەر..

(عوتبە) لەجێی (ئەبولە) نەخشەی شاری بەصرای کێشا و، ئاوەدانی کردەوەو مزگەوتە گەورەکەی دروست کرد..

ویستی ئەوێ بەجێ بهێڵێت و بگەڕێتەوە بۆ مەدینە و، تا لە دەستەڵاتدارێتی هەڵ بێت، بەڵام ئەمیری باوەڕداران فەرمانی پێکرد کە بمێنێتەوە..

جا (عوتبە) لەجێگای خۆی مایەوەو نوێژی بە خەڵکەکەی دەکرد و، لە ئاینەکەیان تێی دەگەیاندن و، دادگەرانە دادوەری نێوانیانی دەکرد و، جوانترین نمونەی دونیانەویستی و پارێزکاری سادە گوزەرانی پیشان دەدان.

بە هەموو توانائیەوە لە دژی ڕابواردن و زیادەڕەوی تێدەکۆشا، هەتا هەندێك لەوانەی ئارەزوومەندی خۆشگوزەرانی و ئارەزووەکان بوون سەرزەنشتیان کرد..

ئا لێرەدا (عوتبە) هەستا وتارێکی ئاراستە کردن و وتی:

{سوێند بەخوا، حەوتەمین کەس بووم لەگەڵ پێغەمبەری خواداﷺ جگە لە گەڵای دار خۆراکمان نەبوو بیخۆین هەتا ناودەممان بریندار دەبوو..

ڕۆژێکیان عەبایەکم بۆ هات، کردم بە دوو کەرتەوە، نیوەیم دا بە (سەعدی کوڕی مالیك) و، نیوەکەی دیکەشم پۆشی}..

* * *

عوتبە لە مەترسی دونیا بۆ سەر دینی زۆر دەترسا و، بۆسەر موسڵمانانیش ترسی هەبوو، هەر بۆیە لەسەر ڕازیبوون و زبری گوزەران ڕای دەهێنان.

زۆر کەسیش هەوڵیان دا کە لەو ڕێبازەی خۆی لای بدەن و، هەستکردن بە بەرپرسیارێتی و، ئەو مافانەی کە بەرپرس هەیەتی لە دەروونیدا بورووژێنن، بەتایبەت لەو وڵاتانەدا کە پێشتر بەم جۆرە بەرپرسە دونیانەویستە کەم خۆرلنە ڕانەهاتووەو، خەڵکەکەیشی وا ڕاهاتوون کە ڕێزی ڕوکەشی بەرز و ڕازاوە بگرن.. جا (عوتبە) وەڵامی دەدانەوە و، دەیوت:

{پەنا دەگرم بەخوا کە لە دونیاتاندا مەزن بم و، لای خوای گەورە بچووك}..!

ئەو کاتەیشی بێزاری لە ڕوخساری خەڵکیدا بەدی کرد بەهۆی توندی ئەو بەوەی کە لەسەر ڕازیبوون و کەم خۆری ڕابێن، پێی وتن:

{سبەینێ لەدوای من ئەمیرەکانتان دەبینن}..

وەرزی حەج هات و، یەکێك لە براکانی لەجێی خۆی لە بەصرا بەجێ هێشت و چوو بۆ حەج، کە حەجی کرد، سەردانی مەدینەی کرد، لەوێدا داوای لە ئەمیری باوەڕداران کرد کە لە ئەمیرایەتی لای بدات..

بەڵام (عومەر) وازی نەدەهێنا لەم پێڕە پایە بڵندەی دونیا نەویستانی هەڵهاتوو کە تێکڕای مرۆڤایەتی شەیدای بوون.

پێی دەوتن:

{سپاردراوەکانتان دەخەنە سەر شانی من..

پاشان بە تەنها بەجێم دەهێڵن..؟؟

نا، سوێندم بەخوا هەرگیز لاتان نابەم}..!!

بەم شێوەیە وەڵامی (عوتبەی کوڕی غەزان)یشی دایەوە..

ئەو کاتەیشی کە (عوتبە) تەنها ئەوەی لە تواناادا بوو کە گوێڕایەڵی بێت، سواری وڵاخەکەی بوو تا بگەڕێتەوە بۆ بەصرە..

بەڵام بەر لەوەی سواری بێت ڕووی کردە قیبلە و، هەردوو دەستی ملکەچی بەرەو ئاسمان بەرزکردەوەو، لە پەروەردگاری باڵادەستی پاڕایەوە کە هەرگیز نەیگێڕێتەوە بۆ بەصرە و، بەرەو فەرمانڕەوایەتی..

پاڕانەوەکەیشی گیرابوو..

لە کاتێکدا کە بەڕێوە بوو بەرەو ویلایەتەکەی ئاکامی هات و..

گیانی بەرەو لای پەروەردگاری گەڕایەوە و پێچرابوویەوە بەو هەوا و بەخششانەی ئەنجامیدا بەو دونیانەویستی خۆگرتنەی لە گوناه..

و بەو نیعمەتانەی خوای گەورە پێی بەخشیبوو..

و بەو پاداشتانەی کە خوای گەورە بۆی ئامادەکردبوو..

* * *

٣٨

سابیتی کوڕی قەیس

وتاربێژی پێغەمبەری خوا

(حەسسان) شاعیری پێغەمبەری خوا و ئیسلام بوو..
(سابیت)یش وتاربێژی پێغەمبەری خوا و ئیسلام بوو..
وشەکان بە بەهێزی و، بەرزی و، پڕ واتایی و، جوانی لە زاری دەهاتنە دەر..
لەسالی شاندەکاندا، شاندێکی (بەنی تەمیم) هاتنە مەدینە و بە پێغەمبەری خوایانﷺ وت:
{هاتووین شانازییەکانی خۆمانت بۆ باس بکەین، جا مۆڵەت بدە بە شاعیر و وتاربێژەکەمان}..
پێغەمبەریشﷺ زەردەخەنە گرتی و، پێی فەرموون:
{ئەوە مۆڵەتم دا بە وتاربێژەکەتان، با بڵێت}..
جا (عوطاردی کوڕی حاجب) هەستا و خۆی هەڵدەکێشا بە شانازییەکانی هۆزەکەیەوە.. کاتێك کە لێبوویەوە، پێغەمبەرﷺ بە (سابیتی کوڕی قەیس)ی فەرموو: هەستە وەڵامیان بدەرەوە..
(سابیت)یش هەستایەوە وتی:
{سوپاس و ستایش بۆ خوا، کە ئاسمانەکان و زەوی دروستکراوی ئەوەو، فەرمانی خۆی تێدا بەدی هێناون و، بە زانینی کورسیەکەی فراوان کردووە، هیچ شتێك نیە هەرگیز لە فەزڵی ئەو نەبێ..
پاشان بە توانای ئەوەی کە کردووینەتیە پێشەواو، لە چاکترین دروستکراوانی خۆی نێردراوێکی هەڵبژارد، کە بنەچەی لە هەموان ڕێزدارترە و، لە هەموان راستگۆترە و، لە پایەدا لەهەمووان باشترە، جا پەیامی خۆی بۆ ناردە خوارێ و، کردیە متمانەپێکراوی لەسەر دروستکراوەکانی، جا هەڵبژاردەی خوا بوو لە ناو هەموو خەڵکدا..
پاشان خەڵکی بانگ کرد بۆ بڕواهێنان پێی، جا کۆچکارانی هۆزەکەی و خزمانی نزیکی بڕوایان پێ هێنا و،، باشترین خەڵك لە ڕەچەڵەکدا و، چاکترینیان لە کردەوەدا..
دواتر ئێمەی ئەنصار یەکەمین کەس بووین بە دەمیەوە چووین..
جا ئێمە پشتیوانی خودا و، وەزیرەکانی پێغەمبەرەکەین}...

* * *

(سابیت) لەگەڵ پێغەمبەری خواداﷺ بەشداری شەڕی (ئوحود) و، غەزاکانی دیکەی کرد..
گیانفیدایییەکەیشی بەجۆرێکی تەواو سەرسوڕهێنەر و.. مایەی سەرسام بوون بوو..!!

لە شەڕی هەڵگەڕاوەکانیشدا، هەمیشە لە پێشەوە بوو، ئاڵاهەڵگری ئەنصار بوو، بە شمشێرەکەیشی کە نە کول دەبوو نە دەشکا شمشێری دەوەشاند..

لە جەنگی (یەمامە)شدا، کە پێشتر چەند جارێك باسمان لێوە کرد، (سابیت) شوێنەواری ئەو هێرشە لەناکاوەی بینی کە سوپای (موسەیلەمەی درۆزن) بۆ سەر موسڵمانەکان ئەنجامیان دا، جا بە دەنگە گڕە بەرزەکەی هاواری کرد:

{سوێند بەخوا، لەگەڵ پێغەمبەری خوادا ﷺ بەم جۆرە شەڕمان نەدەکرد}..

ئەمجا ڕۆیشت و زۆر دوورنەکەوتەوەو، گەڕایەوەو خۆی وەك مردوو لێکردبوو، کفنی لەبەر کردبوو، جارێکی کە هاواری کردەوە:

{خودایە من بێبەریم لەوەی ئەوانە هێناویانە}

مەبەستی لەشکردەکەی موسویلەمە بوو..

{داوای لێبوردنیشت لێدەکەم لەوەی کە ئەمانە ئەنجامیان دا..}

مەبەستی کەمتەرخەمی موسڵمانەکان بوو لە شەڕکردندا..

سالمی خزمەتکاری پێغەمبەری خواش ﷺ چووە پاڵی، کە ئاڵاهەڵگری موهاجرین بوو..

جا هەردووکیان چاڵێکی قوڵیان بۆ خۆیان هەڵکەند و چوونە ناویەوەو ڕاوەستان و خۆڵیان کرد بە سەریدا هەتا نیوەی هەریەکەیان داپۆشرا..

بەو جۆرە ڕاوەستان.. وەك دوو کێوی بڵند، نیوەی هەر یەکەیان لەنێو قوڵایی چاڵەکەدا جێگیر بوو.. لە هەمان کاتدا نیوەکەی سەرەوەیشی – سینگ و ناوچەوان و باسکەکانی – بەرەو ڕووی سوپاکانی بت پەرستی و درۆ دەبویەوە..

بە شمشێرەکانیان لە هەرسەربازێکی سوپای موسویلەمەیان دەدا کە لێیان نزیك ببوایەتەوە هەتا هەردووکیان لە شوێنی خۆیاندا شەهید بوون و، خۆری هەردووکیان بەرەو ئاوابوون ڕۆیشت..!!

ئەو دیمەنەیان ﷺ مەزنترین هاوار بوو کە ڕۆڵی هەبوو لە هاتنەوەی موسڵمانەکان بۆ جێگەی خۆیان، کە سوپای (موسەیلەمەی درۆزن)یان کردە خۆڵی ژێر پێیان..!!

* * *

(سابیتی کوڕی قەیس)یش.. ئەو پیاوەی لە وتاربێژی و شەڕکردندا باڵادەست بوو، هەڵگری دەروونێکی گەڕاوە و، دڵێکی ملکەچ بوو، لە موسڵمانان زیاتر ترسی لە خوا هەبوو و شەرمی لێ دەکرد..

کاتێك ئەم ئایەتەی قورئانی پیرۆزیش هاتە خوارێ:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ: خودا ئەوانەی خۆش ناوێت کە بەفیزەوە بەڕێگادا دەڕۆن و شانازی بەخۆیانەوە دەکەن.﴾لقمان/١٨.

(سابیت) دەروازەی ماڵەکەی داخست و، دانیشت دەگریا.. و مانەوەی لەماڵدا بەو جۆرە

درێژەی کێشا، هەتا هەواڵی ئەو کارەی گەیەنرا بە پێغەمبەری خواﷺ، ئەویش بانگی کرد و لێی پرسی.

(سابیت) وتی:

{ئەی پێغەمبەری خوا، من حەزم لە پۆشاکی جوان و، پێڵاوی شەنگە، جا ترسام کە بەوە لە شانازیکاران بم}..

پێغەمبەرﷺ بە زەردەخەنەیەکی رازیمەندەوە، وەڵامی دایەوە:

{تۆ لەوانە نیت..

بەڵکو بەچاکی دەژیت و..

بە چاکیش دەمریت و..

دەچیتە بەهەشت}..

کاتێك ئەو ئایەتەش هاتە خوارێ:

﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلاَ تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لاَ تَشْعُرُونَ: ئەی گەلی باوەڕداران! نەکەن دەنگتان بەسەر دەنگی پێغەمبەر کەوێ، شێوازی ئاخاوتنیشتان لەگەڵی، بەشێوەی ئاخاوتنی نێوان خۆتان نەبێت، نەوەکو بەبێ ئەوەی بەخۆتان بزانن کارەکانتان لێ پوچەڵ بێتەوە.﴾الحجرات/٢.

(سابیت) دەروازەی ماڵەکەی داخست و دەستی کرد بە گریان.

پێغەمبەریشﷺ کە نەیدەبینی پرسیاری لەبارەوە کرد و، ناردی بە شوێنیدا و بانگی کرد..

(سابیت)یش هات..

جا پێغەمبەر لەهۆی دیارنەبوونەکەی پرسی، وەڵامی دایەوە:

{من پیاوێکی دەنگ گەورەم..

پێشتر دەنگم بەرز دەکردەوە بەسەر دەنگتدا ئەی پێغەمبەری خوا..

کەوابوو کردەوەکانم پوچەڵ بوونەوەو، من لە پێڕی ناو ئاگرم}..!!

پێغەمبەریشﷺ وەڵامی دایەوە:

{تۆ لەوانە نیت..

بەڵکو بەپاکی دەژیت و..

بەشەهیدی دەکوژرێیت و..

خوای گەورەش دەتخاتە بەهەشتەوە}..

* * *

لە سەربردەی (سابیت) دا ڕوودلوێك ماوە، کە ئەوانەی بیرکردنەوەو تێڕوانینیان لەنێو جیهانی تەنگی ماددیاندا کورتی هێناوە کە دەستی لێدەدەن، یان دەیبینن، یا بۆنی دەکەن،

پێی ناحەوێنەوە..!!

لەگەڵ ئەوەشدا، ڕووداوەکە ڕاستە و، ڕاڤەکەیشی ڕوون و ئاسانە بۆ هەر کەسێك کە لەگەڵ بینینیدا بەرچاوڕوونی بخاتە کار..

پاش ئەوەی کە (سابیت) لە شەڕەکەدا شەهید بوو، یەکێك لە تازە موسڵمان بووەکان بەلایدا تێپەڕی کرد و زرێپۆشە بەنرخەکەی بەسەر لاشەی (سابیت)ەوە بەدی کرد و وای گومان برد کە مافی خۆیەتی بیبات بۆ خۆی و بردی..

با لێگەڕێین گێڕەرەوەکە خۆی بۆمانی باس بکات:

{.. لەکاتێکدا کە پیاوێك لە موسڵمانەکان خەوتبوو، (سابیت) هاتە خەونی و، پێی وت:

وەسیەتێکت بۆ دەکەم، جا نەکەی بڵێیت: ئەوە خەونە و ئەنجامی نەدەیت..

من کە دوێنێ شەهید بووم، پیاوێك لە موسڵمانەکان بەلامدا تێپەڕی و، زرێپۆشەکەی بردم..

ماڵەکەیشی لەوپەڕی خەڵکەکەیە و، ئەسپەکەیشی قەد بڵندە–واتە لە جڵەوەکەیدا–، مەنجەڵێکی بەسەردا داوە، لەسەر مەنجەڵەکەش کەلوپەلی داناوە.

جا بڕۆ بۆ لای (خالید)، فەرمانی پێ بکە بنێرێت بە دوایدا و بیهێنێتەوە..

کاتێك گەیشتیتەوە مەدینە و چوویتەوە لای (ئەبوبەکر)ی جێنشینی پێغەمبەری خوا، پێی بڵێ: کە من ئەوەو ئەوە قەرزم لەسەرە..

با هەستێت بە دانەوەی..

کاتێك پیاوەکە لە خەوەکەی ڕابوو، چووە لای (خالیدی کوڕی وەلید) و، خەونەکەی بۆ گێڕایەوە..

جا خالید یەکێکی نارد زرێپۆشەکە بهێنێتەوە، هەروەك (سابیت) باسی کردبوو بە تەواوی دۆزییەوە..

کە موسڵمانەکانیش گەڕانەوە مەدینە، موسڵمانەکە خەونەکەی بۆ خەلیفە گێڕایەوە و، ئەویش وەسیەتەکەی (سابیت)ی بەجێ هێنا..

لە ئیسلامدا وەسیەتی مردوو بەو جۆرە بەجێ نەهێنراوە پاش مردنی، تەنها ئەو وەسیەتەی (سابیتی کوڕی قەیس) نەبێت}..

* * *

زۆر ڕاستە کە مرۆڤ نهێنیەکی گەورەیە..

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ: ئەو کەسانەی لەڕێی خوادا کوژراون، هەرگیز بە مردوویان حیساب مەکەن، بەڵکو زیندوون و خودا بژێویان دەداتێ.﴾ال عمران/١٦٩.

٣٩

ئوسەیدی کوڕی حوضەیر

پاڵەوانی ڕۆژی سەقیفە

میراتگری لە باووباپیرانیەوە ئاکاریەرزی بوو..

باوکی کە (حوضەیری کوڕی کەتائیب)ە سەرگەورەی (ئەوس) و، یەکێك بوو لە پیاوماقوڵانی عەرەب و، جەنگاوەرە بەجەرگەکانی سەردەمی نەفامیدا..

شاعیرێك لەبارەیەوە وتویەتی:

لو أن المنايا، حدنَ عن ذي مهابةٍ — لَهِبْنَ (حُضَيراً) يوم غلّق واقماً
يطـوف به، حتى اذا الليـل جنّـه — تبـوّأ منـه مقعــدا متنـاغمــا

(ئوسەید) ڕێز و، ئازایەتی و، بەخشندەیی لە باوکیەوە بۆ مابوویەوە، بەر لەوەی کە موسڵمانیش ببێت، یەکێك بوو لە سەرگەورەکانی مەدینە و پیاوماقوڵانی عەرەب و، تیرهاوێژە زیرەکەکانیان..

کاتێك کە ئیسلامیش پاکی کردەوە، بەرەو سەر ڕێگای ڕاست و بەجێی پەروەردگاری باڵادەست و سوپاسکراو ڕێنوێنی کرا، جەسوورییەکەی زیادی کرد و، پلەو ڕێزی گەشەدارتر بوو، ئەو ڕۆژەی کە جێگای خۆی گرت، بوو بە یەکێك لە پشتیوانانی خودا و پشتیوانانی پێغەمبەرەکەی و، هاتە ریزی ئەو کەسانەی زۆر زوو موسڵمان بوون.

* * *

موسڵمان بوونیشی زۆر خێرا و، یەکلاکەرەوەو، بەڕێزانە بوو..

کاتێك کە پێغەمبەرﷺ (موصعەبی کوڕی عومەیر)ی نارد بۆ مەدینە تا ئەو موسڵمانە ئەنصاریانەی لە پەیمانی عەقەبەی یەکەمدا بەڵێنیان دابوو بە پێغەمبەر فێریان بکات و تێیان بگەیەنێت و، کەسانی دیکەش بەرەو لای ئاینی خودا بانگ بکات.

لەو کاتەدا، (ئوسەیدی کوڕی حوضەیر) و، (سەعدی کوڕی مەعاذ) کە سەرگەورەی هۆزەکانیان بوون، پێکەوە دانیشتن و لەبارەی ئەو کارە ناوخۆیەوە دەدوان کە لە مەککەوە هاتووەو ئاینەکەی ئەمان بە پووچ دادەنێت و، بانگەشە بۆ لای ئاینێکی نوێ دەکات کە پێی ئاشنا نین..

(سەعد) بە (ئوسەید)ی وت: بەرەو لای ئەو پیاوە بەڕێ بکەوەو قسەی پێ بڵێ و ڕێگری لێبکە..

(ئوسەید)یش خەنجەرەکەی هەڵگرت و بەرەو شوێنی میوانداری (موصعەب) کەوتەڕێ کە لە ماڵی (ئەسعەدی کوڕی زورارە) بوو کە یەکێکە لە سەرگەورەکانی مەدینە و پێشتر موسڵمان بوو بوو..

لە کۆڕ و دانیشتنەکەی (موصعەب) و (ئەسعەدی کوڕی زوراره)شدا، (ئوسەید) خەڵکێکی بینی بە گرنگی و بایەخەوە گوێیان بۆ ئەو وشە چاکانە راگرتبوو کە (موصعەبی کوڕی عومەیر) بۆی دەکردن و بانگی دەکردن بۆ لای خوا..

جا (ئوسەید) سەرسامی کردن بە توڕەبوون و هەڵچونەکەی.

(موصعەب) پێی وت:

{دەکرێت دابنیشیت و گوێراگریت.. لە هەرچی رازی بوویت ئەوا وەری دەگریت و، هەرچیشت پێناخۆش بوو، واز لەوە دەهێنین کە حەزت پێی نیە}..؟؟

* * *

(ئوسەید) پیاوێکی عەقڵ رۆشنی دڵ زیرەك بوو، بەجۆرێ خەڵکی مەدینە ناویان لێنابوو (کامل).. کە ئەوەش نازناوێك بوو پێشتر باوکی پێی ناسرابوو..

هەر بۆیە کاتێك (موصعەب)ی بەدی کرد تێگەیشتن و عەقڵ دەکاتە دادوەر، خەنجەرەکەی لە زەویەکەدا چەقاند و، بە (موصعەب)ی وت:

– بەراستی باشت وت، چیت لایە بیڵێ..

ئەمجا (موصعەب) دەستی دایە خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز و، راڤەکردنی بانگەشەی ئاینی نوێ بۆی.

ئەو ئاینە راستەی کە موحەممەد فەرمانی راگەیاندنی و، بڵاوکردنەوەی بنەماکانی پێکراوە.

ئەوانەی ئامادەی ئەو دانیشتنە بوون دەڵێن:

{سوێند بەخوا، ئیسلاممان لە روخساری (ئوسەید)دا بەدی کرد بەر لەوەی کە قسە بکات.. لە درەوشانەوەو کرانەوەیدا هەستمان پێکرد}..!!

* * *

هەر کە (موصعەب) لە قسەکانی بووەوە (ئوسەید) بە سەرسامیەوە هاواری کرد:

{چەند قسەیەکی جوان و بەجێیە..

چی دەکەن ئەگەر بتانەوێت بێنە نێو ئەم ئاینەوە}..؟

(موصعەب) پێی وت:

{جەستە و، پۆشاکەکانت پاك بکەیتەوە، شایەتی حەق بدەیت و، پاشان نوێژ بکەیت}..

ئوسەید، خاوەن کەسایەتیەکی دامەزراو و بەهێزی بێگەرد بوو، ئەویش کە ئاشنای رێگەی خۆی بوو، بۆ چرکەساتێك لەبەردەم ویستە چەسپاوەکەیدا دوودڵ نابێ..

دوای ئەوە (ئوسەید)، بەبێ هیچ دواخستن و خاوەخاویەك هەستا بۆ پێشوازی کردنی ئەو ئاینەی کە دڵی بۆی کرایەوە، گیانی پێی گەشەدار بوو، خۆی شۆرد و پاکژبوویەوە، پاشان

کڕنووشی بۆ پەروەردگاری جیهانیان برد و، موسڵمان بوونی خۆی ڕاگەیاند و، ماڵئاوایی لە ڕۆژانی بتپەرستی و نەفامێتی خۆی کرد..!!

دەبوو (ئوسەید) بگەڕێتەوە بۆ لای (سەعدی کوڕی مەعاذ)، تا هەواڵی ئەو ئەرکەی پێ بگەیەنێت کە خستیە ئەستۆی، ئەرکی ڕێگرتن لە (موصعەبی کوڕی عومەیر) و دەرکردنی..

گەڕایەوە بۆ لای (سەعد)..

هەرکە نزیك بوویەوە لە کۆڕ و دانیشتنەکەی، (سەعد) بەوانەی دەورووبەری خۆی وت:

{سوێند دەخۆم، کە (ئوسەید) بە ڕوخسارێکی دیکە، جیا لەوەی کە ڕۆیشت گەڕایەوە}..!!!

بەڵێ..

لە ڕاستیدا بە ڕوخسارێکی پڕ تاڵی و توڕەیی و ، گرژییەوە ڕۆیشت و..

بە ڕوخسارێکی داپۆشراو بە ئۆخژن و سۆز و ڕوناکیەوە هاتەوە..!!

* * *

(ئوسەید) بڕیاری دا کە کەمێك زیرەکیەکەی بخاتە گەڕ..

ئەو دەزانێت (سەعدی کوڕی مەعاذ) لە بێگەردی ناو دەروون و، توندی جەسوری و، ساغی بیرکردنەوەو مەزەندەکردنیدا تەواو وەك ئەمە..

دەزانێت کە لە نێوان ئەو و ئیسلامدا جگە لە گوێ لێبوونی ئەو فەرمایشتانەی خوای گەورە کە ئەم بیستی هیچی دیکە نیە، کە نێردراوی پێغەمبەر بۆ لایان (موصعەبی کوڕی عومەیر) بەچاکی دەزانێت بیخوێنێتەوە و ڕاڤەی بکات..

خۆ گەر بڵێ بە(سەعد) من موسڵمان بووم، دە تۆش هەستە و موسڵمان ببە، ئەوا ڕووبەڕووبوونەوەیەکە سەرەنجامەکەی مسۆگەر نیە..

کەوابوو پێویستە لەسەری کە بەجۆرێ دەمارگیری (سەعد) بووروژێنێت کە پاڵی پێوە بنێت بۆ کۆڕ و دانیشتنی (موصعەب) تا ببیستێت و ببینێت..

جا چ ڕێگایەك بۆ ئەوە بگرێتە بەر..؟

* * *

(موصعەب) هەروەك پێشتر باسمان کرد، میوانی (ئەسعەدی کوڕی زورارە) بوو، (ئەسعەدی کوڕی زورارە)ش کوڕی پوری (سەعدی کوڕی مەعاذ) بوو..

ئا لێرەدا (ئوسەید) بە (سەعد)ی وت:

{بۆیان باسکردووم کە (بەنی حارثە) هاتونەتە دەرێ بۆ سەر (ئەسعەدی کوڕی زورارە) تا بیکوژن، دەشزانن کە کوڕی پوری تۆیە}..

(سەعد) هەستایەوە، دەمارگیری و تووڕەیی پاڵی پێوە دەنا، خەنجەرەکەی هەڵگرت و خێرا بەرەو ئەو جێگەیەی کە (ئەسعەد) و (موصعەب) و، ئەو موسڵمانانەی لێبوو کە لەگەڵیدابوون ڕۆیشت..

کاتێ نزیك بوویەوە لەدانیشتنەکەیان هیچ ژاوەژاو و دەنگەدەنگێکی بەدی نەکرد، بەڵکو بێدەنگی باڵی کێشابوو بەسەر هەموویاندا و، (موصعەبی کوڕی عومەیر)یش لە ناوەڕاستیاندا بوو بە ملکەچییەوە ئایەتەکانی خوای گەورەی بۆ دەخوێندنەوە، ئەوانیش بە گرنگی و بایەخێکی مەزنەوە گوێیان لێ ڕاگرتبوو.

لێرەدا هەستی بەو تەڵەیە کرد کە (ئوسەید) بۆی نابوویەوە تا وای لێبکات بەرەو ئەو دانیشتنە بڕوات و گوێ ڕادێرێت بۆ ئەو شتانەی کە نێردراوی ئیسلام (موصعەبی کوڕی عومەیر) دەیلێت..

لە ڕاستیشدا فیراسەتی (ئوسەید) بەرامبەر هاوەڵەکەی ڕاست دەرچوو، هەر کە (سەعد) گوێی هەڵخست، خوای گەورە سنگی کردەوە بۆ ئیسلام و، بەخێرایی تیشك جێگای خۆی لە نێو ریزی باوەڕدارانی پێشیندا گرت.

* * *

(ئوسەید) لە دڵ و عەقڵیدا خاوەنی ئیمانێکی پتەو و پرشنگدار بوو..

ئیمانەکەیشی نەرم و نیانی و لەسەرخۆیی و مەزندەدروستی پێ بەخشیبوو، بەجۆرێ کە هەردەم جێگای متمانە بێت..

لە جەنگی (بەنی موصطەلەق)دا (عبداللەی کوڕی ئوبەی) ڕق و قینی هەستا و، بەو خەڵکەی مەدینەی وت کە لە دەوری بوون:

{ئێوە وڵاتی خۆتانتان بۆ حەڵاڵ کردن و، سامانی خۆتانتان لەگەڵدا بەشکردن.. بەڵام سوێند بەخوا، ئەگەر ئەوەی لە دەستاندایە لێیانتان بگرتایەتەوە، ئەوا ڕوویان دەکردە جێگەیەکی دیکە.

دەسا سوێند بەخوا، کە گەڕاینەوە بۆ مەدینە، بەهێز و ڕێزدارمان سەرشۆڕ و بێدەسەڵاتمان دەردەکات}..

هاوەڵی پایەبەرز (زەیدی کوڕی ئەرقەم) گوێی لەو وشانە بوو، بگرە گوێی لەو ژەهرە دووڕوویییە ئاگرینە بوو، هەربۆیە پێویست بوو لەسەری کە ئەو هەواڵە بگەیەنێت بە پێغەمبەری خوا ﷺ.

پێغەمبەری خواشﷺ زۆر نارەحەت بوو، (ئوسەید) پێی گەیشت، پێغەمبەرﷺ پێی فەرموو:

– ئەوەت پێنەگەیشتووە کە هاوڕێکەتان وتوویەتی..؟؟

(ئوسەید) وتی:

– چ هاوڕێیەك ئەی پێغەمبەری خوا..؟؟

پێغەمبەر فەرمووی:

– (عبداللەی کوڕی ئوبەی)..!!

ئەمجا (ئوسەید) وتی:

– چی وتووە..؟؟

پێغەمبەر فەرمووی:

– وای خۆستۆتە روو کە ئەگەر گەڕایەوە مەدینە، ئەوا بەهێز و رێزدارترین کەس بێدەسەلات و سەرشۆڕەکان دەردەکات.

(ئوسەید) وتی:

– سوێند بەخوا، تۆ ئەی پێغەمبەری خوا، بە پشتیوانی خوای گەورە دەیکەیتە دەرەوە.. سوێند بەخوا ئەو سەرشۆڕ و بێدەسەلاتە و، تۆ سەرفراز و بە دەسەلاتی..

پاشان (ئوسەید) وتی:

{ئەی پێغەمبەری خوا، بەزەیت بێتەوە پێیدا، سوێند بەخوا، خوای گەورە کە تۆی بۆ ناردین، هۆزەکەی خەریکی رێککاری بوون تا بیکەنە پاشای مەدینە، هەر بۆیە وا دەزانێت کە ئیسلام ئەو دەسەلاتەی لێ سەندووە}..

ئا بەم بیرکردنەوە هێمنە قوڵە هاوسەنگە روونە، (ئوسەید) هەمیشە چارەسەری کێشەکانی بە زیرەکییەکی خێرا و لەجێ دەکرد.

لە رۆژی (سەقیفە)شدا، بەهۆی وەفاتی پێغەمبەری خواوەﷺ دەستەیەك لە ئەنصاریەکان، لە سەرووی هەموویانەوە (سەعدی کوڕی عوبادە) رایانگەیاند کە جێنشینی مافی رەوای ئەوانە و، گفتوگۆ درێژەی کێشا و، وتوێژەکان دایان بە یەکدا، هەڵوێستی (ئوسەید)–هەروەك دەزانین کە ئەو سەرگەورەیەکی ئەنصاری گەورە بوو– هەڵوێستێکی کارا بوو لە یەکلاکردنەوەی هەڵوێستەکەدا و، وشەکانیشی وەك گزنگی بەیان وابوو لە دیاریکردنی ئاڕاستەکاندا..

(ئوسەید) هەستا و بەو دەستە ئەنصارییەی هۆزەکەی وت:

{دەزانن کە پێغەمبەری خواﷺ لە کۆچەرەکان بوو..

جا جێنشینەکەیشی دەکرێت کە لە کۆچەرەکان بێت..

بەراستیش ئێمە پێشتر پشتیوانی پێغەمبەری خوا بووین..

ئەمڕۆش لەسەرمان پێویستە کە پشتیوانی جێنشینەکەی بین}..

لە راستیدا وشەکانیش سارد و سەلامەت بوو..

* * *

(ئوسەیدی کوڕی حوضەیر) بە خواپەرستی و، ملکەچی بۆ خودا و، فیداکاری گیان و سامانی لە پێناوی چاکەدا ژیا و، ڕاسپاردەکەی پێغەمبەری خوایﷺ بۆ ئەنصاریەکان خستبووە بەرچاوی:

{ئارام بگرن.. هەتا لەسەر حەوزی کەوسەر پێم دەگەنەوە}..

بەڕاستیش بەهۆی ئاینەکەی و ئاکاری، جێگای ڕێز و خۆشەویستی (ئەبوبەکر) بوو، بەهەمان شێوە و هەمان جێگە و پلەوپایەی هەبوو لە دڵی ئەمیری باوەڕداران (عومەر) و، هەموو هاوەڵاندا

گوێگرتن لە دەنگی لە کاتی خوێندنی قورئاندا یەکێك لەو دەستکەوتە گەورانە بوو کە هاوەڵان بە پەرۆش بوون بۆی..

ئەو دەنگە ملکەچە سەرسوڕهێنەرە روناککەرەوەیەی کە پێغەمبەرﷺ هەواڵی ئەوەی دا کە شەوێکیان مەلائیکەتەکان نزیك بوونەوە بۆ بیستنی..

لە مانگی شەعبانی ساڵی بیستی کۆچیدا، (ئوسەید) مرد..

ئەمیری باوەڕداران تەنها بەوە ڕازی بوو کە تابوتەکەی لەسەر شانی خۆی هەڵگرێت..

هاوەڵان لاشەی ئەو ئیماندارە مەزنەیان لەژێر زەوی (بەقیع)دا بەخاك سپارد.. و گەڕانەوە بۆ مەدینە و یادی چاکەکانیان دەکردەوە و ئەو فەرموودەیەی پێغەمبەری ئازیزیان لەبارەیەوە دووبارە دەکردەوە:

{ئوسەیدی کوڕی حوضەیر، چاکترین پیاوە}..

* * *

٤٠

عبدالرحمن کوړی عه‌وف

چی ده تگریه‌ نیّ باوکی محمّــد ؟!

ڕۆژێکیان، لە کاتێکدا کە شاری مەدینە بێدەنگ و ئارام بوو، تەپ و تۆزێکی چڕوپڕ لە دەورووبەری نزیك دەبوویەوە، کە بەرز دەبوویەوەو زۆر دەبوو بەجۆرێ وەخت بوو بەری ئاسمان بگرێت.

ڕەشەبا ئەم شەپۆلی تەپ و تۆزە زەردباوەی پاڵ پێوە دەنا کە لە لمی نەرمی بیابان بەرز دەبوویەوە، دەهات و لە دەروازەکانی شاری مەدینە نزیك دەبوویەوەو، بە توندی بە ڕێگاکاندا تێپەڕ دەبوو.

خەڵکی وایان دەزانی کە گێژەڵوکەیەکە لم رادەماڵێت و بڵاوی دەکاتەوە، بەڵام زۆر زوو لە پشتی پەردەی تەپ و تۆزەکەوە گوێبیستی هەراو دەنگەدەنگێك بوون کە پێشبینی کاروانێکی گەورەو درێژی دەخستە روو..

کاتێکی زۆر کە بەسەر چوو، هەتا حەوت سەد وڵاخ بە بارەوە شەقامەکانی مەدینەیان جەنجاڵ کرد و هەژاندیان و، خەڵکی یەکدیان بانگ دەکرد تا دیمەنە زۆرەکەی بەدی بکەن و، شاد و خۆشحاڵ ببن بەو خێر و بیت و فەڕەی کە هەڵیگرتووە..

* * *

(عائیشە)ی دایکی باوەڕداران، کە دەنگی گەیشتنی ئەو کاروانە زۆرەی بەرگوێ کەوتبوو.. پرسی: ئەوە چییە لە مەدینە روو دەدات..؟؟

وەڵامی درایەوە: ئەوە کاروانی (عبدالرحمن)ی کوڕی عەوف)ە لە شامەوە هاتووە بازرگانی پێیە..

دایکی بڕواداران وتی:

– کاروانێك ئەو هەموو دەنگەدەنگەی هەیە..؟!

– بەڵێ.. ئەی دایکی بڕواداران.. حەوسەد وڵاخە..!!

دایکی بڕواداران سەری لەقاند و، سەرنجێکی دووری دا، وەك ئەوەی بەدوای یادی دیمەنێکدا بگەڕێت کە بینیبێتی، یان قسەیەك کە گوێی لێبووبێت..

پاشان وتی:

{بەلام من لە پێغەمبەری خودامﷺ بیستبوو دەیفەرموو:

(عبدالرحمنی کوڕی عەوف)م بینی بە گاگۆڵکە دەچوویە بەهەشتەوە}..

* * *

(عبدالرحمنی کوڕی عەوف) بە گاگۆڵکە دەچێتە بەهەشتەوە..؟
باشە بۆچی بە خێرایی و هەنگاونان لەگەڵ هاوەڵانی پێشینی پێغەمبەردا ناچێتە ناوی..؟
هەندێك لە هاوەڵان ئەو قسەیەی (عائیشە)یان پێگەیاند، هاتەوە یادی کە ئەو قسەیەی زیاد لە جارێك لە پێغەمبەرەوەﷺ گوێ لێبووە بە چەند شێوەیەك..
جا بەر لەوەی بارەکانی بازرگانیەکەی بکاتەوە، هەنگاوەکانی بە ئاراستەی ماڵی (عائیشە) هەڵگرت و پێی وت: فەرموودەیەکت هێنامەوە یاد کە لە بیرم نەچووەتەوە..
پاشان وتی:
{بەڵام من تۆ دەکەم بە شاهێد کە ئەم کاروانە بە بارەکانیەوە، بەو پەتانەش کە بارەکانی پێ بەستراوەتەوە، بە کۆپانەکانیەوە، لە پێناوی خوای گەورەدا دەبەخشم}..
ئەمجا باری حەوت سەد وڵاخ لە ئاهەنگێکی چاکەی مەزندا بەشکرا بەسەر خەڵکی مەدینە و دەوروبەریدا..!!
تەنها ئەم رووداوە بەس، وێنەی تەواوی ژیانی ئەم هاوەڵەی پێغەمبەریﷺ کە (عبدالرحمنی کوڕی عەوف) دەنوێنێت.
ئەو بازرگانێکی سەرکەوتووە، تا ئەوپەڕی سەرکەوتوویی..
دەوڵەمەندیشە، زیاتر لە دەوڵەمەندی زۆر گەورە..
بڕوادارێکی هۆشمەندیشە و، رازی نابێت شادی و بەختی دونیا خۆشی و شادی ئاینەکەی ببەن و، ئەوە رەت دەکاتەوە کە دەوڵەمەندییەکەی لە کاروانی موسڵمانان و پاداشتی بەهەشت دوای بخات..
جا (عبدالرحمن)ﷺ سامانەکەی بە دەستکراوەیی و بەخشندەیی و شادیەوە دەبەخشێت..!!

* * *

کەی و، چۆن ئەم پیاوە مەزنە موسڵمان بوو..؟
لە راستیدا ئەو زۆر زوو موسڵمان بوو..
بگرە لە ساتەکانی یەکەمی بانگەوازدا و، بەر لەوەی پێغەمبەری خواﷺ بچێتە ماڵی ئەرقەمەوە و بیکاتە بارەگای بینینی یاوەرانی، ئەو موسڵمان بوو..
هەر بۆیە یەکێکە لەو هەشت کەسە پێشەنگەی هاتن بەدەم بانگەوازی ئیسلامەوە و موسڵمان بوون..
(ئەبوبەکری صدیق) ئیسلامی بۆ ئەو و (عوسمانی کوڕی عەففان) و (زوبەیری کوڕی عەوام) و (تەڵحەی کوڕی عبیداللە) و (سەعدی کوڕی ئەبووەقاص) باس کرد، جا بابەتەکە لێڵ نەبوو

لایان و گومان خلوەخاوی پێ نەکردن، بەڵکو لەگەڵ (ئەبوبەکر)دا بە پەلە بەرەو لای پێغەمبەری خواﷺ کەوتنە رێ تا پەیمانی پێ بدەن و ئالای ئیسلام هەڵبگرن.

جا لەو ساتەوە کە موسڵمان بوو تا ئەو کاتەی گەڕایەوە بۆ لای پەروەردگاری لە تەمەنی حەفتاو پێنجەمین ساڵیدا، نمونەیەکی سەرسوڕهێنەری بڕواداری مەزن بوو، هەر ئەوەش بوو وای کرد لە پێغەمبەرﷺ لەنێو ئەو دە کەسەیدا دابنێت کە مژدەی بەهەشتی پێدابوون و.. وای لە (عومەر)یش کرد کە لەنێو ئەو شەش هاوەڵەی راوێژکردنیدا دابنێت کە خەلیفایەتی دوای خۆی لەنێو ئەواندا دابنرێت و، وتی: (پێغەمبەرﷺ وەفاتی کرد و رازی بوو لێیان)..

(عبدالرحمن) دەستبەجێ لەدوای موسڵمان بوونی پشکی خۆی لە دەربەدەری و دژایەتی قورەیش پێ برا..

کاتێك کە پێغەمبەریشﷺ فەرمانی کرد بە هاوەڵانی کە کۆچ بکەن بۆ حەبەشە، (عبدالرحمن) کۆچی کرد و پاشان گەڕایەوە بۆ مەککە و... دواتر لە کۆچکردنی دووەمدا کۆچیکردەوە بۆ حەبەشە و پاشان گەڕایەوە بۆ مەدینە و.. بەشداری (بەدر) و (ئوحود) و، تێکڕای جەنگەکانی دیکەی کرد..

* * *

لە بازرگانیەکەیدا بەجۆرێك بەختدار بوو کە بووبووە مایەی سەرسوڕمان و سەرسام بوونی و، خۆی لەو بارەیەوە دەڵێت:

{وام دەبینی، گەر بەردێکم بەرز بکردایەتەوە، زیو و ئاڵتونم لەژێریدا دەدۆزیەوە}..!!

بازرگانیکردنیش لای (عبدالرحمنی کوڕی عەوف)ﷺ چڵێسی و قۆرغکاری نەبوو..

بگرە سوور بوونیشی نەبوو لەسەر کۆکردنەوەی سامان و تامەزرۆبوونی دەوڵەمەندی..

نەخێر..

بەڵکو کار و، ئەرکێکی سەرشانی بوو کە سەرکەوتن تیایاندا نزیکتری دەکردەوە لە دەروون و، زیاتر تێکۆشان..

(عبدالرحمن) هەڵگری سروشتێکی بەجۆش بوو، کە ئاسوودەبوونی خۆی لە کارکردنی چاکدا دەبینیەوە لە هەرکوێ بێت..

کەوابوو ئەو ئەگەر لە مزگەوتدا نەبوو تا نوێژ بکات، یا لە غەزادا تا جیهاد بکات، ئەوا لە بازرگانیەکەیدا بوو کە گەشەیەکی زۆری کردبوو، هەتا کاروانەکانی وای لێهاتبوو لە میصر و شامەوە، بە هەموو پێداویستیەکانی دوورگەی عەرەب لە خۆراك و پۆشاك بەرەو مەدینە دەهات..

رێڕەوی کۆچکردنەکەی لەسەرەتای کۆچکردنی موسڵمانان بۆ مەدینە، زیاتر ئەو سروشتە بەجۆشەیمان بۆ دەخاتەڕوو.

بەرنامەی پێغەمبەر لەو کاتەدا وابوو برایەتی بخاتە نێوان هەموو دوو هاوەڵێك، (موهاجیر)ێکی مەککە و (ئەنصار)یەکی خەڵکی مەدینە.

ئەم براییەش بەجۆرێ بوو کە مایەی سەرسام بوونی عەقڵ بوو، ئەنصاریەکی خەڵکی مەدینە دەهات هەموو ئەوەی کە هەیبوو لەگەڵ برا موهاجیرەکەیدا بەشی دەکرد.. تەنانەت جێگاکەشی، گەر دوو ژنی هەبوایە، دەیویست یەکێکیانی تەڵاق بدات، تا براکەی بیخوازێت..!!

لەو ساتەشدا پێغەمبەری ئازیز برایی خستنە نێوان (عبدالرحمنی کوڕی عەوف) و (سەعدی کوڕی رەبیع)..

دەبا گوێ بۆ هاوەڵی پایەبەرز (ئەنەسی کوڕی مالیك)ﷺ رابگرین، کە ئەوەی روویداوە دەیگێڕێتەوە بۆمان!

{... جا (سەعد) بە (عبدالرحمن)ی وت: براکەم، من لە هەموو خەڵکی مەدینە زیاتر سامانم هەیە، بڕوانە نیوەی ماڵەکەم و بیبە!!

دوو ژنیشم هەیە، سەرنج بدە کامیانت بەدڵ بوو تا تەڵاقی بدەم و، بیهێنیت..!

(عبدالرحمنی کوڕی عەوف) پێی وت:

{خوای گەورە پیت و فەڕ بخاتە ماڵ و خێزانتەوە..

بەڵکو بازاڕم نیشان بدەن}..

پاشان چووە دەرەوە بۆ بازار و، شتی کڕی و.. فرۆشتی و.. قازانجی کرد}..!!

ژیانی بەم شێوەیە بردە سەر لە مەدینە، لە سەردەمی پێغەمبەرﷺ و پاش وەفاتیشیدا، لە بەجێهێنانی تەواوی مافی ئاین و، کاری دونیا و.. بازرگانی قازانجەکەی سەرکەوتوو بوو، کە خاوەنەکەی -وەك خۆی دەڵێت- گەر بەردێکی لە شوێنی خۆی بەرز بکردایەتەوە ئاڵتون و زیوی ل ژێریدا دەدۆزیەوە..!!

ئەوەشی وای لە بازرگانیەکەی کردبوو سەرکەوتوو پیرۆز بێت، حەڵاڵێتی و، دوورکەوتنەوەی تەواو بوو لە حەرام، بگرە لە گوماناویش..

هەروەها ئەوەی زیاتر سەرکەوتوو پیت و فەڕداری کردبوو ئەوەبوو کە تەنها بۆ (عبدالرحمنی کوڕی عەوف) نەبوو بەس، بەڵکو پشکی گەورەی بۆ خوای گەورە بوو، دەیگەیاند بە کەس و کار و، برایانی و، پۆشتەسازی سوپاکانی ئیسلام..

گەر بازرگانی و دەوڵەمەندی، بە ژمارەی دانەکانی و قازانجەکانی سەرژمێر بکرێت، ئەوا سامانەکەی (عبدالرحمنی کوڕی عەوف) ڕێژەو ژمارەی بەوەی کە لە پێناوی پەروەردگاری جیهانیاندا دەیبەخشی دەزانرا..!!

ڕۆژێکیان گوێی لە پێغەمبەری خوابوو پێی فەرموو:

{ئەی کوڕی عەوف، تۆ لە دەوڵەمەندەکانی..

بە گاگۆڵکێش دەچیتە بەهەشتەوە..

قەرز بدە بە خوای گەورە، قاچەکانت بۆ دەکاتەوە}..

لەو ساتەوە کە ئەو ئامۆژگاریەی لە پێغەمبەری خوا بیست، قەرزی زۆر باشی بە پەروەردگاری دەدا، خوای گەورەش بۆی چەند بارە دەکردەوە.

ڕۆژێکیان زەوییەکی فرۆشت بە چل هەزار دینار، پاشان هەمووی بەخشیەوە بەسەر خزم و کەس و کارەکەی لە هۆزی (بەنی زوهرە) و، دایکانی بڕواداران و، موسڵمانە هەژارەکاندا.

جارێکیشیان پێنج سەد ئەسپی پێشکەش بە سوپای ئیسلام کرد و.. جارێکی دیکەش هەزار و پێنج سەد وشتر ی بە بارەوە بەخشی..

لە سەرەمەرگیشدا، رایسپارد کە پەنجا هەزار دیناری ببەخشن لە پێناوی خوادا و، هەر کەس لەوانەی کە بەشداری بەدریان کردووە و ماون یەکی چوارسەد دیناریان پێ بدرێت، تەنانەت (عوسمانی کوڕی عەفان)ﷺ، سەرەڕای دەوڵەمەندیەکەی پشکی خۆی وەرگرت و وتی: (سامانی عبدالرحمن حەڵاڵ و بێگەردە و، چێژکردنی ساغی و پیت و فەڕە).

* * *

(عبدالرحمنی کوڕی عەوف) خاوەن و گەورەی سامانەکەی بوو نەك بەندەی..

خۆ ماندوونەکردنیشی لە کۆکردنەوەو لەسەریەك دانانی بەڵگەی ئەوەیە..

بگرە بە ساناییی لە ماڵی حەڵاڵ گردی دەکردەوە و.. پاشان تەنها بۆ خۆی نەبوو بەس.. بەڵکو خزم و کەس و کار و برایان و هەموو کۆمەڵگاکەیشی لەگەڵ ئەودا لێی بەهرەمەند دەبوون.

زۆری ئاستی بەخشین و دەستگیرۆیکردنی گەیشتبووە رادەیەك کە دەوترا:

{هەموو خەڵکی مەدینە پشکدارن لە سامانەکەی عبدالرحمندا.

قەرزی بە سێیەکیان دەدا و..

سێیەکیشیان قەرزەکانی بۆ دەبژاردنەوە..

سێیەکیش دەیدانێ و پێی دەبەخشین..} !!

ئەو دەوڵەمەندیەشی مایەی ئاسودەیی و شادی دەروونی نەبوو، گەر ئەو توانایەی پێنەدایە کە پشتیوانی ئاینەکەی و، کۆمەکی برایانی پێبکات..

لەدوای ئەوەش، هەردەم لە دەوڵەمەندیەکەی دەترسا..

ڕۆژێکیان خواردنی بەربانگی بۆ هێنرا، لەکاتێکدا کە بەڕۆژوو بوو..

کاتێ سەرنجی دا ئارەزووی خواردنی نەما و گریا و، وتی:

{(موصعەبی کوڕی عومەیر) کە لە من چاکتر بوو شەهید بوو، عابایەك کرایە کفنی کە سەری داپۆشرایە، قاچەکانی بەدەرەوە بوون، قاچەکانیشی داپۆشرایە، سەری بەدەرەوە دەبوو..

(حەمزە)ش کە لە من چاکتر بوو شەهید بوو، تەنها عابایەك هەبوو بکرێتە کفنی.

پاشان دونیا بۆ ئێمە راخرا هێندەی کە راخرا و، ئەوەندەی کە هەمانە پێمان بەخشرا.

من دەترسم کە چاکەکانمان پێشخرابێت بۆمان}..!!

رۆژێکیان لەسەر خوانێك لای هەندێك لە هاوەڵان کۆبوونەوە.

هەر کە خواردنەکە لە بەردەمیاندا دانرا دەستی کرد بە گریان، لێیان پرسی:

– چی دەتگریەنێ ئەی باوکی موحەممەد..؟

وتی:

{پێغەمبەری خواﷺ وەفاتی کرد، خۆی و خاووخێزانیشی تێر بە سکی خۆیان نانی جۆیان نەخوارد.. وا نابینم دواخرانمان بۆ شتێك بێت چاکەی ئێمەی تێدا بێت}..!!

هەروەها، دەوڵەمەندییەکەی یەك کەم لەخۆباییبوون و لوت بەرزی بۆ دروست نەکردبوو..

تەنانەت لەبارەیەوە وتراوە: گەر کەسێکی نامۆ کە نەیناسیبایە لەکاتێکدا لەگەڵ خزمەتکارێکیدا دانیشتبوایە، نەیدەتوانی کە لێکیان جیابکاتەوە!!

بەڵام گەر ئەو کەسە نامۆیە ئاشنای بەشێکی تێکۆشانی (عبدالرحمن) و تاقیکردنەوەکانی ببوایە، ئەوا دەیزانی لە رۆژی (ئوحود)دا بیست برینی پێوەبوو، یەکێك لەو برینانەش شەلییەکی هەمیشەیی لە قاچێکیدا دروست کردبوو.. هەروەها لە رۆژی (ئوحود)دا چەند ددانێکیشی کەوت و، زمان گیرانێکی ئاشکرای لە کاتی گۆکردن و قسەکردنیدا دروست کرد.

ئا لەو کاتەدا، ئەو کەسە نامۆیە دەیتوانی کە بزانێت ئەو پیاو باڵابەرزە، روخسار گەشە، پێست نەرمە، شەلە، زمان گیرە لە ئەنجامی پێکرانی رۆژی (ئوحود)، (عبدالرحمنی کوڕی عەوف)ە..!!

رەزای خوای لێ بێت و خوا رازی بکات..

* * *

سروشتی مرۆڤ وای راهێناوین کە دەوڵەمەندی داوای دەسەڵاتدارێتی دەکات..

بەو واتایەی کە دەوڵەمەندەکان هەمیشە پێیان خۆشە کە دەسەڵاتێکیان هەبێت پارێزگاری سامانەکەیان بکا و زیادی بکات و، ئارەزووی مەندی لوت بەرزی و خۆبەگەورەزانین و ئیرەییان فێربکات کە دەوڵەمەندی دەیوروژێنێت هەردەم..

خۆ گەر (عبدالرحمن‌ی کوڕی عەوف)مان بەدی بکردایە لەو دەوڵەمەندییە بەرینەیدا، ئەوا مرۆڤێکمان دەبینی کە بەشێوەیەکی سەیر سروشتەکانی مرۆڤی لەم بوارەدا دادەماڵێ و بەرەو بەرزییەکی نایابی دەبرد..!

ئەوە لەکاتێکدا روویدا کە (عومەری کوڕی خطاب)ﷺ گیانی پاکی دەسپارد و، شەش پیاوی لە هاوەڵانی پێغەمبەری خواﷺ هەڵدەبژارد تا لەنێو خۆیاندا جێنشینی نوێ دیاری بکەن..

پەنجەکان ئاماژەیان بۆ (عبدالرحمن‌ی کوڕی عەوف) دەکرد و روو لەو بوون..

هەندێك لە هاوەڵانیش لەو بارەیەوە قسەیان لەگەڵدا کردبوو کە ئەو لەو شەش کەسە رەواترە بۆ جێنشینی، وتی:

{سوێند بەخوا، پەتێك هەڵبگیرێت و، بخرێتە گەردنم، پاشان بەرەو لایەکی دیکەم رابکێشن خۆشەویستترە لام لەوە}..!!

بەمجۆرە، هێشتا شەش کەسە هەڵبژێرلوەکان کۆبوونەوەی خۆیان ساز نەکردبوو تا یەکێکیان هەڵبژێرن بۆ جێنشینی لەدوای (عومەری فاروق)، هەواڵی بە پێنج براکەی دیکەی دا کە ئەو دەست لەو مافەی خۆی هەڵدەگرێت کە (عومەر) بۆی داناوە، کاتێك کە کردی بە یەکێك لەوانەی کە لەنێوانیاندا خەلیفە دیاری بکرێت.. هەر بۆیە لەسەریان پێویستە کە تەنها لەنێوان خۆیان خەلیفە دیاری بکەن–واتە لەنێو پێنج کەسەکەی دیکەدا–..

زۆ رێبەزوویی ئەو دونیا نەویستیەی لە وەرگرتنی پلەوپایەدا گەیاندیە جێگای ناوبژیوان لەنێوان ئەو پێنج بەڕێزەی دیکەدا و، رازی بوون کە ئەو لەنێوانیاندا خەلیفە دیاری بکات و، ئیمامی عەلی پێی وت:

{لەپێغەمبەری خوام بیستﷺ وای باسدەکردیت کە ئەمینی خەڵکی ئاسمان و، ئەمینی خەڵکی زەویت}..

(عبدالرحمن‌ی کوڕی عەوف)یش (عوسمانی کوڕی عەفان)ی دیاری کرد بۆ خەلیفایەتی و، ئەوانی دیکەش وازۆی دیاریکردنەکەیان کرد.

* * *

ئەمە حەقیقەتی پیاوێکی دەوڵەمەندە لە ئیسلامدا..

ئایا بینیتان کە ئیسلام چی لێکرد هەتا بەرزی کردەوە بەسەر دەوڵەمەندیدا، بەو هەموو لەخۆباییکەر و سەرلێشێواندنەی کە هەیەتی و، چۆن بە جوانترین شێوە زاخاوی دا..؟؟

ئا ئەوەتا لەساڵی سی و دووی کۆچیدا، گیان دەدا..

(عائیشە)ی دایکی بڕوادارانیش دەیەوێت بەرێزێك بەهرەمەندی بکات کە جگە لەو بە کەسی دیکە نەدرابێت، هەربۆیە لەکاتێکدا کە لەسەر نوێنگەی مردنە داوای لێدەکات کە لە ژورەکەی ئەودا و لە تەنیشت پێغەمبەر و، ئەبوبەکر و، عومەرەوە بەخاك بسپێردرێت..

بەڵێ ئەو موسڵمانێکە ئیسلام بەچاکی پەروەردەی کردوە، شەرم دەکا لەوەی کە خۆی بەرز بکاتەوە بۆ ئەو جێگایە..!!

پاشان ئەو وادە و بەڵێنێکی پێشتری هەیە لەگەڵ (عوسمانی کوڕی مەظعون)[1]دا، کە ڕۆژێکیان پێکهاتن کە: هەرکامیان دوای ئەوی دیکە مرد، لە تەنیشت هاوەڵەکەیەوە بنێژرێت..

* * *

لەکاتێکدا گیانی بۆ گەشتێکی نوێی خۆی ساز دەکرد، چاوەکانی فرمێسکیان لێدەباری و، زمانیشی لەبەرخۆیەوە دەجوڵاند و دەیوت:

{دەترسم نەکەیەنرێم بە هاوەڵانم بەهۆی ئەو سامانە زۆرەی کە هەمبوو}..

بەڵام سەبوری خوای گەورە زۆر زوو دایدەگرت و، روخساری بە روپۆشێکی تەنکی شادی پرشنگداری مژدەدەری دڵنیاکار دایدەپۆشی..

هەروەها گوێیشی هەڵخستبوو.. وەك ئەوەی کە دەنگێکی خۆشی هەبێت و لێی نزیك بێتەوە..

لەوانەیە ئا لەو ساتەدا گوێبیستی راستێتی ئەو فەرمودەیەی پێغەمبەرﷺ بوبێت کە ماوەیەکی زۆر بوو پێی فەرموبوو:

{(عبدالرحمن)ی کوڕی عەوف) لە بەهەشتدایە}..

هەروەها لەوانەیە گوێبیستی پەیمانی خوای گەورە بووبێت لەو قورئاندا:

﴿الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لاَ يُتْبِعُونَ مَا أَنفَقُوا مَنًّا وَلاَ أَذًى لَّهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ: ئەو کەسانەی ماڵ لەرێی خوادا دەبەخشن و بەچاویاندا نادەنەوە و تووشی ئازارێکیان ناکەن، پاداشتیان لای پەروەردگاریانە وهیچ ترس و خەمێکیان لەسەر نیە.﴾البقرة/٢٦٢.

---

١ (عوسمانی کوڕی مەظعون) پێشتر لەم کتێبەدا و لەژمارە (١٨)دا باسمان کرد.

٤١

عبداللەی کوڕی عەمری کوڕی حەرام

مەلائیکەتەکان سێبەریان بۆ کردبوو

ئەو کاتەی حەفتا پیاوە ئەنصاریەکە لە پەیمانی عەقەبەی دووەمدا پەیمانیان دەدا بە پێغەمبەری خوا، (عبداللەی کوڕی عەمری کوڕی حەرام)-باوکی جابری کوڕی عبداللە- یەکێك بوو لەو ئەنصاریانە..

کاتێك پێغەمبەری خوداﷺ سەرگەورە(نەقیب)ی لەنێو هەڵبژاردن، (عبداللەی کوڕی عەمر) یەکێك بوو لە سەرگەورەکان و.. پێغەمبەری خوداﷺ کردیە سەرگەورەی سەر هۆزەکەی کە (بەنی سەلەمە) بوو..

کە گەڕایشەوە بۆ مەدینە، سەروسامان و، خزم و خوێشی خستە خزمەتی ئیسلامەوە.. پاش کۆچکردنی پێغەمبەریش بۆ مەدینە، ئەبوجابر هەموو خۆشبەختی خۆی لە هاوڕێیەتیکردنی پێغەمبەرداﷺ بەشەوو بەڕۆژ دەبینیەوە..

* * *

لە جەنگی (بەدر)یشدا موجاهیدانە هاتە دەرێ و، پاڵەوانانە جەنگا..

لە غەزای (ئوحود)یشدا مردنی خۆی هاتە پێش چاو بەر لەوەی موسڵمانان بۆ جەنگ بچنە دەرەوە..

ئەو هەستە راستگۆیانە دایگرت کە ناگەڕێتەوە، دڵی وەخت بوو لە خۆشیا باڵ بگرێتەوە!!

ئەم هاوەڵە پایەبەرزە -جابر-ی کوڕی بانگ کرد و پێی وت:

{من وادەبینم لەم جەنگەدا دەکوژرێم.. بگرە لەوانەیە یەکەمین شەهیدی موسڵمانەکانیش بم..

جا من سوێند بەخوا، جگە لە پێغەمبەری خواﷺ لە تۆ خۆشەویستتر بەجێ ناهێڵم.. قەرزێکم لەسەرە، بیدەرەوەو، لەگەڵ خوشکەکانتدا باش بە}..

* * *

بۆ دەمەو بەیانی رۆژی دوایی موسڵمانەکان بۆ رووبەڕووبوونەوەی قورەیشیەکان چونە دەرەوە.. ئەو قورەیشەی کە بە سوپایەکی بێژمارەوە هاتبو شارە هێمنەکەیان داگیر بکات..

جەنگێکی ترسناك بەرپا بوو، لە سەرەتادا موسڵمانان سەرکەوتنێکی خێرایان بەدەست هێنا، کە دەکرا سەرکەوتنی یەکلاکەرەوەش بێت، گەر ئەو تیرهاوێژانەی پێغەمبەرﷺ فەرمانی پێکردبوون کە لە جێگای خۆیاندا بمێننەوەو هەرگیز جۆڵێ نەکەن، ئەو سەرکەوتنە خێرایە

بەسەر قورەیشدا لەخۆبایی کردن و، شوێنەکانی خۆیان بەسەر کێوەکەوە بەجێ نەهێشتبایە و سەرقاڵ نەبووبانایە بە کۆکردنەوەی دەستکەوتەکانی سوپای دۆڕاوەوە..

ئەو سوپایەی کە زۆر خێرا شکانی خۆی کۆکردەوە کاتێ بینی پشتی موسڵمانەکان بە تەواوەتی چۆڵ بووە، پاشان لە پشتەوە بە هێرشێکی لەناکاو سەرسامیان کردن و، سەرکەوتنی موسڵمانەکان گۆڕدرا بۆ شکست..

* * *

لەم جەنگە سەخت و تاڵەدا، (عبداللەی کوڕی عەمر) ماڵئاوایکار و شەهیدانە جەنگا.. کاتێك لەپاش جەنگەکە موسڵمانەکان چوون بۆ سەیرکردنی شەهیدەکانیان.. (جابری کوڕی عبدالله) بەدوای باوکیدا دەگەڕا، تا لەنێو شەهیدەکاندا دۆزییەوە، سەیری کرد بێباوەڕەکان شێواندویانە، هەروەك چۆن پاڵەوانانی دیکەشیان شێواندووە..

لە کاتێکدا (جابر) و هەندێك لە کەس و کاری بۆ شەهیدی ئیسلام (عبداللەی کوڕی عەمری کوڕی حەرام) دەگریان، پێغەمبەری خوداشﷺ بەلایاندا تێپەڕی لەکاتێکدا کە دەگریان، فەرمووی:

{بۆی بگرین..

یان بۆی نەگرین..

مەلائیکەتەکان بە باڵەکانیان سێبەریان بۆ کردووە}..!!

* * *

ئیمانی (ئەبوجابر) درەوشاوەو بەتین بوو..

خۆشەویستی-بگرە ئەوپەڕی ئەوینی- بۆ مردن لەپێناوی خوادا ئەوپەڕی خۆزگە و ئاواتی بوو..

پێغەمبەری خوداشﷺ دواتر هەواڵی مەزنی لەبارەیەوە درکاند، هەواڵێك کە ئەوینی مەزنی بۆ شەهیدی دەنواند..

ڕۆژێکیان پێغەمبەرﷺ بە (جابر)ی کوڕی فەرموو:

{ئەی جابر..

خوای گەورە هیچ کەسی نەدواندوە لە پشتی پەردەوە نەبێت..

بەڵام ڕووبەڕوو لەگەڵ باوکتدا دوا..

پێی فەرموو: ئەی بەندەکەم، دلوا بکە تا پێت ببەخشم..

وتی: ئەی پەروەردگار، داوات لێدەکەم کە بمگێڕیەوە بۆ دونیا، تا دووبارە لە پێناوتدا بکوژرێم..

خوای گەورە پێی فەرموو:
پێشتر ئەوەم باسکردووە: ئەوان ناگەڕێنەوە بۆی..
وتی: ئەی پەروەردگار، ئەم بەخششەی پێت داوین، رایبگەیەنە بەوانەی دوای ئێمە..
جا خوای گەورە ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە:
﴿وَلاَ تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ. فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللّهُ مِن فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِم مِّنْ خَلْفِهِمْ أَلاَّ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ: ئەو کەسانەی لەرێی خوادا کوژراون، هەرگیز بە مردوویان حیساب مەکەن، بەڵکو زیندوون و خودا بژێویان دەداتێ. دڵیان خۆشە بەو چاکەیەی کە خودا دەربارەی کردوون، شادن بەوەش کە ئەوانەی وا نەگەیشتوونە ئەمان و بەجێماون، هیچ ترسێکیان لەسەر نابێ و هیچ خەمێکیان لەبەر نابێ.﴾آل عمران/١٦٩-١٧٠.

کاتێك کە موسڵمانەکان دەچوونە سەر شەهیدە چاکەکارەکانیان پاش کۆتایی هاتنی جەنگی (ئوحود).. ئەو ساتەی کە خزمانی (عبداللەی کوڕی عەمر) لاشەکەیان ناسیەوە، ژنەکەی لەگەڵ براکەیدا کە ئەویش بە هەمان شێوە لەگەڵیدا شەهید بووبوو، خستنیە سەر وشترەکەی و، هات بە بیریدا کە بیانباتەوە بۆ مەدینە تا لەوێ بیاننێژێت و، هەروەك هەندێك لە موسڵمانەکان شەهیدەکانی خۆیان بەوجۆرە لێکرد..

بەڵام بانگدەری پێغەمبەری خوداﷺ گەیشت پێیان و فەرمانی پێغەمبەری پێگەیاندن کە: {کوژراوەکان لە شوێنی کوژرانیاندا بەخاك بسپێرن}..

جا هەریەکەیان شەهیدی خۆی هێنایەوە..

پێغەمبەری ئازیزیشﷺ سەرپەرشتی بەخاك سپاردنی هاوەڵە شەهیدەکانی دەکرد، ئەو شەهیدانەی کە ئەو پەیمانەی بەخوای گەورەیان دابوو بردیانە سەر و، گیانی بەرزی خۆیان بە لێبوردەیی کردە قوربانی بۆ خودا و پێغەمبەرەکەی.

کە نۆرەی (عبداللەی کوڕی حەرام) هات بە خاك بسپێردرێت، پێغەمبەری خواﷺ بانگی کرد:

{(عبداللەی کوڕی عەمر) و، (عەمری کوڕی جەموح) لە یەك گۆڕدا بنێژن، چونکە لە دونیادا زۆر یەکدیان خۆشدەویست و، دڵساف بوون بەرامبەر بەیەك}..

* * *

ئائێستاش.. لەمیانەی ئەو ساتانەی کە گڵکۆ بەختەوەرەکەیان سازدەکرد بۆ پێشوازی هەردوو شەهیدە ئازیزەکە، وەرن با پێکەوە سەرنجێکی خۆشەویستانەی شەهیدی دووەم (عبداللەی کوڕی جەموح) بدەین..

* * *

٤٢

عەمری کوڕی جەموح

دەمەوێ بەم شەلییەمەوە لە بەهەشتدا بگەڕێم

زاوای (عبداللّٰهی کوڕی عەمری کوڕی حەرام) بوو، چونکە مێردی (هیندی کچی عەمر)ی خوشکی بوو..

ئەم کوڕەی (جەموح)یش یەکێك بوو لە سەرگەورەکانی مەدینە و، پیاوماقوڵێك لە پیاوماقوڵانی (بەنی سەلمە) بوو..

(مەعاذی کوڕی عەمر)ی کوڕی، کە بەر لەخۆی موسڵمان بوو یەکێك بوو لەو حەفتا ئەنصاریەی بەشداری پەیمانی (عەقەبە)ی دووەمییان کرد.

جا (مەعاذی کوڕی عەمر) و (مەعاذی کوڕی جەبەل)[1]ی هاوڕێی بەوپەڕی پەرۆشیەکی گەنجانەی بڕواداری بوێرانەوە خەڵکی مەدینەیان بۆ لای ئیسلام بانگ دەکرد..لەو دەمەشدا لەنێو خەڵکدا وا باوبوو کە پیاوماقوڵان وێڕای ئەو بتە گەورانەی کە لە پەرستگاکانیاندا دانرابوون هەموو خەڵکی دەیانپەرست، لە ماڵەکانیشیاندا بتی بچوکیان دادەنا..

(عەمری کوڕی جەموح)یش بەو پێیەی کە پیاوماقوڵ و سەرگەورە بوو، بتێکی دروستکردبوو، ناوی (مەناف)ی لێنابوو، لە ماڵەکەیدا داینابوو..

(مەعاذی کوڕی عەمر) لەگەڵ (مەعاذی کوڕی جەبەل)ی هاوڕێیدا پێکهاتبوون لەسەر ئەوەی کە بتەکەی (عەمری کوڕی جەموح) بکەنە مایەی گاڵتەجاڕی و یاریکردن.

شەو چوونە سەری و، هەڵیان گرت و فڕێیان دایە ئەو چاڵەی کە خەڵکی شتی پیس و زبڵی تێ فڕێدەدا.

(عەمر)یش کە دەمەو بەیانی هەستا سەرنجی دا (مەناف) لەجێگای خۆی بەدی نەکرد و، بەدوایدا گەڕا تا بینی لەو چاڵەدا فڕێدراوە.. جا توڕە دەبێت و دەڵێت:

– دەك تیاچن، کێ ئەمشەو دەستدرێژی کردۆتە سەر خواوەندەکانمان..!؟

پاشان دەیشوات و، پاکی دەکاتەوە و، بۆنی خۆشی لێدەدات..

شەوی نوێی بەسەردا هاتەوە، هەردوو (مەعاذ)– (مەعاذی کوڕیعەمر) و (مەعاذی کوڕی جەبەل) هەمان شتیان بەسەر بتەکەدا هێنایەوە، هەموو شەوێك بەو جۆرە.

هەتا (عەمر) هەراسان بوو، شمشێرەکەی هێنا و خستیە سەر گەردنی (مەناف) و پێی وت: گەر چاکەت تێدایە بەرگری لەخۆت بکە..!!

---

١ پێشتر باسکرا.

بۆ بەیانی کە هەستا سەیری کرد لەجێی خۆیدا نەماوە.. بەڵکو لە هەمان چاڵدا فڕێدراوە، ئەمجارە بەتەنهاش نەبوو لە چاڵەکەدا.. بەڵکو لەگەڵ سەگێکی تۆپیودا توند پێکەوە بە گوریسێك بەسترابونەوە..

لەکاتێکدا کە توڕە و، پەست و، سەرسام بوو بوو، هەندێك لە پیاوماقوڵانی مەدینە کە پێشتر موسڵمان بووبوون لێی نزیك بوونەوەو، بە دەستیان ئاماژەیان بۆ بتە فڕێدراوەکە دەکرد کە بە سەگێکی تۆپیوەوە بەسترابوویەوەو، عەقڵ و دڵ و تێگەیشتنی (عەمری کوڕی جەموح)یان دواند و، باسی پەروەردگاری حەق و، خاوەن توانا و دەسەڵاتیان بۆ دەکرد، کە هیچ شتێك هاوشێوەی نیە..

دەربارەی (موحەممەد)ی (صادق الامین) قسەیان بۆ دەکرد، کە هاتۆتە دونیا تا ببەخشێت، نەك وەرگرێت.. ڕێنوێنی بکات، نەك سەر بشێوێنێت..

دەربارەی ئیسلامیش، کە هاتووە تا مرۆڤەکان لە کۆت و بەند ڕزگار بکات -هەموو کۆت و بەندێك- ، هاتووە خۆشی و ڕەحمەتی خودای تێدا زیندوو بکاتەوەو ڕووناکی ئەویان لەدڵدا پەخش بکات.

جا لە چەند ماوەیەکی کەمدا (عەمر) خۆی و ئایندەی خۆی بینیەوە..

لە چەند چرکەساتێکدا ڕۆشت و، پۆشاکەکانی و جەستەی خاوێن کردەوەو، پاشان خۆی بۆن خۆش و ڕێك و پێك کرد و، بەسەری بەرز و دەروونی گەشاوەوە کەوتەڕێ، تا پەیمان بدات بە دوایین پێغەمبەر و، جێگای خۆی لەنێو بڕواداراندا بگرێت.

* * *

لەوانەیە کەسێك بێت بەبیریدا و بپرسێت: کەسانێکی وەك (عەمری کوڕی جەموح).. کە سەرگەورەو پیاوماقوڵی هۆزەکانیان بوون.. چۆن بڕوایان دەهێنا بەو بتە گاڵتەجاڕیانە بەو جۆرە ئەو هەموو بڕوایە..؟

چۆن عەقڵیان لەو گێلییە نەیدەپاراستن..

وە چۆن ئەمڕۆ- لەگەڵ موسڵمان بوون و قوربانیدانیاندا- لەڕیزی گەورەپیاواندا دەیاندوێنین..؟

کردنی ئەم جۆرە پرسیارانە لە ڕۆژگاری ئێستادا زۆر سانایە، کە منداڵێکیش بەدی ناکەین عەقڵی وای لێبکات تەختەیەك دابتاشێت و لە ماڵەکەیدا دایبنێت و بیپەرستێ..

بەڵام لەو ڕۆژگارەی کە ڕابوورد، سۆزی مرۆڤ جێگای ئەو جۆرە کارانەی تێدا دەبوویەوە بەبێ ئەوەی کە زیرەکی و تێگەیشتنیان هیچ تەڵەکە و فێڵێکی بەرانبەر ئەو داب و نەریتانە تێدابێت..!!

(ئەسینا) بەسە بۆمان وەك نمونە..

(ئەسینا) لە سەردەمی (بارکلین) و (فیساگۆرس) و (سوقرات)دا..

ئەو (ئەسینا)یەی کە لە پێشکەوتنی فیکریدا گەیشتبووە ئاستی سەرسام کردنی عەقڵ، ئا لەو کاتەدا هەموو خەڵکەکەی، فەیلەسوف و، دانوەر و، جەماوەرەکەی بڕوایان بەو بتە داتاشراوانە هەبوو، بڕواداریيەك تا ئەوپەڕی گێلی و گاڵتەجاڕی!!

چونکە ویژدانی ئاینی لەو چەرخە دورانەدا لەگەڵ پێشکەوتنی عەقڵدا بە هێڵێکی تەریبدا نەدەڕۆیشتن.

* * *

(عەمری کوڕی جەموح) دڵ و، ژیانی بە پەروەردگاری جیهان سپاردبوو، سەرەڕای زۆر بەخشندەیی و دەستبڵاویەکەی، ئیسلام زیاتر بەخشندەتری کرد و، هەموو سامانەکەی خستە خزمەت ئاینەکەی و براکانی..

پێغەمبەرﷺ لە کۆمەڵێك خەڵکی (بەنی سەلمە)-هۆزەکەی (عەمری کوڕی جەموح)-ی پرسی:

- کێ سەرگەورەتانە ئەی بەنی سەلمە..؟

وتیان: (الجعد بن قيس)، لەسەر ئەو ڕژدیەی کە تێیدابوو..

ئەمجا پێغەمبەرﷺ فەرمووی:

{جا چ دەردێك لە ڕژدی سەختترە!!

بەڵکو سەرگەورەتان ئەو دەموچاو پانە سپیەیە، (عەمری کوڕی جەموح)ـە}..

ئەم گەواهیدانەی پێغەمبەری خواﷺ ڕێزلێنانی (عەمری کوڕی جەموح) بوو، چ ڕێزلێنانێك..!

لەمبارەیەوە شاعیری ئەنصاریەکان وتویەتی:

فسوّد عمرو بن الجموح لجوده	وحقّ لعمرو بالنّدى أن يُسَوَّدا
إذا جاءه السُّؤّالُ أذهب مالــه	وقـال خـذوه، إنه عـائـد غـدا

واتە: پیاهەڵدانی (عەمری کوڕی جەموح) لەبەر بەخشندەییەکەی مافی خۆی بوو کە بانگ بکرێت و پیایدا هەڵبدرێت.. گەر داواکەر ماڵەکەی هەموو ببردایە، دەیوت: ببیەن، سبەینێ دێتەوە..

جا (عەمری کوڕی جەموح) هەروەك چۆن سامانەکەی لەپێناوی خوای گەورەدا بەخشی، دەیویست کە گیان و ژیانیشی ببەخشێت..

بەڵام.. بەچ شێوەیەك؟؟

ئەو قاچێکی بەجۆرێکی وەها شەل بوو کە بە کەڵکی بەشداریکردنی شەڕ نەیەت.

خاوەنی چوار کوڕیش بوو، هەموویان موسڵمان بوون و، پیاوانێکی بەجەرگ بوون و، لەگەڵ پێغەمبەری خوداﷺ بۆ شەڕکردن دەچوونە دەرەوەو، بەردەوام بوون لەسەر بەجێهێنانی فەرزی جیهاد..

لە جەنگی بەدردا (عەمر) هەوڵیدا بەشداری بکات، جا کوڕەکانی چوونە خزمەت پێغەمبەرﷺ تکایان لێکرد کە باوکیان رازی بکات بەوەی کە نەیەتە دەرەوە، یان گەر قەناعەتیشی نەکرد فەرمانی پێ بکات..

هەرواش بوو، پێغەمبەرﷺ پێی راگەیاند کە ئیسلام لێی بوراوە لە بەشداریکردنی جیهاد وەك فەرزێك بەهۆی کەم ئەندامیەکەیەوە کە خۆی لە شەلییەکی زۆردا دەنواند..

لەگەڵ ئەوەشدا دەستی دایە زۆرلێکردن و تکاکردن.. تا پێغەمبەر فەرمانی پێکرد کە لە مەدینە بمێنێتەوە.

جەنگی (ئوحود)یش هات، عەمر چووە خزمەت پێغەمبەرﷺ و لێی پاڕایەوە کە مۆڵەتی بەشداربوونی بدات و پێی وت:

{ئەی پێغەمبەری خوا.. کوڕەکانم دەیانەوێت رێگەم نەدەن کە بۆ جیهاد کردن لەگەڵتدا بێمە دەرەوە..

جا سوێند بەخوا من ئومێدەوارم کە بەم شەلیەمەوە لە بەهەشتدا بگەڕێم}..

لە بەرامبەر ئەو سووربوونە مەزنەیدا پێغەمبەرﷺ مۆڵەتی دا کە بێتە دەرەوەو بەشداری بکات، جا چەکەکەی هەڵگرت و، بەخۆشی و سنگ فراوانیەوە بە شەلی کەوتە رێ و، بە دەنگێکی ملکەچانە لە پەروەردگاری پاڕایەوە:

{خودایا شەهیدیم پێ ببەخشە و مەمگێڕەوە بۆ ناو کەس و کارەکەم}..!

* * *

هەردوو لەشکر لە رۆژی (ئوحود)دا بەیەك گەیشتن..

(عەمری کوڕی جەموح) و هەرچوار کوڕەکەیشی بە شمشێرەکانیان کەوتنە لێدانی سوپای تاریکی و بێباوەڕی..

(عەمر)یش لە نێو ئەو خەڵك و هەرایەدا هەنگاوی دەنا و، لەگەڵ هەر هەنگاوێکیشیدا شمشێرەکەی سەری یەکێك لە بتپەرستەکانی لێدەکردەوە..

ئەو بە دەستی راست شمشێری دەوەشاند و، پاشان سەرنجی ئاسۆی بەرزی دەوروبەری خۆی دەدا و، وەك ئەوەی پەلەی بێت بۆ هاتنی ئەو مەلائیکەیەی کە گیان دەکێشێت و، پاشان بەرەو بەهەشتی دەبات..

بەڵێ.. ئەو بەراستی شەهیدبوونی لە پەروەردگاری خواست و، تەواو دڵنیاش بوو لەوەی کە خوای گەورە پاڕانەوەکەی گیراکردووە..

بەڵێ ئەو ئامەززۆیە – ج ئامەززۆییەك– بەوەی کە بە قاچی شەل لە بەهەشتدا هەنگاو بنێت تا خەڵکەکەی بزانن کە موحەممەدی پێغەمبەری خواﷺ چۆن هاوەڵانی خۆی دیاری دەکرد و، چۆن پیاوانی پەروەردە دەکرد..!!

* * *

بەڵێ ئەوەی کە چاوەڕێی بوو پێی گەیشت.

لێدانی شمشێرێکی بەرکەوت و، ساتەوەختی زەماوەندەکەی راگەیاند..

زەماوەندی شەهیدێکی پایەبڵند بەرەو بەهەشتی جاویدانی و، فیردەوسی خودای میهرەبان..!!

* * *

لەکاتێدا کە موسڵمانەکان شەهیدەکانیان بەخاك دەسپارد، پێغەمبەرﷺ ئەو فەرمانەی دەرکرد –کە پێشتر گوێبیستی بووین–.

{سەرنج بدەن، (عبداللهی کوڕیحەرام) و (عەمری کوڕی جەموح) لەیەك گۆڕدا بنێژن، چونکە هەردووکیان لە دونیادا یەکیان خۆشدەویست و دڵساف بوون بەرامبەر بەیەك}..!!

* * *

ئەمجا هەردوو شەهیدە هاوڕێ ئازیزەکە لەیەك گۆڕدا بەخاك سپێردران، لەژێر گڵکۆی ئەو خاکەدا کە جەستەی بێگەردیانی گرتە خۆ، پاش ئەوەی کە پاڵەوانێتی بێوێنەیانی بینی.

پاش تێپەڕبوونی چل و شەش ساڵ بەسەر بەخاك سپاردن و هاوڕێیەتیان، لافاوێکی زۆر بەهێز هات و خاکی گۆڕەکەیانی داپۆشی، بەهۆی کانیەکەوە کە (موعاویە) لەوێوە هێنابووی، جا موسڵمانەکان خێرا کەوتنە گواستنەوەی جەستەی شەهیدەکان، ئەوانەی بەشداری گواستنەوەی لاشەکانیان کرد لەبارەیانەوە دەڵێن:

{لاشەیان هەر نەرم بوو..

دەست و قاچیان دەجوڵێنرا}...!!

(جابری کوڕی عبدالله) لەو کاتەدا زیندووبوو، لەگەڵ خزم و کەس و کارەکەیدا رۆشت تا لاشەی (عبداللهی کوڕی عەمری کوڕی حەرام)ی باوکی و لاشەی (عەمری کوڕی جەموح)ی مێردی پوری بگوێزێتەوە..

لەگۆڕەکەی خۆیاندا بینینی، وەك ئەوەی نوستبن وابوو.. زەوی هیچی لێ نەخواردبوون و، ئەو خەندەی رەزامەندی و شادیەی ئەو رۆژەیان لەسەر لێو دانەبڕابوو کە بەرەو لای خوای گەورە بانگ کران، ئایە سەرتان سوڕماوە..

سەرتان سوڕنەمێنێ..

چونکه ئهو گیانه مهزنه تهقواداره، بێگهردانهی، که به سهر چارهنوسیاندا زاڵ بوون.. له جهستهکاندا که ساز بووه بۆی، ڕێژهیهك له بهرگری(مناعة) بهجێدههێڵێت که هۆکارهکانی شیکردنهوهو، داڕزانی ناو خاك لادهبات..

٤٣

حەبیبی کوڕی زەید

ئەفسانەی فیداکاری وخۆشەویستی

لە پەیمانی عەقەبەی دووەمدا کە پێشتر چەند جارێ لێی دواین و، تێیدا حەفتا پیاو و دوو ئافرەتی خەڵکی مەدینە پەیمانیان دا بە پێغەمبەرﷺ، (حەبیبی کوڕی زەید) و (زەیدی کوڕی عاصم)ی باوکیﷺ لەو حەفتا پیاوە پیرۆزە بوون..

(نوسەیبەی کچی کەعب)ی دایکیشی یەکێك بو لەو دووئافرەتەی کە پەیمانیان دا بە پێغەمبەری خوداﷺ..

ئافرەتی دوەمیش پوری —خوشکی دایکی— بوو..!!

کەوابوو بڕوادارێکی دێرینە و ئیمانی بە شادەمارەکانیدا ڕۆچووە..

لەپاش کۆچکردنی پێغەمبەری خوداشﷺ بۆ مەدینە لە پەنایدا ژیا و، لەهیچ غەزایەکدا دوانەکەوت و، لەهیچ کارێکدا کەمتەرخەمی نەنواند..

* * *

ڕۆژ گارێك هات باشووری دوورگەی عەرەب دوو درۆزنی پیسی بەخۆوە دی کە بانگەشەی پێغەمبەرایەتیان دەکرد و، خەڵکیان بەرەو سەرلێشێوان دەدایە پێش خۆیان..

یەکەمیان کە (ئەسوەدی کوڕی کەعبی عەنسی) بوو لە (صەنعا)..

دووەمیش لە یەمامە دەرکەوت، کە (موسەیلەمەی درۆزن) بوو..

هەردو درۆزنەکە دەستیان دابوە هاندانی خەڵکی لە دژی ئەو بڕوادارانەی هۆزەکانیان کە بەدەم بانگەوازی خودا و، پێغەمبەرەوە چووبوون و، هانیان دەدان لەدژی نێردراوانی پێغەمبەری خوا بۆ ئەو جێگایانە..

لەسەری ئەوەشەوە، دەستیان دایە شێواندنی خودی پێغەمبەرایتی و، خراپە و تاریکیان لەسەر زەیدا بڵاودەکردەوە.

* * *

پێغەمبەر ڕۆژێکیان سەرسام بوو بە هاتنی نێردراوی (موسەیلەمە) کە نامەیەکی هێنابوو تێیدا هاتبوو: (لە موسەیلەمەی پێغەمبەری خوداوە، بۆ موحەممەدی پێغەمبەری خودا.. سڵاوت لێبێت..

پاش ئەوە، من بەشدارکراوم لەو کارەدا لەگەڵ تۆدا و، نیوەی زەوی بۆ ئێمەیەو، نیوەکەی دیکەیشی بۆ قوڕەیشە، بەڵام قوڕەیشیەکان هۆزێکی دەستدرێژیکارن)..!!!

پێغەمبەریش یەکێك لە نووسەرانی هاوەڵی بانگ کرد و، وەڵامی موسەیلەمەی پێ نووسی:

{بەناوى خوداى بەخشندەى میهرەبان..
لە موحەممەدى پێغەمبەرى خوداوە، بۆ موسەیلەمەى درۆزن..
سڵاو لەو کەسەى شوێن روناکى دەکەوێت..
پاش ئەوە، زەوى موڵکى خودایە و، بۆ هەرکەسى بیەوێت لە بەندەکانى پێى دەدات و، سەرئەنجامیش بۆ تەقوادارانە}..!

ئەو وشانەى پێغەمبەر وەك گزنگى بەرى بەیان هات و، ئابڕوى درۆزنەکەى (بەنى حەنیفە)ى برد کە واى گومان دەبرد پێغەمبەرایەتى موڵکەو، ئەویش هات و داواى نیوەىزەوى و نیوەى بەندەکانى دەکرد..!

ئەمجا نێردراوەکەى (موسەیلەمە) وەڵامەکەى پێغەمبەرى ﷺ لەگەڵ خۆیدا بردەوە بۆ (موسەیلەمە)، بوە مایەى زیادبوونى گومرایى و سەرلێشێواویەکەى.

* * *

درۆزنەکە دەستى دایە بڵاوکردنەوەى بوختان و هەڵبەستراوەکانى و، زیاتر ئەشکەنجەدانى بڕواداران و هاندانى لە دژیان زیادى کرد، هەربۆیە پێغەمبەر واى بەچاك زانى کە نامەیەکى بۆ بنێرێت و تێیدا رێگرى ئەو بێعەقڵیانەى بکات..

بۆ ئەم کارەش پێغەمبەرﷺ (حەبیبى کوڕى زەید)ى دیارى کرد تا نامەکەى پێدا بنێرێت بۆ موسەیلەمە..

(حەبیب)یش کەوتە هەنگاونان و، بەوپەڕى شادیەوە بۆ ئەم کارە پایەبڵندە کەوتەڕێ کە پێغەمبەرى خوداﷺ پێى سپاردبوو ، ئومێدەوار بوو کە دڵى موسەیلەمە رێنوێنى بکات بۆ لاى حەق و، (حەبیب)یش پاداشت و خەڵاتى مەزنى دەست بکەوێت..

* * *

رێبوارەکە گەیشتە شوێنى مەبەست و..
نامە پڕ لە روناکیەکەى دایە موسەیلەمەى درۆزن و، زیاتر لە سەرلێشێواوى و گومڕایدا رۆچوو..

لەکاتێکدا کە موسەیلەمە تەنها بێمێشکێکى بوختانچى بوو، هەموو رەوشتێکى بوختانچى بێمێشکیشى تێدابوو..!!

بەم شێوەیە، هیچ مەردایەتى و رەوشت جوانى عەرەب و پیاوەتى تێدا نەبوو کە رێگریان بکردایە لە رشتنى خوێنى نێردراوێك کە نامەیەکى نوسراوى هێناوە.. ئەو کارەى کە عەرەبەکان رێزیان لێدەنا و پیرۆز بوو بەلایانەوە..!!

قەدەری ئاینی مەزنی ئیسلام ویستی وەهابوو کە وانەیەکی نوێ زیاد بکات بۆ سەر وانە مەزنەکانی پاڵەوانێتی کە بە گوێی تێکڕای مرۆڤایەتیدا دەدا، وانەیەك کە ئەمجارە بابەت و مامۆستاکەی لەیەك کاتدا (حەبیبی کوڕی زەید) بێت.. ! !

* * *

موسەیلەمەی درۆزن هۆزەکەی خۆی کۆکردەوەو، بۆ یەکێك لەرۆژە دیارەکان بانگی کردن..

ئەوجا (حەبیبی کوڕی زەید)ی نێردراوی پێغەمبەری خوداﷺ هێنرا و شوێنەواری ئەشکەنجەدانی توند کە تاوانباران بەسەریاندا هێنابوو، بەو ئومێدەی گیان بوێری بڕفێنن و، لەبەرچاوی خەڵکەکەدا سەرکز و بێدەسەڵات دەرکەوێت و، خێرا بڕوا بهێنێت بە موسەیلەمە کاتێك کە لەبەردەم خەڵکەکەدا بۆ لای ئەو بڕوایە بانگەشە دەکرێت و.. بەوەش موسەیلەمەی درۆزنی دزڕا و موعجیزەیەکی خەیاڵی لەبەردەم هەڵخەڵەتێنراوەکانیدا بەدەست دەهێنێت.

* * *

موسەیلەمە بە (حەبیب)ی وت:

– شاهێدی دەدەیت کە (موحەممەد) پێغەمبەری خوایە..؟

(حەبیب) وتی:

– بەڵێ" شاهێدی دەدەم کە (موحەممەد) پێغەمبەری خوایە.

ڕوو زەردیەکی سەرشۆڕانە ڕوخساری موسەیلەمەی داگرت و، دووبارە لێی پرسیەوە:

– شاهێدیش دەدەیت کە من پێغەمبەری خودام..؟؟

(حەبیب)یش بە گاڵتەجاڕییەکی مرێنەرەوە وەڵامی دایەوە:

– من هیچ نابیستم..! !

ئەمجا ڕەنگی زەردی سەرشۆڕانەی سەر ڕوخساری موسەیلەمەی درۆزن گۆڕا بۆ ڕەشێکی قین لەدڵانەی ڕێ‌لێ‌ونبوو.

لەراستیدا نەخشەکەی شکستی هێنا و، ئەشکەنجەکەی بێبەرهەم بوو، لەبەردەم ئەو کەسانەشدا کە کۆی کردبوونەوە تا موعجیزەکەی ببینن زللەیەکی بەهێزی بەرکەوت کە هەیبەتی درۆزنی خستە ناو قوڕەوە..

ئا لەوێدا وەك گای سەربڕاو بۆڕاندی و، هاواری پیاوکوژەکەی کرد کە پێشتر نوکی شمشێرەکەی کرد بە جەستەی (حەبیب)دا..

پاشان دەستی دایە پارچەپارچەکردنی جەستەی، پارچەپارچە و، کوت کوت و، ئەندام لەدوای ئەندام..

پاڵەوانە مەزنەکەش هیچی دیکەی زیاد نەدەکرد بۆسەر ورتەورتەکەی و سرودی ئیسلامەکەی دووپات دەکردەوە:

{لا اله الا الله، محمد رسول الله}.

* * *

خۆ گەر (حەبیب) ئەو رۆژە بە شتێ لە ئاسانکاری رووکەش بۆ موسەیلەمە ژیانی خۆی دەرباز بکردایە و، ئیمانەکەی لەنێو سنگیدا بشاردایەتەوە، موسڵمان بوونەکەشی هیچ خراپەیەکی بەسەردا نەدەهات..

بەڵام ئەو پیاوەی کە لەگەڵ باوك و، دایك و، براو، پوریدا ئامادەی پەیمانی عەقەبە بوو، لەو ساتە گرنگە پیرۆزەوە بەرپرسیارێتی پەیمانەکەی و ئیمانەکەی بە تەواوەتی و بەبێ کەم و کوڕی لە ئەستۆ گرت، نەدەکرا کە چرکەساتێکی رۆژی هاوسەنگی رابگرێت لەنێوان ژیانی و مەبدەئەکەیدا..

پاشان هیچ هەلێکی وای لەبەردەمدا نەبوو تا هەموو ژیانی بەدەست بهێنێت وەك ئەم دەرفەتە دەگمەنەی کە چیرۆکی تێکڕای ئیمانی خۆی تێدا بینیەوە.. لە خۆڕاگری و، مەزنی و، پاڵەوانێتی و، قوربانیدان و، شەهیدبوونی لە پێناوی رێنوێنی و حەق خەریك بوو لە جوانی و رێکوپێکیدا زیاتر بێت لە هەموو سەرکەوتن و باڵادەستیەك..!!

* * *

هەواڵی شەهیدبوونی نێردراوە بەڕێزەکەی گەیشتەوە بە پێغەمبەری خوا ﷺ و، لەبەردەم حوکمی پەروەردگاریدا ئارامی گرت، چونکە ئەو بە روناکی خودا ئایندەی موسەیلەمەی درۆزنی بەدی دەکرد و، خەریك بوو لەناوچوونی بەچاوی خۆی ببینێت..

بەڵام (نوسەیبەی کچی کەعبی دایکی (حەبیب) بۆ ماوەیەکی زۆر ددانی جیڕکردەوە، پاشان سوێندێکی تەواوی خوارد کە تۆڵەی کوڕەکەی لە خودی (موسەیلەمە) بکاتەوە و، رم و شمشێرەکەی بگێڕێت بەنێو گۆشتە پیسەکەیدا..

ئەو قەدەرەیشی کە لەو رۆژەدا دەیڕوانییە دڵتەنگی و ئارامگری و خۆڕاگریەکەی، مایەی سەرسوڕمانێکی زۆر بوو، لە هەمان کاتدا بڕیاری دا کە لە پەنایەوە بوەستێت تا سوێندەکەی بەجێ دەهێنێت..!!

* * *

خولێکی کورتی ڕۆژگار سوڕایەوەو.. بەهۆیەوە جەنگە زیندوەکە بەرپابوو، جەنگی یەمامە..
(ئەبوبەکری صدیق)ی جێنشینیی پێغەمبەری خواﷺ سوپای ئیسلامی ئامادەکرد تا بەرەو یەمامە بکەوێتە ڕێ کە (موسەیلەمە) تێیدا گەورەترین لەشکری ئامادەکردبوو..
(نوسەیبە)ش لەگەڵ سوپادا کەوتەڕێ و..
چوە نێو گەرمەی جەنگەکەوە و، بە دەستی ڕاستی شمشێرەکەی هەڵگرتبوو، ڕمەکەیشی بە دەستی چەپیەوە بوو، زمانیشی لە هاوارکردن نەدەکەوت:
{موسەیلەمەی دوژمنی خوا کوا} ..؟
کاتێ (موسویلەمە)ش کوژرا و، شوێنکەوتەکانی وەك خوری شیکراوە کەوتنە سەر زەوی و، بەیداخەکانی ئیسلام بە سەربڵندی و سەرکەوتوویی بەرز بوونەوە.. (نوسەیبە) کە جەستەی پایەداری بەهێزی پڕ لە جێگای برین و لێدانی ڕم بوو، ڕاوەستا..
ڕاوەستا و پێشوازی لە ڕوخساری کوڕە ئازیزەکەی شەهید(حەبیب) دەکرد و، بینی کات و شوێنی پڕکردوەوە..!!
(نوسەیبە) چاوی بە هەرلایەکدا و بۆ لای هەر ئاڵایەك لە ئاڵا شەکاوە سەرکەوتوە شادەکان بگێڕایە ڕوخساری (حەبیب)ی کوڕی بە شەکاوەیی و .. سەرکەوتوویی و.. شادی لەسەر بەدی دەکرد..

٤٤

ئوبەی کوڕی کەعب

زانیاریت لێ پیرۆز بێت

ڕۆژێکیان پێغەمبەری خواﷺ پرسیاری لێکرد:

{ئەی باوکی مونذیر..؟؟

چ ئایەتێکی قورئانی پیرۆز مەزنترە..؟؟}

لە وەڵامیدا وتی:

{خودا و پێغەمبەرەکەی زاناترن}..

پێغەمبەرﷺ پرسیارەکەی لێ دووبارە کردەوە:

{ئەی باوکی مونذیر..؟؟

چ ئایەتێکی قورئانی پیرۆز مەزنترە..؟؟}

لە وەڵامیدا وتی:

{﴿اللَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾البقرە/٢٥٥.}

ئەمجا پێغەمبەری خواﷺ دەستی دا بەسەر سینگیدا و، لەکاتێکدا شادی بەسەر ڕوخساریەوە دەدرەوشایەوە پێی فەرموو:

{زانیاریت لێ پیرۆز بێت ئەی باوکی مونذیر}..

ئەو (باوکی مونذیر)ەی کە پێغەمبەری ئازیز پیرۆزبایی ئەو زانیاری و تێگەیشتنەی لێکرد کە خوای گەورە پێی بەخشیبوو، هاوەڵی پایەبەرز (ئوبەیی کوڕی کەعب) بوو..

(ئوبەی) ئەنصاریەکی هۆزی خەزرەجە و، بەشداری پەیمانی عەقەبە و، غەزای بەدر و، جەنگەکانی دیکەی کردووە.

لەنێو ئەوانەدا کە زۆر زوو موسڵمان بووبوون گەیشتبووە پایەیەکی بڵند و، ئاستێکی بەرزی وەها هەتا ئەمیری باوەڕداران (عومەر)ﷺ لەبارەیەوە وتی:

{ئوبەی سەرگەورەی موسڵمانانە}...

(ئوبەیی کوڕی کەعب) لە پێشەوەی ئەو کەسانە بوو کە (وەحی)یان دەنووسیەوە، نامەکانیان دەنووسی..

لە لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز و، خوێندنەوەو، تێگەیشتنی ئایەتەکانیدا، لەسەرکەوتوان بوو،،

ڕۆژێکیان پێغەمبەری خواﷺ پێی فەرموو:

{ئەی (ئوبەیی کوڕی کەعب)..

من فەرمانم پێکراوە کە قورئانت فێر بکەم}..

(ئوبەی) دەیزانی کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمانەکانی لە (وەحی)یەوە وەردەگرێت..

ئا لێرەدا بە شادییەکی زۆرەوە لە پێغەمبەری خودایﷺ پرسی:
{ئەی پێغەمبەری خودا، دایك و باوکم بە قوربانت بن.. ئایا ناوی خۆمیان هێنا بۆت}..؟؟
پێغەمبەر وەڵامی دایەوە:
{بەڵێ..
بەناوی خۆتەوەو، رەچەڵەکتەوە، لە ئاسمانی سەرەوە}..!!
جا موسڵمانێك لە دڵی پێغەمبەری خوادا ﷺ بگاتە ئەو ئاستە بەراستی موسڵمانێکی مەزنە، زۆریش مەزن..
بەدرێژایی ساڵانی پێکەوەبوونیشی، (ئوبەیی کوڕی کەعب) لە نزیك پێغەمبەری خوداوەﷺ بوو، لەو کانیاوە سازگارە بەخشەرەی هەڵدەگۆزی..
پاش گوێزانەوەی پێغەمبەری خواﷺ بۆ لای پەروەردگاری باڵادەست، (ئوبەی).. لە پەرستشەکەی و، بەهێزی ئاینەکەی و، ئاکاریدا لەسەر بەڵێنەکەی بەردەوام بوو..
هەمیشە بەئاگاهێنەر و ترسێنەری مۆزەکەیشی بوو..
رۆژانی سەردەمی پێغەمبەری ﷺ دەهێنانەوە یاد، لەگەڵ ئەو بەڵێن و، خووڕەوشت و، دونیانەویستیەی کە ئەوان لەسەری بوون..
لەو وتە پرشنگدارانەیشی کە لەنێو هاوەڵاندا دەیوتەوە:
{بەڕاستی ئێمە کە لەگەڵ پێغەمبەری خوادا بووینﷺ، تێڕوانینمان یەك بوو، کە لێشی جودا بووینەوە، تێڕوانینەکانمان بەراست و چەپدا جوودابوویەوە}..
بەردەوام بوو لەسەر تەقواداری و، دونیانەویستی و، دونیا نەیتوانی تووشی ئاشووب یان هەڵخەڵەتاندنی بکات..
چونکە ئەو حەقیقەتەکەی لە کۆتاییەکەیدا بەدی دەکرد..
جا مرۆڤ چەند بژی و، چەند لەنێو ناز و خۆشیدا بگوزەرێ، دەگاتە رۆژانێك کە هەموو ئەوانەی تێیدایە دەگۆڕێت بۆ گەرد و تۆزو جگە لە کردەوەی چاك، یا کارێکی خراپ کە ئەنجامی دابێت هیچی دیکەی بەدەستەوە نامێنێت..
لەبارەی دونیاشەوە (ئوبەی) دەڵێت:
{خۆراکی ئادەمیزاد، بۆتە نمونە بۆ دونیا..
سەرنج بدە گەر خوێی تێ بکەیت و، خۆراکەکەی چی بەسەر دێت}..؟؟
(ئوبەی) کە قسەی بۆ خەڵکی دەکرد گەردن و گوێیەکان بە پەرۆش و گوێڕاگرتنەوە رێزیان لێدەنا.. چونکە لەو کەسانە بوو کە لەبەر خوای گەورە لەهیچ کەسێکی دیکە نەدەترسا و.. هیچ ویستێکیشی لە دونیا داوا نەکردبوو.
ئەو دەمەی وڵاتی ئیسلامیش فراوان بوو، موسڵمانەکانی بینی بە ناڕەوا خۆیان لەگەڵ والیەکاندا دەگونجاند، هات وشە ترسێنەرەکانی ئاڕاستە کردن:

{ بە پەروەردگارى كەعبە تياچوون ..

بەڵام من خەفەت ناخۆم بۆيان، بەڵكو خەفەت بۆ ئەو موسڵمانانە دەخۆم كە لە ناويان دەبەن} ..

* * *

لەپاڵ زۆر پارێزكارى و تەقواكەيدا، هەركە باسى خودا و، ڕۆژى دوايى بكرايە دەگريا.. ئايەتەكانى قورئانى پيرۆزيش خۆى بيخوێندايە، يا گوێبيستى ببوايە، دەيهەژاند و هەموو گيانى دەهێنا لەرزە..

بەڵام ئايەتێك لەنێو ئەو ئايەتانەى قورئانى پيرۆزدا، كە گوێبيستى دەبوو يان خۆى دەيخوێندەوە بەجۆرێكى بێوێنە خەم و خەفەت دايدەگرت..

كە ئەويش ئايەتى:

﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ: بڵێ، خودا تواناى هەيە كە لەلاى سەروتانەوە يان لەلاى ژێرتانەوە ئازارتان بۆ بنێرێ، يان بتانكاتە چەند دەستە و تێكتان بەردا و ئازار لە يەكتر بچێژن. ﴾الانعام/٦٥.

ئەوەيشى كە نوبەى زياتر لێى دەترسا كە بەسەر ئومەتى ئيسلاميدا بێت ئەوەبوو كە ڕۆژێك بێت بەسەريدا كە هێز و تواناى نەوەكانيان لەنێوان خۆياندا پەرش و بڵاوبێت..

هەميشەش داواى سەلامەتى لەخواى گەورە دەكرد و.. بەراستيش هەندێك لە ناز و نيعمەتى خوداى گەورەى بەسەردا ڕژابوو..

بەبڕوادارى و دڵنيايى و، پاداشت وەرگرتنەوە گەڕايەوە بۆ لاى پەروەردگارى..

٤٥

سەعدی کوڕی مەعاز

باوکی عەمر، خۆشی لە تۆ

لە تەمەنی سی ویەك ساڵیدا موسڵمان بوو..

لە تەمەنی سیوحەوت ساڵیشدا شەهید بوو..

جا لەنێوان ڕۆژی موسڵمان بوونی و، ڕۆژی کۆچکردنیدا، (سەعدی کوڕی مەعاز)ﷺ ڕۆژانێکی بەرزی لە خزمەتکردنی دینی خودا و پێغەمبەردا بەسەر برد.

* * *

سەرنج بدەن!

ئەو پیاوە ڕوخسار جوانە، پایەدارە، زۆر باڵابەرزە، ڕوخسار گەشە، بەخۆوە بووە، مەزنە بەدی دەکەن..؟؟

ئەوە خۆیەتی..

بەخێرایی و ڕاکردن بەرەو ماڵی (ئەسعەدی کوڕی زورارە) ڕێگا دەبڕێ تا ئەو پیاوە– موصعەبی کوڕی عومەیر– ببینێ کە لە مەککەوە (موحەممەد ﷺ) ناردویەتی بۆ شاری مەدینە، هەتاوەکو مژدەی یەکخواناسی و ئیسلامیان پێبدات..

بەڵێ.. ئەو بەرەو ئەوێ دەگوزەرێ تا ئەو پیاوە نامۆیە بە ئاینەکەیەوە بکاتە دەرەوەی شاری مەدینە و.. واز لە خەڵکی مەدینە و ئاینەکەیان بهێنێت..!!

* * *

بەڵام هەرکە لە کۆڕی (موصعەب) نزیك دەبێتەوە کە لە ماڵی (ئوسەیدی کوڕی زورارە)ی کوڕی پوریەتی دڵی بە شنەبایەکی شیرین دەبوژێتەوە کە بای لێخۆشبوون و خۆشبەختی بۆی دەهێنێت..

هەرکە گەیشتە لای دانیشتوانی کۆڕەکە و، جێی خۆی گرت لە نێویاندا و، گوێی ڕادێرا بۆ وشەکانی (موصعەب)، هیدایەتی خوای گەورە دەروون و گیانی روناك کردەوە.

لە یەکێك لە قەدەرە سەرسوڕهێنەرەکاندا، سەرکردەی ئەنصاریەکان خەنجەرەکەی فڕێدەدات و، دەستی ڕاستی دەهێنێت پەیمان دەدات بە پێغەمبەری خوا ﷺ..

بە موسڵمان بوونی (سەعدی کوڕی مەعاز)یش خۆرێکی نوێ لە مەدینەدا هەڵدێت، کە زۆر دڵ لە خولگەیدا دەسوڕێتەوە و لەگەڵ موحەممەددا دەبنە بەجێهێنەری فەرمانەکانی پەروەردگاری جیهانیان..!!

* * *

سەعد موسڵمان بوو و، هەنگاوەکانی موسڵمان بوونی پاڵەوان و مەزنانە هەڵگرت.
ئەو دەمەی پێغەمبەری خوا و هاوەڵانی کۆچیان کرد بۆ شاری مەدینە ماڵەکانی (بەنی عەبدولئەشهەل)-هۆزەکەی سەعد- دەستپێکی دەروازەکان بوو بۆ کۆچکاران و، تێکڕای سامانەکانیشیان بەبێ منەت و، ئازاردان و.. لێپرسینەوە لەبەردەستیاندا بوو..!!

* * *

غەزای بەدر دێت..
پێغەمبەری خوداشﷺ هاوەڵانی کۆچەری و پشتیوانانی کۆدەکاتەوە، تا لەو بارەیەوە راوێژیان پێ بکات..
ڕوی پیرۆزی کردە لای ئەنصاریەکان و پێی فەرموون:
{بیروباوەڕتانم پێ بدەن خەڵکینە}.
جا (سەعدی کوڕی مەعاذ) هەستایەوە وەك بەیداخ و.. وتی:
{ئەی پێغەمبەری خوا..
ئێمە بڕوامان هێنا پێت و، بەڕاستمان زانیت و، گەواهیمان دا کە ئەوەی هێناوتە حەقە، لەسەر ئەمەش پەیمان و بەڵێنمان پێداویت..
دەسا ئەی پێغەمبەری خوا، بەرەو ئەوەی دەتەوێت بڕۆ و، ئێمەش لەگەڵتین..
سوێند بەو زاتەی کە بە حەق ڕەوانەی کردوویت، گەر بەنێو ئەو دەریایەدا بمانبەیت و بڕۆیت، ئێمەش لەگەڵت دێین و، تاکە پیاوێکمان دواناکەوێت و، ناترسین لەوەی کە سبەینێ دوژمنمان ڕوبەڕومان ببێتەوە..
ئێمە ئارامگرین لەجەنگدا و، ڕاستگۆین لە ڕووبەڕووبوونەوەدا..
بەڵکو خوا لەئێمەدا ئەوەت نیشان بدات کە مایەی چاورووونیت بێت..
دەسا لەسەر بەرەکەتی خودا بمانبە}..

* * *

وشەکانی سەعد وەك مژدە گەشانەوەو، ڕوخساری پێغەمبەریش بەرەزامەندی و بەختەوەری و شادی گەشایەوەو، بەموسڵمانەکانی فەرموو:
{بڕۆن و مژدەتان لێبێت، خوای گەورە وادەی پێداوم کە یەکێك لەو دوو دەستەیەتان پێدەدات..
سوێن بەخوا.. دەڵێی سەیری تیاچوونی ئەو هۆزە دەکەم}..

* * *

لە غەزای ئوحودیشدا و کاتێك کە موسڵمانان لەژێر کاریگەری ئەو دەستدرێژییە لەناکاوەی سوپای بێباوەڕاندا کە بەسەریاندا هێنان، چلو لە سەرنجدانی شوێنی (سەعدی کوڕی مەعاز)دا بەهەڵەدا نەدەچوو..

لەراستیدا ئەو قاچەیکانی بە تەنیشت پێغەمبەرەوەﷺ لەسەر خاك چەسپاندبوو، بە شێوەیەکی بوێرانە کە شایستەی ئەو بێت، بەرگری لێدەکرد و ئازار و ترسی لێ دوور دەخستەوە!!

* * *

غەزای خەندەقیش هات، تا مەردایەتی و پاڵەوانێتی سەعد بەشێوەیەکی گەش و پایەدار زیاتر پرشنگ بداتەوە..

جەنگی خەندەقیش نیشانەیەکی ئاشکرای سەر فێڵ و تەڵەکەی دەستدرێژیکارانە کە بەشوێن موسڵمانانەوە بوو بەبێ هۆ، لە دژێکەوە کە لە دژایەتیکردنەکەیاندا ئاشنای هیچ داد و پەیمانێك نین.

لەکاتێکدا کە پێغەمبەری خواﷺ و هاوەڵانی لەشاری مەدینە بەهێمنی و ئاسایش سەرقاڵی پەرستشی پەروەردگاریان بوون و، لەسەر گوێڕایەڵیان بەردەوام بوون و، خوازیار بوون کە قورەیش دەست لە شالاو و جەنگەکانی هەڵبگرێت، لەو کاتەدا دەستەیەك لە سەرکردەکانی جولەکە لە دەرفەتێکدا بەدزییەوە دەڕۆن بۆ مەککە و قورەیشیەکان لە دژی پێغەمبەری خودا هان دەدەن و، پەیمان و بەڵێنیان پێدەدەن کە پشتیوانی قورەیشیەکان بکەن گەر لەگەڵ موسڵمانەکاندا ڕوبەڕو ببنەوە..

بەراستیش لەگەڵ هاوەڵپەرستەکاندا پێکهاتن و، پێکەوە نەخشەی جەنگ و داگیرکاریان دانا..

لە ڕێگای گەڕانەوەشیاندا بۆ مەدینە یەکێ لە گەورە هۆزەکانی عەرەب کە هۆزی (غەطەفان) بوو هانیان دان و لەگەڵ سەرگەورەکانیان پێکهاتن کە بچنە سوپای قورەیشەوە..

نەخشەی جەنگ دانرلو، جەنگاوەران دابەشکران.. قورەیشیەکان و غەطەفان بە سوپایەکی ئێجگار گەورەوە هێرش دەکەنە سەر شاری مەدینە..

جولەکەکانیش هەڵدەستن بە ڕۆڵی ئاژاوەچێتی لەناوخۆی مەدینە و دەورویەری لەو کاتەدا کە سوپای هێرشبەر هەڵدەکوتێتە سەری..!!

کاتێ پێغەمبەرﷺ دەرکی کرد بە پلانە نامەردانەکە دەستی دایە خۆسازدان بۆی و، فەرمانی کرد بە هەڵکەندنی خەندەق بە دەوری شاری مەدینەدا تا بەر لە لێشاوی هێرشبەران بگرێت.

(سەعدی کوڕی مەعاذ) و (سەعدی کوڕی عوبادە)یشی نارد بۆ لای (کەعبی کوڕی ئەسەد)ی سەرگەورەی هۆزی (بەنی قورەیظة)ی جولەکە، تا راستی هەڵوێستی ئەوانیان بۆ روون ببێتەوە بەرانبەر ئەو جەنگە چاوەڕوانکراوە، لەو کاتەشدا پەیمان و بەڵێندان هەبوو لەنێوان پێغەمبەری خوداﷺ و جولەکەکانی (بەنی قورەیظة)دا..

هەر بۆیە کاتێ نێردراوەکانی پێغەمبەر گەیشتنە لای سەرگەورەی (بەنی قورەیظة) سەرسام بوون کە پێیان وتن:

((هیچ پەیمان و بەڵێنێك نیە لەنێوان ئێمە و موحەممەددا))..!!

پێغەمبەرﷺ زۆر لای سەخت بوو کە خەڵکی مەدینە تووشی ئەو داگیرکاریە گەورەیە و، ئەو ئابلۆقە فەوتێنەرە بکات، هەر بۆیە بیری کردەوە کە (غەطەفان) لە قورەیش دابڕێت و، سوپای هێرشهێنەر نیوەی ژمارەی سەربازەکانی و، نیوەی هێزەکەی لەدەست بدات، ئەوەبوو هات و لەگەڵ سەرکردەکانی غەطەفاندا کەوتە وتووێژ کە دەستیان لەم جەنگە بکێشنەوە، بەرانبەر بەوەش سێیەکی بەروبومی مەدینەیان پێدەدرێت.. سەرکردەکانی (غەطەفان)یش بەوە رازی بوون و، هیچی نەمابوو کە پێکهاتنەکە لە پەیماننامەیەکی متمانە پێکراودا بنووسرێت..

تا لەو ئاستەی هەوڵەکەدا، پێغەمبەری خوداﷺ راوەستا و بەمافی خۆی نەزانی کە بە تەنها لەو کارەدا بڕیار دەربکات، هەر بۆیە هاوەڵانی بانگ کرد تا راوێژیان پێ بکات لەو بارەیەوە.

لەمەشدا پێغەمبەرﷺ گرنگیەکی تایبەتی دا بە بیروبۆچوونی (سەعدی کوڕی مەعاذ) و (سەعدی کوڕی عوبادە)، چونکە ئەوان گەورەی مەدینە بوون و، بەمەش ئەوان لە هەموو کەس لەپێشترن بۆ گفتوگۆکردن لەسەر ئەو کارە و، هەڵوێست وەرگرتن بەرامبەری..

* * *

پێغەمبەرﷺ بەسەرهاتی ئەو وتووێژەی بۆ گێڕانەوە کە لەگەڵ سەرگەورەکانی (غەطەفان)دا ئەنجامی داوەو.. هەواڵی دانێ کە ئەو پەنای بردۆتە بەر ئەو هەوڵە، تا ئەو هێرشە مەترسیدارو، ئابلۆقە ترسناکە، لەشاری مەدینە و خەڵکەکەی دوور بخاتەوە..

هەردوو (سەعد) لە پێغەمبەری خودایان پرسی:

{ئەی پێغەمبەری خودا..

ئایا ئەوە بیروبۆچوونێکی خۆتە هەڵیدەبژێری، یان نیگایە و خودا فەرمانی پێکردوویت} ؟؟

پێغەمبەرﷺ فەرمووی:

{فەرمانێکە من هەڵیدەبژێرم بۆتان..

سوێند بەخوا، ئەمەم تەنها لەبەر ئەوە ئەنجامدا چونکە وام بینی کە عەرەب ئێوەیان خستۆتە نێو کەوانێکەوەو نیشانەیان لێ گرتوون و، لە هەموو لایەکەوە دەورەیان تەنیون، منیش ویستم کە ئەو هێزەیان تا رادەیەك بەرامبەرتان بشکێنم}.

(سەعدی کوڕی مەعاذ) هەستی کرد کە توانایان وەك مەرد و باوەڕدار رووبەڕوی تاقیکردنەوەیەك بۆتەوە، بەڵام چ تاقیکردنەوەیەك..

لێرەدا وتی:

{ئەی پێغەمبەری خوا..

ئێمە و ئەوان لەسەر شیرك و و بت پەستی بووین و، نە پەرستشی خوامان دەکرد و نە دەمان ناسی، ئەوانیش چاویان نەبڕیبوە ئەوەی کە دەنکە خورمایەکی شارەکەمان بخۆن، مەگەر بەخشین و میوانداری یان فرۆشتن بێت..

ئینجا کاتێ کە خوای گەورە بە ئاینی پیرۆزی ئیسلام رێزی لێناین و، رێنوێنی کردین بۆ لای و، سەرفرازی کردین بە تۆ و بە ئیسلام، سامانی خۆمانیان پێ بدەین..؟؟

سوێند بەخوا هیچ پێویستیمان بەوە نیە..

سوێند بەخوا بەس شمشێریان پێدەدەین.. هەتا خوای گەورە داوەری دەکات لەنێوان ئێمە و ئەواندا}..!!

دەست بەجێ پێغەمبەرﷺ لە بۆچونەکەی پاشگەز بووەوە و، هەواڵی دا بە سەرگەورەی (غەطەفان) کە هاوەڵانی رازی نەبوون بە پرۆژەی وتوێژ و، ئەویش بڕیاری ئەوانی پەسند کردووەو پابەندە پێوەی..

* * *

پاش چەند رۆژێك شاری مەدینە رووبەڕووی ئابلۆقەیەکی ترسناك بوویەوە..

لەراستیدا ئەوان ئەو ئابلۆقەیان بۆ خۆیان هەڵبژارد، زیاد لەوەی کە بەسەریاندا سەپێنرابێ، ئەمەش بەهۆی ئەو (خەندەق)ەی کە بەدەوری شاردا هەڵیان کەندبوو تا ببێتە سوپەر و پارێزەریان..

موسڵمانەکانیش کاڵای جەنگیان پۆشی..

(سەعدی کوڕی مەعاذ)یش شمشێر و رمەکەی هەڵگرت هاتە دەرەوە لەبەر خۆیەوە هۆنراوەی دەوتەوە:

لَبِّثْ قليلا يشهد الهيجا جمل   ما أجمل الموت اذا حان الأجل!

لەیەکێك لە هەڵمەتەکانیشدا باسکی سەعد تیرێکی کوژەری بەرکەوت، کە یەکێك لە بێباوەڕکان تێی گرتبوو.

جا خوێن له دەمارەکانی هاتە دەرەوەو فریاگوزاریەکی کاتی به پەلەیان بۆ ئەنجام دا تا خوێنەکەی بوەستێتەوە، پێغەمبەریشﷺ فەرمانی کرد که هەڵیبگرن و بیبەن بۆ مزگەوت و، تێیدا چادرێکی بۆ هەڵبدەن تا لەکاتی چارەسازیدا هەمیشه نزیك بێت لێی..

جا موسڵمانەکان لاوە مەزنەکەیان هەڵگرت بۆ شوێنەکەی له مزگەوتی پێغەمبەر..

(سەعد)یش چاوی هەڵهێنا و سەرنجی ئاسمانی داو، وتی:

{خودایا، گەر شتێك له جەنگی قورەیش ماوە ئەوا بمهێڵەرەوە بۆی..

چونکه هیچ هۆزێك نیه ئەوەندە حەز بکەم له دژیان بجەنگم وەك ئەو هۆزەی ئەشکەنجەی پێغەمبەرەکەیان دایت و، بەدرۆزنیان دانا و، دەریانکرد..

ئەگەر شەڕیشت لەنێوان ئێمە و ئەواندا تەواو کردوە، ئەوا ئەوەی تووشم بووە بیکەرە ڕێگەی شەهیدبوونم..

مەم مرێنه هەتا چاوم ڕوون دەبێتەوە به نەمانی بەنی قورەیظة..!! }

* * *

بۆ تۆیە پاداشتی خودا ئەی سەعدی کوڕی مەعاذ..!

کێ دەتوانێ جگە لەتۆ قسەی وا بکات، له ئاوەها هەڵوێستێکدا..؟؟

خودای گەورەش پاڕانەوەکەی گیرا کرد..

هەر ئەو پێکرانە بوو بەرێگەی شەهیدی و، پاش مانگێك لەژێر کاریگەری ئەو برینەدا بەرەو لای پەروەردگاری گەڕایەوە..

بەلام نەمرد تا دڵی ئاسودە بوو بەرانبەر (بەنی قورەیظه)..

چونکه پاش ئەوەی که قورەیشیەکان بێئومێد بوون له چوونە ناو مەدینه و، ترس و بیم کەوتە ڕیزی سوپاکەیانەوە، هەموویان چەك و تفاقەکانیان هەڵگرت و، بەسەرشۆڕی گەڕانەوە بۆ مەککە..

پێغەمبەری خوداشﷺ وای بینی که وازهێنان له (بەنی قورەیظه) که هەر کاتێك ویستیان ناپاکی بەرانبەر مەدینه ئەنجام بدەن، کارێکە ناکرێت ئیدی چاوپۆشی لێ بکرێت..

ئا لێرەدا فەرمانی کرد به هاوەڵانی که بەرەو بەنی قورەیظة بڕۆن..

لێرەشدا بیست و پێنج ڕۆژ ئابلۆقەیان دان..

کاتێك که هەستیان کرد دەربازبوونیان بۆ نیه لەدەست موسڵمانەکان، خۆیان دا بەدەستەوەو، تکای خۆیان خستە بەردەم پێغەمبەری خواﷺ، ئەویش بەدەمیانەوە چوو، تکاکەیشیان ئەوەبوو که (سەعدی کوڕی مەعاذ) ناوبژیوانی نێوانیان بکات.. سەعدیش له سەردەمی نەفامیدا هاوپەیمانیان بوو.

* * *

پێغەمبەرﷺ هەندێ هاوەڵانی نارد و سەعدی کوڕی مەعاذ یان هێنا لە چادرگەکەی کە لەنێو مزگەوتدا تێیدا تیمار دەکرا..

بەسەر وڵاخێکەوە هات و، ماندوویەتی و نەخۆشی پێوە دیار بوو..

پێغەمبەر پێی فەرموو:

{ئەی سەعد، فەرمان دەربارەی بەنی قورەیظة بدە}..

جا سەعد هەوڵە ناپاکەکانی هاتەوە یاد کە دواترینیان شەڕی خەندەق بوو کە وەخت بوو شاری مەدینە و خەڵکەکەی تووشی تیاچوون بێت..

بۆیە سەعد وتی:

{وادەزانم کە شەڕکارەکانیان بکوژێن و..

ژن و منداڵەکانیان بکرێنە خزمەتکار و..

سامانەکانیان دابەش بکرێت..}.

بەم شێوەیە سەعد نەمرد هەتا دەروونی ئاسودە بوو بەرانبەر(بەنی قورەیظة)..

* * *

مەترسی برینەکەی سەعد ڕۆژ لەدوای ڕۆژ، بگرە سات لەدوای سات ترسناکتر دەبوو..

ڕۆژێکیان پێغەمبەری خودا چوو بۆ سەردانی و، سەیری کرد لە چرکەساتەکانی ماڵئاواییدایە، جا پێغەمبەر سەری هەڵگرت و خستیە کۆشیەوە، لەخوای گەورە پاڕایەوە:

{خودایا، سەعد لە پێناوی تۆدا تێکۆشا و..

بڕوای بە پێغەمبەرەکەت هێنا و..

ئەوەی لەسەری بوو بەجێی هێنا..

جا گیانی بە چاکترین شێوەی وەرگرتنی گیان وەربگرە}..

وشەکانی پێغەمبەرﷺ بەسەر گیانی ماڵئاوایکاریدا فێنکی و هێمنی داباراند.

هەوڵی دا، چاوەکانی کردەوە بەو ئومێدەی کە ڕوخساری پێغەمبەری خوا دوایین شت بێت کە لە ژیانیدا چاوی پێی دەکەوێت و، وتی:

{سڵاوت لێ بی ئەی پێغەمبەری خوا..

منیش شاهێدی دەدەم کە پێغەمبەری خودایت}..

ئا لەو کاتەدا پێغەمبەر سەرنجی ڕوخساری سەعدی دا و، فەرمووی:

{خۆشی لەتۆ ئەی باوکی عەمر}..

* * *

ئەبوسەعیدی خودری ﷺ دەڵێت:

{لەو کەسانە بووم کە گۆڕیان بۆ سەعد هەڵکەند..

هەر کە چینێکی خۆڵەکەمان هەڵکەند، بۆنی میسکمان دەکرد..

هەتا تەواو هەڵمان کەند}...

مردنی سەعد لای موسڵمانەکان زۆر سەخت بوو..

بەڵام سەرەخۆشیان؛ زۆر پایەبڵند بوو، کاتێك گوێبیستی پێغەمبەرەکەیان بوون دەیفەرموو:

{عەرشی خودای گەورە بۆ مردنی سەعدی کوڕی مەعاذ لەرییەوە}..

٤٦

سەعدی کوڕی عوبادە
ئالاهەڵگری ئەنصار

لەگەڵ ناوهێنانی (سەعدی کوڕی مەعاذ)دا باسی (سەعدی کوڕی عوبادە)ش دەکرێت..
چونکە هەردووکیان سەرگەورەی خەڵکی مەدینە بوون..
(سەعدی کوڕی مەعاذ) گەورەی ئەوس..
(سەعدی کوڕی عوبادە)ش گەورەی خەزرەج بوو..
هەردووکیشیان، زۆر زوو موسڵمان بوون و، ئامادەی پەیمانی عەقەبە بوون و، وەك سەربازێکی گوێڕایەڵ و، بڕوادارێکی راستگۆ لە پەنای پێغەمبەری خوداﷺ ژیان..
لەوانەیە (سەعدی کوڕی عوبادە) لەنێو هەموو ئەنصاریەکاندا تاکە کەس بێت کە پشکی خۆی لەو ئازار و ئەشکەنجەی قورەیش چەشتبێت کە بەسەر موسڵمانەکاندا دەهات لەشاری مەککە..!!
ئاسایی بوو کە قورەیش ئازار و ئەشکەنجەی ئەوانە بدات کە لەنێویاندا دەژیان و، لە مەککە نیشتەجێ بوون..
بەڵام پیاوێکی خەڵکی مەدینە تووشی ئەو ئەشکەنجەدانە بێت.. کە تەنها پیاوێکی ئاسایی نەبێت و بەس... بەڵکو سەرکردەیەکی گەورە بێت لە سەرگەورە و پیاو ماقووڵەکانیان، ئەم کارە قەدەر وای کرد کە تەنها بەشی (سەعدی کوڕی عوبادە) بێت..
ئەمەش لەدوای ئەوەی پەیمانی عەقەبە بەنهێنی بەستراو، ئەنصاریەکان ئامادەبوون بڕۆنەوە، قورەیشییەکان بە پەیماندان و پێکهاتنی ئەنصاریەکانیان لەگەڵ پێغەمبەری خوداﷺ زانی بەوەی کە کۆچ بکات بۆ مەدینە و ئەوانیش لەوێ لە دەوری دەبن بەرانبەر هەر هێزێکی هاوەڵپەرستان و تاریکی..
شێتێتی قورەیش هاتە جۆش و، دەستیان دایە شوێنکەوتنی سوارە ڕۆیشتوەکان تاکو گەیشتن بە (سەعدی کوڕی عوبادە) و بێ باوەڕەکان لەگەڵ خۆیاندا هێنایانەوە، بە گوریسی وڵاخەکەی هەردوو دەستیان بەستبوەوە بە ملیەوەو هێنایانەوە بۆ مەککە و، لە دەوری کۆبوونەوەو کەوتنە لێدانی و ئەوەی حەزیان لێی بوو لە ئازار و ئەشکەنجە بەسەریان هێنا..!!
کێ ئەمە بەسەر سەعدی کوڕی عوبادە دەهێنێت؟
ئەو سەرگەورەیەی مەدینە، کە دەمێکە پەنایان بۆ بردووە، بازرگانییەکانی پاراستبوون و، ڕێزی لە شاندەکانیان گرتبوو، کاتێ یەکێکیان لە مەککە دەچوو بۆ مەدینە..؟؟
لەراستیدا ئەوانەی کە گرتیان و، ئەوانەیشی کە لێیان دەدا نەیان دەناسی و ئاشنایەتی پلەوپایەی نەبوون لەنێو هۆزەکەیدا..

بەلام، وا دەزانیت گەر بیانناسیایە وازیان لێدەهێنا؟؟
ئەی ئەشکەنجە و ئازاری ئەو سەرگەورانەی مەککەیان نەدا کە موسلمان بوون..؟؟
قورەیش لەو رۆژگارەدا شێت بوو، دەبینی کە هەموو تواناکانی نەفامێتیەکەی، خۆی ساز دەدا بۆ شکست خواردن بە بانگی حەق، هەر بۆیە هیچ رێبازێکی شك نەدەبرد بۆ دامرکاندنەوەی رق و قینەکەی جگە لە ئەشکەنجە..
-وەك وتمان- بێ باوەرەکان لە دەوری سەعدی کوری عوبادە کۆبوونەوەو لێیان دەدا و دەستدرێژیان دەکردە سەر..
با لێ گەرێین (سەعد) پاشماوەی باسەکەمان بۆ بگێرێتەوە:
{... جا سوێند بەخوا کاتێ کە لەبەر دەستیاندا بوم بەکێك لە قورەیشیەکان بەرەو لام هات، پیاوێکی کەشی، سپی، بالابەرزی پیاوانە..
لەدلی خۆمدا وتم: گەر لەنێو ئەم هۆزەدا کەسێك هەبێت چاکەی لێ بوەشێتەوە، ئەوا ئەمەیانە..
کاتێ لێم نزیك بووەوە دەستی بەرزکردەوەو زللەیەکی زۆر توندی لێدام..
لەدلی خۆمدا وتم: نا.. سوێند بەخوا، لەدوای ئەمە چاکە لە کەسیاندا نیە..!!
سوێند بەخوا کاتێ لەبەر دەستیاندا بووم، رایاندەکێشام، یەکێك لەپیاوەکانیان هات بۆ لام و، وتی: مالوێران، پەناداریت لەگەل هیچ قورەیشیەکدا نیە..؟
وتم با.. من پەناداری حارسی کوری حەربی کوری ئومەییەم..
پیاوەکە وتی: دەسا بە دەنگی بەرز ناویان بهێنە و، باسی ئەوە بکە کە پەناداری هەیە لەنێوانتاندا، منیش وام کرد..
جا پیاوەکە رۆشت بۆ لایان و، هەوالی پێدان کە پیاوێکی خەزرەجی لە (أبطح) لێی دەدرێت و ناوی ئەمان دەهێنێت و، باسی ئەوە دەکات کە پەناداری هەیە لەگەلیاندا..
لەبارەی ناومەوە پرسیاریان کردبوو.. وتبووی: سەعدی کوری عوبادە..
وتبویان: راست دەکات بەخوا، جا هاتن و لە چنگیان دەرباز کردم}..
(سەعد) دوای ئەو دوژمنکاریەی کە تووشی هات لەکاتی خۆیدا مەککەی بەجێهێشت، تا بزانێ قورەیش چەند بە تاوان خۆی پر چەك دەکات بەرانبەر کەسانێکی بێپەنا، کە بانگەشەی خەلکی دەکەن بۆ لای چاکە و، حەق و، ئاشتی..
لەراستیدا ئەو دوژمنکاریە زیاتر عەزمی جەزم کردو، بریاری دا کە لیببرێت بۆ سەرخستنی پێغەمبەری خواﷺ و هاوەلانی و ئیسلام.
پێغەمبەری خواﷺ کۆچ دەکات بۆ شاری مەدینە و.. بەر لەخۆیشی هاوەلانی کۆچیان کردبوو..
ئا لەوێدا (سەعد) سامانەکەی خستە خزمەت کۆچەران..

(سەعد) هەر خۆی بە فیترەت و بۆماوەیی بەخشندە بوو..
چونکە ئەو کوڕی (عوبادەی کوڕی دولەیمی حاریسە) بوو؛ کە ناوبانگی بەخشندەیی و دەستکراوەیی لە سەردەمی نەفامیدا بەرفرلوانتر بوو لە گشت ناوبانگێك..
بەراستی بەخشندەیی (سەعد) لە ئیسلامدا بوە نیشانەیەك لە نیشانەکانی ئیمانی بەهێز و پتەوی.
فەرموودەگێڕەوەکان لەبارەی بەخشندەییەکەیەوە دەڵێن:
(دەفری پڕ خۆراکی سەعد لەگەڵ پێغەمبەرداﷺ بەهەموو ماڵەکانیدا دەسوڕایەوە)..
هەروەها دەیانوت:
(پیاوێکی ئەنصاری یەك کەس یان دوو.. یان سێ کەس لە موهاجیرانی دەبردەوە لەگەڵ خۆی بۆ ماڵ..
بەلام (سەعدی کوڕی عوبادە) هەشتا کەسی لەگەڵ خۆی دەبردەوە)..!!
لەبەر ئەوەش بوو، سەعد هەمیشە داوای چاکە و رزق و رۆزی زیاتری لە پەروەردگاری دەکرد و دەیوت:
(خودایا کەم بە کەڵکی من نایەت و، باش نابم لەسەری)..!!
لەپێناوی ئەوەشدا، شایستەی ئەو پاڕانەوەی پێغەمبەری خودا بووﷺ کە بۆی کرد:
(خودایا بەرەکەت و بەزەیی خۆت بەسەر خاوخێزانی سەعدی کوڕی عوبادەدا بڕێژە).

* * *

سەعد بە تەنها سامانەکەی نەخستبووە خزمەت ئیسلامی پیرۆز، بەڵکو هێز و لێهاتوویی خۆیشی خستبوە خزمەت..
بەراستیش تیرهاوێژێکی کارامە و چاك بوو.. لە جەنگەکانیشدا کە لەگەڵ پێغەمبەرداﷺ بەشداری دەکرد فیداکاری جەسورانەی یەکلاکەرەوە بوو.. (ئیبن عەباس)ﷺ دەڵێت:
لە هەموو شوێنگەیەکدا پێغەمبەری خواﷺ دوو ئاڵای هەبوو..
ئاڵای موهاجیرین، بە دەست (عەلی کوڕی ابوطالب)ەوە بوو..
هی ئەنصارەکانیش، بەدەست (سەعدی کوڕی عوبادە)وە..

* * *

وا دیارە توندی سروشتی دیاری ئەم کەسێتیە بەهێز بووە..
چونکە ئەو توند بوو لەسەر حەق و..
توندیش لە خواستنی شتێکدا کە بە مافی خۆی بزانیایە..

بڕوایشی بەکارێك هەبوایە هەڵدەستا بە راگەیاندنی بەشێوەیەکی ئاشکرای بێ پێچ و پەنا و، سووربوونێك کە ئاشنای دەست لێ هەڵگرتن نەبێت..

جا ئەم توندیە، یاخود ئەم توندڕۆییە، ببوە پاڵنەری سەر گەورەی ئەنصار بەرەو هەڵوێستی وەها کە لەسەری دەکەوت زیاد لەوەی قازانجمەند بێت لێی..

* * *

لەرۆژی رزگارکردنی مەککەدا پێغەمبەری خوداﷺ کردیە سەردەستەی کۆمەڵێك لە لەشکری موسڵمانان..

هەر کە گەیشتە دەوروبەری دەروازەکانی (البلد الحرام) مەککە هاواری کرد:

((ئەمڕۆ رۆژی داستانە..

ئەمڕۆ، حەرامەکان حەلاڵ دەبن))..

جا (عومەری کوڕی خطاب)ﷺ گوێی لێی بوو، دەست بەجێ خۆی گەیاندە خزمەت پێغەمبەری خوداﷺ و وتی:

(ئەی پێغەمبەری خوا..

گوێ بگرە بزانە سەعدی کوڕی عوبادە چی وتوە..

دڵنیانین لێی کە لەنێو قورەیشیەکاندا پەلاماردانی هەبێت)..

ئەمجا پێغەمبەرﷺ فەرمانی کرد بە عەلیﷺ کە خۆی بگەیەنێتە لای و ئاڵاکەی لێ وەربگرێت و، لەجێی ئەو ئەمیر بێت..

سەعد کاتێ مەککەی بەدی کرد سەرشۆڕانە خۆی داوەتە دەست سوپای موسڵمانانی رزگارکار،، دیمەنی ئەشکەنجەدانی بڕواداران و، ئازاردانی خۆی، ئەو رۆژەی بەسەریان هێنا.. هاتەوە یاد..

هەموو ئەو جەنگانەشی بیرکەوتەوە کە قورەیشیەکان دژ بە هۆزەکەی و بانگخوازانی ئەنجامیان دا و.. هەموو تاوانیشیان ئەوە بوو کە دەیانوت: (لا اله الا الله) جا توندوتیژیەکەی وای لێ کرد کە لە رۆژی رزگارکردنی مەزندا جنێو بە قورەیش بدات و هەڕەشە بکات..

* * *

هەر ئەم توندیە، یان بڵێ ئەم توندڕۆییە کە بەشێکی سروشتی (سەعد)ی پێکهێنابوو، هەر ئەوەش بوو لە رۆژی (سەقیفە)دا وای لێکرد کە ئەو هەڵوێستە دیارەی هەبێت.

بەهۆی وەفاتی پێغەمبەرەوەﷺ، کۆمەڵێك لە ئەنصاریەکان لە دەوری کۆبونەوە لە (سەقیفەی بەنی ساعیدە) و داوایان لێدەکرد کە جێنشینی پێغەمبەری خواﷺ لە ئەنصارەکان بێت..

جێنشینی پێغەمبەری خوداشﷺ ڕێزێك بوو بۆ خزمانی لە دونیا و قیامەتدا..
پاشان ئەو کۆمەڵە ئەنصارە دەیانویست کە بەدەستی بهێنن و بۆیان ببێت..
بەڵام پێغەمبەری خواﷺ لەکاتی نەخۆشیەکەیدا ئەبوبەکری لەجێی خۆی دانابوو نوێژیان پێ بکات و، هاوەڵانیش لەم لەجێی خۆ دانانە تێگەیشتن کە پشتگیری دیاردەی دیکەی دەکرد کە پێغەمبەری خواﷺ ئەبوبەکری.. دووەمین کەسی نێو ئەشکەوتەکەی.. زیاد کرد.
دەڵێین: تێگەیشتن کە ئەبوبەکر لە هەموان لەپێشتر بوو بۆ جێنشینی..
بەمجۆرە (عومەری کوڕی خطاب)ﷺ ئەم بۆچونەی دەربڕی و پێوەی پابەند بوو.. لەکاتێکدا (سەعدی کوڕی عوبادە) بۆچونێکی دیکەی هەبوو و دەستی پێوە گرت، بەجۆرێ کە وای لە زۆرێك لە هاوەڵانی پێغەمبەری خوداﷺ کرد کە ئەم هەڵوێستەی بەجوان نەزانن، کە مایەی ڕەتکردنەوەو نارەزاییان بوو..

* * *

بەڵام (سەعدی کوڕی عوبادە) بەم هەڵوێستەی ڕاستگۆیانە بەدەم سروشت و خەسڵەتەکانی خۆیەوە چوو..
چونکە ئەو -وەك باسمان کرد- زۆر توند وابەستە بوو بە بیرویۆچونیەوە، زۆر سوور بوو لەسەر قسەلەڕوویی و ڕوونیەکەی..
هەڵوێستی پاش جەنگی (حونەین) لە سەردەمی پێغەمبەری خوادا ئەو خەسڵەتەیان پێ نیشان دەدات..
ئەوەبوو کاتێك موسڵمانەکان لەو جەنگەدا سەرکەوتنیان بەدەست هێنا، پێغەمبەرﷺ دەستی دایە دابەشکردنی دەستکەوتەکانی بەسەر موسڵمانەکاندا و.. لەو ڕۆژەدا زۆر گرنگی بە تازە موسڵمان بووەکان دا، کە بریتی بوون لەو پیاوماقوڵ و سەرگەورانەی کە تازە موسڵمان بووبون، پێغەمبەری خوداﷺ ویستی کۆمەکیان بکات و زیاتر دڵیان پەیوەست بێت، هەروەك چۆن بەشی جەنگاوەرە ئەدارەکانی دا..
ئەو کەسانەیشی زوو موسڵمان بووبوون دانیە دەست ئیسلامەتیەکەیان و، هیچی لە دەستکەوتەکانی ئەو جەنگە پێنەدان..
بەخشینی پێغەمبەری خوداﷺ تەنها بەخشینی ڕێزێك بوو هەموو خەڵك سووربوون لەسەری..
دەستکەوتەکانی جەنگیش لەوکاتەدا بووبووە دەستمایەیەکی گرنگ و گوزەرانی موسڵمانانی پێ بەڕێوە دەچوو..
بەم شێوەیە ئەنصاریەکان بە دڵتەنگیەوە پرسیان: بۆچی پێغەمبەری خواﷺ بەشی خۆیانی لە دەستکەوت و سامان پێنەدان..؟؟

حەسانی کوڕی سابیتی شاعیریش دەڵێت:

وانت الرسول فقل یا خیر مؤتمن — للمؤمنین اذا ما عدد البشر

علام تدعي سلیم، وهی نازحة — قدام قوم، هموا آووا وهم نصروا

سماهم الله انصارا بنصرهم — دین الهدی، و عوان الحرب تستعر

وسارعوا في سبیل الله و اعترفوا — للنائبات، وما خاموا وما ضجروا

شاعیری پێغەمبەری خوا لەم بەیتە شیعرانەدا گوزارشتی لەو بێزاریە کردووە کە ئەنصاریەکان هەستیان پێکرد، کە بینیان پێغەمبەر ﷺ ئەوەی کە ویستی لە هاوەڵان پێی دان و، هیچی بەمان نەدا..

(سەعدی کوڕی عوبادە)ی سەرگەورەی ئەنصاریەکانیش ئەوەی بینی و، بیستی کە هۆزەکەی لەنێو خۆیاندا ئەو قسەیە دەدەن بەگوێی یەکدیدا، بەم هەڵوێستە رازی نەبوو، بەدەم سروشتە ئاشکرا راستە لەڕووەکەیەوە چوو، دەست بەجێ خۆی گەیاندە پێغەمبەری خودا ﷺ و، وتی:

((ئەی پێغەمبەری خوا..

ئەم کۆمەڵەی ئەنصار شتێك بوەتە گرێ لەسەر دڵیان، بەهۆی شێوازی دابەشکردنی ئەو دەستکەوتەی بەدەستهێنرا.. لەنێو هۆزەکەی خۆتد دابەشت کرد و، بەخششی مەزنت دا بە هۆزەکانی عەرەب و، هیچ بەشی ئەم کۆمەڵەی ئەنصاری تێدا نەبوو))..

بەم جۆرە ئەو پیاوە قسە لەڕووە رازی دەروونی خۆی و، ئەوەی دەهات بەبیری هۆزەکەیدا درکاند و.. وێنەیەکی راست و دروستی هەڵوێستەکەی بۆ پێغەمبەر خستە ڕوو..

جا پێغەمبەری خوا ﷺ لێی پرسی:

((بۆچوونی تۆ چی یە لەوبارەیەوە ئەی سەعد))..؟؟

بەو مانایەی کە بۆچونی هۆزەکەت ئەوەبێ، ئەی بۆچونی تۆ چی یە..؟؟

(سەعد)یش به هەمان قسە لەڕوویەوە وەڵامی دایەوە:

((منیش لەهۆزەکەی خۆمم))..

پێویستە تا کۆتایی لەگەڵ چیرۆکەکەدا بڕۆین، چونکە جوانیەکی بێ هاوتای تێدایە..!!

سەعد هۆزی ئەنصاری خۆی کۆکردەوە..

پێغەمبەری خوداش ﷺ هات بۆ لایان، روخساری غەمگینیانی خوێندەوەو.. زەردەخەنەیەکی گەشی پێزانی جوانیەکانیان و رێزلێنانی کارەکەیان کرد..

پاشان فەرمووی:

((ئەی کۆمەڵی ئەنصار..

شتێکم لەئێوە پێگەیشتووە، کە لە دڵی خۆتاندا شتێکتان بەرامبەرم بۆ دروست بووە..؟؟

ئایا ئێوە لە سەرلێشێواندا نەبوون کاتێ هاتمە لاتان و، خوای گەورە هیدایەتی دان..؟؟

نەدار بوون و، خوا دەوڵەمەندی کردن..؟؟
دوژمن بوون و، خوای گەورە دڵەکانتانی پێکەوە پەیوەست کرد)..؟؟
وتیان:
بەڵێ، خوای گەورە و پێغەمبەرەکەی چاکەیان بەسەرمانەوە زۆرە و چاکترن.
پێغەمبەر فەرمووی:
((بۆ وەڵامم نادەنەوە ئەی کۆمەڵی ئەنصار..؟؟))
وتیان:چیت وەڵام بدەینەوە ئەی پێغەمبەری خوا..؟؟
خودا و پێغەمبەرەکەی چاکەیان بەسەرمانەوە زۆرە و چاکتریشن..
پێغەمبەر فەرمووی:
بەڵام سوێند بەخوا گەر بتانویستایە دەتانوت و، راستیشتان دەکرد و راستگۆبوون:
بەدرۆخرابویتەوە کە هاتیە لامان، ئێمەش بڕوامان پێکردی..
بەشکستی هاتی و، سەرمانخستی..
بە نەداری هاتی و، کۆمەکمان کردی..
دەرکراو بوویت و، پەنامان دایت..
ئەی کۆمەڵی ئەنصار.. لە دەرونی خۆتاندا خۆشەویستی دونیاتان بینیوە کە هۆزێکم پێ وابەستە کرد تا موسڵمان بن و، ئێوەشم بە ئیسلامەتی خۆتان سپارد..؟؟
ئایا رازی نابن ئەی کۆمەڵی ئەنصار، کە خەڵکی مەڕ و وشتر ببەن و، ئێوەش بە پێغەمبەری خوداوە بگەڕێنەوە بۆ لای کۆڵ و بارەکانتان..؟؟
جا سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە، گەر لەبەر کۆچکردن نەبوایە من یەکێك دەبووم لە ئەنصار.. گەر خەڵکیش هەر یەك بە رێگایەکدا بڕۆن، من رێگای ئەنصارم دەگرتە بەر..
خودایە بەزەییت بێتەوە بە ئەنصاریەکان و..
نەوەی ئەنصاریەکان و..
نەوەی نەوەی ئەنصاریەکاندا))..!!
ئا لەوێدا ئەنصاریەکان هێندە گریان تا ریشیان تەڕ بوو..
چونکە وشەکانی پێغەمبەری پایەبەرزی مەزن دڵەکانیانی پڕ کرد لە سەبوری و، گیانیان لە دەوڵەمەندی و، دەروونیان پڕ لە ساغی..
جا هەموویان، بە سەعدی کوڕی عوبادەشەوە هاواریان کرد:
((رازی بوین بەوەی پێغەمبەری خوا پشك و بەشمان بێت))..

* * *

لە ڕۆژانی سەرەتای جێنشینایەتی (عومەر)دا، سەعد چوو بۆ لای ئەمیری باوەڕداران و، بە هەمان قسە لەڕووی توندڕۆیانەیەوە پێی وت:

((ئەبوبەکری هاوڕێت-سوێند بەخوا- لەتۆ خۆشەویستتر بوو لەلامان..

سوێند بەخوا وام لێهاتووە حەزم نیە بەدراوسێیەتیت))..

عومەریش بە هێمنی وەڵامی دایەوە:

((هەرکەس حەزی لە دراوسێیەتی کەسێك نەبێت، لای بار دەکات))..

سەعد گەڕایەوەو وتی:

((من دەگوێزمەوە بۆ دراوسێیەتی کەسێکی لەتۆ چاکتر))..!!

* * *

سەعدﷺ بەو وشانەی کە ئاراستەی عومەری ئەمیری باوەڕدارانی کرد بۆ ئەوە نەبوو کە رق و قینی خۆی دەرببڕێت، یان گوزارشت لە بێزاری خۆی بکات..

چونکە هەرکەس رازی بووبێت پێغەمبەری خواﷺ پشك و بەشی بێت، پشتیوانی و خۆشەویستی کەسێکی وەك عومەر رەت ناکاتەوە، کە هەمیشە جێگای رێز و خۆشەویستی پێغەمبەر بووە..

بەڵکو سەعد کە یەکێکە لەو هاوەڵانەی کە قورئانی پیرۆز باسی کردون: ﴿رحماء بینهم﴾الفتح/٢٩..

ویستی کە چاوەڕێی رەوشێك نەکات، کە جیاوازی لەنێوان ئەو و جێنشینی موسڵماناندا دروست بێت، جیاوازییەك کە ئەو نایەوێت و، پێێ رازی نیە..

* * *

کوڵ و باری پێچایەوە بەرەو شام بڕوات..

هەر کە گەیشتە ئەوێ و لەخاکی (حوران) دابەزی ئاکامی هات و، بەرەو لای پەروەردگاری میهرەبانی گەڕایەوە..

٤٧

ئوسامەی کوڕی زەید

خوشەویستی کوڕی خوشەویست

ئەمیری باوەڕداران (عومەری کوڕی خطاب)ﷺ سەرقاڵی دابەشکردنی شت و مەکی (بەیتولمال) بوو بەسەر موسڵمانەکاندا..

نۆرەی (عبدالله ی کوڕی عومەر) هات و، عومەر بەشی خۆی پێدا..

پاشان نۆرەی (ئوسامەی کوڕی زەید) هات و، عومەر دوو هێندەی (عبدالله)ی کوڕی خۆی پێدا..

لەکاتێکدا عومەر بەپێی ڕێز و پایە و ناڕەحەتی چەشتنیان لەپێناوی ئیسلامدا شتی بەسەر خەڵکیدا بەش دەکرد، (عبدالله ی کوڕی عومەر) لەوە دەترسا کە شوێن و جێی لە ئیسلامدا لەدواوە بێت، لەکاتێکدا کە ئومێدەوار بوو بەهۆی گوێڕایەڵیی، تێکۆشان و، دونیانەویستی و، پارێزکارییەوە لای خوای گەورە لە موسڵمانە پێشەنگەکان بێت..

ئا لێرەدا لە باوکی پرسی: (فەزڵی ئوسامەت دا بەسەر مندا، لە وەختێکدا ئەوەی من لەگەڵ پێغەمبەری خوادا بینیومە ئەو نەیبینیوە))..؟

عومەریش وەڵامی دایەوە:

((ئوسامە لەتۆ خۆشەویستتر بوو لای پێغەمبەری خواﷺ..

باوکیشی لەباوکت زیاتر خۆشەویستر بوو لای پێغەمبەری خواﷺ))..!!

جا دەبێ ئەوە کێ بێت کە خۆی و باوکی لە دڵی پێغەمبەردا خۆشەویستیان گەیشتبێتە ئاستێك کە کوڕی عومەر و عومەریش پێی نەگەیشتبن..؟؟

ئەوە (ئوسامەی کوڕی زەید)ە..

لەنێو هاوەڵانیشدا نازناوی (خۆشەویستی کوڕی خۆشەویست)ی هەبوو..

(زەیدی کوڕی حاریسە)[1]ی باوکیشی خزمەتکاری پێغەمبەری خودا بووﷺ و، پێغەمبەری بەسەر باوك و دایك و کەس و کاریدا هەڵبژارد، ئەو (زەید)ەی کە ڕۆژێکیان پێغەمبەر لەنێو کۆمەڵێك لە هاوەڵانیدا رایگرت و فەرمووی:

((شاهێد بن ئێوە کە ئەم زەیدە کوڕی منە و، میراتگرمە و میراتگریم))..

لەنێو موسڵمانانیشدا هەر بە (زەیدی کوڕی موحەممەد) ناویان دەبرد هەتا قورئانی پیرۆز داب و نەریتی (تەبەنی) بە مندالکردنی هەڵوەشاندەوە..

ئەم ئوسامەیە کوڕیەتی..

---

١ بڕوانە بەسەرهاتی ژمارە(١٩)ی ئەم پەرتوکە بۆ خوێندنەوەی ژیانی.

(ئوم ئەیمەن)ی دایکیشی دایەنی پێغەمبەری خوا بووە..
روخساری دەرەوەی بۆ هیچ شتێك دەستی نەدەدا.. هیچ شتێ..
چونکە ئەو وەکو مێژوونووسان لەبارەیەوە دواون: رەشێکی لوت هەڵۆڵ بووە..
بەڵێ.. بەم دوو وشەیەو بەس، مێژوو قسەی خۆی دەربارەی ئوسامە کورت دەکاتەوە..
بەڵام، کەی ئیسلام گوێی بە شێوازی دەرەوەی خەڵکی داوە..؟
کەی.. لەکاتێکدا کە پێغەمبەرەکەی دەفەرموێت:
((ئێمە لەوانەیە قژبزێکی، تۆزاوی، جل و بەرگ شڕ کە کەس ئاوڕی لێ ناداتەوە، گەر سوێند لەسەر خوای گەورە بخوات خوا سوێندەکەی ناخات)).

* * *

کەوابوو با واز لە شێوەی دەرەکی ئوسامە بهێنین..
با لەپێستە رەشەکەی و، لوتە هەڵۆڵەکەی بگەڕێین، چونکە تێکڕای ئەوانە لە تەرازوی ئیسلامدا سەنگیان نیە..
با سەرنج بدەین خۆشەویستی و پشتیوانیەکەی چۆن بوو..؟ قوربانیدانی بەچ جۆرێ بوو..؟
چی لەداوێن پاکیەکەیدا بوو..؟ لەجێگیریەکەی و..؟ پارێزکاری و دڵنیاییەکەی و..؟ مەزنی و ژیانی پڕیدا هەبوو..؟!
لەهەموو ئەوانەدا گەیشتبووە ئەو ئاستەی شایانی ئەو خۆشەویستیی و رێزگرتنە زۆرەی پێغەمبەر بێتﷺ:
((ئوسامەی کوڕی زەید خۆشەویستترین کەسە لای من و، ئومێدەوارم کە لە پیاوچاکانتان بێت و، راتان دەسپێرم کە چاك بن لەگەڵیدا))..

* * *

ئوسامەﷺ خاوەنی هەموو ئەو ئاکارە مەزنانە بوو کە نزیکی بکات لەدڵی پێغەمبەر و، گەورەبێت لای.. چونکە ئەو کوڕی دوو موسڵمانی بەڕێزی زوو موسڵمان بوو بوو کە زۆر زوو بەرەو ئیسلام هاتن و، لە زۆربەیان زیاتر خۆشەویستی و پشتیوانیان لە پێغەمبەر دەکرد و لێی نزیك بوون..
لەو منداڵە بێگەردانەی ئیسلامیش کە لە سەردەمی ئیسلامدا لەدایك بوون و، لە فیترەتی بێخەوشیدا گۆش کران، بەبێ ئەوەی گەرد و تۆزی نەفامی و تاریکیەکانی بگرێت..
هەروەها ئوسامەﷺ زۆر زۆر زیرەك و، خۆ بەکەم زان بوو، لێبڕانیشی لەپێناوی خودا و پێغەمبەردا بێسنور بوو.

پاشان ئەو دوای ئەوەش، لە ئاینی نوێدا نوێنەرایەتی قوربانیانی رەنگەکانی دەکرد کە ئیسلام هات کۆت و بەندی جوداخوازی و شتە قێزەونەکانی لێی رامالّی..

جا ئەم رەشە لوت هەلّۆلّە لە دلّی پێغەمبەری خوا و، لە ریزی موسلّماناندا خاوەنی جێگایەکی بلّند بوو، چونکە ئەوەی خودا رازی لەسەرە بۆ بەندەکانیێ چۆنیەتی پایەو رێزی لەنێو خەلّکیدا راستکردۆتەوەو فەرمویەتی:

﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ: رێزدارترینتان لەلای خودا پارێزکارترینتانە﴾الحجرات/١٣.

بەم شێوەیەش بینیمان پێغەمبەری خواﷺ لە رۆژی رزگارکردنی مەزندا چووە شاری مەککە و ئەم رەشە لوت هەلّۆلّە (ئوسامەی کوڕی زەید) بە تەنیشتیەوە بوو.

پاشان بینیمان کە لە خۆشترین و جوانترین ساتەکانی ئیسلام و، سەرکەوتنەکەیدا، کە دەچووە کەعبە بیلال و ئوسامە لەلای راست و چەپیەوە بوون.. دوو پیاوی پێست رەشی قەترانی، بەلاّم ئەو پەیامی خوایەی کە لە هەردوو دلّی گەورەی بێگەردیاندا هەلّیانگرتبوو ئەو هەموو رێز و بەرزییەی پێ بەخشیبوو..

* * *

لە تەمەنێکی کەمدا، کە بیست سالّی تێنەپەراندبوو، پێغەمبەر (ئوسامەی کوڕی زەید)ی کردە فەرماندەی سوپا، کە (ئەبوبەکر و عومەر) لە نێو جەنگاوەرەکانیدا بوون..!!

ورتەورت کەوتە نێو هەندێ لە موسلّمانەکان و کارەکەیان بەلاوە گران بوو، بەزۆریان دەزانی کە ئوسامەی کوڕی زەیدی تازەپێگەیشتوو فەرماندەی سوپایەك بێت کە گەورەپیاوانی ئەنصار و موهاجیرینی تێدایە..

قسە و باسەکەیان گەیشتەوە بە پێغەمبەری خواﷺ، ئەویش چوویە سەر دوانگە و، سوپاس و ستایشی خوای گەورەی کرد و، پاشان فەرمووی:

((هەندێ کەس تانە و تەشەر لە فەرماندەیەتی ئوسامەی کوڕی زەید دەگرن و..

پێشتریش تانە و تەشەریان لە فەرماندەریەتی باوکی دەدا..

جا باوکی شایستەی فەرماندەیەتی بوو..

ئوسامەش هەر شایانیەتی..

ئەو لەدوای باوکی خۆشەویسترین کەسە لای من..

من ئومێدەوارم کە لە پیاوچاکانتان بێت و..

راتان دەسپێرم کە چاك بن لەگەلّیدا))..

بەرلەوەی سوپا بەرەو شوێنی مەبەست بکەوێتە رێ پێغەمبەری خوداﷺ وەفاتی کرد، بەلاّم لە راسپاردە داناییەکەیدا بۆ هاوەلاّنی ئەوەی بەجێ هێشتبوو:

((ناردنی ئوسامە جێبەجێ بکەن..

ناردنی ئوسامە جێبەجێ بکەن..))

خەلیفەی موسڵمانان (ئەبوبەکر) بەم شێوەیە ئەو راسپاردەیەی پیرۆز راگرت و، وێڕای ئەو رەوشە نوێیەی کە وەفاتی پێغەمبەر هێنایە ئارا، (ئەبوبەکر) هەر سوور بوو لەسەر بەجێهێنانی راسپاردە و فەرمانەکەی، ئەوەبوو سوپای موسڵمانان بە سەرۆکایەتی (ئوسامە) بەرەو مەبەستەکەی کەوتە رێ، پاش ئەوەی کە خەلیفە مۆڵەتی لێ خواست کە (عومەر) لەلای خۆی بهێڵێتەوە لەشاری مەدینە..

لەکاتێکدا کە (هەرقل)ی ئیمپراتۆری رۆم هەواڵی وەفاتی پێغەمبەری بیست، لەهەمان کاتدا هەواڵی ئەو سوپایەی موسڵمانانی پێگەیشت کە بە سەرکردایەتی (ئوسامەی کوڕی زەید) بۆ پاککردنەوەی شام کەوتۆتە رێ، سەری سوڕما لەوەی کە موسڵمانەکان ئەوەندە بەهێز بن کە وەفاتی پێغەمبەرەکەیان کاریگەری نەبێت لەسەر نەخشە و توانایان.

بەم شێوەیە رۆمەکان خاو بونەوە و، ئیدی سنوری شامیان نەکردە شوێنی چاودێری کردنی لانەی ئیسلام لە دورگەی عەرەبیدا..

سوپا بێ زیان گەڕایەوە.. موسڵمانەکان لەبارەیەوە وتیان:

((هیچ سوپایەکمان نەبینیوە وەك سوپای ئوسامە بێ زیان))..!!

رۆژێکیان (ئوسامە) وانەی تەمەنی وەرگرت.. وانەیەکی کاریگەر.. ئوسامە گوزەراندی و تێکڕای ژیانی تێدا گوزەرا لەو ساتانەوە کە پێغەمبەر بەرەو پەروەردگاری باڵادەست گەڕایەوە تا ئەو ساتەی (ئوسامە) بەرەو لای پەروەردگاری گەڕایەوە لەسەردەمی کۆتایی خەلافەتی موعاویەدا..

دوو ساڵ بەر لە وەفاتی پێغەمبەرﷺ کردیە ئەمیری دەستەیەك و ناردی بۆ رووبەڕووبونەوەی هەندێ لە هاوەڵپەرستان کە دژایەتی ئیسلام و موسڵمانانیان دەکرد.

ئەوەش یەکەم ئەمیرێتی بوو (ئوسامە) بیگرێتە دەست..

لەم چالاکیەشیدا سەرکەوتن و بردنەوەی بەدەست هێنا و، هەواڵی سەرکەوتنەکەشی بەر لە هاتنەوەی گەیشتە پێغەمبەری خواﷺ و پێی دڵخۆش و شادومان بوو..

دەبا گوێ لە ئوسامە رابگرین پاشماوەی هەواڵەکەمان بۆ باس بکات:

((.. جا چوومە خزمەت پێغەمبەرﷺ و، مژدەدەر مژدەی رزگارکردنەکەی پێدابوو، روخساری گەشاوە بوو.. لەخۆی نزیك کردمەوە و، پاشان فەرمووی: بۆم بدوێ..

جا منیش دەستم کرد بە گێڕانەوە.. بۆم باسکرد کە لەکاتێکدا هۆزەکە شکستیان خوارد گەیشتمە سەر پیاوێکیان و رمەکەم لەسەر سینگی دانا، وتی: لا اله الا الله، منیش رمەکەم لێدا و کوشتم..

روخسارى پێغەمبەرﷺ گۆڕا و فەرمووى:

((تیاچوون بۆ تۆ، ئەى ئوسامە..؟

ئەى چى دەكەیت بە (لا اله الا الله)..؟

((تیاچوون بۆ تۆ، ئەى ئوسامە..؟

ئەى چى دەكەیت بە (لا اله الا الله)..؟

هەر دووبارەى دەكردەوە لێم هەتا وام لێهات حەزم دەكرد كە خۆم لە تێكڕاى كردەوەكانم دابماڵرامایە و، ئەو رۆژە سەرلەنوێ موسڵمان بومایە..

تا سوێند بەخوا، هەرگیز كەسێ ناكوژم كە وتبێتى (لا اله الا الله)، پاش ئەوەى كە گوێبیستى ئەوە بووم لە پێغەمبەرى خوا.))

* * *

ئەمە ئەو وانە مەزنە بوو كە ژیانى ئوسامەى خۆشەویستى كوڕى خۆشەویستى ئاراستە كرد لەو رۆژەوەى كە لە پێغەمبەرى خواوە گوێى لێ بوو تا ئەو ساتەى بەرازیبوویى و دڵنیایى دونیاى بەجێهێشت..

ئەوەش وانەیەكى گەورەبوو..

وانەیەك مرۆڤایەتى پێغەمبەر و، دادگەرى و، بەرزى بنەما و، مەزنى ئاینەكەى و ئاكارى خستە روو..

ئەو پیاوەیشى كە پێغەمبەر دڵگران بوو بۆ كوژرانى و نارازى بوو لە كوژرانى بە دەستى ئوسامە، پیاوێكى هاوەڵپەرست و جەنگاوەر بوو..

كاتێك كە وتیشى (لا اله الا الله).. لە كاتێكدا وتى كە شمشێرەكەى بە دەستى راستییەوە بوو، پارچەگۆشتى جەستەى ئەو موسڵمانانەى پێوەبوو كە لێى كرببوویەوە.. بۆیە وتیشى تا لە لێدانێكى كوژەر دەربازى ببێت، یان دەرفەتێك بۆ خۆى برەخسێنێت ئاراستەى خۆى تێدا بگۆڕێت و سەرلەنوێ بگەڕێتەوە بۆ شەڕكردن..

لەگەڵ ئەوەشدا، لەبەر ئەوەى كە وتى و، زمانى هاتە گۆ پێى، ژیانى پارێزراو و خوێنى حەرام دەبێت، لەو چركەساتەدا و، لەبەر هەمان هۆ..

ئیدى چى لە دەروندا بێت و، نیەت و مەبەستى هەرچى بێت..

ئوسامەش تا كۆتایى ژیانى بە چاكە لەوانە تێگەیشت..

جا گەر ئەو پیاوە، لەم هەڵوێستەدا، پێغەمبەر رێگرى لە كوشتنى بكات تەنها لەبەر ئەوەى كە وتى (لا اله الا الله).. ئیدى دەبێت چۆن بێت بەرانبەر ئەوانەى كە بڕوادارن لەراستیدا و، موسڵمانى راستەقینەن..؟

بەم جۆرە بینیمان کاتێ ئاشوبی گەورە لەنێوان ئیمامی عەلی و لایەنگرانی لەلایەك و، موعاویە و لایەنگرانی لەلایەکی دیکە هەڵگیرسا، بەتەواوی بێلایەن بوو.

نۆریش (عەلی) خۆشدەویست و، حەقی لای ئەو دەبینی.. بەڵام چۆن بە شمشێرەکەی موسڵمانێك بکوژێت کە بڕوای بە خودا و پێغەمبەر هەیە، لە کاتێکدا کە پێغەمبەر سەرزەنشتی کرد لەسەر کوشتنی جەنگاوەرێکی بێباوەڕ کە لە ساتی شکان و هەڵهاتنیدا وتویەتی: لا الە الا اللە..؟!

ئا لێرەدا نامەیەکی ئاڕاستەی ئیمامی عەلی کرد و تێیدا وتی:

گەر تۆ لەنێو کەڵبەی شێردا بویتایە،

پێم خۆش بوو کە لەگەڵتدا بم تێیدا..

بەڵام ئەمە کارێکە بەباشم نەزانی))..!!

هەر بۆیە بەدرێژایی ئەو ململانێ و جەنگە لە ماڵەکەی خۆیدا بوو..

کاتێك هەندێ لە هاوەڵانی هاتنە لای لەبارەی ئەو هەڵوێستەیەوە قسەیان لەگەڵ کرد، پێی وتن:

((هەرگیز کەسێك ناکوژم بڵێت لا الە الا اللە)).

یەکێکیان پێی وت: ئەی خوا نافەرموێت ﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لاَ تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ: لەگەڵیان بجەنگن هەتا ئاژاوە نامێنێ و دین گشتی دینی خوا دەبێ﴾الانفال/٣٩.؟

ئوسامەش لە وەڵامیدا وتی:

((ئەوانە هاوەڵپەرست بوون و، ئێمە لەدژیان جەنگاین هەتا ئاشوب هەڵنەگیرسێت و هەموو ئاین بۆ خوا بێت))..

* * *

لەساڵی پەنجاو چواری کۆچیدا، ئوسامە پەرۆشی دیداری خوا بوو، گیانی لەنێو پەلەکانیدا کەوتە جوڵە و، دەیویست کە بگەڕێتەوە بۆ نیشتمانی یەکەمی.

دەروازەکانی بەهەشت کرانەوە، تا پێشوازی لە یەکێك لە چاکەکارە تەقوادارەکان بکات.

٤٨

عبدالرحمن کوڕی ئەبوبەکر

تاکوتایی پاڵەوانا

نمونەیەکی روونی ئاکاری عەرەب بوو بە هەموو قوڵی و، رەهەندەکانیەوە.
لەکاتێکدا کە باوکی یەکەمین بڕوادار و.. راستگۆ بوو کە بڕوای هێنا بە خودا و پێغەمبەرەکەی، ئیمانێك کە هاوشێوەی نیە و.. دووەم کەسی نێو ئەشکەوتەکەش بوو لەگەڵ پێغەمبەردا.. ئەو وەك بەرد لەگەڵ ئاینی هۆزەکەی و، بتەکانی قورەیشدا خۆڕاگر بوو..!!
لە غەزای بەدریشدا وەك جەنگاوەر لەگەڵ سوپای بێباوەڕاندا هات..
لە جەنگی ئوحودیشدا سەردەستەی ئەو ڕم هاوێژانە بوو کە قورەیش ئامادەی کردبوون بۆ جەنگ لە دژی موسڵمانەکان.
بەر لەوەی کە هەردوو سوپا بەیەکدا بدەن، وەك نەریت خولی زۆرانبازی دەستی پێکرد..
(عبدالرحمن) راوەستا و داوای کرد کە یەکێك لە موسڵمانەکان بۆی بێتە دەر و لەگەڵیدا بجەنگێت.
ئەبوبەکری صدیق-ی باوکی ﷺ هەستایەوە بەرەو لای بڕوات و لەگەڵیدا بجەنگێت، بەڵام پێغەمبەری خودا گرتی و، نەیهێشت زۆرانبازی لەگەڵ کوڕەکەیدا ئەنجام بدات.

* * *

عەرەبی رەسەن هیچ شتێك وەك پشتیوانیکردنی تەواوی لەوەی بڕوای پێیەتی جودای ناکاتەوە..
گەر بڕوای هێنا بە ئاینێك، یان بە فیکرەیەك، بیروبۆچوونی دەخاتە ژێر جڵەوی و، هیچ رێگایەك بۆ کردنەوەی ئەو کۆتە نیە، مەگەر خودا بۆچونێکی نوێ دڵ و دەروونی بەبێ ساختە و خەڵەتاندن پڕ بکات.
سەرەڕای رێز و پێزانی باوکی لای (عبدالرحمن) و، متمانەی تەواوی بە تەواوەندی عەقڵی و، مەزنی دەروون و ئاکاری، کەچی پشتیوانی و خۆشەویستی بۆ بۆچوونەکەی خۆی بەسەریدا زاڵ بوو، موسڵمان بوونی باوکی وای لێ نەکرد کە شوێنی بکەوێت.
بەم جۆرە لە شوێنی خۆیدا مایەوەو، بەرپرسیارێتی بۆچوون و بیرەکەی خۆی هەڵگرت و، بەرگری لە خواوەندەکانی قورەیش دەکرد و، لەسایەی بەیداخەکەیدا لەدژی بڕواداران دەجەنگا.
بەهێزانی ڕەسەنی لەم پێڕە، حەقیان لێ ناشاردرێتەوە گەر ماوەیەکی زۆریش بخایەنێت..
چونکە رەسەنایەتی ناخیان و، رۆشنایی روونی و دڵسۆزیان، لەکۆتایی کارەکەدا رێنوێنیان دەکرد بەرەو لای راستی و، لەگەڵ هیدایەت و چاکەدا کۆی دەکردنەوە.

هەر واش بوو، ڕۆژێکیان کاتژمێری قەدەر زەنگی لێدا و، لەدایکبوونێکی نوێی (عبدالرحمن ی کوڕی ئەبوبەکری صدیق)ی ڕاگەیاند..

چراکانی ڕێنوێنی دەروونیان رووناك کردەوەو تێکرای میراتەکانی نەفامی لەتاریکی و شێواندن رامالی و.. خودای بێهاوەڵی تاك و تەنهای لە هەموو بوونەوەر و شتێکی دەوروبەریدا بەدی کرد و، هیدایەتی خوای گەورە سێبەری خۆی کێشا بەسەر دەروون و جوانیەکانیدا، کەوابوو ئێستا کێ ئەو لە موسڵمانانە..!!

دەست بەجێ هەستایەوە بەرەو خزمەتی پێغەمبەری خوا کەوتە ڕێ، وەك تەوبەکارێك بەرەو ئاینی هەق..

ڕوخساری ئەبوبەکر لە خۆشیاندا گەشایەوە کە بینی کوڕەکەی پەیمان دەدات بە پێغەمبەری خودا.

ئەو بەکافری پیاو بوو.. ئەوەتا ئێستاش پیاوانە موسڵمان دەبێت، هیچ چاوچنۆکییەك پالی پێوە نانێت و، هیچ ژینێك کەمەندکێشی ناکات.. بەڵکو بڕوامێنانێکی تێگەیشتوانەی ڕاست هیدایەتی خۆدا و سەرخستنی ئەوەی بەسەردا باراند.

جا (عبدالرحمن) دەستی دایە قەرەبووکردنەوەی هەموو ئەوەی کە لەدەستی دابوو، بەخستنەگەڕی هەموو هەوڵی لەپێناوی خۆدا و، پێغەمبەرەکەی و، ئیسلامدا..

* * *

لە سەردەمی پێغەمبەرﷺ و، ڕۆژگاری خەلیفەکاندا دوای خۆی، (عبدالرحمن) لەهیچ جەنگێك دوانەکەوت و، وازی لەجیهادی ڕێپێدراو نەهێنا..

لەڕۆژی یەمامەشدا تاقیکردنەوەیەکی مەزن بوو، خۆڕاگری و بوێرییەکەی ڕۆڵی گەورەی هەبوو لە بەدەستهێنانی جەنگەکە لە جەنگی سوپای موسەیلەمە و هەڵگەڕاوەکان.. بگرە هەر ئەو بوو کە کۆتایی بە گیانی (موحکەمی کوڕی توفەیل) هێنا، کە عەقلی ڕێکخەری موسەیلەمە بوو، هەروەك چۆن بەهێزەکەی گرنگترین پێگەی ئەو قەلایەی دەپاراست کە سوپای هەڵگەڕاوەکان لەناویدا خۆی پەنادابوو، هەر بۆیە کاتێك (موحکەم) بە شمشێری (عبدالرحمن) هات بەلادا و کەوت و، ئەوانەی دەوروبەری پەرتەوازە بوون، دەروازەیەکی فراوانی گەورەی قەلاکە والابوو جەنگاوەرە موسڵمانەکان لێوەی چوونە ژوورەوە..

خەسڵەتەکانی (عبدالرحمن) لەسێبەری ئیسلامدا گەشاوەتر و سەنگینتر بوو.. جا پشتیوانی خۆشەویستی بۆ بۆچوون و تێڕوانینی و، سووربوونی تەواوی لەسەر شوێنکەوتنی ئەوی بەڕاست و حەقی دەبینی و، ڕەتکردنەوەی خۆ بەکەمزانی و مەرایی کردنە.

هەموو ئەو ئاکارانە کرۆکی کەسێتی و ژیانی بوو و، لەژێر کاریگەری گومڕابوونی هیچ ویستێکدا یان لەبەر کاریگەری ترس، دەست بەرداری نەبوو، تەنانەت ئەو ڕۆژە سامناکەش،

ئەو ڕۆژەی کە موعاویە بڕیاری دا کە بە زەبری شمشێر پەیمان بۆ یەزید وەربگرێت.. جا نامەی پەیماندانی نووسی بۆ مەروانی کاربەدەستی لەسەر مەدینە و، فەرمانی پێکرد کە لە مزگەوتدا بیخوێنێتەوە بۆ موسڵمانەکان..

مەروانیش وای کرد و، لەوەدا بوو لە خوێندنەوەی ببێتەوە، (عبدالرحمن ی کوڕی ئەبوبەکر) هەستایەوە تا ئەو ناڕەزاییەی مزگەوتەکەی گرتبووەوە بیگوازێت بۆ ناڕەزایی دەربڕینی وتراو و بەرەو ڕووبەڕووبونەوەیەکی بەرز و، وتی:

{سوێند بەخوا چاکەتان بۆ ئوممەتی موحەممەد نەویستووە، بەڵکو دەتانەوێت بیکەنە هەرقەلیەت.. هەر کە هەرقەلێك مرد، هەرقەلێکی دیکە بچێتە شوێنی}.!!

عبدالرحمن ئا لەو ساتەدا هەموو ئەو مەترسیانەی بەدی کرد کە چاوەڕێی ئیسلامە گەر معاویە ئەم کارەی بۆ بچێتە سەر و، فەرمانڕەوایی لە ئیسلامدا کە بەڕاوێژ خەڵکی فەرمانڕەوای خۆیان هەڵدەبژارد، گۆڕی بۆ قەیسەریەت یا کیسرایییەت کە بەهۆی لەدایك بوون و ڕێکەوتەوە قەیسەر لەدوای قەیسەر دەسەپێنێت بەسەریاندا..!!

* * *

هەرکە عبدالرحمن ئەم وشە توندانەی بەڕووی مەرواندا دا، دەستەیەك لە موسڵمانان پشتیوانیان کرد، لە سەرووی هەموشیانەوە (حوسەینی کوڕی عەلی) و، (عبدالله ی کوڕی زوبەیر) و (عبدالله ی کوڕی عومەر)..

دواتر پاش ڕەوشێکی سەرکوتکارانە (حوسەین و عبدالله ی کوڕی زوبەیر و عبدالله ی کوڕی عومەر) ﷺ ناچار کران بێدەنگ بن لەئاست ئەو پەیمان وەرگرتنەدا کە معاویە بڕیاری دابوو بە زەبری شمشێر وەری بگرێت.

بەڵام عبدالرحمنی کوڕی ئەبوبەکر بەردەوام پوچەڵی ئەو پەیمان وەرگرتنەی بەئاشکرا رادەگەیاند، موعاویەش نێردراوێکی بە سەدهەزار درهەمەوە نارد بۆ لای، دەیویست بەهۆیەوە کەمەندکێشی بکات، جا عبدالرحمن فڕێی دا دواوەو، بە نێردراوەکەی موعاویەی وت:

{بگەڕێرەوە بۆ لای و پێی بڵێ: عبدالرحمن ئاینەکەی خۆی بۆ دونیای تۆ نافرۆشێت}.

کاتێك پاش ئەوەی زانی کە موعاویە خۆی سازکردووە بێت بۆ مەدینە، ئەو دەست بەجێ بەرەو مەککە ڕۆیشت..

خوای گەورە ویستی وابوو کە ئاشووبی ئەم هەڵوێست و خراپی سەرئەنجامی هەر هێندە بێت.

لەوەدا بگاتە دەوروبەری مەککە و بۆ کەمێك تێیدا نیشتەجێ بێت، گیانی دەرچوو و بۆ لای پەروەردگاری گەڕایەوە.. پیاوان لەسەر شانیان بەرەو بەرزاییەکانی مەککە هەڵیانگرت و لەوێدا

بەخاکیان سپارد، لەژێر ئەو خاکەی کە سەردەمی نەفامیشی بینیبوو.. موسڵمان بوونیشی بەدی کردبوو..!!

که موسڵمان بوونی پیاوێکی راستگۆی، ئازادی، بوێر بوو..

٤٩

عبداللای کوڕی عەمری کوڕی عاص

خوداگری فەوبەکار

ئەو خۆڕاگرە، تەوبەکارە، خواپەرستەی کە ئێستاکێ لەبارەیەوە دەدوێین (عبداللەی کوڕی عەمری کوڕی عاص)ە.

ئەوەندەی کە باوکی مامۆستا بوو لە زیرەکی و لێزانی و فرت و فێڵزانیدا.. ئەمیش مامۆستایەکی خاوەن شوێنێکی بڵند بوو لەنێو خواپەرستان، دونیانەویستی، دیاردا..

هەموو کاتی خۆی و، تێکڕای ژیانی بۆ پەرستش تەرخان کردبوو..

شیرینی ئیمان مەستی کردبوو، شەوو ڕۆژ بەشی خواپەرستی و خەڵوەتی ئەویان نەدەکرد..

* * *

بەر لەباوکی موسڵمان بوو، لەو ساتەوەی دەستی ڕاستی خستە دەستەڕاستی پێغەمبەری خواوەﷺ پەیمانی پێدا، دڵی بەڕوناکی خودا و ڕوناکی گوێڕایەڵ بوونی وەك بەرەبەیانی بێوێنە ڕۆشن بوو.

یەکەمجار سەرقاڵی قورئانی پیرۆز بوو کە بەش بەش دەهاتە خوارەوە، هەر کە ئایەتێك دادەبەزی لەبەری دەکرد و تێی دەگەیشت، هەتا هەمووی هاتە خوارێ و تەواو بوو، هەمووی لەبەر بوو..

تەنها لەبەر ئەوە لەبەری نەدەکرد کە مێشکی بەهێز بێت و، لەنێویدا پەرتوکێکی لەبەرکراو لەخۆ بگرێت..

بەڵکو بۆیە لەبەری دەکرد تا دڵی پێ ئاوەدان بکاتەوەو، تا لەدوای ئەوە بەندەی گوێڕایەڵی بێت و، ئەوەی حەڵاڵ کراوە حەڵاڵی بکات و، ئەوەی حەرام کراوە حەرامی بکات و، بەدەم هەموو ئەو شتانەوە بچێت کە بانگەشەی بۆ دەکات، پاشان سەرگەرمی خوێندنەوەو، تێگەیشتن و، دەورکردنەوەی بێت و.. لەباخە جوانەکانیدا خۆی برازێنێتەوە، بەو خۆشیانەی کە ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز بەسەریدا دەڕشت دەروونی فراوان دەبوو، چاو بە فرمێسك بوو بۆ ئەو ترسانەی دەیورووژاند..!!

عبداللە وەك ئەوەی بۆ ئەوە دروست کرابێت تا ببێتە خەڵوەتکارێکی خواپەرست، هیچ شتێکی دونیا نەیدەتوانی لایبدات لەوەی کە بۆی دروست کراوەو ڕێنوێنی کراوە بۆی..

کە سوپای ئیسلام بۆ جیهاد و ڕووبەڕووبوونەوەی بێباوەڕان دەچوو، لە پێشەوەی ڕیزی ئەو کەسانەدا دەمانبینی کە ئارەزوومەندی شەهیدی بوون، بەگیانێکی خۆشەویست و، سووربوونێکی شەیدایانەوە..

کە شەڕیش تەواو دەبوو، لەکوێ بوو..؟؟

لە مزگەوتی گەورە بوو، یان لە مزگەوتی ماڵەکەی خۆی، لە ڕۆژدا بەڕۆژو و، بەشەویشدا شەونوێژی دەکرد و، زمانی ئاشنای هیچ قسەوباسێکی دونیا نەبوو، هەرچەندە ڕێپێدراویش بێت، بەڵکو هەمیشە بەیادی خوا پاراو بوو، قورئانەکەی دەخوێند، یان سوپاسگوزاری دەکرد، یا داوای لێخۆشبوونی گوناهەکانی دەکرد..

هێندە بەسە ئاگاداری ڕەهەندەکانی پەرستش و خەڵوەتی بین، کە دەبینین ئەو پێغەمبەرەی هاتووە بانگەشەی خەڵکی بکات بۆ پەرستنی خوا، ناچار دەبێت کە دەست وەربدات لە ڕۆچونە زیادەی عبدالله لە پەرستشدا..!!

بەمجۆرە گەر یەکێك لە ڕوخسارەکانی ئامۆژگاری لە ژیانی عبدالله ی کوڕی عەمردا ئاشکراکردنی گەنجینەی دەروونی مرۆڤ بێت لە توانای زۆر بۆ گەیشتن بەوپەڕی پلەی پەرستش و لێبڕان و چاکە، ئەوا ڕوخسارەکەی دیکەی سوربوونی ئاینە لەسەر مەبەست و میانڕەوی لە گەشەپێدانی هەموو باڵادەستی و تەواوەمەندێتیەك، هەتا دەروون پەرۆشی و خۆشیەکانی بمێنێت..

ساغی و دروستی جەستەش بمێنێت..!!

پێغەمبەری خواﷺ زانی کە (عبدالله ی کوڕی عەمری کوڕی عاص) ژیانی لەسەر یەك ڕێڕەو دەگوزەرێنێ جگە لە چوونە دەرەوە بۆ غەزا، هەموو ڕۆژەکانی دیکەی لە بەرەبەیانەوە تا بەرەبەیانی داهاتەوە لە پەرستشی بەردەوامدا بەسەر دەبرد.. ڕۆژو و نوێژ و، قورئان خوێندن..

پێغەمبەرﷺ بانگی کرد بۆ لای خۆی و، لەبارەی مەبەستی خواپەرستیەکەیەوە پرسیاری لێ کرد.

پێغەمبەرﷺ پێی فەرموو:

{هەواڵم پێ گەیشتووە کە تۆ بەڕۆژدا بەڕۆژویت و، نایشکێنی و، بە شەویشدا شەونوێژ دەکەیت و ناخەویت؟

هێند بەسە بۆت کە لە مانگێکدا سێ ڕۆژ بەڕۆژوو بیت.

عبدالله وتی: من لەوە زیاترم لەتوانادایە..

پێغەمبەرﷺ فەرمووی:

هێندە بەسە بۆت کە لە هەموو هەفتەیەکدا دوو ڕۆژ بەڕۆژوو بیت..

عبدالله وتی: دەی من لەوە زیاتریشم لەتوانادایە..

پێغەمبەری خواﷺ فەرمووی:

کەوابوو چاکترین ڕۆژوت بۆ هەیە، وەك ڕۆژووی داود، ڕۆژ نا ڕۆژێك بەڕۆژو دەبوو..

ئەمجا پێغەمبەرﷺ لێی پرسی:
زانیویشمه که هەموو قورئان به شەوێك دەخوێنیت.
دەترسم که پیر بویت بێزار ببیت له خوێندنەوەی..!!
به مانگێك یەكجار تەواوی بكه..
به دەرۆژ بیخوێنه..
بەسێ رۆژ تەواوی بكه..
پاشان پێی فەرموو:
من رۆژوو دەگرم و، بەربانگیش دەكەمەوه..
شەونوێژ دەكەم و، دەشخەوم..
ژنیش دەهێنم، جا هەر كەس له سوننەتی من هەڵگەڕایەوه
ئەوه لەمن نیه))

عبدالله ی كوڕی عەمریش زۆر تەمەنی درێژ بوو، كاتێك كه بەناو ساڵدا چوو و هێز و توانای كەم بوو، هەمیشه بیری له ئامۆژگاریەكەی پێغەمبەر دەكردەوه و دەیوت:
((بریا روخسەتەكەی پێغەمبەری خوام وەربگرتایه))..

* * *

بڕوادارێكی ئاوەها زۆر ئەستەم بوو له جەنگدا-هەرجەنگێك- بیدۆزیتەوه كه لەنێوان دوو كۆمەڵی موسڵماندا بەرپابووبێت.

جا ئیدی چۆن قاچەكانی هەڵیانگرتووه له مەدینەوه بەرەو (صفین) و، جێگای خۆی لەنێو سوپای موعاویەدا گرت له كاتی ململانێیدا بەرامبەر ئیمامی عەلی..؟

لەراستیدا ئەم هەڵوێستەی عبدالله، شایانی لێ وردبونەوەیه، هێندەی ئەوەی كه پاش تێگەیشتنمان لێی شایستەی رێز و بەگەورەگرتنه..

بینیمان كه عبدالله ی كوڕی عەمر سەرقاڵی پەرستش بوو بەجۆرێ وەخت بوو كه ببێته مەترسیەكی تەواو لەسەر ژیانی-ئەو كارەی كه هەمیشه باوكی سەرقاڵ كردبوو- سكاڵای دەكرد لێی لای پێغەمبەری خوا.

لەكۆتا جاریشدا كه پێغەمبەر فەرمانی پێكرد كه پەرستشی كەمتر بكاتەوەو كاتەكانی بۆ دیاری كرد، عەمر ئامادە بوو، جا پێغەمبەر دەستی عبداللهی گرت و، خستیه نێو دەستی (عەمری كوڕی عاص)ی باوكیەوه.. پێی فەرموو:
{ئەوەی فەرمانم پێت كرد بەجێی بهێنه و.. گوێڕایەڵی باوكت به}..

سەرەڕای ئەوەی کە عبداللە بەهۆی ئاین و ئاکاریەوە، گوێڕایەڵی باوك و دایکی بوو، بەلام فەرمانی پێغەمبەری خوا بۆی، بەو جۆرەو لەو بۆنەیەدا کاریگەریەکی تایبەتی هەبوو لەسەری..

(عبداللە ی کوڕی عەمر) تەمەنی درێژی گوزەراند، بۆ چرکە ساتێك ئەو دەستەواژە کورتەی لەیاد نەچوو:

{ئەوەی فەرمانم پێت کرد بەجێی بهێنە و.. گوێڕایەڵی باوکت بە}..

* * *

لە کەژاوەی رۆژگاری ساڵ و رۆژەکانێ بەدوای یەکدا هات و..

موعاویە لەشام رازی نەبوو پەیمان بە ئیمانی عەلی بدات..

ئیمامی عەلیش رازی نەبوو ملکەچی ئەو هەڵگەڕانەوە ناڕەوایە بێت..

ئەمجا شەڕ بەرپا بوو لەنێوان ئەو دوو کۆمەڵە موسڵمانەداو.. ڕووداوی (جەمەل) ڕوویدا و.. ڕووداوی (صفین) هات.

(عەمری کوڕی عاص)یش ڕێبازی خۆی هەڵبژاردبوو لەگەڵ معاویەدا، دەیزانی کە موسڵمانەکان چەند ڕێزی (عبداللە)ی کوڕیان لایە و چەند متمانەیان بە ئاینداریەکەی هەیە، ویستی وای لێبکات کە بۆ جەنگ بێتە دەرەوە، تاکو لای موعاویە بەهۆی هاتنیەوە زۆری دەست بکەوێت..

بەم جۆرە (عەمر) زۆر گەشبین بوو بە ئامادەبوونی عبداللە لەگەڵیدا کاتی جەنگ و، ناڕەحەتیەکانی ڕزگارکردنی شام و رۆژی یەرموکی لەگەڵدا لەیاد نەدەچوو..

ئەو ساتەیش هات بە خەیاڵیدا کە بۆ (صفین) بڕوات بانگی کرد و پێی وت:

ئەی عبداللە! خۆت ئامادەکە بۆ چوون، تۆ لەگەڵ ئێمەدا دەبیت بۆ شەڕ.

عبداللە ش لە وەلامیدا وتی:

((چۆن بێم..؟ لەکاتێکدا کە پێغەمبەری خواﷺ ڕایسپاردم کە هەرگیز شمشێر لەسەر گەردنی موسڵمان دانەنێم..؟؟))

ئەمجارە عەمر بەلێزانیەکەی هەوڵیدا بڕوای پێ بهێنێت کە ئەوان بەم دەرچوونەیان دەیانەوێت کە بگەنە بکوژانی عوسمان و تۆڵەی خوێنی پاکی بکەنەوە..

پاشان قسە سەرسوڕهێنەرە یەکلاکەرەوەکەی خۆی بەکوڕەکەی وت:

{ئەی عبداللە! لەبیرتە دوایەمین ئامۆژگاری پێغەمبەری خواﷺ بۆت، کاتێك دەستی گرتی و خستیە نێو دەستمەوە و فەرمووی پێت:

گوێڕایەڵی باوکت بە؟..

ئێستا من پێت دەڵێم کە لەگەڵماندا بێیت و بجەنگیت}..

عبداللەی کوڕی عەمر گوێڕایەڵی باوکی بوو هاتە دەرێ و لای خۆیەوە وای دانابوو کە شمشێر هەڵنەگرێت و لەدژی موسڵمان نەجەنگێت..

بەڵام چۆن ئەوەی پێ دەکرێت..؟؟

ئێستا ئەوەندەی بەسە کە لەگەڵ باوکیدا بچێتە دەرێ.. بەڵام کاتێ کە جەنگ بەرپا دەبێت ئەوساتە بەجۆرێکە خوا دەیبات بەڕێوە..!

شەڕ بە سەختی هەڵگیرسا..

مێژوونووسان جیا ڕان لەوەی کە عبدالله لە سەرەتاکەیدا بەشداری کردووە یان نا..

ئێمەش دەڵێین لە سەرەتاوە بەشدار بووە، چونکە شەڕەکە زۆری نەخایاند، هەتا ڕوداوێك ڕوویدا و وای لە عبدالله ی کوڕی عەمر کرد کە بە ئاشکرا شوێنی خۆی لە دژی شەڕ و لەدژی موعاویە بگرێت..

ئەویش بریتی بوو لەوەی کە (عەمماری کوڕی یاسر)[1] لە ڕیزی سوپای ئیمامی عەلی دا دەجەنگا و عەمماریش جێگای ڕێزی زۆری هاوەڵانی پێغەمبەر بوو.. لەوەش زیاتر، لەڕۆژگارێکی زووەوە پێغەمبەر پێشبینی تیاچوون و کوژرانی دابوو..ئەمەش ئەوکاتە بوو کە پێغەمبەر و هاوەڵانی مزگەوتی خۆیان لەشاری مەدینە دروست دەکرد لەپاش کۆچکردنیان بۆ ئەوێ و.. بەردەکان زۆر قورس و گەورە بوون مرۆڤی زۆر بەتوانا نەیدەتوانی کە یەك بەرد زیاتر یان لێ هەڵبگرێت.. بەڵام عەممار بەهۆی زۆر خۆشی و شادییەوە دوو دوو هەڵیدەگرت، ڕۆژێکیان پێغەمبەر چاوی پێی کەوت و بە دوو چاوی پڕ لە ئەشکەوە سەرنجی دا و فەرمووی:

{وای لە کوڕی سومەییە، کۆمەڵێکی لاڕێ دەیکوژن}..

هەموو ئەو هاوەڵانەی بەشداری بونیاتنانی مزگەوتەکەیان دەکرد-گوێبیستی ئەو پێشبینیە بوون، هەتا ئێستاش لەیادیانە.

عبدالله ی کوڕی عەمریش یەکێك بوو لەوانەی گوێیان لێی بوو..

لە دەستپێکی شەڕی نێوان سوپای عەلی و دەستەی موعاویەدا، عەممار دەچووە سەر بەرزایی و بەوپەڕی دەنگی هاواری دەکرد:

دەگەینەوە بە ئازیزان.. بە موحەممەد و هاوەڵان.

کۆمەڵێك لە سوپای موعاویە ڕێککەوتن لەسەر کوشتنی و، ڕمێکی گوناهبارانەی تێگرت و، بەرەو جیهانی شەهیدای سەرفراز گواستیەوە..

هەواڵی کوژرانی عەممار وەك ڕەشەبا بڵاوبوویەوە.

عبدالله ی کوڕی عەمریش تۆڵەسێن و شۆڕشگێرانە ڕاپەڕی:

---

١ پێشتر لە ژمارە(١٤) باسمان کرد.

– ئەوە عەممار کوژرا..؟؟
– ئێوەش کوشتتان..؟؟
– کەوابوو، ئێوە کۆمەڵە لارێ کەن..
– ئێوە جەنگاوەرە سەرلێشێواوەکانن..!!

وەك ترسێنەر بەنێو سوپای موعاویەدا کەوتە رێ و، ورەی دەهێنانە خوارەوەو، هاواری دەکرد بەنێویاندا کە لەرێدەرچوون، چوونکە ئەوان عەممار یان کوشتووەو پێغەمبەریش بەر لە بیست و حەوت ساڵ لە نێو دەستەیەك لە هاوەڵانیدا پێشبینی ئەوەی کرد کە دەستەیەکی لەرێ دەرچوو دەیکوژێت..

قسەکەی عبداللە گەیەنرایە موعاویە، ئەویش عەمر و عبداللە ی کوڕی بانگ کرد و بە عەمری وت:

{ئەم شێتەتمان لەکۆڵ ناکەیتەوە..؟

عبداللە وتی:

{من شێت نیم، بەڵام لە پێغەمبەری خودامﷺ بیست بە عەمماری فەرموو: دەستەیەکی لەرێدەرچوو دەتکوژێت}..

موعاویە پێی وت:

{ئەی بۆ لەگەڵمان هاتی}..؟

عبداللە وتی:

{چونکە پێغەمبەری خوا فەرمانی پێکردم کە گوێڕایەڵی باوکم بم و، منیش لە هاتندا گوێڕایەڵی بووم، بەڵام لەگەڵتاندا ناجەنگم}..

لەکاتێکدا کە ئەوان پێکەوە دەدوان، یەکێك هاتە ژوورەوە مۆڵەت بۆ بکوژی عەممار بخوازێت تا بێتە ژوورەوە بۆ لای موعاویە، عبداللە ی کوڕی عەمریش بە دەنگی بەرز هاواری کرد:

{مۆڵەتی بدە و، مژدەی دۆزەخیشی بدەرێ}..

موعاویە سەرەڕای لەسەرخۆیی و، پشوودرێژی، رق و قینی هەستا و هاواری کرد بەسەر (عەمر)دا:

(گوێت لێ نیە چی دەڵێت)..

جا عبداللە بە هێمنیەکی تەقوادار و دڵنیاییەوە ئەوەی بۆ موعاویە دوپات کردەوە کە ئەوەی وتویەتی حەقە و، ئەوانەی عەممار یان کوشتووە لەرێ دەرچوون..

ئاوڕیشی لەباوکی دایەوەو وتی:

{گەر لەبەر ئەوە نەبوایە کە پێغەمبەری خوا فەرمانی پێکردم کە گوێڕایەڵت بم لەگەڵ تۆ ئەم رێگەم نەدەگرت}..

ئەمجا موعاویە و عەمر هاتنە دەرەوەو سوپاکەیان بەسەر کردەوەو سەرسام بوون کاتێ بینیان هەموو خەڵك دەربارەی ئەو پێشبینیەی پێغەمبەر لەبارەی عەممارەوە دەدوان:

{دەستەیەکی لەڕێدەرچوو دەتکوژێت}.

عەمر و موعاویە هەستیان کرد کە ئەم ورتەورتە بۆی هەیە کە بگۆڕێت بە یاخیبوون و هەڵگەڕانەوە لە موعاویە.. هەر بۆیە بیریان کردەوە هەتا فێڵ و تەڵەکەی خۆیان دۆزییەوەو دەستیان کرد بە بڵاوەکردنەوەی بەنێو خەڵکدا..

دەیانوت:

{بەڵێ، پێغەمبەری خواﷺ ڕۆژێکیان فەرمووی بە عەممار: دەستەیەکی لەڕێ دەرچوو دەتکوژن..

پێشبینیەکەی پێغەمیبەریش راستە..

ئەوەتا عەممار کوژرا..

بەلام کێ کوشتی..؟؟

ئەوانە کوشتیان کە لەماڵی خۆی هێنایانە دەر، لەگەڵ خۆیاندا بۆ شەڕ}..!!

لەم جۆرە هەڕاجەشدا دەتوانرێت هەموو بۆچوونێك بایەخی بۆ پەیدا بکرێت، بەم شێوەیە ئەو بۆچونەی موعاویە و عەمر رەواجی بۆ پەیدا بوو..

هەردوو کۆمەڵ دەستیان بەشەڕ کردەوە..

عبداللە ی کوڕی عەمریش بۆ مزگەوتەکەی و، پەرستشی گەڕایەوە.

* * *

ژیانی تەنها بە خەڵوەتگا و پەرستشەوە بەسەر برد..

بەلام دەرچوونی بۆ (صفین)-تەنها دەرچوون-، هەمیشە سەرچاوەی دڵەڕاوکێی بوو.. هەر کە یادی دەکەوتەوە، دەگریا و دەیوت:

{من چیم بوو، لە صفین..؟؟

چیم بوو، لە کوشتاری موسڵمانان}..؟؟

* * *

ڕۆژێکیان، لەکاتێکدا کە لەگەڵ هەندێك لە هاوەلانی لە مزگەوتی پێغەمبەر دانیشتبوو، حوسەینی کوڕی عەلیؓ بەلایاندا تێپەڕی کرد و، سڵاویان لەیەکدی کرد..

کاتێ کە تێپەڕی کرد، عبداللە بەوانەی دەورووبەری خۆی وت:

{پێتان خۆشە کە خۆشەویسترین کەسی سەر زەویتان لای ئەهلی ئاسمان پێ بڵێم..؟

ئەو کەسەیە کە ئێستا بەلاماندا تێپەڕی.. حوسەینی کوڕی عەلی یە..

لەرۆژی (صفین)ەوە نەیدواندوم..

ئەوم لێ رازی بێت لام خۆشەویستترە لە وشتری سوور}..!!

لەوێ لەماڵی حوسەین، ئەو دوو بەرێزە بەیەك گەیشتن..

سەرەتا عبدالله ی کوڕی عەمر دەستی کرد بە قسەکردن و، باسی (صفین) کرا، حوسەین بە گلەییەوە لێی پرسی:

{چی وای لێ کردی لەگەڵ موعاویەدا بێیت بۆ شەڕکردن}..؟

عبدالله وتی: {رۆژێکیان عەمری کوڕی عاصی باوکم لای پێغەمبەری خواﷺ شکاتی لێ کردم و پێی وت:

(عبدالله رۆژانە هەمووی بەڕۆژووەو، بەشەویشدا هەمووی شەونوێژ دەکات..

جا پێغەمبەری خوداﷺ فەرمووی پێم:

((ئەی عبدالله، نوێژ بکە و بخەوە.. رۆژوو بگرە و بەربانگ بکەرەوە.. گوێڕایەڵی باوکت بە..

کاتێك کە رۆژانی صفین هات، باوکم سوێندی لێ خواردم کە لەگەڵیاندا بچم، منیش چووم..

بەڵام سوێند بەخوا نە شمشێرێکم وەشاندووە، نە ڕمێك..

نە تیریشم هاویشتووە..!!

لەکاتێکدا کە گەیشتبووە حەفتاونوو ساڵەی تەمەنی پیرۆزی..

لە وەختێکدا کە لە شوێنی نوێژکردنیدا بوو، ملکەچانە دەپاڕایەوە لە پەروەردگاری و، سوپاسگوزاری خوای دەکرد، بەرەو گەشتی هەمیشەیی بانگ کرا، ئەویش بە پەرۆشییەکی مەزنەوە بەدەم داوەکەوە ڕۆشت..

بەرەو لای ئەو برایانەی کە بەر لەخۆی بەچاکی گەڕابوونەوە، گیانی ئەمیش رۆیشت و لەشەقەی باڵیدا..

مژدەدەریش لەلای پەروەردگاری باڵادەستەوە بانگی دەکرد:

﴿يَاأَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ، ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً، فَادْخُلِي فِي عِبَادِي، وَادْخُلِي جَنَّتِي: تۆش ئەی گیانی دڵنیا، بە رەزامەندییەوە بگەڕێوە لای پەروەردگارت، هەرچۆن ئەوت لەخۆت رازی کرد، سا تۆش وەرە ناو بەندەکانی من و، وەرە ناو بەهەشتی من﴾الفجر/٢٧-٣٠.

٥٠

ئەبو سوفیانی کوڕی حارس

لە تاریکییەوە بەرەو ڕووناکی

ئەمە (ئەبوسوفیان)ێکی دیکەیە و، (ئەبوسوفیانی کوڕی حەرب) نیە..

سەرگوزەشتەی ژیانیشی، چیرۆکی ڕێڕونی پاش سەرلێشێوان و.. خۆشەویستی دوای ڕق لێبوون و.. بەختەوەری دوای ناڕەحەتیە..

چیرۆکی بەزەیی فراوانی خوای گەورەیە کاتێ دەروازەکانی واڵا دەکات بۆ پەناهەندەیەك كە خۆی خستۆتە بەر دەستی خوا پاش ئەوەی کە ماندوبوون کەنەفتی کرد..!!

بیهێنە پێش چاوی خۆتان، (ئیبن حارس) بیست ساڵ لە دژایەتیکردنی بەردەوامی ئیسلامدا بەسەر برد..!! بیست ساڵ لەو ساتەوەی پێغەمبەری خوا نێردرا، هەتا نزیك بوونەوەی فەتحی گەورە، (ئەبوسوفیانی کوڕی حارس) یارمەتی قوڕەیش و هاوپەیمانەکانی دەدا و، بە شیعرەکانی هەجوی پێغەمبەری دەکرد، لەهیچ کۆمەڵێك دوانەدەکەوت کە قوڕەیشیەکان بۆ شەڕکردن ئامادەیان بکردایە..!!

هەرسێ براکەیشی، (نەوفل) و، (ڕەبیعە) و، (عبداللە)، بەر لە خۆی موسڵمان بووبوون..

ئەم (ئەبوسوفیان)ـەش، ئامۆزای پێغەمبەری خوابووﷺ و، کوڕی (حارسی کوڕی عبدالمطلب) بوو.. هەروەها برای شیری پێغەمبەرﷺ بوو، چونکە (حەلیمە سەعدییە)ی دایەنی پێغەمبەر چەند ڕۆژێك شیری پێی داوە..

ڕۆژێکیان قەدەر بۆ ئایندەی بەختەوەری بانگی کرد و، ئەویش (جەعفەر)ی کوڕی بانگ کرد و، بە خاووخێزانەکەی وت: ئێمە سەفەر دەکەین..

– بۆ کوێ ئەی ئیبن حارس..؟؟

– بۆ لای پێغەمبەری خوا، تا لەگەڵیدا بڕوا بهێنین بەخودای پەروەردگاری جیهانیان..

بەسواری وڵاخەکەیەوە کەوتە ڕێ و، تەوبەکارانە دەیبڕی..

لەلای (ئەبواء) سەرەتای سوپایەکی بێشوماری بەدیکرد و، تێگەیشت کە پێغەمبەرە و دەیەوێت شاری مەککە ڕزگار بکا..

بیری کردەوە.. چی بکات..؟؟

پێغەمبەر خوێنی ئەوی بەهۆی زمان درێژی و جەنگ کردنی زۆری لە دژی ئیسلام حەڵاڵ کردووە..

هەر بۆیە هەرکەس لە سوپاکەیان ئەم ببینێت، بەپەلە دێت بۆ تۆڵە لێ سەندنەوەی..

لەسەری پێویستە کە فێڵێك بدۆزێتەوە تا خۆی یەکەمجار دەگەیەنێتە بەردەم پێغەمبەری خوا، بەر لەوەی کە یەکێك لە موسڵمانەکانی بەدیی بکات..

ئەمجا (ئەبوسوفيانى كوڕى حارس) دەم و چاوی خۆی پێچايەوە بەجۆرێ كە نەدەناسرايەوە، دەستی جەعفەری كوڕی گرت و، بەپێ زۆر ڕۆيشت، تا پێغەمبەری خوای بينی لەگەڵ كۆمەڵێك لە هاوەڵانيدا دەهات، خۆی پەنادا هەتا سوارەكان دابەزين..

جا لەناكاودا خۆی خستە بەردەم پێغەمبەر و دەمامكەكەی سەر ڕوخساری لادا و پێغەمبەر ناسيەوە، ناوچاوی لێ وەرگێڕا، ئەبوسوفيان لەلايەكی ديكەوە هاتەوە، پێغەمبەرﷺ خۆی لێ لادا..

ئەمجا (ئەبوسوفيان) و (جەعفەر)ی كوڕی هاواريان كرد:

(نشهد أن لا اله الا الله نشهد أن محمداً رسول الله)..

لەپێغەمبەرﷺ نزيك بوويەوەو وتی:

{ئەی پێغەمبەری خوا! سەرزەنشت نەما}..

پێغەمبەريش وەڵامی دايەوە:

{سەرزەنشت نيە ئەی ئەبوسوفيان}..

پاشان دايە دەست عەلی كوڕی ئەبوتاڵب و پێی فەرموو:

((ئامۆزاكەت فێری دەستنوێژگرتن و سوننەت بكە و بيهێنەرەوە بۆ لام))..

(عەلی)ش بردی و پاشان گەڕايەوە، پێغەمبەر پێی فەرموو:

((بانگ بكە لەو خەڵكە كە پێغەمبەری خوا لە ئەبوسوفيان رازی بووە، ئێوەش لێی رازی بن))..

چركەساتێكی ژين، خوای گەورە پێی دەفەرموێت: پيرۆزبيە و، چەندين قۆناغ و مەودای سەختی و سەر لێشێواوی دەپێچێتەوە و، دەروازە بێ سنوورەكانی بەزەيی بۆی واڵا دەبێت..!!

* * *

ئەبوسوفيان پێش ئەوەی موسڵمان ببێت، كاتێك كە لەگەڵ قورەيشيەكاندا بوو لە بەدردا و دەجەنگا، شتێكی بەدی كرد كە بووە مايەی سەرسام بوونی..

جا لەو جەنگەدا (ئەبولەهەب) دواكەوت و لەجێی خۆی (عاصی كوڕی هيشام)ی نارد..

بەوپەڕی ئاراميەوە (ئەبولەهەب) چاوەڕێی هەواڵی شەڕەكەی دەكرد، وردەوردە هەواڵی شكستی خراپی قورەيشی بۆ هات..

ڕۆژێكيان، لەكاتێكدا (ئەبولەهەب) لەگەڵ پياوێكی قورەيشيدا لای (زەمزەم) دانيشتبوو، سوارێكی بەدی كرد بەرەو لای ئەمان دەهات، كە نزيك بوويەوە بينی (ئەبوسوفيانی كوڕی حارس)ە.. جا (ئەبولەهەب) لێی نەگەڕا و، خێرا بانگی كرد: وەرە برازا، بەخوا هەواڵێكت پێيە.. بۆمان باس بكە دەنگ و باسی ئەو خەڵكە چۆن بوو..؟!

ئەبوسوفيانی كوڕی حارس وتی:

{سوێند بەخوا، هەر ئەوەیە کە ئێمە شانی خۆمان خستە بەردەستیان، چۆنیان ویست دەیانکوشتین و، دیلیان کردین بەپێی ئارەزووی خۆیان..

سوێند بەخوا سەرزەنشتی قورەیشم نەکردووە.. چونکە پیاوانێکی سپیمان روبەڕووبوویەوە بەسەر وڵاخی بازووەوە، لەنێوان ئاسمان و زەویدا، هیچ ساتێك وەك ئەوان نەبوو و، هیچ شتێکیش لەبەردەمیاندا خۆی ڕانەدەگرت}..!!

ئەبوسوفیان مەبەستی لەوە ئەوەبوو کە مەلائیکەت لەگەڵ پێغەمبەر و موسڵمانەکاندا دژ بەمان شەڕیان کردووە..

جا دەبێ چی وای لێ کردبێت لەو ڕۆژەدا پاش ئەوەی کە بینی موسڵمان نەبێت..؟؟

گومان ڕێگەی دڵنیابوونە و، ئەوەندەی گومانەکانی ئەبوسوفیان گیر و بەتین بوو، ئەوا دڵنیابوونەکەی کە هات پتەو و بەهێزتر دەبێت..

بەڵێ ڕۆژی دڵنیابوون و ڕێڕوونی هات و، هەروەك بینیمان موسڵمان بوو، باوەڕی هێنا بەخودای پەروەردگاری جیهانیان..

* * *

لە یەکەمین چرکەساتی موسڵمان بوونیشیەوە، خواپەرست و، موجاهیدانە لەگەڵ کاتدا پێشبڕکێی بوو، تا شوێنەواری پێشووی بسڕێتەوە و، قەرەبووی کاتی لەدەست چووی بکاتەوە..

لەگەڵ پێغەمبەردا پاش فەتحی مەککە بەشداری جەنگەکانی دیکەی کرد..

لەڕۆژی (حونەین)یشدا، کاتێك کە بێباوەڕەکان بۆسەیەکی ترسناکیان بۆ موسڵمانەکان نایەوە و، لەناکاودا دەورەیان گرتن بەجۆرێك کە هەستیان نەدەکرد هەڵمەتێکی لەناوبەریان بۆ دێت، موسڵمانەکان هۆشیان لەلای خۆیان نەما و، زۆربەی جەنگاوەرەکانی پشتیان هەڵکرد، پێغەمبەر لە جێگای خۆیدا جێگیر بوو، بانگی لێدەکردن:

{بەرەو لای من بێن خەڵکینە..

من پێغەمبەرم و درۆ ناکەم..

من کوڕی عبدالمطلب–م..}..

ئا لەو چرکەساتە سامناکانەدا، کەسانێکی کەم هەبوون بەهۆی ئەو هێرشە لەناکاوەوە هۆشی خۆیان لەدەست نەدابێ..

(ئەبوسوفیانی کوڕی حارس) و (جەعفەر)ی کوڕی لە نێویاندا بوون..

(ئەبوسوفیان)یش ڕەشۆی وڵاخەکەی پێغەمبەری گرتبوو، کاتێ ئەوەی روویدەدا بینی، زانی کە ئەو دەرفەتەی بۆی دەگەڕا ڕەخساوە.. بەوەی کە ئاواتی خۆی بەدی بێنێ و لەپێناوی خوای گەورەدا و، لەبەردەم پێغەمبەری خوادا شەهید بێت..

بەدەستی چەپ جڵەوی وڵاخەکەی گرتبوو، بە دەستی راستیشی شمشێری دەکرد بە سینگی بێباوەڕەکاندا..

جا موسڵمانەکان گەڕانەوە بۆ شوێنی شەڕەکەو دەوروبەری پێغەمبەر و، خوای گەورەش سەرکەوتنی تەواوی کردە بەشیان..

کاتێ تەپ و تۆزی شەڕەکە لاچوو.. پێغەمبەر تەماشای کرد بینی بیوادارێك رەشۆی ئەسپەکەی گرتووە..

هەر ئەوە، هێشتا لە شوێنی خۆیدایە، لەسەرەتای شەڕەکەوە تا کۆتایی، جا پێغەمبەر لێی راما و پاشان فەرمووی:

{ئەوە کێیە..؟!

ئەبوسوفیانی کوڕی حارسی برامە..؟؟}

هەرکە ئەبوسوفیان گوێی لە وتەکەی پێغەمبەری بوو کە فەرمووی (برام)..

لەخۆشی و رێزدا دڵی لە شەقەی باڵی داو، خۆیدا بەسەر هەردوو قاچی پێغەمبەری خوادا و ماچی کرد و، بە فرمێسکەکانی دەیشۆرد..

هەستی شاعیرێتیشی لەهۆشی ئەو نیعمەتی ئازایەتی سەرخستنەی خوای گەورە پێی بەخشی بزوا:

لَقد عَلِمَتْ أفنــاءُ كعب وعامر غَداةَ حُنَيْن حِينَ عَمَّ التَضَعْضعُ
بأني أخو الهَيجاء، أركَبُ حَدَّها أمــام رَسُـــولُ الله لا أتَتَعْتَـعُ
رَجـــاءَ ثَــوابِ الله، والله راحمُ إليه—تَعالى— كُلُّ أمر سـيَرجَـعُ

* * *

ئیدی ئەبوسوفیان بەشێوەیەکی مەزن سەری کردە پەرستش و، لەپاش وەفاتی پێغەمبەریش، گیانی پەیوەست بوو بە مردنەوە تا لەماڵی ئاخیرەتدا بگاتەوە بە پێغەمبەری خوا.. ئەوەندەی گوزەراندی و ژیا وە مردن ئاواتی ژیانی بوو..

رۆژێکیان خەڵکی بینیان لە بەقیع گۆڕ هەڵدەکەنێت و، رێك و ئامادەی دەکات، کاتێ کە سەرسامی خۆیان دەربڕی بەرانبەر ئەوەی دەیکات، پێی وتن:

{من گۆڕی خۆم ئامادە دەکەم}..

لە پاش سێ رۆژ و بەس، لەکاتێکدا لەماڵی خۆی راکشابوو، خاوخێزانی لە دەوری بوون و دەگریان، چاوەکانی بە دڵنیاییەکی بەتینەوە کردەوەو رووی تێکردن و پێی وتن:

((مەگرین بۆ من، چونکە لەوساتەوەی موسڵمان بووم هیچ گوناهێکم نەکردووە))..!!

بەرلەوەی سەری بچەمێتەوە بۆ سەر سینگی، بەرەو سەرەوە بەرزی کردەوە، تا سڵاوی ماڵئاوایی لەدونیا بکات..!!

٥١

عیمرانی کوڕی حوصەین

هاوشێوەی مەلائیکەتەکان

لەساڵی خەیبەردا، هات بۆ خزمەتی پێغەمبەری خواﷺ و پەیمانی پێدا..

چا لەو ساتەوەی دەستی راستی خستە نێو دەستی راستی پێغەمبەرەوە، دەستی راستی جێگەی رێزێکی زۆر بوو، لەسەرخۆی پێویست کرد کە ئەو دەستەی تەنها لە هەموو ئیشێکی چاك و بەرێزدا بەکاری بهێنێت..

ئەم دیاردەیە دەیخاتە روو کە خاوەنەکەی چەندە خاوەنی هەستێکی وردە..

* * *

(عیمرانی کوڕی حوصەین)یش وێنەیەکی بەرجەستەبووی وێنەکانی راستگۆیی و، دونیانەویستی و، پارێزکاری و، توانەوە بوو لە خۆشەویستی و گوێڕایەڵی خوادا..

لەسەرخستن و نیعمەتی رێنوێنی خوای گەورەش زۆری پێ بەخشرابوو، لەگەڵ ئەوەشدا ئەو هەمیشە دەگریا و، دەگریا و، دەیوت:

{بریا خۆڵێ بوومایە و، رەشەبا بڵاوەی پێ بکردایە}..!!

لەبەر ئەوە ئەم پیاوانە بە هۆی گوناه کردنیان لە خوا نەدەترسان، چونکە دوای موسڵمان بوونیان بە کەمی گوناهیان کردووە.

ئەمەش لەبەر ئەوەی هێندەی پەی بردنیان بە مەزنی و پایەبڵندی خوا، هێندەی تێگەیشتنیان لە دەستەوسانیان لە شوکرانەبژێری و پەرستشی، هەرچەندی مل کەچ بکەن و، بچنە رکوع و، چەند کڕنوش ببەن و بیپەرستن، لێی دەترسان و سڵیان دەکردەوە لێی..

رۆژێکیان هاوەڵانی پێغەمبەر پرسیاری ئاگریان لە پێغەمبەری خوا کردﷺ و، وتیان:

((ئەی پێغەمبەری خوا! ئەوە بۆ کاتێ کە لە خزمەت تۆداین ئێمە دڵمان نەرم دەبێت و، دونیامان لەبەرچاو دەکەوێت، وەك ئەوەی قیامەت بەچاوی خۆمان ببینین.. هەتا ئەو کاتەی لای تۆ بەجێ دەهێڵین و، دەگەینەوە لای ماڵ و منداڵ و، دونیامان، خۆمانمان لەیاد دەچێت..؟؟))

پێغەمبەریشﷺ پێی فەرموون:

((سوێند بەوەی گیانی منی بەدەستە، گەر بەردەوام بوونایە لەسەر ئەو حاڵەی کە لە لای منن، ئەوا مەلائیکەتەکان بە بەرچاوتانەوە تەوقەیان لەگەڵدا دەکردن، بەڵام کاتە و.. کاتە..))..

(عیمرانی کوڕی حوصەین)یش ئەم فەرمودەیەی بیست و، حەز و ئارەزووی بڵێسەی دا، وەك ئەوەی لەسەر خۆی دانابێت کە دانەنیشێت تا بەو ئامانجە بڵندە نەگات، گەر ژیانیشی

لەپێناودا بەخشیبێت، هەروەك ئەوەی هیممەتەکەی بەوە رازی نەبووبێت کە ژیانی.. کاتە و.. کات بگوزەرێنێ.. ویستی کە هەمووی یەك ساتی بەردەوامی پڕ موناجات و، روو لەخودای پەروەردگاری جیهانیان بێت..!!

* * *

لە سەردەمی خەلافەتی (عومەری کوڕی خەتتاب)دا ئەمیری بڕواداران عومەر ناردی بۆ بەصرە تا خەڵکەکەی شارەزا و فێر بکات.. کاتێ لە بەصرە کۆڵ و باری کردەوە، هەرکە خەڵکی بەصرە ناسیان بۆ موبارەکی دەچوونە لای و، بە تەقواکەی دڵگەش دەبوون..

شێخ حەسەنی بەصری و ئیبن سیرین دەڵێن:

((هیچ هاوڵێکی پێغەمبەری خواﷺ نەهاتۆتە بەصرە لە عیمرانی کوڕی حوصەین پایەدارتر بێت..))

عیمران رازی نەبوو بەهیچ شتێك کە لە خواپەرستی دایببڕێت و، لە پەرستشدا رۆچوو بوو، خواپەستی بەجۆرێ لەخۆی گرتبوو تا وای لێهاتبوو وەك ئەوەی کە سەر بە جیهانی دونیا نەبێت کە لەسەر زەویەکەی و لەنێو خەڵکەکەیدا دەژی..

بەڵێ..

وەك مەلائیکەیەکی لێهاتبوو کە لەنێو مەلائیکـەتـەکـانـدا بژی، دەیـانـدوێنێت و دەیدوێنن و، تەوقەیان لەگەڵدا دەکات و تەوقەی لەگەڵدا دەکەن..

* * *

ئەو ساتەیشی ململانێی گەورە لەنێوان موسڵماناندا بەرپابوو.. عیمرانی کوڕی حوصەین تەنا هەڵوێستێکی بێلایەنانە نەوەستا لەنێوان دەستەی ئیمامی عەلی و دەستەی موعاویەدا، بەڵکو لەنێو خەڵکیدا دەنگی بەرزکردبوەوە و هاواری لێدەکردن کە واز بهێنن لە بەشداریکردنی ئەو جەنگەدا و، بەچاکترین شێوە باوەش بە ئاشتیدا بکەن و.. بە خەڵکی دەوت:

((لەسەر لوتکەی شاخێك بزنی ئاوس بەخێو بکەم تا کاتی مردن لام خۆشترە لەوەی کە لە دژی یەکێك لەو دوو کۆمەڵەدا، تیرێك بهاوێژم، ئیدی بیپێکم یان نەیپێکم))..

هەر موسڵمانێکیشی پێ بگەیشتایە ئامۆژگاری دەکرد و دەبوت:

((لە مزگەوتدا بمێنەرەوە..

گەر هاتنە سەرت، برۆوە ماڵی خۆت..

گەر لە ماڵەکەشتدا هاتنە سەرت، خۆت و سامانەکەتیان ویست، لەگەڵیاندا بجەنگە))..

* * *

ئیمانی (عیمرانی کوڕی حوصەین) مەزنترین سەرکەوتنی بەدەستهێنا، کاتێك کە نەخۆشیەکی سەختی تووش بوو سی ساڵ پێوەی تلاوە، نە لێی بێزار بوو، نە وتیشی ئۆف.
بەڵکو بەردەوام بوو لەسەر پەرستشەکانی بەپێوەو، بەدانیشتن و، راکشانەوە..
هەرکاتێك دۆست و برایانی بهاتنایە سەردانی نەخۆشیەکەیان لا ئاسان بکردایە و دڵنەواییان بکردایە، بەدەمیانەوە پێدەکەنی و، دەیوت:
((خۆشەویست ترین شت لای من، خۆشەویست ترین شتی لای خوایە))..!!
راسپاردەیشی بۆ خاوخێزان و برایانی لەسەرەمەرگدا ئەوەبوو:
((هەر کە لە ناشتنم گەڕانەوە، حەیوان سەربڕن و ببەخشنەوە))..

* * *

بەڵێ.. با سەربڕن و.. ببەخشنەوە.. چونکە مردنی بڕواداری وەك عیمرانی کوڕی حوصەین، مردن نیە.. بەڵکو زەماوەندێکی مەزن و بەرزە، کە تێیدا گیانی بە ڕازیبووی بەرەو بەهەشتێك بەرز دەکرێتەوە کە پانتاییەکەی هێندەی ئاسمانەکان و زەوی دەبێت و بۆ تەقواداران ئامادەکراوە..

٥٢

سەلەمەی کوڕی ئەکوەع

پاڵەوانی پیادەکان

(ئیاس)ی کوڕی ویستی کە تێکرای چاکەکانی باوکی لە دەستەواژەیەکدا کۆبکاتەوە.
هەر بۆیە وتی:
((باوکم هەرگیز درۆی نەکردووە))..!!
بۆ مرۆڤ هێندە بەسە کە ئەم چاکەیە بەدەست بهێنێت، تا جێگەی بڵندی خۆی لە نێو پیاوچاکان و چاکەکاراندا بگرێت.
بەڕاستیش (سەلەمەی کوڕی ئەکوەع) شایستەی بوو و، بەدەستی هێنا.
(سەلەمە) لە تیرهاوێژە باشەکانی عەرەب بوو و، لە ئازایەتی و بەخشندەیی و چاکەمەندیشدا لە کەسایەتیە دیارەکان بوو.
ئەو کاتەیشی خۆی دایە دەستی ئیسلام، بەڕاستی و ڕوونی موسڵمان بوو و، ئیسلام لەسەر شێوازە مەزنەکەی ڕاخاویەدا.
سەلەمەی کوڕی ئەکوەع لە بەشداریوانی بەیعەی ڕیضوان بوو.

* * *

کاتێك کە پێغەمبەر و هاوەڵانی لەساڵی شەشی کۆچیدا بە مەبەستی سەردانی ماڵی خودا(کەعبە) کەوتنە ڕێ و، قورەیشیەکان بەرەو ڕوویان بوونەوە.
پێغەمبەر، (عوسمانی کوڕی عەففان)ی نارد بۆ لایان تا هەواڵیان بداتێ کە پێغەمبەر بۆ سەردان هاتووە، نەك جەنگ..
لە چاوەڕوانی گەڕانەوەی (عوسمان)دا، ئەوە بڵاوبوویەوە کە گوایە قورەیشیەکان کوشتویانە، پێغەمبەریش ﷺ لە سێبەری دارێکدا دانیشت و پەیمانی لە هاوەڵانی یەك بە یەك وەرگرت لەسەر مردن.
(سەلەمە) دەڵێت:
((لەژێر درەختەکەدا پەیمانم لەسەر مردن دا بە پێغەمبەری خوا ﷺ، پاشان چووم، کاتێ قەرەباڵغی خەڵکەکە سووك بوو، فەرمووی: ئەی سەلەمە، چیتە بۆ پەیمان نادەیت، وتم: پێشتر پەیمانم دا ئەی پێغەمبەری خوا.. فەرمووی: هەروەها ئێستاش.. منیش پەیمانم پێدایەوە)).
بە چاکترین شێوەش ئەمەکدار بوو بەرامبەر پەیمانەکەی.
بگرە بەر لەوەیش پەیمان بدات ئەمەکدار بوو بەرامبەری، لەوساتەوەی کە شاهیدی دا (أن لا اله الا الله، وأن محمداً رسول الله)..
دەڵێت:

((لەگەڵ پێغەمبەری خواداﷺ بەشداری حەوت جەنگم کردووە، لەگەڵ (زەیدی کوڕی حاریسە)شدا بەشداری نۆ جەنگم کردووە)).

* * *

سەلەمە لە لێزانترینی ئەو جەنگاوەرە پیادانە بوو کە تیر و ڕمیان دەهاویشت.

شێوازی شەڕکردنیشی هاوشێوەی هەندێ لە شەڕی پارتیزانییە گەورەکان دەکرد کە ئەمڕۆ پەیڕەو دەکرێت.. بەجۆرێ هەر کە دوژمن شاڵاوی بهێنایەتە سەر، لەسەر نوکی پێ دەگەڕایەوە دواوە، هەرکە دوژمن پشتی هەڵبکردبایە یان بوەستایە بۆ حەوانەوە، بێسڵکردن هێرشی دەبردنە سەر..!

بەم شێوازە توانی کە بە تەنها ئەو هێزە ڕاوبنێت کە هێرشی هێنابووە دەورووبەری مەدینە بە سەرۆکایەتی (عویەینەی کوڕی حیصنی فراری) لەو جەنگەی کە بە جەنگی (ذي قرد) ناسرابوو..

ئەوەبوو بەتەنها کەوتە شوێنیان و، بەردەوام لەدژیان دەجەنگا و ئەملاو ئەولای پێ دەکردن و، دووری دەخستنەوە لە شاری مەدینە تا پێغەمبەرﷺ لەگەڵ هێزێکی زۆری هاوەڵاندا پێی گەیشت..

لەم ڕۆژەدا پێغەمبەر بە هاوەڵانی فەرموو:

((چاکترین پیاوتان–ئەوانەی بەپێ دەڕۆن– (سەلەمەی کوڕی ئەکوەع)ە))!!

* * *

سەلەمە تەنها لەکاتی تیاچوونی (عامری کوڕی ئەکوەع)ی برای لەشەڕی خەیبەردا خەمبار و نارەحەت بوو..

لەکاتێکدا عامر لە پێشەوەی سوپای موسڵمانەکان ئەم شیعرەی بەدەنگی بەرز دەوتەوە:

اللهم لولا أنت ما أهتدينا ولا تصدقنا، ولا صلينا

فانزلن سـكينة علينا وثبت الأقدام إ لاقينا

لەو جەنگەدا عامر بە شمشێر کەوتبوە لێدانی بێباوەڕێك، تا شیرەکەی لەدەستی وەرگەڕا و دای بەنێوچاوانی خۆیدا و بووە هۆی کوشتنی و.. هەندێ لە موسڵمانەکان وتیان:

((بەستەزمانە عامر.. لە شەهیدیش بێبەش بوو)).

هەر لەو ساتەدا–بەس– سەلەمە زۆر پەشۆکا، کاتێ ئەویش وەك ئەو خەڵکەی دیکە وای گومان برد کە براکەی بەهەڵە خۆی کوشتووە، لە پاداشتی جیهادکردن و، پلەی شەهیدی بێبەش بووە.

بەڵام پێغەمبەری دڵسۆز، زۆر زوو شتەکانی هێنایەوە جێی گونجاوی خۆی، کاتێ کە سەلەمە چوویە خزمەتی و لێی پرسی:

– ئەرێ ڕاستە، ئەی پێغەمبەری خوا، کە عامر کردەوەکانی پوچەڵ بۆتەوە..؟

پێغەمبەرﷺ پێی فەرموو:

((ئەو بەموجاهیدێ کوژرا و

دوو پاداشتی بۆ هەیە و..

ئەو ئێستا لە ڕووبارەکانی بەهەشتدا

مەلە دەکات))..!!

سەلەمە سەرەڕای ئەو بەخشندەییە زۆرەی کە هەیبوو زیاتر دەیبەخشی گەر لە پێناوی خوادا داوای لێ بکرایە..

هەرێۆیە گەر مرۆڤێك لەبەر خوا داوای ژیانی لێ بکردایە بێ دوودڵی دەیبەخشی.

خەڵکیش بەڕاستی ئاشنای ئەو خەسڵەتەی بووبوون، گەر یەکێکیان بیویستایە شتێکی لێ وەربگرێت، پێی دەوت: لەڕێی خوا پێم بدە.. ئەویش دەیوت:

((هەرکەس لەڕێی خوادا نەبەخشێت.. دەبێ لەپێناوی چیدا بیبەخشێت))..؟؟

* * *

ئەو ڕۆژەیش عوسمان کوژرا، ئەم موجاهیدە بوێرە تێگەیشت کە دەروازەکانی ئاشووب بەڕووی موسڵماناندا والآ بووە..

پێی نەدەکرا لەکاتێکدا کە تەمەنی لە شەڕکردن لەنێو هاوەڵانیدا بەسەربردووە بیگۆڕێت بۆ شەڕکردن لەدژی هاوەڵانی..!

بەڵێ.. ئەو پیاوەی کە پێغەمبەر دەستخۆشی لێهاتووییەکەی کرد لە شەڕکردن دژ بە بێباوەڕەکان ئەو مافەی نیە کە بەو لێهاتووییەی لەدژی براوادارێك بجەنگێت، یان برایەکی موسڵمانی بکوژێت..

ئەوەبوو دواتر، شتومەکەکانی هەڵگرت و شاری مەدینەی بەرەو (ڕەبەزە) بەجێهێشت، هەمان شوێنێ کە (ئەبوزەر) پێشتر هەڵیبژارد و کۆچی کرد بۆی و تێیدا مرد.

سەلەمەش پاشماوەی ژیانی لە (ڕەبەزە) بەسەر برد، هەتا ساڵی حەفتاو چواری کۆچی، ڕۆژێکیان پەرۆشی بینینی شاری مەدینە بوو، هەر بۆیە بەسەردان گەڕایەوە بۆی و.. ڕۆژی یەکەم و، دووەمی تێدا بەسەر برد..

لە ڕۆژی سێیەمدا مرد.

بەمجۆرە گڵکۆ ئازیزە چاکەکەی بانگی کرد تا لە سایەی باڵەکانیدا خۆی بگرێت و لەگەڵ ئەو هاوەڵە پیرۆزانە و، شەهیدانی چاکەکاردا پەنای بدات کە پێشتر پەنای دابوون.

٥٣

عبداللەی کوڕی زوبەیر

چ پیاوێک .. چ شەهیدێک ؟!

کۆرپەلەیەکی پیرۆز بوو لە سکی دایکیدا، لەکاتێکدا بیابانی بلێسەداری مەککەی بەرەو مەدینە دەبڕی لەسەر ڕێی هیجرەتی مەزن.

بەمجۆرە قەدەر وابوو کە عبدالله ی کوڕی زوبەیر لەگەڵ موهاجیراندا کۆچ بکات بەر لەوەی کە بێتە دونیا و، ڕەحمی بۆ لەت نەکرابوو..!!

هەر کە ئەسمای دایکی-خوای لێ ڕازیبێت- گەیشتە (قەبا)ی دەورووبەری مەدینە، ژان گرتی و کۆرپەلە موهاجیرەکەش لە هەمان کاتدا کە موهاجیرانی هاوەڵانی پێغەمبەری دادەبەزین ئەویش دابەزی..!!

جا یەکەمین لەدایکبووی هیجرەت هەڵگیرا و برایە خزمەت پێغەمبەری خوا ﷺ لە ماڵەکەی لەشاری مەدینە و ئەویش ماچی کرد و دەنکێ خورمای خستە دەمی خۆی جووی و لە دەمی وەردا، بەمجۆرە یەکەمین شت کە چووە نێو هەناوی عبدالله ی کوڕی زوبەیر لیکی دەمی پێغەمبەری ئازیز بوو.

موسڵمانانیش لەشاری مەدینە کۆبوونەوەو، ساواکەیان لە لانکەکەیدا هەڵگرت و، پاشان بەدەم (لا اله الا الله) و (الله اکبر)ەوە بەتێکڕای شەقامەکانی مەدینەیاندا گێڕا.

ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە جولەکەکان ئەو کاتەی پێغەمبەر و هاوەڵانی هاتنە مەدینە دەمکوت کران و ڕق و کینیان بلێسەی دا، دەستیان دایە جەنگی دەروونی بەرامبەر موسڵمانەکان و، ئەو پڕوپاگەندەیان بڵاوکردەوە کە کاهینەکانیان جادوویان لە موسڵمانەکان کردووەو نەزۆکیان کردوون و، هەرگیز شاری مەدینە لەدایکبوونی نوێیان بەخۆوە نابینێت.

ئەو کاتەیشی عبدالله ی کوڕی زوبەیر لەجیهانی پەنهانەوە هاتە نێویان، بەڵگەنامەیەك بوو قەدەر بوختانەکەی جولەکەکانی مەدینەی پێ مۆرکرد و فێڵ و تەڵەکە و هەڵبەستراوەکانیانی پوچەڵ کردەوە..!!

عبدالله لە سەردەمی پێغەمبەری خوادا ﷺ نەگەیشتە ئاستی پیاوان لە تەمەندا، بەڵام لەو سەردەمە و، لە خودی پێغەمبەری خوا بەهۆی ئەو پەیوەندیە بەتینەی کە هەیبوو لەگەڵیدا، هەموو کەرەستە خاوەکانی پیاوەتی و بنەماکانی ژیانی وەرگرت کە دواتر دەیبینین دونیا پڕ دەکات و دەبێتە جێی قسەکردنی خەڵکی..

جا ئەم منداڵە بە خێرایی گەشەی کرد و، لە زیندەگی و، زیرەکی و خۆڕاگریدا بێ ڕێنەبوو..

گەیشتە تەمەنی لاوی و، گەنجێتیەکەیشی بێگەردی و، پاکی و، خواپەرستی و، پاڵەوانێتیەك بوو لە سەرووی خەیاڵەوە.

ڕۆژگار و قەدەرەکانی لەگەڵیدا گوزەشت و، ژیانی وەك خۆی مایەوەو نەگۆڕا و، ویستەکانی ملیان پێکەچ نەکرد..

بەڵکو ئەو پیاوێك بوو ڕێگای خۆی دەناسی و، بە جەسوریەکی گەورەو، بڕوایەکی بەتین و سەرسوڕهێنەرەوە بڕی..

*   *   *

لە ڕزگارکردنی ئەفریقیا و ئەندەلوس و قوستەنتینیە-کەهێشتا تەمەنی بیست و حەوت ساڵی تێنەپەڕاندبوو- پاڵەوانێك بوو لە پاڵەوانانی ڕزگارکردنە نەمرەکان.

بەتایبەتیش لە جەنگی ئەفریقیادا موسڵمانەکان بە سوپایەکی بیست هەزار سەربازیەوە بەرامبەر سوپایەك وەستان کە ژمارەی جەنگاوەرانی سەد و بیست هەزار کەس بوو..

جەنگ بەرپا بوو، مەترسیەکی مەزن باڵی بەسەر موسڵمانەکاندا کێشا..

جا عبداللە ی کوڕی زوبەیر تەماشایەکی هێزی دوژمنی کرد و چاوگەی هێز و توانایانی دەرك پێکرد، ئەو چاوگەیەش تەنها پادشای (بەربەر) و سەرکردەی سوپاکە بوو، بەجۆرێك هاواری لە سەربازەکانی دەکرد و هانی دەدان کە بەشێوەیەکی سەرسوڕهێنەر بەرەو مردن پاڵی پێوەدەنان..

عبداللە تێگەیشت کە ئەم جەنگە خوێناویە تەنها بە کوشتنی ئەو سەرکردەیە یەکلا دەبێتەوە، بەڵام چۆن پێی بگات، لەکاتێکدا سوپایەکی بێشوماری لەپێشەوەیە و، کە وەك گەردەلول دەجەنگێت..؟؟

بەڵێ بەجەرگی عبداللە ی کوڕی زوبەیر و گیان لەسەردەستیەکەی هەرگیز جێگەی پرسیار نەبوو..!!

ئالێرەدا هەندێ لە برایانی بانگ کرد و، پێی وتن:

((لەپشتەوەم پارێزگاریم بکەن و، لەگەڵمدا هێرش ببەن.))...

ئەمجا ریزە چڕەکەیانی وەك تیر خۆڕاگرانە بەرەو لای سەرکردەکەیان بڕی، هەتا پێی گەیشت و بە یەك لێدان لەناوی برد، پاشان بەو جەنگاوەرانەوە کە لەگەڵیدابوون رووی کردە ئەو سەربازانەی کە دەورەی پادشا و سەرکردەکەیانیان دابوو دەستیان کرد بە لەناوبردنیان و... پاشان هاواریان کرد: الله اکبر..

موسڵمانەکان بینیان ئاڵاکەیان لەوێدا بەرز دەبێتەوە کە سەرکردەی (بەربەر) تێدا وەستابوو فەرمانەکانی دەردەکرد و سەربازەکانی هەڵدەنا.. تێگەیشتن کە ئەمە سەرکەوتنە و،

وەك تاكە كەسێك خۆیان توندوتۆڵ كرد و، هەموو شتێك لە بەرژەوەندی موسڵمانەكان كۆتایی پێ هات..

(عبداللەی كوڕی ئەبی سەرح)ی سەركردەی سوپای موسڵمانەكانیش بەو ڕۆڵە گەورەیەی ئیبن زوبەیری زانی، دەستخۆشانە و دیاریشی بۆی ئەوەبوو كە خۆی مژدەی ئەو سەركەوتنە بباتەوە بۆ شاری مەدینە و، عوسمانی كوڕی عەففانی خەلیفەی موسڵمانان.

* * *

سەرەڕای پاڵەوانێتی لە جەنگدا و، باڵادەستی و بەتوانایی تێیدا كەچی لەبەردەم پاڵەوانێتی لە پەرستنشدا خۆی دەشاردەوە..

ئەوەی دەكرێت ببێتە هۆی گەشانەوە و، لاریوونەوەی دەستەكان زیاد لە هۆیەكە و، بەشوێنی هەمیشەیی و بڵندی لەنێوی خواپەرستە دونیانەویستەكاندا سەرسامان دەكات.

نە ڕەچەڵەك و، نە لاوێتی و، نە شوێن و بڵندی و، نە سامان و، هێزی.. هیچ یەك لەوانە هەموو، نەیتوانی عبداللە ی كوڕی زوبەیر دابڕێت لەوەی كە ئەو خواپەرستە بێت كە بەڕۆژدا بەڕۆژووە و، شەو هەڵدەستێت بۆ شەونوێژ و، بەشێوەیەی سەرسوڕهێنەر ملكەچی خوا بێت..

(عومەری كوڕی عبدالعزیز) ڕۆژێكیان بە (ئیبن ئەبی مولەیكە)ی وت: دەربارەی عبداللەی كوڕی زوبەیر بۆمان بدوێ.. ئەویش وتی:

{سوێند بەخوا، هیچ كەسم نەدیوە وەك ئەو كە لەنێوان دوو لادا ڕۆشتبێت.. كە دەچوویە ناو نوێژەوە، لە هەموو شتێك دەردەچوو بۆی..

كە دەچوویشە ڕكوع یان كڕنووشەوە، چۆلەكە لەسەر پشت و شانی ڕادەوەستان، بەهۆی درێژخایاندنی ڕكوع و كڕنوشەكەیەوە بە دیوار، یاخود كاڵایەكی هەڵواسراویان دەزانی..

جارێكیان لەكاتی نوێژدا بەردێكی ئاگرینی مەنجەنیق بەنێوان سنگ و ڕیشیدا تێپەڕی، سوێند بەخوا نە هەستی پێكرد، نە وروژا پێی، نە بەهۆیەوە لە خوێندنەوەكەی دابڕا، نە پەلەی كرد لە ڕكوعەكەیدا}..!!

ئەو هەواڵە ڕاست و دروستانەی كە مێژوو لەبارەی پەرستشی عبداللە ی كوڕی زوبەیرەوە دەیگێڕێتەوە لە ئەفسانە دەچێت..

چونكە ئەو لە ڕۆژووگرتن و، نوێژكردن و، حەجكردن و، هیمەت بەرزی و، بەڕێزیەكەیدا.. لە شەو بەئاگای -بەدرێژایی تەمەنی- ملكەچ و خواپەرستیدا..

لە تینویەتی نیوەڕوانی گەرمدا -بەدرێژایی تەمەنی- ڕۆژووگر و تێكۆشانیدا.. لە ئیمانی پتەویدا بەخوا و، لەترسی هەمیشەییدا لێی..

لە هەموو ئەوانەدا تاكە چنراوی دەستی خۆی بوو..!!

لە بارەیەوە پرسیار کرا لە (ئیبن عەباس)–سەرەڕای ئەو جیاوازییەی کە لەنێوانیاندا هەبوو–، لە وەڵامدا وتی:

((قورئانی دەخوێند و، شوێنکەوتەی سوننەتی پێغەمبەر بوو.. ملکەچ بوو بۆ خوا و.. لە گەرمای نیوەڕواندا لەترسی خوا بەڕۆژوو بوو.. کوڕی حەواری پێغەمبەری خوا بوو..

ئەسمای دایکیشی کچی ئەبوبەکری صدیق بوو.. (عائیشە)ی پوریشی خێزانی پێغەمبەری خوا بوو.. کەس ناتوانێت مافەکانی فەرامۆش کات مەگەر کەسێك کە خوای گەورە نابینای کردبێت))..!!

* * *

ئەو لە بەهێزی ئاکار و دامەزراوی خووڕەوشتەکانیدا، وەك چیاکان دامەزراو بوو.. ڕوون و.. ڕێزدار و.. بەهێز بوو.. هەردەم ئامادەی ئەوەبوو ژیانی بکاتە قوربانی قسە لەڕووییەکەی و، دامەزراوی ڕێبازەکەی..

لەکاتی ململانێ و شەڕەکانیدا لەگەڵ ئەمەویەکاندا، (حوصەینی کوڕی نەمر)ی سەرکردەی ئەو سوپایەی (یەزید) ناردبووی بۆ خامۆشکردنی شۆڕشی (ئیبن زوبەیر) هات بۆ لای..

بەهۆی گەیشتنی هەواڵی مردنی (یەزید)ەوە بۆ مەککە هاتە سەردانی و.. پێشنیاری ئەوەی خستە بەردەمی کە لەگەڵیدا بچێت بۆ شام و، حوصەین باڵادەستی مەزنی خۆی بخاتە گەڕ بۆ وەرگرتنی بەیعەت بۆ عبداللەی کوڕی زوبەیر..

عبداللەش ئەو دەرفەتە زێڕینەی ڕەتکردەوە، چونکە بڕوای وابوو کە پێویستە تۆڵەی ئەو هەموو تاوانە دڕندانانەی لێ بکرێتەوە کە جەنگاوەرانی لەکاتی دەست بەسەراگرتنی شاری مەدینەی پێغەمبەری خواداﷺ لەپێناوی چاوچنۆکی ئەمەویەکاندا ئەنجامیان دا..

لەوانەیە جیاوابین لەگەڵ عبدالله دا لەم هەڵوێستەیدا و، خوازیاری ئەوەین کە ئاشتی و لێبوردەیی هەڵبژاردایە و، بەدەم ئەو دەرفەتە نایابەوە بڕۆیشتایە کە حوصەینی سەرکردەی سوپای (یەزید) خستیە بەردەستی..

بەڵام وەستانی مەردانەی–ج مەردییەك– لەسەر بۆچوون و بیروباوەڕی.. دووركەوتنەوە لە فریودان و درۆ، کارێکە جێگای سەرسوڕمان و ڕێزە..

ئەوکاتەیشی حەجاج بە سوپاکەیەوە هێرشی هێنایە سەری و، ئابلۆقەی ترسناکی خستە سەر خۆی و ئەوانەی لەگەڵیدا بوون، ژمارەیەکی زۆری (ئەحباش)ی لەگەڵدابوو، کە لێزانترین ڕم هاوێژ و جەنگاوەر بوون.

گوێی لێیان بوو بەشێوەیەکی ناڕەوا و بێویژدانانە دەربارەی خەلیفەی کۆچکردوو–عوسمانτ– دەدوێن، ئەمیش بەمجۆرە تورەبوو لێیان و پێی وتن:

((سوێند بەخوا، پێم خۆش نیە پشت بە کەسانێك ببەستم بەرامبەر دوژمنەکەم کە رقی لە عوسمان بێت))..!!

پاشان لەو تەنگانەیەی کە ئەو تێیدابوو، وەکو نغرۆبوویەك چەند پێویستی بە دەربازکەرێکە، ئەو پێویستی بە کۆمەك هەبوو، ئا لەو کاتەدا لە خۆی دوور خستنەوە..!!

قسە لەڕویی ئەو لەگەڵ خۆیدا و، ڕاستگۆیی لەگەڵ بیروباوەڕ و ڕێبیرەکانیدا، وایان لێکردبوو گوێ نەدات بە لەدەستدانی دووسەد ڕم هاوێژی لێهاتوو، کە ئاینەکەیان جێگای متمانە و دڵنیایی ئەو نەبێت، لەکاتێکدا کە لە جەنگێکی چارەنووسسازی لەناویەردایە و، زۆر پێدەچوو کە مانەوەی ئەو ڕم هاوێژە لێهاتوانە لەگەڵیدا ڕەوتی شەڕەکەی بگۆڕیایە..!!

*   *   *

خۆڕاگریشی لە بەرەوڕوو بوونەوەی موعاویە و یەزیدی کوڕیدا بەڕاستی پاڵەوانێتیەکی بێوێنە بوو...

ئەو وایدەبینی کە یەزیدی کوڕی موعاویەی کوڕی ئەبوسوفیان دوایەمین پیاوە کە دەست بدات بۆ خەلیفەی موسڵمانان.. گەر هەر دەستیش بدات و.. ئەم بۆچوونەیشی ڕاست و دروست بوو، چونکە یەزید لە هەموو شتێکدا خراپ بوو.. تەنها چاکەیەکی نەبوو تا تکا بۆ ئەو تاوان و گوناهانەی بکات کە مێژوو تۆماری کردووە بۆمان.

جا ئیدی چۆن عبداللە ی کوڕی زوبەیر پەیمانی بداتێ..؟؟

وشەی ڕەتکردنەوەیشی بەرز و بەهێزانە بە موعاویە گوت لەکاتێکدا کە زیندوو بوو.. ئەوەتانێ ئێستاش بە یەزیدیشی دەڵێت پاش ئەوەی بووە خەلیفە و، نێردراوی ناردە لای عبداللە و بەڵێنی چارەنوسێکی خراپی پێدا..

ئا لێرەدا عبداللەی کوڕی زوبەیر وتی:

((هەرگیز پەیمان نادەم بە سەرخۆش))..

پاشان ئەو سرودەی وت:

ولا ألـــينُ لغـــير الحـــق أســـألهُ
حتـــى يلـــين لـيـــضرس الماضـــغ الحجـــر

*   *   *

بەردەوام عبداللە ی کوڕی زوبەیر هەر بە ئەمیری باوەڕداران مایەوە، مەککەی پیرۆزی کربووە پایتەختی خەلافەتی و، دەستەڵاتی بەسەر حیجاز و یەمەن و بەصرە و کوفە و

خوراسان و شامدا هەبوو جگە لە دیمەشق.. پاش ئەوەی تێکڕای خەڵکی ئەو ناوچانە پەیمانیان پێی دا..

بەڵام ئەمەویەکان ناسرەون و، داناسوکنێن و، چەند شەڕێکی یەك لەدوای یەکی دەکەنە سەر و، لە زۆریاندا سەرشۆڕی و تێکشکان بەشیان بوو.

هەتا سەردەمی (عبدالملیك ی کوڕی مەروان) هات و بۆ هێرش کردنە سەر عبداللەش لە شاری مەککە ئادەمیزادێکی هەڵبژاردبوو کە دڵڕەقترین کەس بوو لە تاوانکاری و توندوتیژیدا..

ئەویش (حەجاجی سەقەفی)یە، کە پێشەوای دادگەر (عومەری کوڕی عبدالعزیز) لەبارەیەوە دەڵێت:

((گەر هەر نەتەوەیەك بە هەڵەکانیانەوە بێت و، ئێمەش تەنها بە (حەجاج)ەوە بێین، ئەوا لە هەموویان زیاتر دەبێت))..!!!

* * *

حەجاج بە سەرکردایەتی لەشکرە بەکرێگیراوەکەیەوە بۆ داگیرکردنی شاری مەککەی پایتەختی عبداللە ی کوڕی زوبەیر کەوتە ڕێ و، نزیکەی شەش مانگ ئابلۆقەی خستە سەر شارەکە و خەڵکەکەی و ڕێگەی ئەدا ئاو و خۆراك بڕوات بۆیان، تا ناچاریان بکات عبداللە بەجێبهێڵن و بەتەنها بمێنێتەوە، بەبێ سوپا و یارمەتیدەر..

لەژێر چەپۆکی ئەو برسێتیە لەناوبەردا زۆرکەس خۆیان دا بەدەستەوە، عبداللە ش خۆی بە تەنها بینیەوە.. یا لەوەدا بوو تەنیا بمێنێتەوە، سەرەڕای مانەوەی دەرفەتی دەربازکردنی خۆی و ژیانی، بەڵام ئەو بڕیاریدا تا کۆتایی بەرپرسیارێتیەکەی هەڵبگرێت و، بە ئازایەتیەکی بێوێنەوە لە دژی سوپای حەجاج دەجەنگا، لەکاتێکدا کە ئەوکاتە تەمەنی حەفتا ساڵ بوو..!!

ناکرێت وێنەیەکی تەواوی ئەو هەڵوێستە بەرزەمان بۆ دەرکەوێت تا گوێ بۆ ئەو وتوێژە ڕانەدێرین کە لەنێوان عبداللە و دایکی مەزنی پایەبڵندی (ئەسمای کچی ئەبوبەکر)دا ڕوویدا لە دواساتەکانی ژیانیدا.

دایکی چوویە سەردانی و، ڕەوشتی تەواوی هەڵوێستەکەی و، ئەو ئایندەیەی کە بەڕوونی دیارە و چاوەڕوانیەتی بۆ خستە ڕوو..

(ئەسما) پێی وت:

((کوڕی ئازیزم! خۆت چاکتر ئاگاداری خۆتی، گەر دەزانیت کە تۆ لەسەر حەقیت و، بانگەشە بۆ حەق دەکەیت، ئەوا ئارام بگرە لەسەری هەتا لەپێناویدا دەمریت و، ملی خۆت مەخەرە بەردەستی هەرزەکارانی بەنی ئومەییە..

خۆ گەر دەشزانيت كە مەبەستت دونيا بووە، ئەوا خراپترين كەس تۆيت و، خۆت و ئەوانەى لە پێناوتدا كوژراون تووشى ناڕەحەتى كردووە)).

عبدالله وتى:

((سوێند بەخوا دايەگيان، دونيام نەويستووە و پەنام بۆ نەبردووە.

هەرگيزيش نە لە فەرمانى خوادا سەرپێچيم كردووە، نە ستەم و، دەستدرێژيم كردوە))..

ئەسماى دايكيشى پێى وت:

((لەخواى گەورە داواكارم لە دڵدانەوەى لەدەستدانى تۆم چاك بێت، گەر پێش من گەڕايتەوە بۆ لاى خوا، يان من پێش تۆ كەوتم.

خوايا بەزەييت بێتەوە پێيدا لەبەر درێژايى هەستانى شەوانەى و، تينوێتى گەرماى نيوەڕۆى و، چاكبوونى بۆ باوكى و من..

خودايا من تەسليمى ئەمرى تۆى دەكەم و، ڕازيم بەوەى كە فەرمانت لەسەريەتى و، پاداشتى ئارامگرە شوكرانەبژێرەكان ببەخشە بە عبدالله ى كوڕى زوبەير))..!

ئەمجا دەست لە ملانێى و سڵاوى ماڵئاواييان لەيەكدى كرد.

پاش سەعاتێ كەوتە نێو شەڕێكى تاڵى نابەرانبەرەوە، تێيدا شەهيدى مەزن لێدانى مردنى بەركەوت و، لەكاتێكدا كە حەجاج هێندەى هەموو ئەو ڕق و سەرزەنشتەى لەسەر زەويدا هەيە پەستى دايگرت، سووربو لەسەر ئەوەى كە جەستەى سارد و سڕى هەڵبواسێت، بۆ دامركاندنەوەى كينەى پيسى ناخى..!!

* * *

دايكى كە لەوكاتەدا تەمەنى نەوەد و حەوت ساڵ بو، هەستا تا كوڕە لەخاچدراوەكەى ببينێت، وەك كێوێكى بڵندى بێلەرزين بەرانبەرى ڕاوەستا و.. حەجاج بە سەرشۆڕى و سەركزيەوە لێى نزيك بوويەوەو، وتى:

– دايكە! عبدالمليك كوڕى مەروان ڕايسپاردم چاك بم بەرانبەرت، هيچ پێويستيەكت هەيە..؟

ئەويش هاوارى كرد بەسەريدا و وتى:

((من دايكى تۆ نيم..

بەڵكو دايكى ئەو هەڵواسراوەم بەسەر ئەو بەرزاييەوە..

هيچ پێويستيەكيشم پێتان نيە..

بەلام بەسەرهاتێكت بۆ دەگێڕمەوە كە لە پێغەمبەرى خوداﷺ بيستووە، فەرمووى:

((لە سەقيفدا درۆزن و دڕندەيەك دەردەكەوێت))..

درۆزنەكەمان ئەوا بينى و، دڕندەكەش، جگە لەتۆ وا نازنم كەسێكى ديكە بێت))..!!

ئەمجا عبداللە ی کوڕی عومەر نزیك بوویەوە لێی تا سەرەخۆشی لێ بکات و، داوای لێ کرد ئارام بگرێت، لە وەڵامیدا وتی:

((لەبەرچی ئارام نەگرم، لەکاتێکدا کە سەری یەحیای کوڕی زەکەریا بەدیاری برا بۆ داوێن پیسێك لە داوێنپیسەکانی ئیسرائیل))..!!

ئێی لە مەزنی تۆ.. ئەی کچی صدیق..!!

جا لەوێدا هیچ وشەیەك لەو وشانە جوانترە بوترێن بەوانەی کە سەرێ عبداللەی کوڕی زوبەیریان لە جەستە کردەوە بەرلەوەی کە هەڵیبواسن..؟؟

بەڵێ.. گەر سەری (ئیبن زوبەیر) کرابێتە دیاری بۆ حەجاج و عبدالملیك، ئەوا سەری پێغەمبەرێکی بەرێزی وەك یەحیاU پێشتر کرایە دیاری بۆ (سالومی).. داوێنپیسی خراپی بەنی ئیسرائیل..!!

بە یەکچواندنەکەی چەند جوانە و، وشەکانی چەند ڕاستە..

* * *

پاشان، ئایا دەکرا عبداللە ی کوڕی زوبەیر بەبێ ئەو ئاستە دوورەی سەرکەوتن و، پاڵەوانێتی و، چاکسازی کە ژیانی بگوزەراندایە، لەکاتێکدا کە بەشیری دایکێکی لەو جۆرە گۆش کرابێت..؟؟

سڵاو لە عبداللە و..

سڵاو لە ئەسما.

سڵاو لە هەردوو شەهیدی هەمیشە زیندوویان بێت..

لەگەڵ چاکەکارانی تەقوادار سڵاویان لێ بێت.

٥٤

عبداللەی کوڕی عەبباس

زانای ئەم ئوممەتە

ئیبن عەباسیش لە عبداللە ی کوڕی زوبەیر دەچێت لەوەدا کە گەنج بوو گەیشت بە پێغەمبەر و لەگەڵیدا ژیا و، کاتێ پێغەمبەر وەفاتی کرد هێشتا ئیبن عەباس نەگەیشتبووە تەمەنی پێگەیشتن.

بەلآم ئەویش هەر لە تەمەنی منداڵیەوە هەموو سیفەتەکانی مەردی و، بنەماکانی ژیانی لە پێغەمبەری خواوەﷺ وەرگرت، شوێن پێی هەڵدەگرت کە پێشی دەخست و پاکژی دەکردەوە و دانایی پوختی فێردەکرد.

بەهۆی بەهێزی ئیمانی و، بەهێزی ئاکار و، زانینی زۆریەوە، ئیبن عەباس جێگایەکی بڵندی گرتبوو لەنێو پیاوانی دەوری پێغەمبەردا.

* * *

ئەو کوڕی عەباسی کوڕی عەبدولموتەڵیبی کوڕی هاشمی مامی پێغەمبەری خوایەﷺ.

نازناوەکەیشی (الحبر) زانا.. زانای ئەم ئوممەتە، بەهۆی عاقڵمەندی و، دڵزیرەکی و، فراوانی زانست و زانیاریەوە، بەدەست هێنابوو.

ئیبن عەباس لە سەرەکانی رۆژانیدا ئاشنای ڕێبازی چۆنیەتی ژیانی بوو، زیاتریش لە بارەیەوە بەئاگا بوو، کە بینی پێغەمبەرﷺ لەخۆی نزیک کردەوە کاتێك کە منداڵ بوو، دەستی خستە سەرشانی و، پێی فەرموو:

((خودایا شارەزای بکە لە ئاین و فێری لێکدانەوە(تأویل)ی بکە)).

پاشان بۆنە و دەرفەتی دیکەی بەدوادا هات پێغەمبەر هەمان نزا بۆ عبداللەی کوڕی عەباسی ئامۆزای دووبارە بکاتەوە.. لەو ساتەوە، ئیبن عەباس تێگەیشت کە ئەو بۆ زانست و، زانیاری دروستکراوە.

ئامادەباشی عەقڵیشی لەم ڕێگایەدا زیاتر بەرەو پێشەوەی دەبرد.

سەرەڕای ئەوەی کە تەمەنی سیازدەساڵی تێنەپەڕاندبوو ئەوکاتەی پێغەمبەری خواﷺ وەفاتی کرد، ئەوا ئەو یەك ڕۆژی منداڵێتیە تێگەیشتووەکەی بەفیڕۆ نەدەدا، دەچوویە کۆڕ و دانیشتنەکانیەوە هەرچی بفەرمواية پێغەمبەر ئەم لەبەری دەکرد..

پاش گەڕانەوەی پێغەمبەریش بۆ لای پەروەردگاری باڵادەست، ئیبن عەباس سوور بوو لەسەر ئەوەی کە ئەوەی لەدەستی چووە لە پێغەمبەرەوە گوێی لێ بێت و فێری ببێت لە هاوەڵە پێشینەکانی پێغەمبەری خواوە فێری ببێت..

ئا لێرەدا، هەمیشە خۆی کردبووە نیشانەی پرسیار.. هەرکە بیبیستایە کە فلانەکەس دانایيەك دەزانێت، یان فەرموودەیەکی لەبەرە، خێرا بەرەو لای دەڕۆیشت و لێوەی فێردەبوو.

عەقڵە ڕۆشن و کراوەکەیشی بەرەو پشکنینی هەموو ئەوەی گوێبیستی دەبوو ئاراستەی دەکرد.. ئەو تەنها بایەخی بە کۆکردنەوەی زانست نەدەدا و بەس، بەلکو لەگەڵ کۆکردنەوە، پشکنین و وردبوونەوە لەسەرچاوەکەی مەبەست بوو.

لەبارەی خۆیشیەوە دەڵێت:

((من لەبارەی یەك کارەوە، پرسیارم لە سی هاوەڵی پێغەمبەری خواﷺ دەکرد)).

لەم ڕووەشەوە نمونەیەکی سووربوونی خۆیمان لە تێگەیشتنی حەقیقەت و زانست و زانساری دەداتێ و دەڵێ:

((کاتێ پێغەمبەری خواﷺ گیانی سپارد لە گەنجێکی ئەنصاریم پرسی: وەرە با بچین پرسیار لە هاوەڵانی پێغەمبەری خوا بکەین، ئەمڕۆ زۆرن..

وتی: چەند سەیری ئیبن عەباس!! وا دەزانیت کە ئەو خەڵکە لەکاتێکدا کە ئەو هەموو هاوەڵەی پێغەمبەری خوایان لەناودایە پێویستیان بە تۆ دەبێت..؟

جا ئەو وازی لەوە هێنا، منیش دەستم کرد بە پرسیار کردن لە هاوەڵانی پێغەمبەری خوا.. ئەگەر بمبینیایە کەسێك فەرموودەیەکی لایە، دەچوومە لای لەکاتێکدا ئەو لە نیوەڕۆخەودا بوو، منیش عاباکەم لەبەر دەرگاکەیدا دادەخست و پاڵم دەدایەوەو، با تەپ وتۆزی دەدا بەڕوومدا، هەتا لە نیوەڕۆخەوەکەی هەڵدەستا و، دەهاتە دەرەوەو دەیبینیم و، جا دەیوت: ئەی ئامۆزای پێغەمبەری خوا! چی گەیاندوویتیە ئێرە..؟؟ بۆ وەڵامت نەنارد بۆم تا من بێم بۆ لات..؟؟ منیش دەموت: نەخێر، تۆ لەپێشتری من بێم بۆ لات، جا پرسیارم لەبارەی فەرموودەکەوە لێدەکرد و فێردەبووم لێی))..!!!

بەمجۆرە لاوە مەزنەکەمان دەیپرسی و، دەیپرسی.. پاشتر وەڵامەکەی لەگەڵ خۆیدا دەپشکنی و، بە عەقڵێکی بوێرەوە تاوتوێی دەکرد..

جا ئەو هەموو ڕۆژێ، زانست و زانیاری و دانایيەکەی گەشەی دەکرد، هەتا لە لاوێتیەکی زوودا دانایی پیر و لەسەرخۆییان و، ڕێکوپێکی ڕاوبۆچونیانی، تێدا دەستەبەر بوو. تەنانەت ئەمیری باوەڕداران (عومەر) سوور بوو لەسەر ئەوەی کە لە هەموو کاروبارێکی گەورەدا ڕاوێژی پێبکات و.. نازناوی (لاوی پیر)ی لێ نابوو..!!

ڕۆژێکیان لە ئیبن عەباس پرسیار کرا: چۆن ئەم زانستەت دەستکەوتووە..؟؟

لە وەڵامدا وتی:

((بە زمانێکی پرسیارکەر و..

دڵێکی هۆشمەند))..

جا بە زمانی پرسیارکەری هەمیشەیی و، بە عەقڵە هەردەم پشکنەرەکەی، پاشان بە خۆ بەکەم زانی و ئاکار شیرینیەکەی، ئیبن عەباس بوویە زانای ئەم ئوممەتە..

(سەعدی کوڕی ئەبی وەقاص)یش بەم وشانە لەبارەیەوە دەدوێت:

((کەسم نەدیوە۔زیاتر لە ئیبن عەباس تێگەیشتنی ئامادەبێت و، عەقڵی گەورە بێت و، زاناتر و، لەسەرخۆتر بێت..

عومەرم بینی بۆ گرێ وتەگەرەکان بانگی دەکرد، لەکاتێکدا کە بەشداریوانی بەدر لە موهاجیرین و ئەنصار لە دەوری بوون، جا ئیبن عەباس قسەی دەکرد ، عومەریش لەقسەی دەرنەدەچوو.))...

عبیداللە ی کوڕی عوتبەش لەبارەیەوە دەڵێت:

((کەسم نەدیوە هێندەی ئیبن عەباس شارەزای فەرموودە پێشینەکانی پێغەمبەری خواﷺ بێت..

کەسیشم نەبینیوە لەو زاناتر بێت لە دادوەریی ئەبوبەکر و عومەر و عوسمان.

یا لە بۆچوندا لەو تێگەیشتووتر بێت..

یان لە شیعر و لە عەرەبیدا، یا لە ڕاڤەی قورئان و، حیساب و فەرزدا لەو زاناتر بێت..

هەر بۆیە ڕۆژێك دادەنیشت بۆ (فقه)ەکەی و، ڕۆژێك بۆ قورئان و.. ڕۆژێك بۆ غەزاکان و.. ڕۆژێك بۆ شیعر و.. ڕۆژێك بۆ ڕۆژانی عەرەب و دەنگوباسەکانیان..

هیچ زانایەکم نەدیوە لای دانیشتبێت دەنا کەوتۆتە ژێر کاریگەری و ملکەچی بووە، یان پرسیارکەرێك لێی پرسی بێت زانست و زانیاری لێ دەست کەوتووە))..!!

* * *

موسڵمانێکی خەڵکی بەصرەش وەصفی دەکات، لەکاتێکدا کە ئیبن عەباس لە سەردەمی ئیمامی عەلی دا لەوێ والی بوو، دەڵێت:

((سێ شتی دەست پێوەگرتبوو، وازیشی لە سێ‌شت هێنابوو:

دڵی پیاوانی ڕادەکێشا کاتێك قسەی دەکرد..

بەجوانی گوێی ڕادەگرت گەر قسەی بۆ بکرایە..

ئاسانترینیانی هەڵدەبژارد گەر لەنێوان دواندا سەرپشك بکرایە..

وازیشی هێنابوو لە دەمە قاڵێ و..

هاوڕێیەتی پیاوخراپان و..

ئەو شتەی داوای لێبوردنی بۆ بکرێت))..!!

* * *

هەمەڕەنگی ڕۆشنبیریەکەی و، گشتگیری زانست و زانیاریەکەی سەرسوڕهێنەر بوو.. ئەو زانای، زیرەکی نەبزان بوو لە هەموو زانستێکدا.. لە ڕاڤەی قورئان و لێکدانەوەیدا و.. لە فقه و لە مێژوو، لە زمانی عەرەب و داب و نەریتەکانیاندا و، پاشان ئەو جێمەبەستی عەودالانی زانست و زانیاری بوو، خەڵکی دەستەدەستە لە وڵاتانی ئیسلامەوە دەهاتنە خزمەتی، تا گوێی لێ بگرن و لێوەی شارەزا بێن.

یەکێك لە هاوەڵان و هاوسەردەمەکانی لەبارەیەوە دەڵێت:

((ئیبن عەباسم لە کۆڕ و دانیشتنێکدا بینی، گەر هەموو قورەیش شانازی پێوە بکردایە، بەشی شانازی هەموویانی دەکرد..

بینیم خەڵکی لای دەرگاکەشەوە کۆبوویوونەوە هەتا ڕێگەش نەمابوو، هیچ کەس نەیدەتوانی کە بێت و، بڕوات..

منیش چوومە لای و دەربارەی شوێنیان لای دەرگاکەوە هەواڵم پێدا، پێی وتم: ئاوی دەستنوێژم بۆ ئامادە کە، جا دەستوێژی گرت و دانیشت و، وتی: بڕۆ بۆ لایان، ئەوەی دەیەوێت لەبارەی قورئان لێکدانەوەیەوە پرسیار بکات بانگی بکە..

منیش چوومە دەرەوە مۆڵەتم دان، هاتنە ژوورەوە تا ماڵەکەیان پڕکرد، پرسیاریان لەبارەی هەر شتێکەوە دەکرد بەزیادەوە وەڵامی دەدانەوە..

پاشان وتی پێیان: براکانتان ماون.. ئەوانیش چوونە دەرەوە تا ڕێگەی بۆ ئەوانەی دیکە چۆڵ بکەن..

پاشان پێی وتم: بڕۆ دەرەوەو هەرکەس دەیەوێت لەبارەی حەڵاڵ و حەرام پرسیار بکات بابێتە ژوورێ..

منیش چوومە دەرێ و مۆڵەتم دان، هاتنە ژوورەوە تا ماڵەکەیان پڕکرد، پرسیاریان لەبارەی هەرشتێکەوە دەکرد بە زیادەوە وەڵامی دانەوە..

پاشان وتی: براکانتان ماون.. جا چوونە دەرێ..

دواتر پێی وتم: بڕۆ هەرکەس دەیەوێت لەبارەی فەرزەکانەوە پرسیار بکات ا بێتە ژوورێ..

منیش مۆڵەتم دان، هاتنە ژوورێ تا ماڵەکە پڕ بوو، لەبارەی هەر شتێکەوە پ یاریان کرد بە زیادەوە وەڵامی دانەوە.

پاشان پێیێ وتم: بڕۆ هەرکەس دەیەوێت لەبارەی عەرەب و شیعرەوە پرسیار بکات با بێتە ژوورێ.

منیش مۆڵەتم دان و، هاتنە ژوورێ تا ماڵەکە پڕ بوو، جا لەبارەی هەرشتێکەوە پرسیاریان دەکرد بە زیادەوە وەڵامی دانەوە))..!!

ئیبن عەباس لەپاڵ ئەو بیرە بەهێزەیدا، بگرە بۆوێنەیەیدا، خاوەنی زیرەکیەکی زۆر و دووربین بوو، زرنگیەکەی لەڕادە بەدەر بوو.. بەڵگەشی وەك تیشکی خۆر درەوشاوە و، ڕوون

و، گەشاوە بوو.. لە گفتوگۆ و بیروبۆچوونیشدا، لێ نەدەگەڕا بەرانبەرەکەی تەنها بە قەناعەت هێنان بە بۆچونەکەی تێر بکات و بەس، بەڵکو دڵشادیشی بکات بەهۆی جوانی بیروبۆچوون و لێزانیی گفتوگۆکەیەوە..

لەپاڵ زۆری زانستەکەی و، بەهێزی بەڵگەکانیدا، گفتوگۆ و وتوێژەکانی وەك جەنگی زیرەکێتی نەدەهاتە پێش چاو، تێیدا بەهۆی زانستەکەیەوە بەرز بێتەوە، پاشان بەسەرکەوتنی بەسەر بەرانبەرەکەیدا.. بەڵکو وەك ڕێگایەکی بەهێزی بەدیکردنی ڕاستی و زانینی دەهاتە پێش چاوی.

چەندەها جار خەواریجەکان سەرسام بوون بەهۆی تێڕوانینە توندە دادگەرەکانیەوە.

ئیمامی عەلی ؓ ڕۆژێکیان ناردی بۆلای کۆمەڵێکی زۆریان و، گفتوگۆیەکی جوان لەنێوانیاندا بەرپابوو بەشێوەیەکی سەرسوڕهێنەر قسەی کرد و بەڵگەی بۆ هێنانەوە.

لەو گفتوگۆ درێژە تەنها ئەم برگەیە دەهێنینەوە..

ئیبن عەباس پرسیاری لێ کردن:

((ئێوە تۆڵەی چی لە عەلی دەکەنەوە..؟؟))

وتیان:

((تۆڵەی سێ شت:

یەکەمیان: ئەو حوکمی پیاوانی بەکارهێناوە لە ئاینی خوادا، لەکاتێکدا کە خوا فەرمویەتی ﴿إن الحكم الاّ لله: فەرمان هەر فەرمانی خوایە﴾.

دووەمیش: ئەو شەڕی کرد، پاشان لەو کەسانەی کە شەڕی لەگەڵدا کردن کەنیزەك و دەستکەوتی وەرنەگرت، جا گەر ئەوانە کافر بووبن، ئەوا ماڵ و سامانیان حەڵاڵ بووە بۆی و، گەر برواداریش بووبن، ئەوا خوێنیان حەرام بووە بۆی..!!

سێیەمیش: لەکاتی دادوەریکردندا ڕازی بوو بەوەی کە سیفەتی (ئەمیری باوەڕداران) لەخۆی دابماڵێ، لەسەر قسەی دوژمنەکانی، جا گەر ئەمیری باوەڕداران نەبێت، ئەوا ئەمیری بێباوەڕانە..))

ئیبن عەباسیش دەستی دایە پوچەڵکردنەوەی ئارەزووەکانیان و، وتی:

((ئەو قسەیەتان، ئەو حوکمی پیاوانی بەکارهێناوە لە ئاینی خوادا، چی تێدایە..؟ خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرُمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ: ئەی گەلی بڕواداران! هەتا ئێوە لە ئیحرامدان، نابێ هیچ نێچیرێ بکوژن، کێ لە ئێوە بە ئانقەست لە ئیحرامدا نێچیرێ بکوژێ، لەسەریەتی ئاژەڵێکی هاوتای ئەو نێچیرە بکاتە قوربانی، ئەم هاوتاییەش دوو کەسی دادوەری خۆتان بڕیاری لەسەر دەدەن.﴾المائدە/٩٥.

جا توخوا تێم بگەیەنن: دادوەرییکردنی پیاوان لە پاراستنی خوێنی موسڵمانان لەپێشتر و ڕەواترە، یان داوەریکردنیان لە کەروێشکێکدا کە نرخەکەی چارەکە درهەمێکە..؟؟!!))

سەرکردەکانیان لەبەر بەرکەوتنی ئەم بۆچوونە گاڵتەئامێزە یەکلاکەرەوەیدا دەستیان بەیەکدا دەهات و.. زانای ئوممەتیش درێژەی بەقسەکانی دا:

((ئەو قسەیەشتان، ئەو جەنگا و کەنیزەك و دەستکەوتی نەبرد، ئایا ئێوە دەتانەوێ کە عائیشەی خێزانی پێغەمبەر و دایکی بڕواداران بە کەنیزەك ببات و، شت ومەکەکانی وەك دەسکەوت هەڵگرێت..؟؟))

ئا لێرەدا روخساریان لەشەرماندا زەرد داگەڕا و، بەدەستیان ڕووی خۆیان دەشاردەوە..

جا ئیبن عەباس چووە سەر سێیەمیان:

((ئەو قسەیەشتان، ئەو ڕازی بووە سیفەتی ئەمیری باوەڕداران لەخۆی داماڵێت، هەتا داوەریەکە دەکرێت، جا گوێبگرن پێغەمبەری خواﷺ لەڕۆژی حودەیبیەدا چی کرد، ویستی ئەو نامەیە بنوسێت کە لەنێوان ئەو و قورەیشدا دادەنرێت، بە نوسیارەکەی فەرموو: بنووسە: ئەمە ئەوەیە کە محمدی پێغەمبەری خوا-.. نێرراوەکەی قورەیش وتی: سوێند بەخوا گەر بمانزانیایە تۆ پێغەمبەری خوایت ڕێگریمان لەکەعبە لێ نەدەکردیت و شەڕمان لەگەڵ نەدەکردیت.. بنووسە: ئەمە ئەوەیە کە محمدی کوڕی عبدالله لەسەری پێکهات.. جا پێغەمبەری خوا فەرمووی پێیان: سوێند بەخوا من پێغەمبەری خوام، با ئێوە بە درۆیشم تێبگەن.. پاشان فەرمووی بەنوسیاری نامەکە: ئەوەی دەیانەوێت بینووسە: بنووسە: ئەمەبوو محمدی کوڕی عبدالله لەسەری پێکهات..))!

جا وتوێژ لەنێوان ئیبن عەباس و خەواریجەکاندا لەسەر ئەو شێوازە سەرسوڕهێنەرە بەهێزە بەردەوام بوو.

هێشتا گفتوگۆکە تەواو نەبووبوو بیست هەزاریان بیروبۆچونیان گۆڕا و، وازیان هێنا لە دژایەتیکردنی ئیمامی عەلی..!!

* * *

ئیبن عەباس تەنها خاوەنی ئەم گەنجینەی زانست و زانیاریە نەبوو بەس، بەڵکو لەپاڵیدا خاوەنی گەنجینەیەکی گەورەتر بوو، لە خوڕەوشتی زانین و ئاکاری زانایان.. لە بەخشندەیی و داستگیریدا پێشەوا و دیاربوو..

بەماڵی خۆی دەیبەخشیە خەڵکی.. بەهەمان شێوەی کە زانستی خۆی پێدەدان..!!

هاوسەردەمەکانی لەبارەیەوە دەڵێن:

((هیچ ماڵێکمان نەبینیوە کە خواردن و، خواردنەوەو، میوە و، زانستی لەماڵی ئیبن عەباس زیاتر بوویێت..))!!

ئەو دڵپاك و، دەروون بێخەوش بوو، رق و کینەی بەرامبەر هیچ کەس هەڵنەدەگرت، ئەو ئارەزووەیشی کە لێی تێر نەدەبوو، بەئاوات خواستنی چاکەبوو بۆ هەموو ئەو خەڵکەی دەیناسی و ئەوانەیشی نەیدەناسین..

لەبارەی خۆیەوە دەڵێت:

((کاتێك دەچمە سەر ئایەتێك لە ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز، حەزدەکەم کە هەموو خەڵکی ئەوەی من لەبارەیەوە دەیزانم بیانزانیایە..

کاتێکیش دەبیستم فەرمانڕەوایەك لە فەرمانڕەواکانی موسڵمانان دادگەرەو، یەکسانی دەچەسپێنێت، دڵخۆش دەبم پێی و، بۆی دەپاڕێمەوەو.. هیچ ئیش و کاریکیشم پێی نیە..!!

کاتێك گوێم لێ دەبێت زەویەکی موسڵمانان بارانی زۆری لێ دەبارێت، شادومان دەبم پێی، لەکاتێکدا کە هیچم نیە لەو زەویە بلەوەڕێت..!!))

* * *

ئەو خواپەرستێکی ملکەچی تەوبەکارە.. بەشەو هەڵدەستێت بۆ شەونوێژ و، بە ڕۆژیشدا بەڕۆژوو دەبێت و، ڕێچکەی فرمێسکی چاوەکانی لەسەر ڕومەتی لاناچێت.. لەکاتی نوێژکردن و، قورئان خوێندندا زۆر دەگریا..

گەر لەکاتی قورئان خوێندنیدا بگەیشتایەتە سەر هەندێك لە ئایەتەکانی سەرکۆنە و ترساندن و، باسکردنی مردن و، زیندووبوونەوە، هەنیسك و دەنگی گریانی بەرز دەبوویەوە.

* * *

ئەو لەپاڵ ئەمەدا ئازا و، دەست پاك و، بۆچوون دروست بوو.. لە جیاوازیی نێوان ئیمامی عەلی و موعاویەشدا، بیروبۆچوونی وای هەیە کە درێژەپێدانی زیرەکی و، لێزانی فراوانی دەردەخات.

لەکاتێکدا کە ئەو ئاشتی بەسەر شەڕدا هەڵدەبژارد و، نەرم و نیانی بەسەر توندوتیژیدا و.. تێگەیشتن بەسەر ڕاپێچکردندا..

کاتێکیش حوسەین هات بە خەیاڵیدا کە بەرەو عێراق بچێت بۆ شەڕکردن بەرامبەر (زیاد) و (یەزید)، ئیبن عەباس خۆی پێداهەڵواسی و زۆر هەوڵیدا کە ڕێی لێ بگرێت.. دواتریش هەواڵی شەهیدبوونی پێگەیشت، غەم و پەژارە دایگرت و، لە ماڵی خۆی دەرنەچوو..

لەکاتی دروستبوونی هەر جیاوازییەکیشدا لەنێوان موسڵمانێك و موسڵمانێکی دیکەدا ئیبن عەباس ئاڵای ئاشتی و، تێگەیشتن و، نەرم و نیانی بەدەستەوەبوو..

ڕاستە ئەو لەگەڵ ئیمامی عەلی دا دژ بە موعاویە شەڕی کرد، بەڵام ئەوەی بۆیە کرد چونکە شەڕەکە لەسەرەتاوە خۆی لە وەڵامدانەوەیەکی پێویستدا دەنواند دژ بە بزاڤێکی لێکبوونەوەی ترسناك، کە هەڕەشەی لە یەکێتی ئاین و یەکڕیزی موسڵمانان دەکرد..

* * *

ئیبن عەباس ژیانی دەگوزەراند و دونیای خۆی پڕکرد لە زانین و دانایی و، بۆن و بەرامە و تەقواکەی لەنێوان خەڵکیدا بڵاو دەکردەوە..

لە تەمەنی حەفتا و یەك ساڵیدا بۆ دیداری پەروەردگاری مەزنی بانگکرا..

شاری (طائیف) دیمەنێکی قەرەباڵغی بەخۆوە دی کە بەشداری بەڕێکردنی بڕوادارێکیان دەکرد بەرەو بەهەشت..

لەکاتێکدا کە جەستەی جێگەی ئارامی خۆی لە گڵکۆکەیدا گرت ، بەهەشتەکانی باڵا بە دەنگدانەوەی بەڵێنی ڕاستی خوا دەهەژا:

﴿يَاأَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ
ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً
فَادْخُلِي فِي عِبَادِي
وَادْخُلِي جَنَّتِي﴾

الفجر:٢٧-٢٨-٢٩-٣٠.

٥٥

عەبیادی کوڕی بیشر

ڕوناکی خودای لەگەڵ دایە!

کاتێك موصعەبی کوڕی عومەیری نوێنەری پێغەمبەری خواﷺ گەیشتە شاری مەدینە، تا ئەو ئەنصاریانەی پەیمانیان لەسەر ئیسلام دابوو بە پێغەمبەری خوا فێریکات و، نوێژیان پێبکات، (عەبادی کوڕی بیشر)τ یەکێك بوو لەو چاکەکارانەی پەروەردگار دڵی بەڕووی چاکەدا واڵاکرد، چوویە کۆڕ و دانیشتنی موصعەب و گوێی لێ ڕاگرت و پاشان دەستی ڕاستی هێنا و پەیمانی موسڵمان بوونی دا، ئیدی لەو ساتەوە جێگای خۆی لەنێو ئەو ئەنصاریانەدا گرت کە خوای گەورە لێیان ڕازی بوو و لێی ڕازی بوون..

کە پێغەمبەریش کۆچی کرد بۆ مدینە، پاش ئەوەی کە برواداراني مەککە بەر لەخۆی ناردبوو، ئەو جەنگانە دەستی پێکرد کە تێیدا هێزی چاکە و ڕۆشنایی بەرەو ڕووی بەرەی تاریکی و خراپە بوویەوە.

لە هەموو ئەو جەنگانەدا، عەبادی کوڕی بیشر لەڕیزی پێشەوەدا بەجەرگانە و لێبڕاوانە لەپێناوی خوادا دەجەنگا بەجۆرێ کە مایەی سەرسام بوونی عەقڵەکان بوو.

* * *

پێدەچێت ئەم ڕوداوەی کە ئێستا دەیگێڕینەوە گۆشەیەك لە پاڵەوانێتی ئەم بروادارە مەزنەمان بۆ بخاتە ڕوو..

پاش ئەوەی پێغەمبەری خوا و موسڵمانەکان لە جەنگی (ذات الرقاع) بوونەوە، لایاندایە جێگایەك تا شەو تێیدا بمێننەوە و، پێغەمبەر هەندێك لە هاوەڵانی دیاریکرد کە بەسەرە پاسەوانێتی بکەن، لەوانە (عەممارى کوڕی یاسر) و (عەبادی کوڕی بیشر) سەرەیان پێکەوە بوو.

(عەباد) بینی (عەممار)ی هاوڕێی ماندووە، هەربۆیە داوای لێکرد کە سەرەتای شەو بخەوێت و ئەم لە جێیدا ئێشك بگرێت، هەتا هاوڕێکەی ماوەیەك دەحەوێتەوەو دەتوانێت پاش هەستانی درێژە بە ئێشکگرتنەکەی بدات..

عەباد سەیری کرد دەوروبەری هێمنە و، ئیدی بۆ کاتەکانی بە نوێژکردن پڕ نەکات و، پاداشتی ئەوەشی لەگەڵ پاداشتی ئێشکگرتنەکەدا دەست بکەوێت..؟!

هەستایەوە دەستی کرد بە نوێژکردن..

لەکاتێکدا کە بەپێوەبوو نوێژی دەکرد و لەدوای سورەتی فاتیحە سورەتێکی قورئانی دەخوێند، تیرێك بەردەستی کەوت و، دەریهێنا و بەردەوام بوو لەسەر نوێژەکەی..! جا تیری دووەمی تێگرت..

پاشان هێرش هێنەرەکەی نێو تاریکی شەو سێیەمین تیری بۆ هاویشت، ئەمیش دەریهێنا و خوێندنەوەکەی تەواو کرد..

دواتر چوویە ڕکوع و، کڕنووشی برد.. ماندویەتی و ئازار هێزی لێ بڕیبوو، جا لە کاتێکدا کە لە کڕنووشدا بوو دەستی ڕاستی درێژکرد بۆ هاوەڵەکەی کە لە تەنیشتیەوە خەوتبوو، ڕایوەشاند تا بێداریبوویەوە..

پاشان لە کڕنووشەکەی بەرزبوویەوەو تەحیاتی خوێند و نوێژەکەی تەواوکرد.

عەممارش بە وشە لەرزۆکە ماندوەکانی بەئاگاهاتەوە کە پێی دەوت:

{هەستە بۆ ئێشك گرتن لەجێی من، چونکە بریندار بووم}.

(عەمار) ڕاپەڕی هەراو ڕلوکردنێکی دروستکرد کە بوویە مایەی ترساندنی هێرشبەران و، ئەوەبوو هەڵهاتن، پاشان ئاوڕی دایەوە لە عەباد و پێی وت:

{سبحان الله..

بۆ لەگەڵ یەکەم تیردا کە لێتدرا بەئاگات نەهێنامەوە}..؟؟

عەبادیش وەڵامی دایەوە:

{لەنوێژەکەمدا هەندێ ئایەتی قورئانی پیرۆزم دەخوێند کە دەرونیان پڕ لە خۆشی و جەزم کردبوو، جا حەزم نەکرد کە بیبڕم..

سوێند بەخوا گەر لەبەر ئەوە نەبوایە کەلێنێکم لەدەست دەچوو کە پێغەمبەری خوا فەرمانی پارێزگاریکردنی پێکردبووم، ئەوا مردنم هەڵدەبژارد بەسەر بڕینی ئەو ئایەتانەدا کە دەمخوێندەوە}..!!

* * *

عەباد لە پشتیوانیکردن و خۆشەویستی خوا و، پێغەمبەر و، ئاینەکەیدا زۆر توند بوو..

هەر ئەو خۆشەویستی و پشتیوانیکردنەش هەموو ژیان و هەستی داپۆشیبوو..

لەو ساتەوەش کە گوێی لە پێغەمبەری خواﷺ بوو ڕووی کردبووە ئەنصارەکان -کە ئەو یەکێکیان بوو- و پێی فەرموون:

{ئەی کۆمەڵی ئەنصار..

ئێوە پیادەن و، خەڵکی سوارە

با لەلای ئێوەوە کەسم بۆ نەیەت}.

دەڵێت: لەو ساتەوەی عەبادە گوێبیستی ئەو وشانەی پێغەمبەر و، مامۆستا و، ڕێنوێنیکارەکەی بۆ لای خوا بوو، بەگیان و ماڵ و ژیانی لەپێناوی خوا و پێغەمبەرەکەیدا تێدەکۆشی..

لەشوێنی قوربانیدان و مردندا، هەمیشە یەکەمین کەس بوو..

لەجێگای دەستکەوت و وەرگرتندا، هاوەڵانی ماندوو و ناڕەحەت دەبوون تا دەیاندۆزیەوە..!!

ئەو هەردەم:

خواپەرست بوو– لە پەرستشەکەیدا ڕۆدەچوو..

پاڵەوان بوو– لە پاڵەوانێتیشدا ڕۆدەچوو..

بەخشندە بوو– لە بەخشندەیەتیدا ڕۆدەچوو..

بڕوادارێکی بەهێز بوو، هەموو ژیانی لەپێناوی ئیماندا بەخت کردبوو..!!

لەنێو هاوەڵانی پێغەمبەردا هەمووی ئەم خەسڵەتانەی زانرابوو..

عائیشەی دایکی بڕواداران–خوای لێ ڕازی بێت– دەڵێت:

((سێ کەسی ئەنصاری هەیە کەس لە چاکەمەندیدا پێیان نەگەیشتووە:

سەعدی کوڕی مەعاذ و

ئوسەیدی کوڕی حوضەیر و

عەبادەی کوڕی بیشر))...

* * *

موسڵمانە پێشینەکان عەبادەیان وا ناسیبوو کە ڕووناکی خوای لەگەڵدایە.. چونکە بەرچاوڕوونییە پرشنگدارەکەی بەبێ گەڕان بەرەو لای چاکە و دڵنیایی دەبرد..

بەڵکو بڕوای هاوەڵەکانی سەبارەت بەو ڕووناکیەی گەیشتبووە ئاستێك کە وێنەی هەست و ماددەیان بەسەردا دەدا، یەکدەنگ بوون لەسەر ئەوەی کە عەبادە گەر لە تاریکیدا بڕوات پرشنگ و ڕۆشنایی لێ هەڵدەقوڵێت و، ڕێگاکەی بۆ ڕۆشن دەکات..

* * *

لە جەنگی هەڵگەڕاوەکانیشدا، پاش وەفاتی پێغەمبەری خواﷺ عەباد بەشێوەیەکی ئازایانەی کەم وێنە بەرپرسیارێتی سەرشانی لە ئەستۆ گرت..

لەشەڕی یەمامەشدا کە موسڵمانەکان بەرەو ڕووی سوپایەکی ئەوپەڕی توندوتیژ و لێزان بوویەوە بە سەرکردایەتی موسەیلەمەی درۆزن، عەباد هەستی بەو مەترسیە کرد کە هەڕەشە لە ئیسلام دەکات..

قوربانیدانی و، گوڕج و گوڵیەکەی بەپێی ئەو ئەرکەی کە ئیمانەکەی پێی دەسپارد بەرز دەبوویەوە بۆ ئاستی زیاتر هەستکردن بەو مەترسیە، بەڕادەیەك و بەجۆرێك خۆبەختکارێکی لێ دروست دەکرد کە سووربێت لەسەر مردن و شەهیدبوون..

* * *

ڕۆژێك بەر لەروداني جەنگی یەمامە، خەونێکی بینی کە هێندەی نەبرد وەك ڕۆژی روناك ڕاڤەکرا، لەسەر خاکی ئەو شەڕە گەورە و خوێناویەی کە موسڵمانەکان کردیان..

دەبا لێگەڕێین هاوەڵێکی پایەداری کە ئەبوسەعیدی خودرییە ت ئەو خەونەمان بۆ بگێڕێتەوە کە عەباد دیویەتی لەگەڵ ڕاڤەکەیدا بۆی، پاشان هەڵوێستی سەرسوڕهێنەری لەو جەنگەدا کە بە شەهیدبوونی کۆتایی هات.

ئەبوسەعید دەڵێت:

((... عەباد پێی وتم: ئەی ئەبوسەعید! ئەمشەو لەخەومدا بینیم، دەتوت ئاسمان کراوەتەوە بۆم، پاشان بەسەرمدا داخرا.. من تەنها وای دەبینم کە بە پشتیوانی خوا شەهیدی بێت..!!

منیش پێم وت: سوێند بەخوا خەونێکی باشت بینیوە..

لەڕۆژی یەمامەشدا سەرنجم دەدا، هاواری لە ئەنصاریەکان دەکرد:

کیفکی شمشێرەکانتان بشکێنن و، لەنێوخەڵکیدا خۆتان دیارخەن..

جا چوارسەد پیاو کە هەموویان ئەنصاری بوون بەرەو لای ڕۆیشتن، هەتا هێرشیان بردە سەر دەروازەی باخچەکە و، بەتوندترین شێوە جەنگان.

جا عەبادی کوڕی بیشر ت شەهید بوو..

لێدانی زۆرم لەسەر ڕوخساری بەدی کرد و، بەتەنها بەهۆی نیشانەیەکی جەستەیەوە ناسیمەوە))..!!

* * *

لەکاتێکدا بینی کە جەنگە خوێناویەکە لەسەرەتاوە لە بەرژەوەندی دوژمنان بوو، پەیامی پێغەمبەری خوای بۆ ئەنصاریەکانی هۆزەکەی هاتەوە یاد:

{ئێوە پیادەن..

با لەلای ئێوەوە کەسم بۆ نەیەت}..

دەنگەکەی جوانی و ویژدانی پڕکردبوو..

وەك ئەوەی کە پێغەمبەرﷺ ئێستا وەستابێت و ئەو وتانەی بڵێتەوە..

عەباد هەستی کرد کە هەموو بەرپرسیارێتی جەنگەکە تەنها دەکەوێتە ئەستۆی ئەنصاریەکان، یان بەر لە خەڵکی دیکە لە ئەستۆی ئەواندایە..

لێرەدا چوویە سەر گردێك و هاواری کرد:

{دەی خەڵکی ئەنصار..

کیفکی شمشێرەکانتان بشکێنن و،

لەنێو خەڵکیدا با دیار بن}..

کاتێك چوارسەد پیاویان بەدەمیەوە هاتن، لەنێویاندا ئەو و ئەبودوجانە و بەرائی کوڕی مالیك سەرکردایەتیان کردن بەرەو باخچەکە کە سوپای موسەیلەمە خۆیان تێدا پەنادابوو.. جا جەنگاوەرە پاڵەوانەکە بەجۆرێکی شیاوی پیاوانەو، باوەڕدارانە و، ئەنصاریانە جەنگا..

* * *

لەو ڕۆژە بەرزەدا عەباد شەهید بوو..

بەڕاستیش خەونەکەی کە دوێنی لە خەونیدا بینیبووی هاتە دی..

ئەی ئەو نەبوو بینی ئاسمان بۆی کرایەوە، هەتا لەو کەلێنە کراوەیەوە چوویە ژوورەوە، ئاسمان چوویەوە شوێنی خۆی و پێچایەوەو، دایخست؟؟

هەرخۆیشی وای لێکدایەوە کە گیانی لەو جەنگە چاوەڕوانکراوەدا بەرەو لای پەروەردگاری دروستکاری بەرزدەبێتەوە..؟

* * *

بەڕاستی خەونەکەی و لێکدانەوەکەیشی بۆی ڕاست دەرچوو..

دەرگاکانی ئاسمان بە شادیەوە کرانەوە تا پێشوازی لە گیانی عەبادی کوڕی بیشر بکەن..

ئەو پیاوەی کە ڕووناکی خودای لەگەڵ بوو..!!

٥٦

سوهەیلی کوڕی عەمر

لە ئازادکراوانەوە بەرەو شەهیدبوان

کاتێك لە جەنگی بەدردا بەدیلی کەوتە دەستی موسڵمانەکان، عومەری کوڕی خطاب لە پێغەمبەری خواﷺ نزیك بوویەوەو ، وتی:
((ئەی پێغەمبەری خوا.. لێم گەڕێ ئەو ددانانەی پێشەوەی سوهەیلی کوڕی عامر دەربێنم، هەتا جارێکی دیکە ڕانەوەستێت لەدژت وتار بدات.))...
پێغەمبەری مەزنیش وەڵامی دایەوە:
((نەخێر ئەی عومەر..
هیچ کەس ناشێوێنم، خوا بەسەرمدا دێنێتەوە، با پێغەمبەریش بم))..!!
پاشان عومەری لەخۆی نزیك کردەوەو، پێی فەرموو:
((ئەی عومەر..
بەڵکو سوهەیل هەڵوێستێك بنوێنێت کە دڵخۆشت بکات))..!!

* * *

ڕۆژان تێپەڕی..
پێشبینیەکەی پێغەمبەر ڕاست دەرچوو..
مەزنترین وتاربێژی قوڕەیش کە سوهەیلی کوڕی عەمر بوو گۆڕا بۆ وتاربێژێکی لێهاتوو لە وتاربێژانی ئیسلام..
ئەو هاوەڵپەرستە داخ لە دڵە گۆڕا بۆ.. بڕوادارێکی تەوبەکار، کە لە ترسی خوا فرمێسك لە چاوانی نەدەبڕا..!!
یەکێك لە پیاوماقوڵە گەورەکانی قوڕەیش و سەرکردەکانی سوپایان، گۆڕا بۆ جەنگاوەرێکی خۆڕاگر لەپێناوی خوادا.. جەنگاوەرێك پەیمانی بەخۆی دابوو کە بەردەوام لە ئامادەباشی و جیهادکردندا بێت تا مردن لەو بارەدا پێی دەگات، بەو ئومێدەی خوای گەورە لە تاوانەکانی پێشتری ببورێت..!!
دەبێ ئەو هاوەڵپەرستە سەرسەختە و، ئەو بڕوادارە لەخوا ترسە شەهیدە کێ بێت..؟؟

* * *

ئەو پیاوە سوهەیلی کوڕی عەمرە..
یەکێك لە پیاوماقوڵانی بەناوبانگی قوڕەیش و، دەستەڵاتدارە زرنگ و خاوەن ڕاوبۆچوونەکانیان.. هەر ئەویش بوو کە لەلایەن قوڕەیشەوە نێردرایە لای پێغەمبەر تا ڕازی بکات بەوەی کە نەیەتە شاری مەکە لە ساڵی حودەیبیەدا..

ئەوەبوو لە کۆتایی ساڵی شەشەمی کۆچیدا پێغەمبەری خودا و هاوەڵانی لەشاری مەدینەوە بەرەو مەککە کەوتنە ڕێ بە مەبەستی سەردانی ماڵی خوا و، بەجێهێنانی عەمرە- شەڕیان نەدەویست- ئامادە نەبوون بۆ شەڕکردن..

قورەیشیەکانیش بە هاتنیانی زانی بەرەو مەککە و، چوویە دەرەوە تا ڕێگایان لێ بگرێت و، بەربەستیان بکات لە هاتن..

هەڵوێستەکە تەنگ و چەڵەمەی تێکەوت و، دەروونەکان تێکچوون..

پێغەمبەر بە هاوەڵانی فەرموو:

((لێم مەگرن گەر قورەیشیەکان ئەمڕۆ داوای ڕێگاچارەیەکم لێ بکەن کە تێیدا سیلەی ڕەحم بەجێ بهێنم، ئەوا پێیان دەدەم.))..

قورەیشیەکان دەستیان کرد بە ناردنی نوێنەر و نێردراوەکانیان بۆ لای پێغەمبەرﷺ، هەموویانی ئاگادارکرد کە بۆ شەڕ نەهاتووە، بەڵکو بۆ سەردانی ماڵی خوا هاتووە و، بەرێزیەکانی مەزن ڕادەگرێت..

هەر کە نوێنەرێك دەگەڕایەوە، قورەیشیەکان دوای ئەو نێردراوێکی لێهاتوو بەهێزتر و زیاتر قسەزانیان دەنارد، هەتا عروەی کوڕی مەسعودی سەقەفی یان هەڵبژارد، کە لە لێهاتووترین و لێزانترین کەسیان بوو.. وایان گومان برد قورەیشیەکان کە عروە دەتوانێت بڕوا بە پێغەمبەر بکات کە بگەڕێتەوە..

بەڵام زۆر زوو گەڕایەوە بۆ لایان و پێی وتن:

((ئەی کۆمەڵی قورەیش..

من چوومە لای کیسرا و، قەیسەر لە موڵکی خۆیدا و، نەجاشی لە موڵکی خۆیدا، بەڵام سوێند بەخوا هیچ پاشایەکم نەدیوە هەرگیز هۆزەکەی وا بە مەزنی بزانن، وەك ئەوەی هاوەڵانی موحەممەد، موحەممەد بە مەزن دەزانن..!!

لە دەوروبەری کەسانێکم بەدی کرد کە هەرگیز بۆ خراپە خۆیان نادەن بەدەستەوە..

ئێوەش لە بۆچوونی خۆتان وردببنەوە))..!!

ئەوکاتە قورەیشیەکان تێگەیشتن کە هەوڵەکانیان بێئاکامە، بۆیە بڕیار ا کە پەنا ببەنە بەر دانوستان و پێکهاتن و.. بۆ ئەم کارە گرنگەش لێهاتووترین پیاوما ی خۆیان هەڵبژارد... کە سوهەیلی کوڕی عەمر بوو..

* * *

موسڵمانەکان هەر کە سوهەیلیان بینی بەرەو لایان دێت ناسیانەوە، تێگەیشتن کە قورەیشیەکان ڕێگای لێککەیشتن و پێکهاتنیان گرتۆتە بەر، مادام سوهەیلیان لەکۆتاییدا ناردووە..

سوهەیل لە خزمەت پێغەمبەردا دانیشت و، گفتوگۆیەکی درێژ لە نێوانیاندا ئەنجام درا و بە پێکهاتن کۆتایی هات..

سوهەیل هەوڵی دا کە زۆر شت بۆ قورەیشیەکان بەدەست بهێنێت و.. لەمەشدا لێبوردەیی بڵند و چاکی پێغەمبەر لە دانوستان و رێککەوتندا یارمەتیدەری بوو..

رۆژگار یەك بەدوای یەکدا گوزەشتن، هەتا ساڵی هەشتەمی کۆچی هات و.. پێغەمبەری خوا و موسڵمانەکان بۆ رزگارکردنی مەککە کەوتنە رێ پاش ئەوەی قورەیشیەکان پەیمان و بەڵێنەکەی خۆیان لەگەڵ پێغەمبەری خوادا شکاند.

ئەمجا کۆچبەران گەرانەوە بۆ ئەو نیشتمانەی خۆیان کە دوێنێ بە زۆرەملێ وەدەر نرابوون لێی.. گەرانەوەو، ئەو ئەنصاریانەشیان لەگەڵدا بوو کە لە شارەکەی خۆیان داڵدەیان دان و رێزی زۆریان لێ نان..

تێکرای ئیسلام گەرایەوە و، ئاڵای سەرکەوتووەکانی لە ئاسماندا دەشەکایەوە..

شاری مەککەش هەموو دەروازەکانی والا بوو..

هاوەڵپەرستەکانیش حەپەسابوون..

دەبێ ئەمرۆ ئاکامیان چی بێت، لەکاتێکدا کە پێشتر ئەوان دەسەڵاتی خۆیان لە کوشتن و، وستاندن و، ئەشکەنجەدان و، برسێتی کردنیدا بەکارهێنابوو..؟!

پێغەمبەری بەسۆز لێ نەگەرا لەژێر چەپۆکی ئەو هەست بە سەرشۆرییە لەناوبەرەدا زۆر بمێننەوە. ئەوەبوو بە لێبوردەیی و نەرم و نیانیەوە پێشوازی لێکردن و، لەکاتێکدا زێیەکانی دەنگی بەسۆزی سۆز و بەزەیی لێ دەباری، پێی فەرموون:

((ئەی قورەیشیەکان..

گومان دەبەن چیتان بەرانبەر ئەنجام بدەم))..؟؟

ئا لێرەدا رکابەری دوێنێی ئیسلام، سوهەیلی کوری عەمر هاتە پێشەوە و، وەڵامی دایەوە:

((گومانی چاکەت پێدەبەین، برایەکی بەرێز و، کوری برایەکی بەرێز)).

زەردەخەنەیەکی پرشنگدار لەسەر لێوەکانی خۆشەویستی خوا درەوشایەوەو، پێی فەرموون:

((برۆن.. ئێوە ئازادن))..!!

ئەو وشانەی پێغەمبەری سەرکەوتوو هیچ مرۆڤێکی هەست زیندووی نەهێشت وەك خۆی و کورینی بۆ گوێرایەڵی و شەرمەزاری، بەڵکو پەشیمانی..

لەهەمان کاتدا ئەم هەڵوێستە پر لە چاکە و مەزنیە، هەموو هەستی سوهەیلی کوری عەمری هێنایە جۆش و موسڵمان بوونی خۆی و بروای تەواوی بە پەروەردگاری جیهانیان راگەیاند.

موسڵمان بوونی لەو ساتەدا موسڵمان بوونی پیاوێکی تێکشکاوی خۆ بەدەست دەری رووداوەکانەوە نەبوو..

بەڵکو-هەروەکو ئایندەی دەریدەخات دواتر- موسڵمان بوونی پیاوێك بوو کە مەزنی موحەمەد و مەزنی ئەو ئاینەی کە موحەمەد بەپێی ڕێنما و بنەماکانی هەڵس و کەوت دەکات سەرسام و شادمانی کرد و، بەخۆشەویستیەکی زۆرەوە ئاڵاو بەیداخەکەی هەڵدەگرێت..!!

* * *

ئەو کەسانەی لە ڕۆژی ڕزگارکردنی مەککەدا موسڵمان بوون ناوی ئازادکراوان(طلقاء)یان لێ نرا.. واتە ئەوانەی کە لێبوردەیی پێغەمبەر لە هاوەڵپەرستیەوە گواستنیەوە بۆ لای ئیسلام، کاتێ پێی فەرموون:

((بڕۆن، ئێوە ئازادن)).

بەڵام یەکێك لەو ئازادکراوانەی بەهۆی دڵسۆزی بەتینیەوە ئەو هێڵەی بەزاند و، بەرەو ئاسۆی دوری قوربانیدان و پەرستش و پاکبوونەوە بەرز بوویەوە و، خستیە ڕیزی پێشەوە لەنێو هاوەڵە پایەبەرزەکانی پێغەمبەری خوادا، سوهەیلی کوڕی عەمر بوو..

* * *

ئیسلام سەرلەنوێ دایڕشتەوە.

هەموو بەهرەکانی پێشتری ڕێکخستنەوە و، زیادی کرد و، پاشان هەموویانی خستە خزمەتی حەق و، چاکە و، باوەڕ..

لەکاتی مردنیدا بەم وشانە لەبارەیەوە دواون و، وتویانە:

((لێبوردن، بەخشندەیی..

زۆر نوێژکردن و، ڕۆژوو، خێرکردن و، خوێندنەوەی قورئان و، گریان لەترسی خوا))..!!

هەر ئەوەش بوو مەزنێتی سوهەیل..

هەرچەندە لە ڕۆژی رزگارکردنی مەککەدا موسڵمان بووبوو، نەك پێشتر، دەبینین زۆر ڕاستگۆیە لە موسڵمان بوون و دڵنیابوونیدا ، بەڕادەیەك کە بەسەر هەموو دەروونی خۆیدا زاڵ دەبێت و، دەگۆڕێت بۆ خواپەرستێکی، دونیا نەویست و، گیان بەختکارێکی تێکۆشەر لەپێناوی خودا و ئیسلامدا.

کاتێك پێغەمبەریش بۆ لای پەروەردگاری باڵادەست گەڕایەوە، هەر کە ئەو هەواڵە گەیشتە مەککە، لەکاتێکدا کە ئەو ساتە سوهەیل لەوێ دادەنیشت، موسڵمانەکانی ئەوێش وەك موسڵمانانی مەدینە ماتەمینی و حەپەسان دایگرتبوون.

خۆ گەر حەپەسانی مەدینە، کە ئەبوبەکر τ ئەو ساتە بەو وشە یەکلاکەرەوەکانی ڕەواندیەوە:

((هەرکەسێك موحەمەدی دەپەرست، ئەوا موحەمەد وەفاتی کرد..

هەرکەسیش خوای دەپەرست، ئەوا خوای گەورە زیندووە و نامرێ))..

سەرمان سوڕدەمێنێت کاتێك دەبینین سوهەیلτ هەمان هەڵوێستی شاری مەدینەی ئەبوبەکری لەشاری مەککە هەبوو.

هەموو مسوڵمانەکانی کۆکردەوەو، بە وشە پاڕاوەکانی سەرسامی کردن و، هەواڵی پێدان کە موحەمەد بەڕاستی پێغەمبەری خوا بوو.. ئەمرد هەتا سپاردە و ئەرکی سەرشانی بەجێهێنا و، پەیامەکەی گەیاند، ئەرکی سەرشانی بڕوادارانیش دوای خۆی ئەوەیە کە ڕێبازەکەی ئەو بگرنە بەر..!!

سوهەیل بەم هەڵوێستەی و، بەو وشە تەواو و، بڕوا بەتینەی، ئەو ئاژاوەیەی لادا کە لەوەدابوو بە گەیشتنی هەواڵی وەفاتی پێغەمبەر ئیمان لە دڵی هەندێ کەسی مەککە هەڵبکەنێت..!!

لەو ڕۆژەدا زیاد لەکات و ساتی دیکە پێشبینیەکەی پێغەمبەری خواﷺ درەوشایەوە" ئەوەنەبوو کاتێ کە عومەر مۆڵەتی لێ خواست ڕێگەی بدات ددانەکانی پێشەوەی سوهەیل دەربهێنێت لەکاتێکدا کە لە شەڕی بەدردا دیل کرابوو، بە عومەری فەرموو:

((لێی گەڕێ، لەوانەیە ڕۆژێك دڵخۆشت بکات))..؟!

جا ئا لەو ڕۆژەدا و.. کاتێك هەڵوێستی سوهەیل لە شاری مەککە وتارە سەرسامکارەکەی کە ئیمانی لە دڵدا دەچەسپاند گەیشتە موسڵمانەکان لە مەدینە، عومەری کوڕی خطاب پێشبینیەکەی پێغەمبەری هاتەوە یاد.. زۆر پێکەنی، چونکە ئەو ڕۆژە هات کە ئیسلام سودمەند بێت لە ددانەکانی پێشەوەی سوهەیل کە عومەر دەیویست هەڵیبکێشێت و دەری بهێنێت..!!

* * *

ئەوکاتەی سوهەیل لەڕۆژی ڕزگارکردنی مەککەدا موسڵمان بوو..

پاش ئەوەی چێژی ئیمانی چەشت، بەڵێنێکی دابوو بەخۆی، کە لەو وشانەدا کورتی کردبووەوە:

((سوێند بەخوا! هەر هەڵوێستێکم کە لەگەڵ هاوەڵپەرستاندا نواندبێتم، لەگەڵ موسڵمانەکانیشدا هەڵوێستی وەك ئەوە دەنوێنم و لێی ناگەڕێم.. هەر بەخششێکیش کە لەگەڵ هاوەڵپەرستاندا بەخشیبێتم، هەر دەبێت لەگەڵ موسڵمانەکانیشدا ئەوە ببەخشم.. بەڵکو کارەکانم یەك بسرنەوە.)).

جا لەگەڵ بێباوەڕاندا زۆر لە بەرانبەر بتەکانیاندا وەستابوو..

دەبا ئێستاش زۆر و زۆر لەگەڵ باوەڕداراندا لەبەردەم خوای تاك و تەنهادا بوەستێت.

بەم شێوەیەوە دەستی دایە نوێژکردن.. نوێژی دەکرد..

ڕۆژووی دەگرت و.. پاشان بەڕۆژوو دەبوو..

هەر پەرستشێك مایەی بەرزکردنەوەی گیان و، نزیکبوونەوەی بوایە لە پەروەردگاری بالادەستی لێی نەدەگەڕا و بەشێکی زۆری لێ دەبرد..

نوێنێشی لەگەڵ بێباوەڕەکاندا هەروا بوو لە شوێنی دژایەتیکردن و شەڕکردن بەرانبەر ئیسلام.. دەبا ئێستاش وەك جەنگاوەرێکی ئازا، شوێنی خۆی لەنێو سوپای ئیسلامدا بگرێت و، لەگەڵ کەتیبەکانی حەقدا ئاگری فارسەکان خامۆش بکات کە لەبری خوا دەیپەرستن و، سەرئەنجامی ئەو گەلانەی پێ دەسوتێنن کە بەسەریاندا زاڵن و، هەروەها با لەگەڵ کەتیبەکانی حەقدا تاریکی و ستەمکاری ڕۆمەکان ڕابماڵێت و.. پەیامی یەکخوناسی و تەقوا لە هەموو جێگایەك بڵاو بکاتەوە..

بەم شێوەیە لەگەڵ سوپای موسڵمانەکاندا بەرەو شام کەوتە ڕێ، تا بەشداری جەنگەکانیان بکات.

لە ڕۆژی یەرموکدا کە موسڵمانەکان شەڕێکیان ئەنجام دا کە لەوپەڕی توندوتیژی و ترسناکی و مەترسیدا بوو.

سوهەیلی کوڕی عەمر وەخت بوو لە خۆشیاندا باڵ بگرێت، لەکاتێدا کە ئەو دەرفەتە چەورەی دەست کەوت تا لەم ڕۆژە ناڕەحەتەدا ئەوەی لە توانایدایە ئەنجامی بدات و هەنگاو و هەڵەکانی سەردەمی نەفامی و بێباوەڕی خۆی پێ بسڕێتەوە..

* * *

مەککەی نیشتمانی بەجۆرێ خۆش دەویست خۆی لەبیر بردبووەوە..

لەگەڵ ئەوەشدا، لەپاش سەرکەوتنی موسڵمانەکان لە شام نەگەڕایەوە بۆی و، وتی:

((گوێم لە پێغەمبەری خوا بووﷺ دەیفەرموو: مانەوەی هەرکەسێکتان یەك سەعات لە پێناوی خوادا، چاکترە بۆی لە کاروکردەوەی هەموو تەمەنی..

منیش هەتا مردن لە ئامادەباشیدام لەپێناوی خوادا و، ناگەڕێمەوە بۆ مەککە))..!!

* * *

سوهەیل ئەمەکدار بوو بەرامبەر پەیمانەکەی و..

پاشماوەی ژیانی لە ئامادەباشیدا بەسەر برد، هەتا وادەی کۆچکردنی هات و، گیانی بەخێرایی بەرەو لای سۆز و ڕەزامەندی خوای گەورە لە شەقەی باڵیدا.

٥٧

ئەبو موسای ئەشعەری

دڵسۆزیی .. ئیدی چی دەبێت بابێت

کاتێك ئەمیری باوەڕداران (عومەرى کوڕى خطاب) ناردى بۆ (بەصرە)، تا ببێتە ئەمیر و والى لەوێ، خەڵکەکەى کۆکردنەوە و وتارێکى بۆ دان و پێى ڕاگەیاندن:

((ئەمیرى بڕواداران (عومەر) ناردوومى بۆ لاى ئێوە، تا پەراوى پەروەردگار و، ڕێ وشوێنى پێغەمبەرتان فێر بکەم و، ڕێگاتان بۆ پاك بکەمەوە)..!!

خەڵکەکە بە تەواوى سەرسام و حەپەسان، چونکە تێدەگەن کە ڕۆشنبیرکردنى خەڵکى و تێگەیاندنیان لە ئاینەکەیان چۆن ئەرکێکە لە ئەرکەکانى سەر شانى فەرمانڕەوا و ئەمیر، بەڵام پاککردنەوەى ڕێگاکان لە ئەرکەکانى سەرشانى بێت، ئەمە شتێکى نوێ بوو لایان، بگرە سەیر و سەرسوڕهێنەریش بوو..

جا دەبێ ئەو والییە کێ بێت کە حەسەنτ لەبارەیەوە وتویەتى:

(هیچ سوارێك نەهاتۆتە بەسرە لەو چاکتر بێت بۆ خەڵکەکەى)..؟؟

* * *

ئەو پیاوە (عبداللەى کوڕى قیس)ى ناسراو بە (ئەبوموساى ئەشعەرى)یە..

هەر کە هەواڵى دەرکەوتنى پێغەمبەرێکى بیست لە شارى مەککە کە بانگەشە بۆ یەکخواناسى دەکات، بەرچاوڕوونانە بانگى خەڵکى دەکات بۆ لاى خوا و، فەرمان بە خوڕەوشتى جوان دەکات، دەست بەجێ (یەمەن)ى وڵات و نیشتمانى بەجێهێشت و بەرەو ئەوێ کەوتە ڕێ..

لە (مەککە)ش، لەخزمەتى پێغەمبەرى خواداﷺ دانیشت و ڕێنموونى و دڵنیایى لێوەرگرت..

ئەمجا بە پەیامى خوداوە گەڕایەوە بۆ وڵاتەکەى، پاشان گەڕایەوە بۆ لاى پێغەمبەرﷺ پاش لێبوونەوەى لە ڕزگارکردنى (خەیبەر).

گەڕانەوەى لەگەڵ هاتنەوەى (جەعفەرى کوڕى ئەبوتالب)د-ا یەکى گرتەوە کە لە حەبەشەوە لەگەڵ هاوەڵانى حەبەشەیدا گەڕابووەوە و، پێغەمبەر بەشى هەموویانى دانا..

ئەمجارەیان (ئەبوموسا) بەتەنها نەهاتەوە، بەڵکو پەنجا و چەند پیاوێکى خەڵکى (یەمەن)ى لەگەڵدا بوو کە ئاشناى ئیسلامى کردبوون، لەگەڵ دوو براى خۆیدا کە ناویان (ئەبوروهم) و، (ئەبوبوردە) بوو..

جا پێغەمبەر ئەو شاندەى ناونا.. بەڵکو هەموو هۆزەکەیانى ناونا (ئەشعەریەکان).. پێغەمبەر بە دڵنەرمترین کەس ناوى بردن.

زۆرجاریش وەك نمونەی بەرز بۆ هاوەڵانی باسی دەكرد و، لەبارەیانەوە دەیفەرموو:
((ئەشعەرییەكان ئەگەر پیاوێكیان لەشەڕدا لێبكوژرێت، یان خۆراكیان لا كەم بێتەوە، هەموو ئەوەی كە لە دەستیاندایە لە كالآیەكدا كۆیدەكەنەوە و، پاشان بە یەكسانی دابەشیان دەكرد.. جا ئەوان لە من و.. منیش لەوانم))..!!

*　*　*

لەو ڕۆژەوە ئەبوموسا جێگای هەمیشەیی بڵندی خۆی لەنێو موسڵمانان و بڕواداراندا گرت، ئەو موسڵمانانەی كە دانرا بۆیان هاوەڵ و قوتابی پێغەمبەری خواﷺ بن و، هەڵگری پەیامی ئیسلام بن بۆ دونیا لە تێكڕای سەردەم و ڕۆژگارەكانیدا..

*　*　*

ئەبوموسا ئاوێتەیەكی سەیری ئاكارە مەزنەكان بوو..
ئەو جەنگاوەرێكی چاونەترس و، تێكۆشەرێكی خۆڕاگر بوو، ئەگەر ناچار بكرایە بۆ شەڕكردن..
لەهەمان كاتدا كەسێكی بێزیان و، چاك و، ڕووخۆش بوو، تا ئەوپەڕی چاكەمەندی و، ڕووخۆشی..!!
شارەزا و، دانا و ژیر و، زیرەك بوو، دەیزانی چۆن بیروبۆچوونی ئاراستەی كاروبارە داخراوەكان بكات و، لە فتواادن و قازیەتیشدا دەدرەوشایەوە، هەتا لەبارەیەوە وتراوە:
((دادوەر و قازیەكانی ئەم ئوممەتە چوار كەسن:
عومەر و، عەلی و، ئەبوموسا و، زەیدی كوڕی سابیت))..!!
پاشان ئەو لەگەڵ ئەمەشدا، خاوەنی فیترەتێكی بێخەوش بوو، هەركەس ناوی خوای بهێنایە بۆ فێڵ لێكردنی، هەڵدەخەڵەتا بۆی..!!
پشتیوانی و خۆشەویستییەكی مەزنی بەرانبەر بەرپرسیارێتی سەرشانی هەبوو..
زۆر متمانەیشی بە خەڵكی هەبوو..
گەر بمانەوێت لە واقیعی ژیانی دروشمێك هەڵبژێرین، ئەوا ئەم دەستەواژەیە دەبوو:
(دڵسۆزی.. ئیدی چی دەبێت با ببێت)...
لەكاتی جیهادكردندا، ئەبوموسای ئەشعەری بە ئازایەتیەكی بەرزەوە بەرپرسیارێتی سەرشانی دەگرتە ئەستۆ، هەر ئەوەش بوو وایكردبوو پێغەمبەری خواﷺ لەبارەیەوە بفەرموێت:
(ئەبوموسا گەورەی سوارچاكانە)..!!
خۆیشی وێنەیەكی ژیانی خۆیمان وەك جەنگاوەرێك بۆ باس دەكات و، دەڵێت:

(لەخزمەت پێغەمبەری خوادا بۆ جەنگێک کەوتینە ڕێ، قاچمان تێیدا ئاوسا و، هەردوو قاچی منیش ئاوسا و، نینۆکەکانم هەڵوەرین، هەتا بە پەڕۆی شڕ قاچمان پێچایەوە)..!!

باشێتی و دەروون سافیەکەی وایان لێ نەکردبوو دوژمن بتوانێت لە جەنگدا فریوی بدات..

هەر بۆیە لە پێگەی ئاوەهادا کاروبارەکانی بەڕوونیەکی تەواوەوە بەدی دەکرد و بە عەزمێکی دڵنیاشەوە یەکلای دەکردەوە..

ئەوەبوو ئەوکاتەی موسڵمانەکان وڵاتی فارسیان ڕزگار دەکرد، ڕوویدا کە ئەبوموسای ئەشعەری بە سوپاکەیەوە دای بەسەر ئەسبەهاندا کە لەگەڵی پێکهاتبوون سەرانە بدەن و ئەویش لەگەڵیان پێکهاتبوو..

بەڵام ئەوان ڕاستگۆ نەبوون لەو پێکهاتنەیاندا.. بەڵکو ویستیان دەرفەتی خۆئامادەکردن بسازێنن بۆ لێدانێکی چاوەڕوان نەکراو..

بەڵام زرنگی ئەبوموسا کە لەکاتی پێویستیدا ون نابێت، بۆنی ئەو کارەی کرد کە ئەوان سەرقاڵی بوون.. کاتێ ویستیان لێیان بدەن، سەرکردە بێئاگا نەبوو، ئا لێرەدا لەگەڵیان جەنگا و نەگەیشتە نیوەڕۆ سەرکەوتنێکی بێوێنەی بەسەریاندا بەدەست هێنا..!!

* * *

لەو جەنگانەشدا کە موسڵمانەکان لەدژی ئیمپراتۆیەتی فارس ئەنجامیان دا، تاقیکردنەوەی مەزن و جیهادی بەڕێزی ئەبوموسای ئەشعەری بوو ؓ بەتایبەت لە شەڕی (توستەر)دا، کاتێك هورمزان بە سوپاکەیەوە کشایەوە بۆی، تێیدا خۆی قایم کرد و سوپایەکی بەشوماری تێدا کۆکردەوە، ئەبوموسا پاڵەوانی ئەو جەنگە بوو..

ئەمیری بڕواداران (عومەر) لەو ڕۆژەدا ژمارەیەکی زۆر لە موسڵمانانی بۆ کۆمەکی نارد، لە سەرووی هەموویانەوە (عەمماری کوڕی یاسر) و (بەرائی کوڕی مالك) و (ئەنەسی کوڕی مالیك) و (مەجزەئەتی بکری) و (سەلەمەی کوڕی ڕەجاو)..

جا هەردوو سوپا بەیەك گەیشتن..

سوپای موسڵمانان بە سەرکردایەتی ئەبوموسا و.. سوپای فارسەکانیش بە سەرۆکایەتی هورمزان لە جەنگێکدا کە لە توندوتیژترین شەڕ بوو لە گەرمی و بەهێزیدا..

فارسەکان کشانەوە بۆ ناو شاری (توستەر)ی شورەدار.

موسڵمانەکانیش ڕۆژانێکی زۆر ئابڵوقەیان دان، هەتا ئەبوموسا عەقڵ و تەڵەکەی خۆی خستە گەڕ..

جا هات و دووسەد سوارچاکی لەگەڵ بەکرێگیراوێکی فارسدا نارد و، ئەبوموسا هەڵیخەڵەتاندن تا فێڵیان لێ بکات هەتا دەروازەی شارەکە دەکاتەوە، لەبەردەم ئەو دەستە پێشڕەوەی کە بۆ ئەم کارە هەڵبژاردبوون..

هەر کە دەروازەکە والا بوو، سەربازانی پێشڕەو دایان بەسەر قەڵادا هەتا ئەبوموسا بە سوپاکەیەوە تێکی شکاندن..

جا لە چەند سەعاتێکدا توانی دەست بگرێت بەسەر پێگەیەکی مەترسیداردا و، سەرکردەی فارسەکان خۆی دا بەدەستەوە و، ئەبوموساش ناردی بۆ شاری مەدینە تا ئەمیری باوەڕداران لەبارەیانەوە بڕیار بدات..

* * *

سەرەڕای ئەوەش ئەم جەنگاوەرە زۆر بەهێزە، گۆڕەپانی شەڕی چۆڵ نەدەکرد هەتا دەگۆڕا بۆ تەوبەکارێکی چاوبەفرمێسکی بێگەردی وەك چۆلەکە..!

بە دەنگێك قورئانی دەخوێند هەرکەس گوێی لێبوایە لەناخەوە دەهەژا.. هەتا پێغەمبەر لەبارەیەوە فەرمویەتی:

((ئەبوموسا لەرینەوەیەکی دەنگی لە لەرینەوەکانی دەنگ خۆشی ئالی داودی پێدراوە))..!

عومەریش τ هەرکە چاوی پێی بکەوتایە، بانگی دەکرد تا قورئانی پیرۆزی بۆ بخوێنێت، پێی دەوت:

((پەرۆشی لای پەروەردگارمان بکە ئەی ئەبوموسا))..

هەروەها بەس لە دژی سوپای بێباوەڕان بەشداری جەنگی دەکرد، ئەو سوپایانەی کە لەدژی ئاین دەجەنگان و مەبەستیان بوو ڕۆشنایی خوا خامۆش بکەن..

ئەو کاتەیشی شەڕ لەنێوان موسڵماناندا ببوایە، هەڵدەهات لێی و هیچ ڕۆڵێکی نەبوو تێیدا.

لە ململانێی نێوان ئیمامی عەلی و موعاویەشدا ئەو هەڵوێستە ڕوون و دیار بوو، لەو شەڕەشدا کە لەنێوان موسڵماناندا لەو کاتەدا بەرپابوو.

لەوانەیە ئەم خاڵەی باسەکەمان بمانگەیەنێتە بەناوبانگترین هەڵوێستی ژیانی، کە ئەویش هەڵوێستیەتی لە دادوەریکردنی نێوان ئیمامی عەلی و موعاویەدا.

ئەو هەڵوێستەی کە زۆرجار بە نیشانە و شایەتی لەسەر زیادەڕەوی ئەبوموسا لەچاکەدا دەهێنرێتەوە بەجۆرێك کە هەڵخەڵەتاندن ئاسان بێت.

لەکاتێکدا کە ئەم هەڵوێستەی وەك دەبینین، سەرەڕای ئەوەی کە لەوانەیە پەلە و هەڵەی تێدابێت، بەڵکو مەزنی ئەم هاوەڵە پایەبەرزە دەردەخات، مەزنی دەروون و، مەزنی بڕوای بە حەق و، بە خەڵکی..

بیروبۆچوونی ئەبوموسا لەکاری دادوەریکردنەکەدا خۆی لەوەدا دەبینێتەوە کە موسڵمانانی بینی یەکدیان دەکوشت، هەر دەستەیەك دەمارگیری بۆ پێشەوا و فەرمانڕەواکەی تێدایە.. هەروەها بینی هەڵوێستی نێوان شەڕکاران لە پەرەسەندن و کاتی پاکتاوکردنیدا گەیاندۆتە ئەو ئاستەی کە داهاتووی هەموو ئوممەتی ئیسلام لە لێواری تیاچووندا بێت..

دەڵێین: بیروبۆچوونی ئەو لە کاتێکدا کە باروداخ لە خراپیدا گەیشتبووە ئەو ئاستە، لە گۆڕینی هەموو بارودۆخەکە و سەرلەنوێ دەست پێکردنەوەدا خۆی دەبینیەوە.

ئەو شەڕە نێوخۆییە کە ئەو ڕۆژگارە بەرپا بوو، لەنێوان دوو دەستەی موسڵماناندا بوو کە ململانێیان بوو لەسەر کەسی فەرمانڕەوا، دەبا ئیمامی عەلی بەشێوەیەکی کاتی دەستی لە خەلیفایەتی هەڵگرێت و، معاویەش دەست بەرداری بێت، بەو مەرجەی هەموو کاروبارەکە سەرلەنوێ بگەڕێنرێتەوە بۆ موسڵمانەکان تاوەکو بە ڕێگەی ڕاوێژ ئەو خەلیفەیەی دەیانەوێت هەڵبژێرن..

ئەبوموسا بەم شێوەیە لەبارەی ڕەوشەکەوە گفتوگۆی کرد و، چارەسەریشی بۆی بەو جۆرە بوو.

ڕاستە کە ئیمامی عەلی(ع) پەیمانێکی ڕاست و دروستی خەلیفایەتی پێدرابوو.

ڕاستە کە هەموو هەڵگەڕانەوەیەکی ناڕەوا نابێت کە دەرفەتی پێبدرێت حەقێکی ڕەوا بخات.

بەڵام کاروبارەکانی ململانێی نێوان ئیمامی عەلی و موعاویە و، نێوان خەڵکی عێراق و خەڵکی شام-بەبۆچوونی ئەبوموسا- گەیشتبووە ئەو ئاستەی کە جۆرێکی نوێ لە بیرکردنەوە و چارەسازی بسەپێنێت.. چونکە سەرپێچیکردنی موعاویە، تەنها سەرپێچیکردن نەبوو بەس.. هەڵگەڕانەوەی خەڵکی شامیش تەنها هەڵگەڕانەوە نەبوو.. جیاوازییەکەش هەموو تەنها جیاوازی بۆچوون یان هەڵبژاردن نەبوو..

بەڵکو هەموو ئەوانە گۆڕابوو بۆ شەڕێکی نێوخۆی خوێناوی کە تێیدا هەزارەها کەس لە هەردوولا کوژرا و.. هەتا ئێستاش هەڕەشەی خراپترین ئاکام بۆ سەر ئیسلام و موسڵمانان دەکات.

جا لابردنی هۆکانی ململانێ و شەڕ و، وەلانانی لایەنەکانی، بۆ نمونە لە بیروبۆچوونی ئەبوموسادا خاڵی سەرەتای ڕێگای دەربازبوون بوو..

بیروبۆچوونی ئیمامی عەلیش لە کاتێکدا کە بەکاری دادوەری کردنەکە ڕازی بوو ئەوەبوو کە عبداللە ی کوڕی عەباس یان هەر هاوەڵێکی دیکە نوێنەری لای ئەم بێت، بەڵام دەستەیەکی گەورە لە خاوەن هێزەکانی کۆمەڵ و سوپاکەی ئەبوموسای ئەشعەرییان سەپاند بەسەریدا.

بیانووشیان لە دیاریکردنی ئەبوموسادا ئەوەبوو کە ئەو هیچ کاتێ بەشداری نەکردبوو لە ململانێی نێوان ئیمامی عەلی و موعاویە لەو ساتەوەی دەستی پێکرد بوو بەڵکو لەهەردوو لا دوورکەوتەوە پاش ئەوە بێئومێد بوو لەسەر لێکگەیشتن و پێکهاتن و دەست لەشەڕ هەڵگرتنیان. جا بەم هۆیەوە ڕەواترین کەسە بۆ دادوەری..

نە لە ئاینی ئەبوموسا و، نە لە دڵسۆزی و ڕاستگۆییەکەیدا شتێ نەبوو ئیمام بخاتە دوودڵیەوە.. بەڵام ئەو لە مەبەستی لایەنی بەرانبەر تێگەیشتبوو، دەیزانی چەندە پشتیان بە

فێڵ و تەڵەکە دەبەستن، ئەبوموساش سەرەڕای تێگەیشتن و شارەزایی ڕقی لە هەڵخەڵەتاندن و فێڵ بوو، پێشی خۆش بوو ڕاستگۆیانە هەڵسوکەوت لەگەڵ خەڵکیدا بکات، نەك بە زیرەکیەکەی، لێرەوە ئیمامی عەلی مەترسی ئەوەی هەبوو کە لایەنی بەرانبەر فریوی بدەن و داوەریکردنەکە بگۆڕێت بۆ ئەملا و ئەولا پێکردن و، بەوەش کارەکە خراپتر بێت..

* * *

دادوەریکردنی لەنێوان هەردوو کۆمەڵدا دەستی پێکرد..

ئەبوموسای ئەشعەری نوێنەری بەرەی ئیمامی عەلی بوو.

عەمری کوڕی عاصیش نوێنەری لایەنی موعاویە بوو.

لەڕاستیشدا عەمر پشتی بە زیرەکی زۆر و فرت و فێڵی فراوانی خۆی بەستبوو بۆ بەدەستهێنانی کارەکە بۆ موعاویە.

دانیشتنی نێوان هەردووکیان بە پێشنیارێکی ئەبوموسا دەستی پێکرد، کە ئەوەبوو کە هەردوو داوەر پێك بێن لەسەر پاڵاوتنی عبداللەی کوڕی عومەر، بگرە هەر داشی بنێن بە خەلیفەی موسڵمانان، ئەمەش بەهۆی ئەو یەکدەنگیە جوانەی هەبوو لەسەر خۆشەویستی و ڕێز و پایەداری.

عەمری کوڕی عاص لەم ڕووەوە دەرفەتێکی باشی لە ئەبوموساوە دەست کەوت و قۆستیەوە..

کرۆکی پێشنیارەکەی ئەبوموسا ئەوەبوو کە پەیوەندی نیە بەو لایەنەی کە ئەم نوێنەریەتی کە لایەنی ئیمامی عەلی بوو.

بەو واتایەش کە ئەو ئامادەیە خەلیفایەتی بداتە کەسانێکی دیکە لە هاوەڵانی پێغەمبەر، بەڵگەی ئەمەش پێشنیارکردنی عبداللە ی کوڕی عومەرە.

بەمجۆرە عەمر بەهۆی لێزانیە زۆرەکەیەوە کەلێنێکی فراوانی دەستکەوت بۆ بەدیهێنانی مەبەستەکەی و، ئەوەبوو معاویەی پێشنیارکرد.. پاشان عبداللە ی کوڕی عەمری پێشنیار کرد کە کوڕی خۆی بوو، خاوەنی جێگایەکی مەزن بوو لەنێوان هاوەڵانی پێغەمبەردا ﷺ.

بەرانبەر لێزانی عەمر زیرەکیەکەی ئەبوموسا وەلانەنابوو، ئەوەبوو هەر کە بینی عەمر بنەمای پاڵاوتنی کردۆتە چوارچێوەی قسەکردن و داوەری هەتا جڵەوی بەرەو لایەکی سەلامەت ببات، ڕووبەڕووی عەمر بوویەوە بەوەی کە هەڵبژاردنی خەلیفە مافی هەموو موسڵمانانە، خوای گەورەش کاروباری نێوانیانی لەسەر ڕاوێژکردن داناوە، بۆیە پێویستە کە تەنها بۆ ئەوان هەموویان مافی دیاریکردن واز لێ بهێنرێت..

دواتریش دەبینین کە چۆن عەمر ئەو بنەمایە بەرزەی لە بەرژەوەندی موعاویە قۆستەوە..

بەڵام بەر لەوە با گوێ بۆ دەقی ئەو وتوێژە مێژووییە ڕادێرین کە لەنێوان ئەبوموسا و عەمری کوڕی عاصدا لە سەرەتای دانیشتنەکەیاندا ئەنجام درا، لە کتێبی (الأخبار الطوال)ی (ئەبی حەنیفەی دەینەوەری) دەیگوێزینەوە:

ئەبوموسا: ئەی عەمر.. هیچت پێیە مایەی ڕێکبوونی ئوممەت و ڕەزامەندی خوای گەورەی تێدابێت..؟

عەمر: ئەوە چییە..؟

ئەبوموسا: عبدالله ی کوڕی عومەر دابنێین، چونکە ئەو دەستی لە هیچ شتێکی ئەم شەڕە وەرنەدلوە.

عەمر: ئەی بۆ موعاویە ناڵێیت..؟

ئەبوموسا: موعاویە گونجاو نیە بۆ ئەمە و شایستە نیە.

عەمر: ئایا نازانیت کە عوسمان بە ستەملێکراوی کوژرا..؟

ئەبوموسا: بەڵێ.. دەزانم..

عەمر: دەسا موعاویە میراتگری خوێنی عوسمانە و، لە بنەماڵەی قورەیشیە وەك دەزانیت. خۆ گەر خەڵکی وتیان بۆچی درا بە کەسێك کە پێشینەی نیە؟ ئەوا لەمەدا بیانوت دەبێ، دەڵێیت: بینیم میراتبەری عوسمانە و، خوای گەورەش دەفەرموێت: ﴿وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا: هەرکەسێکی بە ناهەق بکوژرێت، دەسەڵاتمان داوەتە دەست خوێنگرەکەی.﴾الاسراو/٣٣. سەرەڕای ئەوەش برای (ئوم حەبیبە)ی خێزانی پێغەمبەرەﷺ و، بەکێکە لە هاوەڵانی.

ئەبوموسا: ترسی خوات هەبێت ئەی عەمر..

ئەوەی باست کرد لەبارەی ڕێز و پایەی موعایە و، خۆ گەر خەلافەت بەهۆی پلە و ڕێزەوە وەربگیرایە ئەوا (ئەبرەهەی کوڕی صەباح) ڕەواترین کەس بوو پێی، چونکە لە نەوەی پادشا یەك لەدوای یەکەکانی یەمەن بوو کە دەستەڵاتیان بەسەر ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای زەویدا هەبوو. پاشان موعاویە چ ڕێزێکی هەیە لەبەرانبەر عەلی کوڕی ابوطالب..؟؟

ئەوەش کە دەڵێیت: موعاویە میراتگری عوسمانە، ئەوا عەمری کوڕی عوسمان لەپێشترە بۆی..

بەڵام گەر گوێڕایەڵم بیت ڕێوشوێنی عومەری کوڕی خطاب و یادی ئەو زیندوو دەکەینەوە بەوەی کە عبدالله ی دانای کوڕیمان دابنایە..

عەمر: ئەی چی ڕێگرتە بەرانبەر عبدالله ی کوڕم لەگەڵ ئەو هەموو باشێتی و گونجاوی و زووکۆچکردن و هاوەڵێتیەی..؟

ئەبوموسا: کوڕەکەت پیاوی ڕاستیە، بەڵام تۆ لەو شەڕانەت وەرداوە، هەستە با بیدەینە دەست باشی کوڕی باش.. عبدالله ی کوڕی عومەر.

عەمر: ئەی ئەبوموسا، تەنها پیاوێك شایستەی ئەم کارەیە کە دوو کەڵبەی هەبێت بە یەکێکیان بخوات و، بەوی دیکەشیان نان بدات..

ئەبوموسا: تیاچوون بۆتۆ عەمر.. موسڵمانان کاروباری خۆیان پاش شمشێر نانە سەرملی یەکتر و، بەڕم لێکدان، داوەتە دەست ئێمە، دەبا نەیانگێڕینەوە بۆ ناو ئاشوب.

عەمر: ئەی چی بەچاك دەزانیت تۆ..؟

ئەبوموسا: وای دەبینم کە هەردووکیان–عەلی و موعاویە– لابدەین و پاشتر بیکەین بەڕاوێژ لەنێوان موسڵماناندا، تا کێیان خۆشویست هەڵیبژێرن..

عەمر: بەم بۆچوونەت ڕازیم و چاکی دەرروونی تێدایە..

ئەم وتوێژە شێوەی ئەو وێنەیە دەگۆڕێت کە لەسەری ڕاهاتووین ئەبوموسای ئەشعەری تێدا بەدی بکەین، هەرکاتێ باسی ڕووداوی دادوەری کردنمان کرد.

ئەبوموسا زۆر دوور بوو لە بێئاگایی..

بگرە لەم وتوێژەیدا زیرەکی ئەو زیاد لە زیرەکی عەمری کوڕی عاصی ناسراو بە زیرەکی و لێزانی لەکاردا بوو..

ئەوەبوو کاتێك عەمر ویستی ئەبوموسا بە خەلیفایەتی موعاویە ڕازی بێت بەو بیانوەی کە بە ڕەچەڵەك قوڕەیشیە و، میراتبەری خوێنی عوسمان، وەڵامی ئەبوموسا یەکلاکەرەوەو درەوشاوە بوو وەك تیژی شمشێر..!

– گەر خەلافەت بەهۆی بە پلە و ڕێز بێت ئەوا (ئەبرەهەی کوڕی صەباح) لە موعاویە لەپێشترە.

– خۆ گەر بە میراتبەری خوێنی عوسمان و بەرگریکردن لە مافیشی بێت، ئەوا کوڕەکەی عوسمانτ لە موعاویە لەپێشترە بۆ وەرگرتنی.

* * *

لەپاش ئەم وتوێژە ڕەوشی داوەریکردن کەوتە سەر ڕێڕەوێك کە بە بەرسیارێتیەکەی تەنها لەسەر شانی (عەمری کوڕی عاص)ە و بەس..

ئەبوموسا ئەرکی سەرشاتی بەجێگەیاند و کارەکەی گەڕاندەوە بۆ دەستی خەڵکی تا قسەی خۆیان بکەن و خەلیفەی خۆیان هەڵبژێرن..

عەمریش ڕەزامەندی لەسەر دەربڕی و پابەند بوو بەو بۆچوونەوە..

نەدەهات بە خەیاڵی ئەبوموسادا کە عەمر لەو هەڵوێستەدا کە هەڕەشەیە بۆ سەر ئیسلام و موسڵمانان بە خراپترین کارەسات، پەنا دەباتە بەر فرت و فێڵ، بڕوا و متمانەی هەرچەند بێت بە موعاویە..

لەم ڕووەوە ئیبن عەباس ئەبوموسای ئاگادارکردەوە لە فرت و فێڵی عەمر کاتێ کە گەڕایەوە و هەواڵی پێکهاتنەکەی پێدان، ئەوەبوو پێی وت:

((سوێند بەخوا دەترسم عەمر فریوی دابیت، خۆ گەر لەسەر هەر شتێك پێکهاتوون ئەوا پێشی بخە با ئەو پێشتر قسە بکات، پاشان تۆ لەدوای ئەو قسە بکە))..!

بەلام ئەبوموسا هەڵوێستەکەی بەرز و پایەدارتر لەوە دەهاتە پێش چاوی کە عەمر فرت و فێڵی تێدابکات.. پاشان هیچ گومان و دوودڵییەکی نەبوو لە پابەندبوونی عەمر بەوەی کە لەسەری پێکهاتوون.

بۆ ڕۆژی دوایی کۆبوونەوە.. ئەبوموسا نوێنەرایەتی بەرەی ئیمامی عەلی دەکرد و عەمری کوڕی عاصیش نوێنەری بەرەی موعاویە بوو..

ئەبوموسا، عەمری بانگ کرد تا قسە بکات.. بەلام عەمر ڕازی نەبوو، وتی:

((هەرگیز پێشی تۆ ناکەوم لەکاتێکدا کە لەمن باشتری و.. پێشتر کۆچت کردووەو.. لەمن بەتەمەنتری))..!

ئەمجا ئەبوموسا هاتە پێشەوەو ڕووی‌کردە ئەو خەڵکە زۆرەی هەردوو لا کە کۆبووبوونەوەو.. وتی:

((ئەی خەڵکینە.. ئێمە ڕامانین لەوەی کە خوای گەورە خۆشەویستی ئەم ئوممەتەی پێ دەگێڕێتەوەو کاروباری دەسازێنێت، هیچ شتێکمان بەدی نەکرد باشتر بێت لە لادانی ئەم دووپیاوە-عەلی و موعاویە- و بیکەینە ڕاوێژ تا خەڵکی کێ بە شیاو دەزانن بۆ خۆیان هەڵبژێرن.. ئەوا من عەلی و موعاویەم لادا.. دە ئێوەش سەرنج لە کاروبارتان بدەن و کێتان خۆش دەوێت دایبنێن))..

ئەمجا ڕۆڵی عەمری کوڕی عاص هات، تا لادانی موعاویە ڕابگەیەنێت، هەروەك چۆن ئەبوموسا ئیمامی عەلی لادا.. بە مەبەستی بەجێهێنانی ئەو پێکهاتنە مۆرکراوەی دوێنێ.

عەمر چوویە سەر دوانگە و وتی:

((ئەی خەڵکینە.. ئەبوموسا ئەوەی گوێبیستی بوون وتی و، هاوەڵەکەی لەسەرکار خست..

ئەوا منیش هاوەڵەکەی ئەوم لەکارخست وەك ئەو لەسەر کاری لادا و، لەجێگەیدا هاوەڵەکەم موعاویەم دانا، چونکە ئەو وەلی ئەمیری باوەڕداران عوسمانە و داواکاری خوێنەکەیەتی و ڕەواترین کەسە بۆ جێگاکەی..))!

ئەبوموسا بەرگەی ئەو ڕووداوە لەناکاوەی نەگرت و، چەند وشەیەکی توڕەو توندی بە عەمر وت و..

سەرلەنوێ گەڕایەوە بۆ گۆشەگیریەکەی و، هەنگاوەکانی بەرەو مەککە گرتە بەر و.. لە پەنای ماڵێ خوادا، پاشماوەی ژیان و تەمەنی بەسەر ببات..

* * *

ئەبوموسا ‎ آ جێگای متمانە و خۆشەویستی پێغەمبەر و، جێگای متمانە و خۆشەویستی خەلیفەکانی راشیدین و هاوەڵان بوو.. لەکاتی ژیانیدا پێغەمبەرﷺ لەگەڵ (مەعاذی کوڕی جەبەل)دا کردنیە والی یەمەن..

پاش وەفاتی پێغەمبەریش گەڕایەوە بۆ مەدینە تا بەرپرسیارێتیەکانی لەو تێکۆشانە گەورەیەدا بگرێتە ئەستۆ کە سوپای موسڵمانان لەدژی فارس و ڕۆم ئەنجامی دەدا..

لە سەردەمی عومەریشدا ئەمیری باوەڕداران کردبوویە والی شاری بەصرە.. عوسمانی کوڕی عەففانیش کردی بە والی کوفە..

* * *

بەڕاستیش لە پێڕی قورئان بوو، بە لەبەرکردن و، تێگەیشتن و، کارپێکردن..

لە وتە پرشنگدارەکانیشی دەربارەی قورئان:

((شوێنی قورئان بکەون..

چاوتان لەوە نەبێت کە قورئان شوێنتان بکەوێت))..!

هەروەها لە پێڕی پەرستشکارانی بەردەوام بوو..

لە ڕۆژە گەرمەکاندا کە وەخت بوو تینی گەرماکە هەناسەی دەبڕی، ئەبوموسات بەدی دەکرد بە پەرۆشەوە پێی دەگەیشت تا بەڕۆژوو بێت تێیدا و، دەیوت:

((بەڵکو گەرمای نیوەڕۆ ببێتە ئاودێرمان لە ڕۆژی قیامەتدا))..

* * *

لەڕۆژێکی شێداردا ئاکامی هات..

درەوشانەوەیەك ڕوخساری داپۆشی وەك کەسێ کە داوای بەزەیی خوا و پاداشتی چاکەی لێ بکات..

ئەو وشانەیش کە هەمیشە و بەدرێژایی ژیانی باوەڕدارانەی دەیوتەوە، ئێستا زمانی لە کاتێکدا کە لە چرکەساتەکانی ماڵئاواییدایە دەیڵێتەوە..

ئەوەیش ئەوەبوو:

((اللهم أنت السلام..

ومنك السلام))..

٥٨

طوفەیلی کوڕی عەمری دەوسی

فیترەتێکی چاک

لەخاکی (دەوس) لەنێو خانەوادەیەکی بەڕێزدا گەورەبوو..

خاوەنی بەهرەی شیعر بووە و، لەنێو هۆزەکاندا دەنگ و باس و ناوبانگی بڵاوبووبووەوە.. لە وەرزەکانی (عوکاظ)دا، کاتێ شاعیرانی عەرەب لە هەموو لایەکەوە دەهاتن و، خەڵکی کۆدەبوونەوەو قەرەباڵغ دەبوو، خۆیان بە شاعیرانەکانیانەوە هەڵدەنا، (طوفەیل) جێگای پێشەوەی بۆ خۆی دەستەبەر دەکرد..

زۆرجاریش جگە لە وەرزی (عوکاظ) دەهاتە شاری مەککە..

جارێکیان لەکاتی سەردانی مەککەیدا بوو، پێغەمبەری خواﷺ بانگەوازی خۆی ئاشکرا کردبوو.. قوڕەیشیەکان مەترسی ئەوەیان هەبوو کە (طوفەیل) پێی بگات و موسڵمان ببێت، پاشان بەهرەی شاعیری خۆی بخاتە خزمەتی ئیسلام، ئەو کاتە دەبێتە بەڵای ناگەهان بەسەر قوڕەیش و بتەکانیانەوە..

لەبەر ئەوە دەوریان دا و.. هەموو پێداویستیەکی ڕابواردن و شادی و خۆشگوزەرانیان بۆ میواندارێتی ئامادەکرد، پاشان دەستیان دایە بەئاگاهێنانەوە لە دیداری پێغەمبەری خواﷺ و، پێیان دەوت:

((قسەی ئەو وەك جادووە، کوڕ و باوك و، پیاو و براکەی و، پیاو و ژن لە یەکدی جودا دەکاتەوە، ئێمەش مەترسی تۆ و هۆزەکەتمان لێنیشتووە، بۆیە لەگەڵی مەدوێ و گوێی لێ ڕامەگرە))..!!

دەبا گوێ لە (طوفەیل) خۆی ڕاگرین تا پاشماوەی باسەکەمان بۆ تەواو بکات، دەڵێت:

((سوێند بەخوا هێندەیان لەگەڵ وتم، هەتا وام لێهات سووریم لەسەر ئەوەی کە نە گوێی لێبگرم و نە بە دیداری بگەم..

کاتێکیش چووم بۆ کەعبە لۆکەم دەخستە گوێم، هەتا گوێم لەهیچ قسەیەکی نەبێت، گەر قسەی کرد..

لەوێ بینیم بەپێوە وەستابوو لە کەعبە نوێژی دەکرد، منیش لە نزیکیەوە ڕاوەستام، ویستی خوا وابوو کە هەر دەبێت هەندێك لەوەی دەیخوێنێتەوە گوێبیستی بم، بەڕاستی قسەی زۆر جوانم گوێ لێبوو..

جا بە خۆمم وت: ڕۆڵەی داکم مرێ.. سوێند بەخوا من پیاوێکی هۆشمەندی شاعیرم، چاك و خراپم پەنهان نیە، ئیدی چی ڕێگری ئەوەم لێدەکات کە گوێبیستی قسەکانی ئەو پیاوە بیم، خۆ گەر ئەوەی هێناویەتی چاك بوو ئەوا ڕازی دەبم پێی و، گەر خراپیش بوو وازی لێدێنم..

مامەوە هەتا بەرەو ماڵەوەی گەڕایەوە، منیش شوێنی کەوتم تا چوویە ژوورەوە، بە شوێنیدا چوومە ژوورێ و پێم وت: ئەی موحەممەد، هۆزەکەت ئەوە و ئەوەیان لەبارەی تۆوە بۆ باسکردووم.

جا سوێند بەخوا ئەوەندەیان لەم کارەی تۆ ترساندم هەتا گوێیەکانم بە لۆکە ئاخنی تا گوێبیستی قسەکانت نەبم..

بەڵام ویستی خوا وابوو گوێم لێبێت و، قسەی چاکم بیست، دەسا ئەوەی هێناوتە بۆم باس بکە..

ئەمجا پێغەمبەر لەبارەی ئیسلامەوە بۆم دوا و، هەندێ لە قورئانی بۆم خوێندەوە..

سوێند بەخوا، هەرگیز قسەی لەوە باشتر و، کاری لەوە دادگەرانەترم نەبیستووە..

ئەوەبوو موسڵمان بووم و، شایەتی حەقم هێنا و، وتم: ئەی پێغەمبەری خوا، من کەسێکم هۆزەکەم گوێم لێ ڕادەگرن، ئەوا بۆ لایان دەگەڕێمەوە و، بەرەو ئیسلام بانگیان دەکەم، لەخوا بپاڕێرەوە کە بەڵگە و نیشانەیەك بکاتە پشتیوانم لە بانگکردنیاندا، پێغەمبەرﷺ فەرمووی: خوایە بەڵگە و نیشانەیەکی پێ بدە))..

* * *

خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا ستایشی ئەوانەی کردووە کە ﴿الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ: ئەوانەی گوێبیستی قسە دەبن و شوێنکەوتەی چاکترین و جوانترین قسە دەبن﴾ الزمر/١٨.

ئەوەتا ئێستا ئێمە بە یەکێك لەوانە دەگەین..

کە بەڕاستی نمونەیەکی ڕاستە لە نمونەکانی فیترەتی چاك و پێگەیشتوو..

هەرکە گوێبیستی هەندێك لە ئایەتەکانی چاکە و خێر بوو کە خوای گەورە بۆ سەر دڵی پێغەمبەرەکەی دابەزاندبوو، هەتا هەموو گوێ و، دڵی بکاتەوە، دەستی ڕاستی هێنا و پەیمانی دا..

هەر ئەوە نا و بەس.. بەڵکو دەست بەجێ بەرپرسیارێتی بانگکردنی خزم و هۆزەکەی بەرەو لای ئەم ئاینە ڕێنمونی کارە و، بۆ لای ئەم ڕێگا ڕاست و دروستە گرتە ئەستۆ..

لەپێناوی ئەمەشدا، دەیبینین هەر کە دەگاتەوە شوێن و ماڵێ خۆی لە خاکی (دەوس) بەو بیروباوەڕ و سووربوونەی کە لە دڵیایەتی ڕووبەڕووی باوکی دەبێتەوە، بەرەو لای ئیسلام بانگی دەکات پاش ئەوەی کە لەبارەی ئەو پێغەمبەرەوە بۆی دوا کە بانگەوازی خەڵکی دەکات بەرەو لای خوا.. باسی مەزنێتی و.. پاکی و ئەمانەتپارێزی و.. دڵسۆزی و لێبڕانی بۆ خودای پەروەردگاری جیهانیان بۆ کرد..

دەست بەجێ باوکیشی موسڵمان بوو..

پاشان ڕۆشت بۆ لای دایکی و، ئەویش موسڵمان بوو..
دوای ئەوەی دڵنیابوو لەوەی کە ئیسلام ماڵەکەی تەنیوە، گواستیەوە بۆ لای هۆزەکەی و، هەموو خەڵکی (دەوس) و.. ئەوانیش جگە لە (ئەبوهورەیرە)ڕ کەسی دیکەیان لێ موسڵمان نەبوو..
ئەمجا دەستیان دایە سوکایەتی پێکردنی و لێی دووردەکەوتنەوە، هەتا ئارامی نەما لەگەڵیاندا..
سواری وڵاخەکەی بوو و، بە بیاباندا کەوتە ڕێ و بەرەو لای پێغەمبەری خواﷺ گەڕایەوە و سکاڵای خۆی بردە خزمەتی و، هەوڵی بەدەستهێنانی شارەزایی زیاتری دەدا.
کاتێ گەیشتە شاری مەککە، خێرا بەوپەڕی جۆش و خرۆشەوە بەرەو لای پێغەمبەر ڕۆیشت.
بە پێغەمبەری وت:
((ئەی پێغەمبەری خوا.. زینا و، سوو، بەسەر خەڵکی (دەوس)دا زاڵبوون، لەخوای گەورە بپاڕێرەوە کە (دەوس) لەناو ببات.))..!!
شتێکی سەیر و چاوەڕواننەکراو بوو و مایەی سەرسامبوونی بوو کاتێ بینی پێغەمبەر هەردوو دەستی بۆ ئاسمان بەرزکردەوەو، فەرمووی:
((خوایە هیدایەتی (دەوس) بدە و، بە موسڵمان بووی بیانهێنە))..!!
پاشان ئاوڕی لە (طوفەیل) دایەوە و.. پێی فەرموو:
((بگەڕێوە بۆ لای هۆزەکەت و بانگیان بکە و، نەرم و نیان بە لەگەڵیان)).
ئەم دیمەنە دەروونی (طوفەیل)ی پڕ لەخۆشی کرد و، گیانی پڕ کرد لە سەلامەتی و، بە باشترین شێوە سوپاسگوزاری خوای گەورەی کرد کە ئەم پێغەمبەرە مرۆڤە بەسۆزەی کردۆتە مامۆستا و فێرکاری و، ئیسلامیشی کردۆتە ئاین و پەناگەی.
ئەمجا هەستایەوەو بەرەو لای خاك و هۆزەکەی گەڕایەوە..
ئا لێرەوە بەنەرم و نیانی دەستی دایە بانگەشەکردنی خەڵکی بۆ لای ئیسلام، بەو شێوەیەی کە پێغەمبەرﷺ ڕایسپارد..
لەمیانەی ئەو ماوەیەی کە لەنێو هۆزەکەیدا بەسەری برد، پێغەمبەری خوا کۆچیکرد بۆ شاری مەدینە و جەنگی بەدر و، ئوحود و، خەندەق ڕوویدا.
لەکاتێکدا پێغەمبەری خوا لە خەیبەر بوو پاش ئەوەی کە خوای گەورە ڕزگارکردنی بەخشیە موسڵمانەکان، کاروانێکی گەورە هات کە هەشتا خانەوادەی (دەوس)ی تێدابوو کە بەدەم وتنەوەی (لا اله الا الله محمد رسول الله) و (الله اکبر)ەوە بەرەو خزمەتی پێغەمبەر دەهاتن..
ئەمجا لەبەردەمیدا دانیشتن و یەك لەدوای یەك پەیمانیان دا..

کاتێك لە دیمەنە جەنجاڵەکەیان و، پەیماندانە پیرۆزەکەیان بوونەوە، (طوفەیلی کوڕی عەمر) بە تەنها دانیشت و یادەوەریەکانی بەسەرکردەوەو لە هەنگاوەکانی لەم ڕێگایەدا ڕادەما..!!

ئەو ڕۆژەی هاتەوە یاد کە هاتە خزمەت پێغەمبەر و داوای لێکرد کە دەستی بەرزبکاتەوە بۆ ئاسمان بپاڕێتەوە لەخوا و بڵێت: ((خوایە (دەوس) لەناو ببە)).. بەڵام ئەو بەجۆرێکی دیکە پاڕایەوە کە مایەی سەرسام بوونی بوو ئەو کاتە..

ئەویش بریتی بوو لە:

((خوایە هیدایەتی دەوس بدە و، بە موسڵمان بویی بیانهێنە))!!

خوای گەورەش هیدایەتی دەوسی دا و..

بە موسڵمان بووی هێنانی..

ئا ئەوەتان.. هەشتا ماڵ و، خانەوادەن کە زۆرینەی خزم و کەسەکانی پێکدەهێنن، لە ریزە بێگەردەکانی شوێن پێغەمبەری دەستپاکیدا جێگای خۆیان دەگرن.

* * *

(طوفەیل) لەگەڵ کۆمەڵی بڕواداراندا لەسەر کارەکەی بەردەوام بوو..

لە ڕۆژی رزگارکردنی مەککەشدا، ئەو لەگەڵ دەهەزار موسڵماندا دەچوویە ناوی کە سۆز و بەزەییان بە لوتبەرزی و خۆهەڵکێشان بەسەر نەدەبرد، بەڵکو بە ملکەچی و ڕێزەوە ناوچەوانیان دانواندبوو و، سوپاسگوزاری ئەو خوایە بوو کە رزگارکردنێکی نزیك و، سەرکەوتنێکی ڕوونی پێبەخشین..

(طوفەیل) پێغەمبەری خوای بینی بتەکانی مەککەی تێکدەشکاند و، بەدەستی خۆی لەو پیسیە پاکی دەکردەوە کە لە مێژە تێیدایە..

(طوفەیلی دەوسی) دەست بەجێ بتێکی (عەمری کوڕی حومەمە)ی هاتەوە یاد.. کە زۆرجار ئەو (عەمر)ە لەگەڵ خۆیدا دەیبرد بۆ لای، کاتێ کە بە میوانی دەچوویە ماڵی و، لەبەردەمیدا ملی کەچ دەکرد و، لێی دەپاڕایەوە..!!

ئا ئێستا دەرفەتە، تا (طوفەیل) خەوش و پیسی ئەو ڕۆژگارە لەخۆی ڕامالێت..

لێرەدا لە پێغەمبەری خواﷺ نزیك بوویەوە تا مۆڵەتی لێ بخوازێت بڕوات بتەکەی (عەمری کوڕی حومەمە) کە بە (ذا الكفين) ناودەبرا بشکێنێت، پێغەمبەریش ڕێی پێدا..

(طوفەیل)یش ڕۆیشت و ئاگری تێبەردا.. هەرکە ئاگرەکە خامۆش بوایە زیاتر ئاگری تێبەردەدا و، دەیوت:

یا ذا الكفين، لستُ من عُبّادكا　　　میلادنا أقدم من میلادكا!!

إني حشوت النار في فؤادكا

* * *

بەم شێوەیە لەگەڵ پێغەمبەردا ژیا، لەدوایەوە نوێژی دەکرد و فێر دەبوو لێی و، لەگەڵیدا بەشداری جەنگی دەکرد.

پاش وەفاتی پێغەمبەر و گەڕانەوەی بۆ لای پەروەردگاری باڵادەست، (طوفەیل) سەرنجی دا کە بەرپرسیاریتی سەرشانی وەك موسڵمانێك بە وەفاتکردنی پێغەمبەرﷺ کۆتایی نەهاتووە، بەڵکو لەوەدایە دەست پێبکات..

بەم جۆرە هەر کە جەنگی هەڵگەڕاوەکان دەستی پێکرد (طوفەیل) دەست و قاچی لێ هەڵمالی و، تا بەسۆزێکی پەرۆشدارانەی شەهیدبوونەوە بچێتە نێو سەختی و ناڕەحەتیەکانیەوە..

بەشداری یەك لەدوای یەکی شەڕی هەڵگەڕاوەکان بوو..

لە ڕووداوی یەمامەشدا لەگەڵ موسڵمانەکاندا چوویە دەرەوەو عەمری کوڕی لەگەڵ خۆیدا برد.. لەگەڵ دەست پێکردنی جەنگەکەدا دەستی کرد بە ڕاسپاردنی کوڕەکەی کە وەك کەسێکی شەهادەت خواز و مەرگ ویست لەدژی سوپای موسەیلەمەی درۆزن بجەنگێت..

هەواڵی ئەوەشی پێدا کە ئەو–واتە (طوفەیل)– وا هەست دەکات کە لەم جەنگەدا دەمرێت..

بەم شێوەیە شمشێرەکەی گرتە دەست و بە لێزانێکی بەرزەوە جەنگا..

ئەو بە شمشێرەکەی بەرگری لە ژیانی نەدەکرد.

بەڵکو بە ژیانی شمشێرەکەی دەپاراست.

هەتا کاتێ ئەو مرد و جەستەی بەلادا هات، شمشێرەکەی بەساغی دەمێنێتەوە تا دەستێکی دیکە کە خاوەنەکەی ماوە پێی بجەنگێت..!!

لەو جەنگەشدا (طوفەیلی دەوسی)ţ شەهید بوو..

جەستەی کەوتە بەر لێدانی ڕم لەکاتێکدا دەیڕوانیە کوڕەکەی کە لەنێو قەرەباڵغیەکەدا نەیدەبینی..!!

سەرنجی دەدا وەك ئەوەی هانی بدات تا شوێنی بکەوێت و پێی بگات..

بەڕاستیش پێی گەیشت.. بەڵام پاش ماوەیەك..

ئەوەبوو لە جەنگی یەرموکدا لەشام عەمری کوڕی طوفەیلی موجاهید بەشداری کرد و.. تێیدا ئاواتی شەهیدبوونی هاتەدی..

لەکاتێکیشدا گیانی دەدا، دەستی ڕاستی درێژکرد و ناو لەپی کردەوە، وەك ئەوەی تەوقە لەگەڵ یەکێکدا بکات.. بەڵام کێ دەزانێ..؟؟

لەوانەیە لەوساتەدا تەوقەی لەگەڵ گیانی باوکیدا کردبێت..!!

٥٩

عەمری کوڕی عاص

ڕزگارکاری میصر لە چنگی ڕۆمەکان

سێ کەس هەبوو لە قورەیش، پێغەمبەری خوایانﷺ بەتوندی ڕووبەڕووبوونەوەی بانگەوازەکەی و ئەشکەنجەدانی هاوەڵانی ماندوو کردبوو..
پێغەمبەریش دوعای لێدەکردن و، لە پەروەردگاری بەسۆز دەپاڕایەوە کە سزای خۆی داباڕێنێت بەسەریاندا..
لەکاتێکدا کە هەر دەپاڕایەوەو، تکای دەکرد، ئەم ئایەتانەی قورئانی پیرۆزی بۆ سەر دڵی دابەزین..
﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ: خودا ئەوان ببورێ یان سزایان بدا لەبەر ئەوەی ستەمکارن، تۆ هیچ کارت بەسەر کاری ئەواندا نیە.﴾آل عمران/١٢٨
پێغەمبەر وا لە ئایەتەکە تێگەیشت کە فەرمانی پێدەکات واز بهێنێت لە دوعاکردن لێیان و، وازیان لێبهێنێت بۆ خودای بێهاوتا..
ئیدی یا ئەوەتا لەسەر ستەمی خۆیان بەردەوام دەبن و، سزا و ئەشکەنجەی خوا دەیانگرێتەوە..
یاخود لێیان دەبورێت و، پاشگەز دەبنەوەو، سۆز و بەزەیی خوایان پێدەگات..
(عەمری کوڕی عاص) یەکێك بوو لەو سێ کەسە..
خوای گەورە ڕێگای تەوبەکردن و، بەزەیی بۆ هەڵبژاردن و، هیدایەتی دان بۆ لای ئیسلام..
جا عەمر گۆڕا بۆ موسڵمانێکی تێکۆشەر و.. سەرکردەیەك لە سەرکردە نەبەردەکانی ئیسلام..
سەرەڕای هەندێ هەڵوێستی عەمر کە ناتوانین بڕوا بە جۆری تێڕوانینەکانی بهێنین تێیدا، بەڵام ڕۆڵی وەك هاوەڵێکی پایەبەرز کە هەوڵی داوەو خزمەتی پێشکەش کردووەو، سودی گەیاندووەو تێکۆشاوە، هەردەم دڵ و چاومان لەسەر کۆششەکانی دەبێت..
جا لێرەدا بە تایبەت لە میصر، بەردەوام ئەوانەی کە ئیسلام وەك ئایینێکی بەهاداری بەرز سەیر دەکەن و، نێردراوەکەیشی بەزەییەکە کراوەتە دیاری و، بەخششێکە پێشخراوە و، پێغەمبەرێکی ڕاستگۆی مەزن دێتە پێش چاویان، کە بەرچاوڕوونانە بانگەشەی خەڵکی بۆ لای خوا دەکرد و، تێگەیشتن و تەقوای زۆری بە ژیان بەخشی..
بەردەوام ئەوانەی هەڵگری ئەو بڕوایەن خۆشەویستی و پشتیوانی لەمێژینەی ئەو پیاوەن کە قەدەر کردیە هۆکارێك-بەڵام چ هۆکارێ- بۆ بەخشینی ئیسلام بە میصر و، بەخشینی میصر بە ئیسلام، باشترین دیاری و چاکترین بەخشەر.
کە ئەویش عەمری کوڕی عاص بووآ.

* * *

مێژوونووسان وا ڕاهاتوون کە عەمر بە (فەتحکاری میصر) ناوزەد بکەن..
لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە وای دەبینین کە دەرچوون و زیادەڕەوی تێدابێت و، پێدەچێت کە ڕەواترین ناو بۆ عەمر ئەوەیە کە بە (ڕزگارکەری میصر) ناوی ببەین.
چونکە ئیسلام فەتحی وڵاتەکانی نەدەکرد بەو تێگەیشتنە هاوچەرخەی کە چەمکی فەتح هەیەتی، بەڵکو خەڵکیان لەژێر چنگی ئەو دوو ئیمبراتۆرە دەرباز دەکرد کە بە خراپترین شێوە ئازار و ئەشکەنجەیان دەدان، کە ئەوانیش ئیمبراتۆریەتی فارس و.. ئیمبراتۆریەتی ڕۆم بوو..
میصریش بە تایبەت، ئەو ڕۆژەی پێشەنگانی ئیسلام پێی گەیشتن لە ژێر چنگی ڕۆمەکاندا بوو، گەلەکەیشی بێوچان لە ڕووبەڕووبوونەوەدا بوون..
هەر بۆیە کاتێك هاواری کەتیبەی باوەڕدارانیان لە دەوروبەری وڵاتەکە بیست:
((الله اکبر.. الله اکبر))..
هەموویان بە قەرەباڵغیەکی زۆرەوە بەرەو ئاسۆ هاتوەکە ڕۆیشتن و ئاوێتەی بوون، دەربازبوونی خۆیان لەدەست قەیسەر و ڕۆمەکان تێیدا بەدی دەکرد..
کەوابوو عەمری کوڕی عاص و سەربازەکانی فەتحی میصریان نەکردووە، بەڵکو ڕێگایان لەبەردەم میصردا واڵاکرد تا چارەنووسی خۆی بەحەق بگەیەنێت و.. پەیوەستی بکات بە دادگەری و قەدەرەکانیەوە.. خۆی و حەقیەتی بوونی لەبەر ڕۆشنایی پەیامی خوادا و بە بنەماکانی ئیسلام بدۆزێتەوە..
عەمرﭬ سوور بوو لەسەر ئەوەی کە خەڵکی میصر و قیبتیەکانی لەشەڕ دووربخاتەوە، تاوەکو شەڕ و کوشتار تەنها لەنێوان ئەو و سەربازە ڕۆمەکاندا بێت کە وڵاتیان داگیرکردووەو ڕزق و ڕۆزی خەڵکەکەی دەدزن..
لەپێناوی ئەوەشدا دەبینین قسە بۆ سەرکردەی مەسیحیەکانی ئەو کاتە و گەورە ئەسقەفەکانیان دەکات و، دەڵێت:
...خوای گەورە موحەممەدی بە حەق ناردووەو فەرمانی پێکردووە..
پێغەمبەریشﷺ پەیامەکەی گەیاند و، پاش ئەوەی لەسەر ڕۆشنایی-واتە لەسەر ڕێگەی ڕاست و دروست- داینایین، بەجێی هێشتین..
لەوەشی کە ئەو فەرمانی پێکردوین بەڵگەدانە بە خەڵك.. ئێمە بانگەشەتان دەکەین بۆ لای ئیسلام..
هەرکەس بە دەممانەوە بێت، ئەوە لە ئێمەیە و، ئەوەی بۆ ئێمە بێت بۆ ئەویشە و، ئەوەیشی لەسەر ئێمە پێویست بێت لەسەر ئەویشە..
ئەو کەسەیشی وەڵامان نەداتەوە و نەیەت بەدەم ئیسلامەوە، سەرانەی لەسەر دادەنێین- واتە باج- و بارێزگاری و بەرگری لێکردنی بۆ دابین دەکەین..

هەروەها پێغەمبەرەکەمان هەواڵی پێداوین کە میصر بە رووماندا دەکرێتەوە، ڕایسپاردووین کە لەگەڵ خەڵکەکەیدا چاك بین و، فەرموویەتی: لەپاش من میصر بەڕوتاندا واڵا دەبێت، جا ئێوە بۆ قیبتیەکانی باش بن، چونکە (زمە) و خزمایەتیان[1] لەسەرمان هەیە)..

گەر بە دەممانەوە بێن بۆ ئەوەی کە بانگتان دەکەین بۆی، ئەوا پاراستنتان لە ئەستۆماندا دەبێت تا ئەوپەڕی پەیمان)).

جا عەمر لە قسەکانی بویەوە، هەندێك لە ئەسقەف و ڕاهیبەکان هاواریان کرد و وتیان:

(ئەو خزمایەتیەی کە پێغەمبەرەکەتان ڕایسپاردوون پێی، خزمایەتیەکی دوورەو تەنها پێغەمبەران بەجێی دەهێنن)..!!

ئەمەش دەستپێکی باشی لێکگەیشتن و ویستراوی نێوان عەمر و قیبتیەکانی میصر بوو..

هەرچەندە سەرکردەکانی ڕۆم هەوڵی هەڵوەشاندنەوەیان دا..

* * *

عەمری کوڕی عاص لەو کەسانە نەبوو کە زۆر زوو موسڵمان بوون، ماوەیەکی کەم بەر لە فەتحی مەککە لەگەڵ خالیدی کوڕی وەلیددا موسڵمان بوو..

سەیر لەوەدایە کە موسڵمان بوونی لەسەر دەستی نەجاشی لە حەبەشە دەستی پێکرد، لەوکاتە نەجاشی، عەمری دەناسی و ڕێزی لێدەنا بەهۆی زۆر سەردانکردنی حەبەشە و ئەو دیاریە بەنرخانەی دەیبرد بۆ نەجاشی، لە دوا سەردانیدا بۆ ئەو وڵاتە باسی ئەو پێغەمبەرە هاتە ناو کە بانگەشە بۆ یەکخواناسی و ئاکار جوانی دەکات لە نێو دورگەی عەرەبدا.

سەرۆکی حەبەشە لە عەمری پرسی: چۆن بڕوات نەهێناوە پێی و شوێنی بکەویت، لەکاتێکدا کە ئەو بەڕاستی نێردراوی خوایە..؟؟

جا عەمر لە نەجاشی پرسی:

((ئینجا بەڕاستی وایە؟؟))

نەجاشی وەڵامی دایەوە:

((بەڵێ.. دەسا ئەی عەمر گوێڕایەڵم بە و شوێنی بکەوە، چونکە سوێند بەخوا ئەو لەسەر حەقە و، بەسەر ئەوانەدا زاڵ دەبێت کە سەرپێچی دەکەن))..؟!

دەست بەجێ عەمر ڕێگای دەریای گرتە بەر، گەڕایەوە بۆ وڵاتەکەی، ڕوویکردە شاری مەدینە تاوەکو موسڵمان ببێت و بڕوا بەخودای پەروەردگاری جیهانیان بهێنێت.

---

١ فەرموودەکە ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە قیبتیەکانی ئەوکاتەی میصر بە پلەی خاڵوانی ئیسماعیلU بوون، چونکە هاجەرەخاتوونی دایکی ئیسماعیل قیبتی میصر بووەو، ئیبراهیمU کاتێك هاتە میصر و پێشکەشی کرا، خواستی و ئیسماعیلی لێ بوو.

لەڕێگەی چونیدا بۆ شاری مەدینە گەیشت بە خالیدی کوڕی وەلید کە لە مەککەوە هاتبوو، -ئەویش بە هەمان شێوە- بەرەو لای پێغەمبەر دەڕۆیشت تا پەیمانی موسڵمان بوونی پێبدات..

هەرکە پێغەمبەر بەدی کردن دێن ڕوخساری گەشایەوەو بە هاوەڵەکانی فەرموو:

((بەڕاستی مەککە ڕۆڵە و جەرگی خۆی تێگرتن))..

جا خالید هاتە پێشەوەو پەیمانی دا..

پاشان (عەمر) هاتەپێشەوە و، وتی:

(ئەی پێغەمبەری خوا..

من پەیمانت پێدەدەم لەسەر ئەوەی کە خوای گەورە لە گوناهەکانی پێشووم ببورێت)..

پێغەمبەریش ﷺ وەڵامی دایەوە، فەرمووی:

((ئەی عەمر..

پەیمان بدە، چونکە ئیسلام هەموو شتێکی بەر لەخۆی دەسڕێتەوە))..

جا عەمر پەیمانی دا و لێزانی و ئازایەتیەکەی خستە خزمەت ئاینی نوێ.

ئەوکاتەیشی پێغەمبەر بۆ لای پەروەردگاری بالادەست گەڕایەوە، عەمر والی پێغەمبەر بوو لە عومان..

لە سەردەمی جێنشینی عومەریشدا لە جەنگەکانی شامدا بەچاکی تاقیکرایەوە، پاشان بەڕزگارکردنی میصر لە فەرمانڕەوایی ڕۆمەکان.

* * *

بریا عەمری کوڕی عاص جڵەوی حەزلێکردنی فەرمانڕەوایی لە دەروونی خۆیدا بگرتایە..

ئەوا بەسەر هەندێك لە هەڵوێستەکاندا زاڵ دەبوو کە ئەو خۆشەویستیە تێوەی گلاند..

بەڵام خۆشویستنی فەرمانڕەوایەتی لای عەمر تا ڕادەیەك ڕاستەوخۆ گوزارشتی لە سروشتی بەجۆشی پڕ بەهرەی دەکرد.. بگرە شێوەی دەرەکی و، چۆنیەتی ڕۆیشتن و، قسەکردنیشی، وایان نیشان دەدا کە بۆ فەرمانڕەوایەتی دروستکراوە..!! تەنانەت دەگێڕنەوە کە ئەمیری باوەڕداران عومەری کوڕی خطاب ڕۆژێکیان چاوی پێی کەوت بەرەو ڕووی دەهات، زەردەخەنە گرتی بەشێوەی ڕۆیشتنەکەی و، وتی:

((بۆ ئەبوعبداللە نەهاتووە بەسەر زەویدا هەنگاو بنێت و ئەمیر نەبێت))..!

لەڕاستیدا ئەبوعبداللە ئەم حەقەی لەدەست خۆی نەدا..

تەنانەت کاتێك ڕووداوە مەترسیدارەکان بەسەر موسڵماناندا دەهات.. عەمر وەك ئەمیر مامەڵەی لەگەڵ ڕووداوەکاندا دەکرد.. ئەمیرێکی زیرەك و، لێزان و، بەتوانا، بەجۆرێك کە وای لێکرد متمانەی بەخۆی بێت و شانازی بکات بە بالادەستیەکەیەوە..!!

بەڵام لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا هێندە دەستپاکی تێدابوو کە عومەری کوڕی خطاب بیکاتە والی سەر فەلەستین و ئوردن، دواتریش تا کۆتایی ژیانی ئەمیری باوەڕداران عومەر والی میصر بوو، لەکاتێکدا کە عومەر لە هەڵبژاردنی والیەکانیدا زۆر توندوتیژ بوو..

تەنانەت کاتێك کە ئەمیری باوەڕداران عومەر بیستی کە خۆشگوزەرانی عەمر ئەو ئاستەی تێپەڕاندووە کە ئەمیری باوەڕداران لە والیەکانی داوای دەکرد کە لێی تێپەڕ نەکەن، تا هەمیشە لە ئاستێکدا بن، یان بەلایەنی کەمەوە نزیك بن لە ئاستی گشتی خەڵکی..

دەڵێین: تەنانەت کاتێك خەلیفە بەزۆر خۆشگوزەرانی عەمری زانی لایەندا، بەڵکو موحەممەدی کوڕی مەسلەمەی نارد بۆ لای و فەرمانی پێکرد کەهەموو سامان و شت و مەکەکانی عەمر بکاتە دوو بەشەوە و نیوەی بۆ بهێڵێتەوە و نیوەکەی دیکەشی لەگەڵ خۆی هەڵبگرێت و بیهێنێتەوە بۆ (بەیتولمال) لە مەدینە.

خۆ گەر ئەمیری بڕواداران ئاگاداری ئەوە بوایە کە خۆشەویستی فەرمانڕەوایەتی وای لێ دەکات کە کەمتەرخەمی بکات لە بەرپرسیارێتیەکانیدا، ئەوا ویژدانی پێگەیشتووی ڕێگەی پێنەدەدا کە بۆ چرکەساتێ بە والیەتی بمێنێتەوە.

* * *

عەمر ؓ زۆر زیرەك و، خاوەن زرنگی و بۆچوونێکی قووڵ بوو..

هەتا ئەمیری بڕواداران عومەر ؓ هەرکاتێك مرۆڤێکی بێفرت و فێڵی بەدی بکردایە، بە سەرسوڕمانەوە دەیدا لەشانی و دەیوت:

((سبحان الله..!!

دروستکاری ئەم و، دروستکاری عەمری کوڕی عاص یەك خوایە))!!

هەروەها تا ئەوپەڕی بەجەرگ و گیان لەسەردەست بوو..

لەزۆر جێگاشدا لێزانی و بەجەرگیەکەی ئاوێتەی یەکدی دەکرد، وا گومان دەبرا کە بترسێ یان تۆقیبێ.. بەڵام ئەوە فراوانی فرت و فێڵی بوو، کە عەمر زۆر چاك دەیزانی لە تەنگانەی سەختدا خۆی پێ دەرباز بکات..!!

ئەمیری بڕواداران عومەر ئاشنای ئەو بەهرانەی بوو و ڕێزی خۆی لێ دەنا.

لەپێناوی ئەمەشدا بەر لە ڕۆیشتنی بۆ میصر کاتێ ناردی بۆ شام، بە ئەمیری بڕواداران وترا: سوپای ڕۆمەکان لە شام (أرطبونا) واتە ئەمیر و سەرکردەیەکی ئازای لێزان سەرکردایەتیان دەکات..

وەڵامی عومەریش ئەوەبوو:

(((أرطبون)ی عەرەبمان گرتۆتە (أرطبون)ی ڕۆم، دەبا سەیر بکەین بزانین کاروبارەکان سەریان لەکوێوە دەردەچێت))..!!

جا ئەوەبوو زاڵبوونێکی گەورەی (أرگبون)ی عەرەب وعەمری کوڕی عاصی لێزانی مەترسیداریان بەسەر (أرگبون)ی ڕۆمدا لێکەوتەوە کە سوپاکەی بۆ شکست بەجێهێشت و بەرەو میصر هەڵهات.. کە عەمر پاش ماوەیەکی کەم دەیگاتێ.. تا بەیداخی ئیسلام لەسەر بەرزاییەکانی بەرزیکاتەوە..

* * *

ئەو هەڵوێستانە زۆرن کە تێیاندا زیرەکی و لێزانی عەمر درەوشاوەتەوە.

گەرچی ئەو هەڵوێستەی بەرانبەر ئەبوموسای ئەشعەری لە بەسەرهاتی دادوەری کردندا نواندی ئەو ساتەی کە هەردووکیان پێکهاتبوون لەسەر ئەوەی کە ئیمامی عەلی و موعاویە لابدەن، تا کار و فەرمانی ڕاوێژ بگەڕێتەوە بۆ موسڵمانان، ئەوەبوو ئەبوموسا پێکهاتنەکەی بەجێهێنا.. بەڵام عەمر جێبەجێی نەکرد.

خۆ گەر بمانەوێت نمونەیەکی لێزانی و، زرنگیەکەی بەدی بکەین، ئەوا هەڵوێستی بەرانبەر سەرکردەی (قەڵای بابلیۆن) لەکاتی شەڕکردنیدا بەرانبەر ڕۆمەکان لە میصر- لەگێڕانەوەیەکی دیکەی مێژووییدا- ئەو ڕوداوەی کە لێی دەدوێین لە یەرموك بەرانبەر (أرگبون)ی ڕۆم ڕوویداوە.

ئەوەبوو (أرطبون)ی سەرکردە بانگی کرد تا لەگەڵی بدوێت، پێشتر فەرمانی بە هەندێك لە پیاوەکانی کردبوو کە پاش دەرچوونی لە قەڵا بەردێك بەسەریدا بەربدەنەوە، هەموو شتێك ئامادەکرابو تاوەکو کوشتنی عەمر کارێکی مسۆگەر بێت.

عەمریش چوو بۆ لای سەرکردەکەیان، هیچ شتێکی مایەی ترساندنی نەبوو، دیدارەکەیان کۆتایی هات.

لەکاتێکدا کە بەرەو دەرەوەی قەڵاکە هەنگاوی دەنا، هەستی بە جوڵانەوەیەکی گوماناوی سەربازەکانی سەر قەڵاکە کرد، جوڵانێك کە هەستی زۆر ئاگادار بوونی تێدابوو.

دەست بەجێ بەشێوەیەکی لێهاتوانە هەڵس وکەوتی کرد.

گەڕایەوە بۆ لای سەرکردەی قەڵاکە چەند هەنگاوێکی دڵنیای هێمن و لەسەرخۆی نا بە هەستێکی پڕ متمانەوە، وەك ئەوەی هەرگیز هیچ شتێك نەیترساندبێت، هیچ گومانێکی نەبردبێت!!

چوویە ژوورەوە بۆ لای سەرکردەکەیان و پێیێ وت:

-شتێکم هات بە خەیاڵدا ویستم ئاگادارت بکەم لێی.. لەو جێگایەی کە یاوەرانی لێیە کۆمەڵێك لە هاوەڵانی زوو موسڵمان بوی پێغەمبەرم لەگەڵدایە، کە ئەمیری باوەڕداران هیچ فەرمانێك بەبێ ڕاوێژپێکردنی ئەوان دەرناکات و، هیچ سوپایەك لە سوپاکانی ئیسلام ڕەوانە ناکات تا ئەوان لە پێشەوەی سەرباز و جەنگاوەرەکانی دانەنێت، منیش وام بە چاك زانی کە

بیانهێنم بۆ لات، هەتا گوێبیستی ئەوە بێ کە من گوێم لێی بوو و، ئەوانیش وەك من کارەکەیان لا روون بێت..

سەرکردەی ڕۆمەکانیش وا تێگەیشت کە عەمر بە سادەیی خۆی هەڵی تەمەنی داوەتە دەستی..!!

کەوابوو با ڕازی بێت بە بۆچوونەکەی، هەتا کە گەڕایەوەو ئەو ژمارە سەرکردەی موسڵمانەکان و چاکترینی پیاوان و سەرکردەکانیان لەگەڵدا بوو، هەموویان لەناویەرێت، لەبری ئەوەی کە تەنها عەمر بکوژێت..

جا بەشێوەیەکی چاوەڕوان نەکراو فەرمانی دا بە هەڵوەشاندنەوەی ئەو نەخشەیەی کە ئامادەکرابوو بۆ لەناوبردنی عەمر..

ئەوەبوو بەچاکی بەڕێی کرد و، بە گەرمی تەوقەی لەگەڵدا کرد..

جا لێزانی عەرەب لەکاتی بەجێهێشتنی قەڵاکەدا پێکەنی..!!

بۆ بەیانی عەمر بە سەرکردایەتی سوپاکەی گەڕایەوە بۆ قەڵاکە و، بە سەر پشتی ئەسپەکەیەوە بوو، کە بەشێوەیەکی گاڵتەئامێز دەیحیلاند.

بەڵێ.. ئەویش بە هەمان شێوە زۆری لەبارەی لێزانی خاوەنەکەیەوە ئاشنابوو..!!

لەساڵی چل و سێی کۆچیدا، عەمری کوڕی عاص لە میصر کۆچی دوایی کرد، لەکاتێکدا کە والی بوو لەوێ..

لە دوا چرکەساتەکانی ماڵئاواییدا ژیانی خۆی دەهاتەوە پێش چاو، وتی:

((.. لە سەرەتای کارمەوە بێبڕوا بووم و.. توندوتیژترین کەس بوم بەرامبەر پێغەمبەری خوا، جا گەر ئەو کاتە بمردمایە ئاگر مسۆگەر بوو بۆم..

پاشان پەیمانم دا بە پێغەمبەری خوا، لەنێو خەڵکیدا کەسم هێندەی ئەو خۆش نەدەویست و، ڕێزدارترین کەس بوو لەپێش چاوم.. خۆ گەر پرسیارم لێبکردایە کە بەپێی توانام لەبارەیەوە بڵێم نەمدەتوانی، چونکە لە توانامدا نەبوو کە چاوم پڕ لە ڕێزی ئەو بکەم..

خۆ گەر ئەو کاتە بمردمایە ئەوا ئومێدەوار بووم کە لە پێڕی خەڵکی بەهەشت بم..

دوای ئەوە بە دەسەڵاتدارێتی و، بە شتانێك تاقیکرامەوە کە نازانم ئایا بۆ منە، یان لەسەرمە))...

* * *

پاشان بە ملکەچیەوە چاوەکانی بڕیە ئاسمان و، لە پەروەردگاری بە ڕەحم و بەزەیی بەرزی دەپاڕایەوە:

((خودایا بێ تاوان نیم تا داوای لێخۆش بوون بکەم، دەسەڵاتدار نیم تا سەربکەوم، گەر بەزەیی تۆم فریا نەکەوێت لە تیاچوان دەبم))!!

بەردەوام بوو لە پاڕانەوەکەی و، (لا اله الا الله)کانی هەتا گیانی بەرەو لای خوای گەورە بەرز بوویەوە، کۆتا وشەیشی (لا اله الا الله) بوو..

* * *

جا لە ژێر خاکی میصردا، کە عەمر ڕێگای ئیسلامی پێناشنا کرد، جەستەی بەخاک سپێردرا..

لەسەر خاکە پتەوەکەیشی، هێشتا کۆڕ و کۆبوونەوەکەی کە تێیدا فێری دەکردن و، قازیەتی بۆ دەکردن و، فەرمانی دەردەکرد.. بەدرێژایی سەردەمەکان لەژێر سەریانی مزگەوتە دێرینەکەیدا (مزگەوتی عەمر) ماوەتەوە، کە یەکەمین مزگەوتی میصر بوو ناوی خوای تاک و تەنها تێدا بهێنرێت و، لەسەر هەموو لایەکان و لەسەر دوانگەکەی پەیامی خوای گەورە و، بنەماکانی ئیسلام ڕاگەیەنرا.

٦٠

سالمی ئازادکراوی ئەبو حوذەیفە

بەڵکو باشترین هەڵگری قورئان !

ڕۆژێکیان پێغەمبەری خوا ﷺ هاوەڵانی ڕاسپارد و، فەرمووی:

((قورئان لە چوارکەس وەربگرن"

عبدالله ی کوڕی موسعود و..

سالمی ڕزگارکراوی ئەبوحوذەیفە و..

ئوبەی کوڕی کەعب و..

موعاذی کوڕی جەبەل..))

پێشتر بە (ئیبن مەسعود) و (ئوبەی) و (موعاذ) گەیشتین..

جا دەبێ ئەو هاوەڵەی چوارەمیان کێبێت کە پێغەمبەری خواﷺ کردبوویە بەڵگە و سەرچاوەی فێربوونی قورئان..؟؟

ئەو پیاوە سالمی ڕزگارکراوی ئەبو حوذەیفەیە..

پێشتر کۆیلەیەکی ژێردەستە بوو، ئیسلام پلەوپایەی بەرزکردەوە تا کردیە کوڕی یەکێك لە گەورەپیاوانی موسڵمانان کە بەر لە موسڵمان بوونی یەکێك بوو لە پیاوماقوڵانی قورەیش و، سەرۆکێك لە سەرۆکەکانیان..

کاتێکیش کە ئیسلام بە کوڕکردن (تبنی) هەڵوەشاندەوە، بوو بە برا و، هاوڕێ و، ڕزگارکراوی ئەوکەسەی کە پێشتر بووبوویە کوڕی، کە ئەویش هاوەڵی پایەبەرز (ئەبوحوذەیفەی کوڕی عوتبە)یە..

· بەهۆی فەزڵ و نیعمەتی خواوە لەسەر سالم، لەنێو موسڵماناندا گەیشتە جێگایەکی بڵند و بەرز، کە باشەی گیانی و خووڕەوشت و، تەقواکەی پێی گەیاندبوو..

ئەم هاوەڵە پایەبەرزەش بەم نازناوە ناسرا: (سالمی ئازادکراوی ئەبوحوذەیفە)..

ئەمەش لەبەر ئەوەی کۆیلە بوو و ئازاد کرا..

زۆر زوو بڕوای بە خودا و پێغەمبەرەکەی هێنا و..

جێگای خۆی لەنێو هاوەڵانی زوو موسڵمان بوودا گرت..

بە هەمان شێوە حوذەیفەی کوڕی عوتبەش، زۆر زوو بە پەلە بەرەو لای ئیسلام هات و دەستی لە عوتبەی کوڕی ڕەبیعەی باوکی هەڵگرت، ڕق و کینەی و خەمەکانی بخواتەوە کە پڕ بە ژیانی بوو، بەهۆی موسڵمان بوونی کوڕەکەیەوە کە کەسێکی دیاری هۆزەکەی بوو و، باوکیشی بۆ سەرکردایەتی قورەیش کۆشی دەکرد..

* * *

ئەبوحوزەیفە لەپاش ئازادکردنی سالم بە کوڕی خۆی کرد و، ئیدی بە سالمی کوڕی حوزەیفە بانگ دەکرا.. جا هەردووکیان بە دڵنیایی و، ملکەچیەوە خواپەرستی خۆیان ئەنجام دەدا و، بە چاکترین شێوە لەسەر ئازار و ئەشکەنجەی قورەیشیەکان ئارامیان دەگرت..

ڕۆژێکیان کە ئەو ئایەتە دابەزی داب و نەریتی بەکوڕکردنی هەڵوەشاندەوە..

هەموو بەکوڕکراوەکان بوونەوە بە هەڵگری ناوی ڕاستەقینەی ئەو باوکەی کە لێی بووەو خستویەتیەوە..

بۆ نمونە (زەیدی کوڕی حاریسە) کە پێغەمبەر ﷺ کردبوویە کوڕی خۆی و، لەنێو موسڵمانەکاندا بە (زەیدی کوڕی موحەممەد) ناسرابوو، گەڕایەوە سەر ناوی (حاریسە)ی باوکی و بووەوە بە زەیدی کوڕی حاریسە، بەڵام سالم نەدەزانرا کە کێ باوکیەتی، بۆیە ئەبوحوزەیفە گرتیە ئەستۆی خۆی و، ئیدی بە سالمی ئازادکراوی ئەبوحوزەیفە بانگ دەکرا..

پێدەچێت کە ئەو کاتەی ئیسلام داب و نەریتی بەکوڕکردنی هەڵوەشاندەوە، ویستبێتی بە موسڵمانەکان ڕابگەیەنێت:

بەشوێن خزمایەتی و نزیکایەتی، یان پەیوەندییەکدا مەگەڕێن کە برایەتیانی پێ بسەلمێنن لە ئیسلام گەورە و بەهێزتر.. لەو عەقیدەیەی کە دەتانکاتە برا..!!

موسڵمانە پێشینەکانیش بەچاکی لەمە گەیشتن..

هیچ شتێك نەبوو لەدوای خودا و پێغەمبەرەکەی، لەبرا بڕوادارە موسڵمانەکانیان خۆشەویستتر بێت لایان..

ئەو دیمەنەشمان بەدی کرد کە ئەنصاریەکان چۆن پێشوازیان کرد لە برا کۆچبەرەکانیان و، سامان و، ماڵ و، هەموو ئەوەی کە هەیانبوو لەگەڵیاندا بەش کردن..!!

هەر ئەوەشە کە دەیبینین لەنێوان ئەبوحوزەیفەی خانەدانی قورەیش و، سالمدا کە کۆیلەیەکی ژێردەستە بوو و، باوکی خۆی نەدەناسی ڕوودەدات..

هەتا دواچرکەساتی ژیانیشیان زیاتر لە دوو برای دایك و باوکی بوون-هەتا لەکاتی مردنیشدا- پێکەوە مردن.. گیان لەگەڵ گیان و.. جەستەش بە تەنشتی جەستەوە..!!

ئەمەیە مەزنی نایابی ئیسلام..

بەڵکو ئەمە یەکێکە لەباشە و، مەزنیەکانی..!!

* * *

بەڕاستی سالم ئیمانێکی ڕاستگۆیانەی هێنابوو و..

پێ و شوێنی چاکەکارە موتەقیەکانی بەرەو لای خوای گەورە گرتبووە بەر..

هەر بۆیە ڕەچەڵەك و، جێگای لەنێو کۆمەڵگادا هیچ سەنگێکی نەبوو..

بەڵکو بەهۆی تەقوا و دڵسۆزییەوە بەرەو بەرزترین پلەی کۆمەڵگای نوێ بەرز بوویەوە کە ئیسلام هات لەسەر بنچینەیەکی نوێی دادگەری و مەزن دایمەزراند و رایدەپەڕاند.. بنچینەیەك کە پوختەکەی لەم ئایەتەدا هاتووە:

﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ: رێزدارترینتان لەلای خودا پارێزکارترینتانە.﴾الحجرات/١٣.

لە فەرموودەشدا هاتووە:

((هیچ عەرەبێك فەزڵی بەسەر ناعەرەبدا(بێگانەدا) نیە مەگەر بە تەقوا))..

((هیچ کوڕی سپییەك فەزڵی نیە بەسەر کوڕی ڕەشێکدا مەگەر بە تەقوا))..!!

* * *

جا لەم کۆمەڵگە نوێیە پێگەیشتووەدا، ئەبوحوذەیفە رێزێکی گەورەی بۆ خۆی بینیەوە بەوەی کە ئەو کەسە لەخۆ بگرێت تا دوێنێ کۆیلەی بووە..

بەڵکو رێزیشی بۆ خانەوادەکەی دۆزییەوە، بەوەی کە فاتیمەی کچی وەلیدی کوڕی عوتبەی برازای کردە هاوسەری سالم..!!

لەم کۆمەڵگە نوێ و پێگەیشتووەدا، کە چینی ستەمکاری ڕوخاند و، جیاکەرەوەی درزینەی هەڵوەشاندەوە، سالم بەهۆی ڕاستگۆیی و ئیمان و، ئازار چەشتنەوە هەردەم لەڕیزی پێشەوەدا خۆی دەبینیەوە..!!

بەڵێ.. بەڕاستی پێشنوێژی کۆچبەران لە مەککەوە بۆ مەدینە بوو بە درێژایی ماوەی نوێژکردنیان لە مزگەوتی (قوباء)..!!

هەروەها بەڵگەیەکیش بوو لە پەڕاوی خوای گەورەدا، هەتا پێغەمبەر فەرمانی کرد بە موسڵمانەکان کە لێوەی فێر بن..!!

هێندەی چاکە و، تەقوا تێدابوو کە پێغەمبەری خواﷺ لەبارەیەوە پێی فەرموو:

((سوپاس بۆ خوا، کە لەنێو ئوممەتەکەمدا کەسی وەك تۆ هەیە))..!!

تەنانەت برا بڕوادارەکانیشی بە:

(سالم لە چاکەکارانە) ناویان دەبرد..!!، بێ گومان چیرۆکی موسڵمان بوونی (سالم) وەکو چیرۆکی بیلال و دەیان کۆیلە و هەژاری تر وایە ئەوانەی کە ئیسلام کۆتی کۆیلایەتی و بێ هێزی لەسەر لابردن و کردنیە پێشەواو و سەرکار و پێشەنگ لە کۆمەڵگای ڕێنوێنی و ڕاست و شارەزادا.

* * *

سالم چاکەکانی ئیسلامی پێگەیشتووی وەرگرتبوو..

چاکەکان تێیدا و لە دەوروبەریشی کۆبووبوویەوە.. ئیمانە قوڵە ڕاستگۆیەکەیشی بەجوانترین شێوە ڕێکی خستبووەوە..

لە دیارترین لایەنە باشەکانیشی، درکاندنی ئەوەی بە ڕەوانی دەزانی..

ئەو ئاشنای بێدەنگی نەبوو لە بەرانبەر وشەیەکدا کە وتنی بە ئەرکی سەرشانی خۆی بزانیایە..

ناپاکیشی لەژیان نەدەکرد بە بێدەنگ بون لە ئاست هەڵەیەک کە خۆشی بوێت..

* * *

پاش فەتح کردنی شاری مەککە لەلایەن موسڵمانانەوە، پێغەمبەری خوا ﷺ هەندێک دەستەی نارد بۆ لای گوند و هۆزەکانی دەوروبەری مەککە و، هەواڵی پێدان کە پێغەمبەر ﷺ وەک بانگخواز ناریبوونی نەک جەنگاوەر..

خالیدی کوڕی وەلید سەردەستەی یەکێك لەو کۆمەڵانە بوو..

کاتێك خالید گەیشتە ئەو جێگایەی بۆی نێردرابوو، کارەکە وابوو پەنا بباتە بەر شمشێر و، خوێن بڕێژێت..

ئەم ڕووداوە کاتێك پێغەمبەر هەواڵەکەی پێ گەیشت ماوەیەکی زۆر داوای لێخۆشبوونی لە پەروەردگاری کرد و، دەیفەرموو:

((خودایا من بەریم لەو کارەی خالید ئەنجامی داوە))..!!

ئەو ڕووداوەش بوو کە ئەمیری باوەڕداران عومەر بۆی باس دەکرد و لەسەری حسێب دەکرد و دەیوت:

((شمشێرەکەی خالید پەلەکردنی تێدایە)).

سالمی ئازادکراوی ئەبوحوذەیفە لەگەڵ چەند هاوەڵێکی دیکەدا لەو دەستەیەی خالیددا بوون..

هەر کە سالم ئەو کارەی خالیدی بەدی کرد وتووێژێکی توند و گەرمی لەگەڵدا، جام دا و، دەستی کرد بە ژماردنی ئەو هەڵانەی ئەنجام درابوو..

خالیدی سەرکردە و، پاڵەوانی مەزنی سەردەمی نەفامی و ئیسلام، جاری گوێی دەگرت و، جارێکیش بەرگری لەخۆی دەکرد و، بۆ جاری سێیەم توند دەبوو لە قسەکردنیدا، سالمیش لەسەر بۆچوونەکەی خۆی بوو و، بەبێ ترس و پێچ و پەنا ڕای دەگەیاند..

سالم لەو کاتەدا وەك خانەدانێك لە خانەدانەکانی مەککە نەیدەڕوانیە خالید.. لەکاتێکدا کە ئەو لە دوێنێیەکی نزیکدا کۆیلە بووە..

نەخێر.. چونکە ئیسلام وەك یەکی لێکردوون..!!

وەك سەرکردەیەکیش سەیری خالیدی نەدەکرد کە هەڵەکانی پیرۆز سەیر بکرێت.. بەڵکو وەك هاویەشێك لە بەرپرسیارێتی و ئەرکدا..!!

هیچ مەبەست و ئارەزوویەکی نەبوو لەو بەرەوڕووبوونەوەی خالیددا، بەڵکو ئەوە ئامۆژگاری بوو کە ئیسلام مافەکەی پیرۆز ڕاگرتووە، چەندەها جار لە پێغەمبەرەوە ﷺ گوێبیستی دەبوون دەیکردە گوێلەکەی تێکڕای ئاین کاتێك دەیفەرموو:

((ئاین ئامۆژگارییە.. ئاین ئامۆژگارییە.. ئاین ئامۆژگارییە..))

* * *

پێغەمبەر ﷺ کاتێك هەواڵی کارەکەی خالیدی کوڕی وەلیدی پێگەیشت، پرسیاری کرد:

((هیچ کەس سەرزەنشتی کرد))..؟؟

چەند پرسیارێکی بەرز و، شەنگ و جوانە..؟؟!

توڕەبوونەکەیشی هێور بووەوە ئەو ساتەی پێیان وت:

((بەڵێ.. سالم چووە لای و بەوە ڕازی نەبوو)).

سالم لەگەڵ پێغەمبەر و بڕواداراندا ژیا..

لەهیچ جەنگێك دوانەدەکەوت و، لە پەرستشدا کەمتەرخەمی نەدەنواند..

برایەتیەکەیشی لەگەڵ ئەبوحوزەیفەدا ڕۆژ لەدوای ڕۆژ بەتین و پتەوتر دەبوو..

* * *

پێغەمبەری خوا گەڕایەوە بۆ لای پەروەردگاری بالادەست..

جێنشینایەتی ئەبوبەکر ڕووبەڕووی پیلانی هەڵگەڕاوەکان بوویەوە..

ڕۆژی یەمامە هات..

بەڕاستی جەنگێکی ترسناك بوو، کە ئیسلام بەو جۆرە تاقی نەکرابووەوە..

ئەوەبوو موسڵمانەکان بۆ شەڕکردن چوونە دەرەوە..

سالم و ئەبوحوزەیفەی برای ئایینیشی چوونە دەرەوە..

لە دەستپێکی جەنگەکەدا موسڵمانەکان توانای خۆڕاگرتنیان نەبوو لەبەردەم هێرشەکەدا و.. لەوێدا هەموو بڕوادارێك هەستی کرد کە شەڕەکە شەڕی ئەوە.. بەرپرسیارێتیەکە بەرپرسیارێتی سەر شانی ئەوە..

سەر لەنوێ خالیدی کوڕی وەلید کۆیکردنەوە..

بە لێزانیە سەرسوڕهێنەرەکەی سەرلەنوێ سوپاکەی ڕێکخستەوە..

سالم و ئەبوحوزەیفەش دەستیان کردە ملی یەکتر و بەڵێنی شەهیدبوونیان لەپێناوی ئەو ئاینە ڕەوایەدا دا بە یەك کە بەختەوەری دونیا و دواڕۆژی پێبەخشین..

ئەمجا خۆیان هاویشتە شوێنێکی ترسناکەوە..!!

ئەبوحوذەیفە هاواری دەکرد..

((ئەی قورئان خوازان..

قورئان بە کردەوەکانتان برازێننەوە))..

شمشێرەکەیشی وەك گەردەلول بەرێووبووە سوپای موسەیلەمەی درۆزن.

سالمیش هاواری دەکرد:

((گەر لەلای منەوە هێرش بکرێتە سەر موسڵمانەکان..

ئەوا خراپترین هەڵگری قورئان منم))..!!

دوور لەتۆ ئەی سالم.. بەڵکو باشترین هەڵگری قورئان تۆ بوویت..!!

شمشێرەکەی لە گەردنی ئەو هەڵگەڕاوانەدا دەهات و دەچوو کە دەیانویست نەفامی قورەیش بگێڕنەوەو، ڕۆشنایی ئیسلام خامۆش بکەن..

شمشێرێك لە شمشێری هەڵگەڕاوەکان دای لەدەستی ڕاستی و پەڕاندی.. لەکاتێکدا کە ئاڵای کۆچبەرانی پێهەڵگرتبوو پاش ئەوەی زەیدی کوڕی خطابی هەڵگری شەهید بوو..

کاتێك سەرنجی دا دەستی ڕاستی دەپەڕێت، بەدەستی چەپی ئاڵاکەی هەڵگرت و، بەردەوام بەرزتری دەکردەوەو بەدەنگی بەرزیش ئەم ئایەتە پیرۆزەی دەوتەوە:

﴿وَكَأَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾ال عمران/١٤٦.

ئای چەند مەزنە ئەو دروشمەی.. کە لە ڕۆژی مردنیدا کردیە دروشمی خۆی..!!

کۆمەڵێك لە هەڵگەڕاوەکان دەورەیان دا و سالمی پاڵەوان کەوت، بەڵام گیانی بەردەوام لە جەستە بێگەردەکەیدا دەهات و دەچوو، هەتا جەنگەکە بە کوژرانی موسەیلەمەی درۆزن و تێکشکانی سوپاکەی و سەرکەوتنی موسڵمانەکان کۆتایی پێهات..

ئەو کاتەیشی موسڵمانەکان بەنێو قوربانیان و شەهیدەکانیاندا دەگەڕان (سالم)یان بەدی کرد لەسەرەمەرگدا بوو..

لێی پرسین:

(ئەبوحوذەیفە) چی بەسەرهات..؟؟

وتیان: شەهید بوو..

وتی: لە پەنایەوەم ڕامکێشن..

وتیان: ئەوەتانێ لە پەناتەوەیە ئەی سالم.. لە هەمان جێگادا شەهید بووە..!!

* * *

دوایین بزە کەوتە سەر لێوانی و..

ئیدی قسەی نەکرد..!!

تێگەیشت کە ئەوەی ئەو و هاوەڵەکەی خوازیاری بوون پێی گەیشتن..!!

پێکەوە موسڵمان بوون و..

پێکەوە ژیان و..

پێکەوەش شەهیدبوون..

ئای لە جوانی بەختەکان و، قەشەنگی قەدەرەکان..!!

ئەو بڕوادارە گەورەیە کە عومەری کوڕی خطاب τ لەکاتی سەرەمەرگی خۆیدا لەبارەیەوە وتی:

((ئەگەر سالم زیندووبوایە، ئەوا لەدوای خۆم دامدەنا))..!!

دوا وتە

پاش ئەوەش..

ئائێستا کە ئێمە ماڵئاوایی لەو پێڕە پایەبڵندەی هاوەڵانی موحەممەدی پێغەمبەری خوا درودی خوا لەسەر بێت و ڕەزامەندیشی لەسەر هەموویان بێت..

وای دەبینین کە مافی خۆیمان دابێت بە باسەکەمان..؟

وای تێدەڕوانن کە سەرژمێری یەکەیەکەی ئەو پیاوە بە جەرگانەمان کردبێت..؟

نەخێر..

ڕێزی ئاشنابوونی دەستەیەکی پیرۆزی مەزنیانمان لە نزیکەوە پێبڕا و، چەند ساتێکی پرشنگدارمان لەگەڵدا بەسەر بردن، لەکاتێکدا کە دەرفەتی هاوەڵێتی هەموویانمان بۆ نەبوو..

ئەو شەست پیاوەی کە لەم پەرتوکەدا خرانە ڕوو، نوێنەرایەتی هەزارەها کەسانی زۆر و سەرفرازی ئەو برایانەیان دەکەن کە پێغەمبەریانﷺ بینی و، لەگەڵیدا ژیان و، بڕوایان پێ هێنا و، لەگەڵیدا تێکۆشان..

جا لە وێنەی ئەو شەست چاکەکارەدا، وێنەی تێکڕای هاوەڵان بەدی دەکەین..

ئیمان و، خۆڕاگری و، پاڵەوانێتی و، قوربانیدان و، خۆشەویستی و پشتیوانیکردنیان بەدی دەکەین..

ئەو هەوڵەیان کە دایان و..

ئەو سەرکەوتنەی کە بەدەستیان هێنا و..

ئەو ڕۆڵەی کە پێی هەستان بۆ ڕزگارکردنی هەموو مرۆڤایەتی لە بتپەرستی ویژدان و، لە دەستچوونی ئاییندە دەبینین..!!

*　　*　　*

کەوابوو ئەو شەست پیاوە نمونەیەکی گەش و جوانن، پێشوازی لێدەکەین و بەرز و بەرێز ڕایدەگرین و، تێیدا پاڵەوان و سەربازی مەزنترین قۆناغ لە قۆناغەکانی تێکۆشانی هەموو مرۆڤایەتی و، ئاینی بە شێوەیەکی بەرز تێدا بەدی دەکەین..

ئەو قۆناغەی کە تێیدا جیهانی کۆنی لەژێر پاچەکانی ئەو ڕاستیە نوێیەدا دادەڕوخێت کە هاتووە یەکخواناسی پەروەردگار و، یەکخواناسیی بەدیهێنەر ڕادەگەیەنێت..

هیچ بت و بتپەرستیەك نیە..
دەستەڵاتی فارس و قەیسەر نیە..
بەڵکو تەنها یەك خوای بێهاوەڵ هەیە..
هەموو مرۆڤەکانیش وەك ددانەکانی شانە یەکسانن..
نامانەوێت دووبارە ئەوەی پێشتر نووسیومە دەربارەی ئەو هۆکارانەی کە ئەم ئیمانە سەرسوڕهێنەرەیانی داڕشت کە دڵ و دەروونی ئەو پیاوانەی پڕ کرد بنووسمەوە.
چونکە لێرەدا و لە دەستپێکی ئەم پەرتووکەدا و، لەژێر ناونیشانی (ئەو ڕووناکییەی شوێنی کەوتن) بە پشتیوانی و بەخشینی خوای گەورە بۆم رەخسا کە کرۆکی ئەو فاکتەر و هۆکارانە دەربخەم.

* * *

بەڕاستی محمد بە راستگۆیی و، دامەزراوی و، بێگەردی و، مەزنیەکەی، تەنها ئیمانێکی لەو شێوەیەی تێدا ڕەنگدانەوە.
ئیمانی پیاوێك کە بە چاکی ئاشنا بوون و.. بە تێکڕای تەواومەندی و بەزەیی و، هەموو مرۆڤێتی و خوداویستیەوە و.. بە گشت بەرزی خۆ بەکەم زانیەوە.. بە گشت جوانی و ساکارییەکەوە و.. بە تەواوی هێز و بەزەییەوە بینیبویان..
بینیان و.. بەچاکی پاڵنەر و، دامەزراوی بەرنامەکەیان بەدیکرد، هەربۆیە لەپاش بڕواهێنان پێی، گومان دەستەڵاتێکی نەما بەسەریانەوە.. بەڵکو ئەوان دەستبەرداری ئەو مافە ئاساییەی خۆیشیان بوون کە داوای موعجیزەیەکی لێبکەن کە لە پێش چاویاندا راستی پێغەمبەرێتی و پەیامەکەی دەربخات..!!
هەموو نەتەوەکان داوای مەعجیزەیان لە پێغەمبەرەکەیان کردووە، تا بڕوای پێ بهێنن.. تەنها هاوەڵانی پێغەمبەر نەبێت.. تەنیا پیاوانی دەوری پێغەمبەر نەبێت.. هەرگیز نەیانوت پێی: موعجیزەیەکمان نیشان بدەن راستگۆییمان نیشان بدات.. چونکە محمد بۆ خۆی موعجیزە بوو..!!
گەڕان لەدوای موعجیزەیەکی دیکە لە دەرەوەی خۆی و کەسێتی و بیروباوەڕەکانی، ساویلکەییەکە پیاوانێکی لەم شێوە عاقڵمەندانەی تووشی نابن، بە تایبەت پاش ئەوەی دڵیان پڕ هیدایەتی خوا بوو و، چاوەکانیان پڕ لە رۆشنایی پێغەمبەرەکەی بوو..!!

* * *

بەڕاستی ئیمانی ئەو دەستە موسڵمانە یەکەمینە هێندە متمانە دەبەخشێتە تێکڕای مرۆڤایەتی بە هەموو ئاین و، سەرجەم سەردەم و، رەگەزەکانی کە بەردەوام بێت لەسەر لاوێتی بەگوڕ و، عەزمی جەسووری.

ئەوان لە سەرەتا و کۆتایی کارەکەشدا، وەکو خەڵکی مرۆڤن.

لەنێو پەوشێکدا دەژیان، کە لە روکەشیدا وا دیار نەبوو کە بتوانێت وایان لێبکات توانای ئەنجامدانی ئەوەیان هەبێت کە دواتر کردیان.

هەروەها ئەوان وەك کۆمەڵگاش، هێشتا هەموو پێداویستیە گونجاوەکانی دروستکردنی کۆمەڵگایان بەدەست نەهێنابوو..

چونکە ئەوان هۆزی پەرتەوازە و.. بەگژیەکداچوو بوون.. کە تاکی توندوتیژی داخراو بەڕێوەی دەبرد..

وەکو هێزی سیاسی، بەر لە هاتنی ئیسلام شتێکی وا نەبو شیاوی باس بێت.

وەك هێزی ئابووری، لە هەموو کەس نەدارتر بوون.

وەك هێزی ژمارەش، ژمارەیان لە هەموو خەڵکی کەمتر بوو..

جا چی روویدا، وایکرد ئەو کۆمەڵە کەمە لە هەموو شتێکدا بوونە بنیاتنەری جیهانێکی نوێی جوانی گشتگیر..؟

ئایا بەهێزی چەك و زۆری سوپا بوو..؟؟

بەڕاستی ئەسکەندەر بەر لەوان و، جەنگیزخان دوای ئەوان زۆر لەوان زیاتر چەك و سوپایان هەبوو..

جا ئەمڕۆ کوا ئەسکەندەر و، کوا جەنگیزخان..؟!

چییان لەپاش خۆیان و، سوپا داگیرکەرەکانیان و، سەرکەوتنە سەرسوڕهێنەرەکانیان ماوەتەوە..؟!

لە هەموو ئەوانە چی ماوەتەوە لە ویژدانی ژیان و، ویژدانی مرۆڤدا..؟!

هیچ..

کەوابوو هێزی ماددی بە هەموو شێوەکانیەوە نەبووە هۆی ئەوەی هاوەڵانی پێغەمبەر بەو جۆرە بن کە بینیمان..

بەڵکو بەهۆی ئیمانەوە بوو، ئیمان بە حەق و، بە چاکە..

بەر لەوەش، ئیمان بە پەروەردگاری حەق و، چاکە..

ئەوەش ئەو وانە راستیەیە کە محمدی پێغەمبەری خوا ﷺ داویەتی و بەردەوام دەیدات بەگوێی هەموو مرۆڤایەتی و، ئەوانەی باوەڕیان هێنا لەگەڵیدا..

* * *

تاریکی دەگۆڕێت بۆ رۆشنایی..

ئاژاوە بۆ یاسا..

لاوازی بۆ بەهێزی..

ونبوون دەبێتە پارێزکار و..
سوکێتی دەبێتە مەزنی و..
نەفامی زانستی بە شوێندا دێت و..
نەبوون دەبێتە زۆری..
جا کاتێ مرۆڤەکان ژینیان بۆ حەق و چاکە تەرخان دەکەن، هەموو لرکەکانی سبەینێ دەبنە گوڵ.. ئەمەش ئەوەبوو کە پێغەمبەری خواﷺ و هاوەڵانی ئەنجامیان دا..
هەر ئەوەش بوو، بەر لەوان، تێکرای نێردراوان و، یاوەرانی بڕواداریان فەراهەمیان هێنا..
ئەوەش، ئەو مانەیەیە کە لە دوای خۆیان بەجێیان هێشتووە..

* * *

لەبەر ئەوەی حەق و چاکە، هەردووکیان کاکڵەی ئەو رۆژە بوون کە پێغەمبەر و هاوەڵانی پێی هەستان.. لەبەر ئەوەی ئیمانی راستگۆیانەی، بێگەرد و، ئازا رێڕەو و بەرنامەیان بوو.. لەبەر ئەوەی کە وابوون-بینیمان- محمد و هاوەڵانی باشترین میراتیان بۆ مرۆڤایەتی بەجێهێلا.
هەروەها بینیمان ویژدانی مرۆڤایەتیان پڕ دەکرد لە باشێتی و، رووناکی و، تێگەیشتن..
ئەمڕۆش، زۆربەی ئێستگەکانی دونیا ئایەتەکانی قورئانی مەزنیان لەخۆگرتووە کە پێشەوا و رووناکی بوو بۆ پێغەمبەرﷺ و هاوەڵانی، تا بە ئاشکرا و بێ‌پەردە رایبگەیەنن..
زۆربەی ئێستگەکانی دونیا، تەنانەت ئەو وڵاتانەیشی کە جگە لە ئاینی ئیسلام ئاینێکی دیکەیان هەیە..
هەتا ئەو وڵاتانەیشی کە بڕوایان بە ئاین نیە..
زۆربەیان، لەو ئێستگانەیاندا کە بە زمانی عەرەبیە، دەستپێکی بەرنامەکانیان بە ئایەتەکانی قورئانە..!!
لە هەموو بستێکی سەر زەوی و...
لەنێو گەلە موسڵمانەکان و..
گەلە مەسیحی و..
لەنێوان جولەکە و، هیندۆسی و، بوزی و..
لە سەروی سەرسام بوونی ئەو دەوڵەتانەیشەوەیە کە بڕوایان بە ئاین نیە..
جا لەنێوان ئەوانە و، ئەوانەدا.. بڵندگۆ بەرزەکان بڵندتر دەبن تا لە سەریانەوە هەمان ئەو وشانە بەرز بینەوە کە دەنگی بانگدەری پێغەمبەرﷺ بەر لە هەزار و چوارسەد و ئەوەندە ساڵ دای بە گوێی خەڵکیدا..

ألله أكبر... ألله اكبر

أشهد أن لا اله الا الله

أشهد أن محمداً رسول الله

حي على الصلاه

حي على الفلاح

لە تێکرای جێگاکانی سەر زەوی، قورئانی ئەم ئاینە دەخوێندرێتەوە..

لەسەرجەم شوێنەکانی سەر زەوی، مزگەوتەکانی بەرز دەبنەوە.

لە هەموو پێگەکانی سەر زەوی، بنەماکانی بلاودەکرێنەوە.

چ هێزێکە ئەم جاویدانیەی پێ بەخشیوە..؟؟!!

هەمان ئەو هێزەیە کە پێشتر بینیمان کە هێزێکی بێوێنە و بەرزی دەبەخشیە ئەم ئایینە و پیاوەکانی بۆ گۆڕینی دونیا و، ئەوەی تێیدایە لە خەڵك و، داب و نەریت و چارەنووسەکان..

کە ئەویش هێزی ئیمانە بە حەق و، بە چاکە..

بەر لەوەیش، ئیمان بە پەروەردگاری حەق و، چاکە و..

بە پێغەمبەر، بگرە بەو پێغەبەرانەی کە ژیانی خۆیان لە پێناوی حەق و چاکەدا بەخشی..

ئەوانە هەموو شتێکیان بەخشی و، هیچیان وەرنەگرت..!!

* * *

لە کۆتاییدا وشەیەك ماوە بوترێت..

ئەویش پرسیارێکە کە بێگومان دێت بە خەیاڵدا، پاش ئەوەی کە ئەو دیمەنە پرشنگدارەمان خوێندەوە کە لە میانەیاندا ئەو شەست پیاوەی هاوەڵانی پێغەمبەری خوامان تێدا بەدی کرد..

پرسیارەکەش ئەوەیە:

ململانێی جیاڕایی چۆن توانی پەیوەندی بەتینی نێوان ئەو برا تێگەیشتوانە بشێوێنێ و..

چۆن چۆنی ئەو شەڕە نێو خۆییەی لەنێوان لایەنگرانی ئیمامی عەلی و، پشتیوانانی موعاویەدا بەرپا بوو، زاڵ بوو بەسەر برایەتی گەشیاندا، کە بینیمان لە خستنەڕووی هەندێك لە هەواڵەکانیدا، لە میانەی لاپەڕەکانی ئەم پەڕاوەدا..؟

وەڵامی ئەو پرسیارەش دەمانگەڕێنێتەوە بۆ لای چاکەی ئیمان لای ئەو هاوەڵانە، پاشان بۆ لای هۆکاری دیکەی مێژوویی..

بەڵێ.. ئیمانی دیار و، راستگۆیانە و، یەکلابووەوەیان، کردبوونیە رێبواری یەك رێ...

حەقیش لای ئەوان تەنها یەك شێوەی هەبوو، ئاشنای بوون و شوێنی دەکەوتن و، چەندەها شێوەی جۆراوجۆری نەبوو کە چاك هەڵبژێران بە ویستی خۆیان و بەپێی بەرژەوەندیەکانیان یەکێکیان بەچاك بزانن.

کاتێك پێغەمبەرﷺ لە نێویاندا دەژیا، ڕێنمونی کردنی خەڵکی بەرەو لای ئەو حەقەی کە خەڵکی جیاواز بوایە بە بیروڕایان لەبارەیەوە کارێکی ئاسان بوو. چونکە نیگا، یاخود پێغەمبەر، یان هەردووکیان پێکەوە هەموو کارێکی جێی گومانیان یەکلا دەکردەوە.

کاتێك پێغەمبەریش وەفاتی کرد، جیاواز نەبوون لەوەی کە خوای گەورە یەکلای کردبوەوە بۆیان، یان پێغەمبەرەکەی بۆی یەکلاکردبوونەوە.

کاتێکیش عوسمانτ کوژرا، کوشتنەکەی ئاشووب و ئاژاوەی لەگەڵ خۆی هێنابوو کە هەموو وڵاتانی ئیسلامی لەو کاتەدا هەژاند و، لە ئاکامی ئەو ڕوداوە ترسناکە هەڵوێستێك هاتە پێش بواری جیاوازی بیروڕا و مەزندە فراوان بوو.

موسڵمانانیشی ناچار کرد کە هەموویان هەڵوێستی خۆیان دیاری بکەن و یەکێك لە لایەکانی هەڵوێستە زۆرەکانی هەڵبژێرن..

شێوازیشیان لە هەڵبژاردندا وەك شێوەی ئیمان هێنانیان.. ڕوون و یەکلاکەرەوە بوو، بەبێ دوودڵی و، دووپەڕەیی..

جا ئەوانەی بڕوایان بەو تێڕوانینە هەبوو کە ئیمامی عەلی سەرکردایەتی دەکرد، لای ئەویان هەڵبژارد.. ئەوانەشیان بڕوایان بەو تێڕوانینە هەبوو کە موعاویە سەرکردایەتی دەکرد، لای ئەویان هەڵبژارد..

ئەوانەیشی هەردوو لایان بە هەڵە دەزانی، ڕێگەیەکی دیکەیان گرتبووە بەر کە خۆی لە ناچارکردنی هەردوو لای ئاکۆکدا دەبینیەوە بۆ وازهێنان لە جیاوازی، کاتێك کارەکە لەدەست دەرچوو، بێلایەنیان هەڵبژارد و، لە کێشەکە دوورکەوتنەوە..

ئەمە، سەبارەت بەو هاوەڵانەی زوو موسڵمان بوون و هاوسەردەمی پێغەمبەر بوون و، لەگەڵیدا دژ بە هێزەکانی بێباوەڕی و تاریکی جەنگابوون.

بەڵام ئەو هاوەڵانە لە ڕۆژانی ململانێکەی نێوان ئیمامی عەلی و معاویەدا بە تەنها نوێنەرایەتی (چەقی هێز)یان لە دەوڵەتی ئیسلامدا نەدەکرد..

لەبەر ئەوەی ئەو ساتە دەوڵەت زۆر زۆر فراوان ببوو و، هێزی دیکە لەنێویدا سەری هەڵدابوو، کە بەشداری لە ڕووداوەکان و ئاراستەکردنیدا دەکرد. ئەو پیلانەشی کە ژیانی خەلیفە عوسمانی کردە مەبەست و، ئەو دام ودەزگایەی ئەنجامدانی گرتە ئەستۆ بەڵگەیە لەسەر ئەوە، کە لە دەرەوەی مەدینە هاتبوو، بگرە لە دەرەوەی هەموو نیوە دورگەی عەرەب و.. لە وڵاتە ئیسلامیە زۆر دوورەکانەوە هاتبوو..

جا ئەو هێزە نوێیانە رۆڵێکی وایان هەبوو کە لە توانای هاوەڵە گەورەکاندا نەبوو رێگری لێبکەن.. رۆڵێکی مەترسیدار و کارا لە گۆڕانی ململانێی نێوان معاویە و ئیمامی عەلی بۆ شەڕ و کوشتار.

بگرە کە خەڵکی شامی لایەنگری معاویە و، خەڵکی عێراقی لایەنگری ئیمامی عەلی، لە پێشخستنی کۆتایی ململانێکەدا خاوەنی رۆڵی راستەقینەی ئەو شەڕە بوون..

تەنانەت لە شیکردنەوەی کۆتاییدا بۆی، لە نێوان دوو سەربازگەی ئیسلامیدا نەبوو، هێندەی ئەوەی کە لەنێوان دو سەربازگەی هەرێمیدا بوو.. خەڵکی شام لەلایەك و، خەڵکی عێراق لەلایەکی دیکەوە..!!

لێرەدا هێزی سێیەمیش هەیە کە ناتوانرێ چاوپۆشی لێ بکرێت.. ئەویش هێزێکی خراپەکارە و لەو ساتەوەی ئیسلام قامچی لەدەست سەندبووەوە و دەسەڵاتەکەی تەختی زەوی کردبوو خەو نەدەچووە چاوی.

ئەو هێزەش خۆی لە پاشماوەی فارس و رۆمەکاندا دەبینیەوە، کە بەردەوام فێڵ و تەڵەکەی بەرامبەر ئیسلام ئەنجام دەدا لەرێی سیخوڕە زۆرەکانیانەوە کە دزەیان کردبووە ناوی بەوەی وا خۆیان دەخستە روو کە باوەڕیان پێی هێناوە، ئەوانەیشی کە هەندێکیان توانیبویان ژاوەژاو و تێکدان بخەنە ریزی موسڵمانانەوە، بەجۆرێك کە هەردوو ئیمپراتۆریەتەکە لە ئاستیدا دەستەوستان بوون..؟!

ئەمە سەرنجدانێکی خێرابوو لە ئاست ئەو هەڵوێستە سەختەی کە لەو رۆژەدا بەسەر هاوەڵان و، هەموو ئیسلامدا هات.. پێویستە کە ئەو راستیەی دیکەش فەرامۆش نەکەین، کە هەردوو سەرکردەی سەربازگە بەشەڕهاتووەکان ئەوەیان مەزەندە نەکردبوو کە کارەکە بگاتە ئەو ئاستە مەترسیدارە..

جا ئیمامی عەلی و ئەوانەی لەگەڵیدا بوون، شاڵاوبردنیان بۆ سەر شام تەنها وەك هێرشێکی ترسێنەر سەیر دەکرد، کە زۆر نەخایەنێت معاویە لەسەر هێزی دەستەڵاتی دەوڵەت پێکدێتەوە لەگەڵیان و، ریزی دەگرێت و گوێڕایەڵی دەبێت..

معاویە و ئەوانەیشی لەگەڵیدا بوون، لەو باوەڕەدا بوون کە ئیمامی عەلی دەستەڵاتیان دەپێچێتەوە و، ئامادەباشییان تاقی دەکاتەوە، گەر بینی هێز و تفاقیان بەو جۆرەیە کە هەیانە، ئەوا جگە لە شەڕ رێگایەکی دیکە دەگرێتە بەر بۆ نەهێشتنی جیاوازی.. بەڵام کارەکان زۆر دوورتر گەشەی کرد.

ئەو گەشەکردنە لەناکاو و دوورەش، پەردە لەسەر ئەو هێزە شاراوەیە هەڵدەماڵێت کە لە ناواخنی هەر سەربازگەیەکدا کاری دەکرد، بۆ گۆڕینی ململانێکە بۆ شەڕ و کوشتار..

* * *

ئێستاش بەم رووداوە کۆتایی بە قسەکانمان دەهێنین لەبارەی ئەو شەڕەوە.
زوبەیرT لە ریزی سوپای معاویەدا دەجەنگا و.. لە کۆتایی شەڕەکەدا هەڵەیی بەشداریکردنی لەشەڕدا بۆ دەرکەوت و، کشایەوە لێی.
بەڵام یەکێك لە بەشەڕهاتووەکان شوێنی کەوت و، لەکاتێکدا بەپێوە نوێژی دەکرد، رمێکی کوژەری لێدا.
جا بکوژەکە شمشێرەکەی زوبەیری هەڵگرت و، بەخێرایی بەرەو لای ئیمامی عەلی گەڕایەوە ، دەیویست مژدەی کوژرانی زوبەیری پێ بدات و ئەو شمشێرەی بخاتە بەردەم کە لەنێو سوپای معاویەدا دژ بە ئیمامی عەلی پێی دەجەنگا.
لە دەروازەی ئیمامی عەلیدا راوەستا و، داوای مۆڵەتی چوونەژوورەوەی کرد.. ئیمامی عەلی بە رووداوەکەی زانی، هاواری لێکرد و فەرمانیدا کە ئەو بکوژە دەربکەن و فەرمووی:
((مژدەی چوونە نێو ئاگر بدە بە بکوژی کوڕی صەفیە)).
مەبەستیشی لە (کوڕی صەفیە) زوبەیر بوو.
جا فەرمانی کرد کە شمشێرەکەی زوبەیری لێ وەربگرن و بۆی بهێنن.. شمشێرەکەی زوبەیر بەرەو لای ئیمامی عەلی برا، ئەویش بەدەم گریانەوە دەستی کرد بە ماچ کردنی و، وتی: (ئەمە شمشێرێکە، سوێند بەخوا، خاوەنەکەی چەندەها جار نارەحەتی لە پێغەمبەری خوا دوورخستۆتەوە پێی ..)!

* * *

ئەمە دیمەنێکی مەزنە و سەبوورییەکی زۆر دەدات بە سەر نارەحەتیەکانی ئەو جیاوازیە ناخۆشە و، زۆر تێگەیشتن و چاك مەزەندەکردنیش بە ئێمە دەبەخشێت..

* * *

ئائێستاش ئەوا ئێمە ماڵئاوایی لەو پیاوانە دەکەین کە کاتێکی پڕ لە خۆشی و شادی لەسەر لاپەڕەکانی ئەم پەڕاوە لەگەڵیاندا بەسەرمان برد و.. کڕنۆشی سوپاسگوزاری بۆ خوای گەورە دەبەین لەسەر بەخششەکانی و.. داواکاری بەخشش و بەزەیی و، لەشساغیی زیاترین لێی..
بە ملکەچی و رێزیشەوە، بە مامۆستای مەزن و، دوایین پێغەمبەرانی خوا دەڵێین:
-السلام عليك أيها النبي ورحمه الله وبركاته.
-خوا بە چاکترین شێوە پاداشتت بداتەوە لەسەر ئەوەی بەخشیت و، رێنمونیت کرد.
بەجۆش و خرۆشێکی زۆریشەوە، بە هاوەڵە بەرێزەکانی دەڵێین:
ئەی چاکەکاران، ماڵئاوا..!
بەڵام... کەی ئاوابوون،، هەتا پێیان بگوترێت ماڵ ئاوا..؟؟

دەبا سلاومان ئەمە بێت: سلاو..
سلاوێك، لە دەستپێکدا بە ملکەچیەوە وتمان..
لە کۆتاییشدا هەر بە ملکەچی دەیلێین..

سەرچاوە مێژووییەکان

١- الإصابة، في تمييز الصحابة — ابن حجر العسقلاني.
٢- الإستيعاب، في أسماء الأصحاب — ابن عبدالبر.
٣- أسد الغابة، في معرفة الصحابة — ٣ابن الأثير.
٤- السيرة النبوية — ابن هشام.
٥- الطبقات الكبرى — ابن سعد.
٦- البداية والنهاية — ابن كثير.
٧- حلية الأولياء — أبو نعيم الأصبهاني.

ناوەڕۆک